

Колективізація і голод на Україні: 1929-1933

Збірник матеріалів і документів

1929

№ 1

З ЗВІТУ ІЗЮМСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ ПРО ХІД ХЛІБОЗАГОТІВЛІ Й ПОЛІТИКУ "НАСТУПУ НА КУРКУЛЯ" ПІСЛЯ XV З'ЇЗДУ ВКП(б)

9 січня 1929 р.
Секретно

I. Хлебозаготовки

1. В хлебозаготовительную кампанию 1928 г. с начала года (январь-февраль) для получения более реальных результатов, применялись такие методы:

- материальной заинтересованности всей крестьянской массы, путем отпуска товаров, в первую очередь, сдатчикам хлеба;
- обхода по дворам крестьян членов правления и кооперативного актива с призывом сдавать излишки хлеба на ссыпные пункты;
- расширения системы путевок;
- проведения периодических собраний кооперативного актива, членов пайщиков, с/х и потребительской системы коопераций, с вопросами о хлебозаготовках и проч.;
- занесение па черную доску злостных держателей хлеба.

Но, когда указанные методы, не дали надлежащих результатов в деле выполнения хлебозаготовительного плана по округу (март - май), окрисполкомом были приняты меры "чрезвычайного, характера" в отношении злостных держателей излишков зерно-хлеба, которыми в большинстве являлась зажиточно-кулацкая часть крестьянства, путем принуждения их к вывозу на ссыпные пункты имеющихся в них излишков, а также привлечения их к ответственности по ст. 127-й УК УССР.

Одним из методов обнаружения запасов зерно-хлеба являлось искание амбарного вредителя "долгоносика" ¹, которое, правда, не носило массового характера, но, однако, дало положительные результаты, так как хозяйства, у коих были выявлены запасы зерно-хлеба, принуждались к вывозу его на ссыпные пункты. Как стимул к вынужденному вывозу запасов зерно-хлеба являлся нажим па заможную и кулацкую часть крестьянства по линии выполнения ими всех видов платежей, как-то: ЕСХН, самообложения, взимания просроченных ссуд, а также сбора полных кооперативных паев, сдачи отмера владельцами мельниц и проч.

Как чрезвычайные меры, так и меры экономического нажима были направлены, главным образом, на заможную и кулацкую часть населения, но одновременно с этим необходимо отметить, что этими мерами была также ущемлена значительная часть середняцких и

некоторая часть бедняцких хозяйств, что вызывало со стороны последних недовольство на хлебозаготовительную кампанию.

В новую хлебозаготовительную кампанию, начиная с августа 1928 г., с отменой всяких чрезвычайных мер, стали применяться меры экономического порядка, т. е. нажима по линии взимания платежей и разных обязательств, методы экономической заинтересованности, а также общественного воздействия, так, например: крестьяне, злостно не сдающие на ссыпункты излишки зерно-хлеба, лишаются получения товара в кооперативных товариществах, а тех, кто вывозит свои излишки на базар и продает их по спекулятивным ценам - исключают из состава пайщиков и прекращают им продажу товаров, согласно постановления кооперативного актива, с вывешиванием списков таких лиц на видных местах для сведения всего крестьянства.

Вышеуказанные меры в большинстве случаев применяются к кулацкой и зажиточной прослойке и дают положительные результаты.

2. Применение 127-й ст. УК УССР (107-й ст. УК РСФСР) в заготовительную кампанию проводилось по отношению к злостным держателям и утайщикам зерно-хлеба, которые злонамеренно не желали выпускать на рынок своих излишков, за скупку и продажу зернопродуктов по повышенным ценам и проч. Количество рассмотренных дел нарсудами по указанной статье УК, по категориям преступления подсудимых и социальному положению осужденных, по сведениям, имеющимся в окресе, характеризуется следующими данными².

Излишки, выявленные у каждого из подсудимых, в большинстве случаев не превышали 500 пуд., но были случаи осуждения за невыпуск на рынок зерно-хлеба и в количестве от 80 пуд.

При рассмотрении приговоров нарсудов, Верховным судом, в порядке надзора было найдено, что продажа масляничных семян и покупка зернопродуктов проводились подсудимыми без преследования целей спекуляции, а посему в отношении 17 осужденных Верховным судом приговоры были отменены и только один приговор за скупку по повышенным ценам 60 пуд. зерно-хлеба, Верховным судом был утвержден. Кроме этого Верховным судом и кассационным отделом окреса были отменены приговоры в отношении ущемленных этой статьей всех бедняков, 15 середняков и 6 зажиточных. Меры социальной защиты, примененные в отношении осужденных, были следующие. Таблица №2*.

Из указанной таблицы видно, что больше всего применялось условное осуждение (37,7 %) и лишение свободы от 1 до 3 месяцев (36,6 %), затем идут: лишение свободы сроком на 6 месяцев (11,48%), штраф (6,56%), общественное порицание и предупреждение (4,99%) и лишение свободы сроком на один год (3,28%). Кроме указанных мер, применялись и следующие: конфискация всего или части излишка зернопродуктов, конфискация части имущества на сумму от 2 до 1000 руб. и проч. У двух осужденных нарсудом были конфискованы лошади, а у одного подсудимого - комора и конь. Излишки зернопродуктов, не конфискованные приговорами судов, предлагалось сдавать в местные кооперативы по установленным ценам. В отношении торговцев и зажиточных крестьян применялись меры: лишения свободы - 19, условного осуждения - 9, штрафа-1 и общественного порицания 2, а из добавочных мер: конфискация части имущества-16, излишков зернопродуктов - 7, конфискация лошади и коморы - 1 и кожи - 1.

Извращения, которые допускались некоторыми судами в этом направлении, исправлялись Верховным судом и кассационным отделом окреса, в частности, были отменены приговоры о конфискации лошадей и комор. Всего из вышеуказанного количества приговоров, было отменено в целом с прекращением дела в отношении 26 осужденных и изменены приговоры

в отношении 7 осужденных. Изменение постановлений нарсудов состояло главным образом в замене реального лишения свободы условным, а также в уменьшении [части] конфискованного имущества. 9 приговоров в отношении 19 осужденных были отменены в порядке надзора Верховным судом, из них 8 приговоров, поданных председателем окрсуда через прокуратуру республики.

3. Беднота и батрачество в своем большинстве принимает активное участие в хлебозаготовительной кампании. В прошлую заготовительную кампанию участие их выразалось в том, что они при проведении чрезвычайных мер обнаружили спрятанные зажиточной и кулацкой частью запасы зерно-хлеба, а в настоящую кампанию во всех районах при кооперативах организованы группы бедняцкого актива, закупающие хлеб по дворам. Кроме этого, беднота некоторых сел содействовала увеличению хлебозаготовок личным примером и вывозила часть имеющихся излишков на ссыпункты. Так, например, беднота сел Михайловки и Геевки Андреевского р-на 5-6 января с. г. организовано с красными знаменами вывезла на ссыпной пункт 700 пуд. хлеба. Однако, надо отметить, что в последнее время со стороны бедноты замечается ослабление в деле помощи выполнению плана хлебозаготовок.

VI. Экономические корни, питающие кулачество

1. По округу в широкой степени развито мелкое ростовщичество в виде обработки кулачеством бедняцкой земли и дачи посевного материала на кабальных условиях и проч. Но имеются факты и более крупного ростовщичества, как например: в бывшем Бугаевском р-не один заможный крестьянин продал одну из имеющихся у него хат за 600 руб., а деньги сдал машинно-тракторному товариществу в кредит с начислением высокого процента. Однако, в полной степени осветить ростовщичество и формы его приспособляемости не представляется возможным, так как оно проявляется в большинстве случаев в скрытой форме.

2. Частная торговля также является одним из корней, питающих кулачество. Так, например: пользуясь благоприятной конъюнктурой для торговли с/х продуктами, особенно мясом, некоторые из зажиточных крестьян и кулачества (часть бывших лавочников) скупают эти продукты, а затем перепродают их, как продукты "собственного производства" и в некоторых случаях в этом им помогали сельсоветы, выдавая фиктивные справки для продажи. Кроме этого, зажиточные и кулацкие хозяйства продолжают перемалывать по 40-50 пуд. зерна и продавать его по повышенным ценам, как на местном рынке, так и путем вывоза в г. Харьков, Чугуев, Змиев и проч. Этот способ систематической продажи зажиточной частью скупленных продуктов под видом собственных, дает значительную прибыль последним и зачастую проходит мимо налоговых органов, не попадая под соответствующее обложение.

3. Порядок сдачи земли в аренду существует такой: договора на сдачу в аренду земли регистрируются в сельсоветах, а затем проводится контроль со стороны сельсовета над их выполнением; но имеется еще достаточно большое количество скрытой аренды. Преимущественно сдают в аренду земли бедняцкие хозяйства, не имеющие рабочего скота и инвентаря, а также и те, которые по тем или иным причинам во время посевной кампании остаются без посевных семян. Несмотря на это, необходимо отметить значительный рост оформления договоров на аренду путем регистрации их в сельсоветах. Так, например: по данным 6 райземотделов о земельной регистрации за 1927/28 г.³ видно, что до отчетного периода по этим 6 районам было зарегистрировано 816 договоров на 162,4 дес., а в 1927/28 г. 1280 договоров на 2342,32 дес. Рост оформления арендных договоров по отдельным районам происходил неравномерно. Так, например, в Савинском р-не в 1927/28 г. имеется рост на

600 %, а по Шандриголовскому, наоборот, некоторое уменьшение. Эта явление, безусловно, характеризует то, что в отдельных районах не одинаково обращалось внимание на борьбу со скрытой арендой.

Из форм аренды наиболее распространенной является денежная и сдача земли с получением известной части урожая, причем нужно отметить, что не регистрируются, главным образом, договора о сдаче земли в аренду с части урожая, которую кулаки-арендаторы трактуют не как аренду, а как договора особого рода.

4. Об изменениях, происшедших за последний год в области эксплуатации чужого труда на селе, позволяют судить данные статистического учета годовых, сроковых и помесячных рабочих в крестьянских и прочих единоличных хозяйствах за 1927 и 1928 гг.

Учтено в 1927 г.- 3415 рабочих. 1928 -2774, т. е. уменьшение на 601 рабочего или на 19%.

Аналогичную картину дают данные ВРЗЛ о степени охвата батраков трудовыми договорами: Охвачено трудовыми договорами за 1 полугодие 1927 года - 2446 батраков; 1 " 1928 " - 2036 " , т. е. уменьшение на 410 батраков или на 17%.

Следовательно, вышеуказанные данные свидетельствуют о весьма значительном уменьшении количества батраков в 1928 г. Очевидно, что это явление может быть объяснено, главным образом, или даже исключительно более решительным ограничением возможностей эксплуатации наемного труда в сельском хозяйстве.

VIII. Экономические и политические результаты наступления на кулака

1. Что же касается последствий, явившихся результатом наступления на кулака, то их можно характеризовать следующими данными.

А) сокращения посевов в кулацких хозяйствах не наблюдалось. Наоборот, если считать и площадь погибших, но не пересейанных, озимых, то крупные хозяйства, имеющие свыше 9 дес. посева, увеличили свои посевы в истекшем году приблизительно на 7 %, в то же время, как общее увеличение посевной площади по округу (тоже вместе с погибшими, но не пересейанными, озимыми) составило около 3 %. Так как основная масса кулацких хозяйств находится среди многопосевных групп, то очевидно, что кулак скорее обнаружил тенденцию к расширению посевов, нежели к их сокращению. Однако, количественно многопосевная группа не увеличилась за счет других групп, как в 1927 г., так и в 1928 г. Количество хозяйств с посевом свыше 9 дес. составляло 12,4 % по отношению ко всему числу хозяйств. Это позволяет нам считать, что численный рост кулачества по линии расширения посевной площади не имеет места. Вместе с тем нужно отметить, что расширение посевов в кулацких хозяйствах в основном происходило за счет собственных наделов, а не за счет расширения аренды у бедняцких хозяйств.

Данные об аренде показывают, что как раз в 1928 г. бедняки значительно сократили сдачу земли в аренду, что видно из следующей таблицы:

Группы хозяйств	Количество хозяйств, сдавших землю		Сдано в аренду (дес. земли)	
	1927 г.	1928 г.	1927 г.	1928 г.
Без посева и с	2 118	864	8 213	2 644

посевом до 0,09 От 0,10 до 3,09	5 324	5 723	12 149	10 910
------------------------------------	-------	-------	--------	--------

Из вышеприведенной таблицы видно, что особенно резко сократилась сдача земли беспосевнымп. В результате численность беспосевной группы резко сократилась, составляя в 1928 г. только 2,3 % от общего числа хозяйств округа против 4,5 % в 1927 г.

В следующей, малопосевной, группе количество хозяйств, сдававших землю в аренду, несколько увеличилось, но зато количество сданной в аренду земли значительно уменьшилось.

Оба эти явления могут быть объяснены результатами весенней посевкампании 1928 г. Помощь, оказанная во время кампании беднякам, дала возможность многочисленным хозяйствам овладеть землей в значительно большей степени, чем в предыдущем году.

Б) степень обеспеченности многопосевных хозяйств сложными с/х машинами осталась почти стабильной в отношении сеялок и косилок и понизилась в отношении молотилок, что видно из следующей таблицы:

На каждые 100 хозяйств с посевом свыше 2 дес. приходилось машин:

Годы	Сеялок	Косилок и жнеек	Молотилок
1927	55	52	12
1928	55	53	10

В) об обеспеченности многопосевной группы скотом говорят следующие данные (в среднем на одно хозяйство с посевом свыше 9 дес.):

Годы	Рабочих лошадей	Рабочих волов	Коров
1927	1,4	1,1	1,4
1928	1,5	0,8	1,4

Как видно из вышеприведенной таблицы, в многопосевной группе несколько увеличилась только обеспеченность рабочими лошадьми, зато значительно уменьшилась обеспеченность рабочими волами. Обеспеченность же коровами осталась стабильной.

Г) дробление хозяйств в 1928 г. вообще сильно увеличилось по всем группам хозяйств. Из всех опрошенных хозяйств (во время весеннего опроса) разделилось 4,1 % против 2,2 % в 1927 г. В группе с посевами свыше 9 дес. разделилось 3,8 % против 1,7 в 1927 г.

Следовательно, данные окрстатбюро не позволяют сделать выводы о более сильных тенденциях к дроблению в крупных хозяйствах, чем в мелких.

В общем необходимо сделать следующие выводы о результатах наступления па кулака по имеющимся в ОИКе данным, а именно:

1. Значительно сократилась эксплуатация наемного труда в крестьянских хозяйствах;
2. Приостановилось накопление скота в наиболее мощных хозяйствах;
3. Обеспеченность сложными машинами во многопосевных хозяйствах осталась стабильной;
4. Многопосевная

группа количественно стабилизировалась, но внутри этой группы в 1928 г. имело место некоторое расширение посевов; 5. С другой стороны значительно уменьшился удельный вес бедняцких групп при соответствующем увеличении удельного веса середняка, в особенности по обеспеченности посевами и скотом, что видно из следующих таблиц:

Таблица № 1. Группировка по посевной площади

	1927 г.	1929 г.
Безпосевные и с посевом до 3 дес.	36,04 %	30,56 %
С посевом от 3 до 9 дес.	51,56 %	57,03 %
От 9 дес. и более	12,40 %	12,41 %
Итого:	100 %	100 %

Таблица №2. Группировка по рабочему скоту

Годы	Без рабочего скота	С 1 гол.	С 2 гол.	С 3 гол.	С 4 гол.	Всего
1925	52 %	18,8	22,8	4,5	1,9	100%
1926	45,7 %	18,7	27,0	5,7	2,9	100%
1927	38,7 %	19,5	30,7	7,8	3,3	100%
1929	33,0 %	23,9	32,7	7,8	2,6	100%

Таблица №3. Группировка по коровам

Годы	Без рабочего скота	С 1 гол.	С 2 гол.	С 3 гол.	С 4 гол.	Всего
1926	32,6	49,6	16,6	0,9	0,3	100%
1927	31,0	53,0	14,9	0,8	0,3	100%
1928	28,2	55,4	15,3	0,9	0,2	100%

2. Практика проводимой работы по наступлению на кулака за время после XV партсъезда показала, что капиталистические элементы села в период проведения соввластью различных кампаний (хлебозаготовки, ЕСХН, самообложение и проч.), тяжесть каковых в первую очередь ложилась на кулацко-зажиточные слои, старались всеми способами воспрепятствовать проведению указанных мероприятий в разных видах и формах.

Кулачество в своем большинстве являлось антисоветской прослойкой села и будучи ущемленной, для того, чтобы воздействовать на остальные массы крестьянства и тем самым вызвать недовольство к проводимым кампаниям, прибегает ко всякого рода агитации, как в скрытой форме, так и путем открытых выступлений на сходах, стараясь скомпрометировать в глазах массы работников села, распространяя провокационные слухи о войне, неустойчивости советской власти и проч.

За истекший период, особенно в моменты проведения кампаний, по округу зафиксировано увеличение случаев сочувствия кулачеству, главным образом, со стороны зажиточно-средняцкой прослойки.

Необходимо отметить, что кулачество, ставя своей целью срыв мероприятий соввласти, проводит не только идеологическое влияние на массу, но применяет и другие виды борьбы, как например, во многих населенных пунктах округа, кулачество подчинило себе уголовные и хулиганствующие элементы и через них- сводило счеты с ненавистными для него активными работниками села путем убийства и проч. В доказательство вышеуказанного приведем несколько таких фактов.

По хлебозаготовкам. В с. Волохов Яр Балаклейского р-на в мае месяце 1928 г. у кулака Гурия Ф. жил в наймах батрак Волохонь И., который заявил одному из членов по выявлению излишков хлеба у кулачества о том, что у его хозяина имеется скрытый хлеб в количестве до 1000 пуд. пшеницы. Пшеница у Гурия была обнаружена и изъята. Гурий за это мстит Волохоню, увольняет его и подговаривает хулигана Хруща убить его за 300 руб. В одну темную ночь Волохоня обнаруживают убитым.

На хут. Поповском Лозовеньковского р-на с целью создания препятствий вывозу законтрактованного хлеба, кулаки совместно с живущими у них батраками разбирают общественный мост, построенный через речку, перевозят строительные материалы сначала во двор, а затем со двора вывозят в степь, где таковые зарывают в глубокую яму. Сообщение по мосту прекращается, и крестьянство было вынуждено ездить через высокую гору и рвать упряжь.

В с. Лозовеньки в первых числах января местные кулаки, лишенные избирательных прав, будучи недовольными нажимом по взысканию просроченных ссуд и вообще проводимыми мероприятиями, связанными с хлебозаготовкой, каковые проводил член партии Ковалев Андрей, ночью убивают его из обреза.

В с. Рубцово Шандриголовского р-на рецидивисты братья Гавриковы, связанные с председельства Чернышевым, по поручению последнего ночью стреляют в селькора Вардакова, наносят ему тяжелые раны, мстя за разоблачение их преступной деятельности, а главным образом деятельности кулацкого прихвостня председельства Чернышева.

По единому сельхозналогу. На хут. Красный Яр Балаклейского р-на зажиточный середняк Горобец подстрелил члена сельской налоговой комиссии Сероуса А. за то, что последний высказался против скидки ему налога.

По землеустройству. В с. Старосеменовка Барвенковского р-на кулак, бывший собственник Рябокоть, будучи недовольным проводимым землеустройством, вел агитацию за срыв таковой, угрожая предземкомиссии, члену партии и в результате угроз у последнего сгорела клуня.

Помимо перечисленных фактов террора имеется еще целый ряд фактов по поджогу, подбросу пироксилиновой шашки и проч. Переходя к антисоветской деятельности кулачества в массе крестьянства, нужно сказать, что таковая в большинстве случаев выражается в разговорах и во вредной критике мероприятий советской власти и партии, но имеется и целый ряд других моментов, как-то: провокационные слухи, эмигрантские настроения, недовольство кампаниями, погромная агитация, провокация и проч. Ниже сего приводим наиболее характерные из этих моментов, а именно:

Эмигрантские настроения. Кулак немецкой колонии Рижово Барвенковского р-на Вирт в разговоре с крестьянами высказался так: "В настоящее время живет очень плохо. Нельзя себе устроить жизнь хорошо, налоги большие, продукты сельского хозяйства дешевые, а товары дорогие. Рабочим то же самое, живет плохо, хотя они и получают большое

жалованье. Вот у нас люди [немцы] хотят выехать из России в Америку. Потому, что здесь плохо, все дорого и человек не чувствует у себя под ногами твердой почвы".

Провокационные слухи. Кулак с. Петровское Захаров М. И., встретившись с зажиточным середняком Трубицки, стал говорить: "Налог большой. Берут все сразу: и хлеб, и налог, и самообложение. Я слышал, что с хлебозаготовкой будет плохо. В Харькове Петровский собирал всех коммунистов и они решили забрать весь хлеб и на весенние посевы крестьянам ничего не оставить, заберут и хлеб и налог, наверное коммунисты думают удирать".

Недовольство хлебозаготовкой. В с. Балаклее кулаки, бывшие торговцы Дьяков А. и Бычок И., в группе крестьян говорили: "Дохлопа-лись в ладоши, дождались свободы, что крестьянин не может распоряжаться своим хозяйством, не дают ему возможности продать продукт по своему усмотрению, душат налогами, в кооперации без книжки ничего не дают и жить стало хуже, нежели при царе".

Погромная кампания. Кулак с. Михайловки Лозовеньковского р-на Баев, выступая на общем сходе, открыто заявил: "Соввласть нас душит. До каких это пор будет? Не успели заплатить налог, как уже надо платить самообложение. Чтобы избавиться от соввласти, нам надо организовать зеленые банды. Пусть я погибну, но сыны мои отомстят за меня, придет время и над моими воротами взойдет красное солнышко".

Провокация. На хут. Богдановском Лозовеньковского р-на кулаки Живоглядь, ведя агитацию среди крестьян, говорили: "Соввласть жмет крестьян, выкачивает деньги на уплату царских долгов иностранным государствам, а рабочих не трогает".

Срыв собрания по самообложению. Кулак с. Петровское Захаров Ф. Л. на общем сходе выступил в прениях по докладу и заявил: "Граждане, у нас в этом году недород, самообложение мы платить не в состоянии, а если и придется платить, то не больше 15 % с рассрочкой до 1 мая". Собрание, не приняв предложения, разошлось по домам.

Кроме вышеприведенных характерных моментов выступления кулачества во многих селах округа отмечены толки следующего содержания: "Не слушайте коммунистов, они нам много говорят и больше ничего, отбирают все, душат налогами, закрыли частную торговлю и сосредоточили все в кооперации, которая не в состоянии удовлетворить нужды крестьян, а выкачивает от нас последний хлеб, который везут в другие государства. А там топят его в море. Скоро с нас, крестьян, сдерут последнюю шкуру. Организуют коммуны и артели для того, чтобы легче было командовать и обманывать нашего брата. Пора уже отказаться от уплаты налога или от земли. Надо отделять сыновей, отказаться от аренды бедняцкой земли и сеять только для себя, пусть тогда рабочие попробуют кушать хлеб, беднота имеет землю, а налогов не платит. До каких пор власть будет давать льготы лодырям?.. Они не хотят ничего делать, а мы за них будем платить".

"Мужиков давят налогами и будут давить, потому что у них нет своей организации. Если бы это было так рабочим, так они бы сразу взбунтовались и устроили бы для себя лучшую жизнь. Украина - золотое дно Европы. За нее скоро должны драться Польша, Англия и Германия против СССР. Москва обдирает Украину. Понаезжали сюда кацапы и душат хохлов. Ну мужик терпит до поры до времени, а если и забунтует, то сразу жизнь улучшается. Коммунистов же пора гнать, они живут хорошо, одеты и обуты, а у крестьянина нет даже кожи, ходит босый и голый".

Кулачество проявляет свое недовольство к мероприятиям советской власти даже через детей, стараясь вооружить детвору против советской власти. Так, например, в с. Лозовеньке того же

района ученики школы, дети кулаков, написали стихотворение, куда приклеили отдельную надпись: "Что предлагают крестьяне" и "Классовый враг не дремлет". Стихотворение это следующего содержания:

"Ах зачем нас в тюрьму посадили,
под железным замком держат нас,
неужели мы в том виноваты,
что голодным нет хлеба у нас.

И мы рады бы были душою
всю голодную Русь накормить,
но не стыдно признаться пред вами,
нам самим почти нечего есть.

И за это теперь мы страдаем,
под замком в каталажке сидим,
и за звуком ключей часового
грустью сердца мы дружно следим.

Часовой по фамилии вызывает,
На допрос под начальство ведет,
А сердечко в груди замирает
И решенья судьбы оно ждет.

На допрос по одном нас выводят
И короткий предлог вам дают;
Везите хлеб поскорей предлагают,
А не хочешь, так опять же замкнут
И осудят нас года на три руду рыть
и придется нам, ребята, про свободушку забыть.

Читайте лучше. Писал "ХТОСЬ" А. Я."

3. Беднота и батрачество по отношению к мероприятиям советской власти и проводимому наступлению на кулака в большинстве своем настроены сочувственно, одобряя мероприятия партии и советской власти в этом направлении и участвуя в практической работе по проведению их в жизнь. Беднота и батрачество в своем большинстве брали активное участие в проведении хлебозаготовок. В прошлую хлебозаготовительную кампанию беднота выкрывала спрятанный кулаками хлеб и этим содействовала ходу хлебозаготовок. В настоящую хлебозаготовительную кампанию во всех районах при кооперативах организованы группы из бедняцкого актива по закупке хлеба по дворам. В некоторых местах беднота проявляла особую активность в деле проведения хлебозаготовок, даже личным примером вывоза на ссыпные пункты, демонстративно, излишки хлеба (Андреевский р-н, Геевка и Михайловка). Отмечено много случаев, когда беднота давала решительный отпор кулацким проявлениям, не давая выступать им на сходах против мероприятий советской власти, как, например: в одном из сел Андреевского р-на на предвыборное собрание явился кулак - председатель церковного совета и попросил дать ему СЛОВО, а беднота не только не дала ему слова, но с шумом выгнала с собрания.

Проявление недовольства и антисоветских выступлений со стороны бедняцкой прослойки безусловно наблюдается меньше, и если где таковые выступления и бывают, то они главным образом исходят от лиц с антисоветским прошлым, находящихся под влиянием кулацкого и

зажиточного элемента, а также и тех бедняков, которые считают оказываемую им помощь незначительной.

Нужно отметить также и то обстоятельство, что во многих местах наблюдалось обратное явление, когда беднота относилась пассивно к мероприятиям советской власти и даже в ряде населенных пунктов плелась в хвосте настроении зажиточного слоя, что объясняется главным образом слабостью работы некоторых организаций КНС на местах и неполным охватом бедняцких слоев села. Как это ни удивительно но приходится констатировать, что количество недовольств и антисовпроявлений со стороны бедняцкой прослойки, главным образом со стороны бедняков-подкулачников, в связи с проводимыми кампаниями увеличилось. Ниже сего иллюстрируем отдельные характерные факты недовольств со стороны бедноты на селе:

Недовольство сельхозналогом. Бедняк с. Гавриловки Барвенковского р-на Остроушко Петр Иванович пишет своему сослуживцу в Косную Армию следующее: "В настоящее время на селе народ страшно обозлен, потому что за 12 дес. земли платят 100 руб., 20 руб. страховки, 25 руб. самообложения на 9 душ семьи, вот почему на деревне и свирепствует опасное дело. Начались поджоги и убийства, середняк на бедняка, а бедняк на середняка, не знаем как на это смотрит коммунистическая партия". Недовольство недостатком товаров. Бедняк с. Нижнесоленой Боровского р-на Шарко Ф. Г. в разговоре с гражданами высказывался так: "Эта власть делает, как царское правительство в войну с Германией. Нужны были снаряды, а высылают сухарей, так и теперь соввласть - крестьянам нужна кожа, а им присылают готовую обувь. То я бы взял бы кожу, да и пошил бы своей семье, а то купи одному а остальные будут ходить босые".

Недовольство хлебозаготовкой. Член КНС с. Яковенково Балаклеяского р-на Черно И. на общем собрании по вопросу о хлебозаготовках выступил и заявил: "До каких пор вы будете проводить хлебозаготовку разве вы не читаете декретов, что по горищам лазить нельзя а вы опять думаете по горищам лазить. Были в прошлом году запасы так вывезли куда-то, а теперь хотите, чтоб и мы, как таврические крестьяне ездили и последнюю лошадь променивали на хлеб. Мы хлеба не дадим. Зачем я буду вывозить хлеб в кооперацию, когда там нет товара а деньги мне нужны. Пусть хлеб лучше лежит дома"

Примерно аналогичных фактов с выражением недовольства среди бедняцкой прослойки зафиксировано много.

Средняцкая прослойка крестьянства по отношению к мероприятиям советской власти и политике партии значительно менее консервативна, нежели кулачество, как по существу реагирования на то или иное мероприятие, так и по отношению к совласти и партии. По данным, которые имеются в ОИКе по части реагирования на те или иные моменты мероприятия партии и совласти и по вопросу взаимоотношений на селе, более усиленную активность проявляет зажиточное середнячество. Констатировано ухудшение настроений середнячества в особенности зажиточного по отношению к совласти и партии, однако наряду с этим подчеркиваем что это положение не дает основания полагать, что происходят глубокие изменения в политическом отношении середнячества к совласти и партии.

Изученные факты проявляемых недовольств говорят о том, что они вызывались главным образом, как ударностью проводимых кампаний, во время которых было допущено много ошибок со стороны лиц, проводивших эти кампании, а также благодаря усиленной антисоветской агитации кулачества и антисоветского элемента.

Характерные факты недовольства и антисоветских проявлений приводим ниже сего:

Толки о коллективизации. Зажиточный середняк Шейко З., коснувшись мероприятий соввласти по коллективизации, говорил: "Коммуны и коллективы представляют из себя сейчас старые экономии. Как раньше были управляющие в экономиях, так и сейчас они есть и коммуна и артелях. Нужна вольная крестьянская коллективизация. Вот мы даем соввласти хлеб, а нам не дают кожевенных товаров совершенно, или же их совсем нет, или же она нас не хочет снабжать, а снабжает только рабочих. Только и остаётся крестьянам собраться и устроить бунт, тогда скоро дадут нам кожу. Выдумали хлебозаготовки, что они нам дадут? Повезешь куда-либо и стоишь в очереди мерзнешь".

Недовольство контракцией: В с. Мечебилово Петровского р-на середняки на сходе, разговарившись о контракции, высказывали недовольство, говоря: "Зачем мы будем контрактовать на будущий год посева. Зажиточные сейчас задерживают зерно, а весной продадут его по 3-4 руб. за пуд и сменяются над нами, что мы чистосортные семена продаем по дешевой цене".

Вражда к бедноте. Зажиточный середняк хут. Васильевки Боровского р-на Чепурко Петр в кучке граждан говорил: "До каких пор мы будем кормить бедноту, которая сидит на нашей шее, она не будет работать потому, что советская власть разбаловала ее, не заставляет платить никакого налога, дает долгосрочные кредиты, она их проживает и не возвращает, мы землю обрабатываем с половины, а она зерно, которое получает для посева, перемалывает и ест".

Недовольство распространением крестьянского займа. Зажиточные середняки села Нурово Савинского р-на Лисенко П. М. и Дудник П. С. в группе крестьян говорили: "Они сукины сыны не знают, как от крестьян выманить деньги. Выдумали заем, а почему они на рабочих всяких налогов не накладывают, ведь они им платят большое жалованье".

Недовольство хлебозаготовкой. В с. Чепель Савинского р-на середняк Борисенко в группе крестьян говорил: "Вот пять лет пожил, как будто ничего, а теперь опять начинается по-старому, забирают хлеб, как при разверстке". Присутствовавший при этом середняк Роленко сказал: "Нам не привыкать, что с нас тянут, но только видно, что Россия закрутилась, так как делается неразбери что".

Примерно аналогичных фактов в среде середнячества отмечено много. В период проводимых кампаний 1928/29 г. оперативными мероприятиями окротдела ГПУ было арестовано до 40 человек кулаков, до 20 человек зажиточных середняков и до 10 человек бедняков с антисоветским прошлым, в особенности тех, которые являются орудием в руках кулацко-зажиточной части села.

5. В практике наступления на кулака имелся целый ряд ошибок, перегибов и извращений классовой линии на местах.

За председателя Изюмского окружного исполнительного комитета *Кузьменко*
За секретаря *Жмирь*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 5, 8, 9, 12-15. Оригінал.

*Таблиця № 2 не публікується, оскільки її зміст викладений у тексті документа.

¹ "Довгоносиками" у просторіччі називали селян, які у ямах ховали хліб, що знаходили за допомогою спеціального довгого шупа під час масових обшуків та трусів. Аби запобігти приховуванню зерна, з селян брали підписку про обов'язкову здачу лишків, у противному разі їх зараховували до числа "ворогів радянської влади".

Посилання на "амбарного шкідника", тобто комаху, цілком відповідало реаліям життя: здійснювати масові обшуки рекомендувалося під виглядом безневинної кампанії по знищенню сільськогосподарських шкідників.- Док. № 1.

² У таблиці № 1 зазначено, що протягом 1928 р. за ст. 127-ю КК УСРР народними судами Ізюмського округу було притягнуто до судової відповідальності 68 осіб, з них 29 заможних селян. 25 середняків, 5 бідняків. Всі вони звинувачувалися у приховуванні лишків хліба, скуповуванні та продажу зернопродуктів за підвищеними цінами та інших "зловживаннях" (ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 6). Між тим у рішеннях пленумів ЦК ВКП(б) (11 квітня, 10 липня 1928 р.) вказувалося на неприпустимість застосування таких заходів як обходи дворів та конфіскація хлібних лишків, заборона вільних ринкових купівлі-продажу, нав'язування облігацій селянської позика при розрахунках за хліб та промтовари, адміністративний тиск та ін. (Коллективизация сельского хозяйства: Важнейшие постановления Коммунистической, партии и Советского правительства, 1927-1935.-М., 1957.- С. 47. 64). Водночас підкреслювалася необхідність продовження лінії "наступу на куркуля", однак під її дію підпадали і бідняцько-середняцькі верстви села.- Док. № 1.

³ Господарський рік тривав з 1 жовтня і пристосований був переважно до циклу сільськогосподарських робіт. За постановою ЦВК та Раднаркому СРСР від 20 вересня 1930 р. "Про перенесення початку господарського року з 1 жовтня на 1 січня" господарський і бюджетний рік з 1931 р. збігався з календарним. Жовтень - грудень 1930 р. вважався перехідним і називався "окремим кварталом".-Док. № 1.

№ 2

ЗАЯВА СЕЛЯН В. КОВАЛЯ ТА С КОВАЛЯ З с. КУМАРІ ПЕРВОМАЙСЬКОГО ОКРУГУ НА ОДЕЩИНІ ДО ВУЦВК З ПРОТЕСТОМ ПРОТИ КОНФІСКАЦІЇ ФУРАЖНОГО ЗЕРНА ЯК У ПЕРЕКУПНИКІВ

11 січня 1929 р.

До голови ВУЦВК
Громадян с. Кумарі Богопільського р-ну
Первомайського округу Ковалю Василя і Ковалю Степана

Заява

Нами було куплено 26 жовтня 1928 р. 37 пудів вівса для своїх власних потреб, себто для годівлі худоби та для засіву землі весною 1929 р. Причому, цього ж 26 жовтня 1928 р. помішником фінінспектора 266-го участка Первомайського окрфінвідділу Красновим Онисімом С. було від нас незаконно відібрано цей овес. І сфабрикували нас як перекупщиків, в той час, як ми зовсім ніколи не займались перекупкою, про що в любий мент може посвідчити наша сільрада. Ми подали скаргу Первомайському окрпрокурору і вже місяців 2,5 все ходимо, ходимо і немає ніякої відповіді, а нам лише кажуть: "Почекайте, вясним, або ідіть в Голованівськ, там вясните". Таке бюрократичне відношення ніяк не мусить бути терпиме. Причому, у нас в господарстві по одній коняці і хіба можна, щоб творилося таке

безчинство? А тому просимо, щоб нашу справу було розібрано якнайшвидше і повернуто нам овес. Бо незабаром же весна і нам треба сіянь, а [зерна] більш нема, за що і земля може залишитися зовсім несіяною⁴.

В. Коваль, С. Коваль

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 348, ари. 141. Оригінал. Рукопис.

⁴ За розпорядженням ВУЦВК Первомайський окрфінвідділ перевірів цю справу й 6 квітня 1929 р. відповів ВУЦВКу: "По заяві гр-н Ковалів В. і С. окрфінвідділ повідомляє, що помінспектором по б/п участка № 266 на базарі III ч. м. Первомайська 26.X.1928 р. було виявлено, що гр. Коваль В. проводить скупівлю зерна, причому в момент виявлення скуплено було 35 пуд. вівса. Під час виявлення гр. Коваль В. намагався втекти від помінспектора, але був затриманий. Робочі-вантажники того ж 26.X.1928 р. при опиті їх помінспектором показали, що гр. Коваль В. 19.X.1928 р. купив тут же на базарі 35-40 пуд. вівса. Всі ці дані дали досить ґрунту помінспектору, [щоб] конфіскувати па законних підставах зерно та скласти на гр. Ковалю В. протокол за проведення скупівлі зерна для перепродажу без виборки реєстраційного посвідчення та без виплати державного промислового податку, не дивлячись на те, що гр. Коваль Р. заявляв, що зерно ним куплено 26.X.1928 р. для себе, бо зрозуміло, що коли 19.X.1928 р. піп купив для себе 35 пуд. вівса, то потреби в ньому не могло виникнути 26.X.1928 р., цебто через півтора тижня. В той же час по заяві гр. Ковалю В., яка була занесена в протокол, проведено старанне розслідування по місцю помешкання гр. Ковалю В. і цим розслідуванням не підтвердилось, щоб гр. Коваль В. займався скупівлею зерна для перепродажу. А тому за відсутністю конкретних доказів заняття гр. Ковалю В. вказаною комерційною діяльністю, протокол помінспектора б/п участка № 266 окрфінвідділом залишається без наслідків. На гр. Ковалю С. ніякого протоколу не складалося. Заст. зав. окрфінвідділом [підпис]. Зав. податковим підвідділом [підпис]". Отже, окрфінвідділ своєю детальною перевіркою спростував дії фінінспектора і по тільки підпоїти справедливість, а, можливо, врятував селян і від судового покарання.- Док. № 2.

№ 3
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА УРЯДУ УСРР РАДНАРКОМУ СРСР
ПРО ВІДПУСК ДОДАТКОВИХ КОШТІВ
НА ДОПОМОГУ ДІТЯМ В РАЙОНАХ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НЕВРОЖАЮ 1928
Р.

17 січня 1929 р.

Совет народных комиссаров СССР

По постановлению СНК СССР от 4 сентября 1928 г. на помощь детскому населению пострадавших от недорода районов Украины было отпущено 5 млн руб. По предварительным данным о размере недорода эта сумма предназначалась для 9 южных (степных) округов Украины, каковые и отмечены в вышеуказанном постановлении СНК СССР. В дальнейшем по получении новых данных, а также на основании специальных обследований правительственными комиссиями было установлено, что недород коснулся и еще трех округов, из них 2 (Днепропетровский и Кременчугский) пострадали значительно, и они признаны украинским правительством недородными, а 1 (Тульчинский) хотя и не

признан недородным, но отнесен к категории нуждающихся в отдельных видах помощи (детское питание, корм скота). Таким образом, будучи ограниченными указанной суммой в 5 млн. руб., предназначенной для 9 округов, правительство УССР вынуждено было распределить ее на 12 округов.

Вследствие этого охват детей помощью снизился с 20 % до 18 % и помощью предусмотрено охватить около 228 тыс. душ в среднем за месяц. При этом надо иметь в виду, что и указанному количеству детей удалось оказать помощь лишь благодаря привлечению дополнительных ассигнований от общественных организаций (ЦК помощи детям и Украинский Красный Крест) в размере около 1300 тыс. руб.

Вследствие ограниченности средств, помощь эта с качественной стороны представляет самый строжайший минимум и может рассматриваться лишь как некоторая поддержка, а не требуемое питание; в частности, об этом свидетельствует тот факт, что в составе детского пайка отсутствуют мясо, молоко и животные жиры.

План правительства по оказанию помощи детям построен таким образом, что наибольшая помощь в смысле охвата количества детей падает на февраль - апрель, как наиболее тяжелые месяцы. Так, намечено было в октябре месяце охватить помощью 85 тыс. душ, в ноябре - 156 тыс., в декабре - 202 тыс. и наибольший охват - в феврале - апреле - по 315 тыс. душ ежемесячно. Сейчас, по предварительным данным за декабрь, охватывается помощью уже до 220 тыс. душ (т. е. увеличение против плана на 10 % при большом количестве детей, не взятых на питание, но в нем нуждающихся). Ясно, что в наиболее тяжелые месяцы, когда все собственные ресурсы селянства будут полностью исчерпаны, количество нуждающихся будет в большей степени превышать плановый расчет. Ибо при расчете 315 тыс. душ (февраль - апрель) охватывается помощью 87% детей исключительно бедноты; таким образом, даже в наиболее тяжелое время 17 % бедняцких детей и большая часть низших слоев середняцтва, безусловно сильно нуждающегося в этом тяжелом году, помощью совершенно не будут охвачены.

Учитывая это, местные органы уже сейчас принимают меры к изысканию дополнительных средств, дабы расширить контингент детей, охваченных помощью. Несмотря на резкое снижение кредитоспособности всех учреждений пострадавших округов, а также в целом местных бюджетов, к участию в помощи привлечены различные хозяйственные, кооперативные и общественные организации. Увеличивается количество детей, охватываемых помощью, благодаря взятым на себя различными организациями расходам, связанным с оказанием помощи, как-то: предоставление бесплатно топлива, принятие расходов на оплату рабочей силы, перевозочных средств, ассигнование дополнительных средств и т. п., в частности увеличивается выдача хлебного пайка за счет припека. Но все эти мероприятия, хотя и дают эффект в смысле увеличения количества пайков, но далеко не удовлетворяют всех нуждающихся в помощи.

Поэтому правительство УССР считает необходимым просить Совет Народных Комиссаров отпустить дополнительные средства на усиление охвата детского населения помощью еще на 6 %, т. е. доведение его до 24 % всего количества детей в недородных округах. Для чего необходимо из расчета дополнительных 65 тыс. душ на 6 месяцев (февраль - июнь) - 1028 тыс. руб.

Стоимость одного пайка рассчитана в 2 руб. 42 коп., включая и накладные расходы (29 коп.). Этот паек, с отсутствием в нем, как указано выше, молока, мяса и животных жиров, является совершенно недостаточным и вызывает заболевание среди детей и, в частности, цынгой. Учитывая это, медицинские органы ставят вопрос о необходимости улучшения состава пайка

за счет капусты и картошки. Стоимость этих продуктов определяется в 15 коп. в месяц. Правительство УССР считает необходимым эти дополнительные расходы удовлетворить, для чего потребуется, исходя из количества пайков 306 тыс. штук в месяц, на 6 месяцев - 275 тыс. руб.

Еще одно обстоятельство, которое, вследствие ограниченности средств, в плане не предусмотрено и требует настоятельного проведения. Это питание детей младшего возраста - грудных до 1 года, а также беременных и кормящих матерей. Для всех детей предусмотрен отпуск пайка вышеуказанного состава, причем для детей младшего возраста один паек предназначается и для матери и для ребенка, что совершенно недостаточно. Исходя из необходимости отпускать паек целиком для матери, а грудным детям выдавать ежедневно по 2 стакана молока стоимостью 6 коп., и из расчета 25 тыс. детей этого возраста, необходимо для этой цели отпустить 270 тыс. руб.

Таким образом, общая сумма дополнительных ассигнований на детское питание, о которой просит правительство УССР, составляет:

1. на увеличение процента охвата детей 1028 тыс. руб.;
2. "улучшение состава пайка 275 тыс. ";
3. "питание грудных детей и кормящих и беременных матерей 270 тыс. ".

Всего: 1573 тыс. руб.

Указанную сумму настоятельно просим отпустить за счет союзного бюджета. При рассмотрении нашего ходатайства просим учесть, что в организации лотереи, имевшей целью получение дополнительных средств на детское питание, нам отказано.

Председатель Совета Народных Комиссаров УССР
Председатель правительственной комиссии помощи пострадавшим от
недороды районам

ЦДАЖР України, ф. 27, оп., 9, спр. 523, арк. 29-30 зв., Копія.

№ 4

З ЗВІТУ ДНПРОПЕТРОВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКу ПРО ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ, СТАНОВИЩЕ РІЗНИХ ВЕРСТВ СЕЛЯНСТВА ТА РОБОТУ МІСЦЕВОГО АПАРАТУ

19 січня 1929 р.

I. Хлебозаготовки

Заготовлено хлеба за истекший период всего 22 121 345 пуд. разных культур. При проведении хлебозаготовок классовая борьба на селе усилилась. Из среды бедноты выделился значительный кадр активистов, который принимал самое активное участие в проводимой работе. Помощь бедноты выражалась в сообщении, где, у кого и сколько запрягано хлеба. Анонимные сообщения имели широкую форму.

Хлебозаготовительная кампания содействовала оживлению массовой работы па селе среди бедноты, поднятию организованности и политической активности и большего укрепления

связи с сов. и парторганизациями. Это сказалось в отдельности в весеннюю посевную кампанию: несмотря на гибель 240 000 дес. озимых, посевная площадь снизилась лишь на 2 %.

Для усиления хлебозаготовок практиковалось, помимо проведения агитационной работы среди крестьянства, также и посещение домов крестьян для покупки хлеба, вызов в сельсовет для сдачи излишков хлеба, производство обысков.

По 127-й и 135-й ст. [УК УССР] направлено в судебные органы 920 дел и привлечено к ответственности 1184 человека, из них 247 должностных лиц и 910 частных, всего рассмотрено судебными органами 814 дел и вынесено 700 приговоров, из них обвинительных 605 и оправдывающих 95.

При проведении хлебозаготовок был допущен и ряд ошибок, извращений (незаконные штрафы, аресты, произвольное применение 127-й ст.). При этом имелись случаи неправильного подхода не только к середнякам, но и к беднякам, что нашло себе оправдание в отдельных выступлениях бедняков. За время хлебозаготовительной кампании зафиксировано 75 случаев искривления классовой линии.

V. Землеустройство

План землеустроительных работ 1928 г. был рассчитан на 125 011 га трудовых и нетрудовых земель, причем в основу было положено: землеустраивать маломощные районы, большие бедняцко-средняцкие земельные общества, а также общества, которые намеряют ввести общественные севообороты, организацию коллективных объединений и т. п.

Распределение земли между отдельными дворами производится с придерживанием классового принципа. Все дворы распределяются на группы по социальному положению и земля между ними распределяется так, чтобы коллективные объединения и бедняцко-средняцкие группы получили землю лучшую по качеству и более удобно расположенную, ближе к селу, а зажиточно-кулацким дворам земля отводится в более отдаленных участках и худшая по качеству.

За этот землеустроительный сезон землеустроено - 18 474 двора на площади 141 134 га.

В этом году землеустроено 8 больших бедняцко-средняцких земельных обществ на площади 94 308 га при 13 802 дворах, причем, вместо указанных 8 земельных обществ, организовано 62.

Общества	Сколько обществ организовано при землеустр.	Дворы	Площадь (га)
Волосское	8	1062	9800
Петриковское	18	5333	33 385
Новомосковское	6	1438	8254
Бородаевское	11	1494	10 569
Новоподкряжское	6	906	6515
Прядивская дача	7	1567	9950
Павлоградские хутора	5	1668	11505
Новоподгородное	1	334	4330

	62	13 802	14 308
--	----	--------	--------

Классовое распределение земли произведено в 86 земельных обществах при 16 619 дворах, а именно: бедняцких и маломощных середняцких - 10 311, середняцких - 6 493; зажиточных - 1 670.

При землеустройстве земельных обществ в районах малоземельных, а также с целью ликвидации дальнотемелья и черезполосицы, организовались отдельные выселки (организовано 33), причем, в случае отсутствия желающих выселиться на такие участки на выселение назначались зажиточные хозяйства, независимо от того, желали они или нет. Таким путем произведено выселение 3073 хозяйств. Настроение бедняцко-середняцких масс к этому мероприятию вполне удовлетворительное. Кулачество использовало все методы агитации чтобы сорвать землеустройство (перетягивание середнячества на свою сторону-11 случаев, агитация за неплатеж денег на землеустройство - 3 случая), за срыв организации выселков против распределения земли на группы по социальному положению и т. п. В особенности кулачество проявило активность при землеустройстве артелей и коллективов, которые наделялись лучшей землей, расположенной вблизи села.

Были отдельные террористические выступления, например, в с. Александровке Васильковского р-на толпа в 60-70 человек, предводительствуемая кулаками, разогнала артель им. тов. Чубаря во время вспашки, не допуская к работе за то, что последней отведена лучшая земля и вблизи села. Руководители этой группы осуждены окрсудом на 5 лет тюремного заключения.

В с. Хорошее артель получила 116 га земли, но не могла приступить к обработке, так как кулаки и часть зажиточных середняков недопускали, и лишь после ареста 7 человек артель смогла приступить к обработке земли.

VI. Экономические корни, питающие кулачество

Одним из экономических корней, питающих кулачество, является ростовщичество. Причем предметом ссуды является зерно или другие сельскохозяйственные продукты и реже - деньги.

Условия кредитных сделок не представляют каких-либо определенных норм. Они зависят от степени нуждаемости берущих ссуду, а также от размеров ссудных операций сельхозкоопераций общества крестьянской взаимопомощи и т. п.

Размеры процентов, получаемых ростовщиками, не только не учтены, но и не изучены. Агентурные разработки по 10 случаям показывают, что процент по ссудам денежным колеблется от 12 до 25 %, а натуральные ссуды - зерновые - вдвое больше, против того, что было дано под ссуду.

Частный торговец всячески изощряется, чтобы уклониться от обложения и нередко случаи, когда это ему удается. Например:

1. организация, пользующаяся широкими налоговыми льготами, принимает к себе на службу торговца, причем последний отпускает для этих организаций определенные средства, на которые делается оборот, за что получает определенное отчисление от доходов, в значительной мере больше, чем получает сама организация (случай в Синельниковском райпомдете);

2. кулак нанимается подводчиком до малосостоятельного скупщика всевозможных с/х продуктов. Разъезжая с ним по селам, кулак снабжает скупщика деньгами и участвует в прибылях (случай в Царичанском р-не);
3. кулак пролазит во всевозможные кустарные объединения и в особенности в мукомольные, где перемалывает не только свое собственное зерно, но и занимается скупкой зерна на стороне и после перемола ведет спекуляцию мукой (дело Богдановской и Петропавловской артелей).

Нередки случаи, когда кооперативные организации при распределении кредитов таковой предоставляют зажиточным слоям, примером этого может служить Близнюковский район.

Кулак применяет целый ряд мер, чтобы увернуться от налогов и сборов и одним из таких методов является маневрирование своим хозяйством. Например, задолго до обложения единым сельскохозяйственным налогом кулачество начало продавать крупный рогатый скот, заменяя молодняком, не подлежащим обложению, а также мелкими свиньями, овцами. Другим методом укрывательства от налогового обложения является Дробление хозяйств, "преждевременные разделы".

При проведении весенней посевной кампании кулачество (немного случаев) сдавало надельную землю в сельраду, мотивируя, что нечем ни засеять, ни обработать и, наряду с этим, брало в другом районе в аренду в большом размере и таким путем ускользало от обложения единым сельскохозяйственным налогом. Агентурные разработки, по 20 кулацким хозяйствам Перещепинскому, Межевскому, Синельниковскому р-нам это подтвердили.

Во исполнение директив XV партсъезда о развитии в дальнейшем наступления на кулака и принятии ряда новых мероприятий, ограничивающих развитие капитализма на селе, мы достигли значительных успехов в этом отношении за отчетный 1928 год:

Группы хозяйств	1926 г.	1927 г.	1928 г.
Бедняцкие	43,7 %	42,7 %	38,4 %
Середняцкие	48,1 %	49,3 %	55,4 %
Зажиточно-кулацкие	8,2 %	8,0 %	6,2 %
	100 %	100 %	100 %

Таким образом, в наличии мы имеем снижение крайних групп бедноты и кулачества. В то же время возросло количество середняцкой группы на 15 %. Резкая картина наблюдается в изменениях за последний год соотношения хозяйственных элементов этих трех групп, что также подтверждает закрепление середняцких хозяйств (а не "вымывание" их) за счет ослабления последних двух групп. Так, при повышении посевной площади в пользовании середняков в 1928 г. против 1927 г. на 10%, зажиточно-кулацкая группа уменьшилась на 25%, причем характерно, что в 1927 г. против 1926 г. это уменьшение выразилось всего лишь на 1,4 %.

Что касается скота (при стабильном состоянии в 1926 и 1927 гг.) то середняки в 1928 г. увеличили владение им на 13 %, кулацкая группа количество скота сократила в этом году против предыдущего на 28 %. Количество безлошадных хозяйств, оставаясь стабильным в 1926 и 1927 гг., уже в 1928 г. сокращается с 40 до 36,3 %.

Такое же положение наблюдается в количественном сокращении в зажиточно-кулацких хозяйствах плугов, буккеров, веялок и т. д. Так, например, в 1928 г. эта группа уступает

средняцким хозяйствам больше, чем на 20 % своих веялок, и только лишь по молотаркам с копны-пи и механическими двигателями есть рост у данной группы в 1928 г.

В отношении аренды земли, то главный ее арендатор - это середняк, при сокращении сдачи в аренду земли беднотой с 15,1 % в 1927 г. до 12,8 % в 1928 г. Заможная группа, хоть и сокращает ее, по все же арендует 38 % всей земли, сдаваемой в аренду.

Что касается найма рабочей силы, то при резком увеличении его в средняцком хозяйстве (почти на 35 %, с 46 % в 1927 г. до 62 % в 1926 г.), в кулацких группах - сокращение найма па 27,7 %, в сравнении с 1926 г. (с 33 % до 24 % в 1928 г.).

Все это является результатом той суммы мероприятий к урезке эксплуататорских тенденций кулака, которую в целом осуществили в этом году, начиная с проведения хлебозаготовительной кампании.

Однако, как не мала кулацкая группа хозяйств (6,2 %), она в 1928 г. остается все же экономически мощной, владея 15,6 % всей посевной площади, 30,2 % всех сеялок, 61,4 % механических молотилок, 16,3 % всего скота.

На успешное развертывание кампании кулачество отвечало активной антисоветской агитацией, а в отдельных местах и террором против представителей советской власти и активных местных работников из бедноты.

В с. Спасском Новомосковского р-на был убит председатель сельсовета тов. Квач, член КНС, активный защитник интересов бедноты. Ранен председатель Верхнесамарского сельсовета. Убит после предупреждений в анонимных письмах председатель сельсовета хутора Кутярино - т. Камойлин.

Случаи запугивания бедноты террором, поджоги бедняцких хозяйств, активных участников хлебозаготовок - были почти во всех районах округа. Благодаря недостаточной работе среди бедноты, случаи, когда кулачество умело использовало недовольство отдельных групп бедноты, чтобы сделать ее проводником своих интересов, имели свое место. Например, при проведении самообложения в Котовском р-не по 19 сельсоветам самообложение прошло на первых собраниях только в 3, в остальных самообложение было принято на 2-5 собраниях, аналогичное явление было и в других районах. И только после разворачивания массовой политической работы среди бедноты и середнячества, проводимые мероприятия по нажиму на кулака дали положительные результаты, а в особенности это наглядно подтвердилось при проведении второй кампании самообложения осенью 1928 г. Несмотря на недород, таковое принято на первичных собраниях.

IX. Оценка состояния работы советского аппарата

Проводимые кампании явились проверкой состояния работы низового советского аппарата. Эта проверка показала, что сельские советы, как коллектив, в большом числе работали слабо (малоподвижны) и работу проводили председатели и секретари сельских советов.

Актив села не был сгруппирован вокруг сельских советов.

В отдельных сельских советах среди членов выявлена значительная прослойка чуждого и антисоветского элемента, а отсюда - отсутствие четкой классовой линии в работе этих советов. Ряд председателей сельских советов саботировали выполнение директив, в особенности при проведении хлебозаготовок, заявляя: "Вы уедете, а я останусь расхлебывать

кашу". Невыполнение директив райисполкомов было нередким исключением, что заставило сиять ряд председателей и секретарей сельских советов (в каждом районе по 2-3 человека) и отдать под суд.

Крестьянство на это реагировало слабо, лишь в отдельных случаях пыталось их "спасти" путем выполнения к сроку задания (Близнюковский р-н), а кое-где свое недовольство проявило в пассивном отношении к вновь выдвинутым (Карл-Марксовский, Близнюковский р-ны). Были случаи, когда пленумы сельских советов проваливали предложения о проведении самообложения (Карл-Марксовский, Котовский, Царичанский р-ны).

Советский аппарат к проводимым кампаниям не был подготовлен и благодаря посылке из города до 500 человек активистов, таковой удалось раскатать и уже при проведении весенней посевной кампании сельские советы работали гораздо лучше и, в работу были втянуты не только председатели и секретари, но и значительная часть рядовых членов.

В отдельных сельских советах посланные работники из города подменили собой сельские советы и отдельные мероприятия проводили не через сельский совет, а от своего имени, что, конечно, не могло создать авторитет для сельсовета.

В момент проведения перевыборной кампании недочеты, обнаруженные в работе сельских советов при проведении кампании, учтены и таковые по предварительным данным в значительной степени должны обновиться за счет выдвижения на руководящую работу бедняцко-средняцкого актива, проявившего себя при проведении разных кампаний.

Наряду с укреплением сельских советов путем подбора работников особо нужно выпятить вопрос о разворачивании массовой работы сельских советов и вовлечении в работу таковых всего состава сельсовета, путем проведения всевозможных сельскохозяйственных мероприятий, касающихся жизни данного села.

ЦДАЖР України, ф, 1, оп. 5, спр. 385, арк. 47, 51-53, 61-69, Оригінал ^{*}.

^{*} - Супровідний лист до звіту підписаний головою окрвиконкому Колосом та заступником секретаря, зав. оргвідділом Бородавкою.

№ 5
З ЗВІТУ ЛУБЕНСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ПРИМУСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ ХЛІБНИХ ЛИШКІВ

27 січня 1929 р.

Хлібозаготівля

1. Які були заходи примушення здачі хліба, що примінялись в хлібозаготовчу кампанію та їх наслідки?

Головним заходом впливу на куркульське господарство в хлібозаготовчу кампанію 1927/28 р. був судовий порядок. Засуджених по 127-му арт. КК всього 116 осіб: заможньо-кулацького

елемента - 50 осіб, або 43%, крамарів - 32 особи, або 27,4%, середняків - 31 особа, або 27 % і бідняків 3 особи, або 2,6 %.

Ущільнення категорії середняків і бідняків мається; по-перше, ця категорія середняків, злісно затримавших здачу хліба, а бідняків - перебуваючих під впливом кулака й активно проводивших кулацьку ідеологію. По-друге, недостатнє вивчення радами соціального складу населення: мало місце примінення відносно середняків вищезгаданих ущільнень.

Маються випадки відміни окрсудом у касаційному ладі присудів відносно середняків і бідняків, але відмінені присуди в значній своїй частині припадають на припущені на місцях помилки.

Міри соціального захисту проти крамарів та заможньо-кулацької частини були досить витримані - з кількості 82 осіб було засуджено до позбавлення волі 75 осіб.

Ці заходи мали певний вплив на хід хлібозаготовчої кампанії, що дало такий темп заготівлі:

Хлібозаготівля за грудень 1927 р.- 4828 т, січень 1928 р.- 9574 т, лютий 1928 р.- 18 480 т, березень 1928 р.- 11 932 т.

2. Соціально-політична фізіономія господарств ущільнених.

За хлібозаготовчу кампанію 1928/29 р. спекулянтські елементи в зв'язку з проведеними заходами минулого - 1927/28 р. активності не проявили. Мав місце перепродаж хліба в невеликих розмірах заможньо-кулацькою частиною села та середняком.

Виявлення та опрeдeлення цього продажу зустрічає великі труднощі, тому маємо незначні розміри судових справ: по 135-му арт. КК засуджено 6 осіб, з них 1 заможний, 5 середняків; засуджених по 135-му арт. КК за нездачу мірчука з 1.XII. [1928 р.] по 1.1 1929 р. 27 чоловік, з яких заможньо-кулацького елемента 21, середняків 6; по 98 - 99-му арт. КК за час з 1.XII. 1928 по 1.1. 1929 р.- 23 особи, з них: кулаків 1, бідняків 7, середняків 14, і інших 1. Головна причина - бездіяльність в справі хлібозаготівлі, що характеризує роботу кооперативного апарату периферії. По 119-му арт. КК. засуджено 27 осіб, з них кулаків 21, середняків 6.

Заходи примусу 1928/29 р. значного впливу на виброс хліба на ринок та заготівлю збіжжя не мали.

Значна увага була приділена справі по зборі законтракованого хліба й судові заходи в основному були скеровані проти кулака. З 32 засуджених маємо 21 заможньо-кулацького елемента (4 не відомі по соцстану), з яких майже всі - до позбавлення волі; маються випадки засудження бідняцько-середняцької частини. Крім цього ще справи розглядалися у цивільному ладі.

У наслідок зазначених заходів вкупі з іншими малось збільшення збору законтракованого хліба: зібрано за листопад 10 388 пуд., за грудень 12 719 пуд. Причому зібрання законтракованого хліба по окремих хлібозаготовачах маємо на 1.XII. 1928 р.: Союзхліб - 86,4 %; Господарсоюз - 50,9 % - по всіх господарствах. На 1.1.1929 р.: Союз хліб - 86,6 %, окремо по індивідуальних - 83,6 %, Господарсоюз - 53,3%.

У міроприємствах, стимулюючих хлібозаготівлі (збір платежів та ін.), проведені заходи скорочення терміну сплати, особливо куркульською частиною, й адміністративні репресії в першу чергу, значного впливу в кампанію 1928/29 р. на хід хлібозаготівлі не мали, тому що

останні оплачувались головним чином за рахунок реалізації другорядної с/г сировини та попередніх грошових накоплень.

3. В чому виявилась організація й участь бідноти та батрацтва при проведенні хлібозаготовчої кампанії?

Поруч з проведенням наступу на кулака через суд, проводилась організація бідноти, загострення класової боротьби, яка проводилась через збори активу села, збори КНС, збори бідноти й середняка, як в цілому по селах, так і по окремих кутках. Практична участь бідноти виявилась в колективній здачі хліба, прийнятті безпосередньої участі в хлібозаготівлі (минулого року), на правах контрагентів, виявленні кулаків, що затримували хліб з метою спекуляції та ін.

Підтримка всіх міроприємств, які проводились на селі, спрямованих проти кулака як бойкот кулака - нездатчика хліба, що проводяться майже по всіх селах округи та ін.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 18-20. Оригінал*.

* Супровідний лист до звіту підписаний головою окрвиконкому Данилевичем та секретарем Маковецьким.

№ 6
СКАРГА СТУДЕНТА ПЕДАГОГІЧНОГО ТЕХНІКУМУ
Г. М. ВИСОЦЬКОГО ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО
ПРО АРЕШТ ЙОГО БАТЬКА В с ПЕТРОВЕ
НА КРИВОРІЖЖІ ЗА НЕСПЛАТУ СІЛЬГОСППОДАТКУ

19 січня 1929 р.*

Жалоба тов. Петровському від Грицька Максимовича Висоцького

Шановний і уважаємий Григорій Іванович! Порайте мене, що мені можна зробити з таким горем, яке трапилося несподівано моему батькові Максимові Трефіловичу Висоцькому. Але воно тяжке не лише батькові та його сім'ї, а й мені, хоч я й не лічуся членом цієї сім'ї, тому що я відділився від нього. Але мені шкода свого батька як труженика-хлібороба, а також шкода, що існує й до цього неправда, якій пора давно вже вмерти. Сам я вчуся в педагогічному технікумі, а батько залишився сам з своєю сім'єю, яка складається з 5 душ. Із цієї сім'ї батькові 54 роки, матері 55 років і в них залишилося три дочки від 12 до 17 років. Господарство вони мають таке: одна коняка, корова, хата, сарай, клуня, віз, плуг, борона, 1\2 жатки, 1\2 соломорізки і 3 вівці.

І ось, коли нам дали відпуск на зимову перерву, я поїхав до своїх батьків на село погостювати, тому що, де родився, то туди й тягне. Але зустріч моя була не весела, а плачева. Плачева вона була через те, що коли я увійшов у хату, то мене вкрили сльозами, що немає батька, забрали в темницю на 4 місяці за налог, який наложили в розмірі 175 крб. за оте господарство, що в нас є. І батько 55 крб. заплатив, а за останні його забрали в темницю без всякого попередження, а просто вечером прийшли, описали, а на другий день і суд. І зараз

після суду заперли в темницю як якого-небудь бандита, котрий украв що-небудь, чи вбив кого.

Після плачу я розпитав, чи подавали заяву куди, чи ні. То мені відповіли, що подавали, але нічого не допомоглося, людям поскидали, а нам - ні. А через що, то хто й зна, через що. Коли я пішов до сільради та запитав [про це] голову сільради, та запитав його, то він сказав просто якимсь жандармським голосом, що "це не твоє діло, ми знаємо, що робимо".

Не одержавши відповіді від голови, я звернувся до членів податкової комісії. То вони мені відповіли так, що коли розбирали твого батька заяву, то голова сільради сказав так, що "з Максима Висоцького не знімати нічого, я з нього шкуру зніму. Коли сина є за що вчити на червоні студенти, то хай плате й налог". Це один факт. Потім другий факт мені члени сільради сказали такий, що "твого батька назначили в експерти^{*} й наклали налог через те, що коли назначили його в експерти, так він купив закона про сільхозналог і доказував голові сільради, які господарства можуть належати до експертного, а які ні". І от голова сільради на засіданні податкової комісії сказав: "Я його навчу, як з законами носитися". Отак партієць каже за те, що мужик, докопався до закону. Коли я став розпитуватися, чи він дійсно партієць, пролетарської сім'ї, але ж вийшло не так. Голова нашої сільради - бувший ярий повстанець і дворянського походження. Далі, голова райвику нашого - син пана Шуйського, але переіменував своє прізвище, далі, переписчик по налогу, який мав до революції 50 десятин землі, примазавшись до власті. При розборі заяви мого батька про налог сказав, що "в нього джерело здорове, він заплатить 300 крб."

Це, товариші, що правда в нас така, коли мій батько с 17 років служить у панів, мав до революції 7 десятин землі, в імперіалістичну війну був 3,5 року на службі, де покинув 8 душ сім'ї, де трудоспособна була лише мати. Потім, коли проходили німці, то під цькуванням кулаків мого батька збили були до смерті. Далі, коли було повстання, то теж хотіли вбити за те, що уговорював молодий авангард, щоб не йшов у повстання. І взагалі, починаючи з часу революції і існування советської влади до 1928 р. ніхто не зачіпав, а лічили всі як захисника совлади. Але в 1928 р., коли заступив у нас головою сільради оцей повстанець, голова райвику пан Шуйський, то зразу виявили, що мій батько куркуль, ворог советської влади.

Після сказаного я Вас прошу, батьку наш, захисник диктатури пролетаріату, прошу ще раз Грицько Іванович, що прочитавши цього листа, Ви дасте мені зараз відповідь, тому що я, як студент, студент пролетарського колективу, не можу терпіти цієї неправди. Я їх скасую, тут не будуть вони партійцями й головами з буржуйським духом, а керувати масами пролетаріату.

Але дайте мені совіт, як батька вирвать, який' попав за неправду в темницю. Коли ж, може, я неправдиво думаю, і мій батько належить до куркуля, глитая, то тоді напишіть мені, що я маю куркульські думки й не можу бути в лавах червоного студентського колективу, я вийду з нього. А коли я прав, то на все дайте відповідь. Про те, що мій батько жив так, як я описав до революції й зараз, розписуються слідуєчі товариші: Висоцький А., С. Мжара, П. Полиско, В. Юсиф, Н. Белаш^{*}.

Адреса моя така: па Криворіжжі, Катеринославська залізниця, станція Зелена, село Петрове Петрівського району, Грицькові Максимовичу Висоцькому⁵.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 346, арк. 32-35. Оригінал. Рукопис.

* Дата пересилки скарги до Криворізької окружної робітничо-селянської інспекції.

* Йдеться про обкладання експертним податком. Див. док. № 31.

* Підписи цих осіб власноручні.

⁵ За розпорядженням ВУЦВК, а також Криворізької окрКК-РСІ справу розглядала на засіданні секція РСІ при Петрівському райвиконкомі і 13 червня 1929 р. ухвалила: "Розслідувавши справу та доповнивши матеріал на зборах, виявлено, що при проведенні податкової роботи та в час оподаткування господарство Висоцького мало: 2 вола, 1 коропу, 4 овець, сіялку, жниварку, буккер, плуг та віз, а також молотарку № 2, за нормами оподаткування 56 крб. 56 коп. Нараховано було податку 175 крб. 10 коп. 28.ІІ.1929 р. йому скинуто 120 крб., решта залишалась до виплати, а батько Висоцького притягався до судової відповідальності за невиконання решти с/г податку. Що стосується службових осіб: голова сільради Бродовой з роботи знятий, справи про котрою ведеться органами ОГПУ (факт перебування в повстанні стверджується). Факт про те, що голова РВК Кошулько - син пана Шуйського не ствердився. Також і переписчик с/г податку Компанієць В., батько якого мав до революції не 50 дес. землі, а 15 дес, користувався лише своєю працею, написано в скарзі не ствердилося. Справу залишити без наслідків. Про наслідки повідомити скаржнику. Витяг оригіналові відповідає. Секретар РСІ Ємченко".

На засіданні були присутні 25 членів секції РСІ, а також 115 селян. 3 жовтня 1929 р. голова Криворізької окрКК-РСІ Міщенко повідомив ВУЦВК про закінчення справи. Судячи по наслідках перевірки, все ж таки лист сина на захист батька містив правду, тому що просто так с/г податок в ті часи не скорочували - Док. № 6.

№ 7
З РОЗПОРЯДЖЕНЬ ЛАЗІРСЬКОЇ СІЛЬРАДИ
ТАРАНДИНЦІВСЬКОГО р-ну НА ЛУБЕНЩИНІ
УПОВНОВАЖЕНОМУ Ф. І. ВОЙТЕНКУ⁶ ПРО НАДАННЯ
НЕОБМЕЖЕНИХ ПРАВ ЩОДО СТЯГНЕНЬ З СЕЛЯН,
РЕКВІЗИЦІЙ ТА ШТРАФІВ ЗА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

червень 1928 р.- січень 1929 р.

24 червня 1928 р. Посвідчення. Дано це тов. Войтенку Ф. І. в тому, що йому доручено стягувати штраф за утайку об'єктів оподаткування. Надається право описувати майно та стягувати в безспірному ладові.

Голова сільради
Секретар

21 грудня 1928 р. Доручення. Президія Лазірської сільради доручає членові сільради Войтенкові Федіру стягати всі борги по стяганню сільськогосподарського податку, страхвнесків та прострочених ссуд. Надається право описувати хліб лишній, майно всяке, зараз знімати та здавати на схорону у кооперацію.

Голова сільради Зубчук

19 січня 1929 р. Президія Лазірської сільради при цьому надсилає Вам контрольну цифру хлібозаготівлі 1000 пудів, яку ви повинні виконати за січень місяць. Крім того, стягти прострочені ссуди в самому короткому часі шляхом вилучення майна. За невиконання цього вся відповідальність падає на Вас, як за зрив цієї роботи.

Голова сільради Зубчук

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 1788, арк. 83, 85, 90. Оригінали. Рукописи.

⁶ Войтенко Федір Іванович, 1887 р. народження, бідняк, у 1918-1919 рр.- голова комбїду в с. Лазірки, пізніше був обраний головою КНС. Протягом 1925-1929 рр. працював заступником голови сільради, уповноваженим по лісництву та по хлібозаготівлі. Можливо, надмірні повноваження розпоряджатися селянським майном призвели його до спокуси купівлі корови за гроші с/г товариства, за що в 1930 р. він був засуджений до позбавлення волі на 2 роки та поразки у правах на 2 роки. Почуття необмеженої влади, безконтрольності, безвідповідальності нерідко розбещували місцевих працівників і деякі з них, як у цьому випадку, потрапляли на лаву підсудних.- Док. № 7.

№ 8
З ЗВІТУ МИКОЛАЇВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ПРИМУСОВІ МЕТОДИ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ
Й НАСТУП НА ЗАМОЖНИХ СЕЛЯН

2 лютого 1929 р.

Енергійний наступ на куркуля, що розпочався безпосередньо після XV партз'їзду, особливо в період екстраординарних заходів, в зв'язку з тимчасовими труднощами на хлібному ринкові, набув найбільш яскравого відображення на фронті хлібозаготовок. Методи та форми щодо посилення здачі хліба на Миколаївщині були різноманітні не лише по окрузі взагалі, але зокрема в кожному районі, однак в основному вони виникали внаслідок виконання директив вищих органів.

За час ударної хлібозаготовчої кампанії (січень - червень 1928 р.) порушено 80 судових справ проти куркулів села та спекулянтів міста. Проти робітників кооперації за різні порушення та інших громадських організацій - 24 справи. Припинено 23 справи. Притягнуто до суду 97 чоловік. Засуджені: до позбавлення волі 39 чоловік, до принудробіт та штрафів 22 чоловіка, умовно 1 чоловік, інші виправдані. Крім цього, група хлібних спекулянтів, млинарів були органами ДПУ заслані в адміністративному порядку.

Що торкається нажиму по податковій лінії в період хлібозаготовчої кампанії, особливо за несплату сільгосподатку куркульськими колами села, судові органи в цей час розглянули 223 справи, по яких засуджено до позбавлення волі до 1 місяця та принудробіт та штрафів 135 чоловік, від 1 до 3 місяців позбавлено волі 35 чоловік, і вище 3 місяців 54 чоловіка та виправдано 21 чоловік.

За такої широко розгорнутої хлібозаготовчої кампанії та пристосування екстраординарних заходів мали місце випадки перекручувань цих міроприємств.

У деяких районах окремі господарі викликались в райвиконкоми, на сільради, де під вимаганням примушувались до здачі державі своїх лишків хліба. По окремих місцях уповноважені райвиконкомів вкупі з хлібозаготовувачами проводили розподіл певного плану заготовок по заможних дворах з зобов'язанням вивезти намічений для кожного двору хліб до встановленого строку.

Мали місце по окремих районах випадки масових обходів дворів та трусів куркульських господарств з метою виявлення наявних хлібних ресурсів, і, коли останні знаходились, то ці лишки вилучались в розмірі, определяемому уповноваженими РВКів та сільрад, які проводили цю роботу, причому в зазначеній операції брали участь біднота та батрацтво села. Були випадки, коли міліція за допомогою бідноти виявляла лишки хліба у куркулів, які відправлялись на зсипні пункти, залишивши власнику необхідну частину зерна для засіву та харчування. В окремих районах були випадки, коли уповноважені по хлібозаготівлях відбирали від заможного селянства, зокрема куркулів, спеціальні підписки про обов'язкову здачу ними лишків хліба державі, з оголошенням, що в випадку нездачі будуть лічитись як вороги радвлдади. Такі підписки підписувались і хліб вивозився. Були випадки арештів та затримання під стражею по декілька днів тих з куркулів, які відмовлялись від здачі хліба. В окремих місцях уповноважені споживчої кооперації скликали загальні зібрання членів і під загрозою виключення з кооперації, а також припинення крамопостачання примушували пайщиків розібрати мішки під хліб, які тут же були заготовлені.

Ударна кампанія по хлібозаготівлі, безумовно, дала бажані наслідки в смислі зросту заготовок, наприклад: за січень місяць 1928 р. заготовлено 686 тис. пуд. хліба, тоді як в грудні місяці 1927 р. було заготовлено 361 тис. пуд., цебто зріст на 90 %.

Таким чином, не дивлячись на те, що товарні лишки й заготовчий план по окрузі в 1926/27 р. значно перевищував лишки й заготовчий план 1927/28 р., все ж таки квартал січень - березень 1928 р. показує значний зріст заготовок проти відповідного кварталу 1927 р., а саме:

(тис. пуд.)

	1926/27 р.	1927/28 р.	% до 1926/27р.	
Товарні лишки	14 348	10 549		
Заготплан	10 500	8 500	73,5	
Заготовлено	10 314	7998	80,9	
% виконання плану	98,2	94,1	77,5	
Охоплено заготовкою товарних лишків	71,8	75,8		
Розподіл заготовок по місяцях	Питома вага місяців в заготовці (%)			
	1926/27 р.		1927/28 р.	
Липень				
Серпень				
Вересень				
Жовтень	320	340	3,1	3,0
Листопад	1634	1949	15,8	24,4
Грудень	2218	2175	21,5	27,2
Січень	1834	1109	17,8	13,9
	1361	492	13,2	6,2
	903	361	8,8	4,5
	557	686	5,4	8,6

Лютий	458	629	4,4	7,8
Березень	284	290	2,8	3,6
Квітень	372	46	3,6	0,5
Травень	272	16	2,7	0,2
Червень	101	5	0,9	0,1
	100,0		100,0	

Примітка: Значне зниження хлібозаготовок в 1927/28 р. починається з квітня місяця, коли конче виявилась повна загибель озимих засівів.

Катастрофічне зниження хлібозаготовок з жовтня 1927/28 р. свідчить про те, що хліб залишався до цього часу у найбільш міцних шарів села, які мали змогу [до] його затримки. Таким чином, слід сказати, що інтереси бідноти, яка реалізувала свої хлібні лишки ще восени, цебто, в період ударної хлібозаготовчої кампанії 1927/28 р., яка розпочалася в січні, не були уцімлені, як не були уцімлені інтереси маломіцного середняцтва.

Боротьба з куркулем на хлібозаготовчому фронті продовжується й в кампанії 1928/29 р. Методи боротьби в цьому році з'являються, головним чином, економічні. Енергійна ведеться боротьба з куркульським елементом, який спекулює хлібом. За скупку хліба в цю кампанію притягнуто до відповідальності 19 сільських перекупщиків та 24 міських спекулянтів. Крім цього, за другу половину 1927/28 р. (головним чином, з липня місяця) по окрузі притягнуто до примусової виборки патентів на торгівлю сільськогосподарчими продуктами - 250 сільських перекупщиків, в тому числі на торгівлю хлібом - 180. За квартал жовтень - грудень 1928 р. притягнуто до примусової виборки патентів на торгівлю сільськогосподарчими продуктами за попередніми даними - 102 сільських перекупщика, в тому числі на торгівлю хлібом - 60, причому слід зазначити, що в своїй більшості сільськими перекупщиками з'являються куркулі.

Не дивлячись на регулятивні міроприємства та податковий прес, куркулі продовжують чіплятися за дрібну мукомельну та маслоробну промисловість на селі, з'являючись власниками, співвласниками, орендарями та співорендарями останніх, де проводять комерчеські операції на зазначених підприємствах під видом селянського помолу. Таке явище спостережено як на підприємствах кооперативних артілей в місті, так і на приватних млинах на селі. На протязі біжучої хлібозаготовчої кампанії притягнуто до відповідальності за порушення правил по регулюванню мукомельної та маслоробної промисловості до 50 осіб приватних власників та орендарів.

За останній час спостерігається здача в оренду власниками своїх підприємств знову організуючимся артілям, куди присосується й небажаний елемент. Інші з власників, продаючи свої підприємства сільсько-господарчої кооперації, ухитряються залишитись на службі в кооперації, цебто на своїх же підприємствах, а деяких власників підприємства продаються з торгів фінорганами за несплату податків і такі підприємства переходять до кооперації. От яким чином проходить процес витіснення куркульства як з мукомельної, так і маслоробної промисловості на селі. Крім цього, енергійно проходить процес витіснення приватного торговця як в місті, так і на селі. Наприклад, за 1927/28 р. приватно-торгова мережа округи скоротилась на 23,8 %, а їх обіги - на 15 %, це в порівнянні з 1926/27 р. Середньоукраїнські показники дають відповідне зниження: 15,6 % та 10,8 %.

Що ж торкається участі широких кіл бідноти та батрацтва села в хлібозаготовчих кампаніях 1927/28 р., то останні, безумовно, приймали саму найжвавішу участь, особливо допомагали радам та виконкомам, як і їх уповноваженим у виявленні лишків хліба у куркулів. ...З метою

дальнішого наступу на куркуля, особливо за останні роки, з боку держави надається ціла низка пільг, особливо бідності та' маломіщному середняцтву, як по лінії звільнення від сільгосподатку, так видачею різного роду кредитувань (насінневі, машинові, тяглова сила та ін.), а також зростає процес об'єднання бідності та середняцтва в колгоспи та їх кооперування.

Що ж торкається того, як взагалі себе поводять куркульські кола села, слід зазначити, що останні чинили шалений опір всім міровживанням радвледи, що зокрема виявилось в схороненні лишків хліба, агітації проти урядових міроприємств, як хлібозаготівля, проведення землеустрою, колективізації, задобрення окремих нестійких робітників радапарату на селі, зокрема сумісним пияцтвом та ін. Але дякуючи широко розгорненій роботі щодо пояснення бідності, батрацтву та середняцьким колам села про значення політики партії та радвледи в галузі сумісного їх наступу на куркуля, останні, безумовно, цілком підтримують і допомагають в проведенні в життя всіх міроприємств, які проводяться партією та радвладою на селі.

Торкаючись радапарату слід зазначити, що останній на селі з початку розгорнення в 1927/28 р. низки державно-політичних кампаній (хлібозаготівлі, самообкладання, селянська позика), виявив себе в цій роботі дуже млявим, але негайно вжитими заходами з боку як округових, так і районних парт- та радорганів, робота сільрад підвищилась. Правда, необхідно було вжити рішучих заходів, особливо по відношенню до окремої керуючої верхівки сільрад (голови та секретарі сільрад), які не тільки не виконували урядових директив в галузі наступу на куркуля, але в окремих випадках підтримували куркулів, сумісно пиячили та мали той чи інший зв'язок з куркульством. Таких осіб було негайно усунено з посад, в окремих випадках притягнуто до суду та ін. За час наступу на куркуля по деяких районах нашої округи за вищезазначений термін проведена заміна голів та секретарів сільрад від 30 до 50 %. Крім цього, необхідно відмітити, що вплив куркульства в деяких місцях був настільки великий, що окремі робітники низового радапарату не тільки були зв'язані з куркулями, але в окремих місцях порушували класову лінію в практичній роботі сільрад, затушовували класову боротьбу та відверто виявляли лінію на припинення наступу на куркуля, а також захищення його інтересів.

Одначе, такі явища негайно викликали з боку керуючих органів, бідності та батрацтва рішуче заперечення та усунення їх шляхом вжиття відповідних заходів.

Поновлення радапарату на селі йшло, головним чином, за рахунок заново висунених на посади голів та секретарів сільрад найбільш відданих партії та радвладі бідняків та середняків села. Таким чином, радапарат, дякуючи покращенню його керуючого складу, мав змогу вкупі з активом бідності та середняцтва особливо з організацією КНС проводити в життя всі міроприємства уряду, суворо додержуючись класової лінії.

Але, не дивлячись на зазначені досягнення, в дальнішому проводиться рішуча боротьба за покращення якісного складу радапарату з притягненням до цієї роботи широких кіл бідності, батрацтва та основної маси середняцтва, а також послідовне висунення, головним чином, з сільського активу бідності та батрацтва в керуючі органи радапарату на селі.

Голова окрвиконкому Мануйленко
Секретар ОВКу Бризжев

**ЗАЯВА ЧЛЕНІВ АРТЕЛІ "КРАСНИЙ СВЕТОЧ" З с. ТАРАСІВКИ
ПЕРВОМАЙСЬКОГО ОКРУГУ
НА ОДЕЩИНІ ДО ВУЦВКУ З ПРОТЕСТОМ
ПРОТИ ЛІКВІДАЦІЇ АРТЕЛІ, СТВОРЕНОЇ У 1918 р.¹**

3 лютого 1929 р.

Во Всеукраинский Центральный Исполнительный Комитет
Члены бывшей сельскохозяйственной артели "Светоч"
Первомайского округа того же района Тарасовского сельсовета

Заявление

Просим выяснить наше безвыходное, неопределенное положение о следующем. Мы, нижеподписавшиеся члены сельскохозяйственной артели "Светоч", поселились в 1918 г., организовав с/х артель из бесприютных крестьян, рабочих, бедняков и все занимались хлебопашеством. В то время, когда мы поселились на участке, принадлежащем нам, земля была совсем заброшена, запущена и заросшая будяками и разными сорными травами.

В 1921 г. мы получили едоцкую норму на сорок два (42) едока семьдесят одну (71) десятину, из них неудобной четырнадцать (14) дес. Нарезку земли проводили ОЗВ землемеры Земтарадзе, Шотлов и Молчанов. За 10 лет артельной жизни мы употребили много трудов, насадили культурный сад шесть (6) десятин. Три (3) сада обсадили защитной опушкой из декоративных деревьев. Выкопали три колодца, сделали пять построек (3 жилых и 2 холодных) и трем жилым постройкам дали фундаментальный ремонт. Имеем немного рабочего скота и инвентаря.

Все наше имущество комиссия оценила на сумму шестьдесят две тысячи семьсот (62 700) рублей. На этом тяжелом труде мы положили здоровье, годы и силы. Никому не должны ни копейки. Государственные требования выполняем беспрекословно. С соседними селянами и всеми людьми живей тихо и мирно, и никого не обижаем. Против советской власти нигде и ничего не агитируем, пропагандой никакой не занимаемся.

В настоящее время нашу артель ликвидировали и нам предстоит выселение из артели, которую мы организовали на едоцкой нормовой земле. И нас, рабочих, крестьян, земледельцев бедняков, лишают угла и куска хлеба и всех лишили права голоса. За что мы лишены права голоса - нам неизвестно. Вины за собой мы не чувствуем никакой. Колхозсекция не дает нам никаких объяснений, за справками направляют в район, район то же самое говорит.

Как же нам в дальнейшем быть и к кому обращаться, чтобы иметь право на жизнь трудящемуся люду? Мы знаем, что всякий гражданин при советской власти может пользоваться землей и тем, что приобрел своими трудами. Всем известно, что мы не сделали никому вреда и никакого преступления, а только создали своими трудами сельское хозяйство и культурный сад. И желаем в дальнейшем трудиться на своей едоцкой норме. О чем просим Вас помочь нам советом, как мы должны поступить и дальше жить.

За председателя артели Окусова А.
Секретарь Везбородько К.

Члени: Харченко И., Теслышко М., Емельянова Е., Билецкая Е., за неграмотного Синицкого по его просьбе расписался Харченко И., Теслышко В., Ельникова А., Никитина А., Черткова М., Мерзлякова М., Янчук Т., Соловей П., за неграмотную Алехину А. по ее просьбе расписалась Соловей П., Соколовская П., Полищук Х., за неграмотную Котрус. Д. Полищук расписалась, Дейнега Г., за неграмотную Голобуд А. по ее личной просьбе расписалась Билецкая Е., Звягина П., Хмара Я., Козловская А., Сенегуб В., Моисеенко И., Козловская расписалась за неграмотного Купенского П., Волошина Е., за неграмотную Мерзлякову П. расписалась Безбородько, Мельниченко Д. Л., Данилюк М., Дидык Д., Мельниченко П., Столяренко П., Чухнова Д., Шамрай М. К., Курочкин Ф., Ковтун Д., Гончаренко Н.*

Підписи громадян села Тарасівни на цій заяві
Тарасівська сільрада свідчить
12.11.1929 р. Голова сільради [підпис] Секретар [підпис]

ЦДАЖР України, ф, 1, оп. 5, спр. 353, арк. 220-221, Оригінал. Рукопис.

* Всього підписалося під листом понад 90 чоловік, деякі прізвища нерозбірливі, більшість написано олівцем та пошкоджено.

⁷ Артіль "Красный светоч" була ліквідована за постановою Малої Президії ВУЦВК від 29 грудня 1928 р. (№ 75/376), яка погодилася з поданням Первомайського окрвиконкому від 28 вересня 1928 р. про ліквідацію артілі. "Будівлі, землі й насадження зазначеного колективу, - вказувалося у постанові. - передати в розпорядження Первомайського ОВК, запропонувавши останньому негайно організувати новий колектив з бідняцько-середняцького селянства, демобілізованих червоноармійців та наймитства" (ЦДАЖР України, ф. 1. оп. 4. спр. 21, арк. 126 зв.).

Після колективної заяви до ВУЦВКу, яка публікується. 10 лютого 1929 р. до артілі з'явився представник Первомайської районної міліції В. Гвоздьов і, посилаючись на постанову ВУЦВК, наказав всім членам артілі звільнити у двотижневий термін житлові будинки. В разі невиконання нього наказу добровільно В. Гвоздьов загрожував селянам, що зробить це примусово і здійснив загрозу 21 лютого 1929 р. Члени артілі подали скаргу на особистому прийомі у Г. І. Петровського, але наслідків вона не мала, тому що діяла вищезгадана постанова ВУЦВКу.- Док.- № 9.

№ 10
З ЗВІТУ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ НА КОРИСТЬ
БІДНЯЦЬКО-СЕРЕДНЯЦЬКИХ МАС СЕЛА
Й ОРГАНІЗАЦІЮ ВІДДАЛЕНИХ ВИСЕЛКІВ
ДЛЯ ЗАМОЖНИХ СЕЛЯН

12 лютого 1929 р.

V. Землевпорядження

Які зміни внесено в практику землевпорядження після XV партз'їзду щодо бідняцьких та середняцьких кіл селянства, щодо обов'язкового переселення заможного-куркульських господарств по районах малоземелля.

1. XV партз'їзд в практику землевпорядження вніс такі зміни: остаточно ліквідовано порівнюючі розділи землі між окремими дворами, щодо якості та віддаленості, які проводилися раніше незалежно від соціального стану. За проведенням землевпорядження виявлено 7000 га (біля 8 %) утаєних земель, переважно куркульських господарств, які розподілені між бідняцькими та маломісними середняцькими господарствами, середня забезпеченість яких підвищена до 4,3 га на двір пересічно.

2. Також ліквідована компенсація за якість землі землею при розділі землі між дворами (нарізка землі за оцінкою), тому що кращі і більш близькі землі обов'язково відводяться при землевпорядженні бідноті. Кращі та ближчі землі, які переважно знаходяться в користуванні заможних господарств, 18 % всіх господарств, що землевпорядкувались, передано 40 % господарств виключно бідноті.

3. Більш віддалені й худші землі обов'язково відводяться куркульським господарствам. Утворено на віддалених та гірших землях перспективні виселки з куркульських господарств на площі 14146 [га], які охопили біля 15 % площі. Пересічний розмір заможних господарств 9,9 га всіх угідь. На перспективних виселках заможні господарства почали господарче засвоювати відведену їм землю й підготовляються до переселення.

4. Відвод далеких земель, заможного-куркульським господарствам, бідняцьким та середняцьким господарствам цілком зрозуміло, і ці господарства при землевпорядженні виявляють активну самодіяльність.

Оригіналові відповідає: інфвідділ [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 125. Засвідчена копія.

№ 11
З ЗВІТУ ПОЛТАВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО МЕТОДИ ВИЛУЧЕННЯ ЛИШКІВ ХЛІБА
У ЗАМОЖНИХ ВЕРСТВ СЕЛА

13 лютого 1929 р.

I. Хлебозаготовки

1. А) по райсоюзу

На оснований постановлений окружной хлебной комиссии и директив кооперативных центров в своей практике применялось исключение негодных хлеба с товарообслуживания вообще и, главным образом, дефицитным товаром. Эта мера применялась в 1927/28 оперативном году и она же применяется в настоящее время. В первом полугодии 1928/29 оперативного года потребностями, входящими в район деятельности райсогоса, было снято с товарообслуживания, как полного, так и частичного, 2473 человек, в том числе пайщиков 1470. По имеющимся сведениям все лица, исключенные с товарообслуживания, по своему социальному составу, принадлежат к группе кулаков и

сильных середняков. В результате этой меры кулаки и сильные середняки обращались к потреббществам о возобновлении обслуживания их товаром. В том случае, когда исключенные с товарообслуживания исправлялись, переставали спекулировать своими хлебными излишками и продавали их потреббществам, последние возобновляли обслуживание таких лиц.

Кроме мер материального воздействия на кулаков, применялись меры морального воздействия, а именно:

- актив пайщиков выявлял держателей хлеба и создавал общественное мнение о необходимости сдачи такого хлеба в кооперацию;
- правление потреббществ посещало держателей хлеба на дому и путем убеждения их в сдаче излишков хлеба, добивалось такого положения, когда держатели хлеба сдавали его в кооперацию;
- отдельные зажиточные крестьяне вызывались потреббществами в канцелярию с целью разъяснения им целесообразности и необходимости сдачи излишков хлеба;
- со стороны инструктажа райсоюза производилось влияние на кооперативный актив о сдаче последним своих излишков хлеба;
- созывались совещания сдатчиков хлеба в прошлом году с целью обсуждения вопроса о сдаче ими хлеба в настоящем году.

Меры Морального воздействия имели также большое влияние на держателей хлеба, главным образом, на кулаков, которые под влиянием этих мер, сдавали свои товарные излишки хлеба. В частности, необходимо указать, что кооперативный актив также под влиянием сдачи своих товарных излишков хлеба, больше влиял на кулаков как психологически, так и в практической работе.

В особо исключительных случаях правление Полтавского райсоюза применяло к некоторым потреббществам более решительные меры, снимая их в целом с товарообслуживания по линии райсоюза. В прошлом году было исключено с товарообслуживания 4 потреббщества, а в этом году - 21. В этом году мерой исключения с товарообслуживания потреббществ было поражено 8017 хозяйств, которые находились в районе деятельности потреббществ и 5502 пайщика.

Проводя такие мероприятия, райсоюз строго соблюдает классовую линию, которая выражается в том, что даже в случаях исключения с товарообслуживания потреббществ, беднота непрерывно обслуживается всеми товарами. Кроме полного исключения с товарообслуживания потреббществ, были случаи предупреждения потреббществ, сокращение кредитов и авансов. Таких обществ - 11. Также было снято с частичного товарообслуживания 24 потреббщества. Как только пайщики и население исправляли свое отношение к вопросу хлебозаготовок, тогда райсоюз немедленно продолжал обслуживать такие потреббщества товарами.

Полное и частичное исключение потреббществ проводилось не аппаратным порядком, а путем проведения массовой работы в потреббществах.

Б) по сельхозкооперации

1б) По контрактации за время с 1 октября по 1 января 1929 г. было возбуждено судебных дел - 782, в том числе на хозяйства зажиточные - 188 дел, середняцкие - 506, бедняцкие - 88. Из указанного числа рассмотрены судом дела на хозяйства: зажиточные - 102 дела, середняцкие - 288, бедняцкие - 61.

Как указанная категория сдатчиков хлеба (по контрактации), так и другие держатели хлебных излишков - члены сельскохозяйственной кооперации, задерживавшие хлебные излишки, подвергались таким методам воздействия: лишено прав обслуживания сельскохозяйственной кооперацией 190 хозяйств, исключено из числа пайщиков 80, взыскивались досрочно ссуды (цифровых данных нет), частью товариществ практикуется объявление сведений списками на людных местах о примененных репрессиях в отношении несдатчиков хлеба.

Хотя указанный способ воздействия и имеет некоторые положительные результаты, все же результаты неудовлетворительны. Так, по контрактации озимины на корню на 1 декабря получено 78 %о. по контрактации ярых культур имеем отдельные колебания по культурам от 30 до 60 %. Точно также практика бойкота и исключения, судя по количественным результатам заготовок, большого впечатления на держателей товарных излишков не производят.

В) по Союзхлебу

Прошлой хлебозаготовительной кампанией практиковался способ принудительной сдачи хлеба путем подворного обхода хозяйств уполномоченными райисполкомов и сельсоветов с заготовителями для выявления излишков зерна в хозяйстве, с предложением вывезти таковые для продажи ближайшей кооперации или заготпункту госзаготовителя.

Эти способы в настоящей кампании не применялись. Способы воздействия на держателей хлеба применялись только экономического характера, т. е. отказ в продаже дефицитных товаров, а в некоторых случаях и польный бойкот: отказ потребительской кооперацией продажи каких бы то ни было товаров, причем эти мероприятия применялись только к зажиточным крестьянам и тем слоям селянства, которые продавали свой хлеб частнику по спекулятивным ценам.

2. А) по райсоюзу

В прошлом году случаи привлечения к ответственности по 107-116-й (127-й) ст. УК злостных держателей хлеба были в Столбино-Долине Новосанджаровского р-на, Чернещине Балясновского р-на и в Сахновщанском р-не. Судебные органы в большинстве случаев отчуждали излишки хлеба в пользу кооперации. В этом году были случаи привлечения спекулянтов хлебом по Опошнянскому р-ну по инициативе РИКа. Все ущемленные по уголовному кодексу хозяйства принадлежат к составу кулацких хозяйств. Случаев ущемления середняков, если принять во внимание те сведения, которые имеются в райсоюзе, не было.

Б) по сельхозкооперации

Социально-политическая физиономия хозяйств, подвергшихся этим репрессиям, преимущественно кулацкая и небольшая часть крепких середняков, занимавшиеся систематической продажей своих хлебных излишков на частных рынках.

В) по Союзхлебу

В отношении зажиточных слоев населения, злостных держателей значительных количеств хлеба в прошлом году применялся способ передачи дел в суд по ст. 107-й УК. Результаты этой меры сказались в тон, что подавляющее большинство таких держателей хлеба спешили сдавать свои излишки кооперации или госзаготовителям. Число случаев отдачи под суд по

107-й ст. райконтора не имеет. По имеющимся у нас сведениям передача злостных держателей хлеба в суд применялась только к крупным крестьянским хозяйствам.

3. А) По райсоюзу

Во время проведения хлебозаготовительной кампании в прошлом и в этом годах райсоюз был тесно связан как с окружающими организациями, так и районными и сельскими. Беднота и батрачество в хлебозаготовительную кампанию были вовлечены. Беднота и батрачество оказали большое влияние в развитии хлебозаготовительной работы, принимая участие как в практической работе по покупке хлеба па дому по поручению потреббществ, так и в создании общественного мнения по вопросу хлебозаготовок.

Были случаи, когда бедняки и батрачество по своей инициативе оказывали помощь потреббществам, выявляя кулаков, которые не сдавали излишков хлеба и подсылали других в потреббщества для закупки для них товаров (Мачухи Полтавского р-на). В таких случаях беднота добивалась исключения из членов - пайщиков потреббщества кулаков, что потреббщества со своей стороны проделывали.

Наряду с активным участием бедноты в хлебозаготовительной работе, есть случаи совершенно пассивного настроения и даже поддержания кулаков (Нововолодимовка Сахновщанского р-на и Новомихайловка Красноградского р-на). Это поддерживание выявляется в том, что беднота поддается влиянию кулаков и вместе с последними повторяет: "Хлеба нет и вывозить хлеб из района деятельности товарищества невозможно". В таких случаях райсоюз вместе с организациями проводит специальное собрание бедноты и ставит вопросы о поведении бедноты по отношению хлебозаготовок.

Вообще, как вывод, можно прийти к такому заключению, что наступление на кулаков и сильных середняков, которые идеологически переросли в кулаков, проводится потреббществами во исполнение директив Полтавского райсоюза а, обоснованных на постановлениях XV партсъезда и кооперативных центров. Это наступление проводится систематически, но потреббщества иногда неправильно понимают классовую линию и ее не выдерживают до конца, а главное, несистематически проводят массовую работу вокруг наступления на кулаков.

Замечаются случаи, когда беднота поддается влиянию кулаков, как об этом отмечено выше, поэтому в дальнейшем еще больше необходимо расширить и углубить воспитательную работу среди бедняков как членов КНС, так и неорганизованной бедноты. Эту работу необходимо в большей мере проводить по линии организации КНС.

Исключение из товарообслуживания кулаков необходимо проводить и в дальнейшем, однако, одновременно усилить массовую работу и еще глубже популяризировать эти мероприятия среди бедняцко-середняцких масс, вызывая с их стороны общественную оценку этих мероприятий и полное поддержание их.

Б) по сельхозкооперации

Привлечение бедноты выразилось в проведении собраний пайщиков и селян по отдельным населенным пунктам и собраний комнезама - 709, собраний актива пайщиков 360, и общих собраний по хлебозаготовкам - 35.

Однако качество проведенных собраний, несмотря на положительные во всех случаях постановления, достаточных результатов не имеет. Постановления в большинстве случаев

носят характер формальный, благодаря такому же отношению как со стороны руководителей (кооперативный актив), так и со стороны участников.

В) по Союзхлебу

Беднота в прошлом году принимала непосредственное участие в выявлении излишков хлеба у селян и участвовала в подворных обходах.

Член президиума, секретарь ОВК Чередник
Зав. орготделом Букатов

ЦДАЖР України, ф, 1, оп. 5, спр. 385, арк. 151-152, Оригінал.

№ 12
З ЗВІТУ ПРИЛУЦЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ, ПОЛІТИЧНУ АКТИВНІСТЬ "КУРКУЛЬСТВА"
ТА РОБОТУ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

15 лютого 1929 р.

По питанню практики наступу на кулака після XV партз'їзду окрвиконком сповіщає:

По п. 1. Хлібозаготівлі. В хлібозаготовчу кампанію 1928/29 р. примусових заходів в прямому розумінні слова до нездатчиків хліба не вживалось. Головним методом впливу на селянські маси була масова політична робота - доповіді, агітація, індивідуальна обробка тощо. Оскільки кунацька та заможницька частина села, в зв'язку з загально несприятливою кон'юктурою хлібного ринку, не піддавалась агітації, довелося пристосувати низку інших заходів економічного та громадського впливу.

Фінансові заходи - стягнення с/г і інших видів податків і заборгованості - не дали належного ефекту, бо грошові зобов'язання кулак та заможний виконували легко через наявність значних грошових лишків. Більш реальними оказались міри економічного значення й, в першу чергу, невідпуск дефіцитного краму нездатчикам хліба. Цей метод впливу виник в грудні місяці й дав певний ефект.

Друга міра - бойкот куркуля та злісного нездатчика. Оголошення кооперацією бойкоту, вивішення списків злісних нездатчиків, навіть випадків виключення зі складу пайщиків - ці міри впливу дають певні наслідки. Артикули карного кодексу в боротьбі з великими злісними державцями хліба, по аналогії зі ст. 107-ю КК РСФРР, не пристосовувались.

В практиці використання дефіцитного краму й краму взагалі, як методу стимулювання хлібозаготовок, кооперація іноді вживала це досить широко й поруч з кулацькими господарствами уцімлялись середняки. Мали місце й випадки примінення групового бойкоту та позбавлення права купувати крам в коопераціях, причому в такі групи попадав середняк. Такі випадки ліквідувались регулюючими органами по мірі їх виявлення. Участь бідноти в хлібозаготівлях полягала в організованому вивозі власних лишків хліба та громадського впливу на останні шарп селянства.

[По] розділу VIII. Економічно наступу на кулака *

Перш за все слід відмітити величезний зріст активності кулацтва в зв'язку з реалізацією постанов XV партз'їзду щодо наступу на кулака. Ця активність спрямована по лінії опору всім тим міроприємствам, які проводить партія на селі. Мета кулацтва полягала в тому, щоб полегшити тягар міроприємств для себе, а по-друге, компрометувати їх серед останньої частини селян. Внаслідок їх активного виступу ми мали поодинокі факти зриву проводимих кампаній, їм удавалося затримувати та своєчасно проводити їх в життя;

Конкретно в питаннях податку кулацтво виявило себе в слідуючому: в утайці об'єктів оподаткування, в підбурюванні селян щодо скорочення господарства, оскільки податкова система являється загибельною для с/г та тормозить його розвиток. Мались також випадки, коли оподаткований в експертному порядку з метою ухилення від виплати податку розпродавав своє майно, або давав па схорону бідності.

Те ж саме проявлено було і щодо кампанії по самообкладанню, але тут почувався більший вплив кулацтва, якому в поодиноких селах, шляхом використання жінок, вдавалося зривати попередні збори.

Кампанія по хлібозаготівлі була сполучена з цілою низкою антирадянських виступів з боку кулацтва, яке намагалося продавати хліб спекулянтам на приватний ринок, виправдуючи свою поведінку великим податком, неправильною політикою цін щодо села, підбурюючи на це окремих середняків. Так само проявило себе кулацтво щодо інших кампаній, причому, виступаючи проти будь-якого міроприємства завжди ув'язувало з дискредитуванням загальної політики радянської влади, пояснюючи, наприклад, низькі ціни на хліб і високі на промтовари привілейованим становищем робітничого класу, який веде політику вигідну для себе та невигідну для селян, і що гасло змички є порожні балачки.

Але на цьому кулацтво не зупинилося. На протязі 1928 р. ми маємо посилення терору проти місцевих органів влади і сільського активу, що проявлена в підпалах: 60 % всіх підпалів падає на активістів з бідняків та середняків. Було 6 убивств та 10 замахів на вбивство. Розповсюджувано прокламації та листи погрозливого характеру (анонімки). Малися також організації кулацьких групіровок, які часто втягували окремих середняків і бідняків. Мета їх діяльності - протиставити себе кампаніям. Перевиборча кампанія підтвердила зріст активності кулацтва, яке намагалося просунути своїх представників до Рад, але через організацію опору з боку бідноти і середняцтва намір їх не здійснився. Кулаків до Рад не проведено, але окремі випадки проведення поодиноких підкулачників все-таки маютья.

Як висновок щодо методів діяльності кулацтва можна визначити поширення використання відсталих, несвідомих середняків, зокрема жінок, а також бувших членів партії, виключених за злочин радянських робітників і злочинного елемента. Лише в окремих хуторах, де взагалі слаба робота, кулак виступає одверто сам.

Відношення бідноти, батраків і середняків до міроприємств по наступу на кулака виявилось в час проведених кампаній. При проведенні ми спиралися на бідноту. КНС, біднота та середняцький актив завжди були опорою в проведенні кампаній. Окремі середняки з більш заможних частин негативно відносилися до звільнення бідноти від податку, вважаючи, що треба, хоча небагато, а накладати на бідноту. Біднота, безумовно, в своїй масі як до податкової політики, так і до лінії хлібозаготовчої кампанії відноситься задовільно і свідомо підтримує нас.

[По] розділу IX. Оцінка стану і роботи радянського апарату

Соціальний і партійний склад сільрад: селян-бідняків - 53,2 % середняків- 32,2%, батраків - 4,7%, робітників - 3 %, службовців - 4,4 %, інших -1,5 %.

По партійності: членів КП(б)У і кандидатів - 9,5 %, членів і кандидатів ЛКСМУ - 7,7 %, решта - 82,8 % позапартійні.

Соціальний і партійний склад голів і секретарів сільрад: голів - членів КП(б)У і кандидатів - 31,8%, членів і кандидатів ЛКСМУ - 6,3%. За соціальними ознаками: бідняків - 75,5 %, середняків - 21,8, батраків - 0,9%, робітників - 1,8%. Секретарів: членів і кандидатів КП(б)У - 5,3 %, членів і кандидатів ЛКСМУ - 10,6%, селян-бідняків - 75,5 %, середняків - 19,2 %, батраків - 1,1 %, інших - 4,2 %.

Соціальний і партійний склад райвиконкомів: членів президії РВК, членів КП(б)У і кандидатів - 82 %, ЛКСМУ - 2 %, позапартійних 16 %. Голів РВК - членів і кандидатів КП(б)У - 100 %.

Соціальний і партійний склад техапарату по 10 РВКах: членів КП(б)У - 7 %, позапартійних - 93 %. За соцстаном - робітників 2,5 %, селян - 46 %, службовців 51,5 %.

Соціальний і партійний склад техапарату окрустанов: загальна кількість 365, партійних 12 %, позапартійних - 88 %. За соцстаном: робітників 12 %, селян - 4,7 %, службовців - 83,3 %.

З наведених даних щодо стану апарату сільрад та РВК ми можемо відмітити, що він забезпечений як необхідною кількістю бідноти, так і партійців, що в головному забезпечує вірність класової лінії та партійного керівництва. Апарат сільрад та райвиконкому в цілому готовий до наступу на кулака. Відповідна виховна робота шляхом роз'яснень наших задач та лінії наступу дали певну установку апарату в цьому питанні. Практика ж роботи по наступу підкріпила це набутим досвідом. З наслідків роботи видно, що апарат сільрад і РВК в цілому з роботою по наступу на куркуля справився. Вірність класової лінії була забезпечена в міроприємствах, проводимих по наступу на кулака. Але поруч цього слід відмітити випадки перекручування класової лінії з боку окремих сільрад і РВК по питаннях податку, малися факти, коли пільги одержував не бідняк, а більш заможний, в експертному порядку обкладався середняк. Причому, такі помилки явилися результатом частково несвідомості, невміння конкретно реалізувати закон, а частково і навмисне з корисною метою. Що торкається технічного апарату інспектур та відділів видно, що за соціальним складом в ньому 83 % інших, причому в складі інших є досить багато і "бувших людей", маються і позбавлені виборчих прав, в партійному відношенні забезпечені слабо (12 %), прошарок робітників і селян малий. Таким чином, оцінка з точки зору соціального і партійного складу, а відділя його політичне обличчя, говорять за те, що апарат не зовсім задовольняючий і може повнотою реалізувати заходи до наступу на кулака лише при забезпеченні його по основній частині партпроводом і контролем і потребує покращення в найближчий час.

Форми керівництва різних ланок радапарату практичним здійсненням наступу на кулака з'являються з боку ОВК та РВК - проробка на пленумах та нарадах питань практичного здійснення цього наступу.

Велике значення мав живе керівництво, яке за останні два роки значно зросло. Ми маємо такий стан, коли на селі працює весь районний і значна частина округового активу. Зазначені форми керівництва забезпечують розрішення поставлених задач по наступу на кулака. Необхідно ще додати одну із форм - це перевірка по окремих питаннях роботи апарату. Але як окремі недоліки цього керівництва з боку райвиконкомів сільрадами можна

визначити несвоєчасну перевірку практичних наслідків цієї роботи, нечіткість директив, недостатня перевірка роботи сілрад в цілому під кутом зору виконання директив по наступу на кулака; ще недостатньо організований контроль з боку мас.

Міроприємства до покращення апарату в зв'язку з наступом на кулака. Треба провести слідує: 1) очистити апарат від бувших людей та чужого елемента, зокрема, що має зв'язок з кулаками і непманами, і висунути на його місце з робітників, селян та кращої частини службовців. Збільшення керівництва техапаратом з боку керуючої частини апарату; 2) частіше перевіряти роботу апарату шляхом відчитності при обов'язковій умові розгорнення критики; 3) більше чіткості в директивах, що даються; крім того, треба налагодити контроль за їх виконанням; 4) поліпшити виховну роботу серед службовців радапарату, збільшити керівництво з боку партійних та незаможницьких організація.

Секретар окрвиконкому Руденко
Зав. оргінстром Гайдук

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 165, 189-190, Оригінал.

* Опушено відомості про розподіл господарств за кількістю посівної площі, с/г машин, дробління дворів на окремі господарства.

№ 13
З ЗВІТУ ХЕРСОНСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ДО ВУЦВКУ
ПРО ОПР НА СЕЛІ ЗАХОДАМ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

18 лютого 1929 р.

Главное мероприятие со стороны госорганов в нажиме на кулака были: самообложение, применение статьи 28-й закона о едином сельхозналоге (экспертное обложение), применение статьи 127-й УК за взвинчивание цен на хлебо-фураж, увеличение платы за аренду земли: было до 5 руб. и стало до 10 руб., а также единый сельхозналог насчитывается за арендуемую землю на арендатора (раньше платил сдатчик), и целый ряд других мероприятий, экономически ущемивших кулака.

Все эти мероприятия вызвали со стороны кулачества [стремление] всякими путями затормозить проведение в жизнь всех этих мероприятий и этим самым отбить наступление. Особенно они [кулаки] проявили себя при пере выборах сельсоветов в 1928/29 г., старались на свою сторону привлечь бедноту и середняка. В некоторых селах вели агитацию за то, чтобы в сельсовет проводить людей, имеющих хорошее хозяйство, бедноте же давали отводы: "Он человек-то и хороший, и честный, но у него в семье мало работников, и его работа в сельсовете отразится на его хозяйстве". Кулаки часто в некоторых районах выражаются так: "Мы рабы, доколе мы все это будем терпеть". Случалось, что кулаки-лишенцы приходили на выборное собрание, не обращая никакого внимания на заявление председательствующего, чтобы покинули собрание, и их приходилось выводить с милицией. Были случаи со стороны кулаков террористических действий, а именно: в Снигиревском р-не стреляли в уполномоченного райизбиркома, было сделано 4 выстрела, но, благодаря темноте, обошлось благополучно. В районе Голая Пристань 9 января выстрелом в окно хаты-читальни был тяжело ранен бедняк, который скоро скончался. В Качкаровском р-не селькору прислали

несколько анонимок, чтобы он прекратил селькоровскую работу, в противном случае ему угрожает смерть. Даже были случаи расклеивания листовок с призывом к свержению советской власти, содержание приблизительно такое: "Долой советскую власть, долой эксплуататоров!" Нередки случаи, что кулачество, применяя наемный труд, старается избежать заключения трудовых договоров, выдавая батрака "за члена семьи". Сельсоветы на это обращают недостаточное внимание.

Кулачество в некоторых селах ходит по квартирам к беднякам, желающим организовать коллектив, и ведет работу такого характера: "Вы идете в коммуну, вы перестаете быть самостоятельными, а позволяете кому-то собою командовать" (Высокопольский и Бериславский р-ны в отдельных селах).

Кулаки в своей антисоветской работе применяют всевозможные методы не только злого выступления, но и меры экономического порядка путем всяких незначительных кредитов бедняку, этим самым стараясь взять его под свое влияние и через попавших под их влияние распространять его [влияние] на всю массу.

Беднота и середнячество в целом, за исключением небольшого процента, ко всем мероприятиям правительства относятся доброжелательно и принимают активное участие в проведении их в жизнь.

Голова окрвиконкому Грушевенко
Зав. оргвідділом Шатохін

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 267. Оригінал.

№ 14.
З ЗВІТУ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ХЛІБОЗАГОТІВЛІ, ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ
Й ПОЛІТИЧНІ НАСТРОЇ СЕЛЯНСТВА
ТА РОБОТУ РАДЯНСЬКОГО АПАРАТУ

20 лютого 1929 р.
Тасмно

Хлібозаготівля

В першому півріччі минулої хлібозаготовчої кампанії засобів утиску до здачі хліба державним та кооперативним хлібозаготувачам взагалі не вживалось і лише з січня 1928 р., коли розмір хлібозаготівлі занадто зменшився, виникла необхідність форсувати роботу, піднявши рішучу боротьбу та натиск проти злосних хлібодержавців, які затримували лишки хліба з метою спекуляції, взявши на увагу труднощі загального товарообігу та значну загибель озимини.

Вживані в цьому напрямку засоби примусу були подвійного характеру - як посереднього, так і прямого. До посередніх засобів натиску належить: а) мобілізація коштів по лінії всіх податків та страхвнесків; б) розповсюдження селянської позики та проведення самообкладання за попередніми постановами в межах даних йому контрольних цифр з тим, щоб основний тягар зазначених операцій поліг на кулацтво та заможне селянство взагалі; в) стягнення заборгованості по всіх видах кредитування, а також стягнення кооперативного пая,

збільшеного з 5 до 10 крб.; г) маневрування хлібним фондом промкрану в напрямку посилення хлібозаготівлі; д) значна знижка заготовчих цін на всі продукти животництва для попередження масового збуту їх замість хліба.

Засоби прямого примусу: а) постанови громадян всього села про обов'язкову здачу лишків хліба на державні та кооперативні зсипища як індивідуально, так і колективно; б) постанови села про самоперевірку, що давало фактичну змогу повного обшуку хліба в господарстві виключно до захованого в землі, або захованого в інший спосіб; в) широке використання засобів сурової боротьби адміністративним та судовим чином - з переховуванням та спекуляцією хлібом (арт. 127-й КК); г) зажим на млинах та олійницях (натурплатня за помол, заборона високообробного помолу, обмеження норм помолу - в одні руки 10 - 15 пуд.).

Внаслідок проведення в життя відмічених міроприємств хлібозаготівля значно піднялась в другому півріччі кампанії всупереч тому, що звичайно в цей період вона підупадає. Про це свідчать нижченаведені дані про заготівлю по місяцях (в т. ч.):

липень - 72,7; серпень-112,3; вересень - 1553,1; жовтень - 917,4; листопад - 506,5; грудень - 529,0; січень-1120,5; лютий - 1519,5; березень- 976,6; квітень - 197,5; травень - 241,5; червень - 82,0.

Добре організована в хлібозаготівлі участь радянського та партійного апарату, профорганізацій та всього суспільства забезпечила майже повне надходження хліба виключно на зсипища державного значення, минаючи приватні руки.

Наслідки застосування арт. 127-го КК з 1.1 по 1.VI 1928 р.

Зміст	Кількість справ	Примітка
Нарсудами розглянуто справ: в тому числі присудів:	325	
позбавлення волі від 1 до 2 років	170	89 справ припинено за відсутністю матеріалів до обвинувачення Майже у всіх випадках майно конфісковувалось частково або повністю
до примусових робіт до 6 місяців	13	
оштрафовано	54	
вислано за межі округи	9	
інші засоби соцзахисту	2	

По колії земвідносин проведено відібрання зайвин [землі] куркульських господарств. Всього внаслідок перевірки великих землекористувань відібрано зайвин по округі - 961 га, які розподілені між червоно армійцями та бідняцькими дворами.

Головніші економічні чинники, за рахунок яких зростає міць куркульських господарств

Основною причиною до живучості кулацьких елементів на селі являється насамперед загальний характер села в цілому з його індивідуалізмом та дрібнобуржуазними тенденціями. Революція та аграрна реформа цілком знищили поміщицькі господарства, що ж торкається

кулацьких господарств, то вони в тій чи іншій мірі знесилені, але залишились значно міцнішими в порівнянні з середнім господарством округи.

Розкулачування майже не торкалось господарчих та житлових будівель та сільськогосподарчого реманенту; по тим чи іншим причинам пощастило залишити норму землі за господарством більшою, чим пересічна норма; якість залишеної землі та кращий для організації господарства її розподіл - все це сприяло більш благоприємному розвитку та існуванню кулацького господарства.

Порівняння середнього господарства округи з кулацьким господарством (не менш як 12 дес. посіву) дає таку картину:

На одне господарство припадає:

Група господарств	Їдців	Дес. орендованої землі	Голів робочої худоби	Посіву	Корів	Молодняка та іншої худоби	Машин для сівби та жнив	Пересічна вартість засобів виробництва та будівель (крб.)
Середнє господарство в округі	4,9	0,1	0,8	4,2	0,7	3,6	0,2	645
Кулацьке господарство (не менш як 12 дес. посіву)	8,0	4,9	2,5	13,3	1,1	8,9	1,1	1651

Як видно, забезпеченість головнішими засобами до виробництва дає змогу кулацьким господарствам краще обробляти свою ниву й одержувати значно вищий врожай, ніж в середняцьких та бідняцьких господарствах, вирощувати скот поліпшеної якості, особливо товарове свинарство, як найбільш рентабельне в господарстві, експлуатувати ті чи інші підприємства та складні машини, припиняти найману працю, орендувати землю на більш вигідніших умовах (за гроші 28,5 %, за частину врожаю 68,1 та інших умовах 3,4 %). Все це вкупі взяте підводить кулацьким господарствам міцну економічну базу.

Для того, щоб якнайвірніше висвітлити питання щодо економічних джерел, за рахунок яких зростає міць кулацьких господарств, треба вивчити шляхом спеціального поглибленого дослідження, якого до цього часу не проводилось. Однак, коли розглянути прибутковість кулацьких господарств хоча б за такими матеріалами, як динамічний перепис, селянські бюджети, додаткові списки тощо, в розрізі головніших прибуткових його частин, то будемо мати таке уявлення.

Пересічна умовна чиста прибутковість одного господарства (крб.)

Джерело прибутків

Хліборобство	Скотарство	Лугівництво	Садівництво	Бджільництво	Експлуатація підприємств та машин	Експлуатація найманої праці	Інші нехліборобські прибутки	Оренда землі
--------------	------------	-------------	-------------	--------------	-----------------------------------	-----------------------------	------------------------------	--------------

	246	94	5	6	3	-	-	40	-
	62,5	23,8	1,2	1,5	0,8	-	-	12,2	-
ких твах	920	430	26	46	15	244	89	-	107
	45,2	24,5	1,5	2,5	0,8	13,9	5,1	-	6,5

Отже, як показує таблиця, досить велику прибутковість в кулацьких господарствах складають нехліборобські прибутки, як от експлуатації підприємств та складних машин 13,9 %, експлуатації найманої праці 5,1 % та від оренди землі 6,5, а разом 25,5 % в той час, як більша частина середняцьких господарств не одержує цих прибутків, а навпаки досить помітні суми грошей витрачає на найм машин, плату за переробку своєї продукції тощо.

Поруч з цим можливо відзначити, що кулацькі господарства мають певні прибутки від дачі в позику грошей на тих чи інших кабальних умовах, але ж виразити це в конкретній формі немає змоги.

Оцінка стану та діяльності радянського апарату

...Аналізуючи соціальний стан робітників радапарату необхідно зробити висновок, що за своїм соціально-класовим положенням низовий радапарат в загальному, особливо на 1928/29 р., забезпечений класовою витриманістю та впливом комуністичної частини складу Рад, і безперечно здатний до керівництва роботою на селі в справі організації навколо себе бідняцько-середняцьких мас щодо наступу на куркуля.

Проведення політично-економічних кампаній на протязі 1927/28 р. та в першій половині 1928/29 р. (хлібозаготівлі, реалізація державних позик, самооподаткування й єдиний с/г податок) являється основним показником оцінки радапарату щодо визначення класової витриманості, готовності та вміння наступати на куркуля.

Під час проведення цих кампаній було ще більш загострено класову боротьбу на селі, й в цій роботі радапарат в загальному не розгубився, а зумів якнайшвидше згуртувати навколо себе бідняцько-середняцькі маси, тісніше з'єднати бідноту зі середняцтвом, викликавши їх активність в справі участі в проведенні зазначених вище кампаній. Безперечно, що з боку куркульської частини проводився опір, який виявлявся у різних формах, тому деяка незначна кількість робітників як сільрад, так і райвиконкомів розгубилася й здавала свої класові позиції, не доводячи боротьби до кінця.

Таких робітників приходилось негайно усувати з посад, а частину - притягати до суду. На їх місце висувались кращі робітники, класово витримані та віддані робітникам і селянам.

Разом з цим деяка частина робітників радапарату в проведенні практичної роботи підпадає під вплив куркульства, розкладається й, замість боротьби з ним, захищає його інтереси в скритній формі, а саме: а) не вживає примусових заходів в справі стягнення податків; б) не виявляє всіх об'єктів прибутковості його господарства, чому понижується й оподаткування; в) сприяє в одержанні с/г кредиту; г) не виявляє орендованої землі, що орендується куркулем у бідноті; д) не позбавляє виборчих прав та ін.

Необхідно зазначити, що це не загальне явище, а поодинокі випадки, з якими ведеться жорстока боротьба.

Форми та якість керівництва з боку радорганів проведенням міроприємств партії й радвледи щодо наступу на куркуля вживаються в щоденній роботі такі: а) позбавлення куркулів та їх сімей виборчих прав, не допускаючи їх до участі в роботі Рад, громадських організацій, кооперативних організацій та загальних зборах виборців. Це позбавляє куркулів можливості брати участь в громадському житті й паралізує його вплив на несвідому частину населення. Якщо деякому із них пощастить залишитись непозбавленим виборчих прав, то біднота його виявляє й ставить до відому радорганів, після чого врешті-решт його позбавляють прав; б) виявлення всіх об'єктів прибутковості, що їх мають куркульські господарства та оподаткування їх в експертному порядку, жорстока класова лінія в справі вирішення скарг про зниження їм податку, що подають куркульські господарства; своєчасне стягання податку та вживання примусово-репресивних заходів до неплатників податку; в) виявлення утайки земельних лишків у куркулів та передача таких до земельного фонду; г) виявлення орендної землі, яку орендують кулацькі господарства та оподаткування її за рахунок господарств куркулів і боротьба з кабальною орендою; д) складання трудових умов на батраків, що працюють в куркульських господарствах, боротьба з кабальними умовами та з порушенням трудових умов; е) позбавлення прав куркульських господарств на одержання ними с/г кредиту та допомоги під час посівних кампаній; ж) позбавлення прав на одержання кредиту за землеустрійні роботи, вживання примусових заходів до стягнення коштів за землеустрій та недопускання їх до утворення хуторської й одрубних форм господарювання; з) під час вирішення справ по земельних суперечках, як сільради, так і судземкомісії додержуються жорстоко класової лінії, внаслідок чого справи в переважній своїй кількості вирішуються позитивно для бідноти; і) проведення самооподаткування населення за класовим принципом. Весь тягар самооподаткування лягає на заможні кола населення в той час, коли біднота зовсім звільняється. До неплатників-куркулів вживається з боку радапарату [ряд] примусових заходів; к) позбавлення куркульських господарств [права] вступати до кооперативних організацій, сільськогосподарчих об'єднань (колективи, артілі тощо) та одержання ними в кредит складних с/г машин; л) накладання адміністративним порядком штрафів на куркульські господарства в максимальному розмірі за порушення ними обов'язкових постанов; м) позбавлення куркульських господарств лісоматеріалу на пільгових умовах та випасу скота в державних лісах; н) оподаткування всіх об'єктів прибутковості заможних господарств, особливо нетрудових та негосподарчих прибутків; о) під час реалізації держпозики така розповсюджується, головним чином, серед заможної групи господарств.

Всі перелічені чинники являються реальними заходами радапарату в щоденній його роботі в справі виконання міроприємств партії та радвледи щодо наступу на куркуля.

Безперечно, що заходами лише одного радапарату в цій справі досягти максимального ефекту неможливо, тому необхідно організувати всю бідноту й середняцтво навколо місцевих органів влади, й за їх активною допомогою можна лише здійснити в життя ті міроприємства партії й радвледи, що вони їх намітили в боротьбі з куркулем^{*}.

Совершенно секретно

*О политсостоянии Кременчугского округа в связи
с наступлением на кулака*

Анализируя политическое состояние села под углом зрения растущей кулацкой активности, нужно констатировать, что проявление кулацкой враждебности начинает за последнее время принимать все более открытые формы сопротивления мероприятиям соввласти. Этому в основном способствовали прошедшие кампании (налоговая, займа, самообложения), а в особенности проводящаяся кампания по хлебозаготовке. Лозунг наступления и нажим на

экономику кулацкого хозяйства в его капиталистических проявлениях толкают кулака, а с ним вместе зачастую и зажиточного середняка изыскивать методы противодействия нажиму.

Отмена чрезвычайных мер в области хлебозаготовок в ряде случаев вызвала толки кулачества, что это его победа. Это самое привело к мнению, что сопротивление может вносить те или иные коррективы в проводящиеся мероприятия. Так, во время применения экспертного обложения кулачество среди других прослоек усиленно вело агитацию, что власть своей налоговой политикой стремится загнать крестьян в коммуны, и предлагало крестьянам, платящим налог, сокращать посевную площадь с целью подрыва благосостояния государства. Учитывая что экспертное обложение, благодаря головоплетству на местах, кое-где легло на плечи середнячества, нужно признать, что антиналоговая кулацкая агитация в таких местах пользовалась известным со стороны середняка сочувствием. Здесь необходимо отметить, что налог на кулацкие хозяйства в этом 1928/29 г. был не так ощутим, поскольку хлеб этими хозяйствами реализовался на частном рынке по вольным ценам.

Кампания займа индустриализации вызвала сопротивление кулачества в виде агитации против займа среди других прослоек. С целью не попасть под бойкот или в ряды злостно уклоняющихся от покупки, кулаки покупали заем до смешного на минимальную сумму (50 коп. в ряде районов).

Кампания самообложения была принята селом по сравнению с прошлым годом спокойнее. В ряде случаев отмечались факты организованного сопротивления и поддержки кулака другими прослойками, но такие случаи в общем масштабе сел, где было проведено самообложение, незначительны.

Основное внимание мы останавливаем на кампании хлебозаготовок. На этом вопросе в настоящий момент сосредоточено все внимание села, даже нужно признать в отдельных случаях в ущерб кампании перевыборов сельсоветов. Слабое и недостаточное внимание к этой кампании сразу же после снятия урожая со стороны заготовителей привело к тому, что значительная часть излишков уплыла в руки спекулянта из других, преимущественно недородных округов.

Раскачивание заготовителей и всевозрастающий нажим на хозяйства, имеющие излишки, вызвали усиленное сопротивление этих хозяйств. Кулачество, опасаясь чрезвычайных мер, с одной стороны прячет хлеб, а с другой, стремится конспиративно реализовать его на частном рынке. Наряду с этим, с его стороны идет бешеная агитация за невывоз хлеба в кооперацию ("пусть едят гвозди... отвозят кацапам"), призывы к сокращению посевной площади (засев для себя) и т. д. Тенденции к задержке хлеба у себя в селе в некоторой степени поддерживаются работниками местных заготовительных организаций, поскольку правления кооперативных товариществ имеют в своем составе значительный контингент середнячества, а в отдельных случаях и кулаков. В таких случаях эти заготовители свою бездеятельность и слабость заготовки объясняют отсутствием в селах хлеба. Частично антизаготовительные настроения поддерживают и бедняки, опасющиеся голода и неудовлетворения их нужд (по примеру прошлой весны) в посевматериале: "Вы настраиваете нас, чтобы мы шли на штыки с кулаками в то время, как государство, забирая хлеб, не оставляет нищему". Эти настроения, естественно будут нарастать, поскольку в ряде районов помощь нуждающимся в хлебе поставлена неудовлетворительно (что использует кулак).

Заострение общественного внимания на селе на хлебозаготовках, посылка работников дали известный результат в виде % выполнения заготовки. Особенно в положительном смысле на выполнении плана отразились репрессии по линии ГПУ, применение [их] к хлебоспекулянту и злостному агитатору против мероприятий соввласти - кулаку. Отношение к этим

репрессиям бедноты и части середнячества отмечается как положительное: "Теперь мы видим, что наступление на кулака идет не только в газетах, но и проводится в жизнь" (Жовнинский и другие районы). В связи с этим в ряде районов беднота на общих собраниях, говоря, что ей в нужную минуту соввласть поможет, заявляла: "Отрываю от своего рта 2 пуда, подтяну живот, заставлю это сделать свою семью, но государству помогу" (Великокрынковский р-н); "Мы, беднота и середняки хлеб государству сдаем, а вас, кулаков, объявляем врагами сов-власти" (с. Зыбкое Онуфриевского р-на).

С такими настроениями беднота начала создавать "бедняцкие штабы" ("горбы") и начала проявлять настроения перейти к хлебозаготовке по методам чрезвычайных мер. Эти настроения в последние дни переломились в прямое избиение кулаков, имеющих излишки, беднотой и бывшими партизанами (2 случая, Великокрынковский р-н). Здесь также необходимо указать на проявление угроз кулачества хлебозаготовителям, секретарю партячейки в Онуфриевском р-не бывшими уголовниками, кулаком Чирвой (арестован ГПУ). Остановясь на терроре, нужно отметить, что вообще наш округ до сих пор в этом отношении был спокоен. 3 февраля в с. Сонино был произведен неудавшийся террористический акт в отношении активиста кооперации, комсомольца (из обреза через окно), арестовано 7 человек сыновей кулаков.

Останавливаясь непосредственно на методах кулацкого сопротивления наступлению, нужно признать, что оно идет по линии роста:

1) открытых антисоветских выступлений по вопросам политики и экономических мероприятий на селе; 2) большего внимания к антисоветской обработке других прослоек селянства, в частности, женщин ("им ничего не будет"); 3) попыток захвата звеньев советского, кооперативного и общественного аппаратов и использования их через своих приспешников для извращения нашей классовой политики. Проникновение же в ряды советского аппарата лиц нам враждебных и слабое наблюдение за ними со стороны руководителей этих аппаратов имели отражение на политической линии. Так, [было] неклассовое распределение налога в Жовнинском р-не, где зав. финчастью был бывший служащий полиции Козыдуб (кулак).

Из ошибок в наступлении на кулака нужно отметить допускаемые отдельными хлебозаготовителями методы военного коммунизма. Так, в Бригадировском р-не заготовители собрали кулаков, заставили их раздеться и заставляли женщин крутить половые органы мужчинам. Здесь уже допущена была явная дискредитация наступления, поскольку этим делом руководил председатель кооперации, бывший бандит (арестован). В Онуфриевском р-не предрай КНС, член партии, посчитав середняков за кулаков, начал ломать у них амбары и забирать хлеб за недоимки по самообложению (сообщено в Контрольную Комиссию). В Глобино нач. раймилиции с целью заготовки хлеба начал штрафовать крестьян за каждый пустяк. Штраф брал принудительно хлебом (арестован).

Таким образом, вместо наступления на кулака, наступления выдержаного, получается извращение классовой политики и обострение [борьбы] в отдельных селах середнячества и беднячества.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 192-195, 205, 206, 208-210, 228 зв.- 233. Оригінал *

* Так у тексті. За підрахунками упорядників підсумок становить відповідно 1877 та 97,3 %.

* Наступна частина документа викладена російською мовою.

* Супровідний лист до звіту підписаний секретарем окрвиконкому Лянным та зав. відділом таємного листування Орленком.

№ 15
З ЗВІТУ КАМ'ЯНЕЦЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ПРИМУСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ ЛИШКІВ ХЛІБА
Й ЕКОНОМІЧНЕ ОБМЕЖЕННЯ ЗАМОЖНИКІВ

22 лютого 1920 р.

I. Хлібозаготівлі

1. Під час кампанії хлібозаготівель в 1927/28 р. було вжито таких заходів впливу на глитайські шари населення:

а) труси, під час огляду заможних господарств, з категоричним пропонуванням здати лишки хліба; б) методи "розверстки"; в) передача до суду за схований своїх лишків (за 127-м арт. КК) заможних господарств.

Проведення надзвичайних заходів дало можливість виконати річний план хлібозаготівель з перевищенням на 24,9 %. Слід зазначити, що заходи, які вживалися для успішного виконання хлібозаготівельних планів, в багатьох місцях давали себе відчувати бідняцьким та середняцьким шарам населення. Ї низка випадків, коли бідняцькі господарства підпали під поголовні труси з боку кооперативного радянського активу, що викликало місцями велике незадоволення.

Активність заможного селянства й куркулів виявлялась як в протидіянні заходам по часті хлібозаготівель - схованням своїх лишків хліба (закопування в гній, на полі, влаштування таємних приміщень та ін.), так і в контрреволюційній агітації на зборах селян проти здачі хліба державним та кооперативним хлібозаготовлювачам.

Крім роз'яснюючої роботи, вживалося також заходів економічного впливу, а саме: зменшення відпуску дефіцитного краму тим товариствам, хлібозаготівля в яких проходила кепсько й навпаки,- збільшення норми відпуску дефіцитного краму тим товариствам, які виконували свої планові завдання. Також посилено було стягнення пайових внесків з членів кооперації, особливо заможної частини села; таким злісним неплатильникам не відпускалось кооперацію по лише дефіцитного, але й іншого краму.

Наступ па куркуля, що являється власником або орендарем млинів. що тримає повсякденний зв'язок з широкими селянськими масами й впливає на хід хлібозаготівель, характеризується наступним:

а) до 30 орендарів і власників було засуджено до позбавлення волі за привласнення державного мірчука; б) па 20 млинів. що орендовані були приватниками, розірвані угоди, а млини передано кооперативній та громадським організаціям; в) до 15 осіб оштрафовано на суму до 10 тис. крб.

Під час хлібозаготівель 1928/29 р. заходів адміністративного примушення до здачі лишків хліба на селянські господарства не вживалося; разом з тим посилено вживання методів економічного впливу.

Дефіцитний крам по лінії споживчої та сільгоспкооперації на початку нового хлібозаготовчого року розподілявся так: 30 % дефіцитного краму для бідноти, що не має лишків хліба, але відчуває потребу в дефіцитному крамі; 70 % - на посилення хлібозаготівель. За останній час призначається: 40 % - для бідноти. 60 % - на посилення хлібозаготівель.

Слід зазначити, що ці заходи економічного впливу особливого ефекту не дали, про що свідчать такі цифри: заготовлено за листопад 1602 т, або 62,2 %, за грудень 1 638 т, або 52 %, за січень 12 245 т, або 33,2 %.

Глитайські господарства в нашій окрузі, що мають на сьогоднішній день великі лишки хліба, намагаються затримати його до весни з метою спекуляції під час посівкампанії; частково такі господарства проводять і зараз спекуляцію хлібом через збут своїх лишків висококатунковим борошном на приватний ринок. Під час хлібозаготівель 1928/29 р. теж мало місце порушення партійних директив.

В окремих місцях нами зафіксовано: а) факти безпосереднього товарообміну (хліба на крам); б) факти затримки окремих громадян з хлібом, складання актів та примушення їх до здачі хліба заготівникам (був випадок, коли внаслідок такого явища один селянин повісився).

2. Заходами, що вживали суди для здійснення завдань партії та влади при проведенні зазначених кампаній, було пристосування суворих мір соцзахисту до найбільш небезпечного елемента, причому особлива увага судів була зосереджена на приватникові й куркулеві, які виявляли найбільше активності під час проведення органами влади заходів по часті хлібозаготівель.

За маючимися відомостями, за першу половину 1928 р. було притягнуто до судової відповідальності по 127-му арт. КК (спекуляція хлібом) 233 особи, з яких засуджено 169 (72,1 %) і виправдано 64 (27,9%). Причому, позбавлення волі було обрано до 133 осіб, але за ухвалами касінстанції окрсуду така міра соцзахисту в відношенні середняків була змінена на умовне засудження майже на 65 %.

Зі зміненням характеру хлібозаготівчої кампанії, в 1928/29 р. до судорганів надходять лише справи по притягненню сільських скупщиків хліба по 127-му і 135-му арт. КК, причому характерно, що серед притягнених осіб куркульського елемента зовсім немає, оскільки селяни можуть вільно продавати свої лишки хліба на ринкові. Так що в сучасний мент до судової відповідальності притягаються приватники за скупку хліба без реєстрації в органах Наркомторгу.

По 67-му арт. КК (контрреволюційна агітація) за 1928 р. було заведено по окрсуду 17 справ, по яких було засуджено: 10 до позбавлення волі, 11 до позбавлення волі умовно, 10 - виправдано. По своєму соціальному стану особи, що були засуджені, являються, головним чином, селянами-середняками, 1 вчитель, до якого пристосовано позбавлення волі на 6 місяців з заборорою вчителювати, 4 члени КНС і лише 5 куркулів.

При розгляді цих справ було виявлено, що середняцький незаможний елемент проявляв контрреволюційний настрій виключно під впливом куркульських елементів.

3. По нашій окрузі біднота й середняцтво приймали участь в хлібо заготівлях, про що стверджує кількість заготовленого хліба на 1 лютого 1929 р.-9000 т (61,3%). В своїй абсолютній більшості цей хліб зданий бідняцькими та середняцькими господарствами, оскільки глитайські шари села й надалі ставляться негативно до хлібозаготівель.

Є випадки, коли по ініціативі селянської бідноти організовано колективну здачу хліба кооперації (Баговиця Китайгородського р-ну, Зеленче Дунаєвського р-ну, Мала Кужелім Миньковецького р-ну). В багатьох селах округу па бідняцьких зборах, після обговорення питань про хлібозаготівлі, бідняки організували загальну підписку на здачу хліба кооперації (бувний Жванецький р-н).

Що ж торкається заможної частини села, то вона, затримуючи в себе хлібні лишки, намагається збільшити па них ціну. Зафіксовано випадки відкритого бойкоту куркулями дефіцитного краму в кооперації (Оринінський р-н). 6 випадки, коли куркулі заявляли: "Кому дали землю, в того беріть хліб" (Дунаєвський р-н).

V. Землевпорядження

Введено порядок нарізки смуг дворам з урахуванням соціального стану господарств, при якому порядкові бідняцькі господарства та господарства, що входять до складу колоб'єднань всіх видів, одержують кращі та найзручніші землі, за ними - середняцькі господарства, а дальні, або гірші, землі нарізаються заможним колам села.

Примітка: Малоземельні бідняцькі господарства, з землезабезпеченістю до 2 га на двір, землю одержують біля села, як додаток до городньої землі без введення такої в загальний громадський сівозмін.

При утворенні перспективних або змішаних виселків, коли за добровільною згодою на розселення не вистачає необхідної кількості господарств, то для заповнення відповідної площі введено порядок призначення господарств за постановами землегромад зі ствердженням сільрад - з заможних кіл села.

Відсоток нарізки відрубів та хуторів зведено до мінімуму, а саме: в 1928 р. залишено таких видів господарств лише 0,3 % до всієї землевпорядкованої площі.

Організація території направлена по шляху створення умов, що полегшують перехід дрібних індивідуальних господарств до товариського порядку землекористування, як в процесі землевпорядження, так і після проведення такого. Для чого при землевпорядженні шляхом розбивки великих сел по кутково-територіальних ознаках та організації виселків, утворюються земельні об'єднання оптимальних розмірів.

В процесі середселищного землевпорядження, включаючи роботи і за районними планами, за 1928 р. організовано й землевпорядковано 139 колоб'єднань на площі 8625 га.

Нарешті підсилено допомогу бідняцьким та малоспроможним середняцьким господарствам безповоротним кредитом на землевпорядження, а саме: в 1928 р. звільнено повністю від оплати за землевпорядження всі бідняцькі та малоспроможні середняцькі господарства (75 % до всіх землевпорядкованих господарств) та частково звільнено напівплатні середняцькі господарства (16 %).

Проведення в життя перелічених вище пільг бідноті та середняцьким господарствам (особливо нарізка кращих земель) зустрівало з боку куркульських кіл села великий опір та

перешкодження. Ці кола села для зриву наданих пільг не зупинялись й перед вчинками карного характеру, як-то: загроз, підпалу хліба в полі й майна на садибі активних робітників по землевпорядженню.

VI. Економічна база куркульства (приватний капітал в сільських місцевостях)

1927/28 р. характеризується прагненням приватного капіталу на село. Поперед всього це знаходить відбиток на територіальній перегрупировці торговельної мережі. При загальному збільшенні кількості приватних підприємств на 2 % кількість їх в сільських місцевостях збільшилась на 327 одиниць, або на 18 %, в містах же зменшилась на 290 одиниць, або на 23,5 %.

Поширення торговельної мережі па селі проходить у двох напрямках. По-перше, збільшення кількості підприємств, які скуповують с/г продукти. За 1927/28 р. відкрито 154 торговельних заклада, які скуповують с/г продукти, таким чином, кількість цих підприємств збільшилась проти 30.IX. 1927 р. на 66 %. По-друге, перехід підприємств з нижчих розрядів в нижчі, зокрема в перший розряд, кількість яких збільшилась на 18 %.

Перехід підприємств в нижчі розряди стимулювався: 1) дозволом з боку закону скуповувати с/г продукти торгзакладами 1-го розряду; 2) звільненням від порівзбору дрібних торговельних закладів, які торгують на селі.

Для поширення діяльності на селі для приватного капіталу в 1927/28 р. не було сприятливих умов і на кінець року торговельна мережа сільських місцевостей значно зменшується, досягаючи 92,5 % торговельної мережі 1926/27 р. Зокрема, велике скорочення торговельної мережі спостерігалось по групі скуповуючих підприємств, кількість яких зменшилась па 271 одиницю, або на 70 %. Проте ці цифри ще не свідчать про те, що приватний капітал здасть свої позиції. Зменшуючи свою роль на легальному ринкові, він поширює підпільну роботу, з особливим успіхом проводячи її на ринкові с/г продуктів. В цій галузі приватник займає значне місце. Скуповуючи дрібними партіями збіжжя і перероблюючи його па млинах як селянське, приватник значною мірою охоплює попит селянської бідноти і являється постачальником хліба на міський ринок. Також значна його роль і в скупівлі для перепродажу худоби, де він виступає як комісіонер у внутріселянському обігові.

Масова ліквідація приватних торговельних закладів свідчить про те, що приватний капітал вибитий з своїх головних позицій і шукав використання нових дільниць. Одною з цих дільниць, як вищезазначено, являється дрібна скупівля і комісіонерство у внутріселянському обігові. Напрямок останньої частини приватного капіталу, який звільняється від торгівлі в зв'язку з ліквідацією підприємств, орієнтовно характеризується такими даними: погашення торговельної та податкової заборгованості 10 %; у торгівлю 9 %; у промисловість 6 %; купівля майна 4 %; кредитно-грошові операції (лихварство) 16 %; за межі округи 4 %; в підпілля 10 %; тимчасово без руху 32 %.

Таким чином, найбільшого мірою звільнений приватний капітал знайшов собі пристосування в кредитово-грошових операціях (лихварство) шляхом фінансування дрібної торгівлі, кустарно-ремісничої промисловості та ін. Що попит на кредитування є, це стверджується зростанням приватного дисконтного відсотку з 4,5 % (за місяць) у 1926/27 р. до 6,75 % у 1027/28 р. Наявність великої частини приватного капіталу без руху (32 %) треба розглядати як явище тимчасове, яке пояснюється очікуючим настроєм приватника: при першій можливості він буде спрямований на найбільш слабку дільницю.

В приватній промисловості перше місце займає млин. В цій галузі 1927/28 р. також не був сприятливим для приватного капіталу, що привело до ліквідації значної кількості млинарських підприємств (товарових млинів па 100%, інших - па 59%) і внаслідок цього приватний капітал, виходячи з млинарської промисловості, поширює свою діяльність в інших виробництвах (за 1927/28 р. відкрито 77 підприємств).

Голова Кам'янецького округового виконавчого комітету
Горлінський
За секретаря *Мармор*

ЦДАЖР України. Ф. І, ОП.5, спр. 385, арк. 272, 274. Оригінал.

№ 16
З ЗВІТУ ЗАПОРІЗЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ХЛІБЗАГОТІВЛІ І ЗАХОДИ ЩОДО "НАСТУПУ
НА КУРКУЛЯ"

8 березня 1929 р.

Весьма срочно. Секретно

Раздел I. Хлебозаготовки

1. Сигнализация кризиса в хлебозаготовках со стороны центральных органов и форсирование заготовок по Запорожскому округу началось в первых числах января 1928 р. До этого времени хлебозаготовка протекала самотеком, без соответствующего нажима не только партийных и советских организаций, но и аппарата хлебозаготовителей. С этих чисел, для обеспечения форсированного и максимального выполнения хлебозаготовок ОИКом вместе с соответствующими организациями был принят целый ряд организационных мер. Для руководства и проведения хлебозаготовок на места были командированы активные ответственные работники. Кроме того, на местах был мобилизован весь актив с распределением определенных обязанностей. Был принят ряд мер к согласованию работы государственных и кооперативных заготовителей па постах. Параллельно с этим проводился нажим экономического характера, главным образом, на ту часть села, которая сосредоточила в своих руках значительные денежные и хлебные ресурсы. Такие мероприятия пошли, во-первых, по линии решительного взыскания оставшейся задолженности - по единому сельхозналогу, ссудам, кредитам, госстраху, паевым взносам по кооперации и прочим видам задолженности, и, во-вторых, по линии проведения самообложения и крестьянского займа, значительно способствовавшим усилению хлебозаготовок.

Одновременно с этими мерами побуждения к усилению вывоза хлеба являлись также: а) создание общественного мнения путем постановки вопросов о хлебозаготовках на общих сходах; б) создание комиссии и прикрепленных из состава сельского актива середняков и бедняков, комиссии по постановлению, общих сходов и т. д.

Совокупность этих мероприятий и мобилизация всего низового аппарата обеспечили быстрый перелом в темпе хлебозаготовительной работы. Выполнение хлебозаготовительного плана, дошедшее в декабре месяце до 562,4 тыс. пуд., в январе удвоилось и в феврале почти утроилось и только в марте снова упало, так как к этому времени, вследствие неблагоприятной весны, у крестьян появилась тревога за состояние

озимых посевов. Особенно отрицательное отношение к хлебозаготовкам в это время наблюдалось со стороны кулацких, главным образом, и отдельных зажиточных середняцких хозяйств.

2. Частично еще в феврале месяце по отношению к отдельным кулакам в целях побуждений к продаже излишков хлеба применялись различные меры административного воздействия, но уже с апреля месяца подобные меры приняли более широкие размеры. В отдельных случаях изъятие хлеба проходило путем наложения штрафов и путем привлечения к судебной ответственности и последующей конфискации хлеба по ст. 58- 128-й УК.

В начале хлебозаготовительной кампании карательные методы применялись действительно к хозяйствам, имеющим запасы хлеба в 1000- 1300 и больше пудов, а также штрафы к зажиточным хозяйствам с обнаруженными "долгоносиками" согласно обязательного постановления окрисполкома. Что же касается периода апрель - июнь месяцы 1928 г., то в это время в значительном количестве штрафовались и привлекались к ответственности также и середняцкие хозяйства за обнаруженные весьма незначительные запасы хлеба (20-30-50-100 пуд.), иногда даже, с недостаточным доказательством по суду о сокрытии таких запасов.

3. Активную часть бедноты, которую вначале наступательной, кампании пришлось разбить на комиссии, прикрепляя их к обслуживанию кварталов и отдельных населенных пунктов, приходилось также использовать и для обходов дворов с целью понуждения к продаже излишков хлеба. Что же касается второго периода заготовительной кампании - апрель - май - июнь месяцы, то в это время беднота и батрачество были использованы в работе по обнаружению скрытого хлеба в большинстве даже у середняков. Кроме того, зачастую на местах практиковался метод поголовного обхода дворов, в котором активное участие принимали и отдельные бедняки.

Раздел II. Заем укрепления сельского хозяйства

1. Реализация крестьянского займа, совпавшая с рядом кампаний на селе (хлебозаготовки, самообложение, с/х налог и т. п.) при наличии отрицательного отношения к нему большого числа селянства приводила к разнообразным методам его распространения.

Основные из этих форм и методов распространения были следующие: а) установление контрольных сумм на сельсоветы и отдельные населенные пункты в большинстве связывалось с обязательством сельсоветов реализовать данные суммы среди населения, что в свою очередь во многих местах вынуждало устанавливать даже разверстку займа для каждого селянина. Практиковались случаи утверждения таких сумм на общих сходах; б) неоднократный обход субагентами членов сельсовета, сельского актива и даже уполномоченными райисполкома крестьянских домов и путем собеседований предложение займа на определенную сумму; в) продажа займа в кредит под расписку или вексель, оставление облигаций вопреки желанию хозяина, без расписки, в его доме, а затем истребование денег через сельсовет; г) вызов уклоняющихся от назначения суммы займа кулаков и некоторых середняков. В отдельных случаях практиковались вызовы и маломощных середняков; д) и, наконец, были случаи принуждения к покупке займа путем угроз дополнительного вручения паев по самообложению и даже арестов отдельных кулаков. Следует отметить, что нередко под такой нажим попадали и отдельные середняцкие хозяйства.

2. Переходя к вопросу об удельном весе разных социальных групп среди покупателей займа, то отметить точные данные по этому поводу не представляется возможным, в связи с тем,

что такой учет не велся. Но все же, по нашему мнению, преобладающее участие в займе, безусловно, [за] кулацко-зажиточной частью селянства.

Раздел III. Самообложение

1. Интенсивность обложения верхних слоев села при проведении самообложения характеризуется степенью обложения единым с/х налогом. Так, по с/х налогу освобождались от налога вовсе 16,5 % и частично 8,1 % всех хозяйств. По самообложению же освобождалось полностью 28,8 % и частично 12,3 %. Таким образом, тяжесть платежа с бедняцких хозяйств перекладывалась на мощные хозяйства, которые составляют 10 % всех хозяйств. Всего же по округу кулацких хозяйств определяется 8 %. Особенное углубление классового принципа при самообложении было достигнуто внесением корректив в установленную основным законом прогрессию, путем проведения дополнительных льгот и перекладывания суммы обложения со слабых на сильные хозяйства. Возрастание сумм самообложения после перекладки по отношению к суммам первоначальной раскладки колеблется от 20 до 200 %.

2. О соблюдении хозяйственной целесообразности прогрессии при самообложении может служить темп поступления и методы взыскания, а также результаты поступления самообложения.

По отчетным данным райисполкомов сумма начисленного самообложения поступила почти полностью (недопоступило около 0,6 %), в то время, когда недоимка по единому сельскохозяйственному налогу составляет 5 %. Из 156 актов сельских ревкомиссий видно, что только 2,03 % (1931 руб.) взыскано путем применения принудительных мер...*

Раздел V. Землеустройство

1. Для оказания реальной помощи бедноте и проведения обобществления в процессе землеустройства землю кулакам давали хуже и дальше, и дальше от усадеб. Кроме того, при расселении многодворных селений, кулаков в обязательном порядке расселяли на перспективные поселки.

2. Все земельные излишки продавались или бронировались в колхозах, чем уменьшились арендные ресурсы кулачества.

3. Разделы дворов при землеустройстве не допускались, тем самым кулачество было лишено возможности получить земельные льготы, связанные с расселением путем выделения части двора на выселок.

4. Кулацкие хозяйства в организуемые колхозы не допускались.

5. С целью оказания реальной помощи бедноте, устранения с хозяйственной точки зрения случайностей при разделе земли до двора, а также содействия обобществлению, жеребьевка как принцип распределения земли до двора отменена, и распределение земли проводилось в супряжных группах или индивидуально по социальным признакам.

6. В организуемых супряжных группах при землеустройстве в состав групп вовлекались бедняки и середняки, а кулаки дабы избежать внутригрупповой эксплуатации, в состав групп не допускались.

7. Бедняцким и середняцким хозяйствам была предоставлена безвозвратная ссуда и банковский кредит на землеустройство, а также кредиты на расселение. Кулаки этими льготами не пользовались.

8. За время с 17.VII. 1927 г. по 1.X. 1928 г. из количества отобранных земельных излишков, что проводилось в порядке проверки больших землепользований и в порядке борьбы с незаконным захватом земли заможным селянством, бедняцкие безземельные и малоземельные хозяйства наделены 605,73 га земли и ни одного гектара заможному селянству наделено не было. Работа по дальнейшему распределению отобранных земельных излишков проводится исключительно между бедняцкими и малоземельными хозяйствами, с уклоном содействия проведению коллективизации.

Кредиты бедняцким и середняцким хозяйствам были предоставлены также: на землеустройство 2882 хозяйств на площади 27 310 га дано безвозвратные ссуды на 31 812 руб.*

Раздел VI. Экономические корни, питающие кулачество

1. Ростовщичество на селе проявляется как в натуральной форме через кредитование бедняцких и середняцких хозяйств тягловой силой, посевным материалом, живым и мертвым инвентарем, продуктами питания и кормом для скота, так и в денежной форме. Дача денег в рост носит скрытые формы, почему рост накопления от ростовщичества, при отсутствии специального изучения, учету поддается трудно. Натуральная форма ростовщичества носит наиболее распространенный характер и имеет такие способы приспособляемости: а) дача посевматериала с условием возврата натурой аз повышенном размере; б) отработка взятого посевматериала в сельскохозяйственное время или рабочей силой - руками и скотом (перевозка урожая с поля, вспашка и проч.) или отработка по профессии (кузнеца, столяра, плотника и пр.); в) снабжение сельскохозяйственным мертвым инвентарем с условием отработки тем же инвентарем на земле сдатчика инвентаря или же с условием отработки живой рабочей силой в сезонное полевое время; отпуск инвентаря за плату или же с условием отработки по профессии; г) снабжение живым инвентарем с уплатой по таким же условиям, как и за мертвый инвентарь; д) снабжение продуктами питания и кормом для скота с уплатой по таким условиям, как за живой и мертвый инвентарь или же с условием возврата ссуды тем же культурами, но в повышенном размере, или же в тех же размерах, но другими более ценными культурами.

2. Недостаток на рынке промтоваров и вследствие недорода сельхозпродуктов, особенно зерно-муки, создали условия для связи сельского кулака с городским торговцем и взаимную заинтересованность их в укрывательстве от обложений. Наблюдается уклон в сторону перехода на нелегальную торговлю как городских торговцев, так и сельского кулака.

Наиболее распространенные формы укрытия от обложений следующие: а) производство под видом потребностей для своего сельского хозяйства торговых операций по закупке скота и сбыт скота и мясных продуктов на разных рынках, что создает для налоговых органов большие затруднения в деле установления чисто торгового характера этих операций. Бывают случаи, что для целей укрытия своих операций кулаки пользуются справками сельского аппарата, которые приобретаются путем связи с отдельными лицами из состава сельсоветов; б) укрытие от сдачи по твердым ценам отмерного зерна владельцами промышленных предприятий - ветряных, водяных и паровых мельниц и продажи их по повышенным рыночным ценам с использованием для этого рыночной конъюнктуры.

3. Кулачество использует как государственные и общественные земли, так и крестьянские...*

Государственные и общественные земли арендуются, безусловно, за деньги. Крестьянские же земли арендуются на таких условиях: за деньги, сдельно и за отработок. Арендные условия в большинстве заключаются сроком на 1 год, а бывают случаи аренды на 2-3 года, причем, при заключении договоров на продолжительный срок кулак зачастую уплачивает вперед и, безусловно, по более низкой цене, закабалая тем самым сдатчика земли.

Кабальность сделок на арендную землю заключается еще в том, что кулак обыкновенно заключает условия, при которых арендная земля записывается для обложения сельхозналогом за сдатчиком-бедняком, в силу чего облегчается налоговая тяжесть для хозяйства арендатора и повышается для сдатчика. С этим злом ведется усиленная борьба в течение 2-3 лет, но все же такие случаи имеют место, почему и данные об арендных площадях нельзя считать абсолютно полными.

4. По данным налогового учета, правда, не совсем полным, что подтверждается вышеуказанными сведениями статбюро, наемную рабочую силу применяют 2877 хозяйств, или 3,1 % общего числа хозяйств, нанимая 1877 строковых, 2175 поденных рабочих. По сведениям же статбюро, годовых рабочих используют 2209 хозяйств, или 2,4 %, нанимая 2380 рабочих, поденных же и сдельщиков используют 13 847 хозяйств, или 15,1 %, нанимая 15 878 рабочих.

Таким образом, эксплуатация чужого труда в округе развита довольно значительно.

5. Использование инвалидных организаций, комитетов взаимопомощи и других общественных организаций, а также кустарно-промысловых артелей путем вложения в них капиталов для совместной деятельности на выгодных для кулака условиях. Аренда сельскохозяйственных угодий - лугов, садов и использование их с коммерческой целью под прикрытием сельского хозяйства. Через посредство городских торговцев перепродажа в городе продуктов сельского хозяйства, особенно зерномуки, в обмен на дефицитные товары и сбыт этих товаров в сельских местностях в обмен на зерно-хлеб под видом закупки для своих хозяйственных потребностей с целью дальнейшей реализации.

Раздел VIII. Экономические и политические результаты наступления на кулака*

В результате экономического нажима на кулацкую верхушку села, уже к весне 1928 г. количество многоплощадных хозяйств значительно уменьшилось.

Уменьшение хозяйств с 2 головами рабочего скота при увеличении хозяйств одноплощадных и без рабочего скота является результатом неблагоприятности условий 1928 г.

В результате повышенного обложения мощных хозяйств за последнее время наблюдается тенденция к фиктивным разделам многоедоцких хозяйств, но это явление носит незначительные размеры, и в случае проведения в жизнь намечаемых мероприятий по облегчению тяжести налога для хозяйств с большим числом едоков количество разделов, безусловно, сократится.

По тем же причинам наблюдается также изменение в методах эксплуатации арендной междуселянской земли. Прежде всего в результате повышенного обложения уменьшилась аренда земли на 3970 дес. или 4,4 % по сравнению с прошлым годом и потом, если раньше было распространение аренды за деньги, то в последнее время заметно, что аренда берется, главным образом, издольно и за отработок, т. е. на таких условиях, при которых труднее всего учесть действительные размеры аренды при обложении единым сельскохозяйственным налогом.

2. Данные п. 1 этого раздела показывают некоторое снижение количества посевов, скота, аренды земли и т. д. зажиточной частью хозяйств, однако, снижение восполнялось большим освоением земли и расширением посевов бедняцких и маломощных хозяйств, путем отпуска в достаточном размере кредитов и посевного материала, кредитов на машины, тягловую силу и другие виды обработки земли. Что же касается вопроса о дробимости хозяйств, то по этому поводу окрисполкомом в последнее время издано обязательное постановление, строго регламентирующее такие разделы.

Проведенные вышеуказанные решительные мероприятия на зажиточные хозяйства вызывали с их стороны стремление удержать имеющиеся хлебные излишки, а также вызывало враждебное настроение, и даже некоторое противодействие.

В целом ряде сел округа враждебность кулачества вылилась в открытую форму агитации за организацию крестьянских союзов, которые должны будут устанавливать цены на хлеб и вообще регулировать взаимоотношения между городом и селом.

Кулаки использовали все средства, имевшиеся в их распоряжении, для завоевания на свою сторону крестьянских масс и срыва проводимых правительством мероприятий. Кулацкие агитаторы пытались подогреть ревность крестьянства к городу и рабочему классу, подчеркивая, что весь хлеб идет городу, "а хліборобам нічого буде їсти", разжигали шовинистические настроения (разговоры о том, что "Украину грабят, вывозят хлеб в Москву").

Всю свою работу, направленную против отдельных мероприятий, кулак пытался увязывать с общими лозунгами борьбы против советской власти и коммунистов: "Только тогда в нашем государстве будет порядок, когда эту свору коммунистов выгонят, они не умеют управлять государством, вот почему и нет жизни крестьянам". Это противодействие даже приняло некоторое организационное оформление созданием своих нелегальных групп. Некоторые из них провели даже кое-какую работу - выпуск листовок под 1 мая в Хортице и Гуляйполе, покушение на поджог театра во время собрания комячейки в с. Великой Знаменке и т. д.

Результаты учета активности антисоветского элемента и кулачества иллюстрируются приведенными ниже данными за 1928 г. в сравнении с аналогичными данными 1927 г.

Характер выступления	1927 г.	1928 г.
Требование создания крестьянских союзов	42	62
Угрозы представителям власти	-	28
Распространение листовок и анонимок	29	9
Распространение ложных слухов	29	29
Политическое хулиганство и бандитизм	2	21
Пропаганда пораженческих слухов	-	37
Поджоги	-	3
Антисемитизм	-	21

В кампании по самообложению кулачество проявило себя более активно, чем в других, причем здесь агитация кулачества шла одновременно не только за срыв самообложения, но и

хлебозаготовок. Используя неорганизованность бедноты, кулакам в некоторых селах удается провести постановления общих сходов об отказе от самообложения.

Гибель озимых посевов, недостаток весеннего посевного материала, отдельные ошибки в распределении этого материала, случаи извращения классовой линии при обложении единым налогом (переобложение части середняцтва и бедноты), случаи волокиты с предоставлением льгот по недороду - используются кулачеством под маской крестьянских интересов.

Для агитации за срыв сельхозналога, не встречая со стороны местных органов должного отпора, кулачеству удается иногда добиться отказа сельских сходов от получения окладных листов под предлогом, что "налог непосильно велик и в условиях неурожая все равно платить нечем" (Каменский р-н).

4. В первый период хлебозаготовок кулацкая агитация не имела значительного успеха среди широких крестьянских масс. Беднота, убедившись в классовом характере проводимых мероприятий, активно поддерживала их. Большинство середняков, хотя и не поддерживало активно этих мероприятий, но все же в начале кампании (например, при проведении самообложения) не оказывало противодействия в проведении их. Только верхушечный слой середнячества, которому пришлось взять на себя значительную часть самообложения и под нашим нажимом выбросить на рынок большое количество товарного хлеба, сразу потянулся за кулаком. Значительно ухудшилось политическое состояние села с апреля месяца, когда мероприятия, направленные к форсированию хлебозаготовок, ударили не только по кулацким хозяйствам, но даже по страховым запасам середняка. Средняк с этого момента начинает подпадать под влияние кулака.

То обстоятельство, что нам не удалось наладить снабжение бедноты хлебом до нового урожая, и то, что мы с некоторым опозданием и не полностью снабдили ее посевным материалом весной, внесло растерянность в ряды бедноты и некоторое разочарование в наших обещаниях, о чем свидетельствуют ряд писем, выступлений на бедняцких собраниях. Это способствовало распространению разноречивых слухов на селе. Заявления кулаков о том, что если бы коммунисты не вывезли хлеб из села, то его можно было бы бедняку купить или занять, приобретают в глазах бедноты большую убедительность. Активность бедноты падает. В некоторых случаях кулакам удается даже спровоцировать бедноту на демонстративные выступления с требованием хлеба (Каменка и др.), выступление женщин (Чубаревский р-н) и т. д.

Таким образом, летом настроение крестьянства становится чрезвычайно напряженным. Настроение бедноты и середнячества значительно меняется в связи с полным освобождением и предоставлением льгот по единому сельхозналогу и полным снабжением посевным материалом, ссудами и кредитами в осеннюю посевкампанию. Последние мероприятия, а также проведенная широкая агитационно-разъяснительная кампания со стороны партийных и советских организаций чрезвычайно улучшили политическое состояние села.

5. Подтверждается это проведением последних перевыборов советов, которые прошли при самом активном участии бедноты и середнячества. Первая и самая главная из ошибок в проведении перечисленных кампаний состоит в наличии элементов административного перегиба уже в первом этапе кампании. Низовые организации, недооценив значения развертывания массовой разъяснительной работы в связи с кампанией хлебозаготовок, не использовав всех возможностей мобилизации общественного и экономического нажима на держателей хлеба, слишком рано перешли к мерам административного порядка, массовому осмотру хлебных запасов и т. п.

Ажиотаж между хлебозаготовителями и организациями с применением самых уродливых форм зазывания и понуждений селянства к сдаче хлеба; значительная переплата хлебозаготовителями, доходящая до 15- 20 коп. на пуде, и, наконец, применение "заградительных" методов и других административных искажений в мероприятиях, хотя создавали на селе временный эффект, но в основном не весьма сильно повлияли на исход кампании.

Наряду с этим процесс проведения кампании по реализации крестьянского займа тоже изобиловал рядом чрезвычайно уродливых явлений, в значительной мере дискредитировавших заем.

Эти ошибки искажали линию проводимых мероприятий и отрицательно действовали не только на настроение крестьянских масс, но и на ход проводимых кампаний.

Нужно признать, что окружные органы на первом этапе кампании не смогли учесть такие перегибы низовых органов и не исправили своевременно ошибок в этом направлении. Правда, меры, принятые впоследствии, не могли радикально исправить создавшееся положение.

Раздел IX. Оценка состояния и работы советского аппарата

1. Усиление темпа хлебозаготовок, издание закона о проведении самообложения и реализации "крестьянского займа", наличие в значительной части сел большой задолженности по единому сельхозналогу, ссудам, кредитам и т. п. - захватили большую часть советского аппарата и почти весь хлебозаготовительный аппарат неподготовленными к проведению их в жизнь.

Первый же период проведения хлебозаготовок и других кампаний показали расхлябанность, особенно заготовительного аппарата, отсутствие у него гибкости и ответственности за выполнение плановых предположений. Наконец, большая засоренность аппарата хлеборганизаций чуждым антисоветским элементом (бывшие торговцы-хлебники, лица, связанные с кулачеством), а также элементами, не приспособленными к хлебному делу, проявления уголовных преступлений и искажения хлебозаготовительной политики - потребовали организационной подтяжки и принятия целого ряда решительных мер со стороны карательных органов.

Прошедшие кампании особенно наглядно выявили значительную засоренность части сельсоветов чуждым элементом, не только не способствовавшим, а кое-где даже прямо противодействовавшим проведению намеченных мероприятий. Так, в Широчанском сельсовете Хортицкого р-на предсельсовета вел агитацию против самообложения. В с. Тарасовке члены сельсовета ночью предупреждали кулаков о предстоящих обследованиях хлебных запасов. Запорожский сельсовет вынес постановление о неприятии самообложения. Обследование сельсоветов Гуляйпольского района показало почти полную бездеятельность таковых, отсутствие ответственности за работу, отказ членов сельсоветов от выполнения поручаемых им заданий и т. д. Кроме того, частью сельсоветов не всегда проводилась твердая классовая линия в отношении освобождения от самообложения бедняцких хозяйств, в предоставлении льгот маломощным середнякам и т. д. (Чубаревский р-н).

Касаясь участия в работе сельсоветов членов партии и комсомольцев, надо сказать, что таковое, будучи не всегда достаточным, уже в период проводимых кампаний значительно усилилось. Однако, это не исключает некоторых фактов, когда отдельные партийцы и комсомольцы - члены сельсоветов, в частности, председатели и секретари таковых

поддавались настроению крестьянства, терялись и бездействовали, либо продолжали работать исключительно под нажимом сверху, часто укрываясь за спиной районных или окружных уполномоченных. Кроме того, следует сослаться на случай с председателем Рождественского сельсовета Новониколаевского р-на, членом партии, который отказался даже от работы "вследствие несогласия с политикой нажима".

2. а) Как уже отмечалось выше, кроме организационного и политического руководства работой окружных и низовых органов соваппарата, путем систематической посылки директив и периодического заслушивания отчетов на заседании президиума и пленума ОИКа о ходе и результатах проведения различных мероприятий на местах по наступлению на кулака, для непосредственной помощи и руководства в проведении отдельных кампаний, на места командировались окружные работники, которые находились там по 3-4 и 5 месяцев; б) следует отметить, что данное руководство в общем обеспечивает правильное разрешение стоящих перед соваппаратом задач по наступлению на кулака, но одновременно с этим необходимо констатировать тот момент, что такое прикрепление значительно умаляет возможность проявления инициативы и самостоятельности большинства местных органов в проведении мероприятий по наступлению на кулака. После откомандирования прикрепленных работников имеется целый ряд фактов, характеризующих почти полную бездеятельность сельсоветов в проведении "наступательных" мероприятий на местах в отсутствие "уполномоченных", и в частности, в проведении хлебозаготовительной работы. Только благодаря непосредственному руководству практической работой со стороны районных партийных организаций, окружных и районных уполномоченных значительное большинство низовых органов справились с отдельными мероприятиями в общем наступлении на кулака.

Так что в этом отношении командирование уполномоченных на продолжительное время, одновременно с положительной стороной, имеет также сторону и отрицательную, диктующую необходимость некоторого изменения форм руководства работой низовых органов.

Следовательно, в настоящее время в отношении подготовки аппарата к очередным мероприятиям задача заключается в том, чтобы кроме социального подбора работников всех низовых органов и командирования отдельных уполномоченных для проведения отдельных кампаний на селе, практиковалось бы также систематическое руководство и инструктирование низовых органов со стороны районов и округа, проведение периодических курсов по подготовке отдельных сельских и районных работников и, кроме того, проводились бы совещания, съезды и конференции по отдельным мероприятиям.

Имеющиеся данные о ходе перевыборов сельсоветов характеризуют значительное улучшение состава их по сравнению с предыдущим составом. Однако, исключительно организационными мерами нельзя ограничиться в улучшении качественного состояния и работы соваппарата. Кроме этих мер нужно провести чистку аппарата от антисоветского элемента, начиная от окружных и кончая низовыми органами.

Зам. пред. окрисполкома *Иванов М.*
Секретарь *Коханский*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 280, 281, 283-287, 297-300, Оригінал

* Опущено відомості про самообкладення по районах округу.

* Опущено розрахунки про розподіл 6(35 800 крб. з фонду боротьби з посухою на інші потреби господарств.

* Опущено відомості про кількість землі та орендарів у 1927-1928 рр.

* Опущено цифрові дані про посівкампанію, кількість землі, реманенту, худоби тощо.

№ 17
З ЗВІТУ КИЇВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ХІД ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ У 1928 Р.

19 березня 1929 р.

Хлібозаготівля

Дуже мляве надходження Хліба на низові ринки викликало на Київщині як і по всій УСРР, починаючи з січня 1928 р., низку екстраординарних заходів щодо врегулювання хлібного ринку.

Перш за все було звернуто увагу на збільшення крамопостачання селу. Поруч з цим було вжито низку заходів, що стимулювали передачу хліба на ринки.

Політика цього роду зачепляла не тільки куркуля, оскільки за реалізатора хліба цього часу в певній мірі був і середняк, але за загальним правилом найгостріші заходи в цій галузі минули типічного середняка й вдарили по куркулю й частково по тому найміцнішому шару середняцтва, що в умовах нашої малоземельної округи наближається до куркульства. До гострих заходів належить пристосування 127-ї ст. КК, яких було вжито до 63 господарств. Були також випадки прямого вилучення окремих великих запасів хліба в їх власників.

З початку проведення хлібозаготовчої кампанії з боку бідноти і батрацтва майже ніякої допомоги не було. Лише через один-два місяці незаможне селянство почало допомагати справі хлібозаготівлі. Але були випадки, коли окремі бідняки схороняли у себе хліб заможного селянства.

Самообкладання, що було проведено в 1927 р. на 35-50 %, один з методів, що примусило заможне селянство викинути на ринок певну кількість хліба. Цього року самообкладання в розмірі 25 % сільськогосподарського податку проводиться на Київщині без особливого натиску. Крім того, щоб вплинути на куркуля здавати хліб, вживаються засоби бойкоту споживчими та кредитовими товариствами, що до деякої міри впливає на куркуля.

Наступ на заможні верстви села в першій половині 1928 р. дав чималі наслідки. Цифри хлібозаготівлі п'яти перших місяців цього року й відповідні цифри попереднього 1927 р. (т) такі:

	1928 р.	1927 р.
Січень	2760	1577
Лютий	6830	2841

Березень	4576	2059
Квітень	11773	154
Травень	2796	88

Не дивлячись на всі міроприємства щодо реалізації хліба на ринку, все ж значні хлібні запаси залишилися або у куркульства, або в близького до нього елемента.

Голова ОВК *Войцехівський*
Зав. оргвідділом *Мендрик*

ЦДАЖР України, ф, 1, оп, 5, спр. 385, арк. 303-304. Оригінал.

№ 18
З ЗВІТУ МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОГО
ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ ПРО ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ,
ЗЕМЛЕУСТРІЙ Й ПОЛІТИКУ ЩОДО ЗАМОЖНИХ СЕЛЯН

21 березня 1929 р.

I. Хлебозаготовки

Виды принуждения к сдаче хлеба в хлебозаготовительную кампанию 1927/28 г.

Анализируя работу хлебозаготовительной кампании 1927/28 г., которая в начале первого полугодия проходила недостаточно интенсивно, приходится констатировать, что это объясняется целым рядом причин, повлиявших на благоприятное выполнение плановых заданий, что отмечается приведенным ниже количеством заготовок:

План на 1927/28 г.	Заготовлено в I полугодии	Заготовлено во II полугодии	Всего заготовлено
580000 пуд. 100 %	186 079 пуд. 32 %	627 500 пуд. 108 %	813 569 пуд. 140 %

К одной из причин медлительного развития в первом полугодии хлебозаготовительной кампании, повлиявших отрицательно на усиление хлебозаготовок, необходимо отнести слабую насыщенность рынка остродефицитными промтоварами. Благодаря неудовлетворению потребительского спроса дефицитными товарами в первом полугодии, крестьянство задерживало выбрасывание товарных излишков хлеба на рынок, удовлетворяя свои потребности за счет реализации второстепенных сельхозпродуктов и сырья. Кроме того, платежеспособный спрос села осенью был увеличен доходностью от свеклосеяния. Отсутствие товарного хлеба на рынке стимулировало также повышательные тенденции цен на зерно-хлеб, создавая значительный разрыв конвенционных цен с рыночными и, тем самым, ставя органы регулирования и регламентированных хлебозаготовителей в чрезвычайно тяжелые условия заготовки.

Разрыв между конвенционными и рыночными ценами (коп. за пуд)			
	Конвенционная цена	Среднерыночная заготовительная	Разрыв (%)
Пшеница	113	155	37,1
Рожь	74	120	62,1
Кукуруза	75	100	33,3
Овес	75	130	73,3
Ячмень	70	140	100,0
Горох	75	95	26,6
Гречиха	85	155	82,3
Просо	65	130	100,0
Подсолнух	125	220	76

В целях стимулирования реализации крестьянством товарных излишков хлеба и доведения стабильности заготовительных цен рынка с наступлением второго полугодия 1927 г. проводились в жизнь следующие мероприятия, результаты которых имеют свое отражение в повышении хлебозаготовок во втором полугодии: а) дабы парализовать деморализующее влияние частного капитала (мукомолья), на хлебном рынке запрещен помол зерна на сортовую муку частным мельницам, причем проводилась борьба с беспатентной скупкой хлеба частниками. В отношении частных скупщиков-хлеботорговцев по линии финорганов принимались меры налогового воздействия. Все вместе взятое значительно понизило удельный вес частников на хлебном рынке и дало возможность повысить заготовку госкооперативных заготовительных организаций; б) по линии кооперации проведена работа по кооперированию крестьянства, что дало значительное увеличение паевых капиталов, а также приняты были меры к увеличению пая, полной ликвидации задолженности паевых взносов, ссуд и просрочки по кредитованию. Кроме того, введенный метод взноса пайщиками целевых авансов под промтовары и сельхозмашины оправдал свое назначение.

% кооперирования и накопления паевых капиталов				
	По потребительском кооперации		По сельскохозяйственной кооперации	
	На 1.X.1927 г.	На 1.X.1928 г.	На 1.X.1927 г.	На 1.X.1928 г.
Средний пай	5 руб.	10 руб.	5 руб.	8 руб.
% кооперирования	100 %	134,4 %	100 %	128 %
Сумма паевых капиталов	203 550 руб.	547 380 руб.	86 335 руб.	189 792 руб.

Наряду с этим приняты меры к форсированию сдачи единого сельхозналога и платежей по страховке и одновременно распространению крестьянского займа, к которому отношение крестьянства было вначале инертно, благодаря недостаточно проведенной работе, так как все внимание было уделено хлебозаготовкам и самообложению. Отношение селян к мероприятиям по сбору налога и недоимок удовлетворительно, что подтверждается процентом выполнения и поступлением, налогов всего периода кампании;

Выполнение по погашению ссуд с/х налога и самообложения за II полугодие 1927/28 г.				
	Семссуда	Сельссуда	С/х налог	Самообложение
В % к концу хлебозаготовительного года	91 %	97 %	100%	95 %

в) своевременная постановка вопроса перед органами регулирования о насыщении рынка товарами, в особенности увеличении плана завоза дефицитных промтоваров, причем в период второго полугодия количество завозимого товара в достаточной степени отвечало потребности крестьянского спроса. Получаемое количество дефицитных промтоваров, с учетом хлебных ресурсов районов округа и темпов хлебозаготовок, немедленно перебрасывалось на село. Ассортимент завозимых товаров отвечал потребностям крестьянского спроса; г) отмечая приведенные выше мероприятия по стимулированию хлебозаготовок, необходимо отметить, что сложившаяся во II полугодии конъюнктура па других рынках с/х сырья и продуктов, благоприятствовала также выбрасыванию хлебных ресурсов крестьянством в связи с уменьшением спроса со стороны покупателя и вместе с тем падением цен па с/х продукты, в частности, снижением цен на скотопригонах па скот без ущемления хозяйства рабочим скотом и на мясном рынке на мясопродукты.

*Практика применения соответствующих мероприятий
за нарушение директив регулирующих органов
к злостным перекупщикам с целью спекуляции и держателям хлеба*

В период первого полугодия хлебозаготовительной кампании, регулирование хлебного рынка проводилось в порядке конвенционирования всех частных мельниц, эксплуататорами которых являлись хлеботорговцы, которые занимались не только переработкой крестьянского зерна, по и скупкою зерно-муки с целью перепродажи на рынок через отдельных частных лиц, частично втягивая в эту работу зажиточный слой и середняцкий - крестьянства.

Регулирующие мероприятия в отношении отмеченных хлеботорговцев применялись в административном порядке за нарушение цеп штрафы и [по] финансово-налоговой линии, а также частично возбуждались дела в судебном порядке.

С развитием хлебозаготовительной и других кампаний во II-м полугодии 1927/28 г., стимулирующих хлебозаготовку па основании изданных законоположений высшими регулирующими органами и постановлениями местных органов о порядке проведения хлебозаготовок и скупки зерно-хлеба, за дезорганизацию хлебного рынка было возбуждено в судебном порядке в отношении частных. лиц - 238 дел, из них: по статье 97-й УК - 4 человека, по статье 127-й УК - 32 человека, 135-й УК - 41 человек, 58-й УК - 161 человек.

Социально-политическая физиономия хозяйств ущемленных			
Скупщиков-торговцев	Эксплуататоров мельниц	Крестьян зажиточных	Крестьян-середняков

По 97-й ст. 2	2	-	-
127-й ст. 20	8	4	-
135-й ст. 21	18	2	-
58-й ст. 22	5	94	40
Всего: 65	33	100	40

Случаи ущемления середняка происходили по тем обстоятельствам, что последние, заинтересованные со стороны скупщиков-торговцев и эксплуататоров мельниц, производили частично скупку зерна под видом собственных нужд, с целью переработки в муку и этим самым давали возможность укрываться скупщикам-торговцам и частным эксплуататорам от контроля.

Выявление отмеченных нарушителей порядка заготовки хлеба производилось в порядке обследования регулирующих органов и контроля местных властей, составлением актов и протоколов, которые после дополнительного следствия, направлялись в судебные органы для привлечения к ответственности.

Участие бедноты и батрачества в хлебозаготовках 1927/28 г.

Организация бедноты и батрачества для участия в хлебозаготовках проводилась разъяснением, при информации о задачах и чрезвычайной важности хлебозаготовки, выделенными специально для этой цели ответственными работниками.

Одновременно с проведением организации бедноты и батрачества было заострено внимание вокруг хлебозаготовительной кампании партийных и советских органов делу хлебозаготовок, что в результате отмечалось фактами интенсивной работы бедняцкого селянства и батрачества, выяснением всех хлебных ресурсов, а также денежных, которые должны были поступать в погашение налоговой задолженности и ссуд.

Активная работа бедноты и батрачества дала возможность в некоторых районах округа проводить работу интенсивно, имелись случаи, что сама беднота организованно сдавала хлеб. Кроме того, тщательным изучением села преподанные контрольные суммы по самообложению выправлялись и повышались, выполняясь на все 100 %.

V. Землеустройство

Вся работа по землеустройству в основном проводилась с максимальным расчетом интересов бедноты, что выражается в следующем.

1. 74,7 % крестьянских хозяйств освобождены от уплаты за земле устроительные работы, чем охвачены полностью бедняцкие хозяйства и часть маломощных середняцких хозяйств.
2. Все бедняцкие хозяйства, переходящие в процессе землеустройства на выселки, обеспечиваются безвозвратными кредитами на перенесение построек. Выдано 176 хозяйствам 16 233 руб. безвозвратных кредитов.
3. При землеустройстве бедняцкие хозяйства получают ближние и лучшие земли без применения сравнительной расценки, причем они нарезаются рядом с землями коллективов, что облегчает в дальнейшем безболезненное слияние их с коллективами.

4. При нарезке земель принцип жеребьевки полностью изжит и заменен принципом соседства, что облегчает бедноте в ближайшее время безболезненно принимать коллективные формы землепользования.
5. Процесс землеустройства полностью используется для организации бедняцких хозяйств во все виды коллективных объединений. Организовано коллективов 65 на площади 4437 га.
6. В отношении сильных хозяйств. Выселки, организующиеся в процессе землеустройства как перспективные па далеких низкого качества землях, почти принудительным порядком комплектуются из кулацких хозяйств. Организован принудительно 1 выселок в 98 дворов. Другие выселки укомплектовывались принудительно кулацкими хозяйствами по 5-10 хозяйств.
7. Обязательное переселение кулацких хозяйств в районах малоземелья в нашем округе не практиковалось.

VI. Экономические корни, питающие кулачество

1. Ростовщичество и формы его приспособляемости

Ростовщичество, наблюдающееся среди кулацких элементов в текущем году, до некоторой степени было выявлено при обложении экспертным порядком. Полных данных о количестве случаев выявленного ростовщичества до настоящего времени нет, потому что все мощные хозяйства, имеющие другие нетрудовые, источники, как эксплуатация сложных сельскохозяйственных машин, мельниц и т. д., привлечены к экспертному обложению без фиксации моментов ростовщичества, между тем, эта мощная группа хозяйств имеет все предпосылки к даче денег в рост.

При проведении экспертного обложения наблюдались случаи выявления ростовщичества в форме систематической сдачи зерно-хлеба отдельным незаможным хозяйствам на кабальных условиях, на условиях возврата хлеба с нового урожая в значительно увеличенном размере или форме отработки в хозяйствах кулацкого элемента из расчетов очень низкой зарплат.

2. Частная торговля с точки зрения путей и форм укрывательства от налогового обложения

В процессе налоговой работы выявились случаи, когда частная торговля использовала денежные средства кулацких хозяйств в виде займов у последних, опять-таки на довольно значительных процентах. Такие случаи были выявлены в Копайгородском и Мурафском р-нах. Конечно, аналогичные моменты наблюдались и в других р-нах, помимо того, за последнее время в особенности в связи с массовым прекращением частной легальной торговли.

Наблюдаются неединичные случаи, когда частник, продолжая нелегальную торговлю, в особенности в области скупки сельскохозяйственной продукции, использует для прикрытия своей деятельности крестьянские хозяйства, преимущественно из кулацких элементов, которые прикрываются в этих целях правами, предоставленными сельскому хозяйству в области реализации своей продукции и перемоле зерна.

В результате указанного, имеются случаи, когда селянство под видом перемола и продажи своей продукции производит такие операции с покупной продукцией для частника, конечно, за известное вознаграждение со стороны последнего, хотя за последнее время с этим

явлением ведется решительная борьба и имеются некоторые достижения даже в смысле привлечения к промналогу и селян, занимающихся предпринимательской деятельностью. Однако ухищрения как частного, так и кулацкого элемента в этом отношении настолько сложны, что налоговому аппарату трудно бороться, в особенности благодаря слабому участию сельсоветов.

Необходимо в этой области осуществление самых решительных мер, дабы парализовать эти корни, питающие кулачество.

3. Порядок и формы аренды бедняцких земельных наделов

Хотя в основной массе арендаторами бедняцких наделов путем исполщины являются середняцкие и даже маломощные хозяйства, имеющие излишек рабочей силы, однако нередки случаи аренды и кулацкими хозяйствами. Учитывая, что только в текущем году выявление скрытых форм аренды земли поставлено на более реальный путь, в дальнейшем необходимо поставить на селе вопрос о более полном выявлении скрытой аренды и исполщины, что может в результате дать полную картину арендных взаимоотношений в социальном разрезе. Одновременно необходимо особенно отметить наблюдающиеся случаи сдачи в аренду земельных участков крестьянами, фактически утратившими трудовую связь с земельными наделами. В большинстве случаев такими лицами являются постоянные служащие и рабочие, проживающие в городах, при этом зачастую их наделы сдаются на испол кулацкому элементу.

Безусловно на таких лиц сельсоветы не обратили надлежащего внимания, а следовательно, не устранили этого источника питания кулачества.

4. Эксплуатация чужого труда

Налоговой аппарат, хотя в текущем году до некоторой степени выявил в порядке обложения мощные хозяйства, эксплуатирующие систематически наемный труд, и надлежащим образом отразил это в обложении, однако по целому ряду хозяйств с другими нетрудовыми доходами, систематическое применение наемного труда не было фиксировано и оно ускользнуло от соответствующего нажима налогового процесса. Этот пробел можно будет наверстать только в дальнейшем, когда систематическое применение наемного труда будет констатироваться при экспертном обложении.

5. Частное предпринимательство (разного рода подряды, аренда промпредприятий и т. д.)

Кроме случаев, наблюдающихся со стороны селян, направленных к сокрытию от обложения частного, проводящего свою деятельность в нелегальных формах, за последнее время в связи со значительным разрывом между конвенционными и рыночными ценами на зернопродукты, усилилась деятельность крестьян-предпринимателей в части скупки, перемола и продажи муки, не являющейся продукцией своего сельского хозяйства. Такие же случаи наблюдаются в области скупки скота, свиней и даже птицы.

В части осуществления подрядов на сахарных заводах тоже наблюдались случаи использования кулацким элементом часто недостаточно оформленных трудовых артелей. В этой части хотя и имеются случаи привлечения к промналогу "организаторов" из кулацкого элемента (Джуринский, Мурафский р-ны), однако без самого активного участия местных общественных организаций невозможно парализовать деятельность кулака в этом направлении.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 385, арк. 324-325, 327 зв.- 323. Оригінал.

№ 19
ЗАЯВА УПОВНОВАЖЕНИХ ВІД ТРЬОХ СКООПЕРОВАНИХ
АРТЕЛЕЙ ВЕЛИКОБУРЛУЦЬКОГО Р-НУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО ЦВК СРСР ПРОТИ ЇХ ЛІКВІДАЦІЇ

1 квітня 1929 р.

Всесоюзному Центральному исполнительному комитету⁸
Уполномоченных с/х артелей "Свободный труд",
"Красный плуг" и "Союз труда" 1-го Гниличанского сельсовета
Великобурлуцкого р-на Купянского округа
Харьковской губернии (Украина) Ситникова Трофима Семеновича⁹
и Купина Андрея Фомича⁹
1 апреля 1929 г.

Заявление

Артели организовались из бедняцко-средняцких хозяйств на землях Госфонда с 1923 г. Земли представляли из себя голую целинную степь. С 1924 г. мы обобществленным путем стали обрабатывать и поднимать степь, и на отведенных каждому усадьбах начали производить жилье и надворные постройки, перевозя их за 50 верст. Урожаи вследствие стихийных бедствий и степи получали неважные. Ни один агроном, ни административный глаз не указал на неплановость наших построек, а если и бывали, то были больше похожи на зятя, приехавшего до тещи - полюбезничает, похвалит и уедет.

12 сего января комиссией по обследованию колхозов по округу нашей артели и другим было предложено принять новый устав, требующий почти полного уничтожения индивидуальных хозяйств за счет накопления общеколлективного. Селянство, не изжив традиций собственности, побоялось принять устав. Комиссия постановила артели ликвидировать, землю передать в распоряжение земорганов. Мы просили оставить нам земельную норму, а лишнюю отобрать, но земорганами в этой просьбе отказано. А, наоборот, создана ликвидкомиссия, которая вплоть до боронок отобрала с/х инвентарь, часть посевного зерна, а также внесла на ликвидбаланс озимые посевы. Одним словом, оставила ни с чем. А что забрала от нас - оценила в 1/3 стоимости.

Земорганом, несмотря па суровую зиму, прислано от 27 марта с. г. распоряжение до 1 апреля убраться в свои общества, земли в которых оказались давно распределенными между малоземельными, и нам повернуть пи в коем разе их не удастся. Мы четыре раза обращались в ВУЦИК, последний писал окрисполкому немедленно приостановить ликвидацию до их обследования, но в действительности положительного ничего не видно¹⁰.

Занимаясь исключительно сельским хозяйством, видя посевкампанию на носу и не имея не то, что земли для посева, а даже посеянного, без труда можно представить, в каком состоянии находятся вышеупомянутые члены артелей, а их на сегодня около 600 едоков, 64

двора, причем постройки больше, чем половина, глинотопчаные, и снести их без полного убытка невозможно.

Просим пожалеть нас и дать нам решительное распоряжение, так как больше средств для ходатайств уже нет. А в правдивости своего заявления согласны ответить по закону. Ожидаем ответ.

Уполномоченные *Ситников, Купин*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 347, арк. 110. Оригінал. Рукопис.

⁸ На поданій у ЦВК СРСР заяві є така резолюція: "Все земельные дела в пределах УССР, в том числе о сельхозколлективах подлежат разрешению органов УССР, решения которых могут быть обжалованы до ВУЦИК включительно. Решения ВУЦИК по названным делам являются окончательными и обжалованию не подлежат. Секретарь Пред. ЦИК (подпись). 8.IV.1929 г." Заяву було відправлено в УСРР на розгляд ВУЦВКу.- Док. № 19.

⁹ Повноваження Т. С. Ситникова та А. Х. Крупіна засвідчено дорученням від 29 березня 1929 р., виданим їм членами артїлі.- Док. № 19.

¹⁰ Дійсно, крім листів ВУЦВК та Наркомзему, 26 березня 1929 р. ГОЛОВІ ВУЦВК Г. І. Петровський особисто звернувся до Куп'янського окрземвідділу з листом такого змісту: "На додаток до відношення НКЗ з 14.II.1929 р. № 114. надсилаємо заяву уповноважених чотирьох артїлей - "Червоний плуг", "Свободный труд", "Труд" і "Союз труда", що утворені: три - у 1923 р., одна - в 1921 р., і які Ви ліквідуєте, забираючи все майно і не допускаючи їх проводити весняний засів. Беручи до уваги, що ліквідація артїлей негативно відіб'ється на проведенні весняної посівкампанії враховуючи, що в них і озимий посів (за словами уповноважених), то землю вже підготовлено до весняного посіву, прохаємо: 1) припините ліквідацію зазначених артїлей, допустивши їх до засіву полів, 2) надіслати в цій справі в терміновому порядку докладний висновок.

Ця справа стоятиме на засіданні Президії ВУЦВК після перевірки її Наркомземом.
Додаток: заява.

Голова Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету Петровський. № 2168".
28 березня 1929 р. лист Г. І. Петровського з заявою уповноважених артїлей було розглянуто на засіданні президії Куп'янського окрвиконкому, яке підтвердило рішення Великобурлуцького райвиконкому від 23 січня 1929 р. про ліквідацію артїлей. Райвиконкому запропоновано було оголосити членами артїлей статутні умови, на підставі яких вони зможуть вступити до знов організованих артїлей. Для тих, хто не побажає вступити до нових колгоспів, пропонувалося виділити земельні ділянки з фонду земель Комісарівського СОЗу з проведенням посівкампанії тільки наступної весни.

Г. І. Петровському (на його № 2168) Куп'янський окрвиконком відповів 8 квітня 1929 р., зокрема, зазначаючи, що "ліквідація чотирьох с/г артїлей в Великобурлуцькому р-ні вже закінчена. Земля колишніх двох артїлей прирізана до існуючих по сусідству комун. Комуні в своєму складі в цьому році збільшуються на 60-100 %. Землі двох' інших артїлей об'єднані в один масив і нині передані знову організовані" артїлі з бідняцько-середняцьким складом. Всім колишнім членам ліквідованих артїлей вказано під розписку кожного двору вільні участки землі, які вони можуть цілком використати в цю весняну кампанію. Більше половини з них ще не припинили господарювання, що пов'язане зі старим господарством та землекористуванням, куди вони зараз і перебираються. Таким чипом, наслідки ліквідації зовсім не відбиваються на весняному засіві.

Ліквідація зазначених артільей виникла з таких причин: 1) артілі з 1924 р. не усупільнили ні одного процесу або моменту [роботи] свого господарства; 2) всі довготермінові кредити розподіляли на їдців; 3) ревізійні акти обслідування на загальних зборах приймали, виносили постанову, щоб набрати колективності в роботі, а потім збирали другі збори, де постановляють нічого не виконувати; 4) диференціація господарств в артілях стала поглиблюватись, сильно росла група куркульська та заможницька. Із 72 господарств на день ліквідації було 5 господарств бідняцьких, 28 середняцьких, останні заможні та куркульські. Через пільгові кредити міцніли заможницькі та куркульські господарства; 5) настрої в артілях був антирадянський. Серед оточуючого населення артілі не мали ніякого авторитету і дискредитували ідею колективізації. Зросту за 5 років існування за рахунок оточуючого населення не було. Сильно розвинуті були пияцтво і навіть спекуляція хлібом і перепродаж худоби не від імені артілі, а окремими членами; 6) і, нарешті, коли комісія, що провела обслідування, запропонувала на загальних зборах прийняти новий статут артілі, усупільнити процес виробництва та засоби, то збори винесли постанову: "Предложения комиссии отвергнуть и артельное хозяйство прекратить". Таким чином. вони самі з собою покінчили.

Ось чому президія ОВК вирішила негайно ліквідувати артілі, як лжеколгоспи, а на їх місці організувати нові, що на сьогоднішній день і зроблено.

Заст. голови ОВК Сторчай.

Тво. секретаря Савельев".

Про історію артільного господарювання селян сповістив також особисто О. Г. Шліхтера, що очолював Наркомзем УСРР, завідуючий окрзємвідділом Орельський.

З свого боку, Укрколгоспцентр провів обстеження стану і діяльності ліквідованих артільей. 16 травня 1929 р. інструктор Укрколгоспцентру Ю. Кузьмін доповів про ретельно перевірену справу і висновки по ній. Артілі були землевпорядковані восени 1928 р. і фактично з того часу господарювали колективно. В них були спільні кошти, праця й земля, але просапний клин оброблявся індивідуально. Кожен двір мав свій власний реманент, тяглову силу і продуктивну худобу. Також будувалися не спільні Судинки, а кожному члену артілі споруджувалась окрема садиба з господарчими та житловими будівлями. Обмолот врожаю проводився кожному окремо по дворах, а розподіл наслідків господарювання проводився натурою (хлібом) за кількістю їдців. Здача хлібних лишків кооперації здійснювалася кожним членом окремо, але проводилась і спільна здача законтрактowanego збіжжя. Майновий стан більшості членів артільей був більш-менш рівний, а добробут сімей непоганим. Картаючи індивідуалізм, в той же час Ю. Кузьмін доводить, що артілі фактично були па рівні СОЗів, а спроба перевести їх на новий статут артілі, тобто все усупільнити в колгоспі, є помилковою. Отже, працівник Укрколгоспцентру не вбачав крамоли у способі господарювання селян поза колгоспом. По суті це була одна із небагатьох спроб селянства хазяйнувати на землі за споім власним вибором методів і форм об'єднання, кооперування, спільної праці без примусовості й насильства. Але вона зазнала краху ще до суцільної колективізації, а під час її проведення каралася як протидія курсу прискореної колективізації.

Проте ВУЦВК все ж, мабуть, турбувала думка про неправомірність ліквідації цілком працездатних колективів і нав'язування їм пропозиції вступу до колгоспу. Тому зав. організаційно-інструкторським відділом ВУЦВК Горлинський у травні 1929 р. звернувся до ВЦКНС з проханням висловити свою думку з цього питання. 17 червня 1929 р. заступник голови ВЦКНС Фесенко та секретар ВЦКНС Крупко повідомили ВУЦВК, що секретаріат ВЦКНС вважає, що "за умови існування на старому статуті артільей та небажання перейти на новий статут, ліквідувати ці колгоспи доцільно. Щодо причин, які довели до такого стану ці колгоспи, то вони полягають в недбайливому ставленні до справи колективізації місцевих організацій КНС, які своєчасно не звернули увагу на ці колгоспи і не вжили запобіжних заходів до оздоровлення їх соціального складу та налагодження роботи..."

Офіційні думки, як правило, збігалися в одному напрямі-максимального колективізування селянства, що досягло апогею в роки суцільної колективізації.

Прагнення селян об'єднатися у кооперативну форму господарювання, а не в колгосп, перетиналося у зародку. Проте, у сучасній аграрній політиці з застосуванням різних форм власності є спроба повернутися до досвіду селян, запропонованому ще 60 років тому.- Док. № 19.

№ 20
З ЗВІТУ ЛУГАНСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ ВУЦВКУ
ПРО ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ Й ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ
ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ЗАМОЖНИХ СЕЛЯН

2 квітня 1920 р.

I. Хлебозаготовки

В качестве мер понуждения к сдаче хлебных излишков в Луганском округе применялись:

1 а) бойкотирование кулака, исключение из состава пайщиков потребкооперации, отказ в перемоле зерна; б) досрочное взыскание с хозяйств, имеющих хлебные излишки, кредитов, полученных от с/х кредитных товариществ; в) полный отказ в отпуске товаров, а при отпуске - увязка его со здачей хлебных излишков; г) возбуждение уголовного преследования укрывателей излишков и спекулянтов. Так, например, за время с I.XI. 1928 г. по I.II. 1929 г. таких дел было возбуждено 125, из них против частных лиц по 127-й ст. УК 24-й и по 135-й ст. УК - 27 дел. Из рассмотренных за это время судами дел о куркулях по 127-й ст.- 4 и по 135-й ст.- 2, всего 6 дел; о середняках: по 127-й ст.- 5 дел, по 135-й ст.- 7, всего 12 дел.

2. Таким образом, по линии судебной при применении ст. 127-й и 135-й УК имели место ущемление середняка и даже случаи ущемления бедняка, конечно, при разрешении дел, особенно о последних, строго соблюдались требования надлежащего проведения классовой линии.

3. Участие бедноты выражалось, главным образом, в оказании содействия по выявлению излишков, проведении общественного давления на хлебодержателей путем соответствующих постановлений общих собраний, а также проведения подписки на коллективный вывоз для почина и примера.

III. Самообложение

В связи с изменением законодательства по с/х налогу и введением индивидуального обложения эксплуататорской прослойки села, доходы этой ГРУППЫ крестьянства были более полно охвачены при обложении с/х налогом в 1927/28 г., гот же классовый подход был соблюден и при проведении самообложения среди этих слоев крестьянства в 1928/29 г., так как в 1928/29 г. самообложение начислялось в определенном проценте к сумме с/х налога. Насколько в результате изменений закона соблюдена хозяйственная целесообразность в прогрессии обложения видно из следующей таблицы среднеокружных величин.

Доход	Налог по системе прошлого года	Налог по системе этого года	Изменение (%)
До 200 руб.	4783	4648	-2,8

Свыше 200 до 300 руб.	16 000	15 242	-4,7
300 до 400 руб.	24 300	25 876	+6,5
400 до 500 руб.	25 657	30 829	+20,2
500 до 600 руб.	19 913	29 660	+48,9
600 до 700 руб.	17 430	29 352	+67,8
700 до 800 руб.	10 633	19 628	+84,6
800 до 900 руб.	8020	16 430	+104,9
900 до 1000 руб.	6691	14 755	+126,5
1000 руб.	10 264	23 430	+128,8
По всем группам:	143 691	209 850	+46,0

Приведенная таблица показывает, что в более мощных группах с доходом свыше 600 руб. прогрессия идет более равномерно, чем в группах с доходом от 400 до 600 руб., так как увеличение суммы налога по сравнению с 1927/28 г. на 20-49 % в этих группах является ненормальным и чрезмерным.

V. Землеустройство

После XV партсъезда в практику землеустройства внесены следующие изменения:

1. Совершенно прекращено образование новых отрубков, что раньше, хотя и в весьма незначительной части, все же имело место;
2. Землеустройство приняло отчетливо классовый характер, выразившийся в обязательном отводе бедняцкой и маломощной середняцкой части селянства лучших земель по качеству и ближе расположенных к селению. Ранее практиковавшееся распределение при землеустройстве земель по жребию совершенно оставлено, как препятствовавшее классовому подходу;
3. Огромное внимание при землеустройстве стало обращать на вопросы коллективизации. Землеустройство стало ставить одной из первоочередных задач создание таких территориальных условий, какие бы способствовали коллективизации и после проведения землеустройства без ломки последнего. Для этого при землеустройстве производится группировка бедняцкого и маломощно-середняцкого населения в группы по 15-20 хозяйств с отводом земли таким группам по смежеству;
4. При устранении во время землеустройства дальнеземелья и при отсутствии желающего выселиться на удаленные земли бедняцкого населения, стал производиться строгий отбор зажиточных хозяйств для образования из них па удаленных землях выселков в перспективе: т. е. при разбивке усадебных мест на новых выселках в удаленных местах надела за ними сохраняется право жить в старых селениях. Смысл создания таких перспективных выселков - приблизить землю для бедняцкого и середняцкого населения и поставить зажиточное селянство в хозяйственные условия, диктующие ему необходимость выселения на дальние земли по соображениям чисто экономического характера.

VI. Экономические корни, питающие кулачество

1. Ростовщичество и его формы

Ростовщичество в пределах Луганского округа хотя и имеет значительное распространение, но не может быть подвергнуто детальному изучению, так как в большинстве случаев носит скрытый характер. К тому же наиболее часто прибегающими к услугам ростовщиков являются зажиточные хозяйства, занимающиеся различными торговыми операциями (скупка скота, перепродажа с/х продуктов, подряды и проч.), а потому и не заинтересованные в указании источников получения средств. За 1928/29 г. в пределах округа выявлено и привлечено к индивидуальному обложению только 25 хозяйств, занимающихся ростовщичеством, что, конечно, не может характеризовать степени распространения ростовщичества в пределах округа. Кроме того, необходимо иметь в виду еще чисто натуральные сделки, совершенно не поддающиеся учету, как например: заем зерна на посевы до урожая, займы фуражем и прочие виды услуг, естественно, что в данных случаях дебитором является беднейшая часть крестьянства.

В порядке судебном за 1928 г. возникло всего лишь 9 дел по обвинению частных лиц в ростовщичестве, каковое количество по отношению к общему количеству, поступивших за год дел нарсудов округа составляет всего 0,08 %.

*2. Частная торговля **

... В течение 2 последних лет обороты по частной торговле значительно уменьшились и участие частного сектора в розничной торговле снизилось с 45,65 % до 32,03 %.

За последнее время на селе наблюдается развитие частной торговли, производимой, главным образом, кулачеством в виде, как означено выше, скупки и перепродажи с/х продуктов: скота, мяса, сала, яиц, муки и проч., причем, при наличии у этих крестьян удостоверений о продаже "собственных" продуктов или скота, весьма затруднительна борьба для финорганов с этими перекупщиками, уклоняющимися от налогового обложения. Наиболее зажиточная группа селян в промышленных районах занимается подрядами по перевозке угля и проч.

Вместе с тем большая часть зажиточных селян имеет собственные промышленные предприятия: мельницы, маслобойни и по производству кирпича. Частный капитал вообще скрывается в кулпроме, кооперативных артелях, куда вступают, внося деньги, бывшие частные торговцы, где они имеют большую зарплату и %, лично не работая в предприятиях.

3. Порядок и формы аренды бедняцких земельных наделов

Количество хозяйств, арендующих землю, весьма значительно и в 1927-1928 гг. составляло 15,2 % всех хозяйств округа. Наиболее распространенной формой аренды является аренда издольная, т. е. сдатчик земли получает от 1/4 до 1/3 части урожая, к тому же одновременно оказывая арендатору в некоторых случаях помощь трудом. Сдатчиками земли являются преимущественно хозяйства, не имеющие живого и мертвого, инвентаря или слабо им обеспеченные, а также лица, работающие на производстве и имеющие земельные наделы. Распределение хозяйств, сдающих землю в аренду по группам скотообеспеченности, видно из следующей таблицы: безскотные - 34,4 %, с 1-2 головами - 58,2%, с 3-4 - 5,9 %, с 5 и более 1,5 % - всего 100 %.

Сдача в аренду земли хозяйствами с 3 и более головами носит случайный характер, а в некоторых случаях характер субаренды.

4. Эксплуатация чужого труда

Постоянное применение наемного труда в сельском хозяйстве в условиях округа не носит распространенного характера. К постоянному применению чужого труда прибегают наиболее мощные кулацкие хозяйства, стремящиеся к тому же применение наемного труда замаскировать всевозможными способами. Постоянно применяющих наемный труд в 1928/29 г. выявлено 437 хозяйств, к коим и было применено обложение с/х налогом в индивидуальном порядке.

Для общей характеристики эксплуатации наемного труда в крестьянских хозяйствах по округу приводятся цифровые данные:

	1926 г.	1927 г.	На 1.X.1928 г.
Всего работающих с/х работников охвачено договорами	3172	5572	5473
Средняя зарплата:	23 [руб.] 92 коп.	25 [руб.] 53 коп.	30 [руб.] 00 коп.
в середняцких хозяйствах	28 (руб.) 75 коп.	34 [руб.] 30 коп.	36 [руб.] 40 коп.
в кулацких хозяйствах			

IX. Оценка состояния и работы советского аппарата

В связи с проведением перевыборной кампании и мероприятиями по подбору соответствующих кадров работников в советском аппарате (орабочение, партизация) состояние аппарата в округе в смысле обеспечения классовой линии и руководства в проведении системы мероприятий по наступлению на кулака - в настоящее время значительно окрепло.

Это обстоятельство дает возможность недопущения имевших место ранее, до перевыборной кампании, случаев нарушений классовой линии по некоторым советам в округе, проявляемых руководящими работниками советов в вопросах, например, распределения кредитов, с/х налогообложения и проч.

Таким образом, надлежащий подбор работников во всех звеньях советского аппарата, а равно в аппарате общественных организаций, особенно кооперативном, обеспечит своевременное и точное проведение всех мероприятий по наступлению на кулака в полном соответствии с директивами партии.

Зам. предокрисполкома, зав. орготделом *Зверьяка*
Секретарь орготдела *Страхов*

* Опущено цифрові дані про роздрібну торговельну мережу по округу та її оборот.

№ 21
З ЗВІТУ ЦВК МОЛДАВСЬКОЇ АСРР ДО ВУЦВКУ
ПРО ВИЛУЧЕННЯ ПРИХОВАНИХ ЛИШКІВ ХЛІБА Й ПРИТЯГНЕННЯ СЕЛЯН
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

9 квітня 1929 р.

Хлібозаготівля

Місяці січень - травень 1928 р. являються основним періодом посилення хлібозаготовчої кампанії, при встановленні суворих умов для приватника на ринкові і боротьби з ажіотажем на селі та у місті.

Аби мати змогу регулювати хлібозаготовельний ринок і надати домінуючу роль кооперативній мережі, у першу чергу була встановлена реєстрація всіх приватних заготовачів, як у місті, так і на селі, а рівно нагляд за тим, аби не порушувались конвенційні ціпи. Разом з цим був посилений податковий прес, внаслідок чого примушувались приватники залишити ринок.

Однак порушення мались на кожному кроці, ажіотаж і випадки сховання хліба повторювались часто. Тоді починалось прийняття рішучих заходів. Приватникам було запропоновано доброхітно здавати хліб до кооперації по твердих цінах. Деяка частина здавала, а частина ухилялась. Тоді були прийняті рішучі заходи, виявлено скриті запаси, які досягали 1000 пуд. й більше. Декотрі приватні заготівельники притягались до відповідальності, оштрафовувались, присуджувались судом до ув'язнення. На селі вживались заходи, аби хліб не вивозився за межі Молдавії з метою спекуляції, організовувались комісії по шуканню "довгоносиків", що допомогло виявленню у куркулів великих запасів - по 1000 нуд. хліба і більше.

Внаслідок всіх вжитих заходів за цей час було заготовлено 1 410 242 пуд. хліба різних культур, з них: пшениці - 565 764 пуд., жита - 32 003, ячменю - 29 274, кукурудзи - 463 615, соняшника - 229 040 пуд. та різних культур.

За цей час було засуджено до БУПРу на різні терміни 75 осіб, оштрафовано 56 осіб. Штрафи висловлювались в сумі від 25 крб. до 300 крб. Переважно примусові заходи примінялись до приватних хлібозаготовачів міста, куркулів-скупщиків у селі і володарів та посесорів млинів.

Дякуючи проведеній у достатній мірі роз'ясовуючій роботі серед бідноти, скупченню міцного активу серед членів КНС і батрачества, останні багато допомагали у кампанії хлібозаготівлі, виявляючи і своєчасно сповіщаючи про укриті хлібні запаси.

Настрій бідноти був цілком задовільний, [вона] не піддавалася наклепам куркульства. Це ще більш підтверджується тим, що середняцтво і частково біднота, яка мала мізерні лишки, здавала хліб колективно, супроводжуючи валки прапорами та музиками.

ЦДАЖР України, ф. 1. оп. 5, спр. 385, арк. 356. Оригінал [*](#).

* Супровідний лист до звіту підписали секретар ЦВК Молдавської АСРР Кюрчі та секретар оргінструкторського відділу Молокішер.

№ 22
З ПРОМОВИ Й. В. СТАЛІНА "ПРО ПРАВИЙ УХІЛ
У ВКП(б)" НА ПЛЕНУМІ ЦК І ЦКК ВКП(б)¹¹
ПРО ХЛІБНІ ЗАГОТІВЛІ

22 квітня 1929 р.

Про наші хлібні утруднення наговорили тут купу небилиць. Але головні моменти наших хлібних кон'юнктурних утруднень випустили з уваги.

Забули насамперед про те, що в цьому році ми зібрали жита і пшениці,- я говорю про валовий збір урожаю,- мільйонів на 500-600 пуд. менше, ніж у минулому році. Чи могло це не відбитися на наших хлібозаготівлях? Звичайно, не могло не відбитися.

Може в цьому винна політика ЦК? Ні, політика ЦК тут ні при чому. Пояснюється це серйозним неврожаєм у степовій смузі України (заморозки і засуха) і частковим неврожаєм на Північному Кавказі, в Центрально-Чорноземній області, в Північно-Західній області. Цим головним чином і пояснюється, що в минулому році на 1 квітня заготовили ми хліба на Україні (жита й пшениці) 200 млн пуд., а в цьому році - всього лише 26-27 млн пуд.

Цим же треба пояснити падіння заготівель пшениці й жита по ЦЧО майже у 8 раз і по Північному Кавказу - в 4 рази.

Хлібозаготівлі на сході вирости за цей рік у деяких районах майже вдвоє. Але вони не могли покрити, і не покрили, звичайно, тієї недостачі хліба, яка була у нас на Україні, на Північному Кавказі і в ЦЧО.

Не слід забувати, що при нормальних урожаєх Україна і Північний Кавказ заготовляють хліба близько ПОЛОВИНИ ВСЬОГО заготовлюваного хліба по СРСР.

Дивно, що цю обставину випустив з уваги Риков.

Нарешті, друга обставина, яка становить головний момент наших кон'юнктурних хлібозаготівельних утруднень. Я маю на увазі опір куркульських елементів села політиці Радянської влади щодо хлібозаготівель. Риков обминув цю обставину. Але обминути цей момент - значить обминути головне в хлібозаготівельній справі. Про що говорить досвід останніх двох років щодо хлібозаготівель? Він говорить про те, що імущі верстви села, які мають у своїх руках значні хлібні надлишки і відіграють на хлібному ринку серйозну роль, не хочуть нам давати добровільно потрібну кількість хліба по цінах, визначених Радянською владою. Нам треба для забезпечення хлібом міст і промислових пунктів, Червоної Армії і районів технічних культур близько 500 млн пуд. хліба щороку. В порядку самопливу нам удасться заготовити близько 300-350 млн пуд. Решту 150 млн пуд. доводиться брати в порядку організованого тиску на куркульські і заможні верстви села. Ось про що говорить нам досвід хлібозаготівель за останні два роки.

Що сталося за ці два роки, звідки такі переміни, чому раніше допомагав самоплив, а тепер виявився він недостатнім? Сталося те, що куркульські і заможні елементи вирости за ці роки,

ряд урожайних років не пройшов для них даром, вони зміцніли в господарському відношенні, нагромадили капіталець і тепер вони можуть маневрувати на ринку, вдержуючи за собою хлібні надлишки, чекаючи високих цін і обертаючись на інших культурах.

Хліб не можна розглядати, як простий товар. Хліб - не бавовна, яку не можна їсти і яку не можна продати всякому. На відміну від бавовни, хліб у наших нинішніх умовах є такий товар, який беруть всі і без якого не можна існувати. Куркуль це враховує, і він придержує його, заражаючи цим держателів хліба взагалі. Куркуль знає, що хліб в валюта валют. Куркуль знає, що надлишки хліба є не тільки засіб свого збагачення, але й засіб закабалення бідноти. Хлібні надлишки в руках куркуля при даних умовах є засіб господарського і політичного посилення куркульських елементів. Тому, беручи ці надлишки у куркулів, ми не тільки полегшуємо постачання хліба містам і Червоній Армії, але й підриваємо засіб господарського і політичного посилення куркульства.

Що треба зробити для того, щоб дістати ці хлібні надлишки? Треба насамперед ліквідувати психологію самопливу як шкідливу і небезпечну річ. Треба організувати хлібозаготівлі. Треба мобілізувати бідняцько-середняцькі маси проти куркульства і організувати їх громадську підтримку заходам Радянської влади щодо посилення хлібозаготівель. Значення уральсько-сибірського методу хлібозаготівель, здійснюваного за принципом самообкладання, саме в тому й полягає, що він дає можливість мобілізувати трудящі верстви села проти куркульства для посилення хлібозаготівель. Досвід показав, що цей метод дає нам позитивні результати. Досвід показав, що ці позитивні результати ми маємо в двох напрямках: по-перше, ми вилучаємо хлібні надлишки імущих верств села, полегшуючи цим постачання країни; по-друге, ми мобілізуємо на цій справі бідняцько-середняцькі маси проти куркульства, освічуємо їх політично і організуємо з них свого могутню багатомільйонну політичну армію на селі. Деякі товариші не враховують цієї останньої обставини. А тим часом саме вона і є одним з важливих, якщо не найважливішим результатом уральсько-сибірського методу хлібозаготівель.

Правда, цей метод поєднується іноді з застосуванням надзвичайних заходів проти куркульства, що викликає комічний лемент у Бухаріна і Рикова. А що в цьому поганого? Чому не можна іноді, при певних умовах застосовувати надзвичайні заходи проти нашого класового ворога, проти куркульства? Чому можна сотнями арештовувати спекулянтів у містах і висилати їх до Туруханського краю, а у куркулів, які спекулюють хлібом і намагаються взяти за горло Радянську владу і закабалити собі бідноту, не можна брати надлишків хліба в порядку громадського примусу по цінах, по яких здають хліб нашим заготівельним організаціям бідняки і середняки? Звідки це випливає? Хіба наша партія коли-небудь висловлювалась в принципі проти застосування надзвичайних заходів щодо спекулянтів і куркульства? Хіба у нас немає закону проти спекулянтів?

Риков і Бухарін, очевидно, стоять в принципі проти всякого застосування надзвичайних заходів щодо куркульства. Але ж це буржуазно-ліберальна політика, а не марксистська політика. Ви не можете не знати, що Ленін після запровадження нової економічної політики висловлювався навіть за повернення до політики комбідів, звичайно, при певних умовах. А що ж таке часткове застосування надзвичайних заходів проти куркулів? Це навіть не капля в морі в порівнянні з політикою комбідів.

Вони, прихильники групи Бухаріна, сподіваються переконати класового ворога в тому, щоб він добровільно зрікся своїх інтересів і здав би нам добровільно свої хлібні надлишки. Вони сподіваються, що куркуль, який виріс, який спекулює, у якого є можливість відіграватись на інших культурах і який ховає свої хлібні надлишки, - вони сподіваються, що цей самий куркуль дасть нам свої хлібні надлишки добровільно по наших заготівельних цінах. Чи не

збожеволіли вони? Чи не ясно, що вони не розуміють механіки класової боротьби, не знають, що таке класи?

А чи відомо їм, як куркулі глумляться а наших працівників і з Радянської влади на сільських сходах, влаштуваних для посилення хлібозаготівель? Чи відомі їм такі факти, коли наш агітатор, наприклад у Казахстані, дві години переконував держателів хліба здати хліб для постачання країни, а куркуль виступив з люлькою в роті і відказав йому: "А ти потанцюй, хлопче, тоді я тобі дам пудів зо два хліба".

Голоси. Сволота!

Сталін. Переконайте-но таких людей.

Так, товариші, клас є клас. Від цієї істини не втечеш. Уральсько-сибірський метод тим, власне, і хороший, що він полегшує можливість підняти бідняцько-середняцькі верстви проти куркулів, полегшує можливість зломити опір куркулів і примушує їх здати хлібні надлишки органам Радянської влади.

Тепер наймоднішим словом в рядах групи Бухаріна є слово "перегини" в хлібозаготівлях. Це слово становить у них найходовіший товар, тому що воно допомагає їм маскувати спою опортуністичну лінію. Коли вони хочуть замаскувати свою лінію, вони звичайно кажуть: ми, звісно, не проти натиску на куркулів, але ми проти перегинів, які допускаються в цій галузі і які зачіпають середняка. Далі йдуть розповіді про "страхіття" цих перегинів, читаються листи "селян", читаються панічні листи товаришів, як от Маркова, і потім робиться висновок: треба скасувати політику натиску на куркульство.

Чи не угодно: тому що є перегини в проведенні правильної політики, то треба, виявляється, скасувати цю саму правильну політику. Такий звичайний прийом опортуністів: на підставі перегинів у проведенні правильної лінії - скасувати цю лінію, замінивши її лінією опортуністичною. При цьому прихильники групи Бухаріна старанно умовчують про те, що існує ще інший сорт перегинів, більш небезпечний і більш шкідливий, а саме - перегини в сторону зрощування з куркульством, в сторону пристосування до заможних верств села, в сторону заміни революційної політики партії опортуністичною політикою правих ухильників.

Звичайно, ми всі проти цих перегинів. Ми всі проти того, щоб удари, спрямовувані проти куркулів, зачіпали середняків. Це ясно, і в цьому не може бути ніякого сумніву. Але ми рішуче проти того, щоб балаканиною про перегини, яку старанно практикує група Бухаріна, розкасирувати революційну політику нашої партії і підмінити її опортуністичною політикою груп Бухаріна. Ні, цей фокус у них не пройде.

Назвіть хоч один політичний захід партії, який не супроводився б тим чи іншим перегином. З цього випливає, що треба боротися з перегинами. Але хіба можна на цій підставі охаювати саму лінію, яка є єдино правильна лінія?

Візьмемо такий захід, як проведення 7-годинного робочого дня. Не може бути ніякого сумніву, що цей захід є один з найреволюційніших заходів, які проводить наша партія за останній час. Кому не відомо, що цей, по суті глибоко революційний, захід часто-густо супроводиться у нас цілим рядом перегинів, іноді найогидніших? Чи значить це, що ми повинні скасувати політику проведення 7-годинного робочого дня?

Чи розуміють прихильники бухарінської опозиції, в яку калюжу вони потрапляють, козиряючи перегинами в хлібозаготівельній справі?

¹¹ Пленум відбувся 16-23 квітня 1929 р.- Док. № 22.

№ 23
АКТ, СКЛАДЕНИЙ ЧЛЕНАМИ ВОЗДВИЖЕНСЬКОЇ
СІЛЬРАДИ ЖЕЛЕЗНЯНСЬКОГО Р-НУ (ДОНБАС)
ПРО РЕКВІЗИЦІЮ МАЙНА СЕЛЯНИНА
Л. Д. МАКАРОВСЬКОГО ЗА НЕЗДАЧУ ЛИШКІВ ЗЕРНА

5 червня 1929 р.

Акт

1929 р. июня 5 дня я, член Остахов, Киселев Железнянского р-на, Воздвиженского сельсовета в присутствии понятых Люботина П., Черняка П., Червонобабы С. составили настоящий акт на гр-на Макаровского Леонтия Дмитриевича о нижеследующем:

1. Согласно постановлению общего собрания граждан Воздвиженского сельсовета от 22.V. с. г., на котором взято обязательство выполнить 5 тыс. пудов зерно-хлебов, и согласно раскладки комиссии, избранной общим собранием граждан, на Макаровского Л. Д. при раскладке комиссии положено 200 пуд., каковые он добровольно вывезти и продать госзаготовительным организациям отказался¹², а посему, руководствуясь законом о самообложении, произвел взыскание - изъять зерновых из-"титаков в бесспорном порядке на сумму 1600 руб. (200 пуд.) зерно-хлеба, причем, при описи оказалось зерно-хлеба ... * пудов.

Имущество, подлежащее [изъятию] па недостающие 200 пудов зерна по выполнению: лошадей - 2 шт., учетная карточка за № 2268/2267 па сумму 170 руб., корова - 60 руб., овец 2 шт.- 20 руб., свиней 2 шт.- 30 руб., ульев рамочных 3 шт.- 30 руб., сеялка - 40 руб., самовязка - 100 руб., косарка - 40 руб., молотилка 8 сил с очистителем - 200 руб., веялка - 20 руб., фуфтыль - 10 руб., сани парные - 10 руб., тачанка - 80 руб., верстак плотницкий - 10 руб., мотор 8 сил "Интернационал" - 350 руб., комод темно-красный - 30 руб., комод желтый - 30 руб., шкаф посудный - 20 руб., диван желтый - 10 руб., стол желтый - 10 руб., угольник - 5 руб., швейная машина ножная - 30 руб., часы степные - 4 руб., перина большая - 10 руб., кровать железная - 15 руб., кровать железная - 20 руб., подушек 7 шт. головных - 35 руб., 2 перины больших - 20 руб., стулья 2 шт.- 3 руб., телица - 30 руб., кобыла рыжей масти с лошаком 128 руб.¹³

Означенное имущество сдано под расписку гр. Макаровскому Л. Д. для хранения до особого распоряжения.

Член сельсовета *Ленахов **, *Киселев*
Понятые: *Червонобаба, Черняк, Люботин*

Расписка

Я, нижеподписавшийся, даю настоящую подписку, что означенное имущество в настоящем акте обязуюсь хранить до особого распоряжения сельсовета.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 534, арк. 5. Копія.

* Пропуск" у тексті.

* Так у тексті, на початку документа вказано "Остахов", яке прізвище правильно - встановити по вдалося.

¹² Вивіз 100 пуд.- Док. № 23.

¹³ Разом описано майна па суму 1570 крб.- Док. № 23;

¹⁴ Л. Д. Макаровский мав 32 дес. землі, 8 їдців, платив податку 600 крб., був позбавлений права голосу.- Док. № 23.

№ 24
ЛИСТ РОЗКУРКУЛЕНОГО СЕЛЯНИНА
М. П. ЗАПЛИВАНОВОГО З с. СУШКІВКИ
БАБАНСЬКОГО Р-НУ НА УМАНЩИНІ ДО ВУЦВКУ
З ПРОХАННЯМ ПРО ПОВЕРНЕННЯ ЧАСТИНИ
КОНФІСКОВАНОГО МАЙНА

7 червня 1929 р.

До Голови Всеукраїнського виконавчого
комітету Г. І. Петровського

Гр. с. Сушківки Бабанського р-ну на Уманщині
Мусія Павловича Запливаного

Прохання

Під час проведення на Уманщині в травні місяці б. р. хлібозаготівельної кампанії сільська організація визначила мені 200 пуд. збіжжя, щоб я його продав державі. В минулому році у мене було посіву всього 3 дес: 1,5 дес. озимини та 1,5 дес. ярини. Озимина в мене вся загинула і про що, безумовно, відомо сільраді. Ярого хліба я мав всього 120 пудів при наявності в мене 5 душ сім'ї, 1 коняки, 1 корови.

Коли в призначений термін я не здав 200 пудів хліба, у мене місцевою владою конфісковано все моє майно та продано з аукціону (список конфіскованого майна при цьому додається)¹⁵. Я звертався до районної та окружної влади, [щоб] повернути мені хоч коняку, корову та воза, і в цьому мені відмовлено. При цьому додаю мою заяву та резолюцію на ній прокурора¹⁶.

Я дуже прошу Вашого розпорядження про повернення мені корови, коня та воза та ковальського приладдя - речей, які мені дуже потрібні для господарства.

Додаток: список конфіскованого майна та моя заява до прокурора з його резолюцією.

7.VI.1929 р.

Запливаний Мусій

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 534, арк. 10. Копія.

¹⁵ У списку перелічено таке майно: 1 корова, 1 коняка, 1 кувадло, 1 спайтеза, 1 віз, упряж, 1 шкаф, 1 молотарка, 1 сівалка, 1 жатка, 1 поросся, 1 буфет, 1 млинок та 6 пуд. борошна.- Док. № 24.

¹⁶ Зміст заяви такий: "До Уманського окрпрокурора. Гр. Запливаного М. П., с. Сушківка Бабанського р-ну.

Я цілком свідомий громадянин. Я знаю, що держава наша зараз сильно потребує хліба. Цілком погоджуюсь і з тим, що з тим елементом, що ховає хліб і не здає його державі, треба повести рішучу боротьбу аж до конфіскації майна, бо вони є страшенні вороги радвллади. Але що боротьбу треба повести тільки з тими елементами, що втаїли хліб, попродали його спекулянтам. Але не можна її вести з тими людьми, що не мали в цьому році хліба і не продавали його. Я в цьому році мав 120 пуд. ячменю і жодного фунта озимини, бо вона вся загинула. На мене наклали 200 пуд. хліба, в толу числі 70 пуд. озимини. Де ж я її візьму, як у мене й одного фунта не було? У мене конфісовано все майно і майже попродали його за 10 % вартості. Я прошу на місці з'ясувати цю справу, бо це є несправедливість, і повернути мені хоч дещо, саме потрібне в господарстві, а саме: коняку, корову, воза, ковадло, тиски й спайтезу.

Я не прошу помилування, а тільки справедливості та революційної законності. 6.VI.1929 р. Запливаний Мусій".

Резолюція окрпрокурора: "Роз'яснюю, що при описі майна одного робочого коня на господарство треба залишати".- Док. № 24.

№ 25

СКАРГА ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯНКИ ХУТ. ПЛАВЛІ ОСТАПІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ ЛУБЕНСЬКОГО ОКРУГУ Т. В. ПОЛТАВЕЦЬ ДО ВУЦВКу

7 червня 1929 р.

Голові Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету
тов. Петровському

Гр-ки хут. Плавлі Остапівської сільради Остапівського р-ну
Лубенської округи Полтавець Тетяни Василівни

Скарга

В останніх числах травня місяця 1929 р. Остапівська сільрада наклала на моє господарство 40 пудів хліба, вивезти які я не мала змоги, позаяк в мене такої кількості хліба не було. 6 червня б. р. голова Остапівської сільради тов. Дударевський продав все наше господарство, рухоме й нерухоме. Також продав всю будівлю й хату, в якій я мешкала із сім'єю, пропонував мені і моїй сім'ї протягом 24 годин залишити хату. Продаж всього майна проводився нібито з прилюдних торгів. Але на прикладеному до цього списку Вам самим буде видно, як все продано¹⁷.

Моє господарство згідно з записом в окладному листі має: ріллі 7,25 дес, сіножаті - 0,80 дес, коней 1, корів 1, свиней 1, бджіл - 38 колод, їдців 8. Платила, державі податку в 1928/29 р. 246 крб. 15 коп., здане лишків хліба в кооперацію 50 пудів. З свого боку, вчинок голови Остапівської сільради тов. Дударевського лічу незаконним і прохаю Вас зробити належне розпорядження, аби все те, що незаконно взято і продане, було мені повернуто, позаяк я, знаходжусь у такому скрутному стані, що із сім'єю ніде ночувати, бо в нас продано все аж до хати, на що не було постанови суду.

Також звертаю Вашу увагу на те, що в мене взято весь реманент і робочу худобу, то надалі я не маю змоги існувати, обробляти землю, на підставі чого я і прохаю од Вас лише закону, одного закону.

7.VI.1929 р.

Прохачі: *Полтавець Тетяна Василівна*,
неписьменна, а за неї розписавсь *Полтавець Олександр*

Список речей, взятих головою сільради тов. Дударевським і проданих				
Назва забраних і проданих речей	Кількість	Ціна [крб., коп.]	Сума	Примітка
Хата (нова), повітка,	1	15-10	15-10	
погрібник, садиби 2 дес.	1	8-00	8-00	
Сарай рублений	1	16-00	16-00	
Комора рублена	1	0-70	0-70	
Хлів для свиней рублений	1	1-60	1-60	
Саж для свиней рублений	1	0-50	0-50	
Жолоб для коня	1	0-75	0-75	
Жолоб для ко[рови]	1	0-50	0-50	
Віз дерев'яний	2	0-70	1-40	
Сани	5	0-50	2-50	
Бочонки	3	0-50	1-50	
Скринь	2	0-20	0-40	
Сундуки малі	1	0-60	0-60	
Кровать	1	0-35	0-40	
Стіл	1	0-70	0-70	
Дзеркало	38	0-50	19-00	
Бджоли (вулики)	1	0-50	0-55	
Клуня	1	-	-	безплатна
Кінь	1	-	-	- -
Віз залізний	1	-	-	- -
Борона	1	-	-	- -
Буккер	1	-	-	- -

Сівалка	1	-	-	- -
Волові сані	1	-	-	- -
Часи	1	-	-	- -
Різак	5	-	-	- -
Подушки	1	-	-	- -
Кожух білий	2	-	-	- -
Ботинки	1	-	-	- -
Піджак суконний	4	-	-	- -
Спідниця	100 арш.	-	-	- -
Полотна				
		47 крб. 70 коп.	70 крб. 20 коп.	

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 534, арк. 7. Копія.

¹⁷ Частину майна було конфісковано без врахування вартості.- Док. № 25.

№ 26
СКАРГА ДО ВУЦВКУ СЕЛЯНИНА с. ЯСИНОВКИ
ТАРАЩАНСЬКОГО Р-НУ НА КИЇВЩИНІ О. П. БОЙКА
ПРО КОНФІСКАЦІЮ І ПРОДАЖ МАЙНА КОМІСІЄЮ
ПО ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

14 червня 1929 р.

Во Всеукраинский Центральный исполнительный комитет
Крестьянина с. Ясиновки Таращанского р-на
Белоцерковского округа Александра Филипповича Бойко

Жалоба

23 мая комиссия по хлебозаготовкам при Ясиновском сельсовете Белоцерковского округа предложила мне в течение 24 часов внести 330 пуд. зерно-хлеба. Ввиду отсутствия указанного количества, я отказался исполнить требование комиссии. 25 мая сего года председателем сельсовета Полищуком, председателем КНС Задоинко и представителем комиссии по хлебозаготовкам у меня был произведен осмотр и составлена опись следующего имущества: конная машина со всеми принадлежностями, со- . ломорезка, саможатка, корова с телкой полуторагодовой, 2 лошади (с упряжью), воз, хата, клуня, сарай, комора, 10 кусков полотна, сундук, 2 кожуха, стол, кровать, 2 подушки и полка, 1,5 пуда сала, 3 пуда подсолнуха, 2 пуда ячменя, 30 фунт. пшеница, 30 фунт. ячневой крупы, 20 пуд. муки и 10 пуд. проса.

Я имею всего 3 дес. 45 сотых на 3 едоков, кроме того, до прошлого года я арендовал 1 дес, а в настоящее время от аренды этой земли отказался. За прошлый год я получил со своей земли 80 пуд. зерна. За зиму я внес в кооперацию 23 пуда: При таких условиях имевшегося у меня хлеба хватало только на прокорм моей семьи. Все указанное имущество у меня забрано и продано.

Я считаю указанные действия комиссии по хлебозаготовке неправильными и прошу сделать срочное распоряжение об отмене постановления комиссии и возмещении мне понесенных убытков, так как злостности в моих действиях не было, и отказ имел место вследствие отсутствия у меня зерна¹⁸.

14.VI.1929 г.

За неграмотного *Бойко* расписался
Згідно

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, опр. 534, арк. 1. Копія.

¹⁸ Відповіді на скаргу селянина не знайдено, але в практиці роботи хлібозаготівельних органів такі справи переважно залишалися без наслідків. До ВУЦВКу надходила безліч скарг селян на надмірні хлібозаготівлі та ревізію майна за їх невиконання. Тільки за час з 28 травня по 20 червня 1929 р. з 40 округів та АМСРР надіслано було 531 заяву. За два тижні червня цього ж року на особистому прийомі у ВУЦВКу з цих питань побувало 585 чоловік (ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 534, арк. 2-3, 12).- Док. № 26.

№ 27
ЛИСТ ГОЛОВИ УРЯДОВОЇ КОМІСІЇ ПО ДОПОМОЗІ
ПОТЕРПІЛИМ ВІД НЕВРОЖАЮ СЕЛЯНАМ УКРАЇНИ
ДО РАДНАРКОМУ УСРР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ
ПОДАЛЬШОГО ПОСТАЧАННЯ ХЛІБОМ ЦИХ РАЙОНІВ

22 червня 1929 р.

З приводу порушеного НКТ УСРР листом № 25616/у з 19 червня б. р.¹⁹ питання про скорочення постачання борошна для недорідних округ, урядова комісія повідомляє, що вона не вважає за можливе погодитись із пропозицією НКТ з таких міркувань:

1. За планом допомоги недорідним районам, що його затверджено РНК 6 листопада 1928 р., допомогу потерпілій людині розраховано на термін до 1 серпня. Округові плани допомоги також збудовано з розрахунку одержання борошна до 1 серпня. Невиконання цього плану може мати негативні наслідки так для допомоги людині, як і для тих заходів, що проводяться в недорідних округах і зокрема для громадських робіт. Маючи на увазі, що громадські роботи восени проводилися лише в двох округах і що за метеорологічними умовами весни ц. р. їх почали проводити лише в травні місяці, а в червні-липні вони проводяться та будуть проводитися з найбільшою інтенсивністю, невідпуск борошна не лише зламає накреслені плани допомоги, а може викликати і незакінчення деяких з споруджень, що проводяться в порядку громадських робіт;
2. В зв'язку з обмеженістю коштів і ресурсів продуктивних (план передбачає надання допомоги майже виключно бідності) за планом передбачається в найбільш важкі місяці охопити допомогою лише 67 % тільки бідності по дорослому населенню і до 90 % дітей бідності). Маючи на увазі значне підвищення цін на борошно особливо в недорідних округах, гадаємо, що купівля його на вільному ринкові (що пропонує НКТ) значно зменшить розмір натуральної допомоги і відіб'ється, мабуть, виключно на бідності, яка не має жодних ресурсів

або грошей і для якої ця державна допомога є єдиним засобом до існування в найбільш важкі місяці. Видача ж населенню за участь в громадських роботах грошей з розрахунку 80 коп. за день (як це передбачено планом допомоги в грошовому виразі) може викликати відмовлення від роботи;

3. Продовольчий стан населення недорідних округ в сучасний момент досить напружений, про що свідчить хоча б той факт, що майже по всіх округах ОВК вживають всіх заходів до більшого відсотку охоплення допомогою дітей, ніж передбачено планом, для чого хлібний пайок зменшено з 400 г на день до 300 і, навіть, до 200 г, завдяки чому кількість пайків для дітей і на останні місяці залишено в тому ж розмірі, що і в попередні (лютий - квітень).

На підставі цих зауважень урядова комісія просить проект постанови НКТ про скорочення відпуску хліба для недорідних округ відхилити, тим більш, що залишився всього один місяць, на який за планом урядкому потрібно всього 177 тис. пуд.

Голова урядової комісії
Відповідальний секретар (Сніжко)

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 9, спр. 523, арк. 2. Копія.

¹⁹ Йдеться про пропозицію Наркомторгу УСРР обмежити допомогу населенню потерпілих районів на червень 1929 р. кількістю хліба у 100 тис. пуд., а в липні зовсім припинити централізоване хлібопостачання (ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 9, спр. 523, арк. 4). Проте урядова комісія по допомозі потерпілим від недороду відхилила цю пропозицію.- Док. № 27.

№ 28
ПОСТАНОВА ВУЦВК І РАДНАРКОМУ УСРР
ПРО ЗАХОДИ ЩОДО РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯН

3 липня 1929 р.

*Про поширення прав місцевих рад щодо сприяння виконанню
загальнодержавних завдань і планів*

[1]

Щоб приборкати куркульсько-спекулянтські елементи, що зривають постанову загальних зборів громадян щодо виконання планових завдань держави, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народних Комісарів УСРР постановили:

1. Дозволити сільським радам за тих випадків, коли загальні збори громадян ухвалюють постанову про виконання порядком самозобов'язання всім селом хлібозаготовного плану і в зв'язку з цим буде розверстано завдання між окремими господарствами, накладати на окремих господарів, що не виконуватимуть таких постанов і ухилятимуться здавати хліб, штрафи адміністративним порядком у межах до п'ятикратного розміру вартості хліба, що його повинно здати, продаючи в разі потреби майно відповідних господарств з торгів.

2. Коли здавати хліб відмовлятимуться і попереду змовившись групи господарств, та коли хто ставитиме опір проведенню хлібозаготівного плану, то проти таких осіб повинно

порушувати кримінальні справи за арт. 57-м КК УСРР. Якщо окремі господарства злісно ухилятимуться здавати хліб і після вжиття цих заходів адміністративного впливу за арт. 1-м цієї постанови, то проти таких осіб повинно порушувати кримінальні справи за арт. 58-м КК УСРР.

3. Із штрафних грошей, що їх стягають за цією постановою, та з грошей, уторгованих за продане з торгів майно, обов'язково повинно відчислити 25 відсотків, повертаючи їх до відповідних фондів кооперування й колективізації сільської бідності даної місцевості.

[Ш]

Цю постанову видано на додаток до Адміністративного Кодексу УСРР - (3б. Уз. УСРР, 1927, № 63/65, арт. 240).

Харків, 3 липня 1929 р.

Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
Г. Петровський
Голова Ради Народних Комісарів УСРР
В. Чубар
Секретар Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
М. Василенко

Вісті ВУЦВК.- 1929.- 14 лип.

№ 29
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ ВУЦВК
ПРО ПІДСУМКИ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬНОЇ КАМПАНІЇ
1928/29 р. ТА ПЛАН НА 1929/30 р.

3 липня 1929 р.

Обговорювали:

Попередні підсумки хлібозаготівельної кампанії 1928/29 р. та організацію хлібозаготівельної кампанії 1929/30 р.

(Доп.- тов. Вейцер).

Постановили:

1. Відзначити, що план заготівель зернових культур на 1928/29 р. виконано на 1 липня на 79,7 %, план заготівель усіх культур (зернові культури разом з олієнасінням) виконано на 78,9 %.

Питома вага харчових культур (жито та пшениця) в хлібозаготівлях становить лише 41,7 %.

2. Заготівлі минулої кампанії проходили у важкій обстановці, обумовленій: а) недородом по Степу України, різким розривом між цінами вільного ринку та конвенційними та б) опором

від куркульської частини села щодо продажу хліба державі (затримка хліба та спекуляція на високих ринкових цінах).

Мобілізація сил селянської суспільності та активізація бідняцько-середняцьких мас в наступі на куркуля, правильна організація економної витрати хліба, (заведення заборних книжок, збільшення виходу борошна та ін.), допомога Україні від Союзу (було завезено близько 13 млн пуд. жита та пшениці), все це дало можливість провести безнастанне постачання хліба Україні.

3. Постанова уряду про посилення хлібозаготівель в період травень - липень через організацію бідняцько-середняцькими масами суспільного натиску на заможню частину села та заходи, проведеш, щоб здійснити цю постанову, дали задовільні наслідки так щодо виконання плану хлібозаготівель протягом цього тримісячного періоду, як і щодо піднесення на селі активності бідняцько-середняцьких мас в боротьбі з опором куркуля.

При плані на тримісячний період - травень - липень, розміром 15 млн пуд. виконано на 1 липня 8220 тис. пуд., тобто 103,3 % *.

4. Основні недовладності хлібозаготівельної кампанії минулого періоду були: а) недостатня мобілізація селянської суспільності та недостатня активізація суспільного натиску бідняцько-середняцьких мас на нездатників хліба в першій половині кампанії; б) недостатнє та несвоєчасне використання економічних підойм, що є в розпорядженні держави (податки, кредити, збір паїв, позики та ін.), щоб посилити хлібозаготівлі; в) недостатнє використання дефіцитного промкрану, що надходить на село, щоб посилити заготівлі хліба-; г) квалітет хлібозаготовного апарату; д) недостатня ув'язка питань хлібозаготівель з роботою, що проводиться на селі, зокрема з кампанією переобрання Рад, засівкампанії та ін.

5. Відзначити, що хлібозаготівлі цього року так само будуть проходити з деякими труднощами, зв'язаними з недостатньою наявністю харчових культур, в зв'язку з загибеллю великої кількості пшениці та опором глитая.

6. Щоб максимально притягти всю радянську суспільність до справи виконання планів хлібозаготівель, визнати за потрібне наступної кампанії довести план заготівель до села.

7. Взяти до відому, що РНК УСРР постановою від 26 червня (протокол № 32/636, п. 1)²⁰ дав практичні вказівки щодо розгорнення нової хлібозаготівельної кампанії та організаційні принципи хлібозаготівель і хлібопостачання.

8. Організуючи хлібозаготівлі, треба справу поставити так, щоб насінньоностання і збір чистосортового засівного насіння були проведені протягом серпня - вересня для забезпечення осінньої засівкампанії.

9. Надаючи величезне політичне значення хлібозаготівельній кампанії, вважати за потрібне ставити загальні звіти про хлібозаготівлі на пленумах ОВК, загальних зборах села та на зборах сільського активу.

10. Дати директиву НКторгівлі про збільшення норм хлібного харчування в дитячих будинках.

Оригінал за належними підписами.
За оригіналом: референт Секретаріату Президії ВУЦВК *.

[*](#) Так у тексті.

[*](#) Підпис нерозбірливий.

[*](#) Копія засвідчена печаткою ВУЦВК.

²⁰ Йдеться про об'єднане засідання Раднаркому і Економічної наради УСРР 26 червня 1929 р. на якому розглядався проект постанови "Про організацію хлібозаготівель та хлібопостачання у 1929/30 р." Після обговорення комісії у складі 7 чоловік під головуванням Дудника було доручено скласти остаточну редакцію проекту постанови. 2 липня 1929 р. на засіданні Раднаркому УСРР (протокол № 33/637) постанова була затверджена. Вона містила такі розділи (цит. за док.): "1. Контингент заготовачів; 2. Методи заготівної роботи; 3. Спеціальні заходи до підсилення хлібозаготівель; 4. Про організацію збирання мірчука та встановлення помолставок; 5. Про організацію постачання хліба та фуражу; 6. Борошно; 7. Заходи до посилення хлібозаготівель харчових культур у липні та серпні місяцях 1929 р."

На цьому ж засіданні вирішено залишити на 1929/30 р. існуючу систему централізованого хлібопостачання промислових районів, міст та транспортників Луганського, Сталінського, Артемівського і Криворізького округів, а також міст Харкова, Києва, Дніпропетровська (з Кам'янським), Миколаєва, Одеси, Запоріжжя (з Дніпрельстаном), Полтави, Маріуполя, Кременчука, Зінов'євська, Тирасполя, та Шостки (ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 7, спр. 71, арк. 108-109). Проте завдання по хлібозаготівлях зростали, планове постачання населення неодноразово порушувалося, а то й припинялося, про що йдеться в багатьох документах.- Док. № 29.

№ 30

ЛИСТ СЕРЕДНЯКА М. М. ПОТИКАНОГО З ХУТ. ШКАРЛАТИ БОГОДУХІВСЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКу З ПРОХАННЯМ ВІДМІНИТИ ШТРАФ ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ЧЕРЕЗ ЗБИТКОВІСТЬ ГОСПОДАРСТВА

8 липня 1929 р.

До Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету

Гр. хут. Шкарлати Корбино-Іванівської сільради Богодухівського р-ну
Потиканого Максима Михайловича

Прохання

По впроку нарсуду 18-го поділу Харківського округу від 20 червня ц. р. за арт. 7-м та 58-м КК визнаний за винного і засуджений до штрафу у 3000 крб. Але вирок нарсуду Харківським окрсудом від 1 липня ц. р. змінений і я засуджений до штрафу у 500 крб.

Я сам до революції був батраком, працював по економіях, мав всього землі 1 дес. 10 погонних саженив. Під час же революції при розподілі землі я громадою був ще наділений землею в кількості 8 дес. 20 погонних саженив, на якій у 1928 р. було засіяно 0,5 дес. віки, 1 дес. буряків для цукроварні, 1 дес. ячменю, 1 дес. вівса, 3 дес. ярової пшениці (гар-новки), 0,5 дес. проса, 0,5 дес. гречки. Та було 0,5 дес. садибної та 2 дес. толоки.

З посіяного мною врожаю було зібрано хліба: ячменю - 60 пуд., вівса - 60 пуд., пшениці - 120 пуд., проса та гречки по 20 пуд., а разом - 280 пудів. Витрачено було врожаю того року: вивезено до кооперації с Корбино-Іванівка - 60 пуд., законтрактowanego - 40 пуд., що видно із вироку нарсуду. Та, крім того, мною ще вивезено до Богодухівського кредитового товариства та [в] "Союзхліб" 57 пуд., які судом не була зараховані, позаяк я не зміг при розгляді справи доставити тих документів. А разом вивезено до кооперації 157 пуд., посіяно озимої пшениці 2 дес. 20 пуд., яка загинула і на пересів її витрачено ярової пшениці 16 пуд., засіяно ще 4 дес. яриною - 32 пуд. Всього витрачено 225 пуд. і залишилося лише на харчування 10 душ родини та худоби на цілий рік 55 пуд., яких не хватало і я примушений був добувати для себе на ринкові.

У 1918-1920 рр. я був членом сільради і під час окупації України денікінськими білогвардійцями до мене пристосовувались репресивні засоби, тобто, було взято коня, корову, хліб та інше майно, а мене мали розстріляти. Але я врятувався втечею, так як я в той час приймав жваву участь у розкулачуванні куркульського елемента. В 1927-1928 рр. брав активну участь у вербуванні населення, по контрактації буряка та ін., посиливши цим роботу кооперації на 100 %. А в 1928-1929 рр. теж приймав активну участь по хлібозаготівлі до 1 травня 1929 р., а в цей час знаходюсь головою земгромади хут. Шкарлати, де я мешкаю.

Став я середняком, дякуючи соввладі, маю рухомого майна"- хату, старі хліви та худобу, всього на суму не більш як на 400 крб. І коли воно буде продане, то я залишуся з 10 душами сім'ї без ніякої худоби, і надалі не матиму ніякої можливості обробляти землю, і примушений Суду як і раніш повернутися назад в батраки, так як я не маю ніякої можливості заплатити 500 крб. штрафу.

На підставі зазначеного прошу ВУЦВК розглянути мою заяву, і, прийнявши на увагу всю мою громадську роботу при радвладі, та соціальний стан - помилувати мене від виплати 500 крб. До розгляду цього порохання прошу пропонувати нарсуду 18-го поділу Харківського округу припинити виконання вироку суду, так як такий уже надісланий для виконання судвиконавцю 4-го поділу ХО, але ще він не виконаний.

Додається*: 1) копія вироку нарсуду; 2) копія вироку окрсуду; 3) 5 довідок та 8 квитків на здачу хліба²¹.

8.VII.1929 р.

До цього Потиканий М. М.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 20-21. Оригінал. Рукопис.

* В справі додатки не виявлено.

²¹ Цю заяву разом з іншими документами М. М. Потиканий особисто приніс до приймальні ВУЦВК. У бесіді з зав. приймальної Бондарем йому було обіцяно розглянути заяву в той же день і наслідки повідомити. Проте відповідь затягувалася і 24 липня 1929 р. заявник знову приїхав до Харкова, але в приймальні ВУЦВК відповіли, що його заява ще не розглядалася. Далі події розгорталися так. 13 серпня М. Потиканий пише ще одного листа до ВУЦВКу, в якому, зокрема, зазначає: "Судвиконавець 4-го поділу ХО надіслав мені повістку про виплату штрафу в триденний термін. Я розпродав всю худобу і виплатив 200 крб., про що при цьому надсилаю квиток. Остання коняка загинула у липні ц. р., і я не маю ніякої можливості заплатити останні 300 крб. А тому прошу прискорити доглядом моєї справи скарги про помилування, а коли така не розглянута по цей час, прошу вдруге зробити розпорядження про припинення виконання вироку суду відносно стягнення останніх 300 крб. Довідку про загашення коняки при цьому надсилаю". Незважаючи на всі обставини, селянину врешті-решт було відмовлено.- Док. № 30.

№ 31
РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРИЙОМНОЇ Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО
СЕЛЯНИНУ Б. М. КУКТІ ПРО ПОРЯДОК ЕКСПЕРТНОГО
ОПОДАТКУВАННЯ С/Г ПОДАТКОМ

7 серпня 1929 р.

Гр. Кукті Б. М. с Жуковці Обухівського району
Київської округи

Прийомна голови ВУЦВК повідомляє що до експертного оподаткування с/г податком належать міцні господарства, які мають нетрудові прибутки, вживають найману працю, або експлуатують бідняцьке населення тим чи іншим засобом. Прибуток від сільського господарства в експертному порядку не може бути підвищений проти норми більш як на 75 %.

Додаток: заява *.

Зав. прийомною голови ВУЦВК *Бондар*
Секретар

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 356, арк. 108, Відпуск.

* В справі відсутня.

№ 32
ЛИСТ СЕРЕДНЯКА-ОДНООСІБНИКА А. А. ШЕКОЛИ
З С. ЗЕЛЕНКІВЦІ НА СУМЩИНІ ДО ВУЦВКУ
ПРО НАДМІРНИЙ ШТРАФ ЗА НЕДОПОСТАВКУ
ХЛІБА ДЕРЖАВІ

11 серпня 1929 р.

До Президії Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету
Антоня Андрійовича Шеколи, що мешкає в с Зеленківці
Вільшанського р-ну Сумської округи

Прохання про помилування

За вироком нарсуду 21-го поділу Сумської округи від 9.VII.1929 р. та за ухвалою Сумського округового суду від 26.VII.1929 р. мене визнано винним за арт. 7-м та 58-м КК та засуджено до 500 крб. грошового штрафу.

Я звертаюся до Вас з проханням про помилування та звільнення мене від цього надмірно важкого штрафу. Моя провина полягає в тому, що під час травневої хлібозаготівлі з призначених мені 100 пудів зернохліба я мав змогу вивезти тільки 29 пудів, а 71 пуд залишився недоставленим.

Маючи 6 їдців та 6,5 дес. землі я згідно з зобов'язанням, підписаним мною в сільраді, повинен вивезти з нового врожаю всю недоставлену раніше кількість хліба. Крім того, треба заплатити сільхозподаток та самообкладання і прогородувати сім'ю в той час, як озимина пропала. Такий тягар, як 500 крб. штрафу цілком руйнує моє середняцьке господарство і не дає мені змоги хліборобствувати надалі нормально без злиднів. Руйнуючій господарство, він руйнує й мою родину, тому я благаю Президію ВУЦІКА перевірити мою справу та помилувати мене і звільнити від надмірного штрафу²².

11.VIII.1929 р.

А. Шекола

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 4. Оригінал. Рукопис.

²² В архівній справі збереглися документи, про які згадує в своїй заяві А. Шекола. Зокрема, у вирок народного суду 21-ї ділянки Сумського округу від 9 липня 1929 р. зазначається, що Шекола має "30 років, малописьменний, несудимий, позапартійний, одружений, хлібороб, заможний... За злостний ухил від здачі лишків зерно-хліба згідно з постановою земгромади судслідством уявив, що 24 травня 1929 р. комісією Козелянської сільради по хлібозаготівлі згідно з постановою Козелянської земгромади було нараховано на звинуваченого здати кооперативним установам лишки зерно-хліба - 100 пуд. у триденний термін, але обвинувачений здав лише 29 пуд., а 71 пуд до цього часу не вдав і ухиляється від здачі". За це народний суд оштрафував А. Шеколу на 852 крб., але Сумський окружний суд за касацією Шеколи 26 липня 1929 р. визнав вирок нарсуду завищеним через невірно вирахований штраф й знизив його до 500 крб.

Подавши своє "Прохання про помилування", що публікується, на особистий прийом, А. Шекола добився перегляду справи. Приймна ВУЦВКу запросила думку Сумського окружного прокурора щодо доцільності і можливості такого "помилування" й 3 вересня одержала відповідь від старшого помічника окрпрокурора Шрифтова, що "прокуратура гадає доцільним для господарства Шеколи зменшити йому накладений штраф в 500 крб. наполовину". Останнє слово залишалось за ВУЦВКом, і 10 вересня 1929 р. він сповідав Сумського окрпрокурора: "Приймна голови ВУЦВК за особистою згодою голови ВУЦВК тов. Петровського погоджується з Вашим висновком щодо зменшення накладеного штрафу на гр. Шекола в 500 крб. наполовину (належить до стягнення 250 крб.), про що прохаємо оповістити просителя з поверненням окладного листа.

Зав. прийомною голови ВУЦВК Бондар".

Отже, більш-менш справедливе вирішення справи свідчило про застосування на місцях неправомірних заходів, що викликало скарги селян й необхідність розбиратися верховним органам влади. - Док. № 32.

№ 33

**ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР ПРО ОЗНАКИ,
ЯКІ ВИЗНАЧАЛИ СЕЛЯНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК КУРКУЛЬСЬКЕ**

13 серпня 1929 р.

[1]

Підтвердити нижчезазначену постанову, ухвалену Головою РНК УСРР тов. Чубарем:
(умовно)

"Постанова РНК УСРР "Про ознаки куркульських господарств, на які ширяться правила Кодексу законів про працю УСРР".

Рада Народних Комісарів УСРР постановила:

1. Встановлюючи ознаки куркульських господарств, що на них ширяться Кодекс законів про працю УСРР зі змінами та додатками, що їх передбачено постановою ЦВК і РНК СРСР з 20 лютого 1929 р. "Про порядок прикладання Кодексу законів про працю в куркульських господарствах" (36. зак. СРСР 1929 р. № 16, арт. 117), визнати, що до куркульських господарств відносяться всі селянські господарства при наявності в господарстві одної з нижчеперелічених ознак:

а) якщо в господарстві систематично вживається наймана праця для сільськогосподарських робіт, або в кустарних промислах та підприємствах в такому розмірі, що тягне за собою позбавлення виборчих прав за арт. 4-м постанови ВУЦВК і РНК УСРР з 3 жовтня 1928 р. "Про вибори до Рад" (36. Уз. УСРР за 1928 р. № 27, арт. 238);

б) якщо в господарстві є млин, олійниця, круподерня, просорушка, вовночухральня, шаповальня, терковий заклад, сушарня, шкіряний завод, цегельня або інше промислове підприємство - під умовою вживання в перелічених підприємствах живої тяглової сили та механічних двигунів, а так само, якщо в господарстві є вітряк, або водяний млин з двома й більш поставами;

в) коли господарство систематично здає в найм сільськогосподарські машини з механічними двигунами;

г) коли господарство здає в найм постійно або на сезон окремі устатковані помешкання під житло або підприємство;

д) коли члени господарства займаються торгівлею, лихварством, комерційним посередництвом або мають інші нетрудові прибутки (в тому числі служники релігійних культів), а також, коли будь-хто з членів господарства вибирає реєстраційне посвідчення на ведення промислового підприємства.

2. Господарства, що їх перелічено у п. "в" і "г" арт. 1-го, вважаються за куркульські в тому разі, коли при вирахуванні прибутку, що його оподатковується сільськогосподарським податком, до них застосовано відсоткові надвишки і якщо прибуток від здачі в найм складних сільськогосподарських машин та помешкань перевищує 250 крб. на місяць, ураховуючи сезонність роботи.
3. Селянські господарства, в яких немає ознак, перелічених у арт. 1-му відносяться до куркульських, коли до них застосовано індивідуальний порядок визначення прибутку, що його оподатковується єдиним с/г податком.
4. Кодекс законів про працю повністю прикладається на ці господарства, що підпадають під одну з ознак, зазначених в арт. 1-му цієї постанови і в яких розмір прибутку, що його вираховано для оподаткування єдиним с/г податком, становить більш як 300 крб. на їдця, але неменш як 1500 крб. на господарство.
5. Облік та складання списків господарств, що їх зазначено в арт. 1-4-му цієї постанови, покладається на сільські Ради. Списки складаються окремо як для господарств куркульського, так і підприємницького типу.
6. Доручити РНК АМСРР і округовим виконавчим комітетам вжити заходів до негайного запровадження цієї постанови до життя.
7. Доручити НКПраці УСРР, за погодженням з ВУРПС та НКЗемсправ УСРР видати інструкцію на підставі цієї постанови.

II

8. Ця постанова видається на підставі постанови РНК СРСР з 21 травня 1929 р. "Про ознаки куркульських господарств, на яких повинно прикладати Кодекс законів про працю" (Зб. Зак. СРСР 1929 р. № 34, арт. 301) і на скасування своєї постанови з 19 червня 1928 р. "Про селянські господарства, що вживають найману працю, на які ширяться правила Кодексу законів про працю УСРР" (Зб. Уз. УСРР 1928 р. № 15, арт. 138).

Голова Ради Народних Комісарів УСРР *Чубар В. Я.*
Секретар Ради Народних Комісарів УСРР *Яворський Ю. Є.*

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 7, спр. 71, арк. 139. Друк. прим.

№ 34

**ЛИСТ ОДНООСІБНИКА В. Г. КИТЧЕНКА
З ХУТ. КИТЧЕНКІВКА НА ХАРКІВЩИНІ
ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО З ПРОХАННЯМ ЗНЯТИ
ШТРАФ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ХЛІБЗАГОТІВЛІ**

*13 серпня 1929 р.**

Председателю Всеукраинского Центрального исполнительного комитета
тов. *Г. И. Петровскому*

Китченко Василя Григорьевича, хут. Китченковка Китченковского
сельсовета Краснокутского р-на Харьковского округа

Прошение

Приговором народного суда 19-го района от 17.VIII. с. г. я приговорен к штрафу в сумме 455 руб. Указанный приговор я считаю неправильным по следующим основаниям. Я не сдал наложенных на меня по хлебозаготовкам 100 пуд. не потому, что я не хотел, а потому что у меня их не было. Всего засеяно хлебом у меня было 6 десятин, остальные были под бураком. С 6 десятин я собрал урожай 435 пуд., из них 60 пуд. пошло на посев, 30 пуд. на корм скота, 108 пуд. на прокормление семьи, 237 пуд. сданы мною в кооперацию.

Хлеба я не прятал и он был обнаружен комиссией в надлежащем для хранения хлеба месте. Комиссией обнаружены 9 пуд., которые оставлены для нужд семьи. Все налоги я платил всегда аккуратно и на замечании никогда не был.

Я многосемейный, имею 9 душ семьи, из которых 6 человек малолетних, старшему из которых 12 лет. Я всю жизнь трудился и никогда преступником не был. Штраф в сумме 455 руб. непосилен для меня. Для уплаты его я должен буду разорить свое хозяйство. Ввиду изложенного прошу Вас, тов. Петровский, сделать распоряжение о снятии с меня этого непосильного штрафа²³.

Китченко

ЦДАЖР Україно, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 1. Оригінал. Рукопис.

* Дата реєстрації заяви в прийомній голови ВУЦВК.

²³ Свою заяву В. Г. Китченко подав на особистому прийомі у ВУЦВК, вона була розглянута й на ній з'явилася резолюція зав. приймальні голови ВУЦВКу Бондаря: "Відмовити". Бондар. 13.VIII. 1929".- Док. № 34.

№ 35
ЛИСТ СЕЛЯНИНА-ОДНООСІБНИКА Л. Д. КУШНІРА
З С. ВЕЛИКА ЦАПІВКА ЗОЛОЧІВСЬКОГО Р-НУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКУ ПРО ВИВІЗ
ПРОДОВОЛЬСТВА, НАПІВГОЛОДНЕ ІСНУВАННЯ СІМ'Ї
ТА ОШТРАФУВАННЯ ЗА НЕДОВИКОНАННЯ ХЛІБОЗДАЧІ

*13 серпня 1929 р.**

У Всеукраїнський Центральний тов. Петровському
Від гр. Кушніра Л. Д. с Велика Цапівка Золочівського р-ну
Харківського округу

Просьба

Тов. Петровський! Я селянин села Велика Цапівка, в мене 13 дес. всієї землі, посіву було 10 дес., з яких 3 дес. пропало зовсім, а з стальних 7 дес. було 500 пуд., де признавав і сам следователь. І з того ми знов посіяли 10 дес, осталося 390 пуд. і з них я вивіз государству , 290 пуд., а наложено було 350 пуд., а остальное прохарчували сімейством. І за те, що я недовіз 60 пуд., сільрада передала на мене в суд і суд мене оштрафував [на] 720 крб. Потому, що я недовіз 60 пуд., я вважаю, що мене дуже наказали, а потому прошу не відказати в моїй просьбі і зняти з мене штраф. Я все і всегда виконював чесно, добросовісно і акуратно, но а его вивезти не міг, причому я даже просив комісію, аби прийшла й подивилася, що тільки в мене нема і я вивезти не можу.

Я вивіз все, що тільки в мене було: пшоно, муку, а в мене 9 душ сімейства і ми до нового [врожая] голодали форменно, бо вивіз все, що тільки в мене було в хазяйстві. Я думаю, що якби всі так добросовісно здавали як я, то б ніколи не треба заставляти насильно, а потому прошу розібрати мою справу і зняти з мене штраф, бо пропаде все хазяйство.

Прочу не отказать в моїй просьбі і прикладаю всі хлібні карточки, з яких видно, скільки я вивіз²⁴.

Кушнір Л. Д.

ЦДАЖР України, ф. І, оп. 5, спр. 357, арк. 13. Оригінал. Рукопис.

* Дата реєстрації на особистому прийомі у ВУЦВКу.

²⁴ В справі їх нема, очевидно, йдеться про квитанції за хлібоздачу. На заяві Л. Д. Кушніра є така резолюція: "Позбавлений права голосу. За торгівлю Відмо вिति. Бондар. 13.VIII. 1929 р." - Док. № 35.

№ 36
ЗАЯВА ОДНООСІБНИКА М. М. КУТОВОГО
З С КРИШТОПІВКИ ДРАБІВСЬКОГО Р-НУ
НА ПРИЛУЧЧИНІ ДО ВУЦВКу З ПРОХАННЯМ
ПРО ВІДМІНУ ШТРАФУ Й ЕКСПЕРТНОГО ПОДАТКУ
ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ Й ВИКОРИСТАННЯ НАЙМАНОЇ ПРАЦІ
ПІД ЧАС ЖНИВ

13 серпня 1929 р.

До ВУЦВКу (налоговий стіл)
Гр. с Криштопівка Драбівського р-ну Прилуцької округи Кутового Миколая Митрофановича

Заява

За незмогу виконати податок по хлібозаготівлі на мене покладено штраф в сумі 278 крб. 90 коп. Я з проханням звернувся до райвику, аби накладений на мене штраф було знято і дозволено з нового врожаю виконати належні з мене 37 пуд. 34 фунта. Райвик наложив

резолуцію: "Стягнути штраф". Звертаюсь до ВУЦВКу з проханням, поскільки не в силах виконати такий штраф, відмінити і дозволити довести недоданих 37 пуд. 34 фунта з нового врожаю.

Разом з цим доводжу до відома, що мене обложили експертним налогом в сумі 165 крб. 75 коп. тільки за те, що я в прошлім році під час жнив наняв поденного косаря на 5 днів, поскільки був час гарячий, а у мене в сім'ї працездатних 2 душі. Прошу розпорядження, аби цей налог з мене було знято. Окладний лист на 1929/30 рік № 90²⁵.

13.VIII. 1929 р.

М. Кутовий

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 23. Оригінал. Рукопис.

²⁵ У проханні М. Кутовому було відмовлено і рішення видано па руки під час особистого прийому у ВУЦВКу.- Док. № 36.

№ 37
ЗАЯВА СЕЛЯНИНА М. Р. БЕЛКОВА
З ХУТ. БОГДАНІВНИ ІЗЮМСЬКОГО ОКРУГУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКу ПРО РОЗПРОДАЖ
З ТОРГІВ ЙОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА НЕЗДАЧУ ЛИШКІВ
ХЛІБА Й ПРОХАННЯ ПОВЕРНУТИ МАЙНО

*14 серпня 1929 р.**

Всеукраїнському Центральному исполнительному комитету
Копия: Генеральному прокурору Беликова Мирона Родионовича,
хут. Богдановка Чернокаменского сельсовета,
Лозовеньковского р-на Изюмского округа

Заявление

Я занимаюсь хлеборобством. На 8 душ семьи я имею всей земли, включая неудобную, усадебные и другие угодья, около 20 дес. В прошлом году у меня было засеяно зерновыми культурами 11,5 дес. Ввиду того, что озимый посев почти полностью погиб, я собрал незначительный урожай - всего около 600 пуд. зернохлеба всех культур.

Ввиду того, что в настоящем году у меня было засеяно 14 дес, я на посев употребил до 140 пуд. зерно-хлеба; на прокорм столь большой семьи и скота ушло 160 пудов, а остальные 300 пудов излишков я полностью сдал государству.

25 мая комиссия по самообложению, не считаясь с тем, что я все излишки вывез, предложила мне вывезти еще 280 пуд. в трехдневный срок, а затем увеличила это количество до 600 пуд. Безусловно, я за неимением зерно-хлеба физически не в состоянии был выполнить предложение, почему комиссия приступила к описи и продаже моего имущества с торгов в

нарушение постановления ВУЦИК от 28 марта 1928 г. (СУ УССР, отдел 1 за 1928 г., ст. 82, п. "н" и "л", № 9).

У меня было продано с торгов и оставлено за коммуной "Украинка" все мое имущество. Начиная от единственного жилья - дома и всех обслуживающих построек, обстановки, вплоть до кадушки, и кончая как мертвым, так и живым инвентарем, вплоть до последней лошади и коровы. То же самое без суда у меня отобрали все земельные угодья без какого-либо законом предусмотренного основания.

В настоящее время я с моей семьей, состоящей из меня, нетрудоспособной жены и шести детей в возрасте от полутора до 14 лет, остались без крова, без имущества и без земли, единственного источника существования, почему она обречена на голодное и нищенское существование. В виду того, что вышеуказанное имущество только формально перешло к общественной организации и возврат его в части мне не повлечет особых осложнений, прошу Вашего распоряжения местным органам о возврате мне дома, амбара, сарая, лошади и коровы, плуга и бороны, необходимой домашней обстановки и земли.

В отношении земли прошу Вашего распоряжения о возврате ее в мое пользование до рассмотрения вопроса земсудкомиссией правильности моего пользования в случае, если земельным обществом или земельными органами будет этот вопрос поставлен на разрешение суда. Обращаю Ваше внимание на то, что я не являюсь злостным неплательщиком хлеба, что я сдал все излишки как в прошлогоднюю, так и в настоящую хлебозаготовительную кампанию, что я не привлекался к уголовной ответственности как злостный неплательщик.

Прошу оградить мои законные права и дать мне возможность честным трудом добывать свой кусок хлеба²⁶.

Мирон Р. Беликов

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 115. Оригінал.

* Дата реєстрації в приймальні ВУЦВК під час особистого прийому.

²⁶ На особистому прийомі у т. в. о. голови ВУЦВК тов. Василенка М. Р. Бєлікову в скасуванні штрафу було відмовлено. Щодо виселення з будинку, то ВУЦВК додатково запросив думку Ізюмського окрвиконкому з цього приполю, а той, в свою чергу, терміново Лозовенківський райвиконком, і врешті-решт, у вересні була отримана відповідь РВК, що "майно гр-на Бєлікова продано за злосну нездачу лишків хліба з кількості 42 дес. якою він користувався, але ж оподатковувалось лише 21 дес. Продаж проведено за згодою РВК, яким і затверджено 31.VIII б. р., протокол № 26". Отже побоювання селянина, що він і його сім'я залишаться напризволяще, підтвердилося.- Док. № 37.

**КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ОКРУГУ ДО ВУЦВКу ПРО СКАСУВАННЯ
ДОДАТКОВОГО ПЛАНУ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ І САНКЦІЙ
ЗА ЙОГО НЕВИКОНАННЯ**

16 серпня 1929 р.

Голові ВУЦВК Г. І. Петровському
Селянина Павла Яковлевича Петельки, який мешкає
на хуторі Воскобійники Пухальської сільради
Градизького р-ну Кременчуцької округи

Прохання

Я, селянин Павло Яковлевич Петелько, інвалід імперіалістичної війни, прав виборчих не позбавлений, наділу маю 9 дес. землі, сімейства маю 8 душ, із яких я єдиний робітник. Ні в яких злочинствах замішаний не був, крім хліборобства ніяких прибутків не маю, весь час вважався за середняка.

До травня місяця цього року виконав хлібозаготівлю і здав 27 пуд. зерна. У травні з мене знову затребували 30 пуд. зерна з доставкою в 48 год. З приводу того, що моє озиме пропало, і мені на пересів самому довелося купувати, я не зміг дати нічого. За невиконання цього наказу весь мій живий та мертвий інвентар запродано, та ще передали до суду, а суд присудив мені оштрафувати на 400 крб.

Не дивлячись на те, що у мене конфіскований живий і мертвий інвентар, на мене налічили продналогу 186 крб. 75 коп. і, крім того, зазначили за куркуля, бо батько покійний мав 40 дес. землі. Прошу звернути на мене увагу й повернути мені виборчі права *, конфісковане утримання і зняти з мене штраф 400 крб., зменшити продналог, бо я інвалід і єдиний робітник у своєму господарстві²⁷.

16.VIII.1929 р.

Селянин Петелька

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 15. Оригінал. Рукопис.

* Слова про повернення виборчих прав у тексті злегка закреслено.

²⁷ Заяву подано на особистому прийомі у ВУЦВКу і у проханні П. Петельці було відмовлено.- Док. № 38.

№ 39
ЗВЕРНЕННЯ СЕЛЯНИНА С. Г. ХИЛЬКА
З ХУТ. ГАВРИЛІВСЬКОГО ЛОЗОВЕНЬКІВСЬКОГО Р-НУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКу З ПРОХАННЯМ

НЕ ВИСЕЛЯТИ ЙОГО З ВЛАСНОЇ САДИБИ ЧЕРЕЗ НЕПОРОЗУМІННЯ ПО ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

16 серпня 1929 р.

Всеукраинский Центральный комитет Гражданина хут.
Гавриливского Красивского сельсовета Лозовеньковского р-на, Изюмского округа Хилька
Свирида Гавриловича

По случаю хлебозаготовки Лозовеньковский райисполком меня выселяет из хаты и двора. Прошу Всеукраинский комитет предложить Лозовеньковскому райисполкому меня не выселять из хаты, так как я хлеб сложил во дворе и некуда ни с чем деться - как зерно, солома, солома, и семья 14 душ. Я обращался в Изюм до прокурора и в окрисполком, они мое дело надсилали до райисполкома, а райисполком не дает [ответа] и выселяет куда хочет²⁸.

1929 г., августа 16-го.

Хилько Свирид Гаврилович

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 156. Оригінал. Рукопис.

²⁸ На особистому прийому у ВУЦВКу С. Хильну в його проханні відмовили.- Док. № 39.

№ 40 ЗАЯВА СЕЛЯНИНА А. Р. ШИШЛОВА З С. ТЕРНИ КУП'ЯНСЬКОГО ОКРУГУ НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКу ПРОТИ НЕЗАКОННОГО ПРОДАЖУ ГОСПОДАРСТВА Й ВИСЕЛЕННЯ З ХАТИ

17 серпня 1929 р.

Президиуму ЦИК УССР от гр-на с. Терны Вильшанского р-на
Купянского округа УССР Шипилова Артема Родионовича

Заявление

Настоящим прошу Президиум ЦИК УССР разобрать мою просьбу о нижеследующем. В 1929 г. наш сельсовет совокупировал в одно хозяйство нашу семью, состоящую из 3-х хозяйств, но хозяйство вели индивидуально. После чего на нас было наложено весною вывезти 300 пуд. пшеницы, т. е. хлеб. Когда комиссия проверила факт, [что] не имеем столько хлеба, то постановила вывезти 20 пуд., каковые и были вывезены.

Сельсовет, не обратив внимания на решение комиссии и проделав заседание президиума, постановил продать имущество Шипилова Родиона Г. Но, вместо продажи [имущества] вышеупомянутого лица, таковое имущество было продано в Тернах не Шипилова Р. Г. а Шипилова Артема Р. Согласно налогового листа № 70 я являюсь отдельным [хозяином] и полагаю, что органы власти, стоящие на местах, поступили незаконно, ибо я не возражаю о

том, что они продали мою одну корову. Но в отношении дома я считаю незаконным, ибо согласно выписки [из] протокола заседания президиума сельсовета мое имущество не принадлежит к продаже, а принадлежит к продаже Шпилова Р. Г.

А посему я прошу Президиум ЦИК УССР срочно разобрать мое заявление и приостановить дело высылки меня из моего дома до урегулирования настоящего вопроса. Надеюсь, что ЦИК не допустит к такому незаконному действию местные органы власти и решит оставить мой дом за мной.

Приложение *: выписка [из] протокола заседания президиума сельсовета и налогового листа за № 70, который и доказывает, что мое хозяйство является отдельным²⁹.

17.VIII.1929 г.

К сему Шпилов А. Р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 357, арк. 135, Оригінал. Рукопис.

* В справі відсутнє.

²⁹ Заяву подано на особистому прийомі у ВУЦВКу і у проханні заявнику було відмовлено.-
Док. № 40.

№ 41
ВИРОК НАДЗВИЧАЙНОЇ СЕСІЇ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО
ОКРУЖНОГО СУДУ ПРО ЗАСУДЖЕННЯ ЖИТЕЛІВ
С ЛИСТВИНЕ КОРСУНСЬКОГО Р-НУ
ЗА НЕЗДАЧУ ХЛІБНИХ ЛИШКІВ

14 вересня 1929 р.

Вирок
Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки

1929 р. вересня 14 дня. Надзвич [айна] сесія Шевченківського округового суду в складі: головуючого Іванова, членів Пастельняка і Морозова, з секретарем Богославським, при участі прокурора т. Лазарчук, розглянувши в закритому судовому засіданні справу по звинуваченню гр. родом з селян с. Листвине Корсунського р-ну Шевченківської округи Лисенко Миколи Петровича, 51 року, займається хліборобством, господарство вище середняцького, малоосвічений, Лисенко Степана Миколаєвича, 28 років, займається хліборобством та робить по каменоломству, по фаху крепільщик-горноробочий, член спілки гірняків з 1924 р., малописьменний, несудимий, звинувачуються в підпалі клуні члена сільради Поштаренка та хороненні вибухового набоя, в злочинах, передбачених 54.8 та 196-м арт. КК.

Розглянувши матеріали справи, допитавши свідків та заслухавши пояснення підсудних, суд встановив: що гр. Лисенко Микола вороже настроєний проти міроприємств радянської влади, під час хлібозаготовчої кампанії не виконував розпоряджень сільради та хлібозаготовчої комісії яро здачу лишків хліба, а коли до нього з'являлись, щоб сповістити про збори, виклик до сільради тощо, то з'явившогося виганяв з двору, лаючись по матерічині. І не дивлячись на те, що має міцне господарство при малій кількості їдоків, лишків хліба не продав. Таке відношення з боку Лисенка Миколи викликало сільраду винести постанову про бойкот Лисенка Миколи як злісного нездатчика хліба та прохання про висилку його за межі УСРР.

Сількомісія по хлібозаготівлі, розглянувши список селян, у яких повинен був бути хліб, маючи на увазі, що хліб повинен бути у гр. Лисенка М., ухвалила обложити його в 30 пуд. і, після заяви Лисенка, що у нього хліба нема, 2 травня 1929 р. комісія направилась до садиби його перевірити його заяву. Під час огляду садиби хліба знайдено не було, але було знайдено захованим у дровах сало. Під час цього до комісії надійшла заява, що підсудний Лисенко М. свій хліб сховав у сина - Лисенка Степана, та його сусіда Гарячого, і коли комісія зробила огляд у Лисенка Степана, то у нього було знайдено: диск з 42 набоями від кулемета, 25 шматків динаміту і сім капсул та ін., під час чого Лисенко Степан втік, і з'явився лише на другий день в міліцію. 4 червня 1929 р. у члена сільради, що неодноразово виступав на зборах, зазначаючи про те, що його сусід Лисенко Микола має хліб і не бажає продати такий, годині у 8-й ранку, коли у хаті Поштаренка нікого не було, було підпалено клуню, яка згоріла, а також згорів і матеріал, що був приготовлений для повітки. Притому, коли починала горіти клуня, з хати вийшов Лисенко Микола, і коли до нього звернулася гр-ка Сиченко Текля, яка казала йому, аби тушив, то останній казав їй: "Хай горить, не треба тушити, ми її не затушимо", а також під час пожежі, коли свідок Макаренко звернувся до Лисенка М. і запитав його, чого він не спасає, то Лисенко відповів - "хай горить", не дивлячись на те, що інші селяне тушили пожежу та накривали мокрими ряднами клуню підсудного на випадок, коли повернеться вітер в бік клуні підсудного, щоб од його клуні не загорілись хати сусідів. На підставі вищезгаданого, суд вважає доведеним, що підсудний Лисенко Микола, маючи злобу на Поштаренка як члена сільради, активного робітника по хлібозаготівлі, з метою паралізації його діяльності та взагалі актива села щодо хлібозаготівлі, бажаючи залякати актив села щодо рішучих дій проти заможного елемента, вчиняв терористичний акт, знищивши через підпал клуню о 8-й годині ранку у гр. Поштаренка, чим вчинив злочин, передбачений 54.8-м арт. КК, що Лисенко Степан, загарбавши таємно вибухове надіб'я та хоронивши таке без належного дозволу, вчинив злочин, передбачений 74.1-м арт. КК. А тому, обміркувавши 42-44-й арт. КК, враховуючи, що злочин заподіяно проти інтересів держави та трудящих, вважаючи участь в підпалі Лисенка Степана недоведеною, суд присудив:

Лисенка Миколу Петровича за арт. 54.8-м КК за відсутністю обтяжливих обставин до позбавлення волі з суворою ізоляцією терміном на вісім років з конфіскацією половини належного йому майна, а також обмежити його в правах, передбачених п. "а", "б" і "в" арт. 29-го КК, на три роки. Лисенка Степана Миколаєвича за арт. 74.1-м КК до позбавлення волі на три роки з обмеженням прав, передбачених п. "а", "б", "в" арт. 29-го КК, на два роки. Засіб запобігання залишити поперед обраний - тримання під вартою, зарахувавши їм попереднє затримання: Миколі Лисенко з 6 червня 1929 р., Степану Лисенко з 4 червня 1929 р. Судвитрати покласти на засуджених. Річдокази конфіскувати.

Вирок може бути оскаржений до Надзвич [айної] сесії Найвищого Суду протягом 48 год.³⁰

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:

Секретар *

* Підпис нерозбірливий.

* Документ засвідчений печатною Шевченківського окружного суду.

³⁰ Кримінально-касаційна колегія Верховного суду УСРР постановою від 21 січня 1930 р. залишила вирок у силі.- Док. № 41.

№ 42
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ІНСТРУКТОРА АРТЕМІВСЬКОГО
ОКРВИКОНКОМУ АСТАПОВА ПРО ПЕРЕВІРКУ СКАРГ
ЖИТЕЛІВ С КРИВІ ЛУКИ ЛИМАНСЬКОГО Р-НУ
НА НАДМІРНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

25 жовтня 1929 р. *

Артемовському окружному исполнительному комитету
От інструктора ОИКа тов. Астапова - по вопросу жалоб в ВУЦИК
избирателей Кривой Луки Лиманского р-на
в просьбе, пересмотра объектов обложения сельхозналогом
и хлебозаготовками граждан Супрунова С. Ф.,
Иващенко Т. и Корсунова

Докладная записка

12 октября 1929 г. вместе с Лиманской районной налоговой комиссией выехали в Кривую Луку для производства обследования и выявления истины жалоб вышепоименованными гражданами. Прежде, чем приступить формально к обследованию, провел беседу с активом села с участием КНС по вопросу сельхозналога, хлебозаготовок и т. д. На беседе присутствовало 35 человек. Из выступлений товарищей можно констатировать, [что] жалобщики с заявлениями в сельский совет не обращались. Все они зажиточные крестьяне и не раз обращаются с подобными жалобами в ВУЦИК. После беседы член президиума РИК тов. Рудинский открыл заседание районной налоговой комиссии и приступили к разбору 45 заявлений, поступивших на протяжении нескольких месяцев, в числе которых и рассматривались заявления жалобщиков. В результате работы комиссия выявила:

Супрунов С. Ф. До обследования у него учтены нормы объектов обложения следующие: 9 едоков, 7,12 сотых земли - 234 руб. 96 коп., сенокос 0,81 саженой - 24 руб. 23 коп., лошадей 3, корова 1 - 107 руб. Всего земледельческого дохода 366 руб. 19 коп. Доход от промысла (на Донце водяная мельница и портняжество) - 395 руб., 8 % надбавки, всего 55 руб. 28 коп. Общий валовой доход - 746 руб. 47 коп., к уплате сельхозналога - 100 руб. 11 коп.

После обследования при участии самого Супрунова выявлено: 9 едоков, земли 6 дес. - 198 руб., сенокос 0,81-24 руб. 23 коп., коров 1, лошадей 3 - 107 руб. (всего дохода от земледелия). Доход от промысла за 6 месяцев. На ремонт, слабый помол, наколка камня, и другие

усовершенствования - 80 рабочих дней. Производственных дней засчитать 100. Суточный перемол установить 40 пуд. Мирчука взывается с каждого пуда минимально (3 пуда) - 300 пудов. По норме сдачи мирчука государству - 155 пуд. по минимальной цене 80 коп. за пуд - 124 руб., а остальные 140 руб. продано на рынке в среднем 3 руб. пуд - 420 руб. Итого валовой доход 544 руб. Скидка на производственные расходы 5 % - 27 руб. 20 коп. к оплатной, норма 516 руб. 80 коп.: 2 хозяйства - 258 руб. 40 коп. Заработок от портняжества (дочь и мать - модистки) 75 руб. в год, скидка 35 % - 26 руб. 25 коп. Всего от неземледельческого дохода за нормами - 284 руб. 65 коп. Земледельческий доход 329 руб. 23 коп.- 613 руб. 88 коп., 7 % надвышки - 42 руб. 98 коп.- 656 руб. 86 коп.

С подсчетом указанных норм согласно постановления окрисполкома по единому сельхозналогу к уплате налога Супрунову вместо 100 руб. 11 коп.- 77 руб. 68 коп. Понижение с/х налога (23 руб. 57 коп.) объясняется тем, что валовая доходность от водяной мельницы до обследования сельхозналога оплачивалась Супруновым. Фактически в этом доходе наполовину участвовал местный крестьянин Резников. В отношении его дочери Ульяны вопрос отпадает, так как она является членом семьи и сельхозналог не платит.

Корсунов О. О. Начисленные нормы объектов обложения сельской налоговой комиссией законны и правильны. В отношении страховки за проданных быков он в сельский Совет не обращался, страховка снята.

Иващенко Т. В. Обложено его налогом дважды за скотину и непосильную хлебозаготовку. Выявилось следующее. Иващенко живет нераздельно в Артемовском р-не в с. Григорьевка, куда и переселился. Там записал налоговый паспорт - 13 едоков, 15,60 [дес] земли, сенокоса 2,40 саж., лошадь 1, волов 2, коров 2, овец 7. Сельхозналог платит 79 руб. 32 коп. В Криволучском сельсовете Лиманского района в налоговый паспорт записал 12 едоков, волов 4, овец 3, усадьбы 0,30, земли 7,65. К уплате сельхозналога 18 руб. 75 коп., хлебозаготовка 150 пудов.

Характерно, что первая налоговая карточка за № 235 выписана па сына Иващенко Кирилла Тимофеевича *, а вторая налоговая карточка - на себя, Иващенко Тихона Васильевича. Фактически едоков не 25, а все-то 12. Фиктивную дробленность своего хозяйства, выписывание двух налоговых паспортов и приписка 13 "мертвых душ" - несомненная попытка со стороны Иващенко повлиять на снижение норм суммы в объектах обложения его сельхозналогом. В части хлебозаготовок установлена норма по Криволучскому селу 150 пудов, исходя из его землеобеспеченности 7,12 сотых при условии обмолота 35 пудов с десятины. Принимая во внимание, что его основное хозяйство находится в Артемовском районе, где он постоянно живет, указанная выше хлебозаготовка 150 пудов вполне реальна. Нужно добавить, что РИК и сельский Совет неоднократно просили у Иващенко представить справку от Григорьевского сельсовета о выполнении сельхозналога и хлебозаготовок. Иващенко справки не представил и уклоняется от представления. Эта жалоба разрешена следующим порядком: составлен обстоятельный акт с учетом фактической доходности в Криволучском селе, а остальные виды обложения по Григорьевскому сельсовету просить Артемовский РИК пересмотреть в части слияния всей доходности. Лиманский РИК сообщает Артемовскому РИКу о его обложении по хлебозаготовке на 150 пудов для общего учета.

Инструктор ОИК Астапов

Примечание: прилагаю три заявления, налоговые паспорта Иващенко: 235, 2058 за 1928/29 г. 210/93 за 1927/28 г.; Супрунова 209 за 1926/27 г. Прошу за минованием надобности секретариат ОИКа переслать карточку Супрунова, № [235] Иващенко, карточку № 210/93 и

повідку о хлебозаготовке через Лиманский РИК Криволуцкому Совету для вручення по належності. Налоговые карточки 2058, 235 Иващенко направить Лиманскому РИК тов. Рудинскому для перерасчета на основании составленного акта *.

Копію докладної записки направлено Лиманському РПК, фракції РИКу і ОПК³¹.

Оригіналові відповідає Челюканов

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 5, спр. 354, арк. 155-156. Засвідчена копія.

* Дата одержання доповідної записки у ВУЦВКу.

* Так у тексті, слід читати "Тихоновича".

* Вказані у примітці матеріали в архівній справі відсутні.

³¹ Секретар Артемівського орквиконкому Гатов надіслав копію цієї доповідної записки до ВУЦВКу, повідомивши при цьому, що від населення с. Крива Лука Лиманського р-ну надходить багато скарг на неправильне оподаткування і завищені плани хлібозаготівлі. Щоб розібратися в дійсному становищі орквиконком і відрядив на місце інструктора Астапова, в доповідній записці якого справа з'ясується більш об'єктивно.- Док. № 42.

№ 43
З СТАТТІ Й. В. СТАЛІНА "РІК ВЕЛИКОГО ПЕРЕЛОМУ"
ПРО РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

3 листопада 1929 р.

...Рухнули і розвіялися прахом твердження правих опортуністів (група Бухаріна) відносно того, що:

а) селяни не підуть у колгосп;

б) посилений темп розвитку колгоспів може викликати лише масове невдоволення і розмичку селянства з робітничим класом;

в) "стовповим шляхом" соціалістичного розвитку на селі є не колгоспи, а кооперація;

г) розвиток колгоспів і наступ на капіталістичні елементи села може залишити країну без хліба.

Все це рухнуло і розвіялося прахом, як старий буржуазно-ліберальний мотлох.

По-перше, селяни пішли в колгоспи пішли, пішли цілими селами, волостями, районами.

По-друге, масовий колгоспний рух не ослабляє, а зміцнює змичку, даючи їй нову, виробничу базу. Тепер навіть сліпі бачать, що коли і є якийсь серйозне невдоволення у основних мас селянства, то воно стосується не колгоспної політики радянської влади, а того, що Радянська влада не може угнатися за ростом колгоспного руху в справі постачання селянам машин і тракторів.

По-третє, спір про "стовповий шлях" соціалістичного розвитку села є спір схоластичний, гідний молодих дрібнобуржуазних лібералів типу Айхенвальда і Слепкова. Ясно, що поки не було масового колгоспного руху, "стовповим шляхом" були нижчі форми кооперації, постачальницька і збутова кооперація, а коли виступила на сцену вища форма кооперації, її колгоспна форма, остання стала "стовповим шляхом" розвитку. Говорячи без лапок, стовповим шляхом соціалістичного розвитку села є кооперативний план Леніна, який охоплює всі форми сільськогосподарської кооперації, від нижчих (постачальницько-збутова) до вищих (виробничо-колгоспна). Протиставити колгоспи кооперації - значить знуцатися з ленінізму і розписатися в своєму власному неуцтві.

По-четверте, тепер навіть сліпі бачать, що без наступу на капіталістичні елементи села і без розвитку колгоспного і радгоспного руху ми не мали б тепер ні вирішальних успіхів у справі хлібозаготівель, здобутих в поточному році, ні тих десятків мільйонів пудів недоторканих хлібних запасів, які вже нагромадилися в руках держави.

Більше того, можна з певністю сказати, що завдяки ростові колгоспно-радгоспного руху ми остаточно виходимо або вже вийшли з хлібної кризи. І якщо розвиток колгоспів і радгоспів піде посиленням темпом, то немає підстав сумніватися в тому, що наша країна через яких-небудь три роки стане однією з найбільш хлібних країн, якщо не найбільш хлібною країною в світі.

В чому полягає нове в нинішньому колгоспному русі? Нове і вирішальне в нинішньому колгоспному русі полягає в тому, що в колгоспи йдуть селяни не окремими групами, як це мало місце раніше, а цілими селами, волостями, районами, навіть округами.

А що це значить? Це значить, що в колгоспи пішов середняк. В цьому основа того корінного перелому в розвитку сільського господарства, який становить найважливіше досягнення радянської влади за минулий рік...

Сталін Й. Твори.- Т. 12.- С 130-132.

№ 44
ВИРОК НАДЗВИЧАЙНОЇ СЕСІЇ
МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОГО ОКРСУДУ ПРО ЗАСУДЖЕННЯ
ЖИТЕЛІВ С. КУДІЇВЦІ СТАНІСЛАВЧИЦЬКОГО Р-НУ
ЗА ВОРОЖЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАХОДІВ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА СЕЛІ

2 грудня 1929 р.

Вирок

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки 1929 г. декабля 1-2 дня
чрезвычайная сессия Могилев-Подольского окрсуда по криминальному отделу в составе

председательствующего Вишневецкого, членов Головки и Фостия, при секретаре Росочинском, в присутствии прокурора Дорфмана.

Рассмотрев в закрытом судебном заседании дело по обвинению: I. Сорочинского Константина Васильевича 1888 г. рожд., из селян, лишеного права голоса, судимого по ст. 119-й УК УССР; II. Марцынюка Григория Варфоломеевича, 1897 г. рожд., из селян, несудимого, беспартийного; III. Лиманковского Григория Андреевича, 1896 г. рожд., из селян, б/п, был под следствием за распространение провокационных слухов; IV. Коновалова Феодосия Ивановича, 1876 г. рожд., б/п, крестьянина, судимого по ст. 90-й УК УССР; V. Мацьшина Григория Петровича, 1899 г. рожд., б/п, крестьянина, судимого по ст. 54.10-й УК; VI. Ткачука Феодосия Терентьевича, 1884 г. рожд., крестьянина, несудимого, б/п.; VII. Блажко Федора Максимовича, 1874 г. рожд., крестьянина, несудимого. Все из с. Кудиевцы Станиславчицкого района Могилев-Под [ольского] округа. Данными, добытыми предварительным и судебным следствием, установлено, что, начиная с 1928 г., при проведении различного рода кампаний на селе и различных мероприятий советской власти на селе, в с. Кудиевцах со стороны кулацко-зажиточной части было оказано большое противодействие вплоть до срыва отдельных мероприятий соввласти и кампаний на селе. Особенно это было проявлено в период перевыборов Советов 1928/29 г., самообложения, контрактаций, коллективизации 1929 г. Сорочинский являлся идеологом и руководителем антисоветских проявлений на селе, в его антисоветских действиях ему активно помогали Лиманковский, Марцынкж, Коновалов, Ткачук, Блажко, которые повседневно агитировали против проводимых мероприятий соввласти, а 21 июля 1929 г. сорвали сход по вопросу коллективизации и контрактации. Благодаря их деятельности население и сельсовет были терроризированы и парализованы, а часть бедноты попала под их влияние, так бедняк Мацьшин выступал на сходе открыто против соввласти. На основании изложенного чрезвычайная сессия считает целиком доказанным инкриминируемые обвиняемым преступления. А посему, руководствуясь статьями 296, 297-й УПК УССР и на основании ст. 54.10-й УК УССР чрезвычайная сессия приговорила:

I. Мацьшина Григория Петровича к трем годам лишения свободы со строгой изоляцией, на основании ст. 48-й приговор считать условным с испытательным сроком на три года. Из-под стражи освободить; II. Блажко Федора Максимовича к трем годам лишения свободы со строгой изоляцией, на основании ст. 29-й п. "а", "б", "в" поразить в правах после отбытия наказания на три года; III. Ткачука Феодосия Терентьевича; IV. Коновалова Феодосия Ивановича к пяти годам лишения свободы со строгой изоляцией каждого, на основании ст. 29-й п. "а" "б" после отбытия наказания поразить в правах" на три года каждого; V. Марцынюка Григория Варфоломеевича; VI. Лиманковского Григория Андреевича к восьми годам лишения свободы со строгой изоляцией каждого, на основании ст. 33-й после отбытия наказания запретить проживание на Правобережье Украины на три года каждого и на основании ст. 29-й п. "а", "б", "в" после отбытия наказания поразить в правах каждого на три года; VII. Сорочинского Константина Васильевича к десяти годам лишения свободы со строгой изоляцией, конфисковав лично принадлежащее ему имущество, на основании ст. 33-й после отбытия наказания запретить проживание на Правобережной Украине на т да и на основании ст. 29-й п. "а", "б", "в" после отбытия наказания поразить в правах на три года. Всем обвиняемым меру пресечения избрать содержание под стражей. Судебные издержки взять на счет государства. Приговор может быть обжалован в 48-часовой срок в Верх-суд УССР³².

Оригінал за належними підписами.

Копія правдива:

Секретар *

[*](#) Підпис нерозбірливий.

[*](#) Документ засвідченим печаткою Могилів-Подільського окружного суду.

[32](#) Кримінально-касаційна комісія Верховного суду УСРР постановою від 27 січня 1930 р. залишила вирок в силі.- Док. № 44.

№ 45
ПОСТАНОВА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАРАДИ
НА ДОПОВІДЬ УРЯДОВОЇ КОМІСІЇ ПРО ДОПОМОГУ
СЕЛЯНСТВУ В РАЙОНАХ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НЕДОРОДУ³³

27 грудня 1929 р.

I. Доповідь урядової комісії по недороду взяти до відому.

II. Констатувати, що допомога, надана населенню недорідних районів і використана для бідняцько-середняцьких шарів селянства, сприяла збереженню темпу розвитку сільського господарства недорідних округ і, зокрема, мала позитивні наслідки як в змісті надання потрібної допомоги селянству під час лиха, так і з політичного боку, як яскравий зразок допомоги нужденному населенню з боку держави.

III. Відмітити що:

1. Допомогою охоплено дорослого населення близько 250 тис. чоловік, що складає понад 12 % всієї кількості дорослого населення в недорідних районах.

2. Охоплено допомогою дітей понад 250 тис. душ, що складає біля 20 % всієї кількості дітей в недорідних районах.

3. Що план постачання продуктів як для дорослого населення, так і для дітей виконано задовольняюче (близько 90 % до плану).

4. Збільшення і поліпшення допомоги дітям було здійснено за рахунок додаткових асигнувань з місцевих джерел, шляхом участі громадськості в допомозі, організацією громадського хлібовипікання тощо; зокрема [слід] відмітити значні досягнення в справі допомоги дітям на Одещині.

5. Надану допомогу завдяки активній участі КНС та бідноти одержала дійсно найнужденніша частина бідняцько-середняцьких шарів селянства.

6. Постачання кормів худобі проводилося зі значним запізненням, що негативно відбилось на стані худоби і що зазначене пояснюється, з одного боку, об'єктивними причинами, як-то

неможливістю своєчасного завозу фуражу з поза меж України, відсутністю достатньої кількості концкормів і, з другого боку, слабою роботою постачальницьких організацій.

IV. Констатувати, що ціла низка об'єктивних умов, пізні затвердження плану робіт, а в зв'язку з цим і неможливість проведення робіт восени, пізня весна, проведення посівної та хлібозаготовчої кампаній - не дали можливості своєчасно і повно виконати план громадських робіт.

Але разом з цим відмітити, що внаслідок проведених громадських робіт виконано значну кількість цінних для сільського господарства робіт - висушено 5100 га, зрошено 1185 га, закріплено пісків 1360 га, влаштовано лісових захисних смуг на площі 1455 га, закладено 170 га лісових питомників, влаштовано до 230 ставків, поліпшено шляхів протягом 285 км. V. Зауважити Миколаївському і Першотравенському ОВК на слабе виконання плану робіт (до 30 % плану).

VI. Констатувати, що в Херсонській і, почасти, в Одеській округах не вжито всіх заходів до забезпечення технічного боку проведення робіт, внаслідок чого якість робіт не завжди задовольняюча. VII. Констатувати, що майже по всіх бувших недорідних округах недостатньо притягалося безкоштовно до виконання робіт заможне селянство. VIII. Запропонувати ОВК бувших недорідних округ подати до НКЗС остаточні звіти по громадських роботах не пізніше 1.11. 1930 р. IX. Запропонувати ОВК всі закінчені і незакінчені роботи передати зацікавленому населенню і вжити заходів до забезпечення всіх робіт від руйнування і пошкодження весною.

X. Вважати, що весь план громадських робіт мусить бути обов'язково виконаний. Зобов'язати ОВК бувших недорідних округ виконати весною всі роботи за планом, притягаючи для проведення їх населення, що одержало аванси і не відробило їх, а також і заможне та зацікавлене селянство безкоштовно.

XI. Прийняти до відому, що за не остаточними розрахунками за відпущені продукти, у розпорядженні урядової комісії по недороду залишилося 2430 тис. крб., з них готівкою 976 тис. крб.

XII. 97 тис. крб., що внесені були ЦКДД для збільшення вартості пайку поверх асигнованих 1 млн крб., повернути ЦКДД.

XIII. Решту суми, а також і можливі надходження невикористаних сум від округ та постачальницьких організацій, зарахувати до держскарбниці для мети фінансування народного господарства, доручивши НКФ подати конкретний план використання цієї суми.

XIV. Перевірку відчитності в справі розрахунків за відпущені та використані продукти доручити НКФінові.

XV. Урядову комісію по недороду з цього часу вважати за ліквідовану³⁴.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 10, спр. 49, арк. 21-22. Копія.

³³ Див. док. № 27.-Док. № 45.

³⁴ Допомога районам, що постраждали від недороду, була тривалою. Остаточний план допомоги Раднарком УСРР затвердив ще 6 листопада 1928 р. і 16 листопада він був розісланий на місця. Потерпілими від недороду визнано 76 адміністративних районів в 11 округах. Найбільш потерпілими вважалися всі райони Одеського, Миколаївського, Херсонського округів та Молдавської АСРР, в яких потребували допомоги 16 % населення. Порівняно менших втрат зазнали інші 7 округів: Мелітопольський, Криворізький, Первомайський, Зінов'євський, Дніпропетровський, Запорізький та Кременчуцький, в межах яких недорідними визнано від 10 до 55 % районів (11 % населення). Але деякі райони Запорізького, Первомайського та Тульчинського округів не були визнані потерпілими, хоч становище населення там було тяжке. їм була надана фінансова допомога, виключно для дітей. Урядовим планом встановлений термін допомоги -10 місяців, практична з 1 жовтня 1928 р. до 1 серпня 1929 р. Планом передбачалися: організація харчування дорослого населення і дітей, постачання фуражу для тваринництва, відстрочка для селян платежів по позиках та надання пільг по с/г податку, забезпечення потреб під час весняної (1929 р.) сівби, посилення медичної та ветеринарної служб, проведення громадських робіт та ін. Для харчування дорослих було виділено 255,2 тис. боршна (84,7 % до плану), картоплі - 114,7 тис. ц (53,2 % до запланованого), для дітей - 239,6 тис. ц боршна (88,2 % до плану). Крім цих продуктів видавалися також крупа, цукор, олія, цибуля та ін. Загалом план постачання був виконаний на 83,2 %. На харчування дорослих і дітей виділено 11338 тис. крб., з них більш як 10 млн крб. асигнував уряд СРСР, решту - Центральна комісія допомоги дітям (ЦКДД) та Український Червоний Хрест (УЧХ). Доповідь урядової комісії по недороду див.: ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 10, спр. 49, арк. 3-20.- Док. № 45.

№ 46
З ПРОМОВИ И. В. СТАЛІНА НА КОНФЕРЕНЦІЇ
АГРАРНИКІВ-МАРКСИСТІВ "ДО ПИТАНЬ АГРАРНОЇ
ПОЛІТИКИ В СРСР" - ПРО КЛАСОВІ ЗРУШЕННЯ
І ПОВОРОТ У ПОЛІТИЦІ ПАРТИ

29 грудня 1929 р.

Нарешті питання про класові зрушення в країні і наступ соціалізму на капіталістичні елементи села. Характерна риса роботи нашої партії за останній рік полягає в тому, що ми, як партія, як радянська влада:

- а) розгорнули наступ по всьому фронту проти капіталістичних елементів села.
- б) цей наступ дав і продовжує давати, як відомо, дуже відчутні позитивні результати.

Що це значить? Це значить, що від політики обмеження експлуататорських тенденцій куркульства ми перейшли до політики ліквідації куркульства, як класу. Це значить, що ми проробили і продовжуємо пророблювати один з вирішальних поворотів в усій нашій політиці.

До останнього часу партія стояла на позиції обмеження експлуататорських тенденцій куркульства. Відомо, що ця політика була проголошена ще на VIII з'їзді партії. Вона, ця сама політика, була знову проголошена при запровадженні непу і на XI з'їзді нашої партії. Всі пам'ятають відомий лист Леніна про тези Преображенського³⁵ (1922 р.), де він знову вертається до питання про необхідність проведення саме такої політики. Вона була, нарешті, підтверджена XV з'їздом нашої партії. Її і проводили ми до останнього часу.

Чи правильна була ця політика? Так, вона була тоді безумовно правильна. Чи могли ми років п'ять або років три тому розпочати такий наступ на куркульство? Чи могли ми тоді розраховувати на успіх такого наступу? Ні, не могли. Це було б найнебезпечнішим авантюризмом. Це було б найнебезпечнішою грою в наступ. Бо ми напевно зірвалися б на цьому і, зірвавшись, зміцнили б позиції куркульства. Чому? Тому, що у нас не було ще тих опорних пунктів на селі, у вигляді широкої сітки радгоспів і колгоспів, на яких можна було б базуватися в рішучому наступі проти куркульства. Тому, що ми не мали тоді можливості замінити капіталістичне виробництво куркуля соціалістичним виробництвом колгоспів і радгоспів.

В 1926-1927 роках зінов'євсько-троцькістська опозиція посилено нав'язувала партії політику негайного наступу на куркульство. Партія не пішла на цю небезпечну авантюру, бо вона знала, що серйозні люди неможуть дозволити собі гру в наступ. Наступ на куркульство є серйозна справа. Його не можна змішувати з декламацією проти куркульства. Його не можна також змішувати з політикою дряпання з куркульством, яку посилено нав'язувала партії зінов'євсько-троцькістська опозиція. Наступати на куркульство - це значить зломити куркульство і ліквідувати його, як клас. Поза цими цілями наступ є декламація, дряпання, пустодзвонство, все що завгодно, тільки не справжній більшовицький наступ. Наступати на куркульство - це значить підготуватися до діла і ударити по куркульству, але ударити по ньому так, щоб воно не могло більше звестися на ноги. Це й називається у нас, більшовиків, справжнім наступом. Чи могли ми розпочати років п'ять або років три тому такий наступ, сподіваючись на успіх? Ні, не могли.

Справді, куркуль виробляв у 1927 р. більш як 600 млн пуд. хліба, а продавав з цієї суми в порядку позасільського обміну близько 130 млн пудів. Це досить серйозна сила, на яку не можна не зважати. А скільки виробляли тоді наші колгоспи і радгоспи? Близько 80 млн пуд., з яких вивезли на ринок (товарний хліб) близько 35 млн пуд. Судіть самі, чи могли ми тоді замінити куркульське виробництво і куркульський товарний хліб виробництвом і товарним хлібом наших колгоспів і радгоспів? Ясно, що не могли.

Що значить при таких умовах розпочати рішучий наступ на куркульство? Це значить напевно зірватися, посилити позиції куркульства і залишитися без хліба. Ось чому ми не могли і не повинні були розпочинати тоді рішучого наступу на куркульство всупереч авантюристським декламаціям зінов'євсько-троцькістської опозиції.

Ну, а тепер? Як тепер стоїть справа? Тепер у нас є достатня матеріальна база для того, щоб ударити по куркульству, зломити його опір, ліквідувати його, як клас, і замінити його виробництво виробництвом колгоспів і радгоспів. Відомо, що в 1929 р. виробництво хліба в колгоспах і радгоспах становило не менш як 400 млн пуд. (на 200 млн пуд. менше, ніж валова продукція куркульського господарства в 1927 р.). Відомо далі, що в 1929 р. колгоспи і радгоспи дали товарного хліба більш як 130 млн пудів (тобто більше, ніж куркуль у 1927 р.). Відомо, нарешті, що в 1930 р. валова хлібна продукція колгоспів і радгоспів становитиме не менш як 900 млн пудів (тобто більше, ніж валова продукція куркуля в 1927 р.), а товарного хліба дадуть вони не менш як 400 млн пуд. (тобто незрівнянно більше, ніж куркуль у 1927 р.).

Так стоїть тепер справа у нас, товариші.

Ось яке переміщення відбулось у нас в економіці країни.

Тепер у нас є, як бачите, матеріальна база для того, щоб замінити куркульське виробництво виробництвом колгоспів і радгоспів. Саме тому наш рішучий наступ на куркульство має тепер безперечний успіх.

Ось як треба наступати на куркульство, якщо говорити про справжній і рішучий наступ, а не обмежуватися пустопорожньою декламацією проти куркульства.

Ось чому ми перейшли останнім часом від політики обмеження експлуаторських тенденцій куркульства до політики ліквідації куркульства, як класу.

Ну, а як бути з політикою розкуркулювання, чи можна допустити розкуркулювання в районах суцільної колективізації? - запитують звідусіль. Смішне запитання!

Розкуркулювання не можна було допускати, поки ми стояли на точці зору обмеження експлуаторських тенденцій куркульства, поки ми не мали можливості перейти в рішучий наступ проти куркульства, поки у нас не було можливості замінити куркульське виробництво виробництвом колгоспів і радгоспів. Тоді політика недопустимості розкуркулювання була необхідна і правильна. А тепер? Тепер - інша справа. Тепер ми маємо можливість повести рішучий наступ на куркульство, зломити його опір, ліквідувати його, як клас, і замінити його виробництво виробництвом колгоспів і радгоспів. Тепер розкуркулювання проводиться самими бідняцько-середняцькими масами, які здійснюють суцільну колективізацію. Тепер розкуркулювання в районах суцільної колективізації не є вже простий адміністративний захід. Тепер розкуркулювання становить там складову частину утворення і розвитку колгоспів. Тому смішно і несерйозно розводитись тепер про розкуркулювання. Знявши голову, за волоссям не плачуть.

Не менш смішним здається друге питання: чи можна пустити куркуля в колгосп. Звичайно, не можна його пускати в колгосп. Не можна, бо він є заклятим ворогом колгоспного руху.

Сталін Й. Твори.- Т. 12.- С 165-169.

³⁵ Див. В.№ I.№ Ленін. Твори, вид. 3-тє, т.№ XXVII, стор.№ 191-194. (Прим, док.). - Док. № 46.

№ 47
**З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ
ОКРКОЛГОСПСПІЛКИ ПРО ВИКЛЮЧЕННЯ З КОЛГОСПІВ СЕЛЯН,
ВИЗНАНИХ КУРКУЛЯМИ**

7 січня 1930 р.

III. Про виключення куркульських елементів

Внаслідок широкого розгорнення роботи по виявленню і очистці колгоспів від куркульських ворожих елементів, в сучасний момент майже по всіх колгоспах проходить самоперевірка соціального стану й складу колоб'єднань. Особливу активність в боротьбі проти куркульських й взагалі ворожих елементів виявляє батрацько-бідняцька частина колоб'єднань й села. В останній час з районів надходять відомості про виключення куркульських елементів з колгоспів. Особливу роль відіграє у викритті цих елементів газета "Наша правда", в кожному номері якої вміщуються дописи сількорів про часткову засміченість в колгоспах.

Повних відомостей про наслідки чистки "поки що немає, але окремі відомості свідчать про низку випадків виключення куркульських елементів, а саме:

1. У т-ві СОЗ ім. Ворошилова (Старокаранського р-ну) виявлено 6 куркулів, яких виключено.
2. У т-ві СОЗ "Червона зірка" (Жовтневого р-ну) виявлено 9 куркулів, які були бойкотовані за хлібозаготівлю. Т-во реорганізовано й бойкотованих виключено.
3. В артіль "Наdejда" (Люксембургського р-ну) виявлено 4 куркульських та підкуркульських елемента, які експлуатували батрацтво й вели розкладницьку роботу в артілі, внаслідок чого артіль розпала. Всі 4 виключені.
4. В колгоспах села Стародубівки (Володарського р-ну), яке перейшло на суцільну колективізацію, виявлено й виключено з колгоспів куркулів та підкуркульників 17 осіб, які раніше пролізли до колгоспів.
5. В комуні "Труд" (Люксембургського р-ну) виявлено 2 куркулі-експертники, яких виключено.
6. В СОЗі "Вперед" (Берестоватського р-ну) виявлено 3 куркулів, яких виключено.
7. В СОЗі "Зелене поле" (Андріївського р-ну) виявлено 5 куркулів, які вели розкладницьку роботу. Всі виключені.
8. В артілі "Незаможник" (Старокаранського р-ну) було виявлено 1 куркуля, якого виключено.
9. В СОЗі "Енергія" (Мангуського р-ну) було виявлено 1 куркуля й виключено.
10. Досить велика кількість виявлена по Бердянському р-ну - близько 40 куркулів, яких виключено.

Процес чистки продовжується, про наслідки буде сповіщено в дальніших інформзводках.

Голова правління Маріупольської ОКС *Лісничий*

Інформатор *Рибчинський*

№ 48
ВИРОК НАДЗВИЧАЙНОЇ СЕСІЇ АРТЕМІВСЬКОГО
ОКРУЖНОГО СУДУ ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ Й ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ СЕЛЯН
С. ПАРАСКОВІЇВКИ ГРИШИНСЬКОГО Р-НУ ЗА НЕЗДАЧУ ЛИШКІВ ХЛІБА З
УРОЖАЮ 1929 Р.

12 січня 1930 р.

Вирок

Іменем Української Соціалістическої Советської Республіки

1930 года января 12 дня чрезвычайная сессия Артемовского окружного суда по уголовному отделу в составе: председательствующего Бермана, членов Фесенко и Петровского при секретаре Березницкой с участием прокурора Гампера, разглядев в закрытом судебном заседании дело по обвинению:

1. Гр. Труфанова Якова Петровича, 25 лет, происходящего из крестьян с. Парасковиевка Анновского сельсовета Гришинского р-на Артемовского округа, работающего с 1927 г. на Красноармейском руднике забойщиком, имеющего вместе с отцом 17 дес. земли, женатого, с низшим образованием, украинца, беспартийного, не судившегося, члена союза горняков;
2. Перепечаенко Павла Ивановича, 50 лет, в настоящее время зажиточного середняка, до революции имевшего с братьями собственной земли 110 дес, эксплуатировавшего 5 батраков, бывшего псаломщика, украинца, хлебороба, женатого, не судившегося, с низшим образованием, имущество коего продано весной 1929 г. за невыполнение весенней хлебозаготовки, проживающего в с. Парасковиевка Анновского сельсовета Гришинского р-на Артемовского округа;
3. Перепечаенко Леонтия Ивановича, 60 лет, украинца, женатого, занимающегося сельским хозяйством. До революции с братьями имел 110 дес. собственной земли, эксплуатировал 5 батраков, в настоящее время зажиточного середняка, имущество коего продано за злостное невыполнение хлебозаготовки весной 1929 г., не судившегося, грамотного.

В том, что братья Перепечаенко Иван* и Леонтий, будучи недовольными мероприятиями советской власти в области хлебозаготовок, подпоили Труфанова Якова с целью совершения террористического акта над представителями советской власти на селе, т. е. в преступлении, предусмотренном ст. 54-8 УК УССР.

Чрезвычайная сессия, рассмотрев материал предварительного следствия, допросом обвиняемых, заслушав заключение прокурора, установила:

Что Перепечаенко Павел Иванович, Перепечаенко Леонтий Иванович, будучи недовольными мероприятиями советской власти, ввиду того, что у них обоих весной 1929 г. описали и: продали имущество, как злостных несдатчиков хлебных излишков, 26 октября 1929 г. Перепечаенко Леонтий Иванович подпоил односельчанина Труфанова Якова Петровича с целью совершения последним террористического акта над работниками сельсовета. Труфанов, подпоенный Перепечаенко Леонтием, явившись 26 октября 1929 г. в сельсовет,

избил секретаря сельсовета Т. Терещенко, а также представителя рабочей бригады Высоцкого. В процессе избиения представителей власти Труфанов кричал: "Гадов-коммунистов перевешаю! Вы грабите крестьян, забираете хлеб и имущество. Я вам покажу как грабить!" В это время в сельсовете присутствовал Перепечаенко Павел Иванович, который, пользуясь тем, что в сельсовете собрались крестьяне, стал подстрекать их, говоря: "Что Вы издеваетесь над пьяными, зачем Вы его берете? Мы сами его заберем домой, довольно, что Вы нас ограбили". И тогда Труфанова арестовали и стали выводить из сельсовета. Перепечаенко Павел среди крестьян кричал: "Зачем издеваться над человеком, который правду говорит?" и пр. Принимая во внимание все вышеизложенное, чрезвычайная сессия считает предъявленное обвинение всем трем обвиняемым вполне доказанным, что предусмотрено ст. 54-8 УК УССР. Руководствуясь 7-й ст. УК и 297 УПК приговорила: Труфанова Якова Петровича 25 лет, Перепечаенко Павла Ивановича 50 лет, Перепечаенко Леонтия Ивановича 60 лет на основании ст. 54-8 УК с санкцией ст. 54-2 УК подвергнуть лишению свободы со строгой изоляцией сроком по восемь лет каждого с конфискацией лично им принадлежащего всего имущества. На основании 32-й ст. УК лишить их всех троих гражданских прав по пунктам А, Б и В 29-й ст. УК сроком по пять лет каждого. На основании 33-й ст. УК признать всех троих осужденных социально опасными для данной местности, и после отбытия наказания выселить за пределы Артемовского, Сталинского и Луганского округов сроком на три года каждого. На основании 27-й ст. УК зачесть осужденным предварительное заключение Труфанову Якову и Перепечаенко Павлу с 26 октября 1929 г. и Перепечаенко Леонтию с 29 ноября 1929 г. Мера пресечения в отношении всех осужденных избрать содержание под стражей. Судебные издержки по делу отнести за счет Республики. Приговор может быть обжалован в Верховный суд через окрпрокурора в 48-часовой срок, с момента его оглашения.

Приговор вынесен 12 января 1930 г. в г. Артемовске в 14 час. 30 мин.¹

(Берман, Петровский, Фесенко)
Верно: секретарь [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 13, спр. 68, арк. 67. Засвідчена копія.

* У документі помилка, слід читати "Павло".

¹ Кримінально-касаційна колегія Верховного суду УСРР 20 березня 1930 р., розглянувши касаційні скарги засуджених, Труфанову скоротила термін позбавлення волі до 5 років, а братам Перепечаєнкам вирок залишила в силі.- Док. № 48.

№ 49
РОЗПОРЯДЖЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ВІДБРАННЯ
ЛИШКІВ ЗЕМЛІ У ЗАМОЖНИХ ГОСПОДАРСТВАХ

15 січня 1930 р.

До всіх окрземвідділів, Зінов'євського та Вінницького окрвиконкомів
"Про зменшення розмірів землекористування для куркульських господарств"

Колегія НКЗС у засіданні 1 січня ц. р. (протокол № 13) визнала за потрібне для куркульських господарств зменшити крайні найвищі розміри землекористування, встановлені НКЗС в 1927 р., і встановити для кожного куркульського господарства розмір землекористування на їдця відповідно пересічного земельного забезпечення даного села, але на двір в цілому не вище розмірів, встановлених за доданою відомістю*, а земельні лишки зверх встановлених розмірів відібрати від куркульських господарств адміністративним порядком, використавши ці лишки для створення радгоспів і с/г колективів.

Згідно з цим Наркомземсправ пропонує:

1. негайно приступити до роботи по перевірці господарств згідно з зазначеною постановою колегії НКЗС.
2. Безпосереднє виконання цього розпорядження покласти на сільські Ради за доглядом і інструктуванням районних земельних відділів, а Зінов'євській і Вінницькій округам - за доглядом і інструктуванням інструкторів по регулюванню земельних відносин РВК.
3. Перевіряти лише куркульські господарства за ознаками, встановленими в постанові РНК УСРР від 6.IX.1929 р., не зачіпаючи інших господарств.
4. Визначити пересічну кількість землі всіх вжитків на одного їдця по даному селу, і відповідно до цього, залежно від числа їдців кожного куркульського господарства, встановити для нього розмір землекористування, але у всіх випадках встановлена для куркульського господарства кількість землі не може перевищувати розміру, встановленого НКЗС за даною відомістю.
5. Земельні лишки зверх встановленого розміру відібрати адміністративним порядком постановою сільської Ради, але без жодного порушення громадської сівозміни; сівозміну хутірських чи одрубних куркульських господарств до уваги не приймати.
6. Коли ж куркульське господарство проводить городницьке господарство промислового типу біля міста чи промислового центру, розмір землекористування такого господарства встановити в 0,5 га на господарство.
7. Всю роботу по відібранню земельних лишків від куркульських господарств закінчити до початку весняних польових робіт.
8. Не пізніше 15 березня 1930 р. подати до НКЗС звіт із зазначенням числа перевірених куркульських господарств, площі відібраних лишків і способів використання відібраних лишків.
9. Найвищі розміри землекористування для промислових садків, виноградників, хмільників буде надіслано додатково.

Заст. Наркомземсправ
(Качинський)

За керівника групи землевпорядження
(Владимиров)

Згідно: Попель

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 10, спр. 601, арк. 230. Копія. Склограф. прим.

* Відомість не додається.

№ 50
ЗАЯВА ЖИТЕЛЯ М-КА РІПКИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ
М. В. АТРОЩЕНКА ДО ВУЦВК ПРО БЕЗПІДСТАВНІСТЬ ЕКСПЕРТНОГО
ПОДАТКУ,
ШТРАФУВАННЯ И РОЗКУРКУЛЕННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

20 січня 1930 р.

До Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету
Гр-на м-ка Ріпок Чернігівської округи
Атрощенко Микити Васильовича

Заява

В цьому році мене обкладено в експертному порядку с/г податком в сумі 102 крб. та самообкладанням у 51 крб. за те, що я в минулому 1928/29 р. мав невелику чайну, продавав тільки кип'яток, й то тільки раз на тиждень, поскільки у нас в Ріпках буває тільки один базарний день по вівторках. На яку чайну я вибирав патента та плачу подохідний налог. Я звертався до фінінспектора, чому ж я двічі обкладаюсь - за чайну, с/г податком та подохідним налогом? То він відповів: "подавай заяву, так скинемо".

Я подав заяву, но мені відмовили.

Тепер же на мене наклали 35 пуд. зерна та 50 пуд. картоплі, як хліботівлі, яких я не мав змоги внести, через те, що маю тільки 1,00 (одну) дес. ріллі й при 5 їдоках мені самому не вистачає. В господарстві в мене всього хата, сарай, кінь, корова, 1 дес. ріллі та 2 дес сіножаті. За невзнос хлібозаготівлі на мене наклали штраф в 5-кратному розмірі та оштрафували мене на 864 крб., за який штраф спродали моє майно, а саме: хату, сарай й корову за 405 крб.

Прохаю ВУЦВК розглянути мою заяву щодо неправильного обкладання мене в експертному порядку та невірний підхід щодо накладання хлібозаготівлі, та дати розпорядження про відміну штрафу за хлібозаготівлю й повернути належне мені майно².

20.I.1930 р.

Микита Атрощенко

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 178, арк. 263. Оригінал. Рукопис.

² На заяві М. Атрощенко є штамп: "Особистий прийом Голови ВУЦВК тов. Петровського", тобто розмова відбулася з самим Г. І. Петровським. Після неї на заяві з'явилася резолюція зав. приймальною Кошелева: "За особистим розпорядженням Г. І. Петровського розглянуто на нараді членів ВУЦВК, працюючих в прийомній. Відмовити 23.I.1930 р. А. Кошелев". Та селянин навряд чи змирився а таким висновком, бо судячи з окремих документів в архівній справі, він звертався до інших установ, зокрема, до Центрального бюро скарг НК РСІ УСРР, знову до ВУЦВК та ін. Нарешті 8 серпня 1930 р. приймальна голови ВУЦВК повідомила йому: "Заяву Вашу зі скаргою па неправильне розкуркулення Вашого господарства було надіслано до Чернігівського окрвиконкому на остаточне розв'язання справи 17.VI.1930 р. за № 300, куди й слід Вам звернутися за всіма довідками".

Чим закінчилася ця справа - невідомо, але місцеві власті майже не йшли всупереч рішенню центру, й можна припустити, що врешті-решт скарга лишилась. без наслідків, як і в багатьох інших селян, які опинилися в такому становищі.- Док. № 50.

№ 51
З СТАТТІ Й. В. СТАЛІНА "ДО ПИТАННЯ
ПРО ПОЛІТИКУ ЛІКВІДАЦІЇ КУРКУЛЬСТВА, ЯК КЛАСУ"

*21 січня 1930 р.**

...З чого виходив XV з'їзд, проголошуючи посилення політики обмеження (і витіснення) капіталістичних елементів села? З того, що, незважаючи на це обмеження куркульства, куркульство, як клас, все ж має залишитися до якогось часу. На цій підставі XV з'їзд залишив у силі закон про оренду землі, прекрасно знаючи, що орендарями в своїй масі є куркулі. На цій підставі XV з'їзд залишив у силі заков про наймавші праці на селі, зажадавши його точного проведення в життя. На цій підставі була ще раз проголошена недопустимість розкуркулювання. Чи суперечать ці закони і ці постанови політиці обмеження (і витіснення) капіталістичних елементів села? Безумовно, ні. Чи суперечать ці закони і ці постанови політиці ліквідації куркульства, як класу? Безумовно, так! Значить, ці закони і ці постанови доведеться тепер відкласти набік в районах суцільної колективізації, сфера поширення якої росте не днями, а годинами. А втім, вони уже відкладені набік самим Ходом колгоспного руху в районах суцільної колективізації.

Чи можна після цього твердити, що політика ліквідації куркульства, як класу, є продовженням політики обмеження (і витіснення) капіталістичних елементів села? Ясно, що не можна.

Автор згаданої статті забуває, що не можна витіснити клас куркульства, як клас, заходами податкового і всякого іншого обмеження, залишаючи в руках цього класу знаряддя виробництва з правом вільного користування землею і зберігаючи в нашій практиці закон про наймання праці на селі, закон про оренду, заборону розкуркулювання. Автор забуває, що при політиці обмеження експлуататорських тенденцій куркульства можна розраховувати на витіснення лігше окремих загонів куркульства, що не суперечить, а навпаки, передбачає залишення до якогось часу куркульства, як класу. Щоб витіснити куркульство як клас. для цього недосить політики обмеження і витіснення окремих його загонів. Щоб витіснити куркульство, як клас, треба зломити у відкритому бою опір цього класу і позбавити його виробничих джерел існування і розвитку (вільне користування землею, знаряддя виробництва, оренда, право наймання праці і т. д.).

Це і є поворот до політики ліквідації куркульства, як класу. Без цього розмови про витіснення куркульства, як класу, є пусте базікання, угодне і вигідне лише правим ухильникам. Без цього немислима ніяка осерйозна, а тим більше суцільна колективізація села. Це добре зрозуміли бідняки і середняки нашого села, які громлять куркульство і здійснюють суцільну колективізацію. Цього не розуміють, що, як видно, деякі наші товариші.

Отже, нинішня політика партії на селі є не продовження старої політики, а поворот від старої політики обмеження (і витіснення) капіталістичних елементів села до нової політики ліквідації куркульства, як класу.

"Красная Звезда", № 18, 21 січня 1930 р.

Сталін Й. Твори.-Т. 12.-С. 180-182.

* Дата публікації в газеті "Красная звезда".

№ 52
**З ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ
ДО ВУЦВКУ ПРО ХІД СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ
ПО РАЙОНАХ ОКРУГУ***

30 січня 1930 р.

Політика партії й радвлди про прискорені темпи колективізації знайшла широкий відбиток в умовах Шевченківської округи. Будучи однією з найбільш перенаселених та малоземельних округ на Україні, Шевченківщина за останні роки дійшла до справжньої кризи індивідуального господарювання. Дуже низька землезабезпеченість на господарство (2,9 га) та щорічне збільшення приблизно на 8-10 % кількості господарств, перетворювало індивідуальні господарства Шевченківщини на карликові нерентабельні господарства. Й незважаючи на те, що врожайність на Шевченківщині одна з найвищих на Україні, дальший розвиток товаровості сільського господарства, піднесення урожайності -о майже загальмувався. Це найяскравіше відбилося на стані сировинної бази цукрової промисловості, що значно розвинена в окрузі (19 цукроварень). Урожайність буряку, починаючи з 1925 р., систематично надала. Так, у 1925 р. га давав 145 ц, у 1926 р.- 122 ц, у 1927 р.- 129 ц, у 1928 р.- 94 ц, 1929 р.- 62 ц. В таких умовах гасло суцільної колективізації округи на базі бурякосіяння й цукрової промисловості впродовж двох посівних кампаній - весняної та осінньої 1930 р.- кинуте округовими керуючими органами, жваво було підхоплене всіма масовими організаціями округи, сільським активом і бідняцько-середняцькими масами села. Масовий колективістичний рух, що розгорнувся в окрузі впродовж 1928/29 р. й дав наслідком три цілком усупільнених району - Шполянський, Петрівський, Стеблівський, та близько 50 усупільнених сел. став поширюватись та закріплюватись великою масового організаційною роботою, що чим далі, то ширше розгортається, ув'язуючись з суцільною колективізацією та підготовкою до весняної засівної кампанії.

Проведена округою робота по підготовці суцільної колективізації.

Протягом двох місяців (з 15 листопада по 15 січня) проведено таку підготовчу роботу до суцільної колективізації: 1) широка партійна нарада з 520 учасниками; 2) широка округова бідняцько-батрацько-середняцька конференція з 2 тис. чоловік; 3) широка конференція робітників-цукровиків та сільгосплісу на 1 тис. чоловік; 4) районні бідняцько-батрацько-середняцькі конференції, збори, наради, а також сільські наради й конференції, у яких взяло участь 88 602 чоловіка; 5) округова виробнича (земельна) нарада на 200 чоловік; 6) пленуми окрвиконкому, ОРПС та всіх інших керуючих органів округи; 7) організовано в окрузі та надіслано на райони 208 робітничих бригад, до складу яких входить 967 робітників; 8) мобілізовано округою та надіслано на села 260 робітників (партійців, агрономів комсомольців та 5 чоловік агрономічної бригади НКЗ); 9) районові організації надіслали на села 696 робітників; 10) до кожного району надіслано виїздну редакцію пересувної

Провідних кадрів колгоспів	40 чоловік	на 14 днів	курси закінчено
Керівників колгоспів	1500 >>	на 15 >>	>>
Бригадирів-трактористів	110 >>	>> 60 >>	йдуть
Рахівників колгоспів	450 >>	>> 30 >>	>>
Агротехніків	450 >>	>> 30 >>	>>
Агроуповноважених	200 >>	>> 7 >>	мають ближчими
Боротьби з шкідниками	1700 >>	>> 4 >>	днями почати
Мірщиків	510 >>	>> 10 >>	йдуть
Трактористів-рульових	1400 >>	>> 45 >>	>>
Всього:	6360 чоловік	241 днів	

газети; 11) організовано такі курси; 12) розроблено організаційний план суцільної колективізації округи; 13) видано в окрузі такі матеріали: а) оргплан суцільної колективізації; б) постанови виробничої земельної наради; в) матеріали округової батрацько-бідняцько-середняцької та робітничої конференцій; 14) завезено колгоспівської літератури в округу. на 60 тис. крб. Вся ця організаційна та масова робота дала значні наслідки в зрушенні й дальнішому розвитку масової колективізації в окрузі.

Стан суцільної колективізації округи та підготовки до весняної сільськогосподарської кампанії

На 20 січня стан суцільної колективізації округи характеризується такими даними:

1. Усупільнено земельної площі (прийнято статuti та зареєстровано райвиконкомами) 597, 596 га або 64,8 %. Всього на сучасний мент існує в окрузі 866 колективних об'єднань (при наявності 514 населених пунктів). З них: комун - 46, артiлів - 329, СОЗів - 491. Треба зазначити, що весь час кількість окремих форм колгоспів та співвідношення між ними міняються в напрямку збільшення вищих форм - колгоспів та укрупнення і перетворення села в один колгосп.

За неповними відомостями з районів на 20 січня маємо цілком усупільнених сіл - 144, на 75 % - 41, на 50 % - 32; деякі села (Жорнокліїв, Михайлівка та ін.) цілком переходять на статут комуни. Але й цей стан весь час міняється. В сучасний мент зі зростом усупільнення взагалі кількість сіл усупільнених повністю значно більша.

2. Усупільнено робочої худоби - 30 312 голів, або 32,7 %. Одночасно з усупільненням робочої худоби проводиться усупільнення кормів для неї. Наприклад: по Шполянському району усупільнено 50 тис. пуд. грубих кормів. За відомостями таких районів, як Мошенський, Іркліївський усупільнена худоба забезпечена грубими кормами повністю.

Окружні організації оцінюють стан усупільнення худоби, як незадовільний, не відповідаючий загальному стану усупільнення. Незважаючи на те, що при усупільненні оцінка худоби проводиться не нижче риночних цін, такий стан з усупільненням худоби пояснюється тим, що на місцях, немає спільних приміщень для зведення усупільненої худоби, не розроблено як слід питання про організацію догляду за усупільненою худобою та організацією робіт і заробітків усупільненої худоби впродовж зимового часу. Разом із цим остаточне оформлення усупільнення робочої худоби також гальмується й тим, що оцінка її, тобто технічне оформлення усупільнення, вимагає багато часу. Зараз на налагодження цієї справи звернено увагу всіх районових і сільських організацій та округових

уповноважених. Поруч із розкуркуленням і одібранням в фонд колективізації сел куркульських приміщень, ця справа посунеться вперед значно краще.

3. Усупільнення реманенту проходить значно швидше, ніж усупільнення худоби. Це пояснюється тим, що для усупільненого реманенту не потребується стільки приміщень та налагодження догляду, як за худобою. Хоч зведених даних про усупільнення реманенту в окрузі ще не має, але дані по окремих районах цілком це стверджують. Так в Корсунському р-ні усупільнено мертвого реманенту - 49, в Іркліївському - 100 та в Шполянському - 80 %. Зводка про стан усупільнення по районах прикладається.

В зв'язку з великою підготовчою та організаційною роботою до суцільної колективізації, а також з пізнім, надісланням Наркомземом (5 січня) контрольних цифр посівкампанії, складання виробничих планів та доведення планів посівкампанії до села, а також розгортання практично-господарчих заходів по підготовці до весняної с. г. кампанії в окрузі трохи запізнилось. Зараз навіть до наміченого урядом строку, в усіх селах округи плани посівкампанії до села доведені.

На 25 січня, основні заходи по посівкампанії виконані в окрузі в таких розмірах:

Мобілізовано насінневого фонду	432 832 пуд.	або 30,2%
Очищено зерна	211 097 >>	>> 16,2 %
Відремонтовано тракторів	25 та	
Іншого с/г знаряддя	1316 шт.	>> 16 %
Законтраковано буряку	52 085 га	>> 80,1 %
Інших ярих культур	20 350 га	>> 10%
Забезпечено площу під буряк: а) насінням б) мінеральним угноєнням в) сівалками г) заходами боротьби з шкідниками		на 80 % на 8,1 % Цукротрест не з'ясував До цього часу Цукротрест не з'ясував
Машинопостачання	не одержано округою за планом: плугів-луцильників - 233 шт., борон посівних - 455 шт., культиваторів 9-лайнних 130 шт., полольників - 37 шт., сівалок - 284 шт. та 235 машин і знаряддів причіпних до тракторів.	
Реалізовано машин на 152 тис. крб., або 12 %.		

Кредитування: кредитовий план складений у розмірі 16 225 тис. крб., задоволений у розмірі 3242 тис. крб., або на 20 %. Кредити вже розверстані по районах, товариствах і проводиться робота по капіталонагромадженню до них - 5 695 500 крб.

Основним недоліком в роботі до цього часу було те, що місцеві організації не перебудували своєї роботи на господарські рейки. Це в значній мірі пояснюється тим, що основні господарські фактори - трактори, кредити, чистогатункове насіння ще не прибули в округу й неможливо було розгорнути господарських міроприємств.

Особливо погано стоїть справа з тракторизацією округи. Незважаючи на те, що є декілька постанов правління Цукротресту про надсилку 320 тракторів в округу до початку весняної засівної кампанії і навіть була винесена постанова, аби ці трактори дали Шевченківщині з партії, що раніше була визначена для радгоспів Цукротресту, зараз Цукротрест відмовляється дати округі трактори. Округа опинилась в дуже скрутному стані, коли тракторні станції не лише були широко популяризовані серед населення, а навіть проведена вся підготовча робота до їхньої організації, а саме: навчаються 1400 трактористів, складено з населенням умови, а також законтраковано нові площі під буряк без проведення попередньої глибокої оранки, яка може бути компенсована лише тракторною оранкою. В зв'язку з цим зараз посилилось недовір'я до всіх заходів і міроприємств по суцільній колективізації, й ворожа агітація використовує цей момент. Водночас і Укрколгоспсоюз не забезпечує Шполянську тракторну станцію 60 тракторами, як це було визначено всіма попередніми планами, а дає лише 20 тракторів, що гальмує нормальний зріст вже існуючої тракторної станції. Укрсільцукор також відмовляється постачити тракторами Набутівську цукроварню.

Погано стоїть справа з кредитами на суцільну колективізацію. Основні заходи по суцільній колективізації, як-то: розвиток скотарства (силосні башти, ферми, племенні розсадники, свинарники, телятники, усупільнення робочої худоби) буде розрахований на 3 млн. крб. довготермінової контрактиції буряка, про що теж була постанова Цукротресту. Зараз цих кредитів округа не одержала і не з'ясовано, чи може їх одержати. А загальне кредитування збільшилось проти минулого року лише на 300 тис. крб. Незважаючи на необхідність та можливості збільшення в окрузі площі під буряк, щоб завантажити повністю цукроварні округи сировиною, ця справа гальмується виключно тим, що Цукротрест відмовився забезпечити навіть 65 тис. га площі під буряк, як насінням, так і мінеральним угноєнням і засобами боротьби зі шкідниками.

Крім того, розроблений попередньо Цукротрестом тип радгоспно-колгоспного господарства в бурякосіючому районі зараз зовсім не здійснюється. Не лише не будуються всі радгоспно-колгоспні об'єднання, визначені оргпланом, але навіть не провадиться спроба утворити в окрузі декілька досвідних об'єднань.

Щодо сортозміни, то центральними органами не виконуються постанови СТО і РНК" про видачу чисто гатункового насіння в районах цукроварень колгоспам в остаточний розрахунок за буряк, з тим, щоби протягом двох років у районах цукроварень замінити все безпорядне насіння па сортове.

Недостатнє розгортання господарських заходів посівкампанії та низька якість роботи по усупільненню в значній мірі пояснює недостачу агропомічних сил для складання виробничих планів вже колективізованих сіл, досить низька кваліфікація значної частини працюючих в окрузі агрономів, відсутність розроблених центром та науково-ДОСЛІДНИЦЬКИМИ організаціями матеріалів про організацію великого колективного господарства, особливо таких питань, як оптимальні розміри колгоспів, організація праці в

колгоспах; статуту, розподіл продукції та інші питання внутрішнього розпорядку. Доводиться при обмеженості округових сил, одночасно з практичною роботою займатися розробкою цих питань: Відсутність в центрі масової популярної літератури по колективізації, обмеженість таких організаційно-культурних засобів в окрузі, як кіно, радіо, чарівні ліхтарі, засобів пересування (машин) та телефонів (лише 30 сільрад мають телефони). Також не вистачає в окрузі й організаторів колективізації. Обіцяні окрузі робітники в рахунок "25 000" ще не прибули.

Класова боротьба й розкуркулення

Пророблена велика масова робота дала значний зріст класової свідомості бідноти, батрацтва, а також зміцнення їхньої спілки з середняками.

Чітка класова лінія щодо куркуля, яка з початку роботи була дана місцям, про неприпустимість прийому куркулів до колгоспів, а також чистку куркулів з існуючих колгоспів, сплотила бідняцько-середняцькі маси та протиставила їх куркулям. В усіх селах відбулись постанови загальних зборів, де затверджувався список осіб, що не мають права бути членами колгоспів. Таких господарств в селах налічується 3-12%. Опір куркулів суцільній колективізації, їх агітація проти колективізації значно поширились. Куркулі розпускають всякі брехні про те, що колективізація - це панщина, що вона доведе селян до старців, що вся округа буде засіватись лише буряком і не буде чого їсти та ін. Куркулі агітують за продаж насіння, худоби й продають це. Посилилась також робота духівництва, сектанства та інших темних і ворожих елементів. В останній час, у зв'язку з розгорненням розкуркулення маються знову випадки терористичних актів з боку куркулів: у Малокалігирському р-ні пострілом у вікно під час зборів забито сільуповноваженого по колективізації; в Шполі через вікно забито голову сільради, в с. Красносільці знищено радіо.

Окрутова бідняцько-батрацько-середняцька конференція винесла постанову про розкуркулення, яка була стверджена президією округового виконавчого комітету.

Зараз по всій окрузі провадиться масова робота, виносяться постанови про розкуркулення та почалось масове розкуркулення. У деяких районах: Золотоніському, Петрівському, Кам'янському, Іркліївському - розкуркулення вже закінчено. Є відомості про розкуркулення 688 господарств, яких батрацько-середняцькі маси розкуркулили дощенту. Опір з боку куркулів виявляється в тому, що куркулі ховають та нищать своє майно. Наприклад, в Іркліївському районі один куркуль навіть зняв залізо з даху; а також починають тікати. Сільради, як правило, приймають найактивнішу участь у суцільній колективізації, розкуркуленні та підготовці до весняної засівної кампанії. Власне кажучи, вони з основними штабами цих міроприємств на селі. Але є окремі сільради (наприклад - Гречківка, Ребедайлівка та ін.), що не стоять па височині. Зараз дано директиву, аби ці сільради, що не проводять правильної класової лінії, або байдуже ставляться до суцільної колективізації, переобирались.

Звітно-перевірочна кампанія сільрад проводиться, цілком ув'язуючись з суцільною колективізацією та підготовкою до посівкампанії.

Голова Шевченківського окрвиконкому
(Левкович)

30.1.1930 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 15, спр. 507, арк. 1-8. Копія.

* Опущено відомості про стан тваринництва, озимини, внутрішній розпорядок колгоспів.

№ 53
ПОСТАНОВА ЦВК СРСР ПРО ДОСТРОКОВІ ПЕРЕВИБОРИ
СІЛЬСЬКИХ РАД І РАЙВИКОНКОМІВ В РАЙОНАХ
СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

31 січня 1930 р.

Центральным исполнительным комитетам союзных республик
РСФСР, УССР, БССР, ЗСФСР, УзССР, ТуркССР и ТадССР

В своем постановлении от 25 января 1930 г. о новых задачах советов в связи с широко развернувшейся коллективизацией в деревне³ Президиум Центрального Исполнительного Комитета Союза ССР указал, что сельский совет, не перестроивший своей работы, сельский совет, не ставший во главе колхозного движения, отстающий от темпов социалистического преобразования деревни, не умеющий организовать бедняцко-батрацкие массы - такой сельский совет подлежит немедленному переизбранию.

Во исполнение этой директивы Президиум Центрального Исполнительного Комитета Союза ССР предлагает центральным исполнительным комитетам союзных республик разрешить центральным исполнительным комитетам автономных республик, краевым (областным) и окружным исполнительным комитетам произвести досрочные перевыборы сельских советов, состав которых засорен чуждыми элементами и которые не смогли, опираясь на батрацкие и бедняцко-средняцкие массы крестьянства, стать во главе социалистического переустройства деревни и руководить колхозным движением, а также произвести перевыборы всех сельских советов в районах сплошной коллективизации под углом усиления их руководящего влияния в социалистическом переустройстве деревни и большего вовлечения в них батрацко-бедняцких слоев населения и актива колхозников.

Также разрешить переизбрание районных исполнительных комитетов, не обеспечивающих достаточного руководства сельскими советами, не развернувших работы по коллективизации сельского хозяйства и по улучшению обслуживания колхозного населения.

Президиум Центрального Исполнительного Комитета Союза ССР указывает, что в предстоящую кампанию перевыборов советов должны быть мобилизованы широчайшие массы батрачества, бедноты и середняков на дальнейшее развертывание коллективизации сельского хозяйства и ликвидацию кулачества как класса, с тем, чтобы перевыборы советов обеспечили также успешное проведение весенней посевной кампании.

Планы перевыборов сельских советов и районных исполнительных комитетов, отчеты сельских советов и отдельных членов их должны быть предварительно обсуждены в группах бедноты сельских советов, на общих собраниях батрачества и бедноты и собраниях колхозников.

Досрочные перевыборы сельских советов и районных исполнительных комитетов, а также перевыборы сельских советов в районах сплошной коллективизации, должны проводиться в соответствии с избирательным законодательством Союза ССР и союзных республик.

Председатель ЦИК Союза ССР *М. Калинин*

Секретарь ЦИК Союза ССР *А. Енукидзе*

Москва. Кремль
31 января 1930 г.

Распубликовано в № 31 Известий ЦИК Союза ССР и ВЦИК от 1 февраля 1930 г.

СЗ СССР.- 1930.- № 9, отдел 1-й.- Ст. 106.

³ В цій постанові, зокрема, зазначалося: "Сельский совет, который не перестроит своей работы применительно к новым задачам, в связи с массовой коллективизацией, и не станет во главе колхозного движения, будет на деле кулацким сельским советом, неспособным проводить политику социалистического строительства... Основным содержанием работы сельских советов в связи с массовой коллективизацией является их активное участие в составлении производственных планов коллективных хозяйств и их осуществление, причем роль сельских советов должна особенно проявиться в усилении процессов обобществления, правильной организации труда и в наблюдении за выполнением коллективными хозяйствами всех их обязательств перед пролетарским государством (хлебозаготовки, контрактации, налоги и т. д.)... Городские советы должны па деле помочь сельским советам посылкой особых бригад из членов городских советов, активистов-рабочих на временную или постоянную работу в сельские советы (СЗ СССР.- 1930.- № 7. отдел 1-й.-Ст. 85).-Док. № 53.

№ 54

**ПОСТАНОВА ЦВК І РНК СРСР ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ
І БОРОТЬБУ З КУРКУЛЬСТВОМ**

1 лютого 1930 р.

*О мероприятиях по укреплению социалистического переустройства
сельского хозяйства в районах сплошной коллективизации
и по борьбе с кулачеством*

В целях обеспечения наиболее благоприятных условий для социалистического переустройства сельского хозяйства Центральный Исполнительный Комитет и Совет Народных Комиссаров Союза ССР постановляют:

1. Отменить в районах сплошной коллективизации действие закона о разрешении аренды земли и о применении наемного труда в единоличных крестьянских хозяйствах (VII и VIII разделы общих начал землепользования и землеустройства). Исключения из этого правила в отношении середняцких хозяйств регулируются районными исполнительными комитетами под руководством, и контролем окружных исполнительных комитетов.
2. Предоставить краевым (областным) исполнительным комитетам и правительствам автономных республик право применять в этих районах все необходимые меры борьбы с кулачеством вплоть до полной конфискации имущества кулаков и выселения их из пределов отдельных районов и краев (областей).

Конфискованное имущество кулацких хозяйств, за исключением той части, которая идет в погашение причитающихся с кулаков обязательств (долгов) государственным и кооперативным органам, должно передаваться в неделимые фонды колхозов в качестве взноса бедняков, батраков, вступающих в колхоз.

3. Предложить правительствам союзных республик, в развитие настоящего постановления, дать необходимые указания краевым (областным) исполнительным комитетам и правительствам автономных республик.

Председатель ЦИК Союза ССР *М. Калинин*

Председатель СНК Союза ССР *А. Рыков*

Секретарь ЦИК Союза ССР *А. Енукидзе*

Москва. Кремль
1 февраля 1930 г.

Распубликовано в № 32 Известий ЦИК Союза ССР и ВЦИК от 2 февраля 1930 г.

СЗ СССР.-1930.-№ 9, отдел 1-й.-Ст. 105.

№ 55

3 ЗАЯВИ ХЛИБОРОБА К. Я. АНТОЩЕНКА 3 С. КОРСУН АРТЕМІВСЬКОГО ОКРУГУ ДО ВУЦВКУ ПРО НЕЗАКОННІСТЬ РОЗКУРКУЛЕННЯ И ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВ

*6 лютого 1930 р.**

В ВУЦИК от красного партизана,
гр. с. Корсуна Артемовского округа К. Я. Антощенко

...В ** 1929 г. я занимался хлебопашеством, имея 4 га посевной земли, 2 лошади, 1 корову. После умолота хлеба мной было вывезено 43 пуд. хлеба на ссыпункт добровольно в августе месяце. 8 декабря 1929 г. Корсунский сельсовет прислал мне извещение о дополнительном вывозе 100 пуд. хлебных культур и 25 пуд. подсолнечных семечек, которых я не сеял. Срок выполнения - 1 день. 9 декабря мной было вывезено 105 Пуд. хлебных культур, а семечек не вывез. Взамен семечек было мной предложено хлебные культуры в двойном размере, на что я получил отказ. После чего конфисковали имущество, продали дом, забрали с/х инвентарь, весь хлеб и выбросили меня и мое семейство на улицу.

После конфискации я подал заявление о снятии с меня земельного надела. Корсунский сельсовет 27 декабря прислал мне извещение об обсеменении земли, но чем ее обсеменять, если все конфисковано? 30 декабря получено мной новое уведомление, где предлагается мне и моей жене внести в фонд ликвидации безграмотных 180 руб.

В период с 1923 г. по 1929 г. я находился на службе, не имея наемного труда, о чем подтверждает акт обследования Корсунского сельсовета от 20.VIII. 1929 г. Несмотря на это, меня причислили к кулакам и лишили права голоса. Я обжаловался в Артемовский окрисполком и окрпрокуратуру, где мне было отказано в моей просьбе.

Все партизаны при советской власти пользуются привилегиями и льготами, мне же эти льготы не только не предоставляют, но даже лишили самого необходимого - это права на гражданство, т. е. права голоса без всяких на это оснований. В 1921 -1928 гг. я не был лишенцем, а теперь лишили, не представляя возможным где-либо работать, выбросив семью на улицу, которая состоит из 5 душ - жены, 2-х детей (старшей девочке 4 года, а младшей 6 месяцев) и матери-старухи 65 лет.

Прошу разобрать мое дело, восстановить мои права и распорядиться вернуть конфискованное имущество. Считаю, что конфискация проведена незаконно. В подтверждение вышеизложенного прилагаю при сем документы о моей службе в Красной Армии и о службе в гражданских учреждениях⁴.

К. Антощенко

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 178, арк. 188. Оригінал. Рукопис.

* Дата подання заяви на особистому прийомі у ВУЦВКу.

** Опущено текст з описом життя за 1917-1928 рр.

⁴ В архівній справі цих документів немає. У перегляді обставин розкуркулення К. Антощенко було відмовлено. На його заяві в резолюція "трійки": "Беручи до уваги, що справу вже було перевірено ОВК та РВК (у прохача на руках є заява з резолюцією секретаря ОВК з 17.XI.1929 р.) та окрпрокуратури, яка листом № 112/87 від 28.I.1930 р. сповістила прохача про безпідставність його скарг (лист на руках у прохача) - в проханні про перегляд справи відмовити [три підписи], 6.II.1930 р." Того ж дня приймальня ВУЦВК офіційно повідомила селянина про рішення "трійки" на його домашню адресу.- Док. № 55.

№ 56
ЗАЯВА СЕЛЯНИНА Й. Й. БЕЗПАЛЬКА ДО ВУЦВКУ
ПРОТИ РІШЕННЯ ОРІХІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ НА ЗАПОРІЖЖІ
ПРО ЙОГО ВИСИЛКУ НА СОЛОВКИ ЯК СИНА КУРКУЛЯ

*14 лютого 1930 р.**

В Центральный Исполнительный комитет
гр.-на пос. Орехова, 1-й Покровской части
Иосифа Иосифовича Безпалько

Заява

Я, согласно постановления Ореховского поселкового Совета, подлежу высылке на Соловки, как сын бывшего кулака-отца. До революции мне было 16 лет, я еще не имел понятия взрослого человека о праве собственности и об эксплуатации человека над человеком. С 1922 г. по 1929 г. облагался нормальным сельскохозяйственным налогом, жил самостоятельно, и не был лишен избирательных прав. И только в 1929 г. к моему

сельскохозяйственному налогу было прибавлено 50 %, а всего заплатил 97 руб. Таким образом, эта цифра и обстоятельства дела говорят за то, что у меня не куркульское хозяйство, и что я старой куркульской идеологии по своей молодости еще не мог усвоить, а усвоил совершенно новое течение трудового народа, какового я и придерживаюсь на протяжении 12 лет.

Никогда я не выступал против мероприятий советской власти, не был судим и до сего времени не признавался вредным элементом советской власти. Если мой отец считается эксплуататором, то я за это не должен нести наказание, ибо я лично не был эксплуататором и ничего общего с ним не имею. А посему прошу Центральный Исполнительный комитет обратить особое свое внимание на неправильное мое выселение на Соловки⁵.

Проситель *И. Безпалько*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 179, арк. 356. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання заяви в приймальні ВУЦВК.

⁵ Відповіді на заяву не виявлено.- Док. № 56.

№ 57
З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЛИСТА ІНСПЕКТОРА НАРКОМЗЕМУ УСРР
М. СУКАЧА ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ
Й ПРИВЛАСНЕННЯ МАЙНА СЕЛЯН В ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ ОКРУЗІ

19 лютого 1930 р.

До посівтрійки при НКЗ УСРР тов. Волошинову

...Ліквідація куркуля як класу в окрузі почалася ще в двадцятих числах січня. Розкуркулено вже 4236 господарств, що складає приблизно 50 % до всіх куркульських господарств, відносно яких винесені постанови сільських зборів бідноти та середняків про розкуркулення. Біднота та середняцтво виявили велику політичну свідомість та активність в справі майнового та політичного роззброєння куркуля, рішуче й дружно приймали постанови, а також забирали від куркулів до усупільненого фонду колгоспів засоби виробництва з куркульських господарств.

Треба разом з тим зазначити, що справа розкуркулення на Шевченківщині в окремих районах і селах мала багато перекручувань директив центру. Головнішим з перекручувань треба відмітити моменти голого адміністрування, а також те, що розкуркуленням зачеплено середняка. Наведу дещо про те, як проводилось розкуркулення в Іркліївському р-ні. 20 січня на райпартзборах була висловлена установка, що слід негайно приступити до роззброєння куркуля. Того ж числа голова сільради с. Іркліїва т. Мацак негайно скликав засідання сільради з трьох чоловік і прийняли постанову приступити до розкуркулення. Слідом за засіданням президії сільради були скликані збори КНС та активу в кількості 53 осіб. На останніх підтверджено постанову сільради і вирішено зараз же взятися до роботи (в селі 1507

виборців). Годин в 11 вечора актив, озброївшись мисливськими рушницями, а також притягнувши чоловік зо два червоноармійців, попрямував до куркульських дворів і почав розкуркулюваний, забираючи не лише засоби виробництва, а й різні дрібні хатні речі: подушки, коврики, залізні ложки, часи-будильники, куски мила та ін. Всіх було намічено розкуркулити за ніч 24 господарства, але коли дійшли до дев'ятого господарства, то голова сільради вже вибув із строю: його куркулі побили, вибили зуби. Цей випадок примусив припинити роботу, а на слідуєчий день районів організації звернули увагу на ці хиби і послали попередження в другі села, хоча і в других селах встигнули наробити не кращого. В с. Крутьках комісія по розкуркулюванше забарахолилась, попривласнювала розкуркулені речі, навіть голова комісії, член партії з райцентру Мацієвич, взяв собі 7 вироблених овчин на кожух. Було проведено трус, забарахолені речі, знайдені у членів комісії по квартирах, відібрані, а комісію заарештовано. В цьому ж р-ні розкуркулено багато середняків. В Чернобаївському районі розкуркулено 28 середняків. Взагалі в справі розкуркулення кожний р-н перекручував по-своєму. Ця справа зараз вивчається і вживається заходів до попередження всіх недоліків в дальнійшій роботі по закінченню розкуркулення.

Зараз я перебуваю у Канівському р-ні, звідки і пишу цього листа. З Каніва переїду ще в один-два райони, а потім, поінформувавши округову організацію про наслідки роботи, повернуся до Харкова.

Інспектор Сукач

19 лютого 1930 р.
м. Канів

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 15, спр. 507, арк. 14-18. Оригінал.

№ 58
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ КЕРІВНИЦТВА КРИВОРІЗЬКОЇ
ОКРУЖНОЇ КК -РСІ ДО ЦКК КП(б)У
ПРО КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ Й РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯН В ОКРУЗІ

22 лютого 1930 р.
Сов. секретно

Хлебозаготовительная кампания этого года в округе прошла под знаком решительной борьбы с капиталистическим элементом. Мобилизация масс на переход к социалистическому ведению хозяйства, мобилизация членов партии на хлебозаготовки - помогла ещё больше оживить работу ячеек, укрепить боеспособность организации, а вместе взятое, включая сюда и чистку партии и чистку аппарата, которая проводилась под знаком борьбы с оппортунизмом, косностью и бюрократизмом, извращениями, дало такие результаты: а) 100 % выполнение плана хлебозаготовки; б) коллективизировано 98 % хозяйств; в) обобществление 97 % площади и 98 % тягловой силы и, наконец, обобществление на 100,3 % песенного зерна на весеннюю посевную кампанию (по пшенице 80 %). Указанные сведения по посевматериалу даны на 20 февраля.

Бурный рост коллективизации в округе поставил вопрос о ликвидации кулака как класса. Выступления Сталина на конференции марксистов-аграрников и передовые статьи газеты "Правда" и т. д. нами учтены и ОПК развернул широко массовую работу (конференции селян, интеллигенции по районам, молодёжи, а потом и окружные конференции) по подготовке

масс к раскулачиванию. ОКК принимала активное участие как в хлебозаготовке, посевкампании, так и в работе по раскулачиванию. Большая половина работников КК руководила на местах раскулачиванием, я также был г" районе и раскулачивал. Результаты раскулачивания такие:

а) 40 тыс. человек рабочих, батраков, бедноты и середняков участвовали в раскулачивании. Только единицы нашлись из партийцев, которые уклонились от раскулачивания или проповедывали, что надо поосторожней, мол, оставляйте и по коровке и по конячке;

б) кулак видя, что наступает масса, не смел сопротивляться. Он, скрежеща зубами, молчал, были только 3-4 случая сопротивления (не пускал во двор, закрыл хату и попытка наносить побои бригаде);

в) раскулачено по округу 4000 хозяйств, или 3,7 %, т. е. 95 % кулаков экспертников;

г) по приблизительным подсчётам конфисковано 4000 лошадей и столько же коров. Около 4 тыс. хат и до 5 тыс. разных других построек. Больше 125 тыс. пуд. зерна (это после хлебозаготовки), 15 тыс. разных с/х. машин, около 3 тыс. овец, больше 1 тыс. свиней, 25-30 тыс. денег в облигаций и разного другого имущества. У отдельных кулаков находили по 150 пар нижнего белья, по 10-12 пуд. сала, по 3-5 пуд. коровьего масла, по 1 тыс. метров мануфактуры. Основная масса передана в коллективы. Около 300 коров передано молочным фермам, деньги на трактора. Батрак и бедняк безбоязненно вселялись в кулацкую хату;

д) середняк, освобождаясь из-под влияния кулака, быстрее пошёл в коллектив, так: до раскулачивания было около 40 % дворов объединено, после раскулачивания сразу же через 5-10 дней мы добились коллективизации 79 %, прекратилось разбазаривание скота.

На днях я участвовал в районе в проведении собрания бедноты и СОЗов - о выселении кулака. Подчёркиваю, что боязнь кое-кого о том, что беднота и сотовцы не будут активны при обсуждении о выселении, провалилась, настроение лучше всего определить такими двумя моментами:

1) по Широковскому району (где я был) из 8 тыс. участников на собрании голосовало против выселения только 3 человека, да и то против отдельных кандидатур; 2) к списку, намеченному в районе, в 150 человек, актив наметил 20 человек, а на собрании бедноты и сотовцев, если учитывать и изменения, то около 70 человек (изменили человек 20 по району: ко старости, вдов и т. д.). Настроение такое: "Долой их, чтобы они нам не мешали".

Были отдельные искривления при раскулачивании, кое-где задели середняка, дана директива об исправлении. По Божедаровке я сам проверял, как подошли к раскулачиванию, и там хозяйств 10-15 сразу восстановили. По Широковскому р-ну также 5-6 хозяйств восстановили.

В Софиевском районе по Авдотьевскому сельсовету председатель сельсовета, секретарь сельсовета и ряд бедняков решили дополнительно пораскулачивать и 15-19 февраля 1930 г. пошли ночью к ряду середняков и даже бедняков, начали раскулачивать, причём в опись заносились только громоздкие вещи, и все ценные, деньги, ценности и облигации забрали себе в карман. Дошли до того, что одну батрачку разули. Все они арестованы, 20 февраля выезжал зампред ОЙКа. Кое-где при раскулачивании были попытки свести личные счёты, но этому давался отпор.

В данное время идёт подготовка к выселению кулаков, большая часть работников ОКК будет участвовать в выселении (начнётся 23- 26 числа).

ОКК в данное время сосредоточила максимум внимания на проверке директив к весенней посевкампании. Проверено: 1) засыпка зерна; 2) очистка; 3) продвижение машины; 4) состояние мастерских; 5) ход контракции.

В данное время работает бригада над применением в колхозах форм отчётности и учёта. На периферию мобилизовано 200 бухгалтеров" Бригада РКИ установила, что преподанные формы с центра очень громоздкие, рассчитанные на среднеквалифицированного работника, кроме того, не отражают процессов труда и совершенно почти не учитывают таковых. Проработаны более простые формы учёта и отчётности. Просьба к вам, созвать при НК РКИ совещание или на заседании коллегии НК РКИ заслушать наш доклад и рассмотреть формы. Дальше ждать нельзя, надо сейчас же дать такую отчётность, которая бы могла быть заведена грамотным работником. По преподанным формам с центра только для одного крупного СОЗа потребуется 20 счётных работников, наши же формы уменьшают до 5 человек и более, правильный учёт будет.

Политическое настроение села удовлетворительное. В данное время приступили к выселению кулаков. Кулак всеми силами пытается завоевать па свою сторону кое-кого, но не удаётся (подробно о выселении напишу, после окончания выселения). Кулаков много удрало из мест жительства. В отдельных местах организует кулак повстанкомы, так, например, в Пятихатском р-не кулак Перерва вместе с бывшим руководителем банды Карпенко втянули в свою организацию до 100 человек, причём кулаков 10-15 человек, остальные же бедняки и середняки. Характерно отметить, что совещания проводились у члена партии Грищенко (из с. Желтого). Многие участники - это исключенные из партии. Все они арестованы ГПУ. Грищенко нами исключён из партии. Факт подготовки к восстанию по весне ГПУ установлен.

В Казанке кулачество продолжает вести агитацию, что их Бурдино во время хлебозаготовок обобрал с хлебом и теперь нет на посев. Кое-где пытаются методы воздействия через бригады на лиц, не желающих вносить посевмат в СОЗ, истолковать бурдиновщиной и клеветают о том, что якобы проводится сбор под силой репрессий и т. д.

На производстве политическое настроение можно характеризовать ростом участия в соцсоревновании, за истекший квартал [число] участников соцсоревнования выросло на 28 %, добыча выполнена по руде с превышением на 9 %.

Но есть кулацкие прорывы и на производстве. Когда обсуждали па руднике [им.] Чубаря вопрос о выселении кулаков, несколько рабочих плакали, настроенно подкулачникам удалось создать неблагоприятное. Первая декада февраля дала резкое снижение добычи. На Мопровском руднике на собрании рабочих, когда делали доклад о раскулачивании и о сборе недоимок с нэпманов, несколько рабочих требовали раскулачивания коммунистов и специалистов. На Октябрьском руднике усиленно развивается агитация против единоначалия и подрыва авторитета хозяйственников.

На "Коминтерне" (Марганец) на одной из шахт выявлено человек 50 среди рабочих зажиточных и кулаков, которые не один раз устраивали волынку на руднике. Парторганизация и пресса усиленно ведут разъяснительную работу.

О чистке партии заканчиваем отчёт, писать здесь не буду, только скажу, что все силы напрягаем, чтобы закончить отчёт, но к сроку сумеем дать. Я уже сам тоже занялся составлением, думаю, что к 25 февраля закончим. Чистка аппарата приостановлена нами до 1 марта 1930 г.

Необходимо сказать, что в данное время при тех условиях, в каких мы живём в округе (все силы на коллективизацию, ликвидацию кулака как класса и сбор посевмат) чистка путается в ногах.

Проводим большую работу по обследованию подготовки к строительству. Заканчиваются совещания секции РКИ. Развёртываем доклады ОКК на производстве. Не всё успеваем сделать своевременно, так что, если кое с чем запоздаем, не очень ругайте⁶.

С ком. приветом (Троцюк)

22.II.30 г.

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 8, спр. 1329, арк. 104-106. Засвідчена копія.*

* Документ засвідчений печаткою Криворізької окружної КК КП(б)У-РСІ.

⁶ Цей документ є типовим для апаратників тих часів і викликав подвійне ставлення. З одного боку, не розраховане на стороннє око завдяки грифу "секретно", повідомлення автора досить відверто подає діяльність місцевої влади як "досягнення" в галузі колективізації і розкуркулення. У той же час вражає беззаконня, свавілля й пряме грабїжництво селян з привласненням чужого добра, на що звернула увагу при інспекції округу інформаційна група ЦКК КП(б)У (док. № 70). Подібні документи вимагають критичної оцінки їх змісту з точки зору об'єктивності відтворення справжньої дійсності на селі.- Док. № 58.

№ 59
ВИСНОВКИ ІНСПЕКТОРА НАРКОМЗЕМУ УСРР Н. П. РЯБУХИ
ПРО ХІД СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ
Й РОЗКУРКУЛЮВАННЯ СЕЛЯН У КРЕМЕНЧУЦЬКОМУ ОКРУЗІ

26 лютого 1930 р.

Перевіривши роботу з Кременчуцькій окрузі (Олександрійський, Семенівський, Потіцький, Глобинський колгоспсектори, радгоспи, машинно-тракторну станцію, РЗВ та ін.) щодо підготовки й провадження весняної сільськогосподарської виробничої кампанії, необхідно констатувати:

1. Від колективного руху, його кількості дворів і площі, відстає і мається розрив між кількісними і якісними показниками, як [по] всій окрузі в цілому, а також і окремих районах, селах, колгоспоб'єднаннях. Особливо відстає усупільнення ярої пшениці, є села, колгоспоб'єднання у вищезазначених районах, де пшеничний клин забезпечений де усупільненої площі на 15-20 %, райони на 40-50, а також і округа в цілому стоїть на 60%.

Ще гірше справа з насінневим забезпеченням кормового клину (кукурудза) ; є колгоспсектори, села й райони, які на це не звертають ніякої уваги, а тому показники зовсім незадовольняючі - від 5-30 % і взагалі по окрузі - 45 %.

Не краще справа якості самої колективізації: є цілий ряд випадків, коли РПК, РВК і осередки на місцях підходять до цієї справи досить несерйозно, по-головотяпськи з верхоглядським поглядом, гоняться, захоплюються, агітують за суцільну колективізацію, але не доводять справи до кінця, по звертають ніякої уваги па юридичність оформлення закріплення цих колективів, приклади: Семенівський, Глобинський, Олександрійський р-ни. Робиться об'ява суцільної колективізації села, що соло вже перейшло на суцільну колективізацію на таких підставах: и селі 300-500 дворів, на зібранні присутніх - 112-160 чоловік, голосує "за" 50, останні або "проти", або утримались. Явочних реєстраційних аркушів зовсім не ведеться, протоколи не підписуються, на багатьох зборах статуту не зачитуються, а по багатьох місцях відсутні й такі протоколи, і після таких постанов приступають до роботи, негайно усуспільнюють насіння, а то й коні, реманент, а за все останнє, що дійсно в них не організовано, що дійсно село не перейшло ще на суцільну колективізацію - за це забувають, а з цього й витікає ходіння по дворах, обшуки поголовні, а навіть в деяких селах і арешти (Олександрія, Глобине). І коли доводиться натикатись на такі суцільні колективи і давати пояснюючий напрямом, що це не так, що ця метода невірна, що це шлях найменших труднощів та ін., то на цьому починається спекуляція, дискредитація представників центру й округи і невірне тлумачення, що представники розвалюють колективи, примушують віддавати насіння назад, що й було в Глобинському районі у с. Обізнювка з тов. Касьяном і Чорноволом, і другий випадок - засідання райпарткому, тлумачення секретаря райпарткома Атаманенка.

Усуспільнення коней і сільськогосподарського реманенту, транспорту, харчування та ін. іде дуже й дуже мляво, а в деяких колгоспоб'єднаннях ще й не розпочиналось. Є невірне тлумачення, що значить усуспільнення, лічуть те, що взято на облік у членів колгоспу, яким кожний член колгоспу безпосередньо розпоряджається, так і дають в зводках, як усуспільнене (Семенівський, Олександрійський і Глобинський р-ни).

Саме недбайливе, безгосподарче й навіть преступив відношення до мертвого с/г реманенту, а також і до живої худоби, яка передана від розкуркулюваний, а також усуспільненої. В районах Олександрійському, Семенівському машини зведені в кучу, як лом - в хаосі, складні машини знаходяться під відвертим небом, в деяких колгоспах молотарки й локомотиви стоять в полі, нічим не прикриті, на току, де молотили; жатка, де було закінчено косовицю, там і брошена. Є випадки в Семенівському р-ні - передана колгоспу скотина своєчасно не годується, по дню без харчів. По поясненню член правління, чому це так, відповів: "Члени колгоспу не хочуть годувати, немає відер, неділя" та ін. Таких фактів можна навести багато, але досить і цього, щоб дійсно уявити таку безгосподарчу картину. Уваги ж на це з боку сільської рада, РВК та РЗВ не звернуто.

Як метод й система, по цих районах в більшості вживається голе адміністрування по усуспільненню, особливо посівного зерна, шляхом лазання по коморах, обшуку кожного члена колгоспу, а також і не члена колгоспу.

Плани до колгоспника не доведені громадською роз'яснюючою роботою й відповідальністю, як членів колгоспу, а також і керівників колгоспу за посів і насіння згідно статуту, не вживається ніяких заходів до невиконуючих його. В більшості відсутні правильне керівництво й допомога колгоспам з боку сільських рад, а голе адміністрування, втручання в оперативну виробничу роботу самого колгоспу. Ні одного колгоспоб'єднання на пленумі сільських рад не відчитувалось.

Засміченність колгоспів ворожим куркульським елементом є й на сьогоднішній день, особливо в Семенівському р-ні (Крива Руда, куркулів в СОЗах по 5 по 7 чоловік, раніш мали

по 30 дес. власної й по 100 орендованої. Сільрада знає, осередок знає, сам голова сільської ради - член цього СОЗу, але заходів ніяких до цього не вживається).

По більшості колгоспоб'єднань належного догляду і охорони за насіннєвими амбарами немає, в навіть шкідницька робота з насінням (Крива Руда - засміченість чистої вже ярої пшениці вівсюгом і озимими культурами - усупільнене насіння СОЗу), а також по деяких колгоспах ще й до очистки не приступлено (Глобинський р-н, Пузікове).

Охоплення батраків колгоспами і висування їх на керівничу роботу - ніхто цим питанням не займається й навіть не знає, в якому стані знаходиться (особливо Олександрія), в останніх ця робота проходить самотьком.

Щодо переведення СОЗів на артільські статuti, то ця робота проходить теж квола, а в деяких районах зовсім не почата (відсутність статутів на місцях до деякої міри гальмує цю справу).

По ряду місць колгоспоб'єднання до складання виробничих посівних планів ще не приступили і належного наголосу на цю роботу, а також і керівництва з боку РЗВ, а також і контролю немає.

Зовсім кепсько на місцях виконують директиву уряду відносно припинення знищення худоби. Належної перевірки і догляду з боку районних установ, а також і сільських рад не чувається. Тенденції й апетити на знищення ще не одбиті. Розбазарювання й знищення продовжується й зараз, як в самому колгоспсекторі, а також і не в колгоспівських колах. Наприклад: в Олександрійському р-ні немає жодного випадку, щоб був приміненений цей закон, нікого не заштрафовано, нікого не засуджено й не конфісковано майна. Всього є 5 справ у нарсуді з чотирьох сільських рай і ті маринуються без розгляду. В райвиконкомі ні жодна справа не розглянута, а населення скотину продовжує знищувати. Є жахливі цифри, які кажуть про це (Косівка - було до суцільної колективізації волів 276 шт., залишилось 72, овець - 410 шт., залишилось - нічого, корів - 589 шт. залишилось - 324 шт.). А ще гірше справа зі свинарством, в цьому ж селі розбазарювання й знищення не припинено, самі члени артілі й керівники артілі продовжують це хижацьке знищення скотини і сільрада ні жодного навіть акта не склала. Не краще справа обстоїть і в інших районах і селах (Семенівка, Крива Руда, і в Глобинському р-ні).

План по скотарству - організація ферм, племрозплідників, промислових товарових стад, і взагалі план, спрямований на збільшення й розвиток тваринництва в окрузі, знаходиться ще в стадії зародку. По окремих районах робота ще в цьому напрямку не розпочалась, наприклад, Семенівський р-н - по плану намічено організувати молочарську ферму, свинарські розплідники, відгодівчий пункт, птахівництво на 15 тис. голів, але сим як слід ніхто не займається, справа знаходиться в нерухомому стані (відсутність зоотехніка, або будь-якого фахівця по скотарству в районі відбивається на роботі й ставить під загрозу виконання цього плану).

В окрузі намічено організувати 14 молочарських ферм, в стадії організації тільки 4 ферми. Не краще справа обстоїть з мобілізацією коштів на це міроприємство. По плану до 1 млн крб. необхідно мобілізувати коштів колгоспного й взагалі населення, але ця робота що не розпочата. До підготовки будівничої роботи, що спрямована до розвитку скотарства, як-то: заготовка будівничих матеріалів та ін. будівничих міроприємств не приступлено. Місячник по скотарству до села не доведений і робота не розпочалась. Уваги цьому місячнику на місцях ніякої не звертається, громадської думки навколо цього місячника не мобілізується.

Організація машинно-кінних станцій в окрузі зовсім ідо мляво. План виконання зовсім незадовольняючий. У вищезгаданих районах ще й досі до роботи, хоча б підготовчої, не приступлено й принципово вважають організацію машинно-кінних станцій зовсім зайвою, і особливо в районах суцільної колективізації (Олександрійський і Семенівський) ще й досі йде дискусія, чи потрібно організувати такі. На місцях і особливо в цих районах робота щодо ліквідації агронеписьменності ще не розпочалась, план до села й об'єднання в районах не доведений.

Щодо розкуркулюваная, то необхідно констатувати в цьому як негативне явище те, що розкуркулюваная, як в районах суцільної колективізації, а також в районах і несучільної колективізації пройшло до одержання практичних вказівок і інструкцій на місцях. Керувались газетними матеріалами, які тільки з'явилися статті й промови і не зрозумівши їх як слід так, як ставить завдання партія - знищення кулака на базі колективізації, на базі нової соціалістичної економіки та ін. Місця приступили до голої розкулачки, а тому й в ціла низка хиб і перекручувані директиви партії, а саме: розкулачка зачепила середняка; вдарилися по барахлу; є навіть випадки бандитсько-хуліганського порядку, особливо в Потіцькому й Семенівському р-нах випадки, які вимагають кримінальної відповідальності. Не мобілізовані як слід батрак, середняк і бідняк навколо такої політично важливої кампанії. Є випадки, коли майно бралось без належного опису, передача майна і знарядь виробництва, які вилучені по розкуркулюванню), не переводилась тому, що по деяких місцях колгоспів не було, або передавались без належного оформлення й зараз не оформлюються.

Колгоспи вважають, що вони за нього не відповідають, а тому й є безгосподарче відношення до мертвого, а також і живого реманенту. Крім цього, не враховано тих боргів, які винні куркулі державі й не продане майно для того, аби борг, який мали перед державою, куркульським майном було покрито. Приклад: Семенівський р-н, с. Устимівка, 20 кулаків винні державі 5 600 крб., не погашено нічого, майно вилучено й передано СОЗові, і особливо невірною, коли переключено всю увагу на розкуркулюваная, проведення сходів, затвердження другої категорії - кулака па висилку й взагалі тільки зайнялись тим питанням, забула про мобілізацію, усупільнення насіння, за колективізацію й за якість її та ін. (Семенівський р-н).

1. Як пропозиція, вважаю за необхідне звернути особливу увагу на виконання, хоча з запізненням, плану збору, усупільнення ярої пшениці, а також і насіння на харчовий клин, об'явити боротьбу хниканням "нема пшениці, не виконують" та ін. (особливо Семенівський, Глобинський р-ни).
2. Дати ще пояснення й попередити райпарткоми й райвиконкоми відносно якісної колективізації, щоб між кількістю і якістю не було таких розривів і відставання, які мають місце зараз. Особливо заборонити метод верхоглядської суцільної колективізації, без згоди на це бідноти й середняцтва при організації колгоспів, а також і переходу до суцільної колективізації обов'язково юридично правово оформлять і закріплюють.
3. Категорично заборонити ходити по дворах з метою лазання по коморах, обшуку, знаходження насіння, як методу усупільнення серед колгоспників, а також і не колгоспників, яка практикується й по цей час, а усупільнювати згідно з директивою і постановою партії та колегії НКЗС СРСР в порядку доведення плану до колгоспника, в порядку роз'яснюючої роботи, в порядку статутної відповідальності. Запропонувати ОЗВ негайно витяг з постанови колегії НКЗ СРСР надіслати по всіх районах, селах, колгоспоб'єднаннях.
4. Окрземвідділу і окрпосівтройці необхідно взяти під належний контроль і живо керівництво, й допомогу районам суцільної колективізації, відносно внутрішньої організаційної виробничої роботи по складанню виробничих робочих весняних планів. Кинути всі сили, як агроперсоналу, а також і культурні сили села для цієї важливої

роботи, аби в кожному колгоспоб'єднанні до посіву складання таких планів було закінчено. Одночасно з цим звернути увагу й взяти під контроль проведення землевпорядчих робіт колгоспів, щоб таке було виконано в дійсний термін, **ЯКИЙ** наданий окрузі.

5. Звернути увагу на якісне усупільнення й швидкий темп цього усупільнення робочої худоби, сільськогосподарського реманенту, забезпечення харчами робочої худоби, налагодження збруї, транспорту та ін. і притримувати до певної підготовки усупільнення продуктивного скота тому, що по багатьох місцях, колгоспах. певний споживчий ухил в цьому напрямку (швидко усупільнювати, ділити між членами продукцію й нічого не продавати на ринок).
6. Зараз же необхідно сигналізувати перед всіма РВК, РЗВ, колгоспоб'єднаннями, кущами та ін., аби надалі не допускати таких безгосподарних випадків, як з живою худобою, а також і з мертвим реманентом.
До тих, які вже це припустили, вживати заходів притягнення до відповідальності.
7. Необхідно нагадати всім районам, а також запропонувати Семенівському району, аби колгоспи були очищені від ворожого куркульського елемента в самий найближчий термін, з обов'язковим закріпленням і висуванням батраків, активних бідняків в керівництво колгоспами.
8. Категорично запропонувати РВК, РЗВ, сільським радам, аби останні контролювали над колгоспами відносно обов'язкової охорони комор з посівним насінням, а також і великих стаєнь з живою худобою.
9. Необхідно в самому категоричному порядку запропонувати всім районним установам і сільським радам, щоб такі вжили всіх заходів, аби припинити розбазарювання й знищення худоби, до винних пристосовувати постанови уряду й окрвиконкому. За бездіяльність установ і осіб і за невиконання цієї постанови притягати також винних в цьому до відповідальності.
10. Місячник скотарства, який фактично не розпочався на місцях, необхідно негайно розпочати, звернувши увагу па цей місячник партійних, радянських та громадських організацій, зобов'язавши мобілізувати увагу колгоспівської маси, а також і індивідуальних бідняків та середняків. Ув'язати місячник скотарства з неодмінною частиною посівної кампанії. Зрушити з нерухомого місця план виконання по тваринництву, розрахований на організацію ферм, розплідників, поліпшення стад, збільшення таких, на мобілізацію коштів на це міроприємство, на будівництво та ін.
11. Необхідно категорично заборонити вести дискусію па місцях відносно машинно-кінських станцій, а запропонувати на засадах інструкції Зерноцентру, затверджені НКЗС, приступити по-бойовому швидким темпом організувати такі.
12. Обов'язково оформити передачу майна колгоспам, яке передано по розкуркулюванню, й всі помилки, що зроблені в цьому відношенні, необхідно негайно виправити.
13. Окрземвідділу необхідно добитись і обов'язково викопати наданий план ліквідації агронеписьменності, для чого втягнути всі культурні сили села, а також весь агрономічний персонал.
14. Відсталі місця в посівній виробничій кампанії необхідно негайно підтягнути з таким розрахунком, аби в самий найближчий термін було виконано на всі 100 % контракцію ярого і озимого клина, очистку насіння, ремонтування с/г реманенту, а також необхідно перевірити готовність до протруєння тому, що на місцях по багатьох колгоспах до цього часу не завезено отрут і колгоспи до протруєвання не підготовлені.

26.11.30 р.

Інспектор Наркомземсправ УСРР *Рябуха*

№ 60
З ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮЛЕТЕНЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО ФАКТИ ПРИМУСОВОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ТА
РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯН

лютий 1930 р.

18 січня 1930 р. ... Але подекуди помічаються і хворобливі явища, перекручування директив партії та уряду.

В Олишівському р-ні на Чернігівщині були випадки, коли постанови про суцільну колективізацію села виносили тільки десятками голосів з тих селян, які мають право голосу. Так, в с. Серединка таку постанову ухвалило тільки 170 чоловік з 854 виборців. Такі ж випадки були і в селах Олишівка та Ладинцях. Округу вводили в оману місцеві організації, бо, наприклад, після ухвалення вищезазначеної постанови в с. Серединці голова Олишівського райвиконкому Рибалка запропонував сільраді телеграфувати ОЗВ, що село перейшло на суцільну колективізацію. У тому ж районі дуже бракує масової роботи серед селянства в питаннях колективізації. Не дивно, що збори одного села ухвалили: "просити ВУЦВК відкласти колективізацію на 3 роки". В тому ж с. Серединка замість масової роботи обмежились такою постановою: "Ту бідноту, яка пасивно ставиться до колективізації, віднести до категорії підкуркульників".

... На Ізюмщині в Барвенківському р-ні глитаї хижацьки знищують свій складний реманент, б'ють вщент, псуують нові косарки, молотарки, великі плуги, замазують свіжі рани машин мазутом (щоб непомітна була свіжість ран) і продають як брухт Рудметалторгові. Досить сказати, що Барвенківська контора Рудметалторгу за один місяць замість передбачених 2 вагонів брухту заготовила близько 20 вагонів.

25 січня 1930 р. ... Але подекуди спостерігається ще невміння керувати колективістичним рухом, вживання цілком неприпустимих методів щодо колективізації села. Такі перекручення були в с. Хатньому на Куп'янщині, де член партії Стрепетов "колективізував" село так: до окремої кімнати запрошували селянина і ставили перед ним питання руба: "Або запишись до колективу, або бери на 50-60 крб. позички". Цікаво, що в райпарткомі Стрепетов, виправдовуючись, пояснював, що "я це робив тільки з глитаями, ну й з середняками". Стрепетова знято 8 роботи і йому оголошено сувору догану з попередженням.

29 січня 1930 р. ... Розкуркулювання на Україні вже почалося. І перший найрішучіший крок в цьому зробило Криворіжжя. Тут про тягом декількох днів цілком провели розкуркулювання глитає. На глитає наступало все трудове селянство. Розкуркулюваний, що організаторами його були сільради та, комнезами, проводили на базі якнайширшої масовості. Загальні збори бідноти, незаможників, середняків та жінок, вітаючи суцільну колективізацію, виносили постанови про одбирання у глитаїв всіх засобів виробництва. Після цього накресливали певний день та годину, розкуркулюваний і розподіляли актив бідняків та середняків по кутках і кварталах, де містяться глитаєвські господарства. В зазначений термін актив приходив до глитає і описував все його майно. Це майно негайно ж збиралося, бралось па облік та передавалося до усупільненого фонду колективів. Тим часом на селі проходили безперервні зібрання й тривав запис до колективів. Треба підкреслити, що розкуркулюваний

викликало таке піднесення серед трудящого селянства, що подекуди протягом двох днів % усуспільнених господарств збільшився в 5 разів.

На Полтавщині трудове селянство Залінійного ухвалило негайно відібрати майно від 18 глитаїв та виселити їх за межі України.

Постанову про виселення 23 глитаїв ухвалили також незаможники с. Руський Орчик.

На Одещині збори бідняків і середняків багатьох сел Червоноповстанського р-ну ухвалили, у відповідь на розбазарювання глитаями насіння, виселити їх з території району та конфіскувати їхнє майно. В с. Біляївка трудове селянство ухвалило конфіскувати будинки і реманент 5 глитаїв, що систематично підривали роботу колгоспів. В с. Червоний Маяк біднота і колишні червоні партизани розкуркулили 5 глитаївських господарств. Такі ж відомості надходять і з інших районів Одещини.

13 лютого 1930 р. ... Переходячи на рейки колективного господарювання, трудове селянство рішуче наступає на глитаїв, категорично вимагаючи остаточного знищення його, як класу. Про це щоденно повідомляють з різних сел, районів та округів України, що переходять на суцільну колективізацію. На Сумщині за останні три дні лютого колективізовані наймити, біднота та середняцтво, в кількох тільки селах ухвалили виселити за межі округи 64 глитаїв. Щодня надходять відомості про перехід цілих сел на суцільну колективізацію та про постанови цих сел конфіскувати майно глитаїв і виселити їх за межі округи. С. Іскорость на Коростенщині, перейшовши на суцільну колективізацію, ухвалило виселити 30 глитаїв, а їхні господарства забрати до колгоспу. В Березівському р-ні на Одещині розкуркулили 350 глитаївських господарств. Конфіскували у них майно і передали його колгоспам майже на 135 тис. крб., але ще й досі багато глитаїв в цьому р-ні не виселено з конфіскованих будинків. Те ж спостерігається і в Овідіопольському р-ні, де у Каламійській сільраді розкуркулили 9 глитаїв, але насіння в них не конфіскували і залишили їм реманент.

Але треба зазначити, що подекуди спостерігається абсолютно неприпустиме перекручування партійних директив щодо розкуркулювання. Деякі місцеві організації забувають про те, що розкуркулювати треба тільки в процесі самої колективізації, тільки за умов масової організації наймитства, біднота і середняцтва. Забуваючи цю чітку установку партії, подекуди місця намагаються підмінити масовий рух трудового селянства недозволенним адмініструванням. Чим же інакше можна пояснити ті випадки прикрого перекручування лінії щодо розкуркулення, які трапилися, зокрема, на Артемівщині. До неколективізованого с. Василівка в Артемівському р-ні приїхала робітничка бригада з заводу "Перемога праці". По її приїзді вирішили негайно почати розкуркулення. На зборах це питання розв'язали в присутності самих глитаїв. Ухвалено таке: коди якого розкуркулювати не слід, то його треба оштрафувати на 300 крб., причому штрафували на 3-ю позику індустріалізації.

До списку включали і окремих середняків. Ще неприпустиміше поставилися до цього у селі Луганському. Село велике - 1430 дворів. На закритих зборах КНС, бідноти та червоних партизанів, де були присутні 200 чоловік, порушили питання про колективізацію і розкуркулення. На зборах записалися до колгоспу тільки 70 селян. Проте ухвалили негайно розпочати розкуркулення і другого ж дня зранку вже розкуркулили 29 господарств, серед них такі, що їх ніяк не можна вважати глитаївськими. Треба зазначити, що місцевий партосередок швидко визнав авантюризм таких дій. Бюро окружного парткомітету передало справи комуністів, винних у цих подіях, до контрольної комісії.

Спостерігаються також випадки, коли низові організації по-примиренському ставляться до глитаїв. Так, на Мелітопільщині в Догмарівській сільраді, де розкуркулили 18 глитаїв і за

вимогами бідноти мали виселити 9 злісних глитаїв за межі округи, вони знайшли захисників в особі голови сільради Войнарівського і секретаря сільради Косинського. Ці глитаїські поплічники на пленумі сільради поставили питання так: "Розкуркулили і досить, а виселяти нічого. Це недоцільно".

У Новому Бузі на Миколаївщині глитаї так вміли використати для своєї мети секретаря сільради Лихолата, що він споював бідноту, і під п'яну руку збирав підписи, що "такий-то глитаї чесний, його не треба розкуркулювати". Лихолата заарештовано.

На Миколаївщині трапилися поодинокі випадки, коли до списків тих господарств, які мали розкуркулити, включали і середняків. Так трапилося в с. Володимировці. Тут під час зборів ухвалили розкуркулити 76 господарств, серед них багато середняцьких. Пристрасті розпалилися. До списку додали ще 35 чоловік, до яких записали і вчителів, що мають господарства, середняків, тощо. Звичайно, таких списків не затвердили навіть самі збори. В с. Новоюр'ївка скликали закриті збори бідноти, а потім пленум сільради. Отже, обійшли середняка. Голова КНС, коли його запитали про це, відповів: "Нам середняк непотрібний, бо він може піти за куркулем".

Клас, що вмирає, всіма засобами намагається врятувати, що можна, йде на все, щоб залякувати бідноту і середняцтво, відштовхнути їх від переходу на колективістичні рейки господарювання. Не припиняється глитаїський терор. Цими днями на Богодухівщині глитаї в лісі напали на селянку-активістку Панченко і намагалися її задушити. В с. Смортинах на Шепетівщині глитаї Камінський підпалив хату голови сільради і під час пожежі стріляв, не даючи гасити. Особливо визначається глитаїськими виступами Новобузький р-н на Миколаївщині. Тут за короткий час зареєстровано 15 підпалів, кілька замахів на представників влади, тощо. В с. Шаманівці на Одещині глитаї підпалили будинок колишнього діда, де тепер міститься управа СОЗу, намагалися також знищити колгоспну стайню.

Але глитаї бачить, що терором він бідноту та середняка не залякає. У відповідь на глитаїський терор бідняцько-середняцькі маси села усюди ухвалюють постанови про негайне розкуркулення та відібрання у глитаїв їхнього майна для колгоспів та про виселення їх за межі села, округи і навіть України.

Отже глитаїня вдається до різних маневрів, особливо широко використовуючи провокацію з єдиною метою - відштовхнути бідняка і середняка від колективу. Ось чому на Кам'янецьчині, наприклад, глитаї переодягаються на жebraків, ходять по селах, просячи милостині, і в той же час ширять всілякі наклепи на колективи. Ось чому в Новобузькому р-ні глитаїня перше цілими пачками вступала до СОЗів, здаючи все майно, але потім пачками ж виходила з колгоспів, тягнучи за собою середняків. В цьому ж районі в СОЗі ім. Ворошилова викрили навіть підпільні збори глитаїні, де обговорювалися плани розкладу СОЗу. Ледве не зірвали глитаї суцільну колективізацію с Гвоздівка на Першомайщині. Тут внаслідок шаленої агітації глитаїв 120 бідняцьких господарств подали заяву про вихід із артілі. Але глитаїям не пощастило. До колгоспу прибули на постійну роботу робітники а Донбасу, які негайно ж зібрали селянство і нещадно викрили перед ним всі махінації глитаїв. Збори ухвалили розкуркулити та виселити глитаїв, а бідняки взяли назад свої заяви.

Подекуди, передбачаючи свою остаточну загибель, глитаї намагається піти на "саморозкуркулення". Яскраві приклади в цьому дає Чернігівщина. Тут в Березнянському р-ні глитаї Жук передав до колгоспу "Червоний плугатар" свою пасіку з бджілами та приладдям і надіслав до редакції газети листа, де закликає "піти за його прикладом всіх

пасічників р-ну". В с Городищі глитаї добровольно віддали свою землю СОЗу з умовою, щоб їх прийняли до членів колгоспу.

На Дніпропетровщині в с. Петриківка глитаї, колишні жандарми та інші позбавленці з червоним прапором, підійшли до приміщення, де відбувалися збори КНС і почали вимагати, щоб їм повернули виборчі права і прийняли до СОЗу. Але це крутіство глитаям не вдалося.

24 лютого 1930 р. ... Знищення глитайні як класу стає бойовим гаслом на колективізованому селі. З Ізюмщини, Бердичівщини, Миколаївщини, Криворіжжя та багатьох інших округ повідомляють, що села, переходячи на суцільну колективізацію, ухвалюють конфіскувати майно глитаїв, передати його до колгоспів, а самих глитаїв виселити за межі села, округи і навіть за межі України. Ось, приміром, на Куп'янщині збори колгоспників, бідноти і середняків с Сватова заявили: "Ми переходимо на суцільну колективізацію. Але глитаї стали нам на перешкоді. Тому ми ухвалюємо негайно розкуркулити всіх глитаїв, а їхнє майно передати колгоспові". Тут-таки на зборах записалося 35 добровольців, що взялися виконати цей наказ та пильнувати, щоб глитаї тим часом не розбазарили свого майна.

Але при розкуркулюванні на місцях подекуди припускають грубі перекручування. Іноді роблять неприпустимі помилки. Приміром, в с. Безугляках на Білоцерківщині призначили до розкуркулюваний 21 господарство. А коли перевірили, то виявилось, що 20 з них середняцькі. На Луганщині Новомиколаївська сільрада внесла до списку глитаїв колишнього червоного партизана. В ряді місць це робили, безперечно, під впливом глитаїв, що з усіх сил намагався, щоб до списків потрапили середняки. Ось на Конотопщині вдалося через своїх агентів добитися, що в с. Корюківці до глитайні віднесли багато середняків.

Вживають ще подекуди адміністративних методів щодо розкуркулювання, не організуючи навколо цього маси, забувають про головну директиву партії "колективізуючись - розкуркулювати".

Чим же інакше пояснити, що в с. Тютюнниці на Конотопщині, де масової колективізації нема, а організовано тільки ініціативну групу, почали розкуркулювання, причому записували на розкуркулення середняків. В с. Успінці тієї ж округи ні разу не обговорювали на зборах бідняків і середняків цю важливу справу. Почали розкуркулювати адміністративним методом, причому і тут розкуркулювали навіть таких середняків, що платять податку по 7-16 крб. В комісіях, що розкуркулювали, брали участь колишні бандити і самогонщики.

На Миколаївщині були випадки, коли розкуркулюваний проводили вночі, без належної організованості. Доходило до головоляпства. Приміром, в одного глитаїв знайшли 5 тис. крб. радянськими грішми і багато романівських і керенок. Останні "заарештували" і відібрали, а 5 тис. крб. радянськими грішми глитаєві повернули назад.

На Київщині в с. Мала Березянка сільрада доручила проводити розкуркулювання тільки одній людині - старому партизанові. Бідняки, наймитство і середняки стояли осторонь. Отже, цей колишній партизан фактично перетворився в так би мовити "завідуючого класовою боротьбою на селі". В Грушевській сільраді на Криворіжжі брав участь у розкуркулюванні злісний глитаї, що його грушевська біднота давно домагається виключити з СОЗу. Але з ним нічого робити не можна, бо він в пошані у голови сільради.

Глитаї йде на різні маневри, щоб врятуватися. Дуже характерно в цьому своєрідне "змагання", що спробують почати глитаї на Чернігівщині: "Я здаю артілі ім. Шевченка молотарку з приводом і викликаю всіх глитаїв Чернігівщини піти за моїм прикладом". Такого листа одержала редакція "Червоного стяга" від одного глитаїв з с. Локнистого. "Коли

мене не відштовхуватимуть від громадських організацій, я і моя сім'я вступимо до колективу. Я і мої сини не будуть небезпечні. Обіцяю це своїм чесним життям". Так пише глитаї Немерцов до редакції Старобільської газети "Червоний хлібороб".

Глитаї намагається йти на "саморозкуркулення" і подекуди скориставшись з невідомості місцевих організацій, робить це успішно для себе. Ось, приміром, на Дніпропетровщині в с. Мусієнкові Котовського р-ну глитаї, передчуваючи, що прийшов їх останній час, ухвалили "подарувати" СОЗові 2 вітряки і СТВ - 3 вітряки. А місцеві організації замість викрити глитаїські махінації, навіть зраділи: і подякували глитаям.

Розкуркулений глитаї пролазить до виробництва, цілком зрозуміло з єдиною метою проводити і там свою шкідницьку роботу. Ось, приміром, на Миколаївщині глитаї пролізли до ремонтних майстерень машинно-тракторних станцій, до лав трактористів. І не дивно, що цими днями в Баштанці виявили групу в 5 чоловік, які в гарячий час ремонту тракторів оголосили страйк у майстерні.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 1557, арк. 41, 75-79, 87, 92, 93, 107, 109. Склограф. прим.

№ 61

ОБІЖНИК НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ХУТІРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПРИ СУЦІЛЬНІЙ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

5 березня 1930 р.

До всіх ОЗВ Вінницького та Зінов'ївського ОВК

На додаток та розвиток обіжника НКЗС з 21.XII.29 р. № 75/3- 0/655 НКЗС в справі ліквідації хутірського землекористування, пропонує керуватися такими вказівками:

1. Оскільки за планом НКЗС передбачається ще протягом 1930 р. усупільнити всі господарства по всій Україні, ліквідацію хуторських господарств треба ув'язати та цілком підпорядкувати планам колективізації сільського господарства, запроектовуючи при землевпорядженні зселення бідняцько-середняцьких хуторів у великі колективні населені центри.
2. Ліквідацію куркульських хуторських, господарств в районах суцільної колективізації треба провадити згідно з директивними розпорядженнями Наркомземсправ про ліквідацію куркулів, як класу.
3. Ліквідуючи хуторське землекористування бідняцько-середняцьких господарств у спосіб організації колгоспів, будинки цих господарств треба залишати на місці аж до часу переселення колишніх хуторян до колективних існуючих чи знову побудованих будинків, або до будинків, відібраних від куркульських господарств в неподільний фонд колективів.
4. Ніяких коштів на індивідуальне перенесення будинків асигнуватися не буде.
5. Всі сади, ліси, а також цінні насадження хуторських господарств з організацією колгоспу зараховувати без жодної компенсації окремих господарств до складу землекористування колгоспу.

Наркомземсправ *Качинський*

Керівник групи землевпорядження *Окраїнчук*

№ 77/11-0/188
5.ІІІ.1930 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 104, арк. 6. Засвідчена копія.

№ 62
ЗАЯВА ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР КОЛИШНИХ ЧЛЕНІВ СОЗів
С. ІВАНІВКИ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО ОКРУГУ
ПРО ПРИМУСОВУ КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ, ВТРАТУ ЗЕМЛІ, ЗЕРНА
ТА РЕМАНЕНТУ ПО ВИХОДІ ІЗ КОЛГОСПУ

24 березня 1930 р.

Заявление

Мы, нижеподписавшиеся граждане Ивановского сельсовета и вышеуказанного района, также и округа под насилием и угрозением вошли в СОЗы, в которых мы, нижеподписавшиеся граждане, заметили неправильность и подали заявление об исключении нас из СОЗов. И мы же все не подписывали статута, а подали заявления об исключении нас из СОЗов 16.ІІ. 1930 г., которые заявки разбирались. 9.ІІІ.1930 г. исключили нас из СОЗов и не дают нам земли для посева яровых культур, и майно наше, которое внесено и уведено в СОЗы, не возвращают нам и мы уже несколько раз являлись в райземотдел и в окрземотдел и нигде не обращают на нас внимания. Мы являемся из бедноты и маломощных середняков, которые и просим вашего распоряжения обратить самое жалкое внимание на нашу слезную просьбу удовлетворить нас землей для посева весенних культур и вернуть нам наше майно. Так как мы читаем газеты и находим, что наше правительство не допускает принудительной коллективизации, а здесь делается. Только проходит коллективизация под угрозами и насилием. И вот еще раз слезно просим наших законодательных органов обратить самое жалкое внимание на нашу просьбу. Так как перед нами стоит большая опасность, дабы не остаться без посева, потому что большой убыток как нам, так и нашему пролетарскому государству, и мы тогда остаемся ни при чем. И будем тогда уже вынуждены бросать на произвол судьбы свои семейства и идти искать себе жизни, дабы спастись от такой жизни. И вот еще раз просим мы вашего распоряжения обратить внимание на нашу просьбу и убоготворить нас, дабы мы больше не проводили время по райземотделам и окрземотделам, потому что вже сезон яровых посевов кончается, а мы все ходим и добиваемся, и нигде нам ничего не объясняют, кроме [того грозят] разными угрожениями. То вот, дорогие товарищи, если Вы не верите, что здесь написано, то просим выехать в ваш район и сделать дознание у крестьян и узнаете, что делается на селе. Вот мы еще прикладываем заявление.

24.ІІІ.1930 г.

Подписали: *И. Глущенко, Громада И., Месяц Г., Трофименко,*
*Бутенко, П. Грыб, Е. Нагорный*⁷

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 154. Оригінал. Рукопис.

⁷ Всього 8 підписів, одне прізвище нерозбірливе.- Док. № 62.

№ 63
ЗАЯВА СЕЛЯН З ХУТОРІВ КОХАНОГО І ЯСИНОВОГО
НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ ДО ЦК КП(б)У ПРО ПРИМУСОВИЙ
ВСТУП ДО КОЛГОСПУ

25 березня 1930 р.

ДО ЦВКПБ*
25.ІІІ.1930 р.

Громадян хут. Коханого і хут. Ясинового Олександрійської сільради, Близнюківського р-ну, Дніпропетровського округу, які переселилися із Волинської округи - Федорчук Федор Степанович, Жданович Іван Яковлевич, Киричук Синифон Адамович, Личман Федір Павлович, а також із Полтавської округи на хут. Ясиновий - Горобець Омелько Костевпч, Сидоренко Петро Митрофанович, Бочкар Михайло Микитович, Кобильський Семен Сергієвич, Олексієнко Христан у 1927-28-29 рр.

Заява

Ми, вищезгадані громадяни заявляємо ЦВКПБ слідуєче. Позаяк ми на вищезгадані хутори переселилися як бідняки в кількості 9 господарств і проживали до настоящего терміну індивідуальними господарствами. Із цього числа три господарства переселив у 1929 р. на хут. Ясиновий воєнвід 25-ї Чапаївської дивізії, яка розмістилась на наших бывших землях табором лагерей у Полтавській окрузі, таких громадян: Горобця Омелька К., Сидоренка Петра М., Бочкара Михайла М. А в настоящій мент проведена по нашій Олександрівській сільраді суцільна колективізація. І коли який би то бідняк, [чи] середняк не хотів вступати до СОЗу, то йому надсилають повідомлення як грошове на МТС та на будівництво, так [і] зернові повідомлення, штраф фондів і таке інше, яких громадяни не в силах виконати. І коли той чи інший громадянин не виконає, так його заарештовують і тримають суток по троє і більше. І коли громадянин просидить суток троє у холодній, так його допитують: "Коли ти запишешся до СОЗу і усупільниш своє майно, як живий так і мертвий реманент і посівзерно, яке у тебе мається, то випустим зразу". Ми, вищезгадані громадяни, прохаємо ЦВКПБ, як вищеруководного органу влади, дати нам змогу із свого боку, аби ми змогли одержати своє майно як тяглову силу, так і реманент і посівзерно, яке ми усупільнили не по своїй добрій волі до СОЗу, який організований на хут. Коханому, під назвою "Червоний лан України". Позаяк того, що ми не бажаємо бути у СОЗі, так ми подавали заяви як до СОЗу, так і до сільради, аби нам відвели землю для засіву. Так сільрада на наші заяви нічого не вияснює і затримує заяви наші невідомо для чого. Позаяк посівна кампанія по нашому району розпочалась з 20.ІІІ цього року, на що і прохаємо ЦВКПБ ускорити наше прохання, ібо наші сім'ї остануться голодними.

25.ІІІ.1930 року.

Прохачі: Федорчук Ф., Сидоренко П.,
І. Жданович, Личман Ф., Киричук,
О. Горобець, Бочкар М.⁸

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 48. Оригінал. Рукопис.

* Так у тексті. Очевидно цю довільну абрєвіатуру селян можна розшифрувати як "Центральний виконавчий комітет партії більшовиків".

⁸ 27 березня 1930 р. заяву селян було надіслано до Дніпропетровського окрземвідділу на розгляд.- Док. № 63.

№ 64
ТЕЛЕГРАМА ОДНООСІБНИКІВ С. ОНУФРІЇВНИ
ОЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО Р-НУ ДО ЦК КП(б)У
ПРО ВИХІД ІЗ СОЗу І ВТРАТУ ПОСІВМАТЕРІАЛУ

25 березня 1930 р.

[Из] Александрии, Харьков, ЦК КП(б)У

От граждан г. Александрии Кременчуцкого округа 9-го района. Просьба обратить внимание, [у] граждан под угрозой вступить в СОЗ забрали посевматериал и лошадей и по сообщению* Вашей газеты [о] добровольной стороне мы выбыли из СОЗа и забрали лошадей и часть инвентаря, а посевматериал нам не дают. Просьба не медлить, дайте нам обратный ответ [по) адресу: г. Александрия Кременчугского округа 9-го района [с] Онуфриевка.

Сухоцкий⁹⁻¹⁰

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 128. Телеграфна стрічка.

* У тексті "отношению".

⁹⁻¹⁰ 26 березня 1930 р. Наркомзем УСРР доручив Кременчуцькому окрземвідділу і особисто т. Чорноволу перевірити заяву па місці і вжити заходів. З квітня 1930 р. із Кременчуцького окрземвідділу було одержано телеграму: "Перевірено, насінневий матеріал видано. Земвідділ Чорновіл".- Док. № 64.

№ 65
ТЕЛЕГРАМА ЖИТЕЛІВ С. ІВАНІВКИ КРАСНОЛУЦЬКОГО Р-НУ
НА ЛУГАНЩИНІ ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ПРИМУСОВИЙ ВСТУП,
ВИХІД ІЗ СОЗу ТА ВТРАТУ ЗЕМЛІ Й ПОСІВНОГО ЗЕРНА

27 березня 1930 р.

Мы, бедняки-старика от 65 до 70 лет, [в] феврале принудительно записались [в] СОЗ, [у] нас отобрано посевное зерно, земля. Узнали, [что] вступление в СОЗ добровольно, выписались [из] СОЗа. Председатель Ивановского Совета за это не возвращает нам зерно, землю. Просим распоряжения возвратить нам нашу землю и зерно, начался посев.

Ивановка Краснолучского р-на

*Григорий Дьяченко, Сахнов, Игнатенко, Гриб, Сергеенко*¹¹

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 132. Телеграфна стрічка.

¹¹ 30 березня 1930 р. Наркомзем УСРР доручив завідувачому Луганським окрземвідділом особисто перевірити скаргу селян. 16 квітня 1930 р. Наркомзем одержав в Луганська телеграму такого вмісту: "Справу скарги громадян Іванівки врегульовано на місці. Окрземвідділ Тимофеев".- Док. № 65.

№ 66

**ТЕЛЕГРАМА ЖИТЕЛІВ С. КРИМКИ ЧЕРКАСЬКОГО ОКРУГУ
В НАРКОМЗЕМ УСРР ПРО ПРИМУСОВИЙ ВСТУП
ДО КОЛГОСПУ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ МЕТОДИ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

27 березня 1930 р.

Нас 18 хозяйств примусово зарахували до колективу, примусово забрали озимові до 40 гектарів, ярини до 30 гектарів, сіяти ярину нам не дають. Кримчанська сільрада просить розпорядження. Адрес - Кримки Щполянського району, уповноваженому 13 дворів Гончаренко Петру¹².

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 69. Телеграфна стрічка.

¹² Наркомзем УСРР надіслав копію цієї телеграми Черкаському окрземвідділу з дорученням розібратися й 26 квітня 1930 р. одержав відповідь: "Справа громадян с. Кримок врегульована. Окрземвідділ Жук".- Док. № 66.

№ 67

**ТЕЛЕГРАМА ЖИТЕЛІВ С. ГЕЛЬМ'ЯЗІВ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО ОКРУГУ
ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО НЕПОВЕРНЕННЯ ЗЕМЛІ ТА РЕМАНЕНТУ
СЕЛЯНАМ
ПІСЛЯ ВИХОДУ ІЗ КОЛГОСПУ**

29 березня 1930 р.

[Із] Гельм'язова, Харків, до урядової трійки,
засівної трійки засівкампанії
[Від] громадян с Гельм'язівського р-ну
на Шевченківщині
Відповідь 120. Лист-телеграма

От імені 300 господарств, що вибули із знов організованих колгоспів, а також поодиноких господарств запитання. Наша місцева влада як села, так і району відмовилась одводити ярвий клин, що визиває велику схвильованість людності і не повертає с/г реманенту живого і мертвого і різного майна, що внесли до колгоспу. Прохають бідняки, в чім і розписуються три особи за всіх. М. Варан, М. Кодош, Х. Галян¹³.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 136-137, Телеграфна стрічка.

¹³ 2 квітня 1930 р. Наркомзем УСРР відповів селянам телеграмою: "Гельм'язів на Шевченківщині, уповноваженому 300 господарств Барану. Постановою урядової посівтройки [на] місцях, де розпочалась сівба, всі розрахунки [в] вибувшими [з] колгоспу членами проводяться після закінчення сівби. Волошинов. Харків, Наркомземсправ".- Док. № 67.

№ 68

**ЗАЯВА СЕЛЯН хут. СОФІЇВКИ КАРЛІВСЬКОГО Р-НУ ПОЛТАВСЬКОГО ОКРУГУ
ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ВИДАЧУ ПОСІВМАТЕРІАЛУ**

30 березня 1930 р.

До голови Наркомзему По делу посевного материала Гражд. Завады Ивана Никитовича, Завады Демида Кирилловича, Дехтяренка Михаила Григоровича, Завады Федора Никитовича, Дехтяренко Федора Григоровича, вдовы Дехтяренковой Натальи Ларионовны, Завады Виктора Демидовича, Колесника Леонтия Кононовича, Пазыча Ивана Ильича, Пазычевой Христины Юдовны и Дехтяренко Сергея Григоровича, живущих в хут. Софиевском Вильховатской сельрады Кардовского р-на Полтавского округа

Заявление

Настоящее заявление приносится нашими доверителями на действия местной власти сельрады, которая несмотря на то, что уже началась производиться посевная кампания, мы неоднократно обращались с просьбой к местной власти о выдаче нам посевного материала на 35 дес. пахотной земли. Но последняя не обратила на нас бедняков никакого внимания, невзирая на то, что местной власти лично хорошо известно нашей группы бедняцкое положение, что у нас у каждого нет посевных Семенов. Но почему-то нам категорически в посевном материале отказывают, несмотря уже на то, что посев уже проводится около 7 дней, а наша земля пахотная без семян, может остаться необсеменена, что может принести для государства большой ущерб.

А посему мы обращаемся к Вам с просьбой сделать Ваше распоряжение в срочном порядке на имя головы Полтавского губзема, чтобы последний в утвердительном случае

удовлетворил бы нашу просьбу о выдаче нам посевных семян. Распоряжение Ваше просим выдать на руки, в чем и расписуемся.

Доверители группы просителей Михаил Дехтяренко, Иван Завада¹⁴ 30 марта 1930 г.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 23. Оригінал. Рукопис.

¹⁴ При особистому прийомі селян на її заяві була написана резолюція: "До зав. Полтавського ОЗВ. Прошу безпосередньо розв'язати справу та дати громадянам належні пояснення. А. Волошинов". Як і просили селяни, заяву з таким розпорядженням їм видали на руки. Щодо пояснень, про які йдеться в резолюції на заяві, то мається на увазі загальне положення про видачу посівного зерна одноосібникам після засіву колгоспного клину.- Док. № 68.

№ 69
ЗАЯВА ОДНООСІБНИКІВ С. КАПІТАНІВКИ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО ОКРУГУ ДО
УРЯДОВОЇ
ПОСІВТРІЙКИ ПРО НЕПОВЕРНЕННЯ КОНЕЙ Й ПОСІВНОГО МАТЕРІАЛУ
ПІСЛЯ ВИХОДУ З КОЛГОСПУ

3 квітня 1930 р.

До урядової посівтрійки м. Харкова

Ми, що нижче підписалися, громадяни с. Капітанівки Златопільсько-го р-ну Шевченківської округи вступили в колектив с Капітанівки ім. Шевченка під силою місцевої влади, котра нам об'явила бойкот конфіскацією майна та висилку. Потім за [час] перебування в колективі біля півтори місяця ми побачили, що з наших коней поробили калік. То ми, зневірившись колективу, подали заяви, щоб нас виключили з членів колективу, але правління Капітанівського колгоспу не звернуло жодної уваги па наші заяви. То ми стали подавать заяви до Златопільського райкуща колгоспів, але й кущ теж подививсь так само. То ми забрали свої коні до своїх конюшень, щоб їх задержать в цілості, бо приходить сівба, а в поле не буде чим виїхать. І тут лежить велика небезпека о засіві ярого клину, особисто цукрового буряка, так як ми, с. Капітанівка, зложим від промисловості. Незважаючи на це все, голова райкуща т. Мирошніченко приїхав на село, організовує загони, щоб зі зброєю в руках іти до селянських конюшнях і забирать коні знов до колективу. Ісходя із цього всього, ми просим урядову посівтрійку, аби вона не відмовила нашого прохання, розглянула нашу справу і в короткий термін задовольнила наше прохання, тобто, щоб нас виключили із членів колективу, повернули наше майно та посівматеріал, бо вже час короткий до сівби.

3.IV.1930 р. С. Капітанівка Златопільського р-ну на Шевченківщині¹⁵

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 71. Оригінал. Рукопис.

¹⁵ До заяви додано "Список громадян с. Капітанівки, котрі просять виключення з колективу", в якому перелічено 51 прізвище. На заяві зроблено позначку: quot;Т. Вісятін. До виконання згідно зі вказівками. А. Волошинов. 20.IV.1930 р."

23 квітня Наркомзем УСРР надіслав копію цього листа до Шевченківського окрземвідділу з таким розпорядженням: "Прошу перевірити заяву та врегулювати справу безпосередньо. При розв'язанні справи керуйтеся радіосхемою № 3106. Про наслідки перевірки та вжиті Вами заходи в цій справі повідомте Наркомземсправ. Керуючий бюро сільськогосподарської кампанії НКЗС Волошинов". Відповіді окрземвідділу не знайдено.- Док. № 69.

№ 70

**ОГЛЯД ІНФОРМГРУПИ ЦКК КП(б)У - НК РСІ ПРО ПОКАРАННЯ
ПАРТІЙНИХ ТА РАДЯНСЬКИХ КЕРІВНИКІВ НА МІСЦЯХ
ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ПІД ЧАС КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ І РОЗКУРКУЛЕННЯ**

5 квітня 1930 р.

Таємно

Артемівщина. Під час проведення колективізації та розкуркулення по селах Червоний пахар та Луганське Петровського р-ну з боку низки районних робітників були перекурчення директив партії та зловживання, а саме: антисередняцькі перегини (розкуркулення окремих середняцьких господарств), розкрадання та привласнення відібраної домашньої рухомості куркулів, безгосподарне переховання сільгоспреманенту та ін. Президія ОКК, розглянувши це питання, ухвалила виключити з партії: голів Червонопахарської та Луганської сільрад, секретаря осередку с Червоний пахар, чотирьох членів робітничої бригади та двох інших партійців за перекурчення директив партії та зловживання. Незалежно від цього справу розглядатимуть показовим судовим процесом. Президія ОКК запропонувала всім РПК в зв'язку з цими перекурченнями та постановою ОКК провести відповідну роботу по всіх осередках. Кам'янецьчина. ОКК влаштовує спеціальні виїзди партколегії для розслідування та розгляду справ партійців про перекурчення ними директив, партії (Китайгородський р-н). У Новосталінськму р-ні за це виключено двох та одержали партстягнення 9 чоловік. Як сповіщає ОКК. дуже мляво поставлено роботу райсекції РСІ, яка не зуміла організувати масовик огляд та перевірку стану колективізації та підготовки до посівкампанії. Коростенщина. 13 зв'язку з низкою викривлень класової лінії під час проведення колективізації знято з роботи 65 чоловік, 13 заарештовано, 41 притягнуто до карної відповідальності, 17 виключено з партії. Закволе керівництво роботою 5 РПК та 3 РВК оголошено догану. У Городницькому р-ні також знято з роботи керівничу верхівку. Для розгляду цих справ ПК ОКК виїжджає до районів.

Криворіжжя. Якщо 22 лютого ОКК сповіщало про те, що "колективізовано 98 % господарств", "успішлено 97 % площі та 98 % тяглової сили", "бурний рост колективизации в округе поставил вопрос о ликвидации кулака, как класса", то вже 5.IV ОКК примушено констатувати, що "антиколхозным движением охвачены в той или иной мере все районы", "во многих местах беднота оказалась не на высоте положения", що "думаем, что 50-60 % колхозов сохранится". ОКК довелось скерувати всю увагу проти перекурчувань та невмілого запровадження директив партії в справі колективізації та розкуркулення. Майже всіх членів ОКК та інспекторів РСІ було відряджено до сільрайонів. Президія ОКК, обговоривши наслідки перевірки виконання директив партії у Божедарівському та Долинському р-нах, констатувала низку перекурчень, неправильне тлумачення останніх парт-директив. Президія ОКК накреслила низку заходів, аби ознайомити широкі партмаси з останніми постановами ЦК про колективізацію та на основі цих постанов виправити припущені помилки та перекурчування. Могилів-Подільська округа.

Спеціальні виїзні парттрійки ОКК розслідували та розглянули по чотирьох районах низку справ про перекручення партійних директив.

Так, наприклад, у Шаргородському р-ні ряд товаришів, що були уповноваженими від РПК та РВК, припустили низку перекручень, а саме: залякування та примушування селян (і бідняків) до вступу у колектив, примусове розповсюдження держпозик, заборонили відпуск краму з кооперації. Райземвідділ припустив неправильне перебільшене обкладання на землевпорядження, внаслідок цього стягнення грошей було розповсюджено й на бідняцьку частину села. Фракції РВК та РПК не реагували на ці явища та не повідомили про них округові організації.

Президія ОКК оголосила догану РПК та фракції РВК, виключила з партії двох уповноважених та голову Рибалівської сільради.

У Ямпільському р-ні зняття дзвонів було проведено без дозволу відповідних адмінорганів за ініціативою лише зав. АПО РПК та члена пропгругш КП(б)У т. Бояркіна. Збори з приводу зняття дзвонів проводились під великим натиском; кількість голосів було прибільшено, припустили арешт біднячок, що виступали проти. Ніякої глибокої масової роботи не було проведено.

Президія ОКК оголосила догану секретарю Ямпольського партосередку, зав. АПВ РПК, сувору догану т. Бояркіну та інші партстягнення голові сільради, зав. РЗВ та секретарю РПК зі зняттям останнього з роботи.

З боку керівних робітників Барського р-ну припущені були перекручення під час проведення розкуркулення. Так, під час опису куркульського майна з 289 господарств 45 % припадало на середняцькі. Ніякої масової підготовчої роботи в зв'язку з колективізацією не проводилось між тим лише за 7 днів було колективізовано 3841 господарство, такі "успіхи" району були через залякування, арешти та інші засоби натиску та адміністративного впливу. У с. Митки було оголошено: "Хто вороже ставиться до радвллади й не вступає до СОЗу, оголошуємо бойкот". Таким чином, "проти радянської влади" записували низку сел (с. Киянівка, Кузьминці). Такі ж перекручення було припущено в зв'язку з кампанією мобілізації коштів (бойкот, незаконні обшуки, барахольство, "делёжка" речей між членами партії тощо).

Президія ОКК оголосила догану РПК та фракції РВК, виключила з партії секретаря РПК, голову РВК та зав. РФВ зі притягненням їх до карної відповідальності. Усунено з посади та оголошено догану нач. райміліції.

За невживання своєчасно заходів проти зловживань під час розкуркулення у Куриловецькому р-ні, президія ОКК ухвалила зняти з роботи секретаря РПК, оголосила догану фракції РВК та РПК, притягла чотирьох партійців до відповідальності.

Разом за перекручування директив партії ОКК чотирьох виключила з партії, 10 партійців знято з роботи, 10 притягнуто до карної відповідальності, 7 дістали різні партстягнення.

По лінії ОРСІ утворено обслідувальні групи з інспекторів РСІ, легкої кінноти, членів КНС та членів секції РСІ для перевірки роботи місцевих організацій та розслідування справ про перекручення ними класової лінії (разом в цій роботі брало участь 185 чоловік). Внаслідок цього РСІ передано до прокуратури низку справ на окремих співробітників плодівінсоюзу, РЗВ, споживтовариств тощо.

Одеська округа. ОКК завела спеціальний інститут уповноважених, які перевіряють по районах виконання директив партії в справі проведення колективізації, розкуркулення, засівкампанії тощо.

Постановою ОКК розпущено Спартаківський районний парткомітет за припущення та несвоєчасне реагування па викривлення директив партії у районі. Низка членів партії, відряджених для проведення оргполітроботи на солі, вживала методи залякування, займалась мародерством, крадіжками тощо. Всі вони (5 чоловік) виключені з лав партії.

За перекручування партдиректив знято з відповідальної роботи 8 осіб, виключено 18, дістали партстягнення 31, заарештовано 6 та 10 притягнуто до карної відповідальності.

Примітка: Зміст багатьох інформлистів ОКК ще занадто "інформаційний": висвітлюють окремі факти, але дуже замало, а іноді зовсім не висвітлюють заходи, вжиті ОКК в зв'язку з перекрученням директив партії. Далі висвітлюють окремих персон, винних у цих перекрученнях, зовсім бракує інформації про те, як ОКК-РСІ виправляє помилки окремих нарт.- та радянських органів на селі, цілком відсутнє висвітлення роботи РСІ, її планової та взагалі обслідувальної роботи, зв'язаної з діяльністю окремих Рад та ін. установ в справі проведення директив партії на селі, не висвітлюють роботу секцій рад на селі та їх роль в колгоспному рухові та ліквідації куркуля, як класу.

5.IV. 1930 р.

Інформ. ЦКК КП(б)У

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 8, спр. 1329, арк. 132-133. Склограф. Копія.

№ 71
ЗАЯВА ОДНООСІБНИКІВ С. КРАСНОГО НА ХЕРСОНЩИНІ ДО ОРГАНІВ
РСІ ПРО ПРИМУСОВУ КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ
І ВІДВЕДЕННЯ НЕЗРУЧНИХ ЗЕМЕЛЬ

*7 квітня 1930 р.**

Копія [в] Москву Рабоче-крестьянской инспекции
В Харьковскую рабоче-крестьянскую инспекцию
От группы бедноты "несозовцев", тех, кто
не вступил в СОЗ, 72 человек граждан
с. Красного Скадовского р-на

Заява

Мы, беднота с. Красного Скадовского р-на Херсонского округа, не вступившие в СОЗ, видя неправильные пути низовых работников-коллективизаторов, яки запугивали разными угрозами вплоть до отбирания съестных продуктов у бедных; давали 24 часа подумать, а также считали тех, кто не вступил в СОЗ, противником советской власти. Мы - в нашем сельсовете, по мнению администрации сельрады и, очевидно, партячейки, яка керує на сели и являемся противниками советской власти, потому что мы живем сейчас праздно, ничего не делаем, к нам присоединилось еще столько и нас стало всех 150 душ за СОЗом. Весна проходит, мы палец о палец не ударили, ходим от сельрады до сельрады, просим "землицы"

для весеннього посєва, ибо у нас посєвзерно лежить до сєго времени в закромє. Лошади, т.є. тяглова сила 150 лошадей бездействует. Спустя недели после того, когда СОЗ выехал пахать, дали телеграму в Харьков о надєлении нас удобной для пахоты земель под весенние злаки, на что получили ответ, [что] дано распоряжение окрисполкому, после чего был прислан к нам землемер, каковой отрезал нам землю в одной полосе и удобную для пахоты. После отъезда окрземлемера нам той отведенной земли в одной полосе не дали, а стали нам опять выбирать клочками солончакову и совершенно неудобную для посєва землю, в яку землю мы решили не забрасывать семена. Вина сельрады - проходит сезон посєва ранних культур, о нас сельрада забыла, на вопрос председателю сельсовета тов. Свижине одного нашего гражданина - несозовца - "будет ли нам земля", получился ответ - "нам за вас дела нет, вы являетесь противниками советской власти и мы вам, - говорит, - дали землю, чего вы симулируете, не сеете". Мы же труженики, привыкли рыться в земле, не можем сидеть сложа руки. Сельрада по-видимому не хочет удовлетворить нас пригодной для посєва землей и уже сорвала посєв в єдиноличных сельских хозяйствах, но и в тех, кто отплыл от СОЗа. Мы решили обратиться [в] центр за помощью на сей счет. На основе всего вышеизложенного в нашем заявлении, просим Рабоче-крестьянскую инспекцию рассмотреть наше заявление и положить конец раз навсегда головоупяпству и также выслать к нам на место комиссию для расследования на месте, и виновных в этом привлечь как за срыв посєвкампании, так и других видов перегибов к ответственности.

К сєму подпись: группа несозовцев с. Красного Скадовского р-на Херсонского округа¹⁶.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 58. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання заяви в Наркомземі УСРР.

¹⁶ Копію листа селян надіслано до Херсонського окрземвідділу на розгляд.-Док. № 71.

№ 72
ЗАПИТ СЕЛЯН С. ЛОЦКИНЕ НА МИКОЛАЇВЩИНІ
ПРО ПРАВО ПОВЕРНЕННЯ ЇМ ПОСІВМАТЕРІАЛУ
ПІСЛЯ ВИХОДУ ІЗ КОЛГОСПУ

7 квітня 1930 р.*

До Урядової посівної трійки

Запитання

Ми, громадяни с. Лоцкине П.-Павлівської сільради Володимирівського р-ну Миколаївської округи запитуємо вас:

1. В тому, чи повинні ми користуватися посівним матеріалом, який ми засипали в посівфонд, бо ми в сучасний мєнт вибули із членів СОЗа і нам відрізали землю, а посівматеріалу [нам] ** не дають і говорять, щоб ми самі добули собі його, а наш, який засипаний, не знаємо для чого вкупі.

2. Крім цього, що вище зазначено, коли ми були в СОЗі, то ми звели увесь грубий корм (полову) укупу, а коли ми вибули із СОЗу, то забрали свої коні, а корму в нас для них немає, й нам його не дають, то чим ми повинні годувати їх?
3. Будь ласка, дайте відповідь на таке запитання, чи мають право задержати наш озимий посів у СОЗі, коли ми його сіяли єдинолічно, кожен собі.

Будь ласка, дайте відповідь в скорім часі на вищезазначений адрес громадянину Пятаченку Прокопу Опанасовичу¹⁷.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 84. Оригінал. Рукопис.

* Дата позначки на листі.

** Одне слово нерозбірливе.

¹⁷ У телеграфній відповіді Наркомзем УСРР повідомляв: "Миколаївщина, Володимирський р-н., с. Лоцкине, Пятаченко Прокопу. Постановою урядової посівтройки всі розрахунки [з] вибувшими [з] колгоспу проводяться після закінчення сівби. № 3464. 8.IV.1930 р. Наркомзем Волошинов".- Док. № 72.

№ 73
ТЕЛЕГРАМА УПОВНОВАЖЕНИХ СЕЛЯНСЬКИХ ЗБОРІВ
ОДНООСІБНИКІВ С ЩЕРБИНИ СТАРОСИНЯВСЬКОГО Р-НУ
ПРОСКУРІВСЬКОГО ОКРУГУ ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО НЕПРАВИЛЬНЕ
ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЛІ ДЛЯ ЯРОВОГО ЗАСІВУ¹⁸

15 квітня 1930 р.

[З] Старої Синяви, Харків, Наркомземсправ

Чи мають право партійці заставляти сіяти масивом у 12 кусках при чотирьохпільній сівозміні, називати тих селян контрреволюціонерами, і на зборах заміряти палкою, [лягати] площадною бранню. Збори просять розслідування.

Уповноважені зборів *С. Грода, П. Олійник¹⁹*

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 956, арк. 95, Телеграфна стрічка

¹⁸ Телеграми такого змісту йшли під грифом "Посівна".- Док. № 73.

¹⁹ 16 квітня 1930 р. Наркомзем доручив Проскурівському окрземвідділу розслідувати та врегулювати справу. Комісія в складі представників окрземвідділу - С. Г. Грудзенка, райвиконкому - Топалова, земгромади с Щербини - А. П. Левчука, за участю уповноважених від 58 одноосібних господарств П. К. Олійника та С. Н. Гроди дійшла висновку, що дійсно в

с Щербини Съомацької сільради Старосинявського р-ну для індивідуальних господарств було відведено землю у 12 відрізках. Селяни відмовились від засіву ярових культур на розрізаних ділянках.

Внаслідок переговорів одноосібникам було відведено землю одним клином в 157 га з розбивкою поля окремо для кожного господарства, що закріпили спеціальним актом від 19 квітня 1930 р. Одноосібники були задоволені таким вирішенням справи, однак зазначали, що брутальне поводження місцевих керівників щодо селянки Насті Сологуб є неприпустимими і заслуговує засудження.- Док. № 73.

№ 74

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРАЦІВНИКІВ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО ІСТОРІЮ УТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЗу "ВПЕРЕД ДО СОЦІАЛІЗМУ" ТА АРТІЛІ "ЖІНОЧА ПРАЦЯ" ЛЕБЕДИНСЬКОГО Р-НУ НА СУМЩИНІ

Не раніше 19 квітня 1930 р.

I. ИСТОРИЯ СОЗа

1. На территории райцентра имеется горсовет, который руководит городской частью города, а сельсовет руководит прилегающими к райцентру дворами селянскими, которых насчитывается до 2 тыс. дворов (Лебедин до территориального деления был уездным городом).

В апреле 1929 г. было организовано на территории с/совета 11 СОЗов по 20-25 хозяйств в каждом. В декабре 1929 г. все 11 СОЗов слились в единый под названием "Вперёд к социализму".

2. В феврале - марте 1930 г. началась усиленная коллективизация, по всем участкам с/совета проводились собрания, где большинством голосов постановляли считать себя членами СОЗа ИЛИ К определенному числу записываться. Такое решение для районных организаций было достаточно, чтобы фиксировать, что Лебедин коллективизовался на 100 %, т. е. до 2 тыс. дворов (прилагается копия протокола)*. Подача анкет о приёме в СОЗ была прекращена, т. е. все считались принятыми.

3. Начиная со второй половины марта, когда появилась статья т. Сталина "Головокружение от успехов" и не получила правильного освещения среди селянства (батрацко-средняцкой, бедняцкой части села). Начались массовые выходы, выражавшиеся в том, что приходят в правление СОЗа и заявляют о том, что не желают быть в СОЗе. Обобществлено в этот период ничего не было.

4. Начиная с 25 марта через бригадиров был сделан обход подворно с выявлением желающих остаться в СОЗе. Стоило заявить устно, как данный двор уже считался членом СОЗа, таких тогда насчиталось до 200 дворов.

В конце марта началось обобществление лошадей и машин. В апреле был сделан второй обход и на 18 апреля насчитывается уже 542 двора, но эти сведения также опровергаются, так как они неточны, потому что наряду с этим имеются сведения, говорящие о максимальном количестве дворов - это 291.

II. СОЦСОСТАВ, ГРУППА БЕДНОТЫ И БАТРАКОВ, А ТАКЖЕ РОЛЬ СЕРЕДНЯКА

1. Поскольку нет количественного состава членов СОЗа, нет на сегодняшний день и качественного его состава, и правление фактически не знает с кем оно имеет дело.
2. По сугубо ориентировочным сведениям процентов до 20-ти имеется чуждого элемента (лишенцы, торговцы, эксперты, спекулянты, которые засели довольно крепко в СОЗе). Так, например, однажды правление наметило к исключению ряд лиц действительно чуждого элемента, но общее собрание не подтвердило и оставило их в СОЗе. В то время, что правление, намечая к исключению часть подкулачников (большой % среди них бедноты), такая беднота почти безболезненно исключается.
3. Что касается роли середняка, то в данном СОЗе его лица совершенно нет, так как например из 9 человек правления, избранных 7 апреля 1930 г. только один маломощный середняк, из трёх членов ревкомиссии середняка ни одного нет, что касается совета СОЗа, состоящего из 30 человек, имеется 2 середняка.

Кроме выборных должностей, на хозяйственную работу также не втянули ни одного середняка. Из 9 членов правления 4 человека партийных и 1 член ЛКСМУ - все они не являются членами СОЗа (не оформлены).

4. До сих пор не создана группа, бедноты и батрачества, призванная понудить пред. КНС с/совета - он же член правления СОЗа, к составлению списка батраков и действительных бедняков - оказалось, что часть спекулянтов и чуждый элемент был включён в этот список.
5. В период сплошной коллективизации насчитывалось 115 батраков, на сегодняшний день всего осталось 25 анкет, а фактическую их роль в СОЗе установить нельзя.

III. ХОЗЯЙСТВО СОЗа

1. Общую площадь земли СОЗ имеет 1264 га из них 314 га ранних зерновых культур и 300 га под буряк. Какого члена и сколько земли обобществлено установить нельзя за отсутствием сведений.
2. В текущем году заложен сад на 109 га, насчитывающий до 12 100 деревьев. Одновременно сад сейчас используется под огород, где будут посажены разные овощи.
3. Свиноводство, насчитывающее 80 голов, не являющихся собранными у членов СОЗа, а отпущенных в кредит кущем.
4. Рогатого скота так же получено у куца в количестве 55 коровы 21 телят.
5. Кролиководство - насчитывает 161 шт., отпущено кущем.
6. Птицеводство: имеется 3 инкубатора, кои недостаточно используются, как, например один в течение 12 дней стоял незаложенным. Также имеется 65 больших кур.
7. Пчеловодство - имеется 100 ульев, собранных кущем с разных мест и не доставленных СОЗу.
8. Машинно-конная станция разбита на 10 конюшен, насчитывает до 200 лошадей и полный инвентарь даже имеется, 5 сеялок лишних.

IV. ХОД ПОСЕВНОЙ КАМПАНИИ

1. На 19 апреля весь посевной план был выполнен на 12 %, что касается зерновых ранних культур планом был намечен 8-дневный срок выполнить посев на 100 %, а фактически за 11 дней посевкампании выполнено всего лишь на 50 %.

2. Необходимо отметить, что СОЗ полностью обеспечен машинами и посевматериалом.

3. Основные причины невыполнения посевного плана являются:

а) отсутствие реального учёта количества трудоспособных членов СОЗа, в связи с чем невозможно определить количество могущих выйти на работу членов СОЗа;

б) окончательное падение дисциплины среди членов СОЗа, что видно из следующего: наряд на рабочие руки на 17 апреля был выписан в количестве 109 человек, фактически работало 100 человек. На 18 апреля наряд остался без изменения, фактически работало 77 человек. 19 апреля вместо 109 человек работало 40;

в) такая же картина и с тягловой силой. Несмотря на то, что имеется до 200 лошадей, а ежедневная потребность до 170, фактически работает 130 (лошадей);

г) кто фактически работает: приблизительно до 70 % подростки и молодёжь, взрослые заняты на работе помимо СОЗа там, где платят ежедневно наличными деньгами, а СОЗ только выплачивает часть за отсутствием средств (работает в куше, садо-огороде, товариществе, лесничестве и т. д.);

д) в результате такой работы кроме невыполнения плана имеются случаи: поломка сеялки, засев 29 га ячменя по 4 пуда 35 ф. на га вместо 7 пуд., не дали правильных сведений о фактическом засеве;

е) часто тот или иной член СОЗа, получая наряд на выезд в поле, берет лошадку из конюшни и сено, вместо поля попадает на работу в стороне, ибо там оплачивают наличными.

4. Положение с садо-огородом является ещё острее, чем с полевым засевом:

а) ежедневная потребность в людях до 100 человек, фактически работает в среднем до 40. Лошадей необходимо ежедневно до 20 шт., фактически работает 5;

б) основные рабочие руки даёт профшкола, на сегодняшний день заканчивают только посадку деревьев, а к огороду ещё не приступили;

в) требующиеся средства в 1930 г. для садо-огорода - это как минимум 32 800 руб., фактически отпущено 4 тыс. руб. План организации сада даже не прорабатывался на правлении и общем собрании СОЗа, а всплыл помимо их;

г) естественно, СОЗ не справлялся с садом, как рабочей силой, тяглом, особенно финансовым напряжением (о принятых мерах см. постановление бюро ячейки и конкретные принятые меры).

5. Недостача рабочей силы отражается на ведении всего хозяйства, в связи с чем оно находится в антихозяйственном состоянии:

- а) все виды хозяйства обслуживают почти исключительно подростки, в связи с чем часто хозяйство оставляется на произвол судьбы. Большая часть коров заражена лишаями. Кролиководство, которое требует серьезного ухода, часто бросается на произвол судьбы;
- б) машинно-конная станция несёт только название, а фактически дело обстоит так: лошади размещены в 10 конюшнях, часть находится дома у членов СОЗа. Когда член СОЗа едет в поле, они берут только своих лошадей;
- в) инвентарь также разбросан по селу и никакого надзора нет;
- г) мы были свидетелями, когда в праздник (пасхи), крестьяне разбирали лошадей домой для поездок в гости пьянствовать. Характерно отметить, что когда приходили бедняки брать лошадь, составлялись акты и передавались в правление, в то время на кулака этого не делалось.

V. ФИНАНСОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ

1. На первый и второй кварталы отпущено 62 тыс. руб. кредита, установить сколько истрачено и именно на какие цели сказать нельзя, потому что отсутствует всякая запись.
2. Новое правление ещё на сегодняшний день не приняло дела от старого правления и оно находится в хаотическом состоянии.
3. Расходы, которые производятся сейчас, делаются без всякого разделения по статьям, а берутся деньги - куда сегодня надо, туда и расходуются.

VI. ОРГАНИЗАЦИЯ ТРУДА

1. Вопросом организации труда в СОЗе никто не занимается, проводится оно фактически в следующем виде:
2. Бригадир ежедневно передает в бухгалтерию список членов СОЗа работающих и на какой работе. Бухгалтерия, исходя из 5-разрядной сетки (выработана Сумским ОКС) разносит по книгам. Плана использования рабсилы нет.
3. В результате получается, что сколько, кто сделал - неизвестно. Начисления не делаются. Если кое-кому выдают деньги, то проверяется сколько дней он работал (лицевых счетов нет) и выдаётся приблизительно 30 % - 40 %, исходя из 5-разрядной сетки.
4. Правление, хотя и выработывало нормы выработки, но они никому не известны и не применяются. Беседуя с членами СОЗа, выявили, что они находятся в полном неведении, сколько они получают, и как идет оплата, бесспорно, в этом имеется отражение на своевременное выполнение посевных планов.
5. Говорить относительно охраны труда не приходится, работают по 10 часов 12-14-летние ребята. Никто не проверяет и не делает указаний. Соцстрахование не проводится и этим делом не занимаются.

VII. ВОПРОСЫ СНАБЖЕНИЯ

1. Нуждающихся в немедленном снабжении насчитывается до 175 человек. Кредит открыт на 1080 руб., но больше, чем на 200 руб. использовать пока что не удалось, т. к. отсутствуют в ЕПО продукты.

2. Получаемые в ЕПО сельди, заранее распоряжением из Сум бронируются для заготовки яиц. Жиров никаких нет.

3. Только в последние дни началось коллективное снабжение для тех, кто работает в поле. Туда вывозится и там варится каша для всех работающих, что касается хлеба, выдается исключительно батракам и беднякам по 1/2 фунта в день. На этой почве был ряд недоразумений, где ставился вопрос со стороны членов СОЗа, или всем или никому (уравнительные тенденции).

4. Для снабжения батраков отпущено 90 руб. (25 человек). Бесспорно сумма является нереальной и никаких изменений в улучшение снабжения не вносит.

VIII. КУЛЬТРАБОТА

1. Составленный план работы культкомиссии охватывает все стороны, но план далеко не выполняется.

2. Выпустили две стенгазеты, имеется в виду выпустить третью. Селькоров есть 6 человек, трое из них пишут в центральные газеты. Руководства селькорами нет.

3. На всех собраниях по куткам прорабатывались письма Сталина и постановление ЦК по вопросу о коллективизации, но достаточной усваиваемости нет, в связи с чем многие толкуют по-своему. Особенно письмо т. Сталина "Головокружение от успехов".

4. Женщин втянуто всего до 3-4 % в посещение женских собраний, кои несколько раз созывались. Прорабатывались там вопросы о ясельной кампании, о роли женщины в колхозах. Ввиду того, что собрания были малочисленные, они должного эффекта не дали.

5. Влияние женщины особенно было перед праздником, когда более зажиточные приготовили себе пасху, а бедняки не могли, здесь шла борьба, что мол, всё из-за СОЗа нельзя справиться пасху. Конечно, оно кое на кого имело отрицательное воздействие.

6. Конкретно до сих пор не приступили к ясельной кампании, план организации ещё не имеется, имеют ввиду открыть на 3 месяца.

7. Специально выделен один член правления (член ЛКСМУ) для работы среди молодёжи, по работа проводится бессистемно, бывают читки без плана и программы.

8. СОЗ выработал условия соцсоревнования для заключения договора с коммунной "Червоний стяг", но до сих пор ответа нет и договор не заключён. Что касается соревнования среди бригад, [оно] также не проводится, вообще этот вопрос вышел из поля зрения СОЗа.

IX. АРТЕЛЬ "ЖІНОЧА ПРАЦЯ"

1. Ещё в июне 1929 г. была организована и зарегистрирована данная артель, насчитывающая тогда всего лишь 13 человек.

2. Осенью было уже обработано ими 30 га земли, начали закладывать парники.

3. В феврале 1930 г. артель насчитывает уже 200 человек, из коих большая половина батрачек, которые служили по отдельным хозяевам и ходили на подённую работу: Другая половина состояла из вдов и семей красноармейцев.
4. Избранное правление полностью справлялось со своими обязанностями. Спайка в артели была хорошая.
5. В день 8 марта райженотделом преподносится знамя этой артели и обещается широкое содействие. 14 марта по распоряжению куца данная артель ликвидируется.
6. Причина ликвидации артели следующая: ввиду того, что к тому времени на всех собраниях принималось постановление о вступлении в СОЗ и организации считали, что всё село уже коллективизировано, незачем иметь на территории сельсовета отдельную артель и ликвиднули её, решив влить в СОЗ.
7. Фактически из 200 человек артели в СОЗ влилось только 12 батрачек, остальные разбрелись, кто на подённые работы в куц, а кто поотдельным хозяевам служить.
8. Сейчас среди членов бывшей артели настроение, что власть против организации женского труда в отдельную единицу. Когда мы выяснили в райженотделе о причине ликвидации артели, то зав. райженотделом не придала этому никакого значения. Всё это характеризует насколько серьёзно проводится работа среди женщин на селе.

X. КЛАССОВАЯ БОРЬБА

1. Кулаки ведут бешеную агитацию против СОЗа и против отдельных активистов. 27 марта с. г. кулаки подпалили конюшни, сгорел конь и сбруя. Как потом выяснилось, кулачье подкупило беспризорных за 15 руб. (клуня раскулаченного).
2. Кулаки ведут агитацию против того, чтобы продавали СОЗу сено. Есть отдельные случаи, когда кулачье покупает сено, заранее зная, что оно ему не нужно, но лишь бы не СОЗу.
3. В связи с тем, как сказано выше было, часть кулаков ещё и поныне в СОЗе. (Это особенно даёт им возможность выступить против СОЗа, будучи его членом)

XI. КНС

1. Организация, которая первая должна иметь выдержанную классовую линию в борьбе с кулаками. Фактически дело обстоит так, что КНС совершенно не существует.
2. Возьмём работу районного КНС, последний в течение 7 месяцев находится на селе, в аппарате никого не было и работы в смысле руководства никакой не было.
3. Из сельского КНС до 30 хозяйств не вступили в СОЗ. Председателя сельКНС избрали 11 февраля и до сих пор не принял дела от старого председателя, а сам фактически работает членом правления СОЗа (зав. хозяйством).
4. В сельКНС сидит секретарь, роль которого сводится к выдаче разных справок о пребывании в КНС.

5. Собрать сведения сельКНС за последнее время никаких нельзя, так, например, на первое собрание явилось 13 человек, на второе 24, на третье - 30, на четвертое 35, это из 270 членов, числящихся в списке.

6. В последнее время поступает ряд заявлений от членов КНС о выходе, есть заявления и от члена президиума (женщины). В общем на этот фронт со стороны соответствующих организаций внимание мало обращено.

XII. НАСТРОЕНИЕ ЧЛЕНОВ СОЗА

1. Отсутствие средств у СОЗа для расплаты с членами, вызывает разного рода настроения у последних, так, например:

2. Что не нужны колхозы, а пусть все передадут кущу или совхозу, а мы заделаемся батраками и будем работать, что нам прикажут.

3. Уравнительные тенденции также имеют большое место среди членов СОЗа, и часто застрельщиками является беднота.

XIII. МОБИЛИЗОВАННЫЕ В СЧЁТ 25 ТЫСЯЧ РАБОЧИХ

1. Председатель СОЗа т. Прищенко является из числа мобилизованных рабочих в счёт 25 тыс. Мы также встретили одного ещё из числа 25 тыс. т. Кальченко коммуны "Червоний Жовтень" Шепетовского р-ну, вот что он заявляет:

2. Квартиры нет, содействия в работе нет. С района никого не видел. Никакой установки в работе не дали. Нас там трое все мы находимся в таком положении.

3. Что касается т. Прищенко, то такой также достаточного содействия не получает, о чём он заявил на заседании бюро ячейки, где видно так же из постановления.

XIV. КУРСЫ СЧЕТОВОДОВ

1. В г. Лебедине проходят курсы по подготовке счётных работников для колхозов. Первого апреля был выпуск 90 человек, которые в течении 1,5 месяца прошли курсы. Курсанты являются исключительно членами колхозов.

2. Из первой группы было оставлено 13 человек для повторения, так как слабо усвоили. В общем усвоение удовлетворительное.

3. Сейчас опять проходят курсы уже на 25 человек, хотя должны были съехаться до 50 человек, причина неприезда неизвестна.

4. Проходят на курсах счётное дело, агрограмоту, политчасть и украинский язык.

XV. МЕРОПРИЯТИЯ ДЛЯ ОЗДОРОВЛЕНИЯ СОЗА

1. По нашему настоянию было созвано заседание бюро ячейки совместно с ответственными работниками райцентров, где нами было внесено ряд практических предложений (протокол прилагается)**.

2. После чего мы совместно с правлением приступили к практическому проведению их в жизнь и в результате проделано было следующее:

- а) благодаря принятым кушем мерам, прибыли трактора с ближайших МТС, а также ближайшего СОЗа прибыли селяне с лошадьми;
- б) заводится учёт работоспособных членов СОЗа, а также выявляется общее количество членов СОЗа и по соцположению;
- в) установлено конкретно сколько дней члены СОЗа должен работать по СОЗу;
- г) составляется план дальнейшего засева и выявляется фактически, сколько засеяно;
- д) куш выделил ответственного руководителя по саду, также мобилизовал тягловую силу и бросил для обработки сада;
- е) пересмотрены нагрузки членов правления и распределены равномерно;
- ж) выделен специальный член правления по работе организации труда в колхозе и ему дана соответственная установка;
- з) куш пересматривает все хозяйство СОЗа с целью его сокращения;
- и) выделен ответственный заведующий на каждую отрасль хозяйства;
- к) составляются списки батраков и бедняков для организации групп.

3. Кроме принятых мероприятий на месте, которые дали реальные результаты в смысле оздоровления СОЗа, считаем необходимым заострить внимание вокруг сада.

Огромное будущее этого сада требует сейчас вложения много средств, а таковых не только в СОЗе, но и куше нет, в связи с чем мы выдвигаем вопрос о том, чтобы УКГ поставил этот вопрос перед Всеукраинской "Плодоспилкою" на предмет обследования и отпуска соответствующих средств, а в противном случае можем очутиться перед тем, что сад не будет развиваться.

Инспектор укрколгоспу (*Великодний*)
(*Каплан*)

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, д. 377, арк. 129-135. Копія.

* Не додається.

** Не додається.

КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ ДО ЦКК КП(б)У ПРО ЗАХОДИ ПО ПРИСКОРЕННЮ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ТА РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯН В ОКРУЗІ

20 квітня 1930 р.*

Перевірку проведено на місцях комісіями, що їх виділено президією ОКК у 3 районах та в них в 17 селах. Крім цього використано матеріали комісій, що їх виділено райпарткоматами в Фастівському та Володарському районах. Перевірено директиву окрфо, ОЗУ та кооперат. організацій.

За 1928/29 господарський рік сколективізовано 10,03 %, досягнувши на 1 жовтня 1929 р. 14,2 % загальної площі селянського землекористування.

Грудневий пленум окружного виконавчого комітету в своїх рішеннях дав установку на посилення темпів колективізації округи, визнавши сколективізувати до 1 жовтня 1930 р. 44,9 % площі землі селянського користування та до 1 жовтня 1931 р. 100 % за виключенням куркульських господарств, та оголосивши райони Сквирський й Таращанський районами суцільної колективізації. В той же час пленум накреслив низку міроприємств та практичних заходів до дальшого поширення колективізації округи, що спонукало окремі райони взяти темпи, далеко ширші від запроєктованих планами.

Наводимо окремі пакти постанов пленуму:

"6. Пленум ОВК ставить перед всіма радянськими, кооперативними та громадськими організаціями, а також перед бідняцько-середняцькими масами селянства округи завдання до 1 жовтня 1930 р. сколективізовану площу, як мінімум, довести до 325 108 га, або 44,9 % площі селянського користування округи, а до 1 жовтня 1931 р. всю площу земель селянського користування округи сколективізувати на 100 % за виключенням куркульських господарств".

"7. Порайонний план будівництва колгоспів на 1929/30 р. з визначенням суцільної колективізації по Таращанському та Сквирському районах, затвердити. Разом з тим пленум ОВК звертає увагу Тетієвського, Фастівського, Ставищанського та Білоцерківського РВК на недостатнє проектування колгоспного будівництва на 1929/30 р. і доручає президії ОВК скерувати плани цих районів в напрямку збільшення до пересічного відсотку колективізації округи".

"10. В галузі скотарства - пленум ОВК, виходячи з рішень останнього пленуму ЦК КП(б)У, ставить за завдання: а) всю продуктивну худобу (корови, свині, вівці) по комунах і артілях усупільнити на 100 %, а по товариствах СОЗ, як мінімум на 70 %. Робочу худобу та реманент по всіх статутних формах об'єднань усупільнити на всі 100 % до 1 жовтня 1930 р."

Відмічаючи недостатність розгортання масової роз'яснюючої роботи як районними, так і округовими установами та організаціями пленум ОВК вважає за потрібне з 1 січня перевести двомісячник по колективізації сільського господарства, надіслати бригади на села з робітників, батраків, членів КНС та самих колективістів, повести широку масову підготовчу та вихованчу роботу серед широких кіл бідняцько-середняцького селянства, залучаючи їх до колективних форм господарювання. Організація і проведення двомісячника колективізації за широкою участю робітничих бригад і бідняцько-середняцьких мас мусить забезпечити повне виконання плану будівництва колгоспів у 1929/30 р.

Не дивлячись на величезні завдання, що накреслені планом по колективному будівництву, підсумки роботи за жовтень і листопад місяці сигналізують небезпеку в справі виконання плану будівництва колгоспів. Темп зростання колгоспів зовсім недостатній і в порівнянні з темпом, що його накреслено планом, є незадовільний (за 2 місяці сколективізовано лише 9761 га, що складає 4,5 % річного плану).

"Пленум ОВК пропонує застосувати такі заходи:

а) всім райвиконкомам, сільрадам та кооперативно-громадським організаціям звернути особливу увагу на збільшення темпу масової колективізації через організацію в колгоспи цілих земельних громад і сіл, не припускаючи утворення дрібних колгоспів, і додержуючись курсу на доведення розмірів колгоспів до розмірів цілих громад і сіл;

г) з метою дальшого посилення технічної бази по колгоспах негайно розпочати роботу по збиранню завдатків від колгоспів на трактори нових тракторних заводів. До збирання завдатків приступити негайно. Як мінімум зібрати по окрузі 1 млн крб.

19. Повести рішучу боротьбу з господарствами, що перед вступом до колгоспів ліквідують худобу та корми, встановлюючи додатковий пайовий внесок відповідно до вартості зліквідованих засобів виробництва; за злісну ліквідацію не приймати до колгоспів зовсім. Одночасово якнайширше повести роз'яснювальну роботу.

В галузі скотарства: а) взяти на облік всю як усупільнену, так і не усупільнену худобу членів колгоспів і на протязі трьох місяців провести кампанію за усупільнення робочої та продуктивної худоби та кормів для неї. Вжити рішучих заходів громадського впливу до членів комун та артілей, що ухилятимуться від усупільнення худоби та кормів;

б) встановити для господарств, що ліквідують свою худобу і корми, перед вступом до колгоспу додатковий пай в розмірі вартості ліквідованої худоби та кормів, а за випадки злісної ліквідації худоби - відмовляти у прийомі до колгоспів;

д) роботу по усупільненню худоби розгорнути таким темпом, аби до початку весняної сільськогосподарської кампанії добитися усупільнення коней по всіх колективних об'єднаннях.

12. В галузі розвитку птахівництва доручити окрколгоспсоюзу та кооптаху:

а) усупільнити птиці, як мінімум до 78 тис. шт. з побудовою 30 птахівничо-промислових закладів по колгоспах;

в) доручити Колгоспсоюзу максимально розгорнути організацію промислового бджільництва по колгоспах та усупільнення його, втягнувши до нього кошти відповідних організацій.

Всі знаходи проводити порядком соцзмагання. Зобов'язати окрРСПІ встановити постійний контроль за виконанням директив про заходи щодо піднесення скотарства в окрузі, зокрема цієї постанови, суворо караючи всіх осіб, що виявлятимуть пасивність та несвоєчасність виконання поставлених завдань".

Виходячи з постанов пленуму райони один за одним ставили перед собою завдання сколективізувати 100 % площі, вступаючи один з другим в соцзмагання на скорше виконання.

Таким чином, в січні 1930 р. бюро ОПК стало перед фактом переходу на суцільну колективізацію 6 районів, що і санкціонувало. а 15 лютого за постановою бюро ОПК округу оголошено за округу суцільної колективізації та надіслано до райпарткомів листа від бюро ОПК з пропозицією закінчити колективізацію до 5 березня.

Установки округових установ як ОЗВ, окрколгоспспілки походили в основному з установки пленуму ОВК, але у викладенні районам практичних заходів по колективізації, усуспільненні худоби заскакували ще даліше. Так:

"6 січня 1930 р. окрколгоспбурякспілка за підписом члена правління т. Шпильківського в листі до всіх агрономів пише: "провести рішучу боротьбу з явищами розпродажу селянами тяглової сили та реманенту в районах масової колективізації".

"16 січня окрколгоспспілка пише обіжне розпорядження, що "господарства, які збули свою [продуктивну худобу], приймати до колгоспу після набуття ними худоби".

"20 січня окрземвідділ дає орієнтовку на будівництво колгоспів [з] 1300-2100 га, а мінімальний розмір - 500 га".

"30 січня окрземвідділ у листі до РВК пише: "що Білоцерківський, Богуславський, Великополовецький, Гребінківський, Попільнянський, Сквирський, Ставищанський, Узинський р-ни відстають від темпів 100 % колективізації, а з усуспільненням худоби справа неважна у всіх районах".

Маючи певні кількісні наслідки у виконанні постанови пленуму ОВК про колективізацію окрколгоспспілка 14 лютого за підписом голови т. Паламаря дає на місця такі практичні заходи щодо усуспільнення худоби (провести усуспільнення 100 % коней, корів, молодняку, свиней і овець) та господарських будівель до весни. Ось вибірка з цього листа: "6. п. Разом з проведенням усуспільнення як робочої, так і продуктової худоби ставиться як обов'язкова умова усуспільнювати грубі та концентровані корми в розмірах повного забезпечення худоби всіма видами кормів до нового врожаю. Усуспільненню підлягає весь запас зернофуражу, що є в наявності у членів у тих випадках, коли не можна забезпечити відповідною кількістю концкормів та належними приміщеннями усуспільненої продуктивної худоби - корів та свиней (крім законтракованої). Таку худобу залишати на утриманні по окремих дворах до весни з точним обліком худоби та з заборонаю розпорядитись нею без відому правління колективу".

7. п.: "При оцінці будівель необхідно мати на увазі даліше призначення будинків, а саме, чи такий буде стояти на місці й використовуватись для колективних потреб, чи підлягає переносу тоді й вартість його буде різна. Із взятих на облік господарських будівель виявляються найбільш придатні для використання під корівники, свинарники, конюшні. Виявляється потрібний ремонт та необхідне доукомплектування (станки, обов'язково стеля, підлога, або настіл для свиней), що мусить бути негайно закінчено". Крім того, в цьому ж листі рекомендовано: "Зовсім непридатних коней в разі потреби; можна організовувати збут державним та кооперативним організаціям, що проводять цю закупку".

Окрколгоспбурякспілка та окрторг одержали директиви від Укрколгоспу про збут продукції колгоспів, де зазначено: "Вжити всіх заходів аби колгоспи не продавали молоко па приватний ринок". Надіслали на місця 7 січня таку директиву: "Не дивлячись на те, що неодноразово давалась директива всім агрономам окрколгоспсоюзу про організацію на місцях здачі колгоспами кооперативним та державним заготовачам абсолютно всієї товарної

продукції: м'яса, молока, яєць тощо, ще трапляються випадки, коли деякі колгоспи або окремі члени колгоспів здають зазначену продукцію на вільний ринок.

Просимо в самій категоричній формі негайно на місцях через агроперсонал повести саму рішучу боротьбу з тими об'єднаннями, а також і окремими членами, що збувають на вільний ринок продукцію скотарства. До колгоспів, що здають продукцію на вільний ринок застосовувати заходи організаційного впливу - позбавлення позик, влаштування показових судів та ін., а окремих членів даже виключати з колгоспів.

Поруч з зазначеним потрібно повести рішучу боротьбу за максимальну товарність колгоспів, вживаючи потрібні заходи щодо економічного витрачання продовольчих продуктів (масла, молока, м'яса, яєць та ін.) внутрі колгоспа. На місцях, зокрема до кожного колгоспу, треба встановити контрольну цифру продукції та термін здачі такої".

Оригінал підписали: правління ОКС (*Каленський*)
зав. окрторгвідділом (*Гросман*)

Подання таких установок з округових керівних органів намагнічувало місцеві організації на необхідність досягнути до певного терміну завдань колективізації, усупільнення, на боротьбу з продажем худоби, до заборони вільного продажу продуктів і фактично штовхнуло низових робітників в бік адміністрування в справі колективізації, залякування та ід.

Справа колективізації після грудневого пленуму ОВК займала першочергову увагу всіх районних та сільських організацій та громадськості.

Для проведення цієї роботи крім мобілізації всього активу на місцях було організовано увагу і всіх профспілкових організацій, учбових закладів, які виділили низку бригад для проведення масової роз'яснюючої роботи, але суворого підбору, достатнього інструктування та систематичного керівництва роботою бригад на місцях не було.

До бригад, що склались на селах, в багатьох випадках примазався непевний, а в окремих випадках явно ворожий елемент (жандарі, кулаки та ін.), а велика кількість бригадирів просто аполітична та не знала села. З боку уповноважених РВК та сільрад був недостатній контроль над роботою численних бригад, та до того і підбор самих уповноважених був недостатній. Таким чином, селянство не всюди одержувало повного і вірного роз'яснення засад колективізації. Кожна з бригад і бригадири давали свої тлумачення. В той час більшість бригадирів, зіткнувшись з практичними запитаннями по колективізації (порядок погашення вступних і пайових внесків, внутрішній розпорядок праці в колгоспі, розподіл результатів господарчої діяльності та ін.), не змогли дати чітких, вірних пояснень, давали невірні і плутані, що зовсім не відповідали дійсності, пояснення, наводили сумнів па селянство в доцільності організації колгоспів, що відштовхувало селян від колективізації, а в окремих випадках антирадянський елемент використав своє перебування в бригадах для шкідницької роботи по розкладу колективної думки. Наприклад: в с. Кожанка Фастівського р-ну з'ясувалось селянам, що потрібно в колективі працювати 200 діб на рік, а в другому селі це число збільшилось до 260 днів.

В с. Романівка голова колгоспу популяризуючи на загальних зборах виробничий план артілі, заявив: "Що план розраховано так, що кожний працездатний жнець в середньому мусить нажати півтори нони за день". Вимагали внесення вступних і пайових внесків при одноразовій забороні продавати з господарства будь-які продукти.

Не ваючи успіху в дорученій справі, дякуючи невірному тлумаченню перед селянами основних принципів колективізації частина сел перейшла до методів адміністрування, залякування, що приводило до примусового втягнення в колектив.

В погоні за 100 % колективізацією до певного терміну, актив "ізоцрився" у вишукуванні методів роботи: найбільше застосування в практиці втягнення до колективу має бойкотування - відмовлення у відпуску краму із споживчої кооперації аж до найпотрібніших предметів широкого споживання (гас, сірники, сіль та ін.). Це відмічено по селах Житні Гори, Новоселиця, Романівна, Березна, Біліївка, Пилипівка, Зубарі, Каменеве, Оленівка, Триліси), причому в с. Трилісах Фастівського р-ну застосували бойкот не до окремих господарств, а до цілих кутків, що відставали у колективізації.

В с. Житні Гори Рокитнянського р-ну уповноважений РВК т. Курятников віддав розпорядження голові колективу, аби на кооперативних книжках накладалось печатку колективу, без якої краму з споживчої кооперації не відпускати.

В с. Вінницькі Стави Гребінківського р-ну 40 бідняцько-середняцьких господарств було поставлено під бойкот і список оголошено біля кооперації, причому ідею що висунуто головою споживчого товариства т. Мухом з санкції партійного осередку. Не видавалось ніяких довідок з сільради, крім реєстрування випадків смерті та народження (с. Зубарі). Залякування БУПром. Так в с. Трилісах вживали такі фрази "або в БУПР, або на Марс, або в колектив". Залякування не вступивших до колективу [тим], що будуть вислані вкупі з кулаками за межі України на Соловки (Почуйки, Біліївка).

Аби досягнути в найкоротший термін найбільшого відсотку колективізації в окремих селах (Почуйки, Романівна, Пилипівка) затягали збори до пізньої ночі, починали збори опівночі, відряжаючи цілі бригади на кутки, аби будити селянство, а в с. Пологах голова районного кредитного товариства т. Голубович приїхав в село о 9 год. вечора, заявив активу, що сколективізує село за 2 години, скликав збори в 11 год. ночі і вів їх до 7 год. ранку, а на зауваження голови зборів про необхідність припинити балачки, взяв головування на себе й провадив збори далі. Причому, поставив на дверях сторожу, аби нікого не випускати з помешкання. Уповноважений Попелянського РВК т. Куделя в с. Почуйках добиваючись 100 % колективізації залякував тим, що всі криниці закриває на колективні замки й не дасть води тим, хто не йде до колективу. В с. Романівна член колегії захисників т. Оніщенко заборонив молоти борошно на млині всім, хто не вступив до колективу, це ж саме зробила бригада червоних партизан в с. Зубарі. Випадки заборони млива не членам колектива відмічено в с. Оленівці та Пологах. Проводилось залякування дітвори в школі, тим, що виключать зі школи, коли батьки не підуть до колективу.

В с. Прусах Рокитнянського р-ну, членам артільї промкооперації запропоновано вступити до колгоспу, незалежно від того, чи зв'язаний кожний з них з сільським господарством чи ні, бо в іншому разі ліквідують артіль, а в с. Лозовиках Попільнянського р-ну запропоновано правлінню промартільї викинути всіх, хто не в колективі, з артільї. В с. Трилісах Фастівського р-ну на загальних зборах вчинили глузування з громадянина, що не вступив до колгоспу, а саме: коли було обрано президію зборів, з аудиторії подано запитання, хто з членів президії не в колективі, виявили одного громадянина й під загальний крик запропонували йому залишити президію, причому заставили його вилізти попід столом. В тому ж с. Трилісах уповноважений проводив збори до 3 год. ночі аби взяти людей ізмором, не випускаючи нікого з помешкання і коли не мав ніякого успіху оголосив "що всі, хто був присутній на зборах, механічно входить до колективу". В Фастівському р-ні в більшості сел збори по колективізації проводили під озброєною охороною з комсомольців і лісників, причому зі зборів нікого не випускали (с. Каменеве, Велика Снітинка, Борова).

Аби втягнути до колективу забирали насіння примусовим порядком та сільськогосподарський реманент у громадян, що не вступили до колективу, після чого йому оголошували, що його зараховано в колектив (с. Каменево, Вінницькі Стави). На зборах залякували членів спілок, що хто не в колективі, того викинуть з роботи та профспілки. Не давали довідок не членам колективу навіть біднякам для одержання авансів на відгодівлю законтрактованої худоби (с. Житні Гори). Ставили бригади з 20 чоловік на повне утримання господаря до тих пір, доки не вступить до колгоспу (с. Житні Гори). Не членів колективу не впускали до кіно в сільбудянок (с. Березна). До одного села посилали бригаду з 700-900 чоловік (Сквирський р-н). За висловлення проти колективізації та за подачу заяви про вихід з колгоспів садовили на ніч в пожежне депо (с. Біліївка). Бригадир Голубец па зборах арештував селянина Мельника за відмовлення вступити в колектив. Тут же на зборах, стукаючи кулаком об стіл, лаяв, наносив образи присутнім. Другий керівник бригади на цих же зборах заявив, хто не піде до СОЗу, то половину видушимо, а решта мусить піти в СОЗ (с. Житні Гори). В с. Мовчанівці бригада під керівництвом Бондаренка залякувала селян тим, що хто не піде до колгоспу, то не дамо землі, заберемо все й вишлемо купатися в море та на Соловки. Такий же випадок відмічено і в с. Житні Гори.

По селах Гребінківського р-ну запроваджувалась свавільна прирізка землі, що належить біднякам та маломіщним середнякам, що не вступили до колгоспу, до масивів колгоспів тому, що ці господарства є "хижацькі", невміло використовують землю. Цю думку висунув райземвпорядчик - член партії Краснов і провів її в погодженні з головою РВК т. Щупиченком та секретарем РПК т. Владимировим.

Не всі перераховані вище "методи" є творчість сільського активу, частина з них впливали внаслідок нечіткої установки району та головним чином такт методи пускали своє коріння в ширину і глибочинь через несвоєчасне реагування керівних робітників, а в окремих випадках просто переносили рекомендовані районом методи, як, наприклад, на зборах Фастівського райпартактиву наводили такий випадок: що секретар РПК т. Криворотий в справі колективізації на нараді уповноважених давав таку установку: "Виклич того, хто не хоче йти до колективу до себе в кімнату, возьми олівець і паперу, спитай його офіційно ім'я, по батькові і фамілію, возраст, і у його ноги затрусяться".

Усуспільнення майна. Поруч з втягненням до колективу певної кількості господарств, готувались до весняної сівби, по всіх колгоспах проходило усуспільнення робочої худоби, реманенту та посівматеріалу. В кількісних показниках виконання цієї справи були досягнення, але в проведенні її по окремих селах мало місце грубе адміністрування, викривлення класового принципу, а подекуди робота по усуспільненню перетворювалась в справжнє барахольство і була за головний чинник до незадоволення селянства.

Відмічено випадки, що колгоспи відмовлялись приймати до усуспільнення коней старого віку, що в більшості перебував у бідняцьких господарствах. В той же саме час окремим господарям дозволялось збувати свої добрі коні, а від них приймали які-небудь (с. Соколівка, Вінницькі Стави).

Поголовне примусове стягнення насіння по всіх селах Гребінківського р-ну проводилось з санкції голови РВК т. Щупиченка, причому, як правило, вживались, пошуки насіння в коморах, на чердаках, в скринях та ін., так в с. Вінницькі Стави правління колгоспу, приступивши до виробки виробничого плану прийшло до висновків, що не хватає 3 тис. пуд. посівматеріалу, це було доведено до відому району на нараді при РЗВ. На нараді зазначено, що посівматеріал мусить бути вишуканий на місці. Партійний осередок це питання поставив на обговорення загальних зборів членів колгоспів. Під час обговорення пропозицій хтось з зборів крикнув, що "треба піти по коморах", це було підхвачено членами партосередку, й

загальні збори мусили погодитись йти по коморах і забрати ярові культури. Після закінчення зборів було організовано бригади й дана директива піти по коморах і забрати все зерно. Вживали примусового відкриття комор тощо і забирали все зерно, яке було у господарстві. Під час проведення тусу по коморах деякі селяни, особливо ті, що посівматеріал уже здали, стали вивозити лишки на базар. Партосередок організував заградилки, які ходили по селу вночі і затримували всіх, хто віз зерно. В конторі колгоспу селян відпускали, а коні, воза і зерно забирали.

В с. Перша Маріянівка усупільнення посівматеріалу як членів колгоспу, так і індивідуальних господарств, проводилось в обов'язковому порядку. На господарства, що не бажали здати зерна до усупільнення складали акти й направляли до району для накладення штрафу. Райадмінвідділом було оштрафовано деякі чисто бідняцькі і також середняцькі господарства.

В с. Устимівці посівматеріал брався примусово, ходили по коморах і заставляли відкривати скрині, заглядали в піч. Була розкладка на їдців, що йшло в розріз класовій установці, бо коли бідняк багатосімейний - на нього більша контрольна цифра, фураж також розкладався на кількість їдців. Такі ж самі випадки констатуються і в селах Вільшанська Новоселиця, Пологи, Соколівка та Тростинська Новоселиця.

Примусові заходи до усупільнення насіння та фуражу відмічено і в селах Фастівського, Попільнянського, Рокитнянського, Великополовецького районів, причому у Фастівському р-ні в с. Зубарі обшук насіння проводився бригадами по ночах.

У більшості з обслідуваних сел Фастівського р-ну траплялось, що виконавши план збору посівматеріала, давали другу рознарядку, що викликало обурення з боку селян (с. Каменеве, Оленівка) причому в с. Оленівці другу рознарядку давали після того, як зібрали по 15 пуд. на десятину. Окремі селяни цю непослідовність в рознарядці розглядали, як домагання забрати у селян все зерно й стали потайки вивозити на ярмарки у Фастів та Васильків. Та в окремих селах Попільнянського р-ну (Романівка) за обшуком насіння ходили бригади, після яких через деякий час посилались другі бригади, які замітали до останнього зерна, наприклад: бригадир т. Деркач забрав у селянина горох з миски та декілька фунтів соняшникових зернят, що були залишені господаркою для посіву на грядці. Стромляли руки в діжки з капустою та ін.

Уповноважений РВК т. Жоров в справі усупільнення худоби, реманенту і посівматеріалу давав таку категоричну установку "забрати все до зернятка, усупільнити худобу і реманент в 24 години", а на запитання "на чому лишати у господарстві корів", відповів "для корів покинути лушпайки".

В с. Мовчанівці Рокитнянського р-ну колектив перетворився в адміністративний орган. Всі свої міроприємства проводив примусовим порядком: стягнення у не членів колгоспу посівматеріалу, сільгосп. інвентаря, різного майна, будівельного матеріалу та ін., а саме:

а) примусово забрали посівматеріал у дев'яти господарств, виключених з колгоспу і бойкотованих загальними зборами;

б) у не членів СОЗу Бевзи О. головою колгоспу без погодження було взято 25 пуд. соломи і гроші не уплочені;

в) на всі будівельні матеріали був накладений опис, і їх використання членами колгоспу для своїх потреб було заборонено. У гр. Мовчана, без погодження, було забрано 63 дошки, які затим було використано для потреб колгоспу, але гроші за дошки не повернуто;

г) для колгоспу у гр. Саєнка М. (не члена СОЗу) взято тим же головою колгоспу т. Андрієвим віз і 2 хури мішанки. Віз повернено, а за мішанку грошей не уплочено;

д) колективом самовільно було зайнято помешкання у середняка (будинок Ульяненка), дружину і сина котрого заставляли убирати і опалювати помешкання. Грошей же за помешкання не платили.

У проведенні усупільнення реманенту особливих непорозумінь не помічено, але як загальне явище, що викликало нарікання з боку селян, це безгосподарча схорона реманенту, який звозився в двір і стояв під дощем. Відмічено випадки примусового усупільнення реманенту тих господарств, що не в колективі. Великі непорозуміння в роботі по усупільненню на селах внесли різноманітні установки в кожному із районів і сел щодо усупільнення корів, свиней, та птиці і наміри, зроблені в селах, до усупільнення цієї категорії худоби, потягли за собою поголовний продаж по здешевленій ціні корів, забій молодняка, свиней і т. ін. Треба сказати, що в справі усупільнення не було додержано директив про особливу ретельність і обережний підход до оцінки худоби, реманенту, господарчих будівель, аби не допустити надзвичайно низької оцінки майна, що могло б викликати незадоволення селян. В деяких селах (Оленівка) робили оцінку без погодження з господарем і йому такої не оголошували та не оголосили й до часу проведення обслідування (22 березня). В с. Біліївці, Володарського р-ну для проведення усупільнення худоби та реманенту ходила бригада в 20 чоловік, яка, зайшовши у двір до господаря, зараз же розбігалась по всіх закутках господарства - на чердак, в комору, хліви "в поісках" майна.

Розкуркулення. В проведенні цієї важливої політичної кампанії па місцях не було зважено тих труднощів, що з ними неминуче треба було стикнутися. На місцях окремі організації не досить приділяли уваги розгорненню масово-роз'яснюючої роботи серед батрацтва, бідноти і середняків по питанню ліквідації кулака як класу. Ставка бралася на темп у проведенні цієї роботи, не дивлячись на те, що за установки ОПК вимагалось широке розгорнення масово-роз'яснюючої роботи.

Добившись ухвали зборів бідноти (іноді під натиском) без попереднього роз'яснення про затвердження списків на висилку та розкуркулення, вважати, що все готово і більше немає чого робить.

Ось політзводка уповноваженого с. Королівки Фастівського р-ну до Фастівської райтрійки: "Готово. Давайте розпорядження, куди отправлять". Це пише він 1 лютого, через 2 дні після виїзду його в село. Або т. Лоєв, член бюро РПК, 1 лютого пише: "Записано в список 47 чоловік, зараз поставили питання про позбавлення прав 20 чоловік, що досі їх не мали", а в той же день друга зводка: "Вже прав позбавлено" і т. д.

В частині сел обговорення списків проводилось на вузькому активі, або лише па зборах бідноти, не втягнуто в обговорення колгоспників та середняцтва, так в с. Молчанівці з боку уповноваженого РВК т. Юдковської підготовча робота була поставлена надзвичайно кепсько. Питання розкуркулення обмірковували тільки на закритих зборах КНС, де було присутніх 30-35 чоловік. Тих, що запізнались на збори, не пустили, а коло дверей було поставлено варту з комсомольців. Внаслідок списки були складені невірні. Занесено бідноту. На загальних зборах села ці списки не обмірковувались, коли ж голова КНС висловив думку, що списки складено невірні, то уповноважений т. Юдковська звинувачувала його в захисті кулаків. Складення і обговорення списків проходило походцем. В окремих селах уповноважені поплелись за занадто войовничим настроєм активу, внаслідок до списків занесено велику кількість господарств, в тому числі середняків та бідноту. При такій постановці питання мало місце проведення особистих рахунків з боку активу.

Поруч із розкуркуленням середняків та бідняків є випадки, [коли] пропущено господарства дійсно кулацькі. Так в с. Біліївці розкулачили біднячку-вдову, що платить 5 крб. податку. Також в с. Михайлівці розкулачено бідняка, що платив податку 29 крб. і до революції мав 1,15 дес. В той же час не розкулачено господарство Вовка, що до революції мав 12 дес. землі і зараз платить податку 69 крб. та 2 господарства, що платять податку од 300 до 400 крб. В Лобачеві розкулачили попа. В цьому же Володарському районі давали таку характеристику господарству, що намічалось до розкуркулення: "Політично негідний", "Співав "Ще не вмерла Україна" і т. д. (с. Березна).

В с. Малополовецькому занесено до списків 84 господарства, Боровій - 142, Великій Снітинці - 57, Каменевому - 41, Трилісах - 34. Мазепинцях - 25. Причому райтрійка з реагуванні на такий широкий охват господарств не проявила гнучкості, наприклад: Фастівська райтрійка вислала представників в села для дачі зауважень по списках 9-12 лютого, тоді як в цей час в багатьох селах вже встигли розкуркулити й середняцькі господарства.

В окремих районах внаслідок одержаної установки (Фастів), а в других під впливом місцевого активу (Великополовецький р-н) відмовились від поглибленої роз'яснюючої роботи та перейшли безпосередньо до розкуркулення (Великополовецьке, Фастів, Володарка) в тому числі занесених до списків середняків. Внаслідок цього до затвердження списків по розкуркуленню в багатьох селах проведено фактичне розкуркулення середняків, що їх райвиконкомом із списків виключено. Наприклад, в с. Малополовецькому, одержавши для перегляду вдруге списка в бік зменшення, із 84 господарств, що занесено раніш залишили 23, але в цей час вже було розкуркулено 40 господарств.

В с. Мазепинцях в другий раз списки складено на 14, а фактично розкуркулено 19 господарств. В с. Дроздах перші списки були складені на 12 господарств, а розкуркулено 19. Такі самі випадки відмічено по других районах - Володарському, де фактично розкулачено 200 господарств середняцьких, що їм повернуто майно при виїзді уповноваженого ОКК для проведення висилки 1-ї категорії²⁰. У Фастівському р-ні ще й досі остаточно не затверджено списків на розкуркулення. Зараз розбирають анкети, які мають переглядатись у РВК. Певного обліку кого розкуркулити, скільки середняків поновлено в районі немає.

Порядок вилучення майна при колективізації, фінмісячнику та розкуркуленні. По всіх районах, що їх обслідувано, розкуркулення мало на меті не тільки позбавити куркуля засобів виробництва, а прагнули поголового вилучення всього майна, включно до ложок, мисок, білизни тощо. Така постановка практикувалась широко й в Фастівському р-ні (с. Кожанка, Триліси), де в одного господаря забрано 123 назви речей, в тому числі побиті горшки, пляшку, ложки та ін. У бідняка Свінтіцького забрали подушку, питки й бутилку.

У Володарському р-ні відмічено, що в с. Березні бригада по розкулачуванню, в яку входили господарі далеко заможніші ніж ті, що підлягали до розкулачення. Ця бригада робила буквальный погром в дворі. Били меблю, палили рухлядь та ін., буцімто для прикладу тим, що не вступили в колгосп. В тому ж селі в бригаду пролізли особи, які зводили особисті рахунки. Забирали для колгоспу старий реманент, а для кулаків лишали новий.

У Великополовецькому р-ні в селах Мазепинцях та Михайловці у розкуркулених забрано все аж до брудної білизни. В цих селах також приймав участь у розкуркуленні бувший жандарм, ЯКИЙ керував одною з бригад, а в с. Дроздах у розкуркуленні приймав участь син розкулаченого місцевого кулака. Майже по всіх селах із обслідуваних районів відмічено, що не було введено суворої дисципліни щодо оформлення актами описів та передаточними актами-зобов'язаннями забираемого майна у кулаків. Відмічено випадки, що акти зовсім не

складались у с. Михайловці, Мазепинцях, Рубченках, Деміївці, що давало можливість в окремих селах розкуркулення перетворювати в барахольство.

Комісіями, що перевіряли на місцях, виявлено такі неприпустимі факти в справі усупільнення: в с. Вінницькі Стави поруч із збиранням майна стались випадки забирання та ін. продуктів, як-от: сала та ін., по коморах ходили так до членів колгоспу, як і до тих селян, що не були в колгоспі.

В с. Вільшанська Новоселиця: усупільнення посівматеріалу, яке проходило примусово, ходили по коморах, насильно забирали зерно і другі продукти, як от: кури, яйця, масло та ін. В с. Пологах; міліціонер під час усупільнення насіння вийняв з вікна шибку і самочинно вліз в хату. В с. Тростинська Новоселиця був випадок, коли бригада, яка працювала в селі за керівництвом уповноваженого Іванченка, затримала спекулянта, який віз 37 курей, сало, масло, сир та ін. Бригада це все забрала і, не склавши акта, спекулянта підпустила. Продукти здані до столовки, та залишено агроному та уповноваженому з Києва 10 фунтів масла, 7 курки та ін. продукти. Собі Іванченко взяв 3 фунта масла. Всі продукти поїли, а грошей не платили.

В с. Сидорах забрали забиті кабани, не складаючи навіть передаточного акта. В с. Мовчанівці при розкуркулюванні громадянки Уманець було забрано всі продукти харчування, посівматеріал і одяг, в тім числі нитки, сало, з котрих до робкоопу здали лише 19 кг, хоча це господарство розкуркуленню не підлягало. В с. Мазепинцях вкупі з активом в розкуркуленні приймав участь гурт селян, внаслідок чого багато речей було розкрадено. В с. Михайлівні під час розкуркулювання забрали 1 крб. 40 коп. готівкою, бритву, твори Шевченка.

Барахольствували також і окремі активісти - голова сільради забрав собі лампу, а голова СТВ різні дрібні речі. Після розкуркулення актив забирався и хату, виганяючи кулака, запросили жінок і влаштували п'янку. В с. Рубченках внаслідок непорядкованості обліку колгосп дає в тимчасове користування деякі речі, повернув кулаку машинку. Уповноважений сам став барахолити. В с. Трилісах відібрали безкоштовно продукти, що везуть на базар. У Володарському р-ні члени партії та голова сільради самі купляли майно на торгах. В с. Березні забрали 15 фунтів сала, "мов, не здохнеш".

Ціла низка перекручень лінії партії на селах, що частину з них наведено, як-от: адміністрування, залякування в проведенні колективізації і вживання примусових заходів в справі усупільнення (обшуки, забирання під метелку і т. п.) з доведенням усупільнення до курей. Недодержання планового прищипу в проведенні фінмісячника, опису бідноти та середняків, ліквідація принципу добровільності по окремих видах мобілізації коштів. Зачеплення при розкуркуленні середняка та бідняка, барахольство та припущення в окремих випадках глузування і на кінець, занехаяння головних методів роз'яснючої роботи та притуплення класової боротьби - було використано в повній мірі кулаком, який повів за собою незадоволену частину середняків.

Член ОКК**

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 8, спр. 1329, арк. 15-25. Оригінал.

* Дата супровідного листа.

** Підпис під документом нерозбірливий.

²⁰ Йдеться про поділ розкуркулених селян на три категорії за мірою покарання. Найсуворішим воно визначалося для першої категорії - організаторів та учасників антирадянських або антиколгоспних виступів. Вони підлягали арешту, покаранню в тюрмах та концтаборах, а їх сім'ї - висилці у віддалені райони країни.- Док. № 75.

№ 76
З ЗВЕДЕНИХ ВІДОМОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ
НАРКОМЗЕМУ УСРР²¹ ПРО ОПІР СЕЛЯН ПРИМУСОВІЙ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Не пізніше 27 квітня 1930 р.

1. Волинки, куркульський терор

В деяких місцях тривають далі випадки розбору коней з колгоспів, невихід на роботу, підпали, постріли у вікна і навіть озброєні сутички і масовий опір представникам влади.

Уповноважений на Шевченківщині повідомляє: "Як і раніше райони Гельм'язівський, Чорнобаївський і Канівський вважаю за неспокійні. В окремих селах повторюються волинки, наприклад, в Канівському р-ні в с. Глинча, Бобриця і Хмільне бастують по сіву, відмовляються від пільг, кредитів, сортового зерна, не з'являються на зібрання, загрожують, що взагалі сіяти не будуть. Такий же стан в двох селах Гельм'язівського р-ну (Лібляве, Келеберда) і в двох селах Чорнобаївського р-ну (Красенівка, Франківка).

В с. Горбань Гельм'язівського р-ну (Шевченківщина) 9 квітня 1930 р. волинка закінчилася тим, що актив розбігся, зерно було розібрано, приміщення колективу й сільради було розгромлено, туди було послано з району 10 озброєних комунарів, 4 міліціонерів і уповноваженого ДПУ для арешту глитаїв, але вони натрапили на селянські пікети, в селі вдарили в набат. Спроби врегулювати конфлікт мирним шляхом не вдалися, юрба, озброєна чим попало, оточила товаришів, щоб їх обеззброїти. Посипалися каміння, були навіть і постріли. Коли уповноважений ДПУ запропонував розійтись, посипались каміння, якими поранено 2 міліціонерів. Коли постріли товаришів уверх не дали наслідків, уповноважений ДПУ наказав дати залп в натовп. Забито трьох і поранено сім. Поміж забитими два куркуля і один середняк.

За звітну декаду в низці районів посилилась глитаїська, робота. Головним чином вона виявляється в агітації проти сіву, а також в терористичних актах.

Спостерігається, що колгоспники на роботу посилають молодь, а самі залишаються вдома. Одноосібники не йдуть в поле, хоча і не скаржуться ні на що, просто так "бастують".

В колективах лежить біля 30 тис. заяв про вихід, але це число не показове, бо є чимало випадків, коли селяни, що подали заяви про вихід, працюють все ж таки колективно, а свої заяви подекуди розглядають як страховку "на гірший випадок"

(Шевченківщина
уповноважений Новоловський
22.IV.30 р.).

В Новосвердловському р-ні спостерігаються випадки підпалів. Там же пострілом через вікно вбито активіста-батрака, що поселився в хаті розкуркуленого глителя. На другий день великодня в с. Антоново-Деманові Троїцького р-ну було підпалено три СОЗівських стайні і один хлів.

В с. Сиротині підпалено середняка-одноосібника, згоріла хата, хлів, кінь, корова. В с. Панушкіні теж підпали. В с Сиротині під Великдень селяни, напившись п'яні, розібрали худобу СОЗу; з загальної кількості 430 дворів в СОЗі залишилось 90. За часів свят в низці районів інтенсивно надходили заяви про вихід з колективів.

Був випадок злосного знищення інкубатора в Дворічанському р-ні; шкідники побили жінку-робітницю, розбили скло в закладених двох інкубаторах, щоб скоріше охолодити яйця.

Є випадки, коли з СОЗів розбирають коней, мотивуючи тим, що коням нічого їсти в СОЗі, або нема де тримати. При перевірці виявилось, що дійсно в дощ коні стоять під відкритим небом

(Куп'янщина
23.IV.30 р.).

2. Різні негативні настрої на селі

Спостерігаються ворожі настрої одноосібників до колгоспів, гостре незадоволення доведенням до двору різних планів, випадки "бастування" навіть "без причин", незадоволення порядками і неполадками в колгоспах.

"Основными причинами отставания села в индивидуальном секторе являются споры, возникшие между селянами, не вошедшими в колхозы, на почве отвода земли. Колхозам отведены близкие и лучшие земли. Часть усадебных земель единоличников прирезана колхозам. Эти споры в целом ряде сел перешли в активные выступления против колхозов. В двух случаях потребовалось вмешательство, или вернее, въезд вооруженных отрядов. Произведены аресты (сел Марчихина Буда Ямпольского р-на и Поповка Новгород-Северского р-на). Недовольство замечается и по другим вопросам, среди которых главное место занимает контрактация и методы доведения до двора.

Глухов

(уполномоченный НКЗ СССР г. Юхновский
1.IV.30 г.)".

На місцях недосить реагують на вимоги індивідуальних господарств, що не погоджуються сіяти масивом, а вимагають виділення окремих ділянок, а таких дуже багато є по всіх районах. Такі вимоги не задовольняють, не дивлячись на розпорядження округових організацій. Є настрої зовсім не сіяти буряка і навіть були випадки, коли після сіву буряка в масиві окремі господарства вночі пересівали другими зерновими культурами. Є й такі настрої: "Хоча й посіємо, а просапувати не підемо". Такі настрої спостерігаються особливо серед жінок

(Уманщина
уповноважений Серед
21.IV.30 р.).

Є такі настрої тих, що виходять з колгоспу, або до його не вступають: "Мені вигідніше бути індивідуальником, бо я маю своїми кіньми постійний заробіток" (це в місцевостях, де є камінярні та цукроварні). "В колгоспі немає фуражу, а вдома я тим чи іншим погодую коня". "На ярмарок треба поїхати, чи куди ще, а в колгоспі не завжди зручно просити коней, а ще чи й дадуть". "Не поладив з керівниками колгоспів". "Колгосп мені нічого не дає, а я голий і голодний". Цікаве ставлення деяких колгоспників до МКС, ці станції на Могилівщині не набули авторитету. Колгоспний дядько так міркує: "Коні мої, а хтось там ними буде командувати". Представник МКС ходить по полю записує, скільки колгоспними кіньми сьогодні вироблено і за цю свою роботу одержує платню. Колгоспники до цього ставляться з наріканням і глузуванням

(Могилівщина
уповноважений Ходченко
18.IV.30 р.).

3. Контрактація

Відсутність певної лінії щодо методів контрактації, бюрократичне перекручення методів контрактації, куркульське тлумачення добровільності, побоювання селян, що хлібозаготівлі будуть доведені до двору.

Сностерігаються негативні явища в галузі контрактації за такими причинами: "Не було певної установки про доведення до двору. На нараді голів сільрад (Лубенщина, Сенчанський р-н) було сказано, що доводити до двору не треба, а викликати селян та запитувати, скільки хто хоче контракувати. Таку установку дав РПК і уповноважений ОПК. Після цієї установки на нараді товариства техкультур знищили списки про доведення до двору, лише після відповідної постанови ВУЦВКу почали знову роботу, щоб довести до двору" (з доповіді бригади Тютюнтресту).

Та ж сама бригада повідомляє: "Селяни зовсім відмовляються від контрактації, мотивуючи тим, що, мовляв, сіяти буду, а контракувати не буду і ви мене не примусите, тому що все проводиться добровільно".

Цифры контрактації нельзя признать точными, с одной стороны имеется ряд случаев, когда фактическая контрактація не оформлена надлежащим образом, а с другой - в связи с уменьшением размера колхозов контрактационные договора с хозяйствами, ранее входившими в колхозы, потеряли силу

(Лубенщина
уполномоченный Бишток
27.IV.30 г.).

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 104, арк. 16-20. Копія.

²¹ Складено за повідомленнями уповноважених ЦК КП(б)У, урядової трійки і Наркомземсправ СРСР за час від другої декади до кінця квітня 1930 р. - Док. № 76.

№ 77
СКАРГА ЖИТЕЛІВ С. МОНАСТИРИЩЕ УМАНСЬКОГО ОКРУГУ
ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ
ПІД ЧАС ВЕСНЯНОЇ ПОСІВКАМΠΑНІЇ

29 квітня 1930 р.

[Із] Монастирища, Харків, Наркомзем,
Посівтрійка

Жалоба

Прохаємо негайно вислати представника для перевірки посівкампанії, бо місцева влада постанов центру не виконує, а роблять по своєму бажанню. До сього часу тисячі гектарів землі необсіяні, насіння все лежить по гамазях, а влада проводить адміністрування. Хто засіяв поодинокі - переорюють їх посіви, людей б'ють, арештують, поодиноким господарствам ділянки не указані.

Монастирище, Летичівка на Уманщині:
С. Тепиця, Козій, Витрученко, Манджула²²

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11. спр. 956, арк. 32. Телеграфна стрічка.

²² 30 квітня 1930 р. скаргу селян було надіслано Уманському окрземвідділу з копіями окружним парткому та виконкому для перевірки справи й врегулювання на місці.- Док. № 77.

№ 78
ЗАЯВА СЕЛЯНИНА Ф. Я. СУМЦОВА З СЛОБОДИ БОРОМЛЯ
НА СУМЩИНІ В НАРКОМЗЕМ УСРР ПРО ПОВЕРНЕННЯ
ЙОМУ ПОСІВНОГО ЗЕРНА З КОЛГОСПУ

30 квітня 1930 р.*

Народному комиссару земледелия
От гр. слободы Боромля Сумского округа
Федора Яковлевича Сумцова

Заявление

Прошу Вашего распоряжения о выдаче мне посевматериала, который я отвез зимой для посева. Отвез я 7 пуд. 30 фун., а мне вернули перед посевом 3 пуд. 20 фун., а остальной удержали, и остается моя земля незасеянной. И уже несколько раз обращался в сельсовет, в райзу и райпартком - и ничего не получается. А теперь обращаюсь к вам с большой просьбой о возвращении мне посевматериала, чтобы засеять землю²³.

К сему Федор Сумцов

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11. спр. 956, арк. 15. Оригінал. Рукопис.

* Дата пересилки заяви Ф. Я. Сумцова в Наркомзему до районного та окружного земвідділів.

²³ На подібні масові заяви одноосібників Наркомзем УСРР давав пояснення, що за постановою урядової посівтрійки всі розрахунки з селянами, що вийшли з колгоспу, проводяться після закінчення сівби колгоспом.- Док. № 78.

№ 79
З ПОВІДОМЛЕННЯ СІЛЬКОРА М. С ПОБІГАЙЛА²⁴
ДО РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ "РАДЯНСЬКЕ СЕЛО" ПРО ПРИМУСОВУ
КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ ТА РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕРЕДНЯКІВ У С ЛИПЦІ НА
ХАРКІВЩИНІ

1 травня 1930 р.

...Колективізація проводилася там ось як. На зборах партосередку, сільради, комсомольців та інших зачитували директиву райпарткому, яка також трошки з'їжджала з лінії, й ухвалювали: колективізуватися в найкоротший шлях. А на другий день бригади заходили до кожного дядька й говорили: "Коли не будеш в колективі, загонимо на Соловки, або трошки далі". І під кінець довели селян до такого стану перед сівбою, що ті почали кидати землю, а жінки до того дійшли, що пороздягали культармійців й робітничі бригади. Це є підрив авторитету радвледи, колективи розпались, а селянство говорить, що "в колектив я тепер не піду, бо путящого там нема нічого".

Свиней контракували так: т. Манзенко І. С. на одних куткових зборах сказав: "У кого знайдемо хоч триденне порося незаконтрактоване, того оштрафуємо на 300 крб. та посадимо до БУПРу на 3 місяці". І селяни, які не законтракували трьохмісячних і дрібних свиней, бо великі було примусово законтрактовано, ночами заганяли свиней у хату, забивали їх, смалили на припічках. Це привело до того, що таких тварин, як свиней, телят, корів, овець і навіть курей, яких усупільнювали, зменшилось пересічно на 25 %. Два роки в селі сіють пшеницю, яку надіслали, й два роки вона виприв а, врожаю нема. Куди дивиться агропункт? За цей час загинуло 10 тис. пуд. пшениці.

На невдоб'ях сіяли пшеницю й там загнали тисяч 15 пуд. пшениці. 25 тис. пуд. пшениці державі були б корисні. В сільраді дійшли навіть до того, що почали середняків переводити в куркулі та приписувати ліси, землі за царату. Наприклад, Побігайло Я. П. був середняком (будинок, клуня, льох, сарай, кінь, корова) став куркулем, їдців 6, землі 4,2 дес. Йому приписали 5 дес. лісу й 30 дес. землі.

Коли, з'явилася стаття тов. Сталіна, всі ці люди полізли назад, підриваючи авторитет радвледи й партії. РВК кричав на сільраду, сільрада на РВК, райпартком на осередок, а осередок на райпартком, а селяни тільки дивились та розводили руками, - "коли ж воно минеться, що ж воно за власть". Тут треба перевірити роботу, бо це робиться на шкоду радянському господарству, треба переглянути всіх і перевірити минуле всіх "зубрів", бо тут був зажим, іскривлення лінії партії. Перевірити не словами їх автобіографії, а фактами від селянства та встановити факти на місцях. Прохаю направити куди слід.

1.V.1930 р.

Згідно:

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. ПО, арк. 10 зв.- 11. Копія.

²⁴ Сількор М. С. Побігайло проживав у м. Харкові. В с. Липці перебував 16-25 квітня 1930 р., розмовляв з селянами та представниками місцевої влади. - Док. № 79.

№ 80
З ПОВІДОМЛЕННЯ ІНСТРУКТОРА РАПОТИ ДО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ
ПРО ХІД СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ У ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОМУ Р-НІ НА
МЕЛІТОПОЛЬЩИНІ

Не пізніше 2 травня 1930 р.

Большая Лепетиха

Товарищ Валов, Коляда (Марченко)
Здравствуйте!

...О работе в колхозах, их состоянии, болезнях и перспективах.

Примечание: более подробно и известно мне положение колхозов Екатериновки, о районе могу говорить лишь на основании цифр и информации самого же района,- об округе никаких данных и понятий (пока).

Состояние колхозов Большелепетихского района на 1 мая

Цифра, намеченная округом для Большелепетихского района к коллективизации- 60% (от господарств), районом увеличена до 80 %, в процессе осуществления коллективизирован район на 90 % (около). Это на 1 марта. Это - "зенит". С этого же времени начинается уход из колхозов.

Техника дела такова. В СОЗы являются толпы женщин, берут лошадей, брички, плужницы и просто тащут все, что попадает под руку.

Начало дала Большая Лепетиха. Прибыл я в район 12 марта и; сразу попал на общее собрание СОЗа, где на повестке стоял вопрос -! ликвидация СОЗа (собрание и "повестка" - инициатива СОЗа, в котором накануне самовольно был разобран весь обобществленный инвентарь и лошади. Все это случилось накануне выезда в степь для посева) . Впечатление от аудитории - спровоцированная, расстроенная масса, плохо понимающая свои поступки и стремления. Нерешительные выступления отдельных граждан, тема - беспорядки в СОЗе, плохой уход за лошадьми. Больше же - женские крики и выкрики. Представителями райпаркома, РВК и председателем ОВК собрание проведено.

Принята резолюция - ехать сеять, для чего свести лошадей. На следующий день часть выехала для посева. Подобная история и с другими СОЗами Лепетихи, а в ближайшие же дни, после следствия представителями ГПУ и органов милиции - 43 женщины (главным образом) привлечены к ответственности за срыв весеннего посева и (главное) - разграбление имущества СОЗа. Две или три приговорены судом на 2-3 года. Некоторые - к разным срокам принудительных работ. С этих дней подобные события систематически повторяются по всем селам района. Везде помимо "объективных" причин (о них ниже) --чувствуется провокация, работа "черных сил", чья-то если не работа, то почти во всех случаях до известной степени, обработка. Появляются группы своего "актива", какие собирают нелегальные собрания, посылают "делегатов" в Мелитополь к прокурору и пр. Наряду с этим между отдельными селами болтается "актив" уже с совсем определенной физиономией (из раскулаченных), какой дает установки бабам и вообще встречным. (Более подробно, а быть может и существенное по этому вопросу известно ГПУ). Это - одна из стадий. К концу этого первого периода получаем телеграмму Чубаря о том, что до конца весенней посевкампании ничего СОЗы не выдают из обобществленного имущества. По району 31 колхоз. Из них 6 артелей. Все же главная часть событий этих развернулась после того, как ранние яровые были посеяны. Полный развал, "законный", так сказать, наступил в период посева поздних - кукуруза, баштаны и пр. Подробно обо всем по возвращении. На сегодня коллективизованных хозяйств (по району) 36,8 %. Эта цифра остается стабильной в продолжении последних 2- 3 пятидневок. Посев в районе произведен вполне (пожалуй) удовлетворительно, сплошными массивами, почти как и предусматривалось планом. Есть недосев трав, кукурузы, корнеплодов, картофеля, но в общем план выполнен. Почти повсеместно посев производится (производился) и после ухода из СОЗов - общим рабочим планом, едиными сплошными массивами. Падение колхозов (от %, во времени) можна характеризовать следующими цифрами по с. Катериновка, в котором я вместе с представителем окрпарткома т. Менько (самый надежный и действительно серьезный полезный работник из всех, кого я на протяжении 1,5 месяцев видел в Екатериновке) и активом села (очень малочисленным и малонадежным) - "вынес" на своем опыте все стадии последних событий.

Катериновка - бедняцкое, ободранное село (хотя землеобеспеченность близка к средней по округу). Дворов 346. До кампании сплошной коллективизации было 5-6 небольших коллективов разной мощности, разной задолженности. Районом дан лозунг - 100 % и слияние до размеров не меньше 900 га площади на колхоз. С большой искусственной натугой на 1 февраля имели:

Два СОЗа: общее количество коллективизированных хозяйств - 327 (19 вне коллективов, из них 4 куркульских).

Данные таковы:

	СОЗ "Колос"			СОЗ "Українець"		
	хозяйств	едоков	земли	хозяйств	едоков	земли
На 1.ІІ	174	910	1822	145	649	1431
На 15.ІІ	174	910	1822	145	649	1431
На 1.ІІІ	174	910	1822	145	649	1431
На 15.ІІІ	174	910	1822	145	649	1431
На 1.ІV	59	292	862	41	174	492
На 5.ІV	59	292	862	41	174	492

С момента моего приезда в Екатериновку - за основные моменты работы (с 14 марта) принял: инструкция внутреннего распорядка, главное - организация посева, проработка виробничого плана (план был составлен раньше). В последних числах марта все эти вопросы отодвинуты событиями. Целая неделя почти ежедневных собраний, напряженная атмосфера, а в результате судьба екатериновских СОЗов почти та же, что и в других селах - разборка инвентаря и лошадей, заявления об уходе. Основная работа последних дней - проработка статей Сталина, вопросы льгот колхозам, вопрос..., дележа посевов...

С озимыми проще, в выдаче ярового посева ясности еще нет. Что помимо прочих причин сыграло заметную роль в событиях, дало кое-кому "козырь" в руки: эти головоломные 100 % (районных, против более реальных 60 %, данных округом) слияние (насильственное), причем без внесения надлежащей ясности в расчеты слившихся колхозов, без выяснения задолженности каждого из сливающихся, без проверенных и правильных ... инвентарных описей даже (?). Все этим начинают заниматься лишь теперь, после "боя", причем чуть ли не каждый день выявляют новые явления, о каких ни районный куш или не знал, или пропускал мимо ушей и глаз (это, правда, все больше относится к СОЗам с. Екатериновки). Например: СОЗ "Українець" (о ном выше) получился путем слияния СОЗов "Муравейник", "Свой труд", "Зірка" и еще одно машинно-тягловое товарищество, кажется. Все это СОЗы по 20-25 дворов в прошлом. При чем, "Муравейник" по селу имеет авторитет более или менее добросовестных хозяев. "Свой труд" же - обратное. "Свой труд" принес к слиянию 10 тыс. долгов.

Остальные почти без долгов. Когда коллективы сливались - никто не потрудился разобраться в этих долгах, теперь же после распада этим занялись (здесь работают счетоводы мобилизованные). Оказывается долг "Свой труд" не 10, а 15 тыс. - это "попередні дані", а тысячи па 4- 5 еще предвидится. "Свой труд" имеет имущество на 5-7 тыс., 16 членов, существует с 1927 г. До сих пор ни район, ни куш не знают, какая же в конце-концов задолженность у "Своего труда" (?). Подобные вопросы ставят под угрозу подобное существование и старых колхозов, не говоря о том, что отталкивают вновь вступающих. Естественно в таких случаях ставить вопрос о "разлинии", я думаю. Ну и о куше. Основное, в чем чувствовалось его существование - это организация МКС. А практически это так: насчитали лошадей в СОЗах и объявили их своей собственностью (?). Во всяком случае такое убеждение было у населения (снова повторяю, что отношу это главным образом к тем колхозам, с которыми работал) и не было никаких реальных аргументов, чтобы это мнение разбить (МКС уже ликвидировано). О работе куша после.

Бедняцко-батрацкие группы. По материалам района их организовано 31. И снова, существования их обнаружить нельзя (знаю это лишь о тех селах, с которыми сталкивался). Постараюсь выкопать о них материал. В с. Катериновкѣ председатель КНС - парень, о котором я за 1,5 месяца не слышал ни одного порядочного слова ни от бедняков, ни от середняков, ни от членов коллективов и с/рады. Хлопец он довольно развитой, но жулик, говорят, первой марки. Член СОЗ "Свой труд", судился, "принудрабует" по суду (главное, совершенно не имеет авторитета среди населения, в том числе и бедняцтва) - перевести его в другое место, если он все же порядочный (?). По всем этим вопросам говорил с РВК. Согласны, но...

И еще: соцсоревнование и ударничество. Слабо. И очень. В практической работе нигде не заметно этого. Говорят, что якобы район змагається с соседним, но с момента подписания договора ни одного движения, ни одной проверки. Хотя сегодня сказал мне Кравченко (член правления окрзерно), что в Рубановке змагаються и очень успешно. Не знаю. И район об этом не знает. Об организационных формах колхозов: никакой "практики" - новых (последних) уставов нет.

До колгоспов эти уставы не доведены (так же и устав артели, о котором Укрколгосп дал телеграмму округам еще до дня моего отъезда. Район по этому вопросу ничего, якобы, из округа не имел). Из известного номера "Правды" - новый устав артели многим известен, все же на руках у колгоспов старые уставы и никто специально этим вопросом не занимался. Это все, о чем могу иметь мнение и представление. Одно хорошо: посев закончен почти удачно, дожди идут, виды на урожай есть.

В остальном порядочный хаос. Есть куш, есть районный эмотдел есть райкоопзерно. Очевидно плохо то, что их трое. Во всяком случае впечатление очень не четкой ответственности и "функций". Ну и создается впечатление, что каждый из трех надеется один на другого.

При РИКе - хороший дельный товарищ, райагроном - также эти двое (по соответствующим областям) ведут почти всю работу (правда, с кушем и райзерном мне не приходилось сталкиваться часто, быть может от того такое впечатление). И последнее: все сказанное нуждается в более тщательной обработке и в специальных "изысканиях". Я во многом из затронутого до известной меры только "критик". Войти во все это глубже лишило возможности меня то специальное назначение, какое дал мне округ (только с СОЗом с. Катериновки я знаком несколько глубже).

Работы здесь много, момент очень ответственный (особенно судьба оставшихся коллективов) - но во всем этом необходимо непосредственное специальное участие, от которого, к сожалению, меня очень часто отрывало мое "спецназначение". Все. Более подробно по приезде.

С приветом *Раптома*

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 377, арк. 102-108. Копія.

№ 81

**З ВІДПОВІДІ СІЛЬКОРА С. Ю. ОХОТИ НА ЗАПИТ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ
"РАДЯНСЬКЕ СЕЛО" ПРО АДМІНІСТРУВАННЯ В ХОДІ СУЦІЛЬНОЇ
КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ В С. ЧЕРНЯТКИ ТУЛЬЧИНСЬКОГО ОКРУГУ²⁵**

5 травня 1930 р.

...Що торкається колективізації, то вийшло кепсько, але не виню нікого, а просто зробили помилку взагалі всі ми, що зворушили масову суцільну колективізацію села, а не підготувались як слід до колективізації. Хто читав вірша про те, що селянин у воза запряг 3 тварини, щуку, рака та лебедя, начав їхати. Що ж вийшло - щука в воду тягне, а рак назад, а лебідь у повітря, а селянин з воза та й давай тікати. Отак вийшло з колективізацією. Ми не вивчили психології селянства, у якому воно настрої, який ворог повстане крім куркуля. Ми рахували, що тільки куркуль та й годі, а за інших ворогів ми забули зовсім, отже у дні жіночої волинки 12 березня я вивчив всіх ворогів, багато, багато є крім куркуля.

Комуністична партія в п'ятиріччі постановила тільки 36 % колективізувати населення, отже й вийшло, що той до ліса, а другий до біса, а третій у комору. От що округові та районіві робітники нарobili великого жалю.

Скільки я газет перечитав й не знайшов такої статті, щоб злодія, бандита, петлюрівця, стражника, підкуркульника, самогонщика, п'янтусяку до колективу залучити, а тільки наймита, бідняка й середняка до колективу запросити.

Я себе виню в тім, що послухав керівників райвиконкому на загальну колективізацію на 1 січня 1930 р. Я зорганізував 40 господарств до СОЗу, пішов до райвиконкому взяти статут та познайомити селян. У райвиконкомі мені кажуть, що ваше село Чернятка у цьому році всім селом [переходить] до колективу. Я злякався такої відповіді й відповів: "Робіть що хочете, а я не совітую цього почину, бо загальна колективізація зірве й часткову". Почали розробляти статут, після загальних зборів прийшов секретар райпартосередку, почали голосувати.

На збори прийшла маса ота, що зазначав я попереду, підняли великий тарарам. Зачувши таке становище, приступився [я] й кажу до секретаря райпартосередку: "Як ви голосуєте тільки проти - "хто проти?". Дав я пропозиції голосувати "за", а потім "проти". "За" було 50, останні утримались. 18 березня розпались дощенту. Отак колективізували, а мені прийшлося все перенести на своїй голові. У дні повстання навіть розвідку по мене посилали у с. Шумилів, щоб мене убити. Тяжкий мент я пережив в той час від ворогів, та [й] дітей моїх почали бити куркулі.

Охота С. Ю.

5.V.[1930 р.]

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 110, арк. 61-62. Копія.

²⁵ Сількор Охота Сава Юхимович був жителем цього села.- Док. № 81.

№ 82

СТЕНОГРАМА БЕСІДИ ПРАЦІВНИКА УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ САМОЙЛОВА З ЖИТЕЛЯМИ С. КАЛУЖИН КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ОКРУГУ, НАДІСЛАНА ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР

6 травня 1930 р.

Тов. Невкритий В. О. Організувалися ми восени. Колектив був під названієм - ім. Шевченко, не скажу, в якому місяці організувалися. Орали спільно, хліб сіяли спільно. Ще "12-річчя Жовтня" теж осінню організувалися чоловік 30-40. Потім організувався "Красний пахар". Ну, всіх силували, всякими іспугами брали. Каже: "Не хочу в СОЗ", йому кажуть: "Бери палочку, бриль, та йди куди хочеш". Той пишет'ся, той не пишет'ся. Я сам остався, не записався, та ще мій сусіда, якого не прийняли, тому що він був лишений права голосу. Я живу на вуличці такій вузьенькій, мені кажуть: "Заплетем вулицю й не пустим". Що ж кажу, я собі аероплан зделаю. Потім думаю, що ж мені, куди люди, туди й я, подав заяву. Ну, і усуспільнили в мене коня, плуг, дві борони, дерев'я, що приготував на клуню, 7 верб було - зрубали, 10 осокорів на дрова зрубали й потягли в кучу. Хліб забрали. З мене причиталося 36 пуд., по 8 пуд. на десятину, а вони з мене взяли 56 пуд. хліба на 4,5 дес. Взяли солому, полови сажень, полови майже всю забрали, а солому ні. А коли я вийшов вже з колгоспа, тоді й питають, чи нема соломи. Було двоє овець, взяли й овець, погодували місяць чи два. Сінця в мене було мало, його не забрали, покинули полови аршин й півсажня сіна. Коли я покинув колгосп, вони

прийшли: "Чи не дасте соломи?". Я не отказувався, бо мої вівці годували, то беріть, кажу, половину на вівчат.

Ну, ми заступили работать. Сівбу почали, сівба в нас шла якнайлучше. Поки другі почали, поки комуна почала, що в нас там вже 5 років існує й має 4 трактори, ми вже скільки посіяли. Сіяли ми скоростішно, дощів не було. За боровами на сіялки йшли, за сіялками уп'ять борони, й ми за дві неділі до празника упорались. Хліба більше 800 дес, 30 вівса, 100 ячменю, за травку - не скажу скільки. Ну, звісно, сіяли, а беспорядки бачили, притеснення - повимітали хліб до останньої зернини в себе, а сусідньому колгоспу позичили 600 пуд. пшениці голова нашого правління й голова сільради. Вони самі, без собрания, вирішили й отдали, позичили в один колгосп 600 пуд. й Красноглапівці 150 пуд. Народ, як почувся, що хліб наш позичили, почали міркувать: "Що таке, в нас повиметали кошелі, ми голодаємо над кукурудзою, діти вже ходять за плугами й кукурудзу їдять, а "гарнівці" позичили 600 пуд., й вони возять пшеницю на млин. Ми кукурудзу їмо, а вони пшеницю мелють". Звертаємось до голови, а він каже: "Це Вам набріхали".

Цього року коні в нас стали такі, що тільки пашню поробили й вже негодящі. Я казав, що це із-за беспорядку. Тепер я вже не кажу, що це моє, це - наше, але коли наше, то й роби так як для нашого - як слід, а не як це чуже. Ти набрав оберемок сіна, поніс коню, візьми потім грабельками, та підбери, щоб дощ його не підмочив, тому що в огороді сіна вже в нас нема, а посіять ми ще не посіяли, це було ще до сіянки. А ми попусуємо отак, а потім будемо різкою годувати коней. Отак раз зауважив, другий, а потім мені кажуть: "Що тут старий собака гавкає, нехай його тут поставлять, він буде знати як вбирать". Став я казати головам за це. Так голова СОЗу та сільради каже, що я ж за всім один не можу доглянути. Все ж таки, кажу, назначте старшого, щоб наглядав, щоб була чистота коло коней, коло сіна.

Потім стали приготовляти грабарки, тачки, ящики, а куди грабарки? Вони кажуть: "Вробимось, коні будуть гулящі, отпраavimo 100 коней, 50 бричок з грабарями в Кременчуг на відхід".

Ну й кажуть, хліб виудили, ми голодаємо на кукурудзі, а як хто з совістю не сховав кукурудзу, так остався і без нічого, а хто не збрів, той не має й кукурудзи. А зараз хочуть і коней ще отпраавити, а у нас стільки гор, що трактором не наробитимеш, ми більше конями працюємо і кожен чоловік коло своєї гарби, а коней заберуть - нікуди це нам не підходить. Це злякало народ, роботу по сівбі вже кінчаємо, а заяви йдуть про виключення з СОЗу. Як я найстаріший, то в мене питаються, що робити. А я кажу: "Я нічого не можу сказати. Як я скажу за порядок, так ви кажете, що старий гавкає, а тепер я кажу - роби сам, як знаєш". А заяви подають й подають. А я як восени увійшов останній в СОЗ, так чуть не останній з СОЗу й виходив. Вийшов я через те, що хлопець зостався в мене босий, бросив роботу. Сіянку кончив й пішов в Кам'янське заробляти, а я один дома. На роботі я правда не був, а на степ ходив дивитися. Ну, там робилося якнайкраще. Що де добре, так і кажу, що добре. Приїздив там з району голова, так жалівся, що там не як слід: що там не досяяно, а там - два рази посіяно. Так я сказав голові, що нельзя за це винуватити, тому що в нас земля під озимим засівом засіяна так, що кожен сіяв собі, а зараз сіють так: ідуть сіялки, за сіялками борони, а потім не видно де засіяно, а де ні. А я як предлагав? Розбили боровами - сійте сіялками, засіяли сіялками - заходьте боровами. Там де сіялка пройшла, значить треба заволочити. Як з осені разом робили, тоді б видно було, де сіяли, де ні. Там уже хиб нельзя було зробити. Може, так і буде, що де 2 рази посіяно, а де ні разу. Ну що ж, там де ні разу не засіяли, там ми щось пізніше посіємо.

Всі такі недоліки й залякування, то в Камінське, то на Кременчуг коней відправити, то що хліб забрали, а ми голодали, то що не все, як слід робилося, може якби всього цього не було

ми б і не розбігалися, а то і мені противно зробилося. І от прохаємо Вас, майте милість, або дайте відомості в округ, може із округу комісія виїде, може на нас двох недовір'я. А там будуть усі й будуть казати, хто за СОЗ, хто проти СОЗу. Комісія розбереться з цим ділом й скаже, так чи ні.

Озимку ми сіяли окремо, а весь ярий посів засіяли разом.

В нас голова СОЗу й сільради молодий, а як ото воно образовані - краще почитаються ніж старики і вони беруться господарювати, а якби вони зібрали зібрання та сказали: "Вмісті ми господарюємо, скажіть, як поступити з тим та тим?". Коли б вопи сказали, що ось у нас просять сусіди, щоб дали у позику хліб, хто висловиться, чи можна позичити, чи ні, то я думаю, що як нам людям позику зробити, а самим голодувати, то це нам не дуже полезно. А якби ми побачили, що в закромах щось зосталося, тоді й сусіду можна дати. А що народить у людей, тоді вони чи нам віддадуть, чи віддадуть долг державі, а все ж зарахується це наш долг. А то наради нема ніякої. Назначили собі уповноважених, назначили голову сільради та СОЗу і кажуть: "Щоб нам затрудненій не робити, не собирати всіх, щоб не був великий сход, то ми зробимо менший, назначимо від 100 по 10 чоловік й нехай ці 10 руководствують сотнею". Ну, ми тоді нічого не знаємо. 10 чоловік від сотні піде, а ми тут нічого знати не будемо. Между прочим, спрашує голова: "Хто згоден уповноважених обрати?". А на збори збирається молодь так років 15 та 16, молодіж піднімає руки, а старики не піднімають, не згодні. Оп'ять народ пуганий, не підняли, що согласні й не підняли проти. Підніму я проти, я вже буду замічений, а як проти не піднімеш, то вони вважають, що одногласно.

Тов. Самойлов. Коли б там гарно працювали, ви б залишилися в СОЗі? Ви прохаєте в своїй заяві, щоб вам видали землю, повернули Ваше майно. Звичайно, залишати примусово в колгоспах це буде неправильно. Треба, щоб колгоспи організовувалися па добровільних засадах. Хто не бажає бути в колгоспі, може вийти. Але треба подумати. Ви вийдете з колгоспу, а що далі буде?

Тов. Невкритий. Ми ж не знаємо, що буде далі. Почуємо, що нам далі казатимуть. А зараз кажуть, що: "Ми дамо Вам паличку та бриль й орудуйте".

Тов. Самойлов. А як Ви гадаєте, як краще господарювати? Чи коли ' будете господарювати окремо, чи як вкупу зберетесь? У кого коняка, у кого плуг, у кого боронка, і на добровільних началах побудуйте своє господарство, і труда менш буде і трактора легше купити й сівалку й інші складні машини, на яких краще обробляти землю. Як ви гадаєте, як господар, як селянин, що є одна коняка у Вас і Ви з цією конякою всю жизнь будете ходити? Неправильно зробили, що у Вас овець забрали, дерева й таке інше. Це неправильно. Але як краще, чи одному обробляти землю, чи краще як буде трактор пахати, один зразу 30- 50 дес. запаше, або враз 10 тракторів 300 дес. Коли будете сіяти сівалкою, вдобряти землю, як буде краще?

Тов. Невкритий. Я думаю, що як ми привичні, то нам не страшно робити однією конякою.

Тов. Самойлов. То Ви привикли, але як краще. Ми звикли може, щоб нас і били, але це ж не значить, що так повинно бути. Ви подумайте за своїх дітей. Діти будуть жити більш за Вас

Тов. Невкритий. Якщо буде в СОЗі якась сотня дворів, у них може, ладніше піде й порядок буде кращий, а як больший СОЗ, як у нас зорганізувався? У нас 430 господарств в СОЗі й щось чому тут мішає.

Ось коли кінь в мене вдома був, я б тим самим кормом лошадей нагодував і куди б завгодно поїхати на ньому можна було б, а в СОЗі корм получили, а коні такі, що й не дивіться. Я

поклав би на землю 36 пуд. зерна, а зараз віддав 56, скільки ж залишається від посіву? Коли б кінь зерно потребив, він би не впав так духом. Він би й десятої долі не потребив, якби все робити по порядку. А так він духом впав. Тепер найбільше власть стоїть в першу чергу за бідняка. Кажуть: "Чого бідняк раніш бідний був? Того, що робити йому ні на чому було". Був такий, що й ні на чому, а й був такий, що й не хотів. Тепер ми усупільнили все, раніш нічим було робити, а тепер ми й худобу усупільнили, тепер було в нас що робити, якнайлучше було чим робити, а дивишся, той у кого було на чому робити, день-у-день пішов у степ за бороною, або за сівалкою, а той, у кого не було чим, той не йде на степ. Чого ж ти на степ не пішов, тепер воно наше і ти наш, так, будь ласка, йди за батіжком та поганяй на степ. Чого ти ходиш, в карман руки позакладавши. Що ж це таке - як не робитиме на нього колгосп, так він і тепер здохне. А він так думає: "Коли я тоді не здох, той тепер не здохну". А постав його до худоби, він і там ледащо, він накладе сіна й лягає спати. Через те й худоба впала, бо недогляд.

Тов. Кошеленко. От ви кажете, що вже обсіменилися й кукурудзу посіяли й усе, а коли ви сіяли овес, земля ж була тільки Ваша, наприклад, там, в трьох клаптиках. Ви розраховували посіяти озимини, ячменю й чогось там ще, а тепер, коли колективно засіяли там, де Ви думали сіяти ячмінь, засіяли пшеницю, от як же Ви думаєте тепер зробити, чи кожен получить свій клаптик землі, чи якось інше?

Тов. Невартий. Я думаю так, поскільки земля моя, на ній засіяли пшеницю, то не можна, щоб таке моє щастя було, а я думаю так: я дав на 2 дес. пшениці, значить я повинен 2 дес. скосити, дав ячменю на 1 дес, то ви дайте мені 1 дес. ячменю, а візьміть ту пшеницю, що в мене засіяна.

Тов. Кошеленко. А як Ви гадаєте?

Тов. Артеменко І. О. А я так гадаю, оце площа пшениці, там овес, там кукурудза, пропашна площа окремо й ярина окремо. Можна при стороні одхвтити пропашного клину на твою долю й ячменю, й пшениці й поділити поміж себе.

Тов. Самойлов. Ну що ж ми Вам можемо відповісти. Написати Вам, що всім, хто тут у Вас в списковій переписаний, ми пропонуємо повернути те, що в них взяли й те, що вони можуть одержати - ми не можемо, тому, що тут підписів немає. Що ж до нас двох, то ми напишемо так, щоб Вам вернули те, що у Вас неправильно забрали, вернули овець, посівний матеріал, що зайвий забрали, не зараз, звичайно, зараз Вам не вернуть, бо його немає. У Вас взяли 56 пуд., а Вам для обсеменіння потрібно 36. Значить у Вас взято зайвих 20 пуд. й Вам потрібно їх повернути, але звичайно не зараз. Що можна зараз повернути, то Вам буде повернуто. Насінньоматеріал Вам повернуть після врожаю. Озимий засів Ви одержите весь, хочете - самі збирайте, хочете - самі врожай получите. Вам мабуть роз'яснювали нового устава. Є розпорядження уряду, що вся земля, що була засіяна до входження в колгосп, весь врожай піде на користь власника. Поскільки так, значить врожай Ви чи самі збираєте, чи зберете разом, разом збирати, звичайно, краще, але це Ваше діло. Щодо ярих культур, тут буде важче. Ми так напишемо, нехай може виїде хто до Вас, нехай там побалакають на місці, як будуть вбирати ярину. Чи вмісті, а потім поділитесь, чи зразу поділите, до врожаю Вам треба подумати, як краще Вам буде це збирати. Подумайте, чи треба Вам виходити. Держати Вас в колгоспі не будуть, хто подасть заяву про вихід з колгоспу, не хоче в колгоспі бути, не треба, але Ви будете в негарному стані. Не тому, що вам дручки дадуть та брилі, це чепуха, а тому, що колгоспам кредитів більше дають, машин, звільнюють від податку, от Ви й підрахуйте, хороше чи погано Вам це буде, подумайте над цим серйозно, що в Вас поганих діл нарobili - це факт, може дещо можна переробити, зробити краще, може кому дадуть по шапці, що не вміє господарювати, прогнати треба, як не вміє господарювати, за худобою доглядати та ін.

Таким треба по шапці дати, але нащо із-за 10 чоловік страдати всі будуть. Держати в колгоспі примусово не будуть, але я не знаю, хто в Вас тут переписаний, тому, що підписів немає й треба буде до Вас когось послати, щоб Вам роз'яснив не так, як Вам роз'ясняли в деяких місцях, що не хочеш йти до колективу, то поїдеш до Соловків.

Коли на місцях організували колгоспи, то хотіли, щоб якнайбільше зколективізувати, й в зв'язку з цим було багато недоліків. Володимир Ілліч казав, що будувати треба потихеньку, за згодою селян. Саме об'єднання річ гарна і при наявності машин сам селянин прийде в колгосп через декілька років, коли всюди будуть трактори, все засіватимуть сівалками, коли пройде комбайн і все скосить. Візьміть, подивіться на Шевченківську станцію, там господарюють гарно, ніхто з селян там з СОЗу не вийде, а там 14 тис. дес. землі, декілька сел обробляють землю разом. І врожай збирають разом й ділять його. Скільки він обробив, скільки на нього приходиться, стільки й одержує. Там нові машини і з кожним роком врожай збільшується, й він одержує значно більше, ніж як господарював один.

Тов. Невкритий. От наш Шевченківський СОЗ восени організувався й одержав кредиту 800 крб., а щось не видно, що він справив. С кожним чоловіком йшло в колгосп й плуг, і кінь, і весь інший реманент, і коли получили 800 крб. кредиту, а потім прийняли до себе в СОЗ ще й "Красного пахаря" й "Дванадцятиріччя", що організувалось, а я ж тоді й кажу, а як же буде борг, що Ви взяли 800 крб. кредиту й приймаєте нас вкупу, й його прийдеться виплачувати масою, а ми навіть не знаємо куди ви їх діли, й не бачимо, що ви справили. Ми бачили, що купили обоян, це бривка така, й їздять. Так в нас і звичайних бривок досить, а вони обоянку оцю купили й хвастають.

Тов. Артеменко. Та в нас так усупільнювали, що й швейні машини позабирали й кури.

Тов. Невкритий. Як почали курей забирати, то жінки кажуть: "Не дамо", та й порізали всіх, а потім, як прийшло розпорядження, що нельзя курей забирати, а в неї вже й курки немає.

А тепер ми просимо - дайте нам бумажку до округу, нехай виїдуть до нас й нехай розпитають не тільки нас двох, а всіх.

Тов. Самойлов. Але я Вас прошу про те. Це гарно, що ви балакаєте як хозяїн. Погано все те, що там зробили, але як Ви старі, то подумайте за Ваших дітей. У Вас діти є?

Тов Артеменко. З душі є, хлопець один та 2 дівчини.

Тов. Самойлов. Ви подумайте, щоб дітям краще жилося. То, що погано в Вас зроблено, треба виправити. Наша партія каже, що так будувати колективізацію, силити нельзя. Це погано й не потрібно.

Тов. Артеменко. Ми ж і не кажемо, що ніколи не підемо до колективу. Може ми потім будемо й просити, щоб прийняли до колгоспу, але благодаря таким непорядкам, ми на сьогодні просимо освободити нас. Може ми потім і будемо проситися, но от таким благодаря упушенням різним, усупільненням непідходящим, ми Вас і просимо.

Тов. Невкритий. Може тут хто з вищих органів роздивиться на непорядки, що робляться. Декого знімуть й других наставлять, і коли ми побачимо кращі порядки, ми не отрїцаємося. Я правду кажу, з таким руководителем, який в нас зараз руководствує, нельзя робити. Він тільки й дивиться, як би побалакати, а в хазяйстві нічого не розуміє. Він раніш робив своєю земелькою. У ньому було 2 дес. Посадив він картоплю, а вона в нього не полена. Жито в нього в бур'яні. А тепер він каже:

"Як ми будемо в колгоспі робити, щоб не було бур'янів, як у тебе". А в мене серце тук-тук, ах ти, це ж в тебе*.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 87, арк. 51-59. Копія.

* На цьому текст документа обривається.

№ 83

ОГЛЯД ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ ЦКК КП(б)У -НК РСІ ПРО ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ПАРТІЙНИМИ ТА РАДЯНСЬКИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ПРИМУСОВОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ТА РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕРЕДНЯКІВ

8 травня 1930 р.
Зовсім таємно

АМСРР. ОКК розглянули справу секретаря Крутянського РПК т. Шугова та голови РВК т. Николайчука. Ці товариші неправильно орієнтували райпарторганізацію про постанови партії в зв'язку з розкуркуленням. Роботу було проведено "ударним порядком" протягом трьох днів, без всілякої підготовки, вживали масове розкуркулення середняцьких господарств, незаконні арешти.

ОКК оголосила секретареві РПК сувору догану з попередженням та голові РВК сувору догану з заборонаю обіймати відповідальні посади, першому протягом двох, а другому протягом одного року.

Полтава. Постановою бюро ОПК та президії ОКК знято з роботи секретаря Сахновщанського РПК т. Крупченка, оголошено йому, також і всьому складу бюро РПК, догану, виключено з партії уповноваженого РПК. т. Шмигаренка та запропоновано ЦК притягти до партвідповідальності низку членів партії за перекручення партлінії.

Замість проведення відповідної роботи та додержування партійних поставав, районіві робітники припустили ряд перекручень, порушили основний принцип проведення колективізації - добровільність, проявили адміністрування (бойкот через кооперацію, загроза засланням та зброєю). У Чорнолозівській сільраді член бюро РПК оголосив сівбу на військовому стані, а себе за начштаба бойової ділянки. Були випадки, коли окремі земгромади, усупільнювали протягом 5-6 днів, переводили колективи з нижчих (СОЗ, артіль) до вищих форм (комуни) самим лише "голым адмініструванням", через що вони (комуни) згодом розпадалися, припускали розкуркулення середняцьких господарств (Іванівська, Степанівська та Новочернещанська сільради), розподіл куркульського майна поміж "активу" та ін.

Незважаючи на ці перекручення, РПК не тільки не вжив рішучих заходів, але навіть потурав деяким партійцям, що перекручували лінію партії. Також перекручування виявлено було в Шишацькому р-ні, де районове керівництво захоплювалось виключно кількісними досягненнями, проводило роботу не на підставі розгортання масової роботи, а методами "голоного адміністрування" та примусовими заходами. Керівники Федунківської сільради та уповноважений РПК арештовували селян та знущались з них, паніть при прийомі до колгоспів (міряли аршином. дивились у зуби).

Під час політичних ускладнень, що виникли на ґрунті цих перекручень, районове керівництво розгубилось та не вжило належних заходів, щоб мобілізувати батрацьких та бідняцько-середняцькі маси проти куркуля. Бюро ОПК та президія ОКК ухвалили усунути секретаря РПК та голову РВК, притягти винних до карної відповідальності.

Низку перекручень виявлено' через районіві секції РСІ (Зіньківський, Опішнянський, Кегичівський, Зачепилівський та Червоноградський р-ни), що їм доручила ОКК перевірити роботу низових органів влади в справі колективізації та розкуркулення. Внаслідок [цього] винних притягнуто до відповідальності. Тульчин. Президія ОКК обговорила наслідки обслідування проведення директив партії по Джулинському, Бершадському, М'ястківському та Ладиженському р-нах. Через недостатній догляд та кволе керівництво з боку Джулинського РПК, останній не зміг запобігти перекручуванням лінії партії під час проведення колективізації та засівкампанії, антирелігійної роботи та мобілізації коштів (примусовість, труси, тощо). ОКК оголосила бюро РПК догану та ухвалила винних членів партії та партприкріплених притягти до відповідальності. ОКК поставила перед окрпрофрадою питання про більшу увагу до комплектування робітничих бригад для роботи на селі, тому що останні, як це було виявлено, були засмічені куркульським, контрреволюційним елементом.

За відсутність реагування та припущення з боку бюро Бершадського РПК та фракції РВК низки перекручень, ОКК оголосила їм сувору догану, ухвалила усунути секретаря РПК та голову РВК, притягти до партвідповідальності п'ятьох винних членів партії та одного виключити з лав партії. Ухвалено також провести повторну чистку радапарату в районі. Такі ж заходи ОКК вжила внаслідок обслідування М'ястківської райорганізації.

За припущення, як масове явище, збочення директив партії по роботі на селі ОКК розпустила бюро Ладиженського РПК, знято з роботи секретаря РПК та голову РВК, притягнувши їх до партвідповідальності, виключила з лав партії двох членів партії, в тому числі, голову Степашської сільради (колишній петлюровець, з'єднав навколо себе куркулів та бандитів та провадив роботу, скеровану на зрив заходів партії та радвлдади). ОКК ухвалила притягти до партвідповідальності члена ОКК т. Нельзіна за те, що перевіряючи в районі здійснення директив партії, поставився по-примиренськи до виявлення дійсного стану та низки перекручень з боку місцевої організації та окремих партійців.

ОКК запропонувала всім комісіям по чистці апарату урахувати засміченість радапарату на селі бандитсько-петлюрівськими елементами та припущення окремими співробітниками та представниками влади безглуздя та перекручення директив радвлдади па селі.

Запоріжжя. В зв'язку з перекрученням директив партії у Покровському та Хортицькому районах, ОКК притягла до партвідповідальності 13 членів партії, причому 5 виключила з лав партії, 8 оголошено сувору догану й знято з роботи.

Секретар Покровського РПК т. Мищенко припустив викривлення. Характерно, що т. Мищенко приховав директиви ЦК та ОПК, а уповноважений останніх обвинуватив в тому, що "коли б не вони, то колективізацію було б проведено на 100%". Мищенка знято з роботи та оголошено сувору догану.

У Хортицькому р-ні районове парткерівництво не врахувало національні особливості окремих селищ. Розкуркулювання проводили без участі бідноти та без їх підготовки. ОКК ухвалила зняти з роботи секретаря РПК, виключила з партії голову райКНС з притягненням його до карної відповідальності за низку зловживань (присвоєння майна, дискредитація

влади, загрози селянам тощо). Утворено міжвідомчу комісію для розгляду скарг на неправильні дії представників влади на місцях.

Глухів. Президія ОКК розглянула наслідки розслідування фактів збочення в справі колективізації в м. Воронежі Шосткинського району. Партосередок під час проведення масової колективізації припустив до колгоспів чужий елемент, який своєю провокаційною роботою розкладав колгоспи, внаслідок чого селяни почали розбирати коней з машинно-кінної станції. Секретарі партійного та комсомольського осередків замість проведення масової роботи серед бідняків та середняцтва почали арештовувати селян, вживали побої. Таким чином, осередок, приділивши раніше в основному досить уваги організації СОЗів та МКС, через таку поведінку керівників дискредитував справу колективізації, чим скористалась глитаїня. ОКК виключила обоїх з партії з притягненням до карної відповідальності.

Вінниця. ОКК розслідувала низку справ в зв'язку з перекрученням директив партії.

У Калинівському р-ні під час проведення колективізації та розкуркулення припущено низку перекручувань партлінії, вживався метод адміністрування, нажиму, примусу, розкуркулено деяку частину середняків. В с. Заливанщині з 16 розкуркулених господарств 11 було середняцьких. Внаслідок цих перекручень в районі, де вже було колективізовано 96 % господарств, згодом залишилось 10-16%. Районове керівництво не зуміло своєчасно реагувати на ці викривлення та притягти винних до відповідальності. Виїзна газета "Радянське село і оборона" не давала правильну установку в роботі: спочатку сприяла примусовій колективізації, а потім повернула в другий бік, викриваючи перекручення без перевірки фактів.

Постановою ОКК знято з роботи секретаря РПК Мигіса, голову РВК Гніденка, голову райКНС Бохонка. Доручено прокуратурі притягти винних до права. Зокрема зауважено голові райсекції РСІ за недостатнє реагування на безчинства, які були в районі під час проведення колективізації та інших кампаній. Поручено питання про негайну допомогу бідноті, яка після розвалу колективів опинилась у надзвичайно тяжких умовах (безлошадність та без насіння).

Постановою ОКК також знято з роботи голову Літинського РВК, секретаря РПК та голову РВК Дашівського р-ну та притягнуто до партвідповідальності інших членів партії. У Ситковецькому р-ні, крім інших перекручень, були самочинні розстріли. У Дашівському р-ні вживали арешти та бійку селян. ОКК зазначає про повну пасивність з боку фракцій РВК: вони зовсім не працюють по більшості районів.

Маріуполь. Партколегія ОКК обговорила наслідки роботи спеціальної комісії, що розслідувала факти перекручення партлінії в справі колективізації та розкуркулення у Мангушському р-ні. Недостатня підготовка сільрад та осередків, відсутність чіткого керівництва з боку районних організацій призвели до того, що поруч з розкуркуленням окремих середняків пройшли мимо куркулів, незважаючи на настоювання бідняцько-батрацької маси про їх розкуркулення, РПК, незважаючи на директиви партії, давав зовсім невірні установки, орієнтував парторганізацію на утворення вищої формації колгосп-комуни, були випадки порушення принципу добровільності. Наприклад, секретар Мангушського партосередку примушував ухвалити статут комуни після того, як 7. разів проголосували. Окремі члени партії вживали адміністративні, примусові заходи до колективізації, загрожували Соловками тощо. Парторганізація не взяла на увагу статтю т. Сталіна "Запаморочення від успіхів", не перебудувала свою роботу, не популяризувала цю

статтю серед колгоспників. Частина партійців вважала, що "стаття не своєчасна", "треба було видати її таємно" тощо.

Усе це призвело до масового розпаду колгоспів. Парторганізація на деякий час зовсім розгубилась, батрацько-бідняцьку масу не організувала; цим скористався куркуль, посиливши свою активність. Всьому складу РПК оголошено догану, а секретаря усунуто з посади. Оголошено різні парткари трьом членам партії, одного виключено з партії. ОКК відрядила спеціальну комісію для розслідування фактів перекручування директив партії у Старокерменчицькому р-ні. Ось що виявила комісія. Райуповноважені РПК припустили найгрубіші викривлення партлінії, свою роботу проводили без відому та погодження з сільрадами та партосередками, зажимали їх ініціативу, вживали такі методи, як: незаконні труси, залякування селян тим, що ніби є постанова ВУЦВК про розстріл кожного десятого, хто не бажає йти до колективу. Були випадки розкуркулення середняцьких господарств. Наприклад, Шапаренко, маломіцний середняк, колишній бідняк, має революційні заслуги, за те, що не вступив у СОЗ вигнали з хати за 30 хвилин. Ось як продали майно селянина Павлова за те, що він недоніс 3 пуда зерна с/г податку: амбар за 1 крб. 15 коп., сарай за 50, коп., коняку за 1 крб., чотири вівці за 7 крб. 50 коп., буккер за 55 коп. та ін. У с. Євгенівна розкуркулено було 31 середняцьке господарство, ніяких описей не складали, через що майно було розкрадено. З боку РПК відсутнє було керівництво, секретар РПК Орлик дав розпорядження забирати коней у тих, що вийшли з колгоспів, не реагував на засудження їх судом (окрсуд це скасував), приховував заяви, що їх подавали до РПК у зв'язку з перекрученнями. Зокрема РПК не враховуючи, що район б середняцько-заможний і не має умов для утворення комун, адміністративним порядком приступив до організації комун, причому ніякої роботи серед бідняків та батраків не проводив, і до комуни потрапив куркульський елемент. Рада комуни в с. Євгенівці цілком захопила владу, підмінивши собою сільраду. Внаслідок цього комуна розклаталась зовсім.

Характерно, що за наявності таких перекручень з боку місцевого РПК та окремих партійців, на райпартзборах були заяви: "Головокружение получилось не только в низах, но и в ОПК и ЦК", "статья Сталина исковеркана" та ін., причому на зборах ніхто відсічі таким виступам не давав.

ПК ОКК ухвалила секретаря РПК зняти з роботи та заборонити йому протягом двох років обіймати відповідальні посади (цей Орлик в 1929 р. одержав парткару від ЦКК КП(б)У за викривлення під час хлібозаготівель). Виключено з партії двох уповноважених - Погуляева та Проскуріна з притягненням їх до карної відповідальності. Уповноважена Тахтамишева одержала сувору догану з попередженням.

Бердичів. ОКК обслідувала Любарський та Янушпольський р-ни у зв'язку з фактами перекручення партлінії під час проведення колективізації.

У Любарському р-ні не були ураховані особливості району (перевага хуторської системи з куркульської ідеологією - 150 хуторів, наявність контрреволюційних організацій та їх активна діяльність - сектанство, організація СВУ²⁶ та ін., слабкість партійна та КСМ організацій). Гоняючись за кількістю, з району дали директиву закінчити колективізацію та збір насіння протягом 3-4 днів. Уповноважений ОПК дав директиву записувати селян до колгоспу вночі, ходили з ліхтарями. У с. Вишикусах сільвиконавцю-бідняку дано було завдання протягом двох годин записати 25 господарств. Селяни заявляли: "Ми для радянської влади готові виконувати всі завдання, вносити всі податки, але до колективу зараз не підемо". Районове керівництво, виправдовуючись, посилається на статті у [газеті] "Радянський шлях" у лютому місяці, зокрема голови ОВК т. Конотопа про те, що

"порівнюючи до них, себто районів суцільної колективізації, відстають Любарський район - 60% та ін."

У Янушпольському р-ні РПК ігнорував постанову пленуму ОПК та замість 33 %, невраховуючи своїх сил та настрою маси, колективізував спочатку 55 %, інформував ОПК про те, що в районі все гаразд. Між тим там були перекручення. Як зазначає обстежувач: "Директиви з боку округових організацій, безумовно, протирічили одна другій, а РПК не дав чіткої установки по них на запит товаришів" (директива окрбурякспілки, ОКС, Коопзерна). ОКК зазначає, що навколо моментів перекручень вона пройшла мимо та не реагувала своєчасно. Президія ОКК оголосила догану колишньому секретареві Любарського РПК Гетманцю та голові РВК Назарову, сувору догану з попередженням уповноваженому ОПК та двом іншим товаришам (за перекручення в справі закриття церкви, розгін селян з використанням пожежної команди, примусову колективізацію). Президія також оголосила догану бюро Янушпольського РПК (постановою ОПК секретаря РПК відкликано з роботи).

ОКК спеціально перевірила зміст директив, що їх давали на місцях окрзерноспілка, Плодоспілка, Насінняспілка, колгоспсекція, Споживспілка та ін. Цілу низку з них президія ОКК скасувала як неправильні та шкідницькі, що протирічать директивам партії.

Президія ОКК оголосила сувору догану з попередженням відповідальним особам з плодоспілки, що підписали бюрократичні та плутані директиви, оголосила догану також комчастині Плодоспілки, справу про окрзерноспілку передала до прокуратури та накреслила заходи до більшої погодженості та налагодженості під час складання та надіслання директив на місця з боку округових організацій.

Білоцерківщина. Грудневий пленум ОВК дав установку на колективізацію 44,9 % до 1.X. 1930 р. та 100 % до 1.X. 1931 р., оголосивши Сквирський та Таращанський р-ни - районами суцільної колективізації. В той же час пленум накреслив низку заходів до дальшого поширення колективізації округи, дав директиву "всі заходи проводити порядком соцзмагання". Райони, виходячи з цього, погнались за 100 % і у січні 1930 р. бюро ОПК, ставши перед фактом суцільної колективізації вже 6 районів, 15.II оголосило всю округу - округою суцільної колективізації, давши директиву всім РПК закінчити всю колективізацію до 5.III. 1930 р.

Для проведення цієї роботи мобілізовано було весь міський актив, профспілкові та учбові організації, але суворого добору, достатнього інструктажу та систематичного керівництва роботою бригад на місцях не було (до цих бригад навіть потрапив чужий елемент). Через невірне тлумачення та ігнорування основних принципів колективізації частина сел перейшла до методів адміністрування, залякування, до примусової колективізації, вживали бойкот через кооперацію, сільради не видавали ніяких довідок, крім реєстрації смерті та народження, збори скликали вночі (у с Пологи з 11 до 7 год ранку). Уповноважений Попелянського РВК Кудель навіть загрожував зачинити всі криниці. Примусові заходи по багатьох селах припускали найгрубіші, включаючи й арешти. На зборах Фастівського райпартактиву наводили приклад, коли секретар РПК на нараді уповноважених давав таку установку: "Викликай того, хто по бажає йти до колективу, візьми олівець та паперу, спитай офіційно його прізвище, вік і у нього ноги затрусяться". Низку перекручень припущено було у справі усунування посівматеріалу та іншого майна, проведення фінмісячника. Уповноважений с. Королівка Фастівського р-ну через 2 дні після виїзду на село рапортує: "Готово, давайте розпорядження куди направляти" (це в справі розкуркулення). Ніякої масово-роз'яснювальної роботи проведено не було, ставку брали на темпи. Списки на позбавлення виборчих прав та для розкуркулення складали так, що до них потрапили, навіть, бідняки, не кажучи вже про середняків.

Бюро ОПК та президія ОКК ухвалили: "Визнати за політичну помилку ОПК: а) що у керівництві колгоспним рухом не було своєчасно дано рішучої відсічі гонінню районів за відсотковою кількістю в колективізації, тоді як це перечило рішенням жовтневого пленуму ОПК про терміни колективізації округи та постанові ЦК ВКП(б) з 6.І ц. р.²⁷ про темпи колективізації; б) оголошення Білоцерківщини округою суцільної колективізації на підставі неперевіраних даних районів про кількісні та якісні показники колективізації; в) що з боку бюро ОПК не було вжито рішучих заходів до вчасного попередження перекручувань та викривлень партійної лінії у колгоспному будівництві. Також відмітити, що ОКК та її пленум (січень - доповідь про обслідування підготовки до посівкампанії) не сигналізували й не попередили перекручувань і викривлень партійної лінії в колективізації. ОКК сповіщає, що виїзна ПК притягла до партвідповідальності 43 чоловік (не висвітлено більш докладно про заходи, що їх вживала КК).

8.V.30 р.

Інформ. ЦКК КП(б)У

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 8, спр. 1329, арк. 135-137, Копія. Склограф. прим.

²⁶ СВУ (Спілка визволення України) - під такою назвою звинувачувалася в антирадянській діяльності організація, справа якої була сфабрикована репресивними органами в роки сталінського терору.- Док. 83.

²⁷ Помилка в датуванні. Йдеться про постанову ЦК ВКП(б) від 5 січня 1930 р. "Про темп колективізації і заходи допомоги держави колгоспному будівництву".- Док. № 83.

№ 84

СКАРГА ЧЛЕНА АРТІЛІ "ШЛЯХ ДО ОСВІТИ" Ф. Б. БЕНЬКОВСЬКОГО З С. БОГУСЛАВКИ ГРОСУЛОВСЬКОГО Р-НУ НА ОДЕЩИНІ ДО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ НА ПРОТИПРАВНІ ДІЇ КЕРІВНИЦТВА АРТІЛІ ПРИ УСУСПІЛЬНЕННІ ХУДОБИ

8 травня 1930 р.

Я, член СОЗа "Шлях до освіти" с 1927 г. В 1930 г. в январе наш СОЗ принял устав с/х артели старой редакции и было категорическое постановление о введении помимо рабочей скотины и весь молочный скот, несмотря на то, что в некоторых хозяйствах было только по одной корове. После этого постановления жена моя немедленно сдала единственную корову.

После статьи Сталина и выпуска нового устава для с/х артели, я написал в артель, чтобы она мне возвратила корову, для чего я внесу пая около 80 руб., на что артель (правление) категорически мае отказала и ответила, что если даже и выйду из артели, то только в конце бюджетного года получу за вычетом всех долгов остальной причитающийся пай. Обращался в РИК - ничего не помогало, везде отказывали, и я поехал в Одессу в окрколгосп, обратился к члену правления Чуприне, и он сказал, что корову взять очень трудно, но он будет через несколько дней у нас и этот вопрос выяснит. Приехав домой я ждал Чуприну целую неделю и не дождавшись я поехал в Харьков узнать, где та правда, где у нас, па местах, так ее скрывают. Обратился я к члену правления т. Тищенко, она меня выслушала и послала к

другому, я рассказал все, как есть, говорил, что долга у меня 47 руб. в с/х артели и якобы моя корова вывезена за долги. Он немедленно дал распоряжение мне на руки от 26.IV. 1930 г. № 5012 о расследовании факта нарушения статута, а мне чтобы немедленно возвратили корову. Приехал домой и не желая ехать еще в Одессу, обратился в правление с/х артели к Тищенко и остался чтобы мне возвратили корову. Дал им Ваше распоряжение, они его кинули и мне ответили, что я надрываю* этим работу, и делаю для себя хуже. Обратился в парткомитет мне отказали, а в это время 3 мая правление созывает общее собрание вновь и утверждают старый устав и постановляют коровы единоличникам не отдавать. А вопрос не ставить к тем остальным членам, каковые коровы совершенно не сдали: например - член партии Шестаков корову совершенно не сдал, председатель артели член партии Тищенко корову продал, а, когда заволновалась вся артель, купил старую корову и сдал, много других активных членов, какие продали.

Моя жена поехала в Одессу и член правления Чуприна ответил, что корова назад не вернется, раз сдали добровольно, вопрос исчерпан и с этим приехала жена домой. Видя такую несправедливость и что член правления завхоз артели забрал самовольно корову с короварни, несмотря на то, что он неделю тому назад продал одну корову, я тоже пошел и взял самовольно корову. И 7 мая правление созывает собрание, где ставит вопрос о принятии нового устава и роздаче этих коров, какие были сведены в короварню, а члена правления и меня и еще одного в текущих делах ставят вопрос о привлечении к ответственности за нарушение устава. И завхозу строгий выговор, второму поставить на вид, а мне, за срыв работы по коллективизации, что если бы не я, то этого совершенно не было б - исключают из артели и ставят вопрос о снятии меня с должности и исключении из СОЗа. Кажется все понятно, не знаю только кто заварил эту кашу, я или само правление в лице т. Тищенко.

Мое заявление вполне понятно и я прошу Вас вмешаться в это дело и дать ему законный ход. Защитить меня от этой кучки людей, которые управляют нашей артелью, восстановить меня вновь членом артели.

Когда меня исключили, то собрание не хотело голосовать и ставили на голосование 5 раз и в последний раз Тищенко сказал, что это те не поднимают руку, каковых завтра нужно исключить из артели. Так-то результат голосування: из присутствующих** 35 членов "за" исключение - 9, "против" - 6, остальные воздерживались - вот как у нас делается и ищите после этого ту правду, что говорят, что где-то у нас она есть.

Проситель: бывш. красноармеец 1919-1923 гг., доброволец, служил в отдельной кавалерийской бригаде Котовского

Бенько²⁸

8 мая 1930 г.

Згідно:

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 168, арк. 177-173. Копія.

* Так у тексті.

** У тексті "предшествующих".

²⁸ Правління Укрколгоспцентру 19 травня 1930 р. надіслало скаргу Ф. Беньковського до Одеської окрколгоспспілки па повторний розгляд. Ще в квітні 1930 р. селянин скаржився, що йому відмовлено в поверненні корови, а райвиконком, куди він звернувся по допомогу, не лише не вирішив справи, але й рекомендував колгоспнику вийти з артілі. Укрколгоспцентр ще тоді пояснив Одеській окрколгоспспілці, що коли селянин мав одну корову, то її усупільнювати не можна, а якщо порушення вже трапилося, слід негайно його виправляти, повертати худобу і, тим більше, не можна виключати скаржника з колгоспу. Про тяганину в таких справах свідчить наведений документ.- Док. № 84

№ 85
ЗАЯВА КОЛГОСПНИКА С. БЕЗДІТНОГО З КОЛГОСПУ
ІМ. ЛЕНІНА С СТРАТІЇВКИ НА ВІННИЧИНІ ПРО ВИХІД З КОЛГОСПУ
ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНУ НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ

18 травня 1930 р.

Заява

До Стратіївського колгоспу ім. Леніна
Від Бездітного Семена

Для виходу з колгоспу на парі маю уважительну причину в тім, що на зборах колгоспу 18 травня виявились великі зловживання. Такі, що із млина брали первий сорт вальцовану муку та ділились між собою вся верхушка колективу, як партійці, так само й позапартійні, вся адміністрація, котра була на хороших посадах, брала по 3 і по 5 пудів муки (вальцованої), а темні маси давали хліборобам по 2 кг і по 5 кг муки житньої. Я на таке зловживання не можу дивитись і подаю заяву для виходу з колгоспу на парі. Землі у мене було 2 дес. 18 сотих, садиби 27 сотих, сінокоосу 19 сотих, сім'я 5 душ. Здав у колгосп 50 пуд. сіна, 30 пуд. ярої соломи, 4 пуд. ячменю, 4 пуд. 15 фун. гороху, 30 фун. кукурудзи.

У нашому колгоспі нема класовості, того я вихожу.

Певно: секретар (*підпис*)
З оригіналом згідно

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 377, арк. 77. Копія.

№ 86
ЗАЯВА СЕЛЯН С. СКИБИНЦІ ТУЛЬЧИНСЬКОГО ОКРУГУ НА ВІННИЧИНІ
ДО ОКРКОЛГОСПСПІЛКИ ПРО ВИХІД ІЗ СОЗУ Й ПОВЕРНЕННЯ ЗЕМЛІ

20 травня 1930 р.

До Тульчинського Окрколгоспсоюзу
Громадян с. Скибинці Ладжинського р-ну
Плаксія, Баченка та Гоцула Лаврентія

Заява

Від імені 120 господарств, що вийшли з СОЗу, просимо розпорядитись, аби нам виділили землю ярвого клину.

Нам управа заявила, що землю нам не віддадуть, а щоб ми продовжували обробляти її як члени СОЗу, а потім в кінці року буде проведено розрахунок. Ми з цим не погоджуємося та просимо, щоб зараз повернули землю. Землеустрій у нас ще не пройшов, а лише зараз розпочинається.

До районних органів ми зверталися, але вони нам теж так кажуть, як і управа колгоспу.

Підписи: Гоцул, Плаксій, Баченко (неписьменний)²⁹

м. Тульчин
20.V.1930 р.

Тульчинський окрколгоспсоюз, діловод *Маркс*

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 377, арк. 76. Копія.

²⁹ Голова правління Тульчинської окрколгоспспілки Мікульський дав районним організаціям розпорядження негайно відвести селянам земельну площу для ярвого клину.- Док. № 86.

№ 87 АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА ІНФОРМГРУПИ НКЗС УСРР ПРО ПОПЕРЕДНІ НАСЛІДКИ РОЗКУРКУЛЕННЯ В ХОДІ СУЦЬЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

21 травня 1930 р.*

Не підлягає розголошенню прим. № 1

Про наслідки розкуркулення сучасні відомості НКЗС обмежуються лише неповними даними по 9 округах. За цими даними всього куркульських господарств, що їм залишено право на землекористування по 90 адмінрайонах (по яких одержані матеріали) налічується 20 425 господарств або 227 господарств пересічно на один район.

Коли вважати, що наведені дані більш-менш репрезентують Україну в цілому, можливо гадати, що таких господарств буде нараховано всього близько 1309 тис, або 12,6 % від всіх господарств України; прийнявши, що в цьому році в розкуркулення було втягнуто приблизно 71 % куркульських господарств, одержимо всього близько 93 тис. таких господарств.

За даними округ, землю глитайським господарствам залишено за їдоцькою нормою; ця норма коливається по округах, що дали відомості, від 0,4 до 1 га на їдця, що становить пересічно по Україні на двір близько 3,4 га.

По 56 адмінрайонах динаміка землекористування куркульських господарств, в зв'язку з розкуркуленням, приблизно така: всього землі було 144,1 тис. га (100 %), відібрано- 106,3 тис. га (73,8%), залишилось - 37,8 тис. га (26,2 %).

Коли ці дані перерахувати на один район, одержимо пересічно: всього землі було 257,5 га, відібрано 191,0 га, залишилось 67.5 га.

Розповсюджуючи ці дані в цілому на Україну (557 районів), одержимо припускально, що по всіх глитайських господарствах України можливо нарахувати всього землі 1430,0 тис. га; з них буде відібрано - 1057,0 тис. га і буде залишено - 373,0 тис. га. Вважаючи, як і раніш, що в цьому році зачеплено всього 50 % таких господарств, одержимо припускально, що у глитайських господарств, що їх розкуркулено в цьому році, було землі 1016 тис. га, відібрано - 752 тис. га, залишено 264 тис. га.

З відібраної землі передано колгоспам близько 66,5 %. Решту передано почасти радгоспам (по Миколаївській окрузі радгоспам передано всю відібрану площу); почасти, громадським селянським організаціям (СТВ тощо). Всього по 96 районах в 9 округах відібране у куркулів майно оцінено в сумі близько 9691,9 тис. крб., що становить на один район близько 100,9 тис. крб.

При поширенні цих даних на всю Україну (557 районів), одержимо близько 56 233 тис. крб. На 71 % куркульських господарств по Україні, що їх зачеплено розкуркуленням, в цьому році припускально отримуємо близько 40 млн крб. З усього майна, що його відібрано при розкуркуленні, за даними округ, колгоспам передано близько 97,5 %. Таким чином, можна вважати, що майно поступило майже цілковито на поширення та зміцнення руху колективізації.

За даними 6 округ (55 районів), майно, що його одержано від куркулів, можливо приблизно розподілити так: (тис. крб.)

Всього	Будівлі	Підприємства	Складні машини	Дрібний реманент	Худоба	Насіння	Фураж	Інше майно
Абсолютно 4457,2	2654,3	52,8	333,5	174,1	711,6	54,1	65,4	411,4
%/100	59,5	1,2	7,5	3,9	16,0	1,2	1,5	9,2

Таким чином, головні суми майна складають житлові с/г будівлі та худоба; з останньої вартість тяглової сили (коні та воли) складає близько 349,7 тис. крб. (49,1% від вартості худоби), корови - 262,2 тис. крб. (36,8 % від вартості худоби). На один район, за цими даними припадає (тис. крб.):

Всього	Будівлі	Підприємства	Складні машини	Дрібний реманент	Худоба	Насіння	Фураж	Інше майно
81,0	48,2	6,0	6,1	3,2	12,9	1,0	1,2	7,5

Таким чином, можливо вважати ліквідацію куркульта як класу, в зв'язку з суцільною колективізацією, не лише міроприємством, яке має виключно політичне значення, але й міроприємством, яке має певне економічне значення.

От ті попередні суто орієнтовні підрахунки, що їх було можливо зробити на підставі тих обмежених матеріалів, що поки що маютья в НКЗС.

21.05.30 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 68, арк. 77-79. Оригінал**.

* Дата розмноження документа.

** Під документом нерозбірливий підпис.

№ 88

АКТ ОБСТЕЖЕННЯ АРТІЛІ "ЛЕНІНСЬКИМ ШЛЯХОМ" У С. ВІЛЬХІВКА ЧИСТЯКІВСЬКОГО Р-НУ СТАЛІНСЬКОГО ОКРУГУ ПО ЗАЯВІ СЕЛЯН Г. І. ПЕТРОВСЬКОМУ ПРО ПРИМУСОВІСТЬ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ АРТІЛІ

24-25 травня 1930 р.

1930 року травня 24-25 дня. Комісія в складі: від Сталінського окрколгоспсоюзу тов. Колесніка, уповноваженого секцією РСІ по Чистяківському р-ну тов. Мокрого, члена секції РСІ тов. Наполеонова, секретаря партосередку села Вільхівського тов. Хлівненка, голови Вільхівської сільради тов. Піддубного та представників сільськогосподарчої артілі "Ленінський шлях" т.т. Трусова, Кравченка, Дяченка та Золотарьова.

Проведення обстеження як організаційного, так і господарчого стану артілі "Ленінський шлях" Вільхівської сільради Чистяківського р-ну на Сталінщині. Обстеження проводилося згідно поданої заяви групою селян, в кількості 140 чоловік на ім'я голови ВУЦВК'у тов. Петровського Г. І. та Укрколгоспсоюзу.

При чому встановлено:

1. Організаційний стан артілі:

а) с/г артіль "Ленінський шлях" організовано в першій половині лютого місяця 1930 р., остаточне оформлення її (затвердження статуту, вибори органів керування та ін.) проведено 17-18 лютого б. р.;

б) при організації останньої до її складу ввійшли два раніш існуючі колгоспи, які в своєму складі мали до 46 господарчих одиниць, під час же проведення підготовчої роботи щодо виробничої с/г засівкампанії артіль виросла на 377 господарств. Таким чином, с/г артіль "Ленінський шлях" на початок проведення весняної засівкампанії мала в своєму складі 423 господарчих одиниці, а земельною площею 4100 га, та з наявністю тяглової сили: 660 шт. коней, 12 волів та 2 трактори.

Крім вищезгаданого с/г артілі "Ленінський шлях" для закріплення її матеріальної бази державними організаціями Чистяківського р-ну було передано куркульського майна на суму 25 тис. крб.;

в) під час проведення організаційних робіт с/г артілі, керуючими останньої в складі тов. Трусова і Кравченка за участю представників місцевих організацій в особі тов. Лезінського та міліціонера т. Каверіна, в присутності уповноважених, прийом членства проводився без розгляду їх соціального стану. Таким чином, в склад членів с/г артілі "Ленінський шлях" приймалися ворожі елементи і особи, які мали виключно промисловий напрямок і сільське господарство вели для поповнення своєї матеріальної бази. Наприклад, Власенко Андрій Макарович має 3 синів, які виключно працюють на підприємстві, також і сам Власенко працює і під час проведення суцільної колективізації по с. Вільхівка дали згоду передати до колгоспу все засівне зерно, робочу худобу, с/г реманент та інше, на що було складено відповідного акта (останній не вручено гр. Власенку).

Були й такі громадяни, як Оприщенко Василь та Андрієвський Петро, які за весь час свого перебування в колгоспі вели антиколективну роботу, спрямовану в бік зриву міроприємств, які були встановлені колгоспом при його організації.

Крім того, керівниками колгоспу в складі т. Кравченка Федора, Кравченка Івана, Коваленка Якова, Лутасико Михайла, Гапонова Акіма, Вірченка Петра, Прилуцького Прокопа, Сергієнка Митрофана - за участю представників адмінвідділу, в особі тов. Каверіна і трьох міліціонерів 3-го поділу Чистяківського р-ну - практикувалися методи адміністративного усупільнення робочої худоби, с/г реманенту, навіть усупільнювали харчові продукти. При виконанні вищезгаданих міроприємств та статуту с/г артілі, затвердженого загальними зборами колгоспу від 17 лютого б. р., вищезгадані товариші практикували й такі методи: злом дверей, підбор ключів, арешт деяких осіб (старший міліціонер Каверін заарештував гр. Оприщенка під час роботи останнього на городі гр. Вірченка, одправив останнього в міліцію, а сам продовжував роботу. Після закінчення цієї роботи, коней відправив на господарчий двір колгоспу, а сам відправився до вищезгаданого громадянина і забрав без його на це згоди дві пари биків і одправив також на господарчий двір колгоспу).

Всі вищезгадані непорозуміння було проведено по відношенню громадян Оприщенка Андрія, Піддубного Сергія та Воробченко Марії - це особи, які не давали згоди на усупільнення вищезгаданих міроприємств (с/г. реманент і робоча худоба). Не відставали в цьому відношенні й другі громадські робітники, наприклад викладач Вільхівської школи соцвиху (прізвище невідоме): "Середняцтву один шлях - колективізація, а якщо останні не бажають вступити до колгоспу, то буде гірше (смерть)". Що торкається побоїв вікон, то останній дійсно мав місце в мент оперативної роботи представниками місцевих організацій в присутності керуючих осіб колгоспу, але не було доказано громадянам, які склали заяву, хто й ким це зроблено.

Всі ці обставини дали можливість ворожим елементам повести досить гарну антиколективну роботу серед бідняцько-середняцької маси Вільхівщини і в сучасний мент серед членів артілі "Ленінський шлях" спостерігається ліквідаційний настрій, який загрожує нормальному проведенню полки просапних культур (останнім загрожує загибель), а також не виконання виробничого плану, якого складено на 1929/30 господарчий рік по с/г артілі "Ленінський шлях".

Зі слів деяких членів колгоспу (гр. Воробченко) на виробництві приймають участь (полка просапних культур) щоденно 60-70 чоловік, а решта чекає вирішення керуючих організацій, згідно поданої ними заяви. Складена заява на ім'я голови ВУЦВКу та Укрколгоспу мала своєю метою, аби керуючі організації дозволили провести розподіл земельної площі, яка в сучасний мент належить до колгоспу, згідно статуту (раніш окремим громадянам), а також вирішити питання з засівами ярових та просапних культур, які в більшій частині, по вині керівників колгоспів, проводилися незначною кількістю членів колгоспу.

Складання цієї заяви проводилося в конспіративному порядку, за участю гр. Оприщенка Василя та Андрієвського Петра (останні з'являлись керівниками), які під час складання останньої збирали кошти (50 коп. до 1 крб.) для поїздки до м. Харкова по вирішенню всіх питань, викладених в заяві (заява прикладається)*.

На підпис складеної заяви запрошувались члени колгоспу, які ще не подавали до правління колгоспу вимог про їх вихід з колгоспу, яких на час обстеження лічиться 29 господарств. Запрошувались і такі члени як гр. Ковчук Павло, який в мент підпису цієї заяви був в нетрезвому вигляді, останню самому підписувати не прийшлося. Як перші, так і другі не були освідомлені з редакцією складеної заяви, і в більшості підпис зазначених осіб в заяві проводиться невідомими для них особами (зі слів самих колгоспників). Були внесені до списку й такі громадяни, котрі за весь час існування артілі "Ленінський шлях" не мали ніякого зв'язку з нею, і одноразово не перебували членами останньої. Таких громадян внесено до 6 чоловік. Організація праці по артілі "Ленінський шлях" може бути охарактеризована так:

1. Земельна територія, яку має колгосп, розподілялася не на бригади, бригадні участки, а розбита на двори в кількості від 30 до 40 шт. (це лічилися бригадами) - цим дворовим бригадам давалися контрольні завдання, але ж перевірка їх виконання й облік праці окремих колгоспників ніким по проводилися.
2. Оплата праці правлінням встановлена не згідно матеріалів та інструкції окрколгоспсоюзу, в якій було пропонувано проробити питання тарифікацій, встановити норми виробітку для окремого колгоспника, а також розбити на рівну кількість бригад всю робочу силу колгоспу.

Весь процес виробничої с/г засівкампанії по артілі "Ленінський шлях" проходив без усякого на це плану, що надає можливості знати на скільки раціонально використовувала кожна бригада свою робочу силу, с/г реманент та тяглову силу.

Господарчий стан артілі

1. Підготовчу роботу щодо весняної засівкампанії артіллю "Ленінський шлях" розпочато в першій половині грудня місяця 1929 р. За цей термін згідно виробничого плану, що його має артіль, та контрольних завдань Чистяківського РЗВ, останньою було пропущено через зерноочистительні машини необхідну кількість всіх ярових культур для забезпечення земельної площі. Взагалі по артілі прочищено у % відношенні 98, а протруєно 85 %.

Необхідна кількість с/г реманенту для проведення весняної засівкампанії була пропущена через майстерні колгоспу, ремонт останніх проводився як силами колгоспу, а також і робітничими бригадами, що їх було надіслано до артілі "Ленінський шлях".

Приводимо матеріали весняної засівкампанії (згідно контрольного завдання Чистяківського РЗВ та виробничого плану) по культурах (га):

	Всього	Пшениця	Ячмінь	Овес	Кукурудза	Соняшник	Картопля	Бахчі	Трава	Буряк	Інші
За планом	3934	2045	267	179	314	354	79	79	39	40	20
Фактично	3927	2159	841	141	317	215	87	79	29	2	57

Виконання контрольних завдань по зернових культурах має надвишку, а просапні, зокрема соняшник, не дивлячись на ті можливості, які мала артіль, не виконано на 139 га. У % відношенні завдання артілью виконані на 99,8 %.

Що ж торкається підготовчої роботи до уборочної кампанії, то правління артілі "Ленінський шлях", не дивлячись на низку вказівок з боку керуючих організацій, ще не приступило до вирішення питань, які зв'язані з проведенням цієї роботи (не мається плану на ремонт с/г інвентаря) .

Необхідно декілька слів сказати і про організацію відходу на підприємства членів колгоспу, весь вільний час з моменту закінчення весняних робіт до початку полки та реалізації врожаю, правління колгоспу зовсім не реагувало на запити членства про надання роботи на промисловості, як самим, а також і з худобою.

Висновки

1. В мент проведення підготовчої роботи щодо весняної засівкампанії та суцільної колективізації по Вільхівській сільраді Чистяківського р-ну, було викрито дійсну активність бідняцько-середняцьких кіл селянства, яку й було спрямовано організаціями району в бік всебічного обговорення всіх питань, що торкались колгоспівського будівництва.

Отже, не дивлячись па наявність активності серед бідняцько-середняцьких мас, остання не була використана правлінням артілі в межах проведення організаційних робіт по с/г "Ленінський шлях", крім вищезазначеного, керуючими особами артілі за допомогою представника РВК тов. Хисамова та адмвідділу тов. Каверіна проводилось без підготовки усупільнених харчових продуктів (с/г реманент, робоча худоба, а також усупільнена).

Виходячи з вищезазначених фактів, комісія рахує за необхідне негайно приступити до виділу засівів для громадян, які вже подали заяву про їх вихід з колгоспу, виділ засівів проводити, користуючись вказівками центру та інструкцією Сталінського окрзерносоюзу, яку надіслано всім РВК для керівництва, технічне виконання цієї роботи покласти на РЗВ.

2. Рахувати за доцільне переглянути весь склад органів керування артілі, "Ленінський шлях" і осіб, які обвинувачуються в цьому акті, негайно зняти з роботи і притягти до судової відповідальності.

3. Пропонувати артілі "Ленінський шлях", аби остання в найкоротший термін склала плана на ремонт с/г реманенту, необхідного для уборки врожаю.

4. Пропонувати артілі "Ленінський шлях" негайно проробити робочий план уборочної кампанії, переглянути склад бригад та організацій но їх оформити.

5. Начали вести підготовку по ремонту і виявленню тари; необхідної для реалізації урожая.

6. Пропонувати артілі, аби остання мала план засідань правління та загальних зборів. При складанні останнього необхідно буде поставити відчит уповноваженого галузями господарства артілі.

7. Пропонувати артілі провести роз'яснюючу роботу серед колгоспників про статтю Сталіна, постанову ЦК ВКП(б) та постанову уряду про пільги колгоспникам взагалі, артілі "Ленінський шлях" звернути увагу на налагодження агрокультурної роботи, зв'язавшись з відповідними організаціями.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 231, арк. 92-95. Засвідчена копія.

* У справі відсутня.

№ 89
З ВИСТУПІВ ПРЕДСТАВНИКІВ З МІСЦЬ
НА ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ НАРАДІ КОЛГОСПНИКІВ³⁰

25 травня 1930 р.

Левицкий В. Ф. (Бессарабская коммуна им. Г. И. Котовского)... Поскольку т. Самойлов³¹ задал вопрос о чековой системе, я считаю необходимым остановиться на том пути, по которому мы пришли к этой чековой системе. Прав тов. Самойлов, когда он говорит, что нельзя применить чековую систему во всех колхозах. Совершенно правильно. Но ряд положений общих хозяйственных установок можно и безусловно нужно принять из нашего опыта Колхозцентра, чтобы иметь их как целевую точку, к которой мы направляем организацию труда. Из чего мы исходили при построении всей системы, ведь она вышла не из теории, не из книги, а на основе реальной действительности, причем эту реальную действительность мы постарались научно проработать. Мы исходили из психологии "хозяина". Мы исходили из того, что из себя представляет колхозник. На этом мы строили свою систему. Прежде всего вопрос о структуре. К примеру, такая деталь: скажите, где структурно должны находиться машины и тяговая сила, кто за них отвечает - заведующий ли полеводством, старший полевод, или отвечает старший по конюшне? Благодаря тому, что нет хозяина над машиной, старший по полеводству привозит ее, бросает возле склада, а вот кто отвечает за оргики к этой машине, кладовщик только хранит. Где должно структурно находиться гумно, должно ли оно находиться при полеводстве или в другой части, где должно находиться навозохранилище. По всем данным навозохранилище должно входить в состав животноводчества - так все агрономы говорят, а мы утверждаем, что оно должно структурно находиться в полеводстве, потому что старший по коровнику заинтересован только в том, чтобы вывезти навоз, но у него нет прямой заинтересованности в приготовлении навоза. Если взять солому, то прямой заинтересованности в правильном расходе соломы старший по полеводству не имеет. Теперь второй момент - вопрос о "хозяине колхоза". Как вы ни говорите, но в руководстве и в управлении этот момент упускать нельзя. Что мы имеем сейчас? Колхозник хозяин колхоза. Он хозяин, когда предъявляет требования к правлению, но беда вся в том, что он своих - "хозяйских навыков" не применяет, когда работает с парой лошадей. Нужно, чтобы он был хозяином, когда работает с этими лошадьми. Нужно запрячь "психологию хозяина" в коллективную повозку, в этом основное, и если этого не будет сделано, то мы в результате должны будем скатываться к созданию батрацких настроений. В своей чековой системе мы исходим из реальной действительности. Мы живем на Правобережье. Крестьянин, работая на сахарном заводе, привез дрова или бурак, ему дают "квиток". Нужно знать, что крестьянин не верит ни одному табельщику - что он там ему запишет в таблице - а дай ему "квиток". Отсюда первый вывод, что нужно колхознику давать какой-то "квиток-чек", он себе его в узел завяжет и знает, что он что-то имеет на руках, а не где-то записано в какой-то книжке. Вот исходя из этого мы и начали танцевать (голос с места: "при потере доверия"). Мы доверия не потеряли. Вопрос в

чем? Крестьянин - коммунар прикреплен к паре лошадей, привез с вокзала Левицкого, оплатила контора, привез на мельницу дрова - получил, забороновал столько-то гектаров - получил. Здесь может быть так, что одной парой лошадей Иванов выработает 120 руб., а Петров - 150. 65 % идет в доходную часть конюшни, остальные 35 % - коммунару. Я не буду подробно Вам рассказывать, в чем сущность этой чековой системы. Приведу еще такой пример по линии снабжения. Купили трое часов, стоят на складе. Приходит старший по свиноводству, просит часы. Одни стоят 10 руб., а остальные - по 3 руб. 75 коп. Спрашивает - лучшие сколько стоят? Говорят, 10 руб. Нет, дайте мне за 3 руб. 75 коп. Режим экономии у крестьянина принцип врожденный. Крестьянин наш не привык считать того, что производится в своем хозяйстве - крупа своя, солома своя, все свое. Только то стоит деньги, что он продает, и он заносит эти настроения в колхоз. У нас нет ничего даром. У нас старший цеха как хозяин с одной стороны за все платит, а с другой - за все получает. Дальше коммунар видит, что он сделал и что получил...*

Теперь в отношении фондов. У нас применяется следующая система: мы платим рублем, но рубль то у нас условный, потому что мы платим чеками. Вы выработали 50 руб. 5 руб. отдайте на коммунальные услуги, сюда входит и стирка белья, и стрижка и т. д., 15 руб. в фонд питания, из оставшейся суммы мы отчисляем определенный процент в фонд социального страхования. В результате у нас получается фонд социального страхования, в счет которого мы содержим больных, детские ясли, инвалидов. В части фондов социального страхования я внес бы предложение чтобы поднять перед Наркомздравом и соответствующими учреждениями о том, чтобы они поставили в пропорциональную зависимость эти фонды от своих ассигнований, которые бы - стимулировали собрание фондов. Скажем, мы собрали 7 тыс., вы даете нам 5 %, соберете больше, дадим больше. Мы не можем требовать, чтобы государство взяло на себя на свой счет содержание нетрудоспособных, детей, лечение и т. д. Но мы можем поставить вопрос о том, чтобы правительство обсудило методы стимулирования накопления этих фондов так, как они будут увеличивать те общественные фонды, которые идут на соц.-бытовые нужды.

Теперь относительно норм выработки, разрядов, и т. д. Товарищи, у нас в коммуне нет норм, нет разрядов, но у нас есть оценка сдельной работы. Мы у себя в конторе, плановом отделе сообразуемся со всякими нормами и т. д., но крестьянина, не запутываем, не запутываем его голову, голову колхозника. Это вещь сводная (Марченко: "ошибка в терминологии") (голос с места: "и по сути"). Нужно, чтобы нормы знал Укрколгосп, ОКС и чтобы нормы знало и руководствовалось ими правление колхозов (голос с места: "скрывать от масс"). Не скрывать от масс, нет. Нужно строить работу на простом декретировании норм (голос с места: "это практика"). Я бы хотел видеть артель или колхоз, которые учитывают эти нормы и хотел бы знать как они практически учитывают все алгебраические формулы, которые есть. Не нужно крестьянину запутывать голову алгебраическими формулами. Извольте ее разложить на конкретные предложения, которыми крестьянин будет руководствоваться.

Насчет денег. Платим мы рублем за все. Но я приведу такой пример. Форд платит в Америке самую высшую ставку. Но у Форда все предприятия, которые обслуживают бюджет его рабочего - его собственные. На столовых он зарабатывает, на больницах зарабатывает, на школах зарабатывает, реально он платит меньше любой другой фирмы. Реальная плата меньше. Мы фондом социального страхования нивелируем, снимаем верхушку, прогрессивно-доходный налог снимаем. Остаток, который получается после вычета фонда коммунального, питания и страхования мы делим пополам. 50 % идет на лицевой счет, "на табак", "на пудру", делай с ним, что хочешь, а 50 % резервируем до конца хозяйственного года, говорим: "Будет хозяйство с прибылью - распределим, не будет - пустим на покрытие убытков". Реально мы рубля не даем, 50 % удерживаем до конца хозяйственного года.

Шапурин (Кременчуг)... Если возьмем распределение результатов хозяйствования, то положение плачевное. У нас в Кременчуге наблюдается большая утечка из колхозов. Это зависит от того, что массы не были подготовлены к коллективизации, а также экономическая подкладка очень слабая. Коллективы не получают деньги, а им нужно давать деньги и на керосин, и на прочее. Идут такие разговоры, что пет денег. нет и дела. Если мы организовываем коллективы, то нужно что-то придумать, нужно организовывать промышленные предприятия. Если не будет промышленных предприятий, тогда коллектив будет слаб и будет трудно его обеспечивать. Некоторые коллективы у нас давно существуют, но экономика у них слабая.

Некоторые товарищи говорили о том, что ставка установлена в 2 руб. 50 коп., а у пас - 1 руб. 50 коп. Как же можно регулировать рабочую силу, когда в посевную кампанию план был доведен до двора и должно выходить каждый день 50-100 человек, а выходило 25-30 человек. Были такие разговоры, когда мы заявляли, что срывается план, то сельские отвечали: "Раз взялись хозяйничать, то и хозяйничайте". Если человека тянули насильно, то из него ничего хорошего не получится. Он не будет активным коллективистом. У нас после появления статьи Сталина ушло из колхозов 30-25 %. Они заявляли: "Вы нас насильно загнали в коллектив, Вы по три дня сидели в хате и тянули в коллектив". В таких колхозах плачевное положение и будет скверное положение в конце оперативного года. Если в коллективе было 400-500 хозяйств, затратили на ремонтную кампанию 2-3 тыс. руб., а на сегодня осталось 80 хозяйств, то там будет плачевное положение в конце оперативного года...

Субоч (Зінов'євський округ) ...Нам треба [в] колективах чуйність і наряду - твердо дисципліну, треба показати колектив [у], що він господар, але на зборах, на виробничій нараді. На роботі він мусить бути цілком і повністю підпорядкований, та краще іншому члену правління, тут він тільки робітник. Коли він і тут буде себе почувати як господар, не знаю, чи будуть гарні наслідки, тому що господар може і "полежати", коли йому захочеться. Він господар тільки на зборах, на виробничій нараді, але на роботі треба підчинитись. Треба скеровувати так роботу, щоб було менше начальства. Отже, необхідно, щоб були бригадири, але бригадир повинен знати, що йому поручено керувати [не] "возами". Дуже часто колективну масу нервує, коли багато начальства. Цей момент треба брати на увагу.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 315, арк. 65-70, 102-103, 123-124. Стенограма.

* Опущено частину виступу про організацію органу для розбору конфліктів у господарствах.

³⁰ Проведена Укрколгоспцентром та Наркомземом УСРР. На порядку денному стояли питання: 1) підготовка до збиральної кампанії; 2) організація праці; 3) розподіл наслідків господарювання.- Док. № 89.

³¹ Представник Укрколгоспцентру.- Док. № 89.

29 травня 1930 р.

Тов. Лакіза й Прокудін

Посилаю цього листа, бо вважаю, що уроки Шевченківщини треба врахувати іншим округам. Шевченківці, як це вам відомо, скликали позапартійну конференцію батраків, бідняків і середняків колгоспників і поодиноких господарств.

Підготовної роботи в чотирьох районах, де мені довелося бути, а саме: Кам'янському, Олександрійському, Вільшанському та Городищенському - не провадилось, вибрали на авось. До того як правило, вибирали представників від поодиноких господарств, обов'язково тих, хто виступав і зривав колективізацію на селі, словом явних підкуркульників.

В с. Орлівцях Городищенського р-ну на моє запитання, як пройшли вибори на позапартійну конференцію, то селяни - колективісти і бідняки середняки в один голос заявили, що більша половина села не знала про вибори. По-друге - одного вибрали підкуркульника, що зривав колективізацію і весь час веде підривну роботу. На селі організував групу антиколгоспників, сам він заможний середняк - вибрали його по лаяні активістів для того, щоб на конференції його обробили. Так само й таких же самих обрали й по тих районах, що вже я написав. Які ж поки що по першому дню конференції ми маємо наслідки?

Відчиняючи конференцію т. Левкович, із зали почалися викрики (уловити не можна було), але намагаючись помішати*. Потім раптом почалась шумиха через недохватку місця (чоловік 60-50 напочатку не мали де сісти) - словом перебили вступну промову. Довелось уговорювати, що все налагодиться. Все це як на не організованій сходці. А далі посипались такі записки:

- а) "Киньте нас агітувать, цим не візьмете, давайте говорить про мануфактуру";
- б) "Бросайте привітання й розговори про соціалізм, давайте поговоримо, як би повернути засланих";
- в) "Нам колективізація й соціалізм не потрібні, бо все це довело нас, що ми голі, босі і годуємо воші";
- г) "Колгоспи, це не воля селян, а нове ярмо, давайте обговоримо, як його позбутися";
- д) "Тут в своєму привітанні військовий нам розказав, що буржуазія для радянської влади не страшна, що буржуазія думає нападати на нас, і що ми її переборемо. Так цікаво знати, хто ж з нас бреше?".

То на таку тему посипалось чимало від делегації записок. Почали з задніх скамейок вигукувати: "Давайте перенесем конференцію на двір". Звичайно ці вигуки мали свою політичну підкладку, а саме: на вулиці біля засідання зібралось понад 80 чоловік, позбавлених права голосу, розкуркулених, з різних сел, що чекали на т. Петровського. Не обійшлося й без того, що біднячка з с. Білозір'я - делегатка, свій делегатський квиток передала кулаку Сайку Золотоніського р-ну, який підлягає виселенню, він просунувся в перші ряди конференції. Попав в залу "співець" за "вільну Україну".

Все це говорить, що парторганізація не підготовилась як слід, і не придала цій конференції такого значення, що на його треба було сподіватись - вибрала часом небажаних людей, підкуркульників - "нехай мовляв їх там в окрузі оброблять".

До того ж раз викликали на конференцію і від поодиноких господарств, то треба було хоч декілька чоловік ввести і від них в президію конференції, а цього як раз не зробили. Це теж відразу мало свій вплив на прибувших делегатів неколективістів.

"Кажуть не забувати за поодиноких, а самі про пас забули", - почались розговори в залі та спори. Тоді як від округових організацій в президію ввели щось понад 35 чоловік, всі 35 чоловік сіли спереди, а обраних від конференції посадили ззаді і на цьому почали розводити демагогії: "Де ж батраки в президії?". Конференція проходить перший день якось придушено - як буде сьогодні, що будуть говорити на доповідь Левковича, напишу додатково, а пока всього.

Підпис

29.V.30 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 68, арк. 6-7. Копія.

* Так у документі.

№ 91
З ПОВІДОМЛЕНЬ ІНСТРУКТОРІВ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ
ПРО ХІД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ, ОРГАНІЗАЦІЮ, ОБЛІК
И ОПЛАТУ ПРАЦІ В КОЛГОСПАХ

Травень 1930 р.

Прилуцька округа. Стан колективізації населення був найкращий. Так, на 10 березня було колективізовано 82 % бідняцько-середняцького населення. Через декілька днів почався стихійний вихід членів з колгоспів й всі місцеві організації бросили всі свої сили, щоб припинити це явище. Енергійна роз'яснююча кампанія зробила багато, але все ж таки деякі колгоспи розгубили зі свого складу до 80 %. Дружно й добро проведений пробний виїзд колгоспників з с/г реманентом та сівба, що почалася в колгоспах, стали за найкращого агітатора в справі колективізації. Кількість членів колгоспу почала збільшуватися і по деяких колгоспах досягла навіть попереднього рівня. Але в тих селах, де заохочуючі заходи вживалися в формі загрозів, арештом, відправкою на Соловки та ін.- роз'яснити та взагалі робити було дуже важко, й до терміну мого виїзду³², відсоток колективізацій ледве-ледве досяг 30-40 %. Тепер колективізація охоплює все більше і більше населення й відсоток колективів поступово йде в бік збільшення.

Роменщина. Колективізація в Лохвицькому р-ні па 28 березня 1930 р. була розвинута на 66 %, а в сучасний момент є 22 %. По Гадяцькому р-ну на 20 березня було 34 %, а тепер біля 23 %. Посівна кампанія в колгоспах проходить спільно й поки що задовільно. В колгоспах, головним чином під час посівної кампанії, не вистачає тяглової та робочої сили й тому посіви по деяких колгоспах затягнуться на 2- 3 дні, а то й більше. Організація праці в час засіву - організовано бригади та групи за призначенням робіт та за нарядами. Організація й районування кущових об'єднань колгоспів проведено за виробничими ознаками певного напрямку господарювання й за територіальними ознаками.

Лубенщина. Статут артiлi³³ по колгоспах приймається, є неясність, головним чином, щодо неподільного капіталу та паїв. Всі зміни та доповнення, які оголошені в пресі, недостатньо популяризовані серед колгоспівського населення. Велика кількість колгоспів умовно рахується за статутом СОЗ і є небажання переходити на статут артiлi. Це вимагає випуску нового статуту СОЗу. Колгоспівське населення охоче йде на усупільнення робочої худоби, реманенту й землі. Пiльги, які опубліковані в пресі для колгоспів³⁴, серед колгоспівського населення мають гарне враження і це гарно впливає на закріплення колективу та підйому настрою серед членів колгоспу.

АМСРР. Героїчні зусилля значної частини села і в першу чергу наймитів та бідноти навколо здійснення плану весняного посіву та боротьби з куркульською частиною села, що намагалася зірвати всі ці міроприємства та проводила свою роботу, головним чином серед жінок. особливо в період після оголошення статті тов. Сталіна³⁵, коли по декілька ночей вранці біднота та краща частина середняків не спала, чергуючи біля господарських будівель колгоспу, боючись хаотичного "виправлення" помилок, які були припущені в галузі колективізації, що загрожувало зривом посівкампанії. Треба було бачити, з якою щирістю який-небудь батрак, або бідняк годинами заспокоював та переконував тих, що збиралися за несвідомістю зірвати кампанію.

Лубенщина. Організація праці в колгоспах не налагоджена в такому розумінні, як вимагає колективне господарство, а проходить своєрідно, на досвіді індивідуальних груп супряг. Норми виробки роботи зовсім не запроваджуються й є тенденція рівності [в] оплаті праці. Кожен прагне одержати за більшою оцінкою роботи й на цьому виникають суперечки й незадоволеність. Є пасивність й відсутність ретельності в колективній праці, на підставі чого проявляються "собезівські" настрої ("коли не буде в нас, то держава дасть"). Наряди на роботу й облік виконання проводиться за списком бригадира, а потім записується в канцелярії в загальну книгу по кожному робітнику окремо. Рахівництво не налагоджено й не відбиває виконання праці членів. Авансування членів колективу не проводиться через економічну неможливість та відсутність грошей.

Могилів-Подільська округа. В нових колгоспах, які утворено за останні місяці, робота проводиться дуже неорганізовано, з великими перебоями та труднощами, є багато випадків відмовлення від роботи, невиконання розпоряджень правління колгоспу, покидають роботу багато раніше встановленого часу. Кидають реманент в полі й повертаються додому. Спостерігається немало випадків посилки на роботу замість себе - дорослого члена колгоспу - підлітків на відповідальну роботу, внаслідок чого робота зривається. Є такі явища, як відмовлення від роботи, тому що господарство усупільнює 5 га землі і гадає, що робити треба тому, який усупільнив тільки 2-3 га, а хто більше усупільнив, той повинен одержати на свою сім'ю за землю без особистої праці.

Основна форма організації праці - це бригади. На чолі бригади стоїть бригадир, що розприділяє членів бригади по роботах. Прикріплених постійно до тої чи іншої роботи як правило в колгоспах немає. По деяких колгоспах галузі робіт розбили по розрядах (5-розрядна сітка). В цих же колгоспах пробували встановити норму виробки, але ця справа зараз не набула відповідної уваги, тому що ціла низка об'єктивних умов не дала змоги проводити цю роботу. Наприклад, малосвідомий [працівник] в цій галузі, реманент та тяглова сила не відповідає нормам й т. д. Більш всього по колгоспах встановлено трудодні.

Колгосп "Жовтень" (Білоцерківщина). Управа колгоспу допотопним способом веде облік роботи. Скільки б і хто не зробив за день і що б не зробив, навечір у таблиці ставлять "паличку". Такий облік гальмує роботу колгоспу й розводить ледащих, бо все одно, чи

вибрав за день чверть га, чи два га, або й так пробайдикував - увечері оцінять роботу однією "паличкою".

Артіль "Великий розцвіт" (Глухівщина). Організація та облік праці ще й зараз стоять на низькому ступені. Наряди на роботи складаються не звечора, а здебільшого вранці, перед виходом на роботу. Вихід на роботу встановлено о 8 год. ранку, але за відсутністю дисципліни часто буває, що збираються виходити на роботу о 9 год. Облік виконаної за день роботи ведеться "на око". Є члени, що працюють 15-18 год. па добу, є й такі, що працюють лише 7-8, а записується всім однакове - 10 год.

Комуна "Червоний Жовтень" (Криворіжжя). Комунари самі підняли питання, щоб встановити певні норми [і] категорії так, щоб кожен сам знав, що він зробив. У квітні місяці за допомогою агронома комунари на виробничій параді опрацювали 5-розрядну сітку. Застосування норм і категорій зразу ж виявило добрі наслідки. Ярі культури за планом треба було сіяти 9 днів, але дякуючи заохоченню, комунари виконали цю роботу за 7 днів.

Колгосп "Радянська нива" (Білоцерківщина). Праця в колективі проходила незадовільно. Хоч і давались кожній бригаді наряди звечора, але не було в них ні соцзмагання, ні ударництва. Питання про задільщину ніде не ставили, працювали поденно за 7-денною, святкуючи релігійні дні. Гостро спочатку стояло питання труддисципліни. Були члени, які зовсім не виходили на роботу, а хоч і виходили, то часто на сонечко поглядали.

Внутріколгоспне будівництво. "Радянська нива" (Білоцерківщина). Колектив "Радянської ниви" об'єднує 168 дворів на 717 га землі. Весняну сівбу колгосп розпочав, маючи 120 коней, 57 плугів, 44 культиватора, 112 борін та 12 сівалок. Тепер колгосп посівного плану виконав, оставивши позаду поконтрольні завдання. Цукрового буряка колектив передбачав посіяти 70 га, а посіяв 80, бо колгоспники свідомо поставилися до розвитку цукрової промисловості. Щоб дати змогу жінкам працювати, колгосп влаштує ясла на 40 дітей.

Артіль "Трудовий хлібороб" (Шевченківщина). Вчасно посіяно 255 га цукрового буряка. Вперше так організовано працювали, жодної машини не поламали, жодного прогулу не зробили ударники - сіячі. Посівна бригада за вчасну і хорошу сівбу одержала премію. Артіль завзято готується до жнив.

Підготовка до уборочної кампанії. Артіль "Червона хвиля" (Ніжинщина). Артільники вже готуються до жнив, лагодять вози, придбали молотарку. Кожен артільник прикладає всіх зусиль, щоб упоратись з тими завданнями, що стоять перед артільлю.

СОЗ "Робітник" (Криворіжжя). Не вистачає уборочних машин. Правління СОЗу вже двічі ставило питання перед райкущем, щоб дали молотарку та двигуна, а куц ставиться не дуже добре.

Артіль "Червоний путіловець" (Зінов'євщина). До жнив артіль вже почала готуватися, виробничого плану жнив вже складено, жнивварок є досить, їх відремонтовано й перечищено. Тяглову силу розподілено по бригадах, а зайву буде відпущено на допомогу індивідуальним господарствам.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 388, арк. 62-65. Копія.

³² Встановиш прізвище автора не вдалося.- Док. № 91.

³³ Йдеться про "Зразковий статут сільськогосподарської артїлі", затверджений 1 березня 1930 р. Раднаркомом і "Президією ЦВК СРСР. У статуті закріплювався порядок усупільнення засобів виробництва, організації й оплати праці в колгоспах та ін. 6 березня 1930 р. Укрзерноцентр затвердив "Основні положення про організацію праці в колгоспах".- Док. № 91.

³⁴ Маються на увазі постанови ЦК ВКН(б) від 2 квітня 1930 р. "Про пільги для колгоспників", ЦВК і РНК СРСР від 2 квітня 1930 р. "Про нові пільги для колгоспів і їх членів" та від 23 квітня 1930 р. "Про додаткові пільги колгоспам". Пізніше рішенням ЦВК і РНК СРСР від 3 серпня 1931 р. ряд пільг був відмінений.- Док. № 91.

³⁵ Йдеться про статтю Сталіна "Запаморочення від успіхів", опубліковану в газеті "Правда" 2 березня 1930 р.- Док. № 91.

№ 92
ЗВЕДЕНІ ВІДОМОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ НАРКОМЗЕМУ УСРР,
СКЛАДЕНІ ЗА ПОВІДОМЛЕННЯМИ СІЛЬКОРІВ ГАЗЕТИ
"РАДЯНСЬКЕ СЕЛО" ПРО НЕГАТИВНІ ЯВИЩА В ХОДІ СУЦІЛЬНОЇ
КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Не раніше 1 червня 1930 р.
Таємно

Москва, Союзнаркомзем, члену коллегії НКЗС т. Каменському

Травень місяць пройшов під ознакою напруженішої роботи по закріпленню колгоспного руху після того, як більш-менш закінчився "відсів" випадкових елементів, що їх було "зараховано" до колгоспів. Тому ми вважаємо за цікаве зробити огляд того, що пишуть про стан колгоспів самі селяни і ті товариші, що їх було відряджено на село. Із цих дописів, що їх ми переглянули, використані для збірки лише такі, що характеризують явища негативного порядку, себто такі, що вимагають відповідних заходів з боку керівних органів для їх усунення. З витягів, що їх буде нижче наведено, видно:

1. В багатьох місцях спостерігається і досі засміченість колгоспів і колгоспних кадрів чужими і ворожими елементами.
2. Впадає в вічі значна кількість випадків зловживань з боку низових керівників колгоспу.
3. Тривають далі такі явища у внутрішньому житті колгоспів, що їх можна характеризувати одним словом - головоत्याпство. Сількори часто-густо скаржаться на безгосподарність в колгоспах.
4. Сількори також висвітлюють негативний настрій селян в зв'язку з нестачею фуражу для коней, їжі для людей, одягу і всякого іншого краму.
5. Соціальні протиріччя в колгоспах та переключення партлінії щодо бідноти.

1. Засміченість колгоспів і колгоспних кадрів

"Організаторами були такі люди: перший - син церковного старости, другий - син крамаря, що взяв собі дружину у церковного старости, третій - також син церковного старости, що дружину в ризи одягав, так вони послали по хатах бригади, які витягали, що попало і за 2

тижні організували все село. Селяни побачили, що тут щось не так і деякі не хотіли давати свого майна, тоді декількох заарештували, не допомогло, тоді викликали міліцію і стали вночі ходять по селах" (с. Ширмівка, Бердичівщина, сількор).

"У активіста Гладкого виявилось два жолоби дубові, дуже гарно пристосовані для годівлі коней, його стали запитувати: на що ж ти залишив ці жолоби, коли здав коня до колгоспу? То він сказав: "То я здав коні до колгоспу, але в мене така енергія до собствності, що я оставив хоча б те майно, що його не видно людям" (с. Ставниця, Проскурівщина, сількор).

"Коли оголошуються наряди на роботу на Ксаверівку, то робочі не хочуть виходити і громогласно йдуть балачки, що на сьогоднішній день більше знущання, ніж при цараті. Коли доводилось мені самому розмовляти з тов. Димбовським (адміністратор) про грубе поведження з робітниками - селянами, особливо жіноцтвом, то він просто і одверто відповідає, що він з приказчика - приказчик, себто батько Димбовського Василя був колись на економії у бувшого поміщика Гудими, коли гуляла нагайка по селянських плечах, то Димбовський та Хайнацький (активіст) дуже бажають такої постановки й зараз" (с. Довжок, Бердичівщина, з листа селянина).

"Тов. Васюков (25-тисячник), що працює на Бердичівщині, так характеризує засміченість колгоспних кадрів: "Децюк Павло, член правління колгоспів, син кулака, служив у пана Петлюри добровільно. Юхимчук Степан, член правління - самогонщик, дрібний злодюжка, через вікна лазив, а тепер член правління.

Мацюк Никифор, член правління, бувший вахмістр, активний службовець релігійного культу, псаломщик і він зумів так зробити, ще користується авторитетом навіть і серед незаможників.

Майстрюк Іван, член правління, заступник зав. господарством. Украв 80 пуд. пшениці та таємно передав комсомольцю Дацюку Ю. Коли Майстрюк буває п'яний, то він так висловлюється: "На що нам присилають босяків, кацапів-комуністів, ми самі вміємо керувати". Мені як робітнику з 25-тисячників працювати з таким правлінням ніяк неможливо, допомоги ніякої, авторитет всілякими засобами підривають".

"У нас в артілі "Надія" керують роботою бандити, куркулі, поліцаї тощо. Наприклад, Шевченко Варіван був у Денікіна, а тепер ще восени був головою сільради; вичистили, а тепер скрізь тичить носа. Величко Оксентій - був при цараті прапорщиком, батька висилають, бо куркуль, а синок секретар артілі "Активіст". 90 % селян у колгоспах і в кого не спитай, то не хоче бути в СОЗі, бо такі організатори. Всіх цих поліцаїв, катів селяни добре знають, а бояться їх викинути з колгоспів, кожен боїться що небудь проти них сказати, бо тоді хоч із села тікай" (с. Лютенські Будища, Полтавщина, колгоспкор).

2. Зловживання в колгоспах

"Член правління СОЗу Ковбаса набрав у кооперативі чобіт і набору на чоботи і розпродав родичам, це викликає обурення колгоспників, але і досі його терплять, а багато через це виписується з СОЗу".

"Сільгоспмашини та приладдя (упряж, залізо, вугілля) розкрадають, а правління зовсім до цього байдуже ставиться, хоч про це і знає. Ковалі кують нашим сизовським залізом одноосібним господарствам, а созове чекає черги, от через це перші ініціатори СОЗу подали заяви про вихід" (с. Білоусівка, Тульчинщина, сількор).

"Видача ордерів на продукти робочим проводиться не конторами, а самим кладовщиком, який видає продукти, яких захоче і скільки здумає. Ніхто його не перевіряє. Комірник, колишній землевласник і орендар мав 500 дес. орендованої землі" (радгосп ім. Петровського, Харківщина).

"Трапляються випадки зловживання кіньми" (радгосп ім. Петровського, Харківщина).

"Виявляється, що конюхи своїм коням краще дають їсти. Правління цього мов не бачить, бо й само не краще. Під час сівби втомлених коней звичайно не дають на роз'їзд на базари, але голова правління Живодер Хома бере вночі коней, набирає борошна і везе на базар продавати. З розподілом авансу теж кепсько, розподіляв ті гроші голова, ніхто не знає як, собі правління розподілило добре, рахівник взяв собі 50 крб., голова 40, а решта правління також, а членам колгоспу 3- 5 крб. Коли виявилось, що член правління брав пшеницю у клуні виселеного куркуля і вночі віяв, то правління це замазало. Це все доводить СОЗ до розкладу" ([с] Дашківка, Уманщина, колгоспкор).

"Довго не думаючи секретар осередку йде на поле, зупиняє сіялку:

- Випрягайте коня.
- А як сівба?
- Що мені сівба, мені потрібно до району.

Ну що ж, раз секретар осередку наказує, треба виконувати. Випряг коней, сів і поїхав, і куди ви думаєте поїхав, у район? Нічого подібного, під'їхав до однієї групи колгоспників:

- Ну як сіється, добре?

І так по всьому полі, а созівці поміж себе: "Це ж що за прикажчик - сам не робить, а нас перевіряє, на що нам такий колгосп?" А сівалка стоїть, а люди сидять і робота сама не робиться, а секретар осередку їздить, їздить і їздить" (Київщина).

"Свині з голоду здихають, коні ледве ходять, коли пашуть, то до батогів прив'язують залізну проволоку, коням дають їсти по 5 фунт вівса, колективцям дають 1 фунт хліба і борщ такий, що і свині не їстимуть. Під час великодніх свят змололи пудів 15 пшениці на муку, керівники себе задоволили, а члени колгоспу язика полизали, а смагою закусили. Керівники пиячуть, що і світу не бачуть" (с. Рудня, Київщина, колгоспкори).

3. Глитайський вплив

"У Василівській сільраді (Зінов'ївщина) при організації СОЗу "Перемога" туди попало куркульське сміття - Гончар С, Чалий Г. і інші, аби сховатись від хлібозаготівлі й засипки насінньофонду. Вони підбили середняків зірвати колгосп, весь час куркульські переможці залякували селян. Перед самісіньким виходом в поле, СОЗ опинився на курячих ніжках. Голова СОЗу хоче їхати, а вони всі йому потихесенько кажуть: "Не їдь, бо не хочемо бути в колгоспі" і тепер з "Перемоги" залишились ріжки та ніжки".

"Куркулі залякують членів товариства, що всіх поріжуть, що ось буде війна, що надходить кінець товариству, що схотять те й зроблять (с. Новоіванівка, Криворіжжя, сількор).

"25-тисячник Костянтинівського керамічного заводу "Красний Октябрь", що виконує в колгоспі обов'язки зав. господарством, пише: "Коли я приїхав на місце призначення, мене було прийнято непривітливо, холодно, склад підкуркульного правління колективу був вже обраний до мене, ніким і нікому не було сказано, від кого і для чого я приїхав, ставляться весь час вороже, вночі, коли я прохожу перевіряти варту на конюшню, на пасіку і т. д.,

вартових застаю п'яними, вони потім мене переслідують. Призначені в наряд або зовсім не з'являються, або дітей висилають замість себе. Вночі, коли повертаюсь з засідання, то якісь невідомі хватають мене за шиворот і кидають в яму" (с. Сокиринці, Бердичівщина).

Інструктор "Радянського села" Дмитренко Г. А. повідомляє з Миколаєвщини (с. Баштанна): "На об'єднаному засіданні правління артїлі ім. Сталіна розбирали заяву члена артїлі Безручка Грицька про повернення йому коня, щоб продати і збудувати собі хату. Коли це питання розв'язали, то піднялася ціла буча. Правління артїлі гарантує і дає Безручкові гарну квартири), але Безручко, хоч і організатор артїлі, член КНС, 10 раз брав слово і категорично заявляв, що тепер у глитайську квартиру не піде жити, а тільки буде будувати хоч землянку, але щоб вона була його власна. "Я бачу,- каже Безручко - що партія вуха повісила, не тільки я. Я брав активну участь в боротьбі з куркулями та повиселяли їх з Баштанки, а тепер я бачу, що чомусь самих заядливих куркулів по голівці гладять, вертають їх назад у наше село. Чигрина Костю - терориста, що катував незаможників, комунарів, червоноармійців і батраків під час громадянської війни вислали, а тепер повернули назад, і він зі свого будинку, що в нього відібрали, самим нахальним образом за ноги тягне незаможника і загрожував, щоб вибирались з будинку". Безручкові відмовили в поверненні коня, так він вийшов з артїлі, а за ним 63 члени".

4. Головогупство, безгосподарність

"До правління та ради колективу обрали голову райКНС, голову райкредиттовариства, зав. райНО, зав. школи і т. п. райслужбовців, решта робітники, що постійно працюють на заводах. Нарешті, постійно в правлінні працює лише один чоловік, та чи багато повезе одна особа, є, наприклад, такі, що і раз у раз не були не те, що на засіданні правління, а й в СОЗі" (м. Соболівка Тульчинщина).

"Деякі члени колективу кажуть Галаті (голова СОЗу), що роз'їжджати по полю можна і поганенькою конячкою, а цю можна запрягти у сівалку, то голова каже: "До цього вам немає ніякого діла, кобила не созівська, а моя" (Бариківська сільрада, Полтавщина, колгоспкор).

Один сількор³⁶, що редакція його запитала про стан колгоспруги, відповідає так: "Що торкається колективізації, то вийшло кепсько, але не виню нікого, просто зробили помилку взагалі ми всі, що зворушили суцільну колективізацію, а не підготувались як слід. Хто читав вірша про те, що селянин у воза запряг три тварини - щуку, лебідя та рака, отак вийшло і з колективізацією. Ми не вивчили психології селянства і не знали, який ворог повстане крім куркуля. Ми вважали, що тільки куркуль та й годі, а про інших ворогів забули зовсім. Отже у дні жіночої "волинок" я вивчив всіх ворогів, багато є крім куркуля. Скільки я газет перечитав і не знайшов такої статті, щоб злодія, бандита, петлюровця, стражника, підкуркульника, самогонщика до колективу залучили. Тільки бідняка і середняка до колективу треба запросити. Я себе виню в тому, що послушав керівників райвиконкому на суцільну колективізацію на 1 січня 1930 р. Я організував 40 господарств до СОЗу, пішої: до райвиконкому взяти статут, щоб познайомити селян, а мені там кажуть, що наше село в цьому році переходить на суцільну колективізацію. Я злякався такої відповіді і сказав "робіть що хочете, а я не раджу, бо загальна колективізація зірве і часткову".

Наведемо декілька витягів з бесіди керівників Укрколгоспу т. Самойлова і Кошеленка з двома селянами, що звернулися з проханням повернути їм майно, тому що не хочуть бути в колгоспі. Ось що вони кажуть: "Тепер я не кажу, що це моє, це - наше, але коли наше, то й робити так, як для нашого. Ти набрав оберемок сіна, візьми потім грабельки та підбери, щоб дощ його не підмочив. От раз зауважив, другий, а мені кажуть: "Що тут старий собака гавкає". Може якби всього цього не було, ми й не розбігались, а то мені противно зробилось".

"10 чоловік від сотні піде, а ми тут нічого знати не будемо. Між іншим запитую голова - хто згоден уповноважених обрати, а на збори збирається молодь так років 15-16, молодь підіймає руки, а старики не підіймають, не згодні. Опять народ пуганий, не підняли, що згодні, й не підняли, що проти. Підійму я проти, я вже буду замічений".

"Якщо буде в СОЗі якась сотня дворів, у них може ладніше піде, і порядок буде кращий, а як більший СОЗ, як у нас організувався з 430 господарств, і щось чомусь тут перешкоджає".

"Ось коли кінь в мене дома був, я коня нагодував і куди завгодно на ньому поїхати можна, а в СОЗі корма получили, а коні такі, що і не дивіться. Коли б кінь зерно потребив, він би не впав так духом, він би 10-ї долі не потребив, якби все робити по порядку".

"Ми бачили, що купили обаян (це бривка така) й їздять, але у нас і звичайних бривок досить, а вони обаянку цю купили і хвастають".

"Ми ж і не кажемо, що ніколи не підемо до колективу, може ми потім і будемо просити, але завдяки таким непорядкам ми на сьогодні просимо звільнити нас" (стенограма-бесіда)³⁷.

5. Недостача фуражу, продуктів, краму тощо

"З харчами дуже кепсько в СОЗах, є такі бідняки, що їм зовсім нічого їсти, доводиться робити в полі без гарячої їжі" ([с.] Новий Іржавець, Лубенщина, сількор).

"Доводиться викопувати важку роботу в полі з сухим чорним хлібом, коли б у таку пору одержати хоч оселедця, або рибки, тоді б веселіш і охоче шла праця" (с. Козацьке, Уманщина).

"Селяни платять по 60 коп. за махорку у приватника" (с. Олександрівна, Криворіжжя).

Настільки гостро відчувається недостача краму в селі, характеризує наївний лист, що його надіслав до редакції "Радянське село" Олексієнко Марк: "Дорогие товарищи! Если возможно, то поместите в заметке насчет портфелей, чтобы низшие классы не смеялись, что Б портфелях собирают хлеб нищие совслужащие. Долой портфели, таскающие' бумажную волокиту и бюрократизм, лучше те портфели отдать в наши деревни "бідні і сірі" для того, чтобы они не мозолили глаза людям, которые добывают для нас, носящих портфели, и для того, чтобы селянин не ходил босиком по стерне, не колот себе ноги и не ругал пас, надо было бы отдать эти портфели на лати для обуви".

6. Про соціальні протиріччя в колгоспах та перекручення партлінії щодо бідноти

15 травня член президії ЦКНС т. Ролук надіслала доповідь про причини занепаду колективу ім. Леніна в с. Юрова на Київщині. Наводимо найбільш яскраві місця з цієї доповіді: "Завалівська артіль нараховує 60 господарств, з них бідняцьких 35 господарств, 25 середняцьких. Є 38 штук коней, реманент, 5 шт. корів, що їх відібрано у глитаїв. Ради, як Юровської артілі, так і Завалівської складаються з незаможних і середняцьких; в роботі колгоспів не відчувається бідняцького впливу.

Організація КНС не спромоглася перебудувати свою роботу до вимог колективного господарства, а тому є великий зажим бідноти з боку заможної верхівки села, що посіла керівні посади.

Як виявилось, під час обслідування голова Завалівської артїлі Лазебний Петро та член Ради Лазебний А. брутально поводитись з біднотою, кажучи, що біднота шарпаки, лодирі, працювати не хочуть, тому вони й бідні. Коли було дано наряд на борошно для постачання хлібом бідноту, що не має свого хліба, то рада колгоспу розподіляла борошно між усіма пропорційно. Голова сільради та секретар, що мають свій хліб, теж одержали по 25 фунт, хліба з бідняцького фонду".

"Через таку постановку роботи в колгоспі великий антагонізм поміж біднотою та середняком".

"Аванс деяким середнякам давали більш ніж біднякам, незалежно від вироблених днів. Коли бідняк і більше мав вироблених днів, все ж аванса одержував менший процент".

"Коли було сказано, що необхідно додержуватись класовості при розподілі хліба та авансів, то голова артїлі Лазебний каже: "Каміння гарячого та кольки в боки дати бідноті, а не хліба, біднота ледаща, працювати не хоче, ми тому дамо хліба, хто працює, будь це середняк, або куркуль, аби працював". Так і робили, коли їхав середняк в поле, і брав собі хліба, сала або масла, то колгосп давав йому ще яєчок, а бідняку не давав".

"Були випадки, що біднота навіть відмовлялась виходити на роботу, мотивуючи тим, що рада ходить п'яна, а їм хліба нема. Понаставляли комірників, фуражирів своїх родичів, які працюють 2 год. на день, а їм пишуть цілий трудовень. Коли в якогось бідняка нема картоплі, або зерна на засів, то мусить купити, а призначену кількість мусить дати".

"Коли Марія Лазебна, член артїлі, просила копі, щоб завезти її до лікарні на час пологів, то рада колгоспу відмовила дати коней, і вона була примушена їх наняти. Другій біднячці під час пологів кооперація відмовила дати гасу, тому що вона має мало паю.

Коли подавав заяву про вступ до колгоспу бідняк, то на заяві написали резолюцію: "Коли заплатить борг по сільгосподатку, то тоді прийняти" .

Все це призвело до масового виходу бідноти з колгоспів".

Інформгрупа Наркомземсправ.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 77, арк. 122-130. Копія.

³⁶ Див. док. № 81.- Док. № 92.

³⁷ Див. док. № 82.- Док. № 92.

№ 93
ВИРОК НАДЗВИЧАЙНОЇ СЕСІЇ ПРИЛУЦЬКОГО ОКРУЖНОГО СУДУ
ПРО КОНФІСКАЦІЮ МАЙНА, 10-РІЧНЕ УВ'ЯЗНЕННЯ Й ВИСИЛКУ СЕЛЯН
С. ГНИЛИЦІ ТУРОВСЬКОГО Р-НУ ЗА ОПІР КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

23 червня 1930 р.

ВИРОК

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки 1930 року июня 23 дня чрезвычайная сессия Прилукского окружного суда по уголовному отделу в составе: председательствующего Миронова, членов сессии - Большова, Бершадского, при секретаре Кумейко, при участии прокурора Супоницкой, рассмотрев в закрытом судебном заседании дело по обвинению Жулая Алексея Лаврентьевича, 47 лет, кулака, бывшего торговца, ныне раскулаченного, грамотного, судимого по 142-й и 197-й ст. УК (в старой ред.) и подвергнутого на 10 лет лишения свободы со строгой изоляцией, лишеного права голоса;

Жулая Федора Алексеевича, 25 лет, сын кулака судимого по 142-й п. 197-й ст. УК (в старой ред. 1922 г.) и подвергнутого на 10 лет лишения свободы со строгой изоляцией с поражением в правах;

Бабенко Свиридона Петровича, 33 лет, кулака-экспертника, налог платит 240 руб., лишеного избирательных прав, грамотного, судимого 3 раза по ст. 80-й ч. 2-я, 97-й, 99-й и 20-142-й УК отбывавшего в заключении;

Могилу Андрея Васильевича, 48 лет, кулака-экспертника, платящего налог 180 руб., грамотного, по ст. 54-8, 54-9, 54-10 и 54-11-й УК.

Все подсудимые с. Гнилицы Туровского р-на Прилукского округа были преданы суду за терроризирование сельского актива, за поджог клуни колхоза с фуражом, за антисоветскую агитацию и за создание контрреволюционной группировки, совершившей вышеозначенные преступления.

Судебным следствием и материалами дела установлено: 1) 1929 г. по выходе из ДОПРа Жулая Алексея и Федора, последние вместе с кулаками Бабенком и Могилей организовались в контрреволюционную группировку, ставившую своей целью террор над активом и беднотой села и дезорганизацию сельских организаций, срыв коллективизации и антисоветскую агитацию; 2) что участники группировки Жулай Алексей, Федор, и Бабенко вели систематическую агитацию, направленную на срыв коллективизации путем угроз и стрельбы под окнами активистов, деморализовали сельский актив. Подсудимый Бабенко писал угрожающие анонимки сельским активистам, как-то: председателю КНС Могиле Марусе, и вообще против коллективизации; 3) что 25 марта 1930 г. контрреволюционная группировка в лице Жулая Алексея, Федора, Бабенка и Могилы с целью парализовать деятельность колхоза и подорвать его работу, сожгли клуню колхоза с фуражом.

Подсудимые виновными себя не признали, однако обстоятельствами дела и свидетельскими показаниями вышеозначенная преступная деятельность подсудимых является доказанной. А посему, исходя из вышесказанного и руководствуясь 42-м, 43-м, 44-м арт. УК, 296-й, 297-й и 303-й ст. п. 3-й УПК чрезвычайная сессия приговорила:

Жулая Алексея Лаврентьевича, Жулая Федора Алексеевича, Бабенка Свиридона Петровича и Могилу Андрея Васильевича на основании 54-8, 54-9, 54-10, 54-11 ст. УК подвергнуть лишению свободы в исправительно-трудовых лагерях в отдаленных местностях Союза ССР сроком на десять лет каждого с конфискацией всего имущества, им принадлежащего. Их же на основании 33-й ст. УК как социально опасный элемент выслать за пределы Прилукского, Лубенского, Роменского, Конотопского, Киевского, Нежинского и Черниговского округов сроком на пять лет каждого после отбытия основной меры соцзащиты. А также поразить их в правах по п. "а", "б", "в", "г" 29-го арт. УК сроком по пять лет. Зачесть всем заключенным предварительное заключение с 28 марта 1930 г.

Судебные по делу расходы отнести за счет Республики. Меру пресечения оставить прежнюю, т. е. содержание под стражей. Приговор может быть обжалован осужденными в течение 48 часов в Чрезвычайную сессию Верховсуда³⁸.

Подлинник за надлежащими подписями
Верно: Секретарь *Кумейко*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 13, спр. 68, арк. 183-184. Засвідчена копія*.

* Документ засвідчений печаткою Прилуцького окружного суду.

³⁸ Кримінально-касаційна колегія Найвищого суду УСРР постановою від 18 липня 1930 р. нирок залишила в силі.-Док. № 93.

№ 94
ЗАЯВА УВ'ЯЗНЕНОГО СЕЛЯНИНА А. А. АНТОХОВА
З С КРУПИНА НА ВІННИЧЧИНІ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО
ПРО НЕСПРАВЕДЛИВЕ РОЗКУРКУЛЕННЯ И ВИСЕЛЕННЯ СІМ'Ї З СЕЛА

29 червня 1930 р.

До голови ВУЦВК Г. І. Петровського
В'язня Антохова Антона Андреева, с. Крупина
Хмельницького р-ну Вінницької округи,
який перебуває у Вінницькій ПТУ

Заява

22 лютого мене заарештували і посадили у Вінницький БУПР.

Вини я за собою не чувствую. Після мого арешту вигнали мою жінку із хати, як куркульку. Но я під розкуркулення не підлягаю, бо я рахуюсь як середняк. До революції землі у мене не було і я був батраком, ходив по чужих роботах. Коли мені надали землю, я весь час працював коло свого господарства. Тепер мав 1 коняку, 2 малих лошат, 1 корову, 2 вівці, хату, клуню, 1 сарай, машин у мене ніяких не було. Продподатку платив 30 крб. з копійками, маю сім'ю...^{*} душ. Посадили в БУПР мене і [забрали] все дома по неправді, так як я мав з ними, то-єсть головою сільради та сільКНС лічні счета.

Просю як батька України, бути батьком мені і моїй сім'ї, що страждає на чужім селі без хліба, повернути мою сім'ю у хату і дати можливість жити³⁹.

29.VI. 1930 р.

Прохач Антохов

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 178, арк. 168. Оригінал. Рукопис.

* Частина тексту пошкоджено.

³⁹ За розпорядженням ВУЦВК справою А. Антохова займалися Вінницький окрвиконком, прокуратура, сільрада с Крупина, БУПР та інші організації. Виявилося, що Антохов був засуджений Вінницьким окружним судом за арт. 54-м ч. 10-ю КК до позбавлення волі на 2 роки. Після тривалих перевірок 3 грудня 1930 р. дільнична прокуратура повідомила ВУЦВК, що "сім'я гр-на Антохова Антона весною 1930 р. була розкуркулена й вислана в друге село. Літом того ж року комісія по розкуркуленню визнала, що Антохова було розкуркулено неправдиво, та повернула обратно сім'ю Антохова в с. Крупин, причому було повернено й все майно. Сім'я Антохова зараз живе у своїй хаті та користується всім тим, чим вона користувалась до розкуркулення. Дільничний прокурор [підпис]". Отже справедливість була частково відновлена, відомості про звільнення Антохова відсутні.- Док. № 94.

№ 95
СКАРГА СЕЛЯНКИ Є. Ф. ПЕТРЕНКО З М. ХАБНЕ НА КИЇВЩИНІ ДО
Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО САМОУПРАВСТВО МІСЦЕВИХ КЕРІВНИКІВ

3 липня 1930 р.*

Голова Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету
Г. Петровський!

Прошу прийняти мої скарги і надіслати на мій адрес [відповідь], потому що нас б'ють і плакати не дають. Ще прошу Вас зазвать мене у центр, я хочу сказати багато чого, но стільки новостей, скільки ми маємо у нашому районі. А крoме того, у нашoму селі робиться страх і ужас. Прошу на мої скарги ответ, і звиність за мою неграмотність.

Просительниця Є. Петренко

Скарга

1. Чи може бути примусова контракція озимого та ярового посіву на 100 відсотків?; 2. Чи можна примусово тягнути з людей молоко, коли немає випасу?; 3. Чи можна заставить того ілі же другого дядьку держать молодняк, коли немає чим кормить і де пасти; коли від нас забрали [у] 16 чоловік землі, ті, які у колгоспі не маютьяся (16 дворів)? А забрали землі 240 десятин; 4. Чи можна забрати сіножать і видать совхозу, а забрать от селян ті ілі же другії клапті, а также само забрали і землю, віддали совхозу. Остаються наші бідняки не тільки без сіна, а даже є такі, що даже і без хліба, і без картошки.

Просьба селянки-біднячки малограмотної б. Петренко**. 5. Чи має право виходити совхоз на дорогу і завертати селян худобу на шляху, сюди не гони, туди не гони, а гони куди, зачем? А голова сільради С. Волик дав приказ у поле не гнать. А куди гнать? Гонять туди, куди гонить совхоз***. А [із] совхоза виходять партійці і гонять тую бідную худобу куди попало, і б'ють по очах батогами та ругаються матом, [як] товариш Тиміш Ковальчук.

То я прошу прийняти мери по поводу таких справ, потому що нам жити не дають й вірте - трудно. Крім цього, прошу Вас, тов. Петровський, могу я Вам зазначити, що Ви мені не товариш, а отець. То я прошу Вас визвать мене до Вас у центр, у Харків, то я Вам дам много-много того, що в нас робиться, а Вам невідомо, потому що вони одне пишуть, а друге роблять. Я слышу, що народ говорить "доволі мучиться, або жить, або помирать". То я прошу Вас прийняти мої слова й довести до відома. [Я] селянка, член КНС, член сільради, прошу прийняти мої скарги. Указую свій адрес: м. Хабное, вулиця 1-го Травня № 64.

Євдокія Федорівна Петренко⁴⁰

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 198, арк. 3-5. Оригінал, Рукопис.

* Дата реєстрації скарги в приймальні ВУЦВК.

** Лист написано на трьох сторінках і на кожній з них є підпис авторки.

*** Одне слово нерозбірливе.

⁴⁰ Відповіді ВУЦВКу не знайдено.- Док. № 95.

№ 96
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО
ТЕРОРИСТИЧНІ АКТИ, САБОТАЖ І АГІТАЦІЮ
НА СЕЛІ ПРОТИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Не раніше 15 серпня 1930 р.

Класова боротьба на селі під час жнив у висвітленні райземвідділів

Таємно

Уборочну кампанію глитай, цілком природньо, намірявся використати для своєї відомої мети - розвалити колгоспи, не припустити бідняцько-середняцьке селянство, що поки що поза колгоспами, до колгоспів увійти. Ось чому шкідницька робота глитая під час жнив в основній своїй масі буде скерована проти колгоспів і трохи послаблена щодо одноосібних бідняцько-середняцьких господарств, бо розвиток колгоспів, їхнє зміцнення є те знаряддя, що ліквідує глитайський клас. Характерно відзначити, що продивляючись матеріали Райземвідділів кидається у вічі одна річ - майже цілковита тотожність глитайських прийомів на різноманітніших районах республіки. Нема жодного майже району, де б у тих чи тих варіаціях не повторювався один маневр - забивати кілки на полі, або накидати залізний брухт у машини, щоб машини попусувати.

Які основні методи шкідницької роботи глитая під час жнив? Методи ці полягають в основному ось в чому:

а) нищення матеріальних цінностей колгоспів - переважно хліба й худоби;

б) терористичні акти до колгоспників - пожежа, побиття тощо;

в) шалена агітація за те, що колгосп - це панщина, що колгоспівським хлібом порядкуватиме влада, а не самі колгоспники;

г) наміри заплутати колгоспівські справи - нищення касових книг, рахунків тощо;

д) використання тих несвідомих бідняків і середняків, що виходили з колгоспів, втягування їх у свою шкідницьку роботу і т. п.

Натурально, що колгоспи, внаслідку правдивої організації праці й розподілу наслідків господарювання, дають в основному організовану відсіч цим шкідницьким намірам глитаїв, у більшості випадків попереджають псування машин, нищення хліба й худоби тощо. Проте в окремих випадках глитайська агітація, підтримувана духівництвом, надто в районах національних меншостей, не зустрічає організованої більшовицької відсічі з боку наймитів і бідняцько-середняцького селянства (Карло-Лібкнехтівський р-н на Миколаївщині). В окремих же випадках через слабкість масової роботи, через злочинну байдужість керівний органів глитаєві щастить утворювати цілковитий бойкот колгоспам з боку всіх одноосібних селянських господарств (Мринський р-н на Чернігівщині)

Щоб повніше висвітлити це питання, наведемо тут всі факти глитайського шкідництва, що їх наводять Райземвідділи в своїх матеріалах.

Новоодеський р-н. "Глитай веде агітацію, каже - "косіть, гармануйте, а їстимете знову кінське борошно (ячмінь), бо пшеничку заберуть, а мила, мануфактури не дадуть". Проте людність глитайському впливові не піддається, бо своєчасно дається відсіч".

Карло-Лібкнехтівський р-н. "Коли проводилась підготовка до жнив, глитай агітував що "нам не прийдеється вбирати хліба, бо пришлють людей, вберуть й хліб заберуть". Коли ж почалися жнива, глитай агітував уже з другого боку: "Пшеницю молоти млини не будуть доти, поки не виконаєте хлібозаготівель". Відсічі з боку бідноти глитай не зустрічає, приходиться робити тільки окремим активістам. Особливу ж розкладницьку роботу глитай веде проти колективізації й дещо за допомогою католицьких і лютеранських попів йому зробити щастить. Колгосп ім. К. Лібкнехта в Ландау не бажав організовувати в себе ясла, навіть хотіли "побити зав. яслами, якого надіслали до колгоспу. Коли з'ясували справу, виявилось, що це справа глитаїв і пасторів".

Лихівський р-н. "Було два випадки підпалу кіп, агітація проти колгоспбудівництва, проти допомоги колгоспам у жнивах: спекулювали на труднощах у колгоспах".

Мринський р-н. "Глитайські брехні поширюються серед околишньої людності за розподіл наслідків господарювання по колгоспах, мовляв, члени колгоспів нічого не одержать.

У Хрещатицькому глитай вибив конем озимину на стеблі членові колгоспу. В цьому ж колгоспі є недохват робочої сили, а найняти на роботу в своєму селі не можна, бо "село оголосило бойкот колгоспу".

Зінов'євська округа. "Куркульня намагається різними засобами підірвати роботу колгоспів ворожою агітацією з метою розкласти колгоспи. А коли це не вдається глитаєві, він ставиться на шлях відкритого шкідництва, фізичного знищення колгоспівського майна та замаху проти активніших колгоспників. Але всюди глитайська агітація зустрічає

організовану відсіч від колгоспників, бідняків та середняків. У випадках шкідницьких актів з боку глитаїв колгоспники вимагають суворо їх покарати".

Мошнівський р-н. "У с. Шелепухи на лузі було підпалено кілька копиць сіна, що належить колгоспу. Глитаї ведуть агітацію, щоб зірвати обробіток просапного клину, агітують проти колгоспу. Цим випадкам дається належна відсіч як шляхом масової пояснювальної роботи, так і адміністративними заходами".

Жовтневий р-н (Суми). "Були випадки спалення колгоспівського майна (соломи), а також і будівель окремих колгоспників. Глитаї агітують за вихід з колгоспу".

Миргородський р-н. "З боку глитайських елементів були намагання зірвати уборку хліба й пошкодити машини. На полях СОЗу "Переможець" були забиті залізні й дерев'яні кілки. У середині ж СОЗу ті, що вийшли з нього, але робили спільно на полях, за метою дискредитувати авторитет СОЗу, складали копни так, що вони скоро розвалювалися".

Сквирський р-н. "Глитай шалено агітує, правда, наслідків з матеріальними збитками не було. Цій агітації протиставляється масова пояснювальна робота колгоспів і інших організацій. Великого впливу глитайська агітація на бідняцько-середняцьку людність не має".

Кішинський р-н. "Глитай намагався дезорганізувати роботу під час уборки агітацією, підпаленням хліба, псуванням машин тощо. Щоб попсувати машини в поле повбивали кілки, порозкидали каміння. Не дивлячись на все це, жнива пройшли з успіхом".

Дунаївецький р-н. "У Блищанівській артїлі ім. Сталіна під час жнив у жатку кинули два болта, якими попсовано жатку. В цьому ж колгоспі підпалено колгоспівську стайню, але заходами колгоспівців пощастило її врятувати".

Всі вищенаведені факти промовляють за те, що глитай веде оскаженілу боротьбу за своє існування, проти соціалістичної перебудови сільського господарства, але його шкідницька робота в переважній більшості випадків натрапляє на організовану відсіч колгоспівців і всього бідняцько-середняцького селянства. Тільки там, де сільські організації злочинно байдужі, не стоять на чолі класової боротьби, не організовують відсічі глитаям - там шкідницька робота глитая сягає своєї мети.

Проте таких випадків небагато.

Інформгрупа НКЗС

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 77, арк. 79-80. Копія.

№ 97

З ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ НАРКОМЗЕМУ УСРР ВУЦВКУ ПРО СПАД ТЕМПІВ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ТА НЕЗАДОВІЛЬНУ ПІДГОТОВКУ ДО ОСІННЬОЇ СІЛЬГОСПКАМПАНІЇ

21 серпня 1930 р.
Не підлягає оголошенню

До Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету

Осінь сільськогосподарська кампанія знаходиться під загрозою цілковитого зриву. Це пояснюється надзвичайно кепським, абсолютно неприпустимим станом підготовчої роботи і цілком незадовільними темпами розгортання її. За телеграфними зводками окрземвідділів, по головних показниках підготовчої роботи стан її характеризується такими даними:

I. Колективізація

Загальний стан колективізації

На 10 серпня на Україні є 20 461 колгосп (на 1 серпня було 20 480).

В колгоспах об'єднано 1473,8 тис. господарств, або 29,2 % всіх господарств України (на 1 серпня було 1487 тис. господарств, або 29,5 %).

Площа ріллі колективного сектора складає 10 044,3 тис. га, або 35,6 % всієї ріллі селянського користування (на 1 серпня було 10166,2 га, або 36,1 %).

В колгоспах є робочого скота 1008,6 тис. голів (на 1 серпня було 1008,7 тис. голів). З цієї кількості робочого скота усупільнено 924,7 тис. голів, або 91,7 % (на 1 серпня було 943,8 тис. голів, або 93,6%).

Таким чином, ще досі помічається з декади в декаду зниження відсотку колективізації, так щодо кількості господарств, як і до площі усупільненої ріллі.

Темпи спаду колективізації значно зменшились, і вихід з колгоспів майже припинився, визначаючись за останні декади десятими частинами відсотку. Але, все ж вступ до колгоспів нових членів і організація нових колгоспів не покривають виходу. Це пояснюється абсолютно незадовільною масовою роботою на селі поруч зі значним посиленням куркульської агітації і низкою істотних організаційних неполадок та хиб в колективному секторі.

Ці неполадки в основному є такі: а) відсутність керівництва колгоспами; б) надзвичайно незадовільна організація праці в колгоспах; в) відсутність популяризації серед селянства принципів розподілу наслідків господарювання; г) кепська робота керівних органів колгоспів; д) неправильні взаємини колгоспів з індивідуальними господарствами.

Керівництво колгоспним рухом

Ліквідація значної більшості окрколгоспспілок, цілком демобілізаційний настрій і звідси майже повний параліч в роботі решти їх призвело фактично до втрати керівництва колгоспами з боку округових центрів. Поруч з цим не побудовано ще райколгоспспілок і таким чином, фактично відсутня районова колгоспна мережа. Все це позбавило колгоспи будь-якого керівництва й вони, як правило, залишаються зовсім без інструкторсько-організаційної допомоги та без належного догляду. Місцева установи й організації також не приділяють достатньої уваги колгоспам, бо захоплені роботою по хлібозаготівлі.

Організація праці

Праця в колгоспах, як загальне явище, організована надзвичайно кепсько, що призводить до марного витрачання робочої сили і зниження продукційності праці. Це особливо почувається під час напруження сільськогосподарських робіт, наприклад: біля молотарок працює в півтора раза більше людей, ніж то потрібно (замість 25-40 працює 50- 70 осіб). Молотарки

працюють пересічно не більш як 10-12 годин на добу, замість потрібних 20. Кепська організація праці кидається у вічі одноосібникам й негативно впливає на їх відношення до колективізації.

Популяризація наслідків господарювання

За незначними винятками принципи розподілу наслідків господарювання в колгоспах зовсім не популяризовано серед колгоспівських мас, і навіть керівні органи колгоспів не усвідомлені достатньо в цих принципах. Звідси в багатьох колгоспах панують споживчі настрої, й розподіл наслідків господарювання провадиться за їдоцькими нормами, а не за виробничими ознаками. Між тим, обстеженням окремих колгоспів виявлено, що популяризація розподілу наслідків господарювання мала б надзвичайно великий вплив па індивідуальні господарства тому, що прибутковість окремих господарств в колгоспах значно вища, ніж прибутковість індивідуальних (збільшення від 40 до 70 %).

Робота керівних органів колгоспів

Досі помічається відрив від колгоспної маси керівних органів колгоспів і цілком невдале та неавторитетне керівництво їх, що також призведе до виходу з колгоспів та до послаблення впливу колгоспів на індивідуальні господарства. Неавторитетний і випадковий в багатьох колгоспах склад їх керівних органів ні в якому разі не забезпечує зміцнення та подальшого розвитку колгоспів. Зокрема, треба відмітити порівнюючи дуже незначну участь середняків в керівних органах колгоспів в той час, як роль середняцтва в господарському житті та у виробництві колгоспів надзвичайно велика. Це, безперечно, негативно впливає на активність середняцтва і на використання його господарчого досвіду.

Взаємини колгоспів з неколгоспниками

Помічається в багатьох місцях загострення взаємин колгоспів з неколгоспниками, особливо в районах, де великий колгоспний, або індивідуальний сектор. "Індуси та індусики" - це шкідливе прізвисько неколгоспників поширюється серед колгоспів. "Ось індусик їде на своїй конячці до соціалізму", - такі посмішки можливо чути на селі. Робота серед індивідуального сектора, допомога з боку колгоспів неколгоспникам, встановлення нормальних взаємин з ними, - все це досі, як правило, залишається лише в тезах та постановах і надзвичайно мало провадиться в життя. Звичайно, це все використовує куркуль для боротьби проти колективізації.

Прийом нових членів

До прийому нових членів багато колгоспів ставиться надзвичайно обережно і навіть неохоче, особливо до кінця господарчого року, вони бояться, що нові члени зменшать прибутковість для старих членів: "Працював окремо, а їсти буде за наш рахунок".

Політичні настрої в окремих колгоспах

В колгоспах помічаються, безперечно, під впливом куркульської агітації, такі думки, що колгосп - це не частина соціалістичного сектора, що має певні зобов'язання перед пролетарською державою, а лише селянське об'єднання, яке цілком самостійно встановлює свої взаємовідносини з державою.

Це особливо яскраво визначається в хлібозаготівлях: "Хочемо дамо хліба, а хочемо - не дамо; а коли дамо, то лише стільки, скільки буде товарних лишків за нашими розрахунками". В

той же час товарів лишки встановлюють самі колгоспи за такими нормами залишення хліба на споживчі потреби: для непрацевдатних до 7 років - 15 пуд. на їдця; від 7 до 14 років - 18 пуд.; дорослим непрацевдатним та працевдатним - по 22 пуд. (артіль "П'ятирічка" Чубарівського р-ну на Запоріжжі).

Таке ж відношення до держави почувається і в справі постачання крамом: "Дасте краму, дамо хліба", або "законтрактуйте мені чоботи, то я законтрактую корову".

II. Уборка хліба

Косовиця

За станом на 10 серпня, навіть за неповними відомостями, косовицю на Україні в цілому закінчено. Скошено 94,9 % посівів озимих та трьох ярих культур (пшениця, ячмінь та овес) в тому числі: в Степу - 99,3 %, на Лівобережжі - 98,1 %, на Правобережжі - 87,5 % та на Поліссі - 78,5 %.

Звозка хліба та молотьба

В той же час помічається надзвичайний розрив між косовицею та звозкою хліба - з одного боку, і між звозкою та молотьбою - з другого.

За існуючою формою уборочної звітності, Наркомземсправ не має певних зведених цифрових відомостей про те, скільки саме звезено та змолочено хліба, але відомості з місць та безпосередні обстеження свідчать про загрозливий стан з уборою хліба, особливо в Степу.

Одещина, Миколаївщина, Херсонщина, Зіпов'ївщина й ін. вкриті копицями і навіть валками незвезеного досі хліба настільки, що нема де провадити лушіння стерні. Пояснюється це недостаткою молотарок, гострим браком двигунів, браком тягової сили і відсутністю запасових частин, куркульською агітацією й небажанням селянства прискорити молотьбу хліба в зв'язку з хлібозаготівлею. Псування хліба на полях колгоспів призводить до дискредитації колгоспів. Помічається також багато випадків пожежі хліба, особливо в районах залізниць від потягів".

III. Виробничі заходи підготовчої роботи

Лушіння

Озимий клин цього року повинен досягти 11 млн га, з яких на колгоспний та індивідуальний сектори припадає 10 439 тис. га. За даними окрземвідділів на 20 липня ц. р. чистих ранніх парів піднято всього лише на площі в 1703 тис. га, або 16,3 % від площі озимого клина колгоспів та індивідуальних господарств. Площа кулісних парів (кукурузних) складає лише 90 тис. га, або 0,9 % зазначеного озимого клина. Площа зайнятих парів після кращих попередників просапного та трав'яного клинів складає орієнтовно 5273 тис. га, або 50,4 % озимого клина.

Таким чином, лише 7066 тис. га, або 67,6 % озимого клина буде засіяно по чистих, кулісних та кращих зайнятих парах. Решту, тобто 3373 тис. га, або 32,4 % доведеться засівати по гірших попередниках та після хлібів. Майже на всій цій площі (3373 тис. га) треба негайно після косовиці перевести ранню лушівку стерні, щоб не припустити значного зниження врожаю озимини. Між тим, злушено лише 450 тис. га, або 13,3 % цієї площі.

Місцеві насіннєві фонди

Насіннєвих фондів зібрано в колгоспах 708 тис. ц. Цією кількістю можливо засіяти лише 708 тис. га (пересічно по 1 ц на га), або 7 % від площі колгоспного сектору за станом колективізації на 10 серпня (10 044 тис. га усупільненої ріллі). Зокрема, насіння озимих культур зібрано всього лише 697 тис. ц, що забезпечує лише 697 тис. га, або 18,8 % озимого клена колгоспів (за процентом усупільнення ріллі на 10 серпня).

Страхові фонди колгоспів, селищних виробничих товариств та СТВ складають разом лише 80 тис. ц., що забезпечує лише 80 тис. га, або 1,3 % посівплощі в 1930/31 р. проти 20 %, що їх передбачено за планом.

Контрактація

Плана контрактації озимини виконано лише на 10,4 %, в тому числі сорто-товарових посівів законтраковано лише 7,4 % плану. Зокрема, пшениці законтраковано 493 тис. га, або 10,6 % плану, в тому числі сорто-товарових посівів лише 277 тис. га, або 6,9 % плану.

Очистка

Очищено всього 224 тис. ц, або 2 % плану, в тому числі на трієрах - лише 83,6 тис. ц., або 0,9 % плану.

Протруювання

Протруювання майже не починалося. Між , тим протруювання в цьому році проводиться, головним чином, сухим способом, що дає можливість протруювати насіння не лише напередодні посіву, а заздалегідь, навіть за 3-4 тижні до посіву, і план протруювання забезпечено отрутами повнотою. Протруєно лише 19,6 тис. ц, або 0,3 % плану.

Силосування

План будівництва силосних споруджень виконано в такому розмірі: траншей побудовано по кількості - 3,9 % плану, по місткості - 3,7 %, ям - по кількості - 15,9 %, по місткості - 15,2 %.

Фуражний фонд

Фуражного фонду в колгоспах зібрано по всіх видах кормів (концентровані, грубі та соковиті) 2066 тис. ц. За орієнтовними підрахунками це забезпечує годівлю протягом року лише 39 тис. голів робочої худоби, або 4,2 % тієї кількості робочої худоби, що усупільнено в колгоспах на 10 серпня.

Тяглова сила

Тракторний парк України, що за станом на 1 серпня складається з 16 790 тракторів, знаходиться в надзвичайно кепському стані. Понад 15 % його, або біля 250.0 тракторів треба зовсім вибракувати, бо це цілком поповані трактори, що їх одержано ще 1925, 1926, 1927 рр. З решти до 25 %, або біля 3600 тракторів потребують капітального ремонту, що неможливо здійснити за відсутністю потрібного асортименту запасових частин. Зокрема, особливо тяжке становище з тракторами "Інтернаціонал" тому, що промисловість зовсім не здає запасових частин а імпортові частини, за останніми повідомленнями "Сельхозснабжения", буде одержано лише в вересні. Таким чином, лише 10 700 тракторів, або 63,5 % тракторного

парку фактично буде в роботі, причому роботі цих тракторів загрожують великі перебої, тому, що Україна одержує лише 30 % потрібної кількості свічок.

Між тим, у відношенні тягової сили степова смуга України особливо південна частина її, знаходиться в надзвичайно важкому стані: в Степу на I кінську одиницю припадає пересічно озимих посівів та зяблевої оранки разом до 7,5 га, а в багатьох районах і значно більше.

Ремонт с/г інвентаря

Ремонт с/г інвентаря навіть простіших машин, майже не починався і визначається абсолютно мізерними цифрами.

IV. Масова робота

Майже ніякої масової роботи не провадиться. Районові наради в справах осінньої с/г кампанії, виробничі наради в колгоспах, радгоспах, при МТС, в селищних виробничих товариствах, конференції агро- зоо- і ветуповноважених, конференції - наради агровиконавців та ін. залишаються на папері та лише в планах установ та організацій Преса, навіть центральна, не приділяє ніякої уваги завданням осінньої с/г кампанії. Поруч з цим надзвичайно поширюється і загострюється класова боротьба на селі та куркульська агітація і шкідництво. За цих умов розгорнення масової так політосвітньої, як і організаційно-господарської роботи набуває особливого політичного значення.

В разі сприятливих метеорологічних умов в Лісостепу почнуть сіяти через 7-10 днів, в Степу через 2-3 тижні. Пересічно не більше 15-20 днів залишилось до масової сівби на Україні...

Наркомземсправ

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 104, арк. 75-80. Копія. Склограф. прим.

№ 98

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ ПОЛІТВІДДІЛУ ГАЗЕТИ "РАДЯНСЬКЕ СЕЛО" ПРО РОБОТУ В КОЛГОСПАХ НАЙМИТСЬКО-БІДНЯЦЬКИХ ГРУП

*31 серпня 1930 р.**

XVI партійний з'їзд в своїх постановках по доповіді т. Яковлева про колгоспний рух декілька разів підкреслив велику політичну важливість роботи серед бідноти і особливо керівництва наймитсько-бідняцькими групами в первісних колгоспних об'єднаннях. Положення на місцях свідчить про те, що ці постанови з'їзду влучно звертають увагу на роботу цих груп, бо часто партійні організації на місцях вважають роботу наймитсько-бідняцьких груп за другорядну справу, а дуже часто керівники цих груп просто не знають, що їм треба робити. Цю важливу справу треба зрушити з мертвого місця. Ось факти, які доводять про недбайливе ставлення до роботи наймицько-бідняцьких груп парторганізацій.

Робота на папері.

Ситковецький р-н. Офіційно наймитсько-бідняцькі групи по колгоспах нещодавно організовані, але вони майже зовсім не працюють. В колективі с. Носівці утворено таку групу, обрали до неї чомусь тільки частину бідноти та наймитів. Один раз після своїх

виборів ця група засідала разом з виробничою нарадою. Було дуже мало людей і на цьому ця робота скінчилась.

Брацлавський р-н. Ще з роботою наймицько-бідняцьких груп таке ж становище, новий голова робіткому спілки сільгоспробітників навіть не знає про потребу і рішення партії організувати ці групи. А спілка сільгоспробітників повинна неабияку участь взяти в керівництві і в допомозі роботі цих груп.

Уповноважені райпарткому та райвиконкому виїжджають на села, бувають довгий час в колгоспах і ніхто не цікавиться роботою наймитсько-бідняцьких груп.

Так само як і в Ситківцях, Брацлавський райпарком не заслухав доповіді жодного партосередку про керівництво наймитсько-бідняцькою групою в колективі.

В Муравському р-ні в с. Деревчині в колгоспі до наймитсько-бідняцької групи обрали чомусь лише частину бідноти та наймитів і середняків. Група не працює, а правління колгоспу гроші, що повинні були піти на колективізацію бідноти та наймитства використовує не за призначенням.

У с. Піщаному Броді Новоукраїнського р-ну (Зінов'євщина) наймитсько-бідняцька група існує тільки на папері. Партійний осередок замість керівництва, зневажає цю справу. В зв'язку з тим, що групи не працюють, біднота під тиском куркульської агітації виходить з колгоспу. Так в артілі "Вільне життя" вийшло багато бідноти.

[Газ.] "Червоний шлях"

Куркуль шкодитиме колективізації, уборці хліба і другим міроприємствам щодо перебудови сільського господарства. Під їх впливом з СОЗу "Червоний селянин" с. Троянка Новопраського р-ну на Зінов'євщині виписалось 35 бідняцьких господарств та 6 господарств середняцьких (без всякої причини па вихід). Велика вина за це падає на партосередок, який не організував досі роботи наймитсько-бідняцької групи в колгоспах.

О. Г. Могильний
с. Троянка Новопраського р-ну на Зінов'євщині

Наведені факти яскраво доводять, що через ігнорування парторганізаціями цієї важливої політичної ділянки роботи, куркулі отримували матеріали для боротьби проти колгоспів.

Бідняцька група має за мету покріпити змичку наймито-бідняка з середняком, зміцнювати господарську міць колгоспу, дбати за виховну політичну роботу серед колгоспників.

Але групи в багатьох місцях існують тільки на папері, а там, де вони існують, не тільки не роблять цього, а навіть не дбають за охорону наймитсько-бідняцьких прав колгоспів.

Група такого гатунку, казенно утворена, казенно ставилась і до роботи. В с. Антонівці Полтавського р-ну є артілі "Хвиля революції", а в тій артілі є наймитів коло 25. Наймити тікають з тієї артілі. Захворів наймит Шерстюк і лікар звелів добре їсти. Але "не робиш - не їсиш" - каже правління артілі, а Шерстюку хоч би та здихай. Здорових теж годують кепсько, дають їсти мало. Для наймитів окремі закони в артілі: всім вихідний день - неділя, а наймитам нема вихідного дня. Платні ніякої немає. Бідують наймити, ходять в сільробітком, і плачуть, а допомоги нема. Наймитсько-бідняцька група хоч і є, уваги не звертає.

В с. Шаповалівці Борзнянського р-ну Конотопської округи .в СОЗі "Переможець" правління цього СОЗу Мажара К., Яценко Н. та голова сільради Розинка тільки і роблять що пиячать, а наймити в СОЗі ходять босі та голі, нікому за них турбуватися. Треба наше правління - головотяпів переобрати, а вибрати нове правління, оформити наймацько-бідняцьку групу, яка буде турбуватись за наймитів та бідноту.

Сількор № 15-7, ЛКСМУ

Біднота безпритульна

В с. Тулинці на Прилуччині про бідноту зовсім забули. Організація КНС вже півроку не скликала і зборів. Деякі керівники кажуть: "У нас тепер бідноти немає, в артілі всі рівні".

Партосередок теж росте вгору переважно за середняків, а бідноту залишено безпритульною, і роботи серед неї ніякої не ведеться. Деяка частина збирається вибувати з артілі, бо і там керівники взяли курс па середняка, пускаючи різні колючки, що біднота для них безкорисна, бо нема чого усуспільнювати. Таке нехтування біднотою - це все справа куркульської руки.

Травневий

Відсутність сталого керівництва та догляду приводить до перегинів в ставленні не тільки до середняка, а й навіть до бідняка, до нагострень взаємовідносин бідноти з середняцтвом. Про це розповідають оці листи.

Письмо від члена с/г артілі "Нова громада" Кегичівського р-ну Полтавської округи Волошена Корпія Степановича.

"Читаючи часопис "Радянське село", де багато пишеться про зміцнення колгоспів, про змичку бідняка з середняком, бачу, що в нашій артілі цього не проводиться. Повної змички бідняка а середняком немає, не дивлячись на те, що куркуля в нашій громаді не було і зараз нема, но група бідноти, яка лічиться в сільраді активом, при всякій нагоді обзиває середняків куркулями, сама ця група взяла верх в артілі і керує як хоче".

Відсутність роботи наймитсько-бідняцької групи приводить до того, що інколи у взаємовідносинах середняка з бідняком, в його думках буває те, про що пише т. Шевчук.

"Замислився я над газетою "Радянське село" № 644 під заголовком статті "Сажай помиляється". Проглянувши й № 632 статтю "Головотяпська постанова артілі "Боротьба"⁴¹. Для мене надто цікаво за кого вважає т. Сажай того середняка, який в сучасний мент знаходиться в СОЗі чи артілі. Приглянувшись близенько до будь-якої організації чи то СОЗ, чи артіль, видно ряд прямих недоладностей поміж бідняком та середняком, котрі повинні бути в тісній спайці в перебудові села.

Бідняк вважає середняка через свою малосвідомість, як куркуля. В багатьох випадках приходиться чути такі образи від багатьох членів колгоспу, як і від Сажая, що середняк для захисту свого господарства зробився членом артілі. Такі заяви дуже ображають середняцтво, яке, в свою чергу, вважає незаможника за ледаря, марнотрата і ін. А під кінець середняк дійсно виходить з колгоспу і вважає собі повернутись в артіль, чи то СОЗ таким же незаможником, через це середняків мало в колгоспах. Незаможник себе вважає за владаря. На сьогоднішній день, середняк вважає себе за цілком зневаженого, з двох боків. Той же

недавній бідняк з заклику держави перейшов у середняки з причини його змагання з куркулем, що він може й буде господарювати без жодних хитрощів, здав для суспільства все майно, на засадах якого ми починаємо будівництво, і зараз не користується авторитетом.

На мою думку такі неадаптовані негайно виправити, бо їх занадто багато на селах, середняку треба розтлумачити, що він радянський. Незаможнику треба більше співчувати середняку. Бо на селі 2 середняки і 2 незаможники. с. Філіопіль Хмільницького р-ну Вінницької округи

Член СОЗу *Шевчук Федір*

Навпаки, там де гарна робота наймитсько-бідняцької групи - підноситься міць колективу, вона посилює спілку бідноти та наймитства з середняком, збільшує приплив до колгоспу нових членів. Отже до роботи у цих групах партійна організація мусить взятися як до справи, що прискорює виконання гасла партії - суцільна колективізація села, ліквідація куркульського класу.

У с Плетеному Ташлику Маловісківського р-ну, в с/г артіль "Червоний незаможник" більше місяця тому утворилась наймитсько-бідняцька група. Групою керує лише місцевий партосередок, а від КНС нема ніякої допомоги, ніякого впливу.

Наймитсько-бідняцька група посіла належне їй місце в колгоспі, розгорнула гарну роботу й подає велику поміч у роботі правління колгоспу. Наслідком цього вся біднота артілі згуртувалася в одне міцне ядро навколо правління. Відколи існує наймитсько-бідняцька група не було жодного виходу членів з артілі. Тимчасом в інших колгоспах цього ж села, де таких груп зовсім нема, або де вони є, але не розгорнули своєї роботи, там помічається хитання з боку окремих членів, навіть серед бідноти.

Зінов'євська округа

Колективіст

Виходячи з цього, треба щоб у найближчий час на поширених бюро райпарткомів, разом з секретарями всіх осередків - заслухати доповідь одного колгоспного партосередку про його керівництво роботою наймитсько-бідняцької групи.

Перед початком осінньої сівби скликати районні конференції наймитсько-бідняцьких груп, на яких поставити доповіді про конкретний план роботи наймитсько-бідняцьких груп в колективах під час підготовки та проведення сівби. На цих конференціях треба поставити доповідь однієї з груп про досвід її роботи під час жнив. Рішуче виправити припущені викривлення при організації груп.

Партполітвідділ "Радянського села"

ЦДАЖР, України, ф. 559, оп. 1, спр. 179, арк. 88-93. Копія.

* Дата помітки на документі.

⁴¹ Йдеться про дві статті кореспондента Ушаренка у газеті "Радянське село". У першій - "Головотяпська постанова артiлі "Боротьба" (№ 632, 9 червня 1930 р.) автор піддає критиці правління артiлі "Боротьба" с. Баландине Кам'янського р-ну па Шевченківщині за рішення виключити з колгоспу 46 чоловік за їхніми заявами, позбавивши права знову вступити до колективу протягом одного, трьох та п'яти років. Дописувач вважає, що слід не поспішати з виключенням колгоспників, а роз'яснювати їм значення колективної праці, а також всіляко зміцнювати господарство.

У відповідь на цю статтю тов. Сажай із СОЗу "1-ше серпня" хут. Чемоданівки Недригайлівського р-ну на Роменщині надіслав до редакції газети листа, в якому виправдовує постанову артiлі "Боротьба" про позбавлення селян права на вступ до колгоспу, мотивуючи тим, що виходять з колективу не через непорозуміння, а тому, що "вони, колгоспи, розкладаються через те, що багато ворожого елемента пустили до них, а вина в цьому тих, хто гнався за 100 % колективізації". Сажай вважав, що середняки вибувають з колгоспу, щоб не сплачувати податки.

Друга стаття Ушаренка "Тов. Сажай помиляється" (№644, 7 липня 1930 р.) є відповіддю на лист, роз'яснює, що селянина відштовхувати забороною повторного вступу до колгоспу не слід, що "середняк пішов у колектив, бо переконався у його користі", а збивав його з пантелику "куркульська агітація". Полеміка на сторінках газети викликала своєрідні думки і у члена СОЗу Ф. Шевчука.- Док. № 98.

№ 99

ЛИСТ ДО Й. В. СТАЛІНА ВІД ЗАЛІЗНИЧНИКА АВЕРБУХА ПРО НЕГАТИВНІ ВРАЖЕННЯ ВІД ЗАГИБЕЛІ НЕОБМОЛОЧЕНОГО ХЛІБА НА ПОЛЯХ

14 вересня 1930 р.*

Уважаемый тов. Сталин!

Хочу несколько слов написать Вам о виденном мною при проезде поездом по линии Одесса - Харьков, о том, что творится на совхозовских и колхозных полях. Все нижеизложенное буду писать на основании разговора с крестьянами-коллективистами и единоличниками и виденном мной, за которое приходится болеть - за существующую неорганизованность, беспорядок и слабую помощь и работу со стороны местной власти.

Начиная со ст. Одесса и углубляясь по направлению к Харькову,- поля не убраны, почти весь хлеб на полях, малая, ничтожная часть обмолочена, а дожди падают, благодаря чему хлеб сгниет. Об осенней вспашке уж говорить не приходится. Из разговора с населением слышится, что причиной всему - недостаток молотилок, которых в прошлом году было в достатке. Это один момент. Второй: со стороны местной власти помощи реальной никакой, пришлют оратора-пропагандиста - и на этом кончается, а какая-нибудь реальная помощь с их стороны не видится.

Хочу передать слова одной крестьянки. Она говорит: "У нас в колхозе 1000 дес. озимого, из которых 100 только убрано и обмолочено". То же самое - при надлежащей организации работ. При таком положении, когда масса будет иметь определенное задание, т. е. каждый крестьянин, каждая крестьянская семья возьмет на себя обязательство в зависимости от числа членов коллектива и едоков на такой-то срок свезти в обмолотить определенное количество, то возможно будет добиться темпов в этой области. Еще весной в коллективах были молотарки, не особенно хорошие, но все же работоспособные. И вот при нажиме

Рудметаллторга молотарки були свезены на слом, а теперь только приходится вспоминать и пускать тяжкие вздохи по поводу машин.

Ну, на этом кончаю. Думаю, что мой долг был Вам написать обо всем виденном и слышанном. Я думаю, что наша партия под Вашим руководством боролась до сих пор со всеми трудностями, как с левыми и правыми оппортунистами, с различными загибами и неправильностями, приложит максимум энергии для уничтожения существующего положения и кулацкой агитации в этой области⁴².

Курсант 4-го ж/д полка рабочий *Н. М. Авербух*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 178, арк. 30. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання листа в приймальні ВУЦВК з секретного відділу ЦК ВКП(б).

⁴² Адресу в листі не вказано. На документі є позначка зав. приймальні ВУЦВКу: "До справи про уборку врожаю. А. Кошелєв. 11.XI.30 р". Відповіді ЦК ВКП(б) знайти не вдалося.-Док. № 99.

№ 100
РАДІОГРАМА НАРКОМЗЕМСПРАВ УСРР М. Н. ДЕМЧЕНКА
62-М РАЙВИКОНКОМАМ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА
ЗВОЛКАННЯ У ПРОВЕДЕННІ ОСІННЬОЇ ЗАСІВКАМΠΑЇ 1930 р.⁴³

23 вересня 1930 р.

Стан посіву [в] Вашому районі вважаю цілком злочинний, безвідповідальний. Ганебна бездіяльність [у] керівництві засівом зриває виконання завдань партії та уряду. Район не лише загублює кращі часи сівби, а навіть ставить виконання засівплану, [а] також майбутню врожайність [в] повну залежність [від] випадкового стану погоди пізньої осені.

Абсолютно неприпустиме ігнорування всіх директив уряду [з] Вашого боку утворює систему повної безвідповідальності низових органів влади. Останній раз пропоную негайно розгорнути масову сівбу, забезпечити засів [на] цю п'ятиденну не менш 15 % озимого клину. Притягніть [до] відповідальності всіх, хто зриває другу більшовицьку сівбу. Райвикам ретельно стежити [за] посівом [у] кожному селі, колгоспі. Сповістіть негайно [про] всі факти репресій [з] Вашого боку.

Наркомзем Демченко

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 134, арк. 151. Оригінал.

⁴³ Порушення принципів добровільності й поступовості у колгоспному будівництві призвели до виходу селян із колгоспів навесні 1930 р. Виправлення помилок і перекручень у

колгоспному русі дещо поліпшило справу, і з осені 1930 р. почався НОВИЙ масовий вступ селян до колгоспів. Однак чимало земельних площ залишалося вільними, запізнення з осіннім засівом викликало занепокоєння керівних органів, про що свідчить документ, що публікується.- Док. № 100.

№ 101
З ДОПОВІДІ КОЛГОСПЦЕНТРУ МОЛДАВСЬКОЇ АСРР ПРО СУЦІЛЬНУ
КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ В РЕСПУБЛІЦІ

5 жовтня 1930 р.

Тов. Чернишенко

Чим почати доповідь про стан підготовчої кампанії до уборки, потрібно зупинитися на характеристиці самого колгоспного будівництва в АМСРР. Колективне будівництво Молдавської республіки - це те, що у нас на початок 1930 р. був значний рух до колективного будівництва. У нас площа охоплення колгоспами доходила до 55 %. Але в березні місяці у нас почався великий відлив з колгоспів, завдяки тим перекручуванням, що були в нас, завдяки неправильному розкуркуленню, де у нас проводили розкуркулення не на базі масової колективізації, а адміністративним чином і були випадки, особливо в Крутянському й інших районах, де розкуркулювали адміністративним чином й було зачеплено середняків. Після статті Сталіна "Заноморочення від успіхів" у нас почався великий відплив. Коли ми мали на 1 березня 220 тис. колективізованої землі, то на 1 травня 1930 р. у нас залишилося лише 141 тис. га землі. Зараз у нас є вже стабільність, уже виходів немає і на сьогоднішній день до загальної кількості орної землі ми маємо колективізованої площі 25,5 % замість 9,0 % на 1.X.1929 р. Саме ж найтрудніше проходить колективізація в районах з інтенсивними культурами, особливо на узбережжі Дністра. Це основні райони, де превалюють інтенсивні культури, садки та виноградники. Коли ми ставили питання, що до березня місяця треба колективізувати й усупільнити садки, то на цій базі у нас в цих районах почалися зразу виходи через небажання усупільнити садки та виноградники. Бачучи таку картину, ми від цього відмовились й стали вести роботу щодо усупільнення рільної землі. На 10.VI. 1930 р. ми маємо, що у нас площа залишилася під колгоспами- 139 тис. га землі, що складає 25,5%, господарств колективізованих ми маємо 26 642, або біля 24,9 %.

Як у нас справа з усупільненням робочої худоби? В більшості колгоспів у нас робочу худобу усупільнено, але є поодинокі колгоспи, це особливо в селах з національною меншістю, цебто в німецьких селах, де якраз усупільнення пройшло формально. Коні залишилися в тих же хазяїв, які вступили в члени колгоспу й вони рахуються усупільненими. Таких неусупільнених коней ми маємо біля 341 робочої худоби, як неусупільнені.

Щодо соціального складу колгоспів. Коли ми будемо розглядати соціальний склад наших колгоспів, себто наших членів, то ми побачимо, що з загальної кількості членів колгоспів - 35 830 - ми маємо батраків 7 %, бідняків 65,9%, середняків 20,1%, робочих 1,6%, службовців - 4,6 % й інших, себто декласована єврейська біднота та ін. - 0,8 %. Таким чином, соціальний склад наших колгоспів в більшості є бідняцький, що є ненормальним через те, що середняка ми надзвичайно маємо [мало] в наших колгоспах, а основна маса населення у нас бідняцько-середняцька.

В той час, коли ми бідняцьких господарств маємо 65 %, то середняків значно менше.

При виході з колгоспів в нас помічалось таке, що в першу чергу у нас виходили середняки, а далі були виходи й бідноти. По деяких селах були виходи й батрачества. На це ми завчасно реагували й вжили відповідних заходів, аби затримати основну масу батрачества, біднячества й середнячества.

Що ми маємо в керуючих органах в наших правліннях?

Ми маємо в керуючих органах такий склад, батраків ми маємо 7,7%, бідняків - 53,9, менше, ніж до загальної кількості, середняків 15 %, робітників - 8,4 %, службовців - 4,1 % й ін. 0,4 %. Тож ми маємо недостатню забезпеченність в керуючих органах середняцьких шарів. Ясно, що це все відбивається на загальному рості нашого колективного будівництва...

ЦДАЖР Україна, ф. 559, оп. 1, спр. 201, арк. 122. Копія.

№ 102

ПОВІДОМЛЕННЯ КОРЕСПОНДЕНТА ПРО ЗАГИБЕЛЬ НЕЗБИРАНОГО ХЛІБА НА КОЛГОСПНИХ ПОЛЯХ СЛОВ'ЯНСЬКОГО ТА КРАМАТОРСЬКОГО РАЙОНІВ У ДОНБАСІ

5 жовтня 1930 р.

Хліб ще й досі на полі

Ще й досі на лапах Слов'янського та Краматорського районів не прибрано багато пшениці та інших культур. Біля самої Краматорської валяються снопи пшениці па кількох сотнях гектарів Ясногорського колгоспу. Хліб лежить від 3 до 6 тижнів. Снопи вже почорніли, проросли. Ще не весь хліб пропав, але багато вже втрачено безповоротно.

Через що ж все-таки загинуло багато хліба, що оцінюється на десятки тисяч карбованців? Кажуть, що винна несприятлива година. Але це неправильно. Причина тут - погана організація праці в колгоспах, брак труддисципліни. Подекуди бракувало робочих рук, але й це можна було подолати, звернувшись до краматорських та слов'янських підприємств, яких тисячі робітників могли допомогти колгоспам. Треба лише більше ініціативи, більше дбайливості від усіх місцевих організацій - і хліб можна врятувати.

Васильєв

Комуніст.- 1930.- 5 жовт.

№ 103

ЗВЕДЕНІ ВІДОМОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ НАРКОМЗЕМУ УСРР, СКЛАДЕНІ ЗА ПОВІДОМЛЕННЯМИ ГАЗЕТ, ПРО НЕЗАДОВІЛЬНИЙ ХІД ОСІННЬОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КАМПАНІЇ СТАНОМ НА 15 ЖОВТНЯ 1930 Р.

16 жовтня 1930 р.

Протягом третьої п'ятиденки рішучого перелому в перебігу осінньої посівкампанії ще не помічається. По багатьох районах панує настрій,, мовляв "чого ви галасуєте, заспокойтеся, упораємось, до зими ще далеко" (Вознесенський р-н).

В той же час деякі сільради самовільно зменшують озимі посівплощі (Словечанський р-н). Земкомісії ні в якій мірі не керують роботою. Низка районів сповіщає про так звані "житні" та "антипшенишні" настрої, які зводяться до зменшення площі посіву пшениці, куркульство підбурює колгоспівську масу проти посіву пшениці, масова роз'яснююча робота в цьому питанні недостатня. На посівах озимини в деяких районах (Спартаківський та Бердичівський) з'явилися шкідники - миші та озима совка, РВК мобілізовано населення на боротьбу зі шкідниками.

Незадовільно виконуються вимоги агромінімуму, є випадки посіву неочищеного та не протруєного зерна. Ремонт с/г реманенту не налагоджений, є випадки посіву руками через несправність сівалок.

Стан сівби по окремих районах такий:

Словечанський р-н: райпосівтрійка на доповідь Лучанківської сільради про перебіг осінньої с/г кампанії констатує: I. Агромінімум зовсім не виконується; II. Контрактації зовсім не проведено; III. Не притягнуто до роботи активу села; IV. Плани сівби сільрадою до двору не доведені.

На доповідь усіх голів сільрад та колгоспів райпосівтрійка констатує: "Сільради зовсім неприпустимо поставились до складання планів та доведення їх до двору. Замість поширити озимий клин сільради безпідставно зменшують. Бігунська та Листвинська сільради зменшили площу засіву на 165 га, коли є можливість по зазначених сільрадах перевищити план на 200-250 га.

Дніпропетровський р-н: по окремих сільрадах справа з сівбою катастрофічна. Наприклад, сільради - Ломівська виконала 5 % плану, замість посіяти 1400 га - посіяла 70 га; Ялисовецька посіяла 5,3 %; Діївська - 9,2 %. Там, де партосередки, управи колгоспів відповідально поставились до роботи, там картина зовсім інша, наприклад: Аульська сільрада завдання виконала на 105 %; Романівська - 103,6 %; низка сільрад напередодні виконання планів сівби.

Білопільський р-н: по Ворожбянській сільраді та Білопільській міськраді, де сільські організації не врахували шкідницької ролі куркульства, деяка частина селянства, загітована куркулем, вимагала повернути обмінні при землевпорядженні їх полоси й відмовлялася сіяти озимину. Засіяно лише 16 % (газета "За соціалістичні темпи").

Вознесенський р-н: 15 вересня планів ще не було доведено до сільрад, колгоспів й навіть не було загальнорайонного плану. Скрізь панує самоплив й легковажне ставлення, мовляв - "чого ви галасуєте, заспокойтеся- впораємось". По району засіяно лише 13,7 % до плану. Цифра загрозлива, але інспектор, по земсправах заспокоює: "Уже перемучилися, сівба розгорнулася". Але засіяти ще залишилось 62 тис. га. 3 40 тракторів по Вознесенському кущу, половина не працювала; по Веселівському кущу з 24 тракторів теж половина припинила роботу, нібито за відсутністю свічок, але на тракторній базі такі були, але бюрократи відмовились їх видати. Бракує спецодягу для трактористів (газета "Комунар").

Якимівський р-н: площа засіву жита вдвічі більша, ніж пшениці, сигналізує про перетворення в життя шкідливого "житнього" настрою. План засіву жита виконали на 80 %, а пшениці тільки на 48 % (з газети "За колгоспи").

Першомайський р-н: у с. Бузнікуватім члени земкомісії пиячать. Біднота ходє питає, як буде з супрягами, сільрада посилає до земкомісії, а земкомісія роботи не проводить (з газети "Селянська правда").

Бердичівський р-н, с. Мала Татарнівка. На пшеничних ланах з'явилися миші й виїдають посіви, а заврадгоспу не вживає ніяких заходів (з газети (/Радянський шлях)).

Оріхівський р-н: по району засіяно 68 % до плану. Індивідуальний сектор виконав лише 40 % плану, в той час виконавши план засіву жита на 100 %. Тут ясно видно наслідки куркульської "антипшенишної" агітації (з газети "Ленінським шляхом").

Ніжинський р-н: у с. Веркіївці плана сівби обговорено лише 1 жовтня. У сівбі значно відстає колективний сектор (з газети "Нове село").

АМСРР: с. Ставрове Червоноокнянського р-ну. Досі одноосібники не знають свого поля в п'ятій зміні, що має іти під озимину й тому ґрунт ще не готовий під засів, в цьому винна земельна комісія. Перетруєно та перечищено лише половина насіння.

Одеський р-н: у СОЗі ім. Сталіна мають засіяти 322 га, але сіяти ще не бралися; у колгоспі ім. Ворошилова мали засіяти 213 га, але виорали тільки один га, а сіяти ще не починали.

Сорокинський р-н: по району досі не обмолочено й лежить у скирдах 1798 га хліба. В одній тільки Таловській сільраді не обмолочено хліба біля 40 тис. пуд. Оранка па зяб проходить злочинно мляво (з газети "Ударник").

Кременчуцький р-н: є випадки, коли одноосібники зовсім не протрують насіння та сіють руками, бо не відремонтовані сівалки (с. Кам'яні Потоки) (з газети ("Робітник Кременчуччини").

Миргородський р-н: сільради та виробнича кооперація, а почасти й колгоспи не приділяють уваги посіву озимої пшениці, якої посіяно лише 65 % планового завдання. Ведеться пояснювальна робота проти "житнього" настрою" (з газети, "Червона трибуна").

Смілянський р-н: проведено десятиденник перевірки роботи сільрад та колгоспів по проведенню сівби. Плани сівби сільрадами доведено до колгоспів, виробничих товариств та одноосібних господарств формально, пророблення їх на виробничих нарадах не проведено.

Спартаківський р-н: на чистих парах з'явилися в масовій кількості озима совка й нищить посіви:

Село	Посіяно	Знищено
Фрейдеаталь	201	201
Кляйнлібенталь	335	35
Марієнгаль	140	22
Нейбург	83	30
Грослібенталь	160	50

По району загинуло 338 га. РВКом видано обов'язкову постанову про боротьбу з совкою, де пропонується сільрадам мобілізувати населення на збір гусені та підготовки землі в яровому кліні в розмірі загинувшого озимого, та засіву його озимими культурами. В зв'язку з приморозками, совка пішла в глибину ґрунту.

Обмолот

Обмолотна кампанія на "Україні зараз широко розгорнулася. Метеорологічні умовини в деяких районах УСРР заважали проведенню молотьби, але в більшості районів це лише з'являється формальною підставою, на яку посилаються райони, що не спромоглися розгорнути як слід роботи в цій галузі. Соціалістичний сектор значно відстає в молотьбі за мотивами: а) занепаду труддисципліни; б) неповної завантаженості молотарок та двигунів та частим псуванням останніх, за відсутністю ремонтних майстерень та запчастин; в) неправильної організації праці.

Є випадки допомоги колгоспникам з боку одноосібників.

Одеський р-н: райпосівтрійка констатує: справа з обмолотною кампанією стоїть під загрозою зриву. 1. Ремонтна майстерня не обслуговує бригади по молотьбі, як наслідок - простой тракторів та молотарок й не повна завантаженість останніх (300-500 пуд. замість 600-1000); 2. Не поставлено до тракторів двох змін трактористів, трактори не забезпечені мастивом, наявні автомашини та мотоцикли не забезпечені запчастинами й вибули зі строю.

Дніпропетровське райкоопзерно: "Несвоєчасність уборки та обмолоту хліба СОЗ "Шляхом Леніна" пояснює, що у нього є тільки одна верьовочна збруя і коли запрягають в цю збрую коней, то індивідуальники сміються, кажуть - як цигани".

Корнинський р-н: колгоспи повністю не закінчили уборки. Індивідуальні господарства відмовляються допомогти і притягуються в порядку трудгужповинності. Ворожі сили користуються труднощами в колгоспах й агітують, що це "барщина". Селищно-виробничі товариства індивідуальників на допомогу колгоспам не організували. "Тепер хліб з-під молотарок виходить вогкий, були випадки, що пункти "Союзхлібу" відмовлялись його прийняти" (з інформзбірки Укрзерноцентра).

Голованівський р-н: зусиллями районних організацій хліб зі степу, де його лежало на 15 вересня біля 50 % на кінець вересня звезено й вже обмолочено на 60 %.

АМСРР: "По сільрадах Новокомисарівській та Реймеровецькій виявлено, що особи, які переважували зерно біля молотарок, навмисне зменшували вагу зерна індивідуальних господарств, щоб утаїти хліб та зменшити платню за обмолот" (з інформзбірки УЗП).

Вознесенський р-н: "Радгосп "Новоамерика" неприпустимо відстає з обмолотом хліба, але це не турбує адміністрацію. У неділю, не зважаючи на сприятливу годину, усе затихає" (газета "Комунар").

Оріхівський р-н: Артіль "12-річчя Жовтня" залишила неубраними понад 20 га скошеного в валках сіна, яке майже все згнило. Тепер МТС оре цю землю на зяб і приорує валки скошеного сіна (з газети "Ленінський шлях").

Криворізький р-н: одноосібники прагнуть допомогти колгоспу обмолотити хліб, але у відповідь на це чують: "Сьогодні неділя, робити не будемо, треба ж відпочити. Ми й без

вашої допомоги встигнемо обмолотитись, бо глибока осінь ще далеко" (з газети "Червоний гірник").

Новоукраїнський р-н: у Фурманівському колгоспі "Червоного Козацтва" понад 160 га хліба ще не звезено й лежить на полі. Коні гуляють за браком шлей (газета "Колгоспник").

Скиртування хліба

Обмеженість матеріалів з цього питання не дає можливості всебічно аналізувати стан цієї роботи. Але з тих матеріалів, що є в нашому розпорядженні, видно, що виконання директиви НКЗС УСРР з цього приводу знаходиться під загрозою. Є випадки злочинного ставлення до справи скиртування. Проте, деякі райони зуміли організувати цю роботу й притягти на допомогу робітництво та профспілковий актив.

Снігурівський р-н: за закликком профспілкових організацій в артіль "Червоний Жовтень" по скиртуванню працювали члени профспілок. Це дало здвиг в роботі (з інформзбірки Укрзерноцентра).

Очаківський р-н: в районі злочинно мляво проводиться скиртування хліба. Такі сільради, як Парутинська та Анчекракська не звели близько 2 тис. га. Окремі керівники села пиячать, злісно саботуючи директиви партії. В СОЗі "Труженик" (Дмитріївська сільрада) ще й досі гніє у валках на степу 50 га озимої пшениці. Коли райколгоспспілка запропонувала колгоспові, аби він звів у скирди, правління відповіло: "Ми будемо зразу возити й молотити". Артіль "Прогрес" ще не зібрала хліб з 151 га. Через поломку молотарки, артільці місяць нічого не робили, а можна було скиртувати хліб, бо він гине у копицях.

Спартаківський р-н: скиртування хліба закінчено. По індивідуальному сектору молотьба закінчена, по колективному сектору лише в 6 пунктах з 11.

Копка та возовиця буряків

Ще й досі в районах бурякосіяння панує розгубленість й невміння організувати як слід працю. При такому стані утворюється реальна загроза своєчасній уборці й переробці буряків. Особливо відстає соціалістичний сектор (радгоспи й колгоспи). Дефіцитний крам, призначений для стимулювання копки та возовиці буряків, лежить на полках та чекає "особливого розпорядження". Ось приклади:

Тетіївський р-н, Білоцерківщина: копка буряків по колгоспах розпочалася 25 серпня, в індивідуальних господарствах - 1 вересня. Робота проходить млявими темпами. Райтрійка по уборці буряків примушена застосовувати платний трудгужвідбуток. Цукроварні забезпечено 23-денною переробкою сировини.

Білопільський р-н: на 1 жовтня викопано буряка у колгоспах 18,1 %; звезено на приймальні пункти 2,7 %. Індивідуальними господарствами виконано - 35 %, вивезено - 19,5 %. В артіль Бочкино, Яструбівської сільради половину буряків викопано та чекають звільнення коней для возки (газета "За соціалістичні темпи").

Шепетівський р-н: копка буряків досі по району неприпустимо відстає. Одноосібники викопали буряка 90%, а колгоспи тільки 50%. На землях Хролинського СТВ засіяно цього року 1,3 га буряка. Досі буряка не викопано. Його нещадно нищить худоба (газета "Шлях Жовтня").

Першомайський р-н: в справі збирання буряка у нас не гаразд. Досі убрано лише 45,6 % площі, а вивезено значно менше, а саме 24,3 %. Викопаний буряк лежить на плантаціях. Директор радгоспу "Червоні кошари" винен в затримці цієї роботи у радгоспі. Він весь час запевняв бурякспілку, що все гаразд (з газети "Селянська правда").

Бердичівський р-н: становище з копкою та возовицею буряків загрозливе. На 5 жовтня викопано лише 50 % усієї площі, а звезено значно менше. Індивідуальні господарства ведуть перед в цій справі, значно випереджаючи колгоспників.

Черкаський р-н: с/г артіль "Пам'ять Леніна": "Сьогодні в артілі прорив. На полі чекає 69 га цукрового буряка, 32 га цибулі, 25 га картоплі та ін. Залишилось посіяти ще 46 га озимини. Уборка буряка вимагає щоденно 250-300 робочих рук, підвод треба щоденно 25-30. а в середньому виходить на роботу 80 чоловік, підвід виїжджає 7-8. На копку й возку буряка призначено дефіцитного краму. Уповноважений цукрокомбінату возить в кишені зразки цього краму, а крам лежить в кооперативі й чекає "особливого розпорядження" (з газети "Прапор комуні").

Бригадирівський р-н: по району викопано лише 6 % усієї площі. У с. Високій Вакулівці ще й не починали копати буряків.

Миргородський р-н: по стану на 5 жовтня виконано плана по копці буряків по індивідуальному сектору па 50 %, по колективному на 30,6 % (з газети "Червона трибуна").

Смілянський р-н: по б. Ротмистрівському р-ну правлінням райколгоспспілки не виплачено колгоспам за обробіток буряка, проривку й повірку 12 333 крб., та не видано на копку і возку 10 975 крб., разом - 23 358 крб. Справу передано до слідчого, а гроші й досі не виплачено.

Інформгрупа НКЗС

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр, 77, арк, 8-13. Копія.

№ 104

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ З ГАЗЕТИ "КОМУНІСТ" ПРО НЕВИКОНАННЯ ХЛІБЗАГОТІВЛІ В СТАРОБІЛЬСЬКОМУ Р-НІ НА ДОНБАСІ Й НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ОДНООСІБНИКІВ

27 жовтня 1930 р.

Чекають, поки куркуль змилюється.

Темпи хлібзаготівель у Старобільському р-ні цілком незадовільні. На 15 жовтня район виконав 65 % річного плану.

Ряд колгоспів, як наприклад колгосп ім. Леніна, Підгорівський, Половинчанський, Чмирівський, ім. Лібкнехта ще й досі не здали всіх своїх товарових лишків, тим часом, як колгоспи "Зоря комунізму", "Нова громада", "Пролетар", "Червоний хлібороб" та інші давно вже виконали річні завдання, деякі з них - з перевищенням.

Дуже погано виконує наш район план хлібзаготівель по індивідуальному сектору. На 15 жовтня серед одноосібників заготовлено лише 35 % планової кількості. Партійні й

комсомольські осередки, сільради, комнезами й уповноважені райвиконкому виявляють неприпустену млявість у хлібозаготовній роботі, не вживають рішучих заходів, щоб примусити куркульсько-заможницькі господарства виконати тверді завдання. Чекають, щоб куркуль сам здав хліб. А куркуль, тим часом, старанно ховає хліб. У с. Верхній Покровці знайдено до 1 тис. пудів хліба, що його заховали куркулі. У с. Шульгівка 35 куркульських господарств, що на них покладені тверді завдання, досі вивезли аж... 15 пуд. хліба. У с. Караяшник куркуля Куліша оподаткували на ... 23 коп. Куркуля Бондаря - на 4 крб. 38 коп., застосувавши до нього бідняцьку шкалу. Чимало є ще таких фактів по селах Старобільського р-ну. Ось де основна причина незадовільного перебігу хлібозаготівель.

Райпартком ухвалив виключити з партії за зрив хлібозаготівель членів партії Шаповалова, Тишина й Опришка. Рішуче борючись з правим опортунізмом, райпарторганізація повинна домогтися цілковитого виконання річного плану ще в жовтні.

П. Кон

Комуніст.- 1930.- 27 жовт.

№ 105

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ З ГАЗЕТИ "КОМУНІСТ" ПРО НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ Й ВИЗНАЧЕННЯ НОВИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК КУРКУЛЬСЬКИХ В МЕЛІТОПОЛЬСЬКОМУ Р-НІ

27 жовтня 1930 р.

Примусити куркуля негайно й цілком виконати покладені на нього тверді зобов'язання, жорстоко вдарити по тих, хто куркулеві потурає.

У Мелітопольському р-ні план хлібозаготівель виконали до 1 жовтня тільки на 50,1 %. Це, звісно, мало задовільно, але деякі опортуністи в районі вважали, видно, що й цього досить, бо в жовтні темпи хлібозаготівлі стали повільніші.

4 жовтня відбувся пленум Мелітопольського райпарткому, який констатував ганебні провали в хлібозаготівлях. Пленум відзначив і причину цього: на куркуля не натискали, хлібозаготовних завдань до куркульсько-заможницьких дворів майже не доводили. Тому пленум дав директиву обов'язково до 10 жовтня закінчити доводити тверді завдання до куркульсько-заможницьких дворів і домогтися, щоб за 3 дні ці плани були виконані. Проте директиви райпарткому не виконані. На куркуля у Мелітопольському р-ні досі не натиснуто. За 10 днів після 1 жовтня річний план виконано ще тільки на 4 %, причому кожний п'ятиденник дає щораз менше хліба.

Сільські партійні осередки стоять осторонь хлібозаготівель. Масової роботи серед бідноти й середняцтва, надто серед жінок, не розгорнули. У с. Вознесенці сільські працівники весь час твердили, що в них куркулів немає. Потім виявилось, що в селі є 54 куркульські господарства, їм довели плани до двору, але не слідкують за тим, як вони ці плани виконують.

В Олександровфельдській сільраді куркулям довели до двору надто мізерні плани. А піщанські працівники і досі "скаржаться", що в них куркулів немає. У Новомиколаївці так само спочатку "не було" куркулів, а потім зпайшлося аж 31 господарство.

Водночас спостережено кілька фактів "лівих" заскоків. У Піщанській сільраді тверді завдання доводили до двору тільки тому, що Іван чи Степан "сукин син". У Костянтинівці намагалися довести тверді завдання за такою "класовою ознакою": "він вредний".

Але найбільшого перекручення допустилися в Олександровельді. Тут до колгоспу, в якому об'єднано 90 % господарств села, довели план, що втричі перевищує товарні лишки. Колгосп вивіз державі всі товарні лишки і, звісно, плану не виконав. Колишній Кизіярський райвиконком натиснув, недобравши як слід, у чому річ, і колгосп почав вивозити свій засівний ярій фонд.

Тепер провідні районні організації серйозно взялися виявляти перекручення і вживати заходів, щоб негайно їх ліквідувати. Адже загалом план хлібозаготівель по Мелітопольському р-ну цілком реальний і його можна й обов'язково треба виконати, взявшись як слід до роботи й міцно вдарити на всілякі ухили, головне на правий ухил - головну небезпеку.

П. Григ

Комуніст.- 1930.- 27 жовт.

№ 106
ПОВІДОМЛЕННЯ РАТАУ ПРО ЗНЯТТЯ З РОБОТИ КОМУНІСТІВ У
ТРОСТЯНЕЦЬКОМУ
Р-НІ ЗА ЗВОЛКАННЯ З РОЗКУРКУЛЕННЯМ СЕЛЯН

27 жовтня 1930 р.

У Тростянецькому р-ні подекуди приховують куркулів. Так, голова Микитівської сільради, кандидат партії Хованський заявив: "У нас куркулів нема, натискувати на верхівку села не могу, духу не вистачає... та й на якій підставі ображати людей - описувати майно".

Голова Смородянського СОЗу, член партії Попов галасує, що план нереальний, і виконати його не можна. У секретаря партосередку цього таки СОЗу Лантуха також не вистачає духу, щоб натиснути на куркулів. Побачивши куркуля, він ховається а сільраді.

РПК ухвалив всіх "бездухих" з роботи зняти та справу на них передати до райКК.

Ратау

Комуніст.- 1930.- 27 жовт.

№ 107
КОРЕСПОНДЕНЦІЯ З ГАЗЕТИ "КОМУНІСТ" ПРО СУД НАД ЗАМОЖНИКАМИ
С. БІЛЬМАЧІВЦІ БАХМАЦЬКОГО Р-НУ ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ
Й ПОДАТКІВ

27 жовтня 1930 р.

Суд над куркулями

У с. Більмачівці Бахмацького р-ну відбувся суд над куркулями, які злісно не виконували твердих завдань з хлібозаготівель, не сплачували с/г податку та самоподаткування.

На суді куркулі намагалися довести, що в них хліба не було. Проте, показами свідків виявлено, що куркулі, обмолотившись, заховали зерно й відмовилися здати державі лишки та сплатити податки.

Куркуля Топтука засуджено до позбавлення волі на 5 років, вислання з села та до 3 тис. крб. штрафу. Ряд інших куркулів_ засуджено до позбавлення волі від 1,5 до 5 років та оштрафовано на 1500-2000 крб.

Бідняки та середняки задоволені з присуду й просили суд улаштувати процеси над рядом куркулів, що не виконують законів радянської влади.

Свідок

Комуніст.- 1930.- 27 жовт.

№ 108 ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "КОМУНІСТ" ПРО СКУПЧЕННЯ Й ПСУВАННЯ НЕВИВЕЗЕНОГО ХЛІБА НА ЗСИПНИХ ПУНКТАХ

27 жовтня 1930 р.

Погана робота транспорту гальмує хлібні перевози

Мобілізувати всі можливості!

Заготівля хліба, вивіз його з глибинних пунктів до залізничних станцій, перевезення його залізницею - це все складні частини єдиного процесу. Перебої в одній з цих частин негативно відбиваються на цілому процесі найважливішої політичної кампанії.

Незадовільна робота залізниць спричинила ряд труднощів у хлібозаготівлях. На пристанційних пунктах у багатьох місцях через невчасну подачу вагонів скупчується дуже багато хліба, склади геть переповнені, нема куди далі приймати хліб. Своєю чергою це затримує вивезення хліба з глибинних пунктів. По селах, далеких від залізниці, теж утворюються величезні завали хліба. Там справа ще гірше, ніж на пристанційних пунктах, бо немає там здебільшого приміщень, пристосованих щоб зберігати хліб. Це велика загроза. Настане бездоріжжя, тоді хліб вивозити з глибинних пунктів буде ще важче, ніж тепер. Крім цього, коли хліб зберігають у непристосованих до цього приміщеннях, він псується, виникає загроза пожежі.

Уряд дав транспортів категоричну директиву передусім забезпечити хлібні перевози. Це вимагає відповідної роботи не лише від адміністрації залізниць, а й від усіх організацій на транспорті, зокрема і особливо від профспілки залізничників. Оголошена нещодавно постанова ВУРПС про участь профспілок у хлібозаготівлях покладає на спілку залізничників величезні завдання.

Водночас треба вжити найенергійніших заходів, щоб вивезти хліб з глибинних пунктів до залізниць. Тут засобами громадської роботи, мобілізацією незаможницько-середняцьких мас можна дійти величезних успіхів. Куркульсько-заможні господарства, що на них покладено тверді хлібозаготівні завдання, треба примусити здавати хліб безпосередньо на пристанційних пунктах.

Мобілізуючи маси для натиску на глитаю, треба також організувати громадську думку за добровільну допомогу незаможників і середняків у вивезенні хліба з глибинних пунктів. Треба максимально використати постанову Наркомторгу про преміювання здатників хліба за приставлення його безпосередньо до пристанційних і пристанських пунктів.

Міські організації повинні ретельно виявляти і використати всі можливості, щоб допомагати своїми автотранспортними засобами вивезти хліб із глибинних пунктів.

Комуніст.- 1930.- 27 жовт.

№ 109
СКАРГА СЕРЕДНЯКА О. Т. АМЕЛІНА З С. СТАРОВІРІВКИ ПЕРШОЇ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКу ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

15 листопада 1930 р.

Всеукраїнському Исполнительному комитету
От гр-на 1-го Староверовского сельсовета
Амелина Емельяна Тихоновича 15.XI.1930 г.

Заявление

Прошу ВУЦИК рассмотреть мое дело, так как меня сельсовет обложил 350 пуд., а у меня 5 дес. земли и налога я имею только 10 руб. А то брат живет отдельно 4 года и ничего не имеет, кроме 3 дес. земли.

То они нас взяли засчитали вместе, когда обложили, забрали хлеб и продали имущество следующее: 1 комору, 1 сарай, 1 лошадь, 3 овцы и 1 бричку. Когда у меня забирали, то считали нас вместе, но когда забрали у меня, то тогда стали считать отдельно. И оставили только на 1 месяц муки, а у меня 9 душ семьи.

Проситель Амелин Емельян Тихонович⁴⁴

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 178, арк. 121. Оригінал. Рукопис.

⁴⁴ О. Т. Амелін був па особистому прийомі у Г. І. Петровського, і голова ВУЦВК розпорядився негайно розслідувати скаргу селянина, про що було дано завдання Старовірівському райвиконкому. 12 грудня 1930 р. голова райвиконкому Захарченко повідомив ВУЦВКу: "Хозяйство гр. с 1-й Староверовки Амелина Емельяна Тихоновича до революции и в настоящее время состоит из хаты, 2 сараев, клуни, амбара, клети, 2 лошадей, коровы, мелкого скота и 10 дес. земли, т. е. хозяйство по нашему району крепко середняцкое.

Едоков 9 душ. Все это хозяйство и едоки взяты вместе с братом Амелиным Иваном, который юридически разделен, но живут и ведут хозяйство вместе. Налога платят: Емельян -10 руб. 70 коп. и Иван - 7 руб. 38 коп., причем, если бы налог начислялся как на одно хозяйство, то был бы значительно больше.

План хлебозаготовок Амелиным доведен до двора в размере 250 пуд., и этой цифры упорно не выполняли, за что говорит то, что после изъятия получилось - хозяйство вывезло всего хлеба 310 пуд., и кроме того, оставлен хлеб для семьи 50 пуд. и 7 колен помолоченного ячменя (т. е. до 40 пуд.).

За злостное невыполнение плана Амелин 19.XI.1930 г. был осужден нарсудом 22-го участка по ст. 58-й КК и приговорен к лишению свободы на 5 лет с поражением в правах на 3 года и штрафу 1000 руб. Председатель Староверовского райисполкома Захарченко. Секретарь райисполкома Валетчик". ВУЦВК з такими висновками погодився і прийняв "до відома".- Док. № 109.

№ 110

РОЗ'ЯСНЕННЯ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО ЗАБОРОНУ ПРИЙОМУ ДО КОЛГОСПІВ ГОСПОДАРСТВ, ВИЗНАНИХ КУРКУЛЬСЬКИМИ

17 листопада 1930 р.*

Про приймання до колгоспів
Пояснення Укрколгоспцентру

На додаток до своєї постанови від 4.XI. Укрколгоспцентр пояснює:

1. Забороняється приймати в члени колгоспу господарства, що їм доведено план хлібозаготівель до двору, доки вони не виконають твердих завдань.
2. Рішуче забороняється приймати до колективів куркульські господарства, хоч вони цілковито виконали зобов'язання.
3. Господарства, що їм доведено план до двору, не куркульські - можна приймати до колгоспу, але за неодмінної умови, що вони цілком виконали свої зобов'язання з хлібозаготівель.

Голова правління Колгоспцентру України *І. Мусульбас*

Комуніст.- 1930.- 17 листоп.

* Дата опублікування.

№ 111

ПОВІДОМЛЕННЯ ТАРС ПРО ПЕРЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬНИХ ПЛАНІВ В ОЧАКІВСЬКОМУ І ВІННИЦЬКОМУ Р-НАХ ПІСЛЯ РОБОТИ В НИХ БУКСИРНИХ БРИГАД

20 листопада 1930 р.

Если взяться за хлебозаготовки как следует

Харьков, 20 ноября (ТАСС). Пример того, как надо работать, показала буксирная бригада колхозников Зиновьевщины, выехавшая в Очаковский р-н. До ее приезда с. Куцуруба выполнило план хлебозаготовок только на 70 %, а после четырех дней работы этой бригады выполнение плана повысилось до 119 %.

Винницкий р-н к 1 ноября еле-еле дотянул план хлебозаготовок до 45 %. Такое угрожающее положение заставило местные организации взяться за хлебозаготовки как следует и шире развернуть массовую работу. В результате к 5 ноября район выполнил 105 % годового плана. Эти примеры доказывают, что причины отставания кроются не в объективных условиях, а в неумении по-большевистски организовать работу.

Известия ЦИК СССР и ВЦИК. - 1930. - 21 нояб.

№ 112
ОБІЖНИК НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ЗАМОЖНИХ ГОСПОДАРСТВ
В РАЙОНАХ СУЦІЛЬНОЇ
КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ І УТВОРЕННЯ ПЕРЕСЕЛЕНСЬКИХ ВИСЕЛКІВ
ДЛЯ РОЗКУРКУЛЕНИХ СЕЛЯН⁴⁵

21 листопада 1930 р.
Обіжно. Не підлягає оголошенню

№ 77-0/621

До НКЗС АМСРР, всіх РВК, міськрад, землевпорядних бюро

У зв'язку з масовою суцільною колективізацією під час підготовки до весняної с/г виробничої кампанії 1930 р. періода, НКЗС на підставі директив відповідних органів, що в лютому та березні дав директиви всім ОЗВ, щоб у районах суцільної колективізації всім тим куркульським господарствам, що їх на базі суцільної колективізації було розкуркулено, але не вислано за межі України, наділити землю за мінімальними споживчими нормами, що їх встановлюють, ураховуючи віддалення від ринків збуту, якість ґрунту та інші умови, сільські Ради та затверджують райвиконкоми. В цих директивах зазначено також, що відвід землі цим куркульським господарствам треба проводити на відокремлених ділянках на найдальших і найнезручніших придатних для с/г використання землях, з організацією на цих землях віддалених виселків в 10-20 господарств, з обов'язковим урахуванням перспектив майбутнього землевпорядження, щоб утворені куркульські виселки не перешкождали інтересам землевпорядження МТС, радгоспів та колгоспів.

Щоб перевірити виконання цієї директиви та з'ясувати дійсний стан з утворенням куркульських виселків засвоєнням землі на них, та фактичним їх заселенням, НКЗС пропонує всім РВК та міськрадам негайно перевірити проведену роботу та протягом двох декад і не далі 15.XII. 1930 р. надати до НКЗС відомості за формою, що додається до цього⁴⁶, заповнити без пропусків усі графи.

Якщо внаслідок перевірки РВК буде встановлено, що розкуркуленим господарствам, яким надано право залишатись на терені району, досі не відведено землі на виселках, або ці господарства живуть по селах і не переселились на відведені їм землі. РВК та міськради

повинні негайно відвести землю та садиби на виселках та переселити на них куркульські господарства, що до цього часу залишилися в селах районів суцільної колективізації.

Про причини невиселення до цього часу куркульських господарств 3-ї категорії на виселки всім РВК та міськрадам, де такий стан буде виявлено, НКЗС пропонує подати у визначений вище термін обгрунтовані пояснення.

Наркомземсправ (*Триліськи*)
Нач. Управління землевпорядження (*Фесенко*)

Згідно:

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 543, арк. 215. Засвідчена копія. Склограф. прим.

⁴⁵ Див. також док. № 140, 152.- Док. № 112.

⁴⁶ Не додається, надіслана як зразок.- Док. № 112.

№ 113
ПОСТАНОВА ЦК КП(б)У ПРО ЗНЯТТЯ З РОБОТИ ТА ОГЛОШЕННЯ
СУВОРИХ ДОГАН КЕРІВНИКАМ РАЙКОМІВ КП(б)У ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

25 листопада 1930 р.

1. За бездіяльність і незабезпечення виконання хлібозаготівельного плану Царичанському, Каменському (кол. Запоріжжя), Білозерському (кол. Мелітопільщина), Старокерменчицькому, Горностаєвському, Мангуському РПК оголосити сувору догану. Секретарів РПК Старокерменчицького - тов. Маршнера, Білозерського - тов. Волошина і Царичанського - тов. Гальчанського зняти з роботи і просити ЦКК розглянути питання про міру кари на кожного з них зокрема.
2. За бездіяльність у виконанні хлібозаготівельного плану, а також мляву роботу в справі мобілізації коштів Білокуракінському РПК оголосити сувору догану. Секретаря Білокуракінського РПК тов. Костянтинова з роботи зняти і справу про нього передати до ЦКК для визначення партійної кари.
3. За цілковиту бездіяльність в справі мобілізації коштів і виконання касового плану оголосити сувору догану бюро РП: Чемерівецького, Ровеньківського, Чаплинського, Шпиківського, Гданського (кол. Лубенщина), Липецького, Новозлатопільського, Ізлучистого, Покровського (кол. Запоріжжя). Попередити РПК, що коли вони протягом найближчої декади не забезпечать рішучого перелому в справі мобілізації коштів - справу про них вдруге поставлять на обговорення ЦК⁴⁷.

Комуніст.- 1930.- 30 листоп.

⁴⁷ Аналогічну постанову прийняв Раднарком УСРР відносно працівників райвиконкомів - Чаплинського Ровеньківського, Чемерівецького, Глинського, Остерського, Шпиківського.

№ 114

ПОСТАНОВА ЦК КП(б)У ПРО ПОКАРАННЯ ПАРТІЙНИХ ТА РАДЯНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ КАМ'ЯНСЬКОГО Р-НУ НА ЗАПОРІЖЖІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

5 грудня 1930 р.

1. За явно опортуністичне ставлення до виконання хлібозаготівель (фактичне сприяння тенденціям на зменшення плану), внаслідок чого план хлібозаготівель у Кам'янському р-ні на І.ХІІ виконано на 45,4 %, секретаря Кам'янського РПК тов. Чігріна, голову райКК тов. Андрюшенка й голову РВК тов. Хіміченка з роботи зняти. Прохати ЦКК терміново розглянути питання про міри парткари щодо цих товаришів.
2. За систематичний підрив плану хлібозаготівель в районі, за добір даних, спеціально спрямованих на оборону неможливостей виконати цілком реальний план - зав. райторгу тов. Вест з роботи зняти й з партії виключити.

Комуніст.- 1930.- 7 груд.

№ 115

ОВІДОМЛЕННЯ ТИЛІГУЛО-БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ НА ОДЕЩИНІ ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ВИСЕЛКІВ ДЛЯ РОЗКУРКУЛЕНИХ ГОСПОДАРСТВ

5 грудня 1930 р.

До НКЗС УСРР, м. Харків

На Ваше відношення від 21.ХІ. 1930 р. за № 77-0/621⁴⁸ про організацію куркульських виселків та з приводу цього постанова РНК УСРР від 23.ХІ. 1930 р. № 38/690⁴⁹ Тилігуло-Березанський райвиконком сповіщає: за директивами колишнього Одеського ОЗВ від 15.І. 1930 р. за № 11-3.11 інд. 113.11 та від 12.ІІ.1930 р. інд. 113.20.3 були слідуєчі установки, на підставі яких проведена робота по нашому району. Пункт 3 першої директиви колишнього Одеського ОЗВ від. 15.І. 1930 р.: "Щодо куркулів, то вони виводяться поза межі колгоспу на незручні землі, причому землекористування їх встановлюється в розмірі, що не перебільшує пересічного розміру землекористування даної земгромади на їдця, таким чином, їм треба залишити землю на кількість їдців, але не більше 15 га на двір..." *

Директива Одеського ОЗВ від 12.ІІ.1930 р.: "Окрземвідділ пропонує: 1) куркулі, які залишаються в межах району та яким надається право обробляти землю, наділяються в розмірі 3 га польових земель па господарства в усіх районах, а в приміській смузі Одеського району - в розмірі 1 га під сухі городи; 2) землі куркульським господарством відводяться найгіршої якості та непридатні для машинної обробки поза полями сівозміну колгоспу".

Отже в жодній директиві колишнього Одеського ОЗВ не вкапано про утворення куркульських виселків по 10-12 господарств, як це вимагається Вашим обіжником на підставі обіжника РНК УСРР.

Згідно останнього обіжника колишнього Одеського ОЗВ від 12.ІІ.1930 р. та інших по нашому району не утворено куркульських гнізд виселків, а польову землю вказали по 3 га у розпорошеному виді на найгірших землях нашого району, а мешкають куркулі по тих селищах, як і раніше, до розкуркулення, але в інших, гірших садибах, а садиби куркулів передано колгоспам та бідності.

За голову РВК *Титаренко*

Райземлевпорядний інженер *Невельський*

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 543, арк. 27. Оригінал.

* Крапки у тексті.

⁴⁸ Див. док. № 112.-Док. № 115.

⁴⁹ Йдеться про постанову ВУЦВК та РНК УСРР, затверджену 23 листопада 1930 р., "Про зміни законодавства УСРР у зв'язку з постановою ЦВК і РНК РСР з 13 жовтня 1930 р. про найману працю в куркульських господарствах" (ЦДАЖР України, ф. 34, оп. 34, спр. 111, арк. 62 зв.).- Док. № 115.

№ 116
ПОВІДОМЛЕННЯ КОРЕСПОНДЕНТА ГАЗЕТИ "ИЗВЕСТИЯ ЦИК СССР"
ПРО НЕДОВИКОНАННЯ ПЛАНУ ХЛИБОЗАГОТІВЕЛЬ Й СКУПЧЕННЯ
НЕВИВЕЗЕНОГО
ХЛІБА НА ПРАВОБЕРЕЖЖІ УСРР

13 грудня 1930 р.

Возы неисправны

Киев, 13 декабря (По телеф. от наш. корр). На 1 декабря Правобережье выполнило годовой план хлебозаготовок на 91,7 %, хотя к этому сроку план должен был быть выполнен на 100%. Отставание от плана будет еще большим, если принять во внимание, что план по пшенице выполнен всего на 72%, а твердые задания кулацкими хозяйствами - на 77 %. До сих пор на глубинных пунктах Правобережья лежит свыше 1 млн ц невывезенного хлеба. Районы не используют данное им правительством право установления трудгужповинности для вывоза хлеба. Вывозка хлеба рассматривается как "кампания, которой еще не подошла очередь". Раньше говорили "лошади заняты в поле", а теперь говорят - "возы неисправны". С таким отношением к вывозу хлеба пора покончить.

Известия ЦИК СССР и ВЦИК.- 1930.- 14 дек.

№ 117

**З ЛИСТА ГОЛОВИ ПРАВЛІННЯ АРТІЛІ "СПІЛЬНА ПРАЦЯ"
ГРИШИНСЬКОГО Р-НУ 25-ТИСЯЧНИКА Ю. С ЧОРНОГО ДО ВУЦВКУ
ПРО НЕПОСИЛЬНИЙ ПЛАН ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ТА ЗАГРОЗУ ГОЛОДУ
КОЛГОСПНИКІВ**

14 грудня 1930 р.

Запитання

Сільськогосподарська артіль "Спільна праця" Іванівської сільради, Гришинського р-ну (був. Артемівщина) організувалася 1 березня 1930 р., яка об'єднує 310 господарств, або 96 % усіх господарств сільради. Вся артіль розбита на 15 бригад, артіль має їдців 1850 та землі 3.350 га, робочих коней 465 шт., кінського молодняка 120 шт., усупільненої рогатої худоби 97 шт., усупільнених свиней - 105 шт. ...*

Слід сказати, що проти плану хлібозаготівлі минулого [1929] року при однаковій врожайності, у цім [1930] році план дано на 300 % більше. План хлібозаготівлі давався адміністративно: "Приймайте, хоч не хочете". Доказувалося документально по умолотних документах, що план нереальний, що в разі його виконання колгосп залишиться на півроку незабезпеченим як худоба, так і люди, і все-таки план не переглядався...

Разом незабезпеченість колгоспу по продовольчих - 20 049 пуд. та фуражних на 17 612 пуд. А вопрос виконання плану хлібозаготівлі повністю як від РВК, так і від сільради стоїть так, щоб виконати, а далі, мовляв, буде видно. І ще тим дужче справу заведе у заблуд тим, що не даючи віри колгоспові про вірність обліку врожаю, було ухвалено на нараді сільради у присутності голови РВК т. Золотаря про перевірку всього зерна на вагу комісіями вкупі з уповноваженими РВК. І не один раз, а два рази переважено й перевірено усі документи і ніяких зловживань не знайдено. А все ж таки, завідомо зная таке катастрофічно становище нашого колгоспу, пропонують як РВК, так і сільрада недовиконання виконати. Я гадаю, що тут, мабуть, не без шкідництва. Коли виконати повністю плана, то або вивозити посівне зерно, щоб людям і худобі було що їсти, або не годувати коней і людей та виконати план. Залишено для дорослої людини на рік продовольства 7 пуд. у зерні⁵⁰.

Я, як робітник 25-тисячник, стою на чолі колгоспу, знаходжусь в ньому головою правління й вирішив звернутися за порадою, чи може бути таке ставлення до колгоспу та колгоспників? Серед колгоспників почувається недовольство, що, мовляв, при такому господарюванні нічим весною буде обробити 3 тис. га землі. Я це питання неодноразово ставив як у сільраді, [так і у] РВК та райколгоспспілці, але наслідків ніяких.

Додаю, що артіль з господарчими кампаніями, як весіння засівкампанія, парова, уборочна, осіння посівкампанія - упорювалась з перевищенням та дотерміново одною з перших по району.

Правління складається з 5 чоловік, і з яких 2 - 25-тисячники, 1 - член КП(б)У, рекомендований райколгоспспілкою, та 2 місцевих селянина, із яких [один] бідняк та один красний партизан⁵¹.

З колгоспним привітанням голова правління *Чорний*

* Тут і далі опущено текст, де автор робить розрахунки прибутків і видатків, потреби артілі в продовольчому та фуражному зерні, співставляє їх із збільшенням плану хлібозаготівлі.

⁵⁰ Пересічна потреба хліба на одного їдця на рік становила 12 пуд. - Док. № 117.

⁵¹ У січні 1931 р. ВУЦВК надіслав листа Ю. С Чорного до Укргоспцентру для перевірки. Обстеження колгоспу проведено уповноваженим Укрколгоспцентру Н. Е. Шрамком і 27 лютого 1931 р. зроблено висновки, що артіль дійсно не змогла виконати плану хлібозаготівлі, не було утворено страхового фонду озимого клину, недостатньо забезпечено продуктами харчування людей та фуражем худоби. Дефіцит хліба, таким чином, по всіх статтях складав 2 396,5 ц. Враховуючи тяжке становище артілі, Укрколгоспцентр у погодженні з районними організаціями пішов назустріч їй й вирішив так: недовиконаний план хлібозаготівлі (1146 ц) скасувати, оскільки Гришинський р-н в цілому хлібозаготівлю виконав. З районних фондів комітетів взаємодопомоги мали знайти потрібну кількість хліба для членів артілі та кормів для худоби, посівматеріал для озимого страхфонду, а також повернути лишки зерна колгоспникам, які одержали на їдця більш як 12 пуд. і фураж на утримання тварин, що забито на власні потреби.

Важливим рішенням Укрколгоспцентру було розукрупнення артілі, яка об'єднувала 19 населених пунктів на відстані 15-20 км, і замість неї організацію 4-5 окремих колгоспів, в той час, коли в багатьох випадках невеликі артілі не завжди доцільно об'єднувалися в одну. Таким чином, ще на початку 1931 р. існували можливості падання хлібної допомоги селянам з небагатих резервів, наявних в розпорядженні центру і на місцях. В подальшому вони були вичерпані. ВУЦВК з висновками Укрколгоспцентру погодився і підтримав їх.- Док. № 117.

№ 118 ЗВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО НИЩЕННЯ ХУДОБИ

18 грудня 1930 р.

За відомостями, що їх має Наркомземсправ, останнім часом по деяких районах спостерігаються факти хижацького нищення робочої та продуктивної худоби, що є наслідком шкідницької діяльності куркульні, що намагається загальмувати суцільну колективізацію та зірвати плани весняної с/г виробничої кампанії.

Основні причини і форми хижацького нищення худоби є такі:

1. сподівання, що з весни цього року завезуть стільки тракторів, що живого тягла вже непотрібно буде;
2. прагнення зберігати фуражні ресурси, щоб їх по спекулятивних цінах продавати на приватному ринку;
3. куркульська агітація, скерована на утворення труднощів з тяглом в колгоспах та її вплив на бідняцько-середняцькі кола ліквідувати худобу, вступаючи до колгоспів;

4. низька оцінка в окремих випадках робочої худоби тих господарств, що вступають до колгоспів.

Найбільш яскраві випадки хижацького нищення худоби спостережено в Кам'янецькому, Черкаському, Павлоградському, Макарівському та інших районах.

Павлоградський р-н. В районі спостерігається хижацьке нищення живої тяглової сили та продуктивної худоби. Факти останнього часу примушують сигналізувати, що це явище починає набирати масового характеру. Куркуль активізувався і проводить шалену боротьбу по всіх напрямках, не завжди зустрічаючи відповідної відсічі. Громадської думки широких колгоспних та бідняцько-середняцьких мас не мобілізовано навколо цього питання. Можна чути на кожному кроці за трактор, за механізацію сільського господарства, але дуже рідко чути за практичні заходи щодо захисту живої тяглової сили, зокрема коней. Ось характерний приклад: два дні проходив зльот жінок-колгоспниць й одноосібниць. На порядку денному зльоту стояло багато питань, крім питання про хижацьке нищення худоби. На зльоті доповідав директор МТС, що все говорив за трактори, але жодного слова не сказав про використання живої тяглової сили, про ув'язку роботи коней та волів з роботою трактора.

Ось в яких формах проходить хижацьке нищення худоби.

В хуторській сільраді Павлоградського р-ну затримано (в грудні 1930 р.) прилюдну коняку, на якій був прив'язаний великий плакат із фанери з таким надписом:

"Ходю, блукаю -
хазяїна шукаю,
хазяїна не найду,
на ковбасу робочих піду".

А ось "ув'язка" нищення худоби з проблемою робітничого постачання. Коли ветлікар якимось зауважив в одному колгоспі, що коняка здатна до роботи, підняли галас, що цим зривають робітниче постачання. Дуже часті випадки навмисного обгодування коней, коняка здихає, а хазяїну платять страховку.

Є низка фактів злісного знищення породистого молодняка. В цій самій сільраді лише останніми днями зареєстровано 4 випадки знищення тільних породистих корів, що мали днями отелитись. Є випадки, коли коней давлять, закручуючи на шії вірвовку з палкою (так звана "цурка").

Відмічені факти, коли куркуль і навіть окремі бідняки й середняки виганяють з двору худобу у поле "пастися". Куркульня веде агітацію за продаж робочої худоби, бо з весни ніби-то коней не потрібно буде, бо будуть трактори (з матеріалів інспекторського обслідування).

Пулинський р-н (німецький). Район скотарсько-молочарський. Коней почали нищити в жовтні місяці, але цього ніхто не помічав. Виявилось це після ярмарки, коли на площі залишилося декілька "безпритульних" коней. Це були дуже виснажені, дрібного робочого екстер'єру коні, віком від 3 до 10 років. Розповідають, що коней на ярмарку було до того багато, що ярмарок нездатний був їх пропустити. Внаслідок цього ціни на коней знизились до крайніх розмірів. Коні розцінювалися по 2-3-5 крб. Поруч низьких цін на коней "Шкірспілка" проводила заготівлю шкір і в межах ліміту платила за кінську шкіру 6-10 крб.

"Кожспілка", ганяючись за виконанням плану заготівлі, використовує момент низького рівня цін, приступає до заготівлі коней - скуповує на убій, не вдаючись в таку "подробицю", чи

придатна та або інша коняка для роботи. Коли "Кожспілка" одного разу ганяла на убой табун коней, натрапив ветлікар, що тут же відібрав 8 коней, придатних до роботи.

У погоню за баришами "Кожспілка" навіть зв'язалася з окремими особами, що скуповували коней по 2-3-5 крб., у балках та лісах коней забивали, а шкіри продавали "Кожспільці" по 6-10 крб. До речі сказати, "Кожспілку" притягнуто до суду, а посередників її заарештовано.

Встановити точно, скільки знищено коней неможливо, але виходячи з кількості заготовленої "Кожспількою" шкіри у жовтні та листопаді цього року та порівнюючи цю кількість з кількістю заготовленої шкіри у відповідних місцях 1929 р. виходить, що знищено у цьому районі 216 коней.

Місцеві робітники оцінюють це явище кожен по-своєму. Більшість оцінює це, як наслідок куркульської агітації та напруженістю фуражного балансу, а голова райколгоспспілки взагалі цим питанням не цікавиться і дати будь-які міркування з цього приводу не може. Останнього часу вжиті деякі заходи так лінією адміністративною, як і громадською, але широкої масової роботи ще бракує. Ще блукають коні, хоч ці випадки, порівнюючи з тим, що було раніш, зменшились. Забою коней тепер непомітно, бродячих коней підбирають та розміщують на колгоспах.

Проте, мотиви напруженості фуражного балансу безпідставні і по суті шкідливі, бо за нормами Наркомторгівлі індивідуальний сектор забезпечений повністю й має лишки фуражу - 4000 пудів.

Основні причини, чим А?ожна пояснити нищення худоби в цьому районі, це:

1. вплив куркульської агітації особливо на середняків, не дбати за худобу ("Мене знищили, а потім тебе");
2. прагнення збувати фураж по спекулятивних цінах;
3. за думкою місцевих робітників, одна з причин нищення худоби в цьому районі є насиченість району кіньми, природньою вибраковкою їх та приростом молодняку, що колись йшов на ремонт кінського господарства, а частково на ринок, але оскільки ринок не здатний прийняти пропозицію, то дрібні та старі коні обезцінюються та викидаються геть.

Макарівський р-н. Глитаї вигнали коняку, до шиї причепили казана з ложкою і написали:

"Викопала все:
здала жито і пшеницю;
тепер не маю чого їсти -
їду за границю".

А ось нова форма спекуляції з кіньми, що "підготовлюються" до нищення. Купить спекулянт виснажену коняку за 2-3 крб., застрахує її, продовжує її виснажувати, аж поки коняка не подохне, а потім одержує страховку.

Ось приклади:

Черкаський р-н. Деякі спекулянти скуповують на базарі коні по 3-5 крб. та їх страхують. Потім ставлять коня у клуні та годують очеретом. На таких кормах коні гинуть, а спекулянт одержує страховку та 10 крб. за шкіру (з газети "Прапор комуні").

Васильківський р-н. Члени президії Новогригор'ївської сільради відкривають шлях куркулям нищити худобу. Члени президії сільради Щербина та Козленко порізали молодняк і м'ясо продали спекулянтам. Слідом за ними куркулі почали вже одверто нищити худобу. Голова Новогригор'ївської артїлі видав колгоспникам Бурні та Щербині грошей, щоб купити молодняк і порізати його (з газети "Радянське село").

Бердичівський р-н. У с. Житничах останнім часом зарізано 8 штук молодняка. Навіть сам уповноважений сільради Вахнінський і той зарізав теля.

Селидівський р-н. Земгромади с Олексіївни та хут. Шевченка по-хижацьки поставилися до справи розвитку тваринництва. Ці земгромади знищили племінних громадських бугаїв. Ініціаторами в цій справі були заможні господарства.

Кам'янецький р-н. У районі спостерігаються випадки безгосподарського продажу коней. На вулицях самого районного центру можна зустріти безпритульних коней.

Куркулі ніби-то з причин відсутності в них фуражу, виганяють коней у поле та ліс пастися, спекулюючи пашою. В одного куркуля в селі Бразі, що вигнав коней, бо "не мав чим годувати", знайшли стільки паші, що можна було б прогодувати нею 10 коней. Одна з причин, що коні збувають за безцінок, а пашу продають за велику ціну, це те, що при вступі до колгоспів нових членів оцінюють їхніх коней за одиночними цінами 2-3-4 крб.

Інформгрупа оргсектору НКЗС 18.XII.30 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 77, арк. 1-3. Оригінал.

№ 119
ПОСТАНОВА ЦВК І РАДНАРКОМУ СРСР ПРО ЄДИНИЙ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ
ПОДАТОК НА "КУРКУЛІВ"

23 грудня 1930 р.

*Об обложении кулацких хозяйств единым сельскохозяйственным налогом
в индивидуальном порядке*

Заслушав доклад Народного комиссариата финансов Союза ССР о ходе обложения кулацких хозяйств единым сельскохозяйственным налогом в индивидуальном порядке, Центральный исполнительный комитет и Совет народных комиссаров Союза ССР постановляют:

1. Ввиду явно недостаточного выявления количества кулацких хозяйств признать результаты обложения кулацких хозяйств единым сельскохозяйственным налогом в индивидуальном порядке неудовлетворительными.
2. Предложить правительствам союзных республик обязать местные советы и исполнительные комитеты принять меры к выявлению всех кулацких хозяйств и к обложению их единым сельскохозяйственным налогом в индивидуальном порядке с тем, чтобы закончить взыскание налога с кулацких хозяйств не позднее 15 января 1931 г.
3. Во изменение постановления Центрального исполнительного комитета и Совета народных комиссаров Союза ССР от 23 июля 1930 г. об изменении ст. 29-й положения

о едином сельскохозяйственном налоге (Собр. Зак. Союза ССР.- 1930.- № 37.- Ст. 399) предоставить в РСФСР советам народных комиссаров автономных республик и краевым в областным исполнительным комитетам, а в республиках, не имеющих областного деления, советам народных комиссаров автономных республик по принадлежности видоизменять применительно к местным условиям указанные в ст. 29-й упомянутого положения признаки кулацких хозяйств.

4. Обязать Советы народных комиссаров союзных и автономных республик и краевые и областные исполнительные комитеты установить тщательное наблюдение за тем, чтобы не допускалось обложение в индивидуальном порядке середняцких хозяйств и за нарушение этого правила привлекать виновных к строгой административной или судебной ответственности.
5. Предложить Народному комиссариату финансов Союза ССР в трехдневный срок издать инструкцию по применению настоящего постановления.

Председатель Центрального исполнительного комитета Союза ССР *М. Калинин*

Зам. председателя Совета народных комиссаров Союза ССР *Я. Рудзутак*

Секретарь ЦИК Союза ССР *А. Енукидзе*

Москва. Кремль, 23 декабря 1930 г. № 52/766.

Известия ЦИК СССР и ВЦИК,- 1930.- 25 дек.

№ 120

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "КОМУНІСТ" ПРО НЕДОВИКОНАННЯ НА УКРАЇНІ РІЧНОГО ПЛАНУ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ З УРОЖАЮ 1929 Р.

24 грудня 1930 р.

За даними на 20 грудня річний план хлібозаготівель по зернових культурах виконано зерною кооперацією на 90,4%. По окремих економічних районах план виконано так: АМСРР - 99,6 %; Степ - 85,8 %; Лівобережжя - 99,2 %; Правобережжя - 94,8 %; Полісся - 95,5 %.

По харчових культурах план виконано на 91,7 %. По окремих економічних районах план виконано: АМСРР - 120 %; Степ - 86,4 %; Лівобережжя - 98,7 %; Правобережжя - 96,9 %; Полісся - 95,7 %.

Дані хлібозаготівель свідчать, що найбільш відстає у заготівлі індивідуальний сектор. На 10 грудня (зведення на 15 грудня Укрзерноцентр не має, бо не було зв'язку з багатьма районами через метеорологічні умови), колгоспи виконали річний план хлібозаготівель на 90,2 %, індивідуальний сектор - на 89,2 %.

Надто незадовільний стан хлібозаготівель по таких районах: Васильківському, Котовському, Новомосковському, Павлоградському, Гуляйпільському, Коларівському, Вознесенському та Анатолівському. Недозвольне відставання цих районів - це наслідок демобілізованих настроїв та відсутності масової роботи. Управа Укрзерноцентр а запропонувала всім райспілкам цих районів негайно вжити заходів, щоб виконати хлібозаготівні плани до 1-го дня третього року п'ятирічки. Ухвалено також надіслати до цих районів спеціальні фонди

промкрану, щоб преміювати сільради, які найкраще й швидше виконають річний план хлібозаготівлі.

Управа Укрзерноцентра також констатувала незадовільний стан щодо виконання твердих завдань від куркульсько-заможних господарств.

Райони, що вже виконали річний план, не повинні припиняти хлібозаготівель, доки не виконають завдань з окремих культур.

Управа звертає увагу всієї заготовної мережі на те, що заготівля соняшнику в незадовільному стані. На думку управи це є наслідок недбалого ставлення апарату "Расмасло" до заготівлі соняшника. Надалі слід звернути особливу увагу на те, щоб одержати 100 % соняшника на контрактаційні договори.

Комуніст.- 1930. - 24 груд.

№ 121
ЛИСТ КОЛГОСПНИКА І. Л. ЛЕБЕДЯ З С. ЛЕНИНЕ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО
ОКРУГУ ДО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО ВИЛУЧЕННЯ В ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ
ВСІХ
ЗЕРНОВИХ ФОНДІВ КОЛГОСПУ "ЧЕРВОНІ ЛУКИ"

27 грудня 1930 р.

В Укрколгоспцентр
От колгоспника Лебеда Илариона Леонтьевича с. Ленино
4 квартал. 27 декабря 1930 г.

1. У нас в СОЗе "Червоні луки" при Ленинском сельсовете произошел раздел урожая по едокам, а райколхозспилка предписывает по трудодням. Я не могу понять, как будет правильно, а посему прошу вас дать мне пояснение, для чего прилагаю копию Великотокмакской райколхозспилки⁵²

2. Если семья, записавшаяся в феврале месяце 1930 г. в наш СОЗ "Червоні луки", в мае месяце эта семья выписывается из СОЗа, а один член двора сего - пожелавшая остаться в СОЗе, где наш СОЗ ее принял, и поскольку она активно работает в СОЗе (выработала до 1 декабря 179 трудодней), то она потеряла совсем трудовую связь со своей семьей. Больше всего она находилась у своей сестры, где она и столовалась, получая из СОЗа продукты. Теперь она, Антипенко Катерина Макаровна, выходит в ноябре месяце замуж за члена СОЗа, а СОЗ дал ей пая только 9 пуд. 20 фунт., а все члены нашего СОЗа получили на сегодняшний день по 13 пуд., значит она недополучила 3 пуда 20 фунт. Правление СОЗа посылает ее - "иди до своего отца и долуочи" - то мне непонятно, правильно [ли] поступило правление нашего СОЗа?

3. Почему вышестоящие органы не выработают твердой нормы для пропитания человека, чтобы твердо знать, по сколько требуется оставить в СОЗе для каждого члена СОЗа, дабы избежать всяких нижестоящих волоки. Например, есть правления СОЗов, которые оставили на едока по 20 ж 25 пуд. и даже 30 пуд., а наш СОЗ поделил по 15 пуд. на едока. Теперь, благодаря нажиму на хлебозаготовку, правление нашего: СОЗа, же находя иного пути, отбирает обратно наш пай, чтобы вывезти в хлебозаготовку. В результате чего у нас

осталось пая следующее: до 1 года осталось 3 пуда, от 1 года до 5 годов - 11 пуд., от 5 до 10 годов - 12 пуд., от 10 годов и выше осталось 13 пуд., фураж для лошадей на сегодняшний день остался: ячменя - 565 пуд., овса - 192 пуда, всего 757 пуд.

Лошадей у нас рабочих 74 шт., до нового урожая осталось 6 месяцев, на один месяц на лошадь попадает 1 пуд 28 фунт. Для того, чтобы когда придет весняная посевкампания, чтобы хотя [бы] немного дать больше фуража за счет зимнего периода, наше правление СОЗа решило не давать зерна сейчас, а кормить соломой. А наш Ленинский сельсовет предписывает в обязательном порядке - "выезжайте с подводами возить груз со станции Большой Токмак в завод "Червоний прогрес". Лошади, кормившиеся соломой, не могут работать этой тяжелой работы, а надо им давать зерно, а дать зерно то, что правление оставляет на весняную работу - что же мы будем делать когда придет весняная посевкампания? Мы останемся очень в плачевном состоянии.

По плану нам требуется хлебозаготовки 14 тыс. пуд., а выполнили 9 тыс. пуд., значит не выполнили еще 5 тыс. пуд. Весняная культура кукуруза и подсолнухи - у нас погибли от стихийного бедствия на 100%, где выезжала специальная комиссия по осмотру этих культур, признали погибшими на 100%. И благодаря халатности нашего Ленинского сельсовета, который подал несвоевременно этот акт, посему погибшую культуру (кукурузу и подсолнухи) считают не погибшей и берут с этих культур хлебозаготовку.

Вот что у нас делается и не могу понять, правильно это делается? А посему прошу Вас не оставить моей просьбы без внимания и дайте пояснение, дабы я мог правильно понимать в этой работе.

К сему *И. Лебедь*

Гор. Большой Токмак Мелитопольского округа, с. Ленино, 4-й квартал, Илариону Леонтьевичу Лебедь.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 350, арк. 7, 9. Оригінал. Рукопис.

⁵² Копія збереглася. Йдеться про звернення Великотокмацької райколгоспспілки "До всіх колгоспів" про необхідність розподілу наслідків господарювання по трудовднях.- Док. № 121.

№ 122
ЗАЯВА ЗАСУДЖЕНОГО СЕЛЯНИНА П. П. ПАРАВИШНИКОВА
ПРО ПОМИЛУВАННЯ

31 грудня 1930 р.

До Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
гр. Паравишнікова Петра Павловича,
засудженого за арт. 58-м КК

Заява про помилування

25 жовтня цього року [1930 р.] виїздна сесія народного суду Артемівського р-ну засудила мене за арт. 58-м КК до 5 років позбавлення волі з додержанням його в віддалених місцях ув'язнення з поразкою в правах 5 років після відбуття міри соцзахисту.

Міжрайонний суд м. Сталіно вирок нарсуду Артемівської округи залишив без наслідків.

Я з своєю родиною користувався землею в розмірі коло 4 дес. землі на 4 їдців. Згідно хлібозаготівчому плану на мій двір повинно було внести 58 пуд. хліба. Я вніс належний хліб, але через декілька тижнів знов, одержав відношення від сільради, що я повинен внести на протязі 24 год. ще 168 пуд. хліба.

З огляду на те, що із засіяної землі 4 га півтори десятині; загинуло. про що був складений відповідний акт, я не мав змоги [внести] накладений [на] мене хліб, тому що частину хліба ми поїли, а частину залишили для посіву. Цей план до двору, що був мені доведен, я не мав ніякої змоги виконати, про що я й доводив, до сільради, яка не звернула на це ніякої уваги.

Я сам бувший робітник шахти "Голандський рудник", де я проробив на протязі 10 років. Батьки мої теж були батраками, про що може ствердити й сільрада. Сільрада весь час вважала мене як середняка, про що й видала мені довідку. Це ще стверджується тим, що я не куркуль, що мого сина було прийнято до лав Червоної Армії в 1928 р., це й зараз він кулеметником.

Те, що я найманій праці не вживав, видно з того, що я в 1930/31 рр. був обкладений в 34 крб. не як експертник, а надлишка з зарплати. В 1928 р. мене було притягнуто до відповідальності за нездачу хліба, але судом мене було виправдано. У мене особисті рахунки з головою сільради гр. Полтавцем, який добивається мене зовсім знищити. Все майно у мене відібрано, а родину вигнали з хати, а зараз я ще судом засуджений на висилку.

Все своє життя я працював сам без найманій праці, та добивався про зміцнення свого господарства. Я сам почав добиватися ще до суда, щоб мене було прийнято до колгоспу, але як неправильно обкладений в експертному порядку, мені в цьому було відмовлено. Ініціатива всього цього була з боку того ж голови сільради - Полтавцева.

Мені зараз 62 роки. Мене вже всього знищено, але я звертаюсь до Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету з проханням мене помилувати, та дати мені змогу надалі довести свою лояльність до радвлди⁵³.

31.XII.30 р.

Паравишиников

ЦДАЖР України, ф. І, оп. 7, спр. 1788, арк. 217-218. Оригінал. Рукопис.

⁵³ Висновок членів ВУЦВК по справі П. П. Паравишиникова: "Відмовити". Документи повернуто в листопаді 1931 р.- Док. № 122.

№ 123
З ДОВІДКИ НАРКОМЗЕМУ УСРР ДО ЦК КП(б)У
ПРО СТАН ТВАРИННИЦТВА В РЕСПУБЛІЦІ

*Не раніше 1 січня 1931 р. **

I. Стан тваринництва

Виходячи з грудневої постанови ЦК ВКП(б) про м'ясну проблему в 1929 р. та рішень XVI з'їзду ВКП(б) та XI з'їзду КП(б)У про розв'язання проблеми тваринництва в 1930 р. вперше розгорнуто посилену роботу щодо закладення великого соціалістичного тваринництва в радгоспах та колгоспах.

Великі втрати, що їх зазнало тваринництво України від хижацького нищення худоби внаслідок боротьби глитає проти суцільної колективізації, вимагали проведення заходів, скерованих на відновлення тваринництва, яке в основному повинно йти через радгоспи й колгоспи.

Цей процес нищення худоби, як і вплив попередніх недорідних років, утворив кризу постачання продуктів тваринництва. Загальний склад поголів'я в 1931 р. складав: великої рогатої худоби-5995 тис. голів, з цього числа корів - 3234 тис. голів, свиней - 2757 тис. голів, овець 3674 тис. голів і птахів 56 млн шт.

В такій мірі зменшення стада на 1 січня 1931 р. є наслідком скорочення стада на весну 1930 р. проти 1928 р.- великої рогатої худоби на 23,5 %, свиней - на 54,5, овець - 40 і птахів на 41 %.

Валова продукція м'яса 1930 р. становила 590,5 тис. т проти 707 тис. т 1927/28 р. Товарова продукція по м'ясу 1930 р. становила 242,3 тис. т проти 341 тис. т 1927/28 р. Гуртова продукція молока 1930 р. складала 3870 тис. т проти 4344 тис. т 1927 р. Продукція яєць 1930 р. складала 1658 млн шт. проти 2840 млн шт. 1927 р. Товарова продукція молока 1930 р. складала 1101 тис. т проти 1179 тис. т 1927 р., яєць 937 млн шт. в 1930 р. проти 665 млн шт 1927 р.

Таке зниження продукції при посиленіх вимогах з боку промислових центрів країни свідчило про повну неспроможність відсталого індивідуального тваринництва забезпечити відповідний випуск продукції та зобов'язало форсувати соціалістичну реконструкцію тваринництва на ба-,зі досягнень у вирішенні зернової проблеми.

Процес усупільнення тваринництва дав велике збільшення питомої ваги усупільненого тваринництва в радгоспах і колгоспах. Так, на 1 січня 1931 р. кількість великої рогатої худоби в радгоспах і колгоспах повинна становити 11,3% проти 4,9 1929 р., по свинях 25,9 проти 4,6 1929 р., вівцях 10,0 проти 5,3 % 1929 р.

1930 р. розгорнуто мережу тваринницьких радгоспів: 93 радгоспи "Свиновода", 6 радгоспів "Скотаря", 16 радгоспів "Вівчаря", 53 радгоспи "Молокотресту", 78 молочних ферм та 75 свинарських ферм робітничої кооперації.

На 1 січня 1931 р. загальне поголів'я корів по фермах радгоспів становить 100,5 тис. голів, свиноматок 98 тис. голів, основне стадо птахів 35 тис. шт., овець - 157 тис. голів. По лінії колгоспів організовано 800 молочарських ферм з поголів'ям 50 тис. корів та свинарських колгоспів 100 тис. свиноматок, промислових отар - 150 тис. овець, птахів - 300 тис. шт.

Наркомземсправ *Демченко*

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 1144, арк. 1-2, Оригінал. Склогограф. прим.

* Датується за змістом документа.

№ 124

**ПОВІДОМЛЕННЯ ВЧОРАЙШАНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ НА БЕРДИЧІВЩИНІ
ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ Й ВИСИЛКУ СЕЛЯН**

*6 січня 1931 р.
Таємно*

До Наркомзему УСРР
На № 77-0/621¹

На базі масової колективізації весною 1930 р. по нашому району розкуркулено 160 кулацьких господарств. За директивою ОВК та відповідних органів РЗВ було складено план по організації виселків для кулацьких господарств. Означений план не здійснено, тому що відповідними органами розпочато висилку таких. Сімейств зовсім висланих по району 81 та в 79 господарствах частково позалишалися старі непрацевдатні. Таким чином, в сучасний мент організація виселка по нашому району з'являється зовсім за зайве.

Землі всього відібрано в куркулів 1065,49 га, що передано разом з майном колгоспам. Залишилося поки що в користуванні кулацьких господарств 105,96 га. Крім кулацької землі ще мається 69,70 га землі контрреволюційних господарств, що вислані частково. Цими днями господарства ці будуть переглянуті й залишившимся непрацевдатним членам дворів буде залишена мінімальна їдоцька норма, а решту землі буде передано колгоспам.

Тво кер. земсправами РВК [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 543, арк. 64. Оригінал.

¹ Див. док. № 112.- Док. № 124.

№ 125

**ПОВІДОМЛЕННЯ ЯНУШПІЛЬСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
НА ВІННИЧЧИНІ ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО ВИСИЛКУ РОЗКУРКУЛЕНИХ СЕЛЯН ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ**

15 січня 1931 р.

До НКЗС
На № 77-0/621

Загальна кількість розкуркулених господарств в Янушпільському р-ні - 239. З них вислано за межі України - 149. Залишено з правом користування землею - 90. Покинули села самовільно, залишивши відведену їм землю - 3. Користуються землею - 87.

Ніяких спеціальних виселків для розкуркулених господарств, що залишені в межах району, не організовувалось. Причина цього та, що весною від ОЗВ по цьому питанню не було одержано відповідних розпоряджень. В останньому розпорядженні ОЗВ про куркульські господарства від 22.ІІІ. 1930 р. за № 2070, в якому зазначалось про норми залишення землі куркульським господарствам, вказувалось, що польову землю останнім відводити в декількох місцях розпорошено, на гірших землях поза сівозміном колгоспу, а садиби відводити в селі. В обіжнику НКЗС за № 76/3-0/450 від 18.УІІ. [1930 р.] були вказівки про виселки, але це стосується до землевпорядження МТС.

З одержанням Вашого розпорядження за № 77-0/621 виселки для залишених розкуркулених господарств будуть утворені зимою під час організації с/г території до весняної посівкампанії.

Зав. РЗВ [ніднус]

Райзем [впорядчик] [ніднус]

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 543, арк. 63. Оригінал. Рукопис.

№ 126

ЗВЕДЕННЯ ІНФОРМГРУПИ НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ТЯЖКІ УМОВИ УТРИМАННЯ ТА ЗАГИБЕЛЬ ХУДОБИ В СЕЛАХ

25 січня 1931 р.

Про хижаське нищення худоби

Численні факти, що ми їх маємо від районів, сигналізують, що хижаське нищення худоби за останній час не припиняється. Користуючись з недостатньої уваги до цього з боку частини сільрад та окремих районних організацій, куркуль ширить серед колгоспників та бідняків й середняків одноосібників провокаційні чутки: "Ріж та їж, бо законтрактують та заберуть" (Селидівський р-н). Незадовільність масово-політичної роботи навкруги цього питання призводить до того, що по багатьох районах зафіксовано масове нищення худоби, зокрема коней (у Жванецькому р-ні знищено 300 коней).

150 тис. голів худоби на Україні, що їх розмістив "Скотовод" по колгоспах на зиму, подекуди перетримується в несприятливих умовах. Райколгоспспілки мало цікавляться цим питанням, не перевіряють роботу колгоспів, що доводить до того, що класово ворожі елементи через брак громадського контролю намагаються зірвати комплектування стада соцсектора, виснажуючи худобу, що на зимовому утриманні в колгоспах, через що худоба по деяких колгоспах гине.

Тільки незначна кількість районів скупчила громадську думку навколо цих суто -важливих питань шляхом проведення ветсанітарних нарад, утворення перевірочних бригад щодо стану скотарства, організації курсів ветсанітарів тощо.

В жахливому стані знаходиться скотарник Коростенського ЦРК, в якому є 150 молочних корів. Сіна не хватає, з великими труднощами адміністрація вишукує щодня 2 фури житньої підстилочної соломи. Нові короварні збудовано за сліпим планом - стіни обкладені соломою, а стеля вся в дірках. Свиной годують брудною картоплею (50 % з землею). В такому ж стані кролі. В цьому ж районі "місячник боротьби з втратами в тваринництві" проходить занадто мляво. Курси, влаштовані в Коростені для підготовки ветсанітарів, відвідують лише 12 чоловік. Більшість колгоспів не надіслало на курси своїх представників.

За останній час в Бориспільському р-ні помічається хижацьке нищення одноосібниками коней як робочого віку, так і молодняка. Явище це набирає загрозливого характеру, бо зменшення тяглової сили загрожує зривом весняної с/г кампанії. Наймитсько-бідняцька група с. Гонорівки Піщанського р-ну вимагає притягти винних за хижацьке нищення худоби до права. Під впливом куркульні одноосібники цього села продають та ріжуть коні й робочу худобу.

Сільради Лебединського р-ну не звертають уваги на хижацьке нищення худоби: так по Гарбузівській та по Рябушинській сільрадам протягом грудня знищено до 30 шт. молодняка, хоча план контрактації сільради досі не виконали. Куркульство мобілізує всі свої сили та вживає всіх заходів аби підбурити одноосібників бідняків й середняків продавати свої коні за безцінок. У Черкаському р-ні куркулі скуповують за безцінок коні й забивають їх на шкіри. Нещодавно в Жванецькому р-ні па Поділлі судили банду, що шляхом скуповання худоби за безцінь знищила понад 300 коней.

Злочинно ставляться до худоби в артілі ім. ВУЦВК Новоукраїнського р-ну. Білі англійські свиноматки перетримуються в мерзлом багні, в незахищеному хліві, там вони й поросяться. Кнури перебувають в гурті разом з усіма свинями. Сільрада на такий безпорадний стан свинарства в артілі не звертає жодної уваги. Худоба, що її передав "Скотовод" па перетримку колгоспам Лохвицького р-ну, перебуває в незадовільному стані. Огляд виявив, що 10 % загальної кількості хворіє на запалення легенів, крім того 25 % хворіє на стригучий лишай. Приміщення здебільшого холодні, з диравими стінами, без стелі. Не краще становище у конотопському пункті "Скотовода", ще літом пригнали до с. Озаричи 500 голів худоби, не зробивши ветогляду. Наслідком цього - хвороба слинівка.

Під час розміщування худоби по колгоспах жодної масової роз'яснюючої роботи не проводилось, не враховувалось кормових ресурсів та наявності приміщень. В колгоспах дивляться на худобу як на чужу, догляд за нею поганий. Внаслідок поганого догляду є падіж худоби - від різних хвороб загинуло 26 голів й дорізано під час хвороби 17 голів. В колгоспі ім. Сталіна були випадки, коли здохлу тварину кілька день не забирають і худоба по ній топчеться. Централізовані корма, що призначені цій худобі, їй не попадали. В деяких колгоспах Ржищівського р-ну розбазарюють коні. Так, Ржищівський колгосп продав 15 коней, хоча тяглової сили на весну не вистачає. В артілі ім. Шевченка Луганського р-ну окремі члени артілі відмовляються доглядати худобу. Ця ж артіль відібрала на забій 20 голів молодняка, з яких 14 повернуто назад.

В Запорізькому р-ні виявлено, що поруч з колгоспівською худобою, яка, має дуже гарний вигляді худоба, що поставлена на зимівлю, знаходиться в жахливому стані. В артілі "Колос" цього ж району додумались до того, що курей розташували в одному приміщенні з коровами. У с Біленькому цього ж району група куркулів, не викопавши завдань по хлібозаготівлі, ріже

худобу на продаж. Сільрада жодного акту до цього часу не склала, хоча [в] останній тиждень грудня місяця в селі знищено 150 голів.

Кам'янецький пункт "Скотар" розмістив по 10 колгоспах Орининщини 256 шт. телят на зимівлю, ці телята потребують особливого догляду, але замість цього телята гинуть, особливо в колгоспах Кочубівському та ім. Ілліча, де останнім часом загинуло 10 телят. Телята переважно гинуть від виснаження внаслідок голодування та за браком утеплених, приміщень. Такий стан ставить під загрозу зберігання стада.

Не менш загрозове становище з відгодувальним пунктом Сажнівського радгоспу па Конотопщині. Останнім часом там загинуло чимало свиней, гинуть від того, що перебувають в антисанітарних умовах і голодують по декілька днів. Цією справою керує підкуркульник, який навмисно проводить свою шкідницьку діяльність. В районах бракує ветсанітарного догляду, трапляються й випадки, коли склад ветлікарів зовсім некваліфікований. Так, за дозволом ветлікаря Тростянецького райскотартовариства було забито двоє свиней, які обидві були поросні. У Машківській артіль ім. Шевченка з 35 шт. поросят 13 вже загинуло - жодного догляду немає.

В с. Таранівці Конотопського р-ну нищення худоби набуло загрозової форми. Верхівка сільради сама нищить худобу, кажучи: "Ніхто нам не заборонить нищити свиней, бо ми начальство". Глитай с Латук Городнянського р-ну знищив племінного бугая, що був один на все село. Під впливом глитайської агітації несвідомі селяни нищать молоді та здорові коні.

В Бориспільському р-ні відсутня будь-яка масово-роз'яснююча робота щодо зберігання худоби. Куркулі кажуть: "Отут наша візьме". Церковники у великій мірі допомагають куркулеві, ведучи агітацію за знищення свиней перед святами. В Седидівському р-ні справа не краще. В хут. Желание Галацинівської сільради куркулі пророкують: "Ріж та їж, бо законтрактують та заберуть". Належної відсічі цим куркульським закликам з боку організацій немає.

Деякі райони спромоглися організувати навколо постанови ВУЦВКу та директив НКЗС громадську думку колгоспників та одноосібників бідняків та середняків. З ініціативи колгоспного активу скликаються паради, організуються бригади щодо боротьби з втратами в тваринництві. Але цих фактів занадто мало. Так, у с. Іскроміш Коростенського р-ну відбулась нарада колгоспників з одноосібниками, що обговорила питання боротьби з втратами у тваринництві, обрала бригаду, якій доручили стежити за санітарним станом, доглядом, годівлею та здоров'ям тварин. Вже проведено 2 бесіди, утеплено чимало хлівів.

Колгоспники разом з наймитами, бідняками та середняками с. Преображенки Орхівського р-ну ретельно стежать за хижацьким нищенням; худоби. Останнім часом виявлено, що глитай Передерій хижацькі забив 15 шт. овець, а його син 4 вівці; таке шкідництво виявлено за допомогою колгоспників і бідноти в селах Копані, Жеребеці, Червоний Яр того ж району.

По селах Крути, Кунашівка, Переяслівка Ніжинського р-ну організувались бригади, які проводять обслідування, в яких умовах перебуває тваринництво, вживає заходів щодо утеплення приміщень, разом з цим розповсюджують літературу про боротьбу з утратами у тваринництві, внаслідок цього догляд коло худоби особливо в колгоспах покращився.

Інформгрупа оргсектора НКЗС УСРР

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 141, арк. 48-49. Склограф, прим. Копія.

№ 127
ЗАПИТ СЕЛЯНИНА Я. Н. НИКОЛЕНКА
З С АРТЕМІВКИ НА ХАРКІВЩИНІ ДО С. В. КОСІОРА
ПРО ПРАВА Й ОBOB'ЯЗКИ СЕРЕДНЯКІВ, ЩО ВСТУПИЛИ ДО КОЛГОСПУ

26 січня 1931 р.*

Товариш Косіор!

Прохаю дати мені відповідь на мої запитання, як наприклад, по суцільній колективізації.

1. Якими правами користується в колгоспі середняк, котрий усупільнив все своє майно, і сільмашини, і тяглову силу, і працює із сімейством у колгоспі.
2. Як приміняється у колгоспі класовість.
3. Відкіля должен користуватися дефіцитним крамолі той член колгоспу, котрий сам працює на сезонних роботах, а сім'я працює у колгоспі, і він частью працює у колгоспі, а не користується, і з якої крамниці.

Прохаю дати відповідальні указівки. Адреса: станція Зелена, Зеленське поштове отделение, деревня Артемівка, Николенко Яким Несторович².

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 350, арк. 77. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання листа в Укрколгоспцентрі.

² 17 лютого 1931 р. Укрколгоспцентр дав роз'яснення Я. Н. Николенку: "Одержавши Вашого листа УКЦ дає на нього такі відповіді: 1. Для осіб, які вступають членами до складу колгоспу, усупільнюють всі засоби виробництва, а також усупільнюють молочну худобу. При розподілі наслідків господарювання відраховується 5 % з гуртового врожаю та прибутки, які розподіляються поміж членами відповідно до усупільненого від них майна. 2. Як приміняється в колгоспі класовість. На перших порах організації колгоспу з боку правління мусить бути індивідуальний підхід к окремим членам колгоспу в такому напрямку, коли до членів колгоспу вступають наймити та бідняки, які по мають свого господарства, і все його існування залежить від праці, то правління колгоспу мусить оказати такому члену колгоспа сприяння в дачі йому більш-менш постійної роботи в колгоспі. Середняк, який вступає до колгоспу і осознав колективне господарювання, а також уявляє собі умови існування наймитів та бідняків, ніколи не буде протестувати проти таких розпоряджень колгоспу. 3. Дефіцитний крам розподіляється поміж членами колгоспу, виходячи з пророблених трудоднів та ставлення колгоспника до дорученої йому роботи. Колгоспник, який працює па сезонних роботах, крам одержує на місці своєї концентрованої роботи. Заступник кер. оргсектором Бондар. Група зв'язку Тихомиров". (ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 350, арк. 07).- Док. №127.

№ 128
З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО РОЗПОДІЛ НАСЛІДКІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
ЗА 1930 р. ТА ОПР СЕЛЯН КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Не раніше 30 січня 1931 р.

Не підлягає оголошенню

Розподіл наслідків урожаю

Наслідки розподілу урожаю в колгоспах остаточно роз'яснюють несколективізованим ще біднякам і середнякам про переваги колективного господарювання та переконують їх у тому, що єдиний шлях до кращого життя це шлях колгоспів. Про це тільки там, де зуміли показати індивідуальникам ці наслідки.

За відомостями з РВКів остаточно проведено розподіл наслідків урожаю тільки по 90 районах. Закінчили розподіл до 50 % 49 районів. Останні райони близькі до остаточного закінчення розподілу наслідків врожаю. На Україні в цілому проведено розподіл урожаю на 77,6 % (до розробки увійшов 271 район з 501, бо останні відомостей не надіслали). Як бачимо з наведених даних значна кількість районів до цієї надзвичайно серйозної роботи віднеслась не уважно.

В основному розподіл наслідків господарювання проведено за принципом трудоднів, відповідно до вказівок НКЗС. Переконавшись у гарних наслідках господарювання бідняцько-середняцькі господарства вступають до колгоспів. Для ствердження наведемо такі приклади з роботи окремих районів та колгоспів:

у Новобасанському р-ні наслідки господарювання розподілялись за принципом трудоднів. Вартість трудоднів по району 1 крб. 60 к. Вона могла б бути більша, коли б продуктивність праці була б кращою. Система виробничих завдань збільшила ефективність праці. В тих колгоспах, де застосовували норми виробітку, продуктивність праці більша. В Городнянському р-ні колгосп "Заповіт" закінчив підраховувати наслідки господарювання. Гуртовий прибуток колгоспу, що об'єднує 37 господарств, становить 10 379 крб. 75 коп. Чистого прибутку колгосп має 7811 крб. Колгосп розподілив прибутки та організував усупільнені колгоспні фонди. На усупільнене майно відраховано 5 %, утворено засівні та страхові фонди в 1555 крб., неподільних фондів 750 крб., виділено на культурно-побутові потреби 255 крб., до фонду допомоги непрацездатним 100 крб., на громадське харчування 100 крб. Прилуцький р-н - розподіл проведено по всіх колгоспах, пересічна оплата трудодня 1 крб. 03 коп. Найбільший заробіток артіль при чотирьох дорослих робітниках 41 500 крб., прибутковість колективного господарювання пересічно на 10 % більша індивідуального. У Павлоградському р-ні завдяки господарським успіхам артілі "Пам'ять Леніна", правильному розподілу наслідків господарювання, гарній організації праці артіль зростає. У серпні минулого року артіль об'єднувала 197 господарств, надалі йде бурхливе зростання. Так, за 10 днів серпня місяця вступило 54 господарства. За вересень 81 господарство, за листопад 54 господарства, за грудень 153 господарства й за 5 днів січня 27 господарств.

Але є випадки байдужого й навіть злочинного ставлення з боку окремих управ колгоспів та районних організацій до розподілу наслідків господарювання. Багато районів пояснюють затримку розподілу відсутністю агрономічних робітників, в той же час не помічають, що в окремих колгоспах розподіляють наслідки господарювання по їдцях та окремі управи так розподіляють, щоб розвалити колгосп. Так, у Шепетівському р-ні Новицький колгосп

порушив принципи розподілу натуральної частини, наслідків господарювання, затвердивши розподіл не в залежності від трудоднів, а від кількості їдців, внаслідок чого один колгоспник, що має двох їдців та проробив у колгоспі 179 трудоднів, або виробив 210 трудоодиниць, одержав 35 пудів хліба (норма на їдця 17 пудів 20 фунтів). Другий колгоспник, що мав 6 їдців та що проробив 50 трудоднів, або 58 трудоодиниць, одержав 105 пуд. зерна. Коли б дотримувались розподілу за принципом трудоодиниць то перший колгоспник одержав би 121 пуд 12 фунт., а другий 33 пуда 14 фунт. В Новоушицькому районі артіль "Трактор" ще й досі не закінчила розподілу наслідків господарювання. Колгоспники вимагають розподіляти наслідки господарювання, а правління не поспішає. Коли біднячка Васелашко заявила на зборах, що треба нарешті закінчити розподіл, голова артілі Нікітін та рахівник Бурчинський обляяли колгоспницю. В Макарівському р-ні до цього часу жодний колгосп не закінчив розподілу наслідків господарювання. У Лебединському р-ні з 44 колгоспів остаточно розподілили наслідки господарювання в 19 колгоспах. У Словечанському р-ні районів організації байдуже ставляться до роботи розподілу наслідків господарювання. Майже жодний агроном не виїхав провести роботу в колгоспах. У Білопольському р-ні до правління Прорубського СОЗу "Новий шлях" пролізли куркулі й довели СОЗ майже до розвалу. До цього часу не розподілили наслідків господарювання, і созівці примушені купувати собі їжу у куркулів. Правління, проте, про себе не забуває. Член правління Єременко взяв собі 40 пуд. жита, 40 пуд. пшениці, Кірнос - понад 150 пуд. різних культур, другий Кірнос понад 100 пуд., тоді як біднота, що має зароблених 200 трудоднів, одержує авансом по 7- 10 крб.

У Голопристанському р-ні розподіл наслідків господарювання не закінчили через відсутність рахівника. Також через це саме і у Бишівському р-ні. У Луганському р-ні розподіл наслідків господарювання зроблено по 22 колгоспах орієнтовно. Зробити остаточно не можна, бо "в колгоспі здорово запутано справу з обліком праці" (з інформ. листа РВКу).

Форми куркульських протидій справі колективізації

Куркуль вбачає в розгорненні колгоспного руху свою остаточно й неминучу загибель. Саме тому куркулі й ворожі елементи розгорнули шалену агітацію проти колективізації, залякуючи бідноту та середняцтво. Вони ведуть агітацію за збут реманенту, мотивуючи тим, що МТС забезпечить цілковито всім і всіх. Вони проти збільшення посівплощ за рахунок толок "ніде буде скотину пасти", вони проти посіву техкультур "сійте коноплі, їх у вас заберуть, а самих пошлють з торбами хліб просити". Куркуль навіть певними формами масової роботи в окремих районах впливає на несвідому частину молоді та бідноти (Попільнянський р-н). Це можна ствердити такими фактами: у Бердичівському р-ні куркуль проводить агітацію проти колективізації. Він залякує бідняцько-середняцькі маси "що воно так довго не буде", "скоро війна буде", "коли вступиш до колгоспу, то пошлють на Донбас", або " вступиш до колгоспу із голоду умреш" та ін. Куркульській агітації не організовано більшовицької відсічі. Отже і не дивно, що на 20 січня 31 р. в цьому районі колективізовано господарств 28,6 % та ця цифра залишається стабільною.

У с. Іванівка та Сантарка Коростенського р-ну куркулі та ворожі елементи виступили відкрито проти тих кандидатів до сільрад, що записались до колгоспу. Підкуркульник у с. Сантарці (польська с/рада) Гарбов Павло заявив так: "Приїхали до нашого села татари і говорять за колективізацію. Привезуть своїх людей комуністів, щоб вони тут працювали". У с. Іванівці цього ж р-ну підкуркульник Антонюк Карпо па виборчих зборах заявив: "Навіщо ви зміщуєте колективізацію з перевиборами Рад? Це зовсім друга справа. Колективізація добровільна, а перевибори обов'язкові". В цьому районі колективізовано господарств тільки 17,4 %, У П'ятихатському р-ні, в районі діяльності МТС куркулі ведуть агітацію за збут наявного реманенту і робочої худоби, мотивуючи тим, що МТС забезпечить це сам. У Понорницькому р-ні куркуль агітує проти поширення засівплощі, знищується толоку для

того, щоб знищити худобу, бо не буде толоки, ніде буде вигнати скотину, то ріж її. Посилено агітують також проти посіву коноплі і особливо проводять серед молоді, виділяючи для цього окремі хати в селах, запрошують туди молодь, там її напувають горілкою та ведуть відповідну агітацію. Не відмовляються куркулі й від того, щоб притягати на свою сторону різними подачками окремих несвідомих бідняків, що підпадають під куркульський вплив. Один такий підкуркульник виступив на зборах одного з купив с Понорниці з такою промовою: "Чому ви не приймаєте куркулів до колгоспів? Ви кажете, що вони куркулі й не повинні бути в колгоспі. Ні, це не куркулі, це працівники з мозолястими руками. Коли ви їх приймете в колгосп, тоді й ми будемо всі в колгоспі". В с. Августівка Одеського р-ну на загальних зборах виборців, де обговорювалось питання про колективізацію, виступив куркуль з заявою: "Селяне, не записуйтеся до колгоспу, бо робитимете на чужих". У Лохвицькому р-ні глитайня агітуючи заявляє: "Колгосп це панщина. Раніш на військову службу брали на певний строк - 25 років, а в колгосп беруть невідомо до якого часу". У Грушевському р-ні куркульська протиколгоспна агітація особливо яскраво відбивається у таких висловах: "Старайтеся не вступати до колгоспу до закінчення п'ятирічки, бо коли закінчиться п'ятирічка до колгоспу не приймуть і не будуть примушувати вступати. Колективізація не є добровільна, а примусова. Тому збувайте все, що є, знищуйте своє господарство, а тоді вступайте в колгосп. Нехай тоді колгосп розживається". У с. Вовковинці Шепетівського р-ну куркулі ведуть агітацію проти колгоспного будівництва. Тут куркуль відверто заявляє: "Забрали у мене кращу землю, віддали її голодранцям і хочете, щоб мовчали? Буду підбивати людей, щоб не йшли до колгоспу". В цьому ж селі протирадянську роботу проводить секта баптистів. У с. Семенівці Зачепилівського р-ну, куркулі ширили чутки, що "радвіада для того вигадала п'ятирічку, щоб збудувати поміщикам їх маєтки, а потім прийдуть пани і візьмуть все до своїх рук". У с. Іванівці Коростенського р-ну у зв'язку з завданням, наданим селу та колгоспу садити лозу, куркулі поширюють таку агітацію: "Ось бачите, в колгоспі сіють лозу. Це для того, щоб плести нагаї для колгоспників і підганяти їх на роботі, та плести лапті, бо на чоботи в колгоспі не заробиш". У Петриківському р-ні куркульня розводить таку агітацію: "Нема посівного матеріалу, все позабирали по хлібозаготівлях. Чого це так багато балакають про колективізацію? Всі знають, що таке колективізація - чоловік сам коли подумав то й піде, а про це не треба говорити на всіх зборах. Як його йти в колгосп, коли в якомусь районі у колгоспівців весь хліб позабирали по хлібозаготівлі, а у наших якщо не забрали ще, то заберуть. У селі куркулів у нас нема. Годі кричати про куркулів, ми всі однакові, голі й босі". Куркуль вживає терористичні акти, що стверджуємо такими фактами: у с. Олександрівці Семенівського р-ну куркулі підпалили колгоспну садибу, що розташована в колишній куркульській садибі. Згоріло приміщення сільради, два двора колгоспу та двоє бідняцько-середняцьких господарств. У с. Дмитровці Бердянського р-ну глитайсько-попівська зграя намагається перешкодити суцільній колективізації через застосування терору. Так, піп за допомогою куркуля поширює різні нісенітниці, підбиваючи селян не йти до колгоспу, а колгоспників вибувати з колгоспів. Був випадок, коли купка глитайв на чолі з церковним старостою побили двох колгоспників - активістів. Вночі з 25 проти 26 січня куркулі заскочили в канцелярію СОЗу ім. 13-річчя Жовтневої революції і вчинили там бешкет, пошматували портрети Леніна і Сталіна, прапор артілі та мапу п'ятирічного будівництва. Треба відмітити, що в цьому районі колективізація бурхливо зростає. Це свідчить те, що за час з 10 січня по 20 січня кількість колективізованих бідняцько-середняцьких господарств збільшилась з 57,8 % до 62,6 %. Куркуль навіть робить спроби використати жебраків для агітації проти колективізації. Так, у Шепетівському р-ні куркуль використовує протирадянський елемент під виглядом жебраків. Наприклад, у с. Плесна з'явилась жебрачка, що ходила по селу і плакала, ніби-то вона була в колгоспі і мусить тепер просити хліб. Виявилось, що це черниця - одна з багатьох, яких куркулі, проінструктувавши, розсилали по селах для протиколгоспної агітації. У Савранському р-ні куркулі використовують жебраків, що співають такі пісні, складені куркулями: "віддав коня, віжки, а сам іди в базар пішки", "тато в СОЗі, мама в СОЗі, діти босі на дорозі", "нема чобіт,

тільки лапті, розіб'ємо СОЗ на клапті". У цьому ж районі в с. Кам'янувате організовано колгосп з штундистів під назвою "Євангеліст № 3". У с. Стара Острівка було бажання організувати католицький колектив (докладно про цей факт ми запитали РВК). Є окремі факти, коли куркулі намагаються пролізти до колгоспу і там проводити своє шкідництво. Так, у Нікопольському р-ні у колгоспі "Пахар" був за голову цього колгоспу син розкуркуленого, що намагався розігнати колгоспників усупільненням продуктивної худоби. В СОЗі ім. Шевченка розкуркулений під ознакою 100 % виконання хлібозаготівлі домагався вивезти з колгоспу увесь хліб, навіть не залишивши насіння, та для споживчих потреб. Коли стали за це говорити, він заявив: "Ви мене розкуркулили, то й я вас розжену". У колгоспі "Піонер" на Криворіжжі пролізши до колгоспу куркулі вели розкладницьку роботу, відверто агітували: "Разом з загибеллю колгоспу загине й біднота та середняцтво". "Спасайтесь, скоро Христос прийде, виписуйтеся з колгоспу". У Краснолуцькому р-ні в артїлі "Культура" біднотою викрито глитая, але частина бідноти по-опортуністичному поставилася до нього. Замість вигнати його з колгоспу ця група з бідноти обмежилася тим, що винесла йому сувору догану з попередженням за зрив агрокультурних заходів в артїлі, за підбурювання колгоспників не виконувати план хлібозаготівлі. У Дунаєвецькому р-ні частина одноосібників с. Горчичне, загітована куркулями, відмовилася дати відомості бригаді по перевірці стану реманенту, заявляючи: "Ви хочете взяти машини для ремонту, щоб навесні не віддати і цим примусити нас піти до колгоспу". У цьому ж районі одна біднячка-колгоспниця, загітована куркулями, пішла по селу просити картоплі, заявляючи, що вона здихає з голоду, в той час, коли у неї, виявилася 40 пуд. картоплі, яку вона одержала при розподілі наслідків врожаю. Цю агітацію куркулі сусіднього села хотіли використати для- агітації проти колективізації. У Верхнедніпровському р-ні деякі "активісти" с. Бороновиці під час обговорення питання про суцільну колективізацію, виступають з захистом куркулів: "Навіщо нам їх розкуркулювати і виганяти? Вони люди свої, яких можна в колгосп прийняти. Від цього буде тільки допомога". У Корсунському р-ні внаслідок шаленої агітації куркулів, якій не дано належної відсічі, деяка частина жінок-біднячок виступає проти колективізації. У с. Дробовиці, куди приїхала буксирна бригада колгоспників, жінка-біднячка - виступила на зборах з такою промовою: "Посилайте до нас хоча б з 10 сел колгоспників; а ми до колгоспу не підемо хоть і голови ріжете". У с. Чаплинці Верхнедніпровського р-ну немає жодного колективізованого господарства. Там глибоко втілена куркульська агітація ще й досі. "Не можна Чаплинку колективізувати. Там і землі до цього непридатні та й село дуже бідне. Державі від цього не буде жодної користі, бо артіль не зможе вивезти й жодного фунта".

Група інформації оргсектора НКЗС
Згідно: *Крайнева*

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 77, арк. 46, 48 зв.- 49 зв. Склогограф. прим.

№ 129

ДОВІДКА НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО 173 РАЙОНИ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА УКРАЇНІ³ НА 30 СІЧНЯ 1931 Р.

12 лютого 1931 р.

I. На 30 січня 1931 р. по Україні є 173 райони суцільної колективізації. З них: а) в Степу - 126; б) на Лівобережжі - 17; в) на Правобережжі - 30; г) у Поліссі немає жодного району суцільної колективізації.

П. У відсотках до загальної кількості адміністративних районів райони суцільної колективізації становлять: а) по Степу - 73,1 %; б) по Лівобережжю - 20,0 %; в) по Правобережжю - 15,6 %.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 142, арк. 152. Копія.

³ З більш як 500 районів. Проте план хлібозаготівлі 1930 р. виконали (річне завдання) лише 38 районів УСРР (ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 661, арк. 46, 93).- Док. № 129.

№ 130
ЗАЯВА ДО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ СЕЛЯНИНА
О. І. МАКСИМЕНКА З КОМУНИ "ЧЕРВОНА ПЕРЕМОГА"
ЮР'ІВСЬКОГО Р-НУ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ
ПРО ЗАТРИМКУ РОЗРАХУНКІВ ПІСЛЯ ВИХОДУ З КОМУНИ

*12 лютого 1931 р.**

Від Максименка Олексія Івановича Юр'ївського району,
Преображенської сільради
Комуна "Червона перемога"

Заява

До Колгоспцентра харківського. Прохаю Центральну колгоспсекцію розібрати суть моєї справи. Бувши членом комуни "Червона перемога" з 1929 р. 25 грудня, проробивши по 1931 рік 1 січня, заробив грошей 309 крб. та 176 крб. вкладом вніс, всього - 485 крб. Тепер я подав заяву о виході із комуни "Червона Перемога" і мене по желанію виключили, причому пройшовши відчитний рік, розрахувавшись за всі долги. Причитається мені чистих коштів одержати 213 крб. Причім, грошей не дають і харчів не дають ні на дом, ні на столовій, а грошей дають тільки 10 % - 25 крб. Я сам по соцстану маломіцний середняк, належу в III групу. Купить хліба нігде, та й грошей 25 крб. і тих не дають.

То прохаю центральну колгоспсекцію вияснити мені, коли такий закон [є], щоб так з бідняками розчитувались, то буду терпіти голодом, потому що ми тільки з куркулем так розчитуємося, як з нами. А коли можна дати пораду, що робить, то прохаю не отказать. Складається рада комуни "Червона перемога" - голова Васецький Трохим П., зам. Візниченко Яків Н.

Мій адрес: Юр'ївський район, Преображенська сільрада, станція Орілька, Максименко Олексію. Чому прохаю колгоспцентр вияснити цю справу⁴. О. Максименко.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 350, арк. 58-59. Оригінал. Рукопис.

^{*} Дата одержання заяви в Укрколгоспцентрі.

⁴ Відповіді Укрколгоспцентру безпосередньо О. І. Максименку не знайдено. Але з іших подібних запитів і відповідей видно, що з селянами, які вибули з колективів, розраховуватися не поспішали, по-перше, часто-густо не було чим, по-друге, видавали лише певну частку, по-третє, подекуди вважали такого селянина як "чужий елемент", ігноруючи його бідкання щодо повернення усупільненого при вступі в колгосп майна.- Док. № 130.

№ 131
З ЗВЕДЕННЯ ГРУПИ ІНФОРМАЦІЇ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО АГІТАЦІЮ ПРОТИ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

12 лютого 1931 р.

Форми куркульських протидій в районах суцільної колективізації

Залишки куркулів у районах суцільної колективізації ведуть шалену боротьбу за те, щоб зірвати колгоспне будівництво. Основною формою куркульських протидій є спроба зірвати колгоспи зсередини та шалена протиколгоспна агітація. По окремих районах наводимо такі факти куркульських протидій.

Нікопольський р-н. Куркуль, бачучи свою загибель, змінює тактику - від одвертих виступів проти колективізації, намагається пролізти в колгоспи, аби вести руйнацьку роботу всередині колгоспу. Маємо приклади. В одному колгоспі був голова правління - син розкуркуленого (артіль "Пахар"), який намагався розігнати колгосп усупільненням продуктивної худоби. В СОЗі ім. Шевченка розкуркулений під знаком виконання 100 % хлібозаготівлі домагався вивезення колгоспом всього хліба, навіть не залишивши посівматеріалу та необхідної кількості хліба для споживання членів, заявляючи: "Ви мене розкуркулили, то я вас розжену".

Комінтернівський р-н. Боротьба куркуля проявляється в таких методах: влаштування вечірок, пияцтво, підбурювання проти міроприємства. Приклад - с Сербка, бідняк партизан Яковенок виступає на загальних зборах і каже: "Чого ви пристали, дайте нам спокійно пожити, ми землю у поміщиків забрали з гвинтовкою, й з гвинтовкою її віддамо в колгосп". В с. Антоно-Кодинцеве голова артілі Любченко заявляє: "Хочете колективізації та ще й посівматеріал. Не дамо. Забирайте землю й пийте нашу кров". В с. Каїри куркуль агітує за колективізацію, пролізуючи до колгоспу, аби розвалити його зсередини, і коли добився розвалу колгоспу, то сам залишився з печаткою колгоспу.

Новоградківський р-н. По одній сільраді маємо таку куркульську агітацію: "Не йдіть до колгоспів, бо там будуть усупільнювати жінок, будуть класти колгоспникам печатку № 666 (що означає "ірод"), а також куркулі намагаються скликати збори жінок і діяти через останніх.

Риківський р-н. Під час масового походу робітників та колгоспників в села Вільховатку та Хацапетівку, серед одноосібників були настрої: "через рік прийде антихрист, тоді ми всі загинемо, зараз йде війна, треба берегти хрести". Коли одноосібний бідняк Хацапетівської сільради Згинник Петро хотів написати заяву про вступ до колгоспу, то його дружина загрожувала відрубати руку.

Оці характерні менти свідчать про занадто великий вплив глитайні та ворожих елементів на бідняцько-середняцькі маси села.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 142, арк. 159. Засвідчена копія.

№ 132
ПОВІДОМЛЕННЯ КОСТЯНТИНІВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
АРТЕМІВСЬКОГО ОКРУГУ ВУЦВКУ ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ
А. Н. АКСЬОНОВА ЗА НЕЗДАЧУ ЛИШКІВ ХЛІБА

22 лютого 1931 р.

ВУЦВКУ, Приймальна голови, на № 42540 від. 1.ІІ. [1931 р.]
Копія: Московському Центральному "Дому селянина"

Костянтинівський райвиконком повідомляє Вас, що гр. Аксьонов був розпроданий за злісну нездачу хлібних лишків, а по-друге, він дійсно скрив від сільради не 0,8 га, а 2 га промислового городу. З другого боку, определена загибель врожаю на 60 % не відповідає дійсності, що це определення було орієнтовним задовго до врожаю, з чого робити висновки про відсутність хліба не можна, бо він зняв врожай пересічний по сільраді, а здав значно менше хліба, ніж такі ж самі господарства цієї ж сільради. З окладного листа зовсім не видно, як це фактично так, а тому, остверджуючи попередні наші висновки, повідомляємо, що ми цю справу знову перевірили й наші висновки повністю стверджуються, а тому прохання вважати цю справу за вичерпану. Треба додати, що Аксьонов дійсно куркуль, про це ми маємо вичерпуючий матеріал⁵.

Голова райвиконкому *Кузьмін*
Секретар РВК *Давидов*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 178, арк. 86. Оригінал.

⁵ Справа з розглядом скарги Аксьонова мала затяжний характер. 16 листопада 1930 р. "Дом крестьянина Московской области" (м. Москва, Трубна площа) за скаргою Аксьонова доручив прокуратурі Костянтинівського р-ну перевірити правильність доведення йому твердого, завдання. Не маючи відповіді протягом двох місяців, Аксьонов 16 січня 1931 р. телеграфує "Дому крестьянина", що жодних заходів не вжито, більше того, його майно описали вдруге. Розпорядженням ВУЦВК розгляд скарги було прискорено й приймальна ВУЦВК одержала відповідь Костянтинівського райвиконкому, що публікується. Таким чином, скаргу залишено без наслідків. Розслідування проводилося і по лінії прокуратури. 6 березня 1931 р. районний народний слідчий 9-ї дільниці Артемівського округу Рибалка повідомив ВУЦВК і Москву, що "гр-на Аксьонова було розпродано за злісну невдачу лишків по хлібозаготівлі, затаєних від сільради, а також за затаєння 2 та промислового городу. Крім того, обкладений експертом в сумі 108 крб. 25 коп., Аксьонов цього обкладення не виконав. За все вищенаведене на Аксьонова Костянтинівською райміліцією заведено кримінальну справу про обвинувачення його за арт. 58-м КК, яка зараз знаходиться в райнарсуді Костянтинівського р-ну". Отже, селянин не тільки був розкуркулений, але й відданий до суду. Вироку в справі немає, як і самої скарги Аксьонова.- Док. № 132.

№ 133
ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКОЇ
РАЙОННОЇ ЗАСІВНОЇ ТРІЙКИ ПРО ОБМЕЖЕННЯ
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ Й ПЕРЕСЕЛЕННЯ СЕЛЯН НА ВИСЕЛКИ

23 лютого 1931 р.

Брали участь: члени засівтрійки Дуднік, Кирюта, Онопченко.

Запрошені: с. Роботище - Карпинчик Дем'ян - голова сільради, Калачев Купріян - голова колгоспу, Мінеєв Варфоломей - голова КНС; с. Рудокопи: голова сільради Беркуль; с. Кам'яний Майдан: голова сільради Пашковський; с. Орени: голова сільради Кулічук; с. Генріхівка - голова сільради Ковальчук, секретар Кас'янчук, голова колгоспу Бондарчук; с. Немильня - голова колгоспу Козерацький; с. Марушівка - голова сільради Махдан (голова колгоспу Шуберт, голова КНС Шуберт) ; с. Кукове - голова сільради Мартинівський, голова КНС Тимощук, голова колгоспу Матвійчук; с. Миколаївка - голова сільради Гуч Август, голова КНС Рот Густав.

Порядок денний:

1. Про обмеження землекористування куркульських господарств
2. Біжучі справи.

Головує т. Дуднік Секретар т. Кагукин

Слухали: 1. Про обмеження землевпорядження куркульських господарств (т. Кондратюк).

Ухвалили:

По Кам'яно-Майданській сільраді:

1. Лінерт Емануїл Людвиків: 11, 31 дес, 7 душ. Користується постійною найманою працею, за невиконання лісозаготівель його віддано до суду. Обмежити в землекористуванні і виселити на виселок.
2. Генкель Август: 11 дес, 11 їдців. До революції мав круподерню та олійницю, користується постійною найманою працею. Обмежити в землекористуванні й виселити на виселок.
3. Гарбовський Йосип: 14 дес, 8 їдців, до 1928 р. мав драчку, а з 1928 р. драчка за непридатністю не працює, найманої праці не використовував, нетрудових прибутків немає. Оскільки це господарство не має куркульських ознак, доручити сільраді ще раз переглянути це господарство, розглянути матеріали на засіданні сільради й всі матеріали в декадний термін представити до РВК.
4. Пузина Семен: землі 14 дес, душ 10. Оскільки в документах сільради не зазначено ознак про належність господарства до категорії куркульських, доручити сільраді ще раз переглянути це господарство, розглянути па засіданні сільради й всі матеріали представити в декадний строк до РВК.
5. Беренд Райнгольд Самуїлов: 8 дес, 6 душ, займався спекуляцією м'ясом та виробами з нього, займався мехларством, позбавлений виборчих прав. Доручити сільраді та фінчастині додатково переглянути це господарство й матеріали в декадний термін представити до РВК.

По Миколаївській сільраді:

1. Ляу Герта: 12,27 дес, душ 6, в минулому мала 30 дес. Господарство куркульське. Оскільки Ляу виїхала невідомо куди й залишила господарство без догляду, усе господарство і землю передати до колгоспу.
2. Гуткнехт Юліуш: душ 4, землі 10 дес, куркульське господарство. Оскільки Гуткнехт виїхав невідомо куди, залишивши господарство без догляду, усе господарство і землю передати колгоспу.
3. Шпренгер Кристіян: душ 2, землі 8,46 десятин, господар сидить в БУПРі, а решта сім'ї виїхала невідомо куди, залишивши господарство без догляду. Тому усе господарство і землю передати до колгоспу.
4. Шпрингер Давид: землі 10,80 дес, душ 2, куркульське господарство; залишив його без догляду і виїхав невідомо куди. Все господарство і землю передати до колгоспу.
5. Петер Давид: землі 12 дес, душ 4, куркульське господарство; виїхав невідомо куди, залишивши господарство без догляду. Все господарство разом з землею передати до колгоспу.
6. Цільке Генріх: землі 20,95 дес, душ 10, експертник 1930 р., майно ліквідовано за невиконання твердого завдання та сільгосподатку. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
7. Россель Герар: землі 16,15 дес, душ 6, експертник 1929/30 р., майно передано до колгоспу за невиконання хлібозаготівель; куркульське господарство. Обмежити землекористування та виселити на виселок.
8. Альф Густав: землі 12 дес, душ 8, експертник 1930 р., використовує найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
9. Куят Рудольф: землі 11,35 дес, душ 8, експертник 1930 р., за невиплату податків господарство продано.

Приймаючи до уваги, що сільраді не представлено матеріалів про куркульські ознаки Куята доручити сільраді вкупі з представником РВК зібрати матеріали про минуле Куята, розглянути їх на засіданні сільради й в декадний термін представити їх до РВК. Вважати, що сільрада підійшла недостатньо уважно до справи виявлення куркулів серед експертників 1929/30 р., яких по Миколаївській сільраді нараховується 18 господарств, а тому запропонувати сільраді разом з уповноваженим РВК переглянути ці господарства й в декадний термін всі матеріали представити до РВК.

По Рудоконській сільраді:

1. Рихтер Артур Августович: землі 8,25 дес, 5 душ, експертник 1929/30 р. Крупорушку мав до 1930 р., після чого здав її, експлуатує постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
2. Рознер Данило Данилів: 17 дес, душ 4, експертник 1929/30 р. й 1930/31 р., використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
3. Красовський Станіслав Петрів: землі 9,50 дес, душ 5. До революції мав 21 дес, експертник 1929/30 р. та 1930/31 р., експлуатує постійну найману працю, за невиплату податків господарство продано. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
4. Маркс Лідія Фердинандівна: 11,50 дес, 11 душ, експертник 1929/30 р., до революції мала 20 дес. землі, спекулює худобою, використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
5. Рознер Фердинанд Данилів: 14,75 дес, душ 7, до революції мав 16,50 дес, експертник 1929/30 р. Експлуатує постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.

6. Острожинський Людвик Данилов: 17 дес, 8 душ, господарство прагне до самоліквідації шляхом розпродажу майна. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
7. Гемке Людвик Андр.: 15 дес, 6 їдців, на хмільнику і в господарстві використовує постійну найману працю. Обмежити в землекористуванні і виселити на виселок.
8. Отто Іда Адольфовна: 16 дес. землі, їдців 6, до революції мала 22 дес, експертниця 1929/30 р., використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
9. Дрейф Август, Фр.: 5 дес., 4 душі, служник релігійного культу. Землю передати в колгосп, не залічуючи на виселок.
10. Герман Адольф Данилів: 13 дес, душ 6, мав олійницю до 1930 р., коли здав її до СТВ, аби уникнути податків. Обмежити в землекористуванні й виселити на виселок.
11. Барах Мотель Ельк.: 3 дес, 9 душ, бувший спекулянт, єврей, позбавлений виборчих прав. Не обмежувати.

По Роботищенській сільраді:

1. Легензов Іван Ніконов: 12 дес, 6 душ, бувший спекулянт, позбавлений виборчих прав; експертник. Обмежити в землекористуванні і виселити на виселок. Оскільки характеристика Легензова, що написана секретарем сільради, розходиться по змісту з протоколом пленуму сільради й що характеристика дана на підпис голові сільради та колгоспу, а сам секретар її не підписав, тому справу передати наслідчому для притягнення його до права.
2. Землі ліквідованих куркулів Луфуеренко Андрія, Корзуна Тихона, Легензова Якова, які тимчасово передані в СТВ, передати колгоспу.

По Немільненській сільраді:

1. Гончарук Терешко: землі 12 дес, 4 душі, експертник 1930/31 р., перекупщик великої рогатої худоби, вживає постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
2. Шевчук Нікон: землі 10 дес, душ 3, експертник 1930/31 р., перекупщик великої рогатої худоби. Використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
3. Гончарук Іван Сергієвич: 12 дес землі, 7 душ, експертник 1929/30 р., вживає постійну найману працю, куркуль. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
4. Туровець Мартин: 8 дес, душ 3, експертник 1929/30 р., вживає постійну найману працю, перекупщик рогатої худоби. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
5. Д'яченко Антон: 12 дес, 5 душ, експертник 1930/31 р., вживає постійну найману працю й має нетрудовий прибуток через використання складних с/г машин. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
6. Бортник Юхим: землі 14 дес, душ 7, платить налог з надвишкою, експлуатує постійну найману працю. Обмежити землекористування и виселити на виселок.

По Романовецькій сільраді:

1. Мельник Прокоп: 10 дес, 4 душі, експертник 1929/30 р., господарство продано за невиплати хлібозаготівель. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
2. Тимошов Прохор: землі 13 дес, душ 9, експертний 1930/31 р., використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити, на виселок.

3. Троцький Омелян: землі 11 дес, душ 8, користується нетрудовими прибутками через експлуатацію складних машин. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
4. Підкаура Федор: 9,50 дес, 7 душ. Використовує постійну найману працю, має нетрудовий прибуток через експлуатацію складних сільгоспмашин. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
5. Кулявець Тихон: 9 дес, 6 душ. Систематично використовує найману працю, сам ВИЧИНЯЄ шкіри, має нетрудові прибутки. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
6. Власнюк Дмитро: 7 дес, 4 душі, має круподерню. Використовує постійну найману працю, має прибуток від експлуатації складних сільгоспмашин. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
7. Карпишин Микола: землі 5 дес. та орендної 3 дес, душ 5, перекупщик жирових продуктів й отправляє їх у інші місця, від чого має нетрудовий прибуток. Використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
8. Борисюк Марко: 10 дес, 5 душ. Господарство прагне до самоліквідації шляхом продажу майна. Обмежити землекористування и виселити на виселок.

По Марушівській сільраді:

1. Маер Катерина Григор'ївна: 16 дес, 5 душ, експертне господарство 1929/30 р. В минулому мала 25 дес. землі. Користується постійною найманою працею. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
2. Шмідт Густав Августов: 16 дес, 6 душ, експертник 1929/30 р., в минулому мав олійню, користується постійною найманою працею. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
3. Граф Іоган: 10 дес, 12 душ. Оскільки матеріали, представлені сільрадою про належність Графа до категорії куркульських господарств, є недостатні, тому доручити сільраді ще раз переглянути це господарство, дати належну характеристику його, розглянути на засіданні сільради й в декадний термін матеріали представити до РВК.
4. Михайлов Макар Іванів: 15 дес, душ 9. Оскільки матеріали сільради представлені недостатні, тому доручити сільраді ще раз переглянути це господарство та матеріали в декадний термін представити до РВК.
5. Ратке Ольга та Бух Гуго: 16 дес, 6 душ. Використовує постійну найману працю, господарство прагне до самоліквідації шляхом розпродажу майна. Обмежити землекористування й виселити па виселок.
6. Тавс Яков Павлов: 15 дес, 6 їдців. В минулому мав швецьку майстерню, використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
7. Кригер Адольф: господарство ліквідовано, його вислано, за межі УСРР. Землю передати до колгоспу. Оскільки сільрадою не переглянуто господарства по кол. Любахину та Людгардину запропонувати сільраді такі господарства переглянути, виявити куркулів, розглянути на засіданні пленуму сільради, й всі матеріали разом з докладними характеристиками представити в декадний термін до РВК.

По Федорівській сільраді:

1. Адамський Франц Каролів: 11 дес, 5 душ, експертник 1929/30 р. та 1930/31 р., був власником вітряка, використовує найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
2. Весельський Іван Тофілів: 16 дес, 10 їдців, експертник 1929/30 р., 30/31 р., був власником вітряка, використовує найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.

3. Войцеховська Мар'я: 18 дес, 6 душ, експертниця 1929/30 р. та 1930/31 р., сім'я контрабандиста, вживає найману працю. Виселити на виселок і обмежити землекористування.
4. Адамський Іван Томащів: 19 дес, 5 душ, експертник 1930/31 р. Постійно використовує найману працю, сім'я контрабандиста, майно продано за невиконання податків, обмежити землекористування...*
5. Савіцький Іван Пудів: 12 дес, 4 душі, експертник 1930/31 р., вживає постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
6. Адамська Антоніна: 16 дес, 3 душі. До революції мала 20 дес., розкуркулена в 1921 р., господар висланий в 1930 р. Обмежити землекористування і вислати на виселок.
7. Големб'євська Аделія Лукашова: 13 дес, 1 душа, чоловіка вислано 1930 р., майно перейшло до колгоспу, сама залишилась через хворість. Використовує постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
8. Корицький Кароль Франків: 12 дес, душ 7, був власником крупорушки, яку здав в 1929 р. до СТВ, експертник 1929/30 р. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
9. Гейне Едуард: 4 дес, 6 душ, експертник 1929/30 р. за наявність в господарстві вітряка, який з 1930 р. через непридатність не працює. В сучасний момент Гейне працює мірошником в колгоспі. Залишити в селі і землекористування не обмежувати.
10. Заяць Людмила: 6 дес, 8 душ. Експертниця 1929/30 р. Через інвалідність вживає найману працю. Мала просорушку, яку в 1930 р. передала до виробосередку. Оскільки господарство не має куркульських ознак і в минулому було теж середняцьким, тому його не обмежувати.
11. Запольський Станіслав Станіславів: 15 дес, душ 8. До революції мав 20 дес, розкуркулений, сім'я контрабандиста, вживає постійну найману працю. Обмежити землекористування і вислати на виселок.
12. Кисилевський Андрій Франців: 13 дес, 5 душ. До революції мав 19 дес, розкуркулений, вживав постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
13. Рудницький Йосип Іванів: 12 дес, 5 душ, вживає постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
14. Корицький Іван Степанів: 12 дес, душ 7. До революції мав 18 дес, розкуркулений, вживає постійну найману працю, платить податки з надвишкою. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
15. Весельська Антоніна: 9 дес, 5 душ, розкуркулена, вживає постійну найману працю, сім'я контрабандиста. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
16. Корзун Олександр Петрів: 9,50 дес, 7 душ, до революції мав 60 дес. землі, розкуркулений, вживає найману працю, використовує складний с/г реманент для прибутків. Обмежити землекористування й вислати на виселок.

По Генриховській сільраді:

1. Павлюк Олександр: 18 дес, їдців 7, експертне господарство 1929/30 р. та 30/31 р. До революції було в користуванні 30 дес. Систематично вживає найману працю, лихвар. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
2. Ладан Мосій: 18 дес, їдців 10. До революції в користуванні було 35 дес, систематично вживає найману працю, лихвар, ліверант. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
3. Мельничук Онуфрій Гордіїв: 13,5 дес, 6 їдців, експертник 1929/30 р., систематично вживає найману працю. Через експлуатацію складних с/г машин має прибуток, ліверант. Обмежити землекористування й виселити на виселок.

4. Лисюк Кость Дем'янів: 17,55 дес, душ 6, до революції мав 99 дес, експертник 29/30 р. Господарство ліквідовано за невивплату податків. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
5. Павлюк Лук'ян: 12 дес, 6 їдців. Від використання складних машин с/г має нетрудовий прибуток. Систематично вживає найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.

По Новороманівській сільраді:

доручити т. Кирюті переглянути склад сільраді, а також вкупі з активом переглянути заможні господарства з метою виявлення куркулів.

По Галовській сільраді:

1. Дашок Федір: 10,5 дес, їдців 3,5, сім'я висланого куркуля. Господарство прагне до самоліквідації шляхом розпродажу майна. Експертне господарство 1929/30 р. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
2. Гичко Данило Іванів: 8 дес, 5 душ. До революції мав 20 дес, розкуркулений, зараз член колгоспу. Обмежити землекористування, виселити на виселок та виключити з колгоспу.
3. Стоцький Іван Хомів: 10 дес, 3 душі, господарство розкуркулене, займається спекуляцією, прагне до самоліквідації шляхом розпродажу майна. Обмежити землекористування й вислати па виселок.
4. Опанасюк Ганна, Бульковський Йосип, Гироль Христя: оскільки сільрада не представила матеріалів про належність цих господарств до категорії куркульських, доручити сільраді та т. Кирюті додатково обстежити ці господарства й матеріали в декадний термін представити до РВК.

По Орепівській сільраді:

1. Троцький Михайло Іванів: 13,44 га, 7 їдців, експертник 1929/30 та 1930/31 р., вживає постійну найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
2. Веремійчук Семен Артемів: 11,94 га, 6 їдців, розкуркулений, експертник 1929/30 р., постійно використовує найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
3. Троцький Андрій Корніїв: 16,83 га, 8 їдців, експертник 1929/30 р. та 1930/31 р., бувший крамар, мав вітряки. Обмежити землекористування та виселити на виселок.
4. Троцький Федір Андрійов: 8,92 га, 4 їдці, експертник 1929/30 р., використовує постійну найману працю, мав вітряка. Обмежити землекористування та виселити на виселок**.
5. Ярмалюк Стасько Павлів: 14,50 га, 9 їдців. Оскільки в господарстві немає куркульських ознак, доручити сільраді ще раз переглянути це господарство і матеріали в декадний термін представити до РВК.
6. Кравчук Віктор Данилів: 12,74 га, 3 їдців, експертне господарство 1929/30 та 30/31 р., користується найманою силою. Господар висланий за межі України. Обмежити землекористування та вислати на виселок.
7. Кузьменчук Сергій Саверників: 12 га, 5 їдців, експертник 1930 р., господарство ліквідовано за невивплати податків. Обмежити землекористування й вислати на виселок.
8. Костюк Влас Михайлів: 11,27 га, 2 їдці, користується постійною найманою працею, експертник 1930 р. Обмежити землекористування й вислати на виселок.
9. Герман Марта Уляновна: 12 га, 3 їдці, експертниця, користувалася постійною найманою працею, господарство ліквідовано за невивплати податків. Обмежити землекористування і вислати на виселок.

10. Еса Ульян Августов: 1200 га, 3 їдці, розкуркулений, постійно користується найманою працею, експертник 1929/30 р. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
11. Разін Вернер Мартинов: 9,70 га, 5 їдців, експертник 1930 р., за невиконання хлібозаготівлі господарство ліквідовано. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
12. Мовчан Тодось Останов: 14 га, 9 їдців, розкуркулений в 1923 р., експертник 1930 р., постійно використовує найману працю. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
13. Троцький Йосип Петрів: 13,29 га, 5 їдців, експертник 1930 р., використовує постійну найману працю, розкуркулений, господарство ліквідовано за невиконання податків. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
14. Троцький Дем'ян Парфенів: 12,65 га, 4 душі, користується постійно найманою працею. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
15. Троцький Василь Зотів: 14,48 га, 5 їдців, вживає постійну найману працю, податки платить з надвишкою. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
16. Парфенюк Антон Олексій: 8 дес, 4 їдці, розкуркулений в 1923 р., експертник 1930 р., користується постійною найманою працею. Обмежити землекористування й виселити на виселок.
17. Левіцький Федор Март: оскільки господарство середняцьке не обмежувати.
18. Шевчук Ілько Іванів: 8,03 га, 6 їдців, експертник 1930 р. за невиплати податків господарство ліквідовано. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
19. Шевчук Олександр Іванів: 10,27 га, 4 їдці, експертник 1930 р., має нетрудовий прибуток через використання складного с/г реманенту, за невиплату податків господарство ліквідовано. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
20. Троцький Олекса Купріянів: 7,90 га, 5 їдців, розкуркулений, вживав постійну найману працю. Обмежити землекористування і виселити на виселок.
21. Данилюк Володимир Сільвестров: 14,95 га, 9 їдців. Оскільки господарство не має куркульських ознак доручити сільраді ще раз переглянути це господарство і в декадний термін всі матеріали представити до РВК.

Обговорювали: 2. Про землю, що відведено робкоопу (Дуднік).

Постановили: 2. Запропонувати правлінню РадгорЄПО протягом 24 год., оформити прийом од міської ради землі, що відведена для робкоопу під засів робітничого постачання.

Голова *Дуднік*
Секретар *Кагукін*

Згідно ***:

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 543, арк. 114-122. Засвідчена копія.

* Далі текст обірваний.

** Текст частково пошкоджений.

*** Підпис під документом нерозбірливий.

№ 134
**З ПРОТОКОЛУ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ
ОЛЕКСАНДРІВСЬКОГО СІЛЬКНС НА ШЕВЧЕНКІВЩИНІ
ПРО ВИКЛЮЧЕННЯ М. М. КУЗЬМЕНКА З КОЛГОСПУ
М. ШЕВЧЕНКА ЯК "КУРКУЛЯ"**

25 лютого 1931 р.

Присутні 97 членів КНС. На зборах присутні секретар партосередку Шевченківського колгоспу тов. Твердохліб та секретар партосередку колгоспу "Іскра" тов. Тищенко Яким та комсомольців 33 осіб. До президії обрані Дзюба Антон, Жаботинський Роман та Твердохліб Андрій.

§ 3. *Слухали:* Перевірку справи неправдивого виключення з колгоспу Кузьменка Мина М. (Кузьменко присутній на зборах).

Тов. Поставнюк зазначає, що колгоспсоюз скасував постанову загальних зборів про виключення Кузьменка Мина як куркуля⁶ та що одержано розпорядження РВК перевірити та дати висновок комнезамівських зборів правдивості виключення Кузьменка М., який був виключений як експлуататор та за те, що вів розкладницьку роботу. Загальні збори повинні обговорити всебічно цю справу і дати остаточну свою думку.

Висловились. Тов. Брайко Іван довів, що Кузьменко М., будучи в колгоспі, не хотів усупільнювати худобу та реманент, коли під нажином мас та правління усупільнив, то брав таких з конюшні, коли йому хотілось без ніякого дозволу. Не дивлячись на ударні роботи, їздив по своїх особистих справах, як-то: возив дачників, заробляючи кошти, чим підривав господарчу роботу колгоспу. І коли правління запретило брать коні, Кузьменко Мина почав вимагати гроші за усупільнені коні з правління та за усупільнене майно, ходячи і агітуючи по селу, що колгосп його ограбив, підриваючи суцільну колективізацію та вводячи дезорганізацію в колгоспі своїми вимогами сплати грошей за усупільнене майно та коні, за які йому було сплачено 120 крб. за коні, чим вкупі з куркулями вів агітацію про розбір усупільненого майна.

Судак Денис зазначив, що Кузьменко М. під час молотьби відмовився виходити на роботу як спеціаліст, щоб зірвати молотьбу, і агітував проти виходу на роботу серед членів колгоспу.

Скригін В. зазначив, що Кузьменко М. орендував землю і від себе знов здавав громадянам по збільшеним цінам.

Грабовий А. та Захарченко А. - член Кам'янської бригади по виконанню фінансових зобов'язань по селу довели, що Кузьменко М. молотив молотаркою три роки підряд в містечку Кам'янка - рік кінною, два роки з двигуном. Вибрав в першу чергу двори, де було найбільше пшениці, маючи тісний зв'язок з куркулями, і під час молотьби використовував найману працю.

Дзюба Грицько довів, що Кузьменко, коли був в земельній комісії мав зв'язок з куркульськими господарствами, яким давав кращу землю, а біднякам відводив гіршу, на віддаленні від села. Відрізавши собі отруб під селом без відому сільради і без погодження загальних зборів, маючи зв'язок тісний з бувшим землеміром, з яким пиячили. За всі ці зловживання Кузьменка було виключено з органів КНС.

Тов. Семененко Семен довів, що Кузьменко займався експлуатацією ще за старого режиму, працював підрядчиком по перевозу с/г машин в земсекційний склад м. Чигирин, наймаючи підводи для перевозки, шляхом чого ним було нажито увесь реманент господарчий. Сам же Семененко з вітчимом працював машиністом у Кузьменка як наймані робітники в 1927 р. і до цього часу Кузьменко не розрахувався. Крім того, Кузьменко, будучи опікуном, привласнив сиротське майно, за що була судова справа, яке і відсуджено від Кузьменка. Сам Кузьменко на протязі двох років використовував найману працю в своєму господарстві, маючи наймичку.

Судак Денис зазначив, що Кузьменко намагався втягнути декілька куркулів до колгоспу для зривницької роботи.

Приходько Іван зазначає, що Кузьменко М. бере завжди у свідки таких свідків, як Панченко Йосип, якого було звільнено з головування сільради за зв'язок та п'янство з куркулями, Костенка Архипа, який мав трактора та двигуна і молотарку, а також п'яницю, сина бувшого торговця Ковду Миколу. І завжди Кузьменко сам вів зв'язок з куркулями.

Дяченко Соня зазначила, що під час перебування в земкомісії Кузьменка, вона звернулася до нього про наділення землею, то такий вимагав принести самогонку і коли була така принесена - землі не відвів, а лише сказав: "Прийди до мене з мішком, я тобі нагорну", в той час [як] куркулям землю наділяв.

Твердохліб зазначає, що Кузьменко займався рвачеством, вимагав від колгоспу за усуспільнене майно та коні плати, з якої на 100 крб. мануфактури, агітуючи, що він робе в колгоспі на всіх, в той час. як від роботи ухилявся, підриваючи роботу колгоспа своїми незаконними діями, чим обурих і проти себе всю колгоспівську масу.

Жаботинський Роман зазначив, що Кузьменко вимагав без відому правління у конюха, щоб той йому видав усуспільнені коні, і коли той відмовився дати, він почав кривити матом і загрожував. Відносини до худоби колгоспу з боку Кузьменка Мина були хижацькі. Був випадок, що Кузьменко на колгоспівські коні набрав більше 100 пуд. гички, і коли ті не змогли вивезти з рілля, почав Кузьменко бити коні вилами. І на запитання одного з членів колгоспу, "за що ти б'єш", відповів "ви краще забрали в мене, а цього стерва жалієте". В цьому можна бачити зловживання, а таких фактів за тов. Кузьменко мається багато.

Костовнюк зазначає, що у Кузьменка мається цілий ряд фіктивних документів, яких Кузьменко дістав у своїх приятелів, а тепер фігурує ними. Але з висловів всіх комнезамів, які виступали на зборах, видно, що Кузьменко експлуататор найманої праці, мав реманент та с/г знаряддя, що експлуатував, крім того, захоплював велику кількість землі, яку сам не засівав, а здавав в оренду біднякам села і визискував гроші. Під час революції примазався до організації КНС та в керівничі органи села, зв'язався з куркулями, наділяв їх кращою землею, а бідняків висилав на хужі землі та віддалені від села. Незаконно відрізав собі отруб на куркульській землі без згоди на те земгромади, зловживаючи землевпорядкуванням. Під час праці фінансово-податкової комісії звільняв та недообложував куркульські господарства та переобложував бідняцько-середняцькі господарства єдиним с/г податком. У своєму господарстві вживав найману працю, робив підрядчиком, експлуатує селянство, не виплачуючи їм грошей. Кузьменко Мина - куркуль, який одів овечу шкуру і пив кров з селянства, чувствуючи, що прийде чорний день всяким кривдам. Запасався довідками, чим ввів в заблудження керівничі органи району. Поступивши в колгосп, повів розкладницьку роботу, підриваючи дисципліну в колгоспі, займаючись рвачеством та вимагательством, требуючи виплати за коні, і за усуспільнене майно, компрометуючи колгосп перед остальним населенням агітацією, що його колгосп ограбив, та що він робив на всіх, а йому нічого не

дають. Кузьменко вважав, що його виключили неправдиво, по лічних рахунках^{*}, але мати лічні рахунки до всієї колгоспної маси неможливо. Кузьменка викинуто правдиво.

Ухвалили: Виключення з колгоспу Кузьменка, який займався експлуатацією найманої праці, мав молотарку і експлуатував на протязі трьох років - один рік кінною та два роки з двигуном, був підрядчиком по перевозці реманенту в земський склад, визискуючи селянство, за що прижив весь с/г реманент, та за рвачеську роботу в колгоспі, вимагаючи грошей за усупільнене майно та коні у колгоспа, якому було виплачено 120 крб.- рахувати правдивим⁷.

За належним підписами

З оригіналом згідно:

секретар [підпис]

Дійсність з оригіналом зазначеного протоколу Олександрійська сільрада свідчить.

Голова сільради *Совраненко*^{**}

8.IV.1931 р.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 350, арк. 146-149. Копія.

^{*} У тексті "щотах".

^{**} Засвідчено печатками Олександрівської сільгоспартілі ім. Шевченка та Олександрівської сільради.

⁶ Загальні збори членів артiлі ім. Шевченка відбулися 23 листопада 1930 р., на них були присутні 178 колгоспників.- Док. № 134.

⁷ Справа М. М. Кузьменка розглядалася протягом 1929-1931 рр., причому у листопаді 1929 р. йому зроблено зауваження і попереджено, що при повторних випадках буде поставлено питання про виключення з колгоспу. У листопаді 1930 р. рада артiлі ім. Шевченка та загальні збори колгоспників вирішили виключити М. М. Кузьменка з колгоспу. Він оскаржив ці рішення, але збори Олександрівської сільКНС 25 лютого 1931 р., протокол яких тут публікується, підтвердили попередні висновки селян. 7 квітня 1931 р. 120 колгоспників артiлі ім. Шевченка ще раз розглядали це питання й залишили в силі всі ухвали про виключення Кузьменка з колгоспу. Нарешті, 10 квітня 1931 р. Кам'янське районне кушове об'єднання сільськогосподарських колективів, підсумувавши цю довгу справу, надіслало Укрколгоспцентру доповідну записку, в якій, зокрема, зазначалося: "Згідно з Вашим запропонуванням мною проведена перевірка правдивості й законності виключення гром. Кузьменка з колгоспу ім. Шевченка. Перевіривши всі матеріали на місці, виявивши думку місцевих як партійних, так і громадських організацій та провівши загальні збори колгоспників в присутності самого Кузьменка, мною встановлено: Кузьменко, будучи дуже поганим колгоспником, весь час підривав роботу колгоспу своїми рвачькими виходками и вимогами, що пред'являв правлінню. Вимагав виплати грошей за усупільнені коні (й таки за них, дякуючи своєму нахабству, одержав 120 крб). В скарзі до наркома РСІ писав, що в нього

коні забрали без згоди, але на загальних зборах підтверджує сам, що він їх усупільнив добровільно. Сам Кузьменко явно з куркульською тенденцією й, не дивлячись на те, що до революції він був дуже недовгий час сезонним робітником, він весь час прагнув до окуркулювання, наприклад, був підрядчиком по поставці с/г машин, де мав добрі прибутки, сам не працюючи. Після революції мав молотарку, спершу кінну, а потім з двигуном, орендував землю й потім її здавав у суборенду, експлуатував чужу працю, як біля молотарки, так і в своєму господарстві (про всі ці факти колгоспники свідчили на загальних зборах). Постанови загальних зборів, де був присутній я сам, при голосуванні [чи] залишити, чи виключити Кузьменка з колгоспу, за залишення голосувало тільки 3 чоловіка, решта була проти. Особистих рахунків у виключенні Кузьменка вбачати не можна, тому що особистих рахунків в бідноти, партосередку й комсомолу та здорової частини колгоспників, бути не може. А всі ці організації однодушно настоюють на виключенні його з колгоспу. Характерно, що під характеристикою його як радянського й невідного колгоспника зібрано підписи - майже всі як не виключені з колгоспу, так позаколгоспники, або вчора вступивші до колгоспу сішки куркулів й взагалі люди, що далеко стоять від колгоспного життя. Список і їх коротеньку характеристику прикладаю (список тих, що міг розібрати їхні підписи). Вважаю, що виключення Кузьменка, як рвача й підкуркульника з явними куркульськими фактами експлуатації (оренда землі, наймана праця, молотарка) цілком правильним. Повертання його в колгосп неможливе, бо це зле відоб'ється на стані труддисципліни, яка весь час і так стоїть на дуже низькому рівні в колгоспі, також дезорганізувати роботу місцевих організацій. Голова РКС Барильченко". - Док. № 134.

№ 135
З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО КОЛГОСПНИЙ РУХ НА УКРАЇНІ ТА СЕЛЯНСЬКИЙ ОПІР
КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ*

1 березня 1931 р.

Не підлягає оголошенню

Перший основний висновок, який треба зробити, аналізуючи колгоспний рух у зазначеному періоді⁸ - це значні зрушення в настроях бідняцько-середняцьких мас, що внаслідок переконання у перевагах колективного господарювання, внаслідок наказу і більшовицької масової роботи рішуче стають на шлях колективізації, на шлях остаточного відмовлення від індивідуального господарювання. Що це дійсно так видно хоча б з тих числових показників, що ми їх вище навели.

Проте, це зрушення є далеко не одноманітне і по різних районах спостерігаємо різні процеси, що ними супроводжується зростання колгоспівського сектора. Аналізуючи соціально-економічні процеси по окремих районах, можна прийти до висновку, що де-не-де маємо торішнє своєрідне запаморочення від успіхів, причому в самих різноманітних проявах. В одному місці основним гаслом колективізації є "Дайош - відсотки!" за всяку ціну дійти відразу суцільної 100-відсоткової колективізації, не звертаючи уваги на наслідки такої гонитви за відсотками. А наслідки по таких місцях невтішні: нового колгоспника не закріплюють, вербувальні бригади радіють, що домоглися такої-то кількості нових заяв, а тільки одноосібник подає заяву, на нього не звертають вже уваги; усупільнюючи охотно реманент і робочу худобу, новий колгоспник в цих районах в більшості випадків відмовляється Усупільнювати насіння, мотивуючи тим, що його нема - "примушений був віддати по хлібозаготівлі все". Внаслідок нехтування директивами партії про роботу в справі

по колективізації, такі місцеві організації опинились в надто складному становищі - насіння нема - і тепер там доводиться "бити отбой" - виганяти з колгоспів частину тих нових колгоспників, що не усульїнили насіння.

За приклад такого "запаморочення" можуть правити деякі села Бердянського р-ну, в яких приплив нових членів до артілі йшов до деякої міри механічно. Правління деяких колгоспів, розгубившись перед труднощами охопити своїм впливом цей новий приплив, не зуміли мобілізувати думку нової членської маси навколо повного забезпечення посівним насінням, і зараз в цих колгоспах стоїть питання про виключення кількох членів з артілі для прикладу іншим.

Про такі ж саме процеси пише нам уповноважений з Магдалинівського р-ну: в цілому з колективізацією у кол. районі Магдалинівському справа така, як кажуть деякі колгоспники, і що хоч "отбой бий" - всі тягнуться у колектив. Я б сказав, що тут навіть трохи захопилися відсотками колективізації і довелося трохи стримати тому, що колгоспників нових не закріпляли як треба. Бригади колгоспників та різних організацій доводили тільки до "подачі заяв", а далі вже правління колгоспів здебільшого розбирали по декілька десятків заяв і затверджували, а потім вже йшло усульїнення коней, реманенту та посівматеріалу, а також фуражу. Коні й реманент нормально усульїнюються, а фураж та посівний матеріал - нікуди не годиться. Тут приховане гасло куркуля "Йду до колективу без фуражу та посівматеріалу!". Майже нема нового колгоспника, який би внїс повністю посівматеріал. В середньому 20-30 % внесли, а деякі на 200 пуд. внесли 15 пуд. Довелось внести деякі зміни: до прийому нового колгоспника попереджають його скільки йому належить внести посівматеріалу і коли на правлінні він відмовляється, то його заяви не розглядають або зовсім відмовляють (звичайно, цей підход тільки до середняка приміняють). І зараз є такі випадки, що на 20 заяв приймають 3-4 чоловіки (здебільшого, бідноти), а решті або відмовляють, або відкладають, поки не внесе посівматеріалу. З посівматеріалом справа дуже погана, всі організації зараз всю увагу звернули на посівматеріал. У керівників сільрад є тенденція "шукати" при "описі" (як вони називають оцінку усульїненого майна) і при цьому заглядають всюди - і в діжку, і під піч, і навіть у скриню.

У другому місці є відверті перекручення директив партії в справі колективізації. Лейтмотивом агітації є те, що тепер партія і радвлада остаточно відмовились від допомоги індивідуальним бідняцьким господарствам, отже все рівно доводиться йти в колгосп. Характерні спостереження в цій справі зробила наша студентська бригада, що працює в Охтирському районі. Ось що пише керівник цієї бригади: "Розкладницькій ворожій агітації з боку куркульських елементів зовсім недостатньо протиставляється розгорнута масова політична робота від партійних, радянських та громадських організацій села; бракує чіткої політичної агітації, вмілого роз'яснювання селянам вузлових питань політики партії. Агітація за колгоспи іноді пов'язується і обосновується на тому положенні, що райрада ґрунтовно змінила своє ставлення до бідняка та середняка - одноосібників, що від нині "бідняк вже не є опорою радвлади на селі", "що бідноту пустять по світу", що бідняка і середняка радвлада і партія вже не підтримують. Радвлада підтримує лише колгоспників тощо. Ясно, що така агітація є правоопортуністична і фактично "лле воду на млин куркуля". У різних замаскованих формах маємо факти адміністративного натиску, факти перекручення директив партії. Найбільш яскраво це виявилось в окремих селах кол. Медведівського р-ну. Приміром, представник Чигиринського РВК (до якого приєднаний б. Медведівський р-н) Понисько в Мельнічанській сільраді заявляє: "Ми вважаємо за куркулів усіх тих, що мають на сьогодні власність".

Другий район - робітник цього ж району пішов ще далі. Уповноважений РВК по с. Лубенець під час зборів заявив буквально таке: "Хоч вам і не слїдувало б сказати про цей секрет, але я

скажу його - хіба для вас незрозуміло, що додаткова заготівля пшениці накладена на одноосібників, щоб скоріше пішли в колгосп. Не допоможе пшениця - дамо овечої вовни, не допоможе вовна - дамо ще столових буряків, яких у Лубенцях нема". Цей же самий уповноважений заявив: "Як ви самі бачите індивідуальному секторові прийшов кінець і ми його поступово будемо ліквідувати. 19 твердоздатчиків буде постійно: сьогодні ліквідуємо одних, а завтра других 19 і так далі".

Трохи в іншій формі, але такого ж змісту перекручення спостерігаємо і в окремих селах Рокитнянського р-ну. Уповноважений РВК по с. Троцьке Залізник дає категоричного наказу бригадирам: "щоб мені щовечора кожен приносив по 20 заяв" (до колгоспу).

Не позбавились ми ще й найганебнішого гатунку опортунізму - хвостизму, боягузства, лякання труднощів. У Камишанському р-ні багато робітників, боячись повторити торішні "головотеські вправи", зовсім відмовляються відкрито говорити про колективізацію.

З найбільш характерних моментів треба відмітити ще такі по окремих районах:

а) недостатня робота з біднотою. Бригада з Нововодолазького р-ну пише: "До 3 лютого до колгоспу подавали заяви більше середняки, але коли були посилені ударні вербувальні бригади і посилена політично-масова робота серед бідноти, ми маємо наслідки ті, що біднота почала подавати заяви до колгоспу. Дуже погано, що мало велось роботи серед членів КНС, в колгоспі тільки 40 %, а останні 60 % о поза колгоспом. Великим гальмом в роботі колективізації є некультурність жінки, частенько бувають навіть бійки поміж чоловіком, що подав заяву до колгоспу, і жінкою, що не бажає йти до колгоспу";

б) в Апостолівському р-ні окремі середняки та частина колгоспників виявляють такі настрої: "Чого я піду в колгосп, все рівно прийде весна, знову розбіжаться", або: "Чого я туди піду, якби хазяйнували так, як я дома хозяйную, якби не рахувались з тим, що воно чуже, а слідкували якби за своїм, тоді б я пішов".

Треба зазначити, що в окремих місцях нові колгоспи дійсно дають зразки того, як не треба працювати. Приміром - знов утворена артіль ім. Тельмана Царекостянтинівського р-ну. Ця артіль до посівкампанії підготувалась незадовільно. Посівматеріал і фураж не зібрано. Правління виправдовується тим, що у членів немає посівматеріалу і держава дасть. До майна ставляться безгосподарче, реманент знаходиться під відкритим небом або під снігом. Догляд за худобою зовсім поганий, у стайнях брудно й холодно;

в) в окремих місцях є і явне головотяпство. Приміром у Камишанському р-ні додумались до такого методу колективізації: студенти технікуму читали по кутках лекції від кам'яної доби аж до сьогоднішнього дня з тим розрахунком, щоб з початком посіву прочитати свою останню лекцію про колективізацію і тоді всі підуть до колгоспів".

Головотяпство спостережено у кол. Медведівському р-ні, с Мельники - приїхала з другого села колгоспівська буксирна бригада, розійшлась по кутках, щоб розповісти одноосібникам про свої досягнення. Уже розпочались збори, але уповноважений РВК (нарсуддя кол. Медведівського р-ну), що запізнився прибути в село, щоб провести нараду з бригадою, з'явившись в село, дав розпорядження через виконавців негайно припинити збори і відкликати бригадирів, через те, що ніби-то село не підготовлено, а з бригадою не проведено нараду. Збори зірвано, бригада повернулася в своє село;

г) спостерігаємо ліквідаційні настрої в кооперативній системі. В Магдалинівському р-ні є антагонізм між райколгоспспілкою і райкоопспілкою. Коопспілка міркувала так: "Мовляв скоро всі колективізуються і це справа вже буде колгоспспілки". Через це коопспілка неприпустимо поставилась до роботи - нічого сенько не зробила;

д) нарешті, останнє, що виявилось протягом цього періоду, - це невміння окремих колгоспів господарювати, отже "показ" дає обратні результати. Приміром, у с. Вінницькі Івани Богодухівського р-ну колгоспи настільки погано організовані, трудова дисципліна така погана, що вони зараз є агітаторами не за колективізацію, а проти колективізації (з листа бригади). В одному з колгоспів Бердянського р-ну бракує 15 пудів гарбузового насіння, а його є досить майже у всіх колгоспників. Отож замість того, щоб зібрати у кожного колгоспника по кілька кілограмів насіння, колгосп проводить складну операцію заготівлі через колгоспно-кооперативні органи.

Куркульські протидії справі колективізації у першій половині лютого прийняли ще гостріші форми.

Куркульська агітація набула небувалих розмірів, куркуль використовує буквально все, що тільки може - баптистів, черниць, вчителів, школярів, окремих жінок, а де-не-де окремі бідняки і середняки з куркулями поруч з ними борються проти колективізації, є відверті вороги колгоспного руху.

В окремих місцях маємо компактні маси вчительства, що є правоопортуністичними ідеологами на селі, що стоять на чолі куркульської боротьби проти колгоспів. У с. Олешня Охтирського р-ну на нараді, скликаній щоб пожвавити участь вчительства в справі колективізації, виявились такі відверті думки вчителів: "Гасло ліквідації куркуля як класу протирічить принципам гуманності", "Раніш куркулеві надавали землю і допомагали розвиватись, а тепер чомусь радвлда наступає на куркуля", "Селянин не дурак, а тому треба йому сказати правду, а не брехню про дійсну політику радвлди", "Радвлда спочатку натискувала на куркуля, а потім вона перейшла в наступ на середняка, черга дійде і до бідняка і останньому нічого не залишиться, як вступити до колгоспу".

Як бачимо між останнім виступом відвертого куркульського ідеолога і виступами окремих районних робітників (що ми вгорі навели) мало різниці, всі такі виступи - однаково куркульські, протирадянські. Факти саботажу вчительства спостережено в Ровеньківському р-ні. Думку всіх вчителів сформулювала одна вчителька на пленумі Дар'ївської сільради: "Нам в районі сказали, чтобы мы не работали по кампаниям, а следили за своими школьными делами, а потому мы работать не будем".

Широко використовує куркульня школярів, як найбільш гнучкий матеріал, причому переважною формою роботи зі школярами є навчання співати протирадянські пісні, Кидається у вічі одна особливість: в різних протилежних кінцях України - пісні ці майже однакової форми і змісту. У був. Медведівському р-ні співають такі пісні:

*"Вставай, Ленін,
Вставай з ями,
Плохо живе Сталін з нами"
"Тіло голе, ланці в клітку
Виполняем п'ятилетку"
"Питається сніг морозу: -
"Чи є чоботи для СОЗу?"
"Нема чобіт, самі лапті,
Розлетівся СОЗ на кліпті".
"Вставай, Ленін, подивися
Як працює комнезом.
С...а гола, спина гостра
Ледве вискочив з колгоспу".*

*"Вставай, Ленін, дивись сам,
Як танцює комнезам".
"Не просить ви, діти, сала,
Бо совєцька власть забрала".*

По селах Вінниччини, за матеріалами міськрад в ходу школярів майже такі пісні:

*"Ой дивися, Ленін, сам
Як гуляє комнезам:
Віддав землю в колектив.
Бо робити не схотів,
Тато в СОЗі, мама в СОЗі,
А діти босі по дорозі,
Гоп, мої гречаники, бо всі
Жили начальники.
Їж січку, пей водичку і виконуй
П'ятирічку".*

У минулих зведеннях ми наводили майже такі ж пісні протилежних кінців України.

Де-не-де виявляється і відвертий звірячий терор. Приміром у Лиманському р-ні куркуль порізав колгоспника ножом, другий куркуль відрубав колгоспникові руку.

Куркульська протирадянська агітація найрізноманітніша: "Тепер відбувається з'їзд, на якому буде вирішено, чи колективізувати далі, чи розпустити наявні колгоспи" (отже, "поки що утримуйтесь від вступу до колгоспу"), "Держава бере дорого за водку, трудодня в колгоспі для цього не вистачить".

В Охтирському р-ні недоліки місцевих колгоспів, а особливо прориви в їхній роботі негайно використовують куркулі, які максимально перебільшують їх, узагальнюють недоліки і переносять їх на всі колгоспи. В тих селах, де місцеві колгоспи застосовували, як додаткову, найману працю одноосібників, відчувається деякий антагонізм між одноосібниками і колгоспниками: "Артіль сама ледарничає, а нас експлуатують", "артіль без нас працювати не може, вона своїми [силами] не впорається" та ін.

На Вінниччині був випадок, коли одна колгоспниця психічно захворіла і куркульство використовувало це для дискредитації колгоспу проводячи такі балачки: "В колгоспі так годують, що аж казяться". "Коли б переворот, то я б перший всипав би колгоспникові по 100 шомполів". "Пільги, що дали цього року для колгоспів - це, так, для заохочування - помазали по губам. Держава не може жити . без податків, а тому їх будуть дерти з колгоспів". "Коли б не потрібно було б підписуватись на заявах про вступ до колгоспу, то ми б вступили".

Розповсюджують чутки, що держава платить бригадиру за кожне завербоване господарство до колгоспу 1 крб. 50 коп.

На Вінниччині ж затримано черницю з листівками такого змісту: -"О друзья! Спасайтесь от мирских сетей и от сатанинских поганых** когтей. Бдите и молитесь, чтобы вам не впасть всем во искушение вражью напасть. О, друзья, смотрите, я от вас иду, но скоро во славы я опять прииду. Учитель, скажи нам по здесь живешь, когда ты во славе пас судить придешь. Учитель, скажи нам время и годы, укажи признаки твоего суда. Не ваше дело сроки узнавать, как придет время, то будете знать. Явится антихрист в мире со злобой, тогда смотрите, дети, за собой. Тогда узнавайте по его делам, не соединяйтесь вы к его друзьям. Много

лжепророков тогда в мир слетит, чтоб было возможно избранных прельстить. Скажут вам: "Христос здесь или там, смотрите не идите по его стопам". Как бывает видна везде молния, так будет пришествие сына божьего. Учитель, наставь нас, чтобы нам не впасть, как придет антихрист, как его узнать. Дерево узнается по его плодам, его узнавайте по его делам: много беззакония сам он совершит и много народа к себе приманит: гордо богомерзко будет поступать он и чад избранных будет притеснять. Он отвергнет бога и станет хулить, горе тогда будет верным людям жить. Он хулу пропустит на святой завет и скажет: "Не верьте, люди, бога нет". Он поставит мерзость на месте святом, что писал в книге Даниил о том. Будут тогда войны и смятения, большое в народе возмущение. Люди тогда не в согласии жить и брат брата страшно ненавидит. Возненавидят дети своего отца и не будет правды в их сердцах. Страшный тогда будет голод, покамест люди не раскаются в своих грехах. Природу признают, бога отвергнут, от веры отстанут, в скверный путь пойдут. Когда все соблазны по земле пройдут, тогда знайте дети, что при дверях суд".

Цю листівку розповсюджували по селах.

Група інформації оргсектора НКЗС

Левін

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 142, арк. 101-104, 108-116. Оригінал. Склограф. прим.

* Опущено розділи (II і III) матеріал яких розкриває історію колгоспного руху в приміських зонах республіки та районах Степу. Про це див. док. № 139.

** В тексті - пагунних.

⁸ Йдеться про період з 1 по 20 лютого 1931 р.- Док. № 135.

№ 136
ЛИСТ МЕШКАНЦІВ ДИТЯЧОГО МІСТЕЧКА
ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО ТЯЖКИЙ СТАН ШКОЛИ
Й ГОЛОДУВАННЯ УЧНІВ

*10 березня 1931 р.**

Здравствуйте, Григорий Иванович Петровский!

Шлет Вам пламенный привет детгородок подростков им. 10-летия комсомола Украины⁹. Тов. Петровский, просим Вас как Всеукраинского старосту и голову ВУЦИК обратить внимание на положение городка [и] удовлетворить нашу просьбу. Городок в настоящее время находится в плохих условиях. Недостача пищи, завтраки бывают без хлеба и мало приварку и ребята мало посещают школы и мастерские. Некоторые босые, раздетые, сидят в спальнях, оторваны от школы. Обращаются в город, но там помощи мало дают. Нет планового снабжения продуктов в городок. И много ребят уезжают из-за голода, забирают с собой

последние вещи. Нет полностью учителей, а также учебников, и ребят учение мало удовлетворяет. Нет света в городке, каждый вечер темно и невозможно учить уроки и т. д.

Подписи детколлектива
Подписи членов детского самоуправления¹⁰

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 144, арк. 276. Оригінал. Рукопис.

* Дата розпорядження про розгляд листа місцевими органами.

⁹ Місцезнаходження дитмістечка встановити не вдалося.- Док. № 136.

¹⁰ Всього під листом 81 підпис.- Док. № 136.

№ 137
ПОЯСНЕННЯ НАРКОМІЮСТИЦИ УСРР ПРО ТЛУМАЧЕННЯ
РОЗПОРЯДЖЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УКРАЇНИ ЩОДО ДОБРОВІЛЬНОЇ
ВІДМОВИ ЗАМОЖНИХ СЕЛЯН ВІД ЗЕМЛІ

*13 березня 1931 р.**

Народним комісаріатом земельних справ видано обіжника 25 грудня 1930 р. № 86-06 "Про добровільне зречення землі позаколгоспними селянськими господарствами", яким регламентовано питання про порядок зречення землі та в яких випадках припустиме таке зречення.

Пунктом 8 цього обіжника передбачено вживання репресивних заходів до куркулів як за зрив засівних кампаній, так і примусу обробітку землі, якщо помічаються випадки масового зречення землі куркульськими господарствами, що одержали наділи по обмеженій нормі на виселках та мають реманент і тяглову силу.

Щоб запобігти перекручувань в справі правильного реагування на куркульський зрив засівної кампанії через зречення землі, НКЮ пояснює:

1. Коли куркульські господарства зрікаються землі заздалегідь до перебігу засівкампанії (весняної, осінньої), та ще є можливість провести всі роботи по підготовці до засіву тощо, зречення може бути прийнято та земля передана колгоспникам тощо.
2. Якщо зречення землі куркульським господарством сталося в періоді часу підготовки до засіву або під час самого засіву, повинні бути застосовані примусові заходи до засіву куркульським господарством його наділу землі, вживаючи адміністративних заходів, передбачених за невиконання агромінімуму (Зб. Зак. УСРР 1930 р. № 7, від. I, арт. 70).
3. Коли зречення землі куркульськими господарствами набуває масового характеру та зриває засівну кампанію, незалежно від часу зречення землі, повинно притягати ці господарства до кримінальної відповідальності за 58-м арт. КК.

4. Прокуратурам встановити певний нагляд за роботою сільрад по розв'язанню питань зречення землі та своєчасного реагування на випадки куркульських намагань зривати виконання засівкампанії.
5. Забезпечити швидкий розгляд цих справ в показовому порядку на місці скоєння злочину.

Народний комісар юстиції УСРР
та Генеральний прокурор республіки
Тво зав. оргінстра НКЮ (Вікторов)

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 691, арк. 30-31. Засвідчена копія**.

* Дата супровідного листа.

** Оригінальність встановлена за супровідним листом.

№ 138
ЗАЯВА СЕЛЯНИНА В. А. ГРИГОРА З С. КОЗЕЛЬЩИНИ БРИГАДИРІВСЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ
ДО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ З ПРОХАННЯМ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ
В ТСОЗі "ЧЕРВОНИЙ СТЕП" ПІСЛЯ НЕСПРАВЕДЛИВОГО ВИКЛЮЧЕННЯ

16 березня 1931 р.

До Укрколгоспцентру м. Харкова
Громадянин с. Козельщина Бригадирівського р-ну
Василь Андрійович Григор

Заява

З часу утворення СОЗу "Червоний степ" у с. Козельщині Бригадирівського р-ну я вступив до членів цього СОЗу. І ось 6 березня 1931 р. мене виключили, мотивуючи [тим], що я мав до революції найману працю, мав 15 дес. землі і мав стосунки з попівством та куркульством.

До революції я дійсно мав 15 дес. землі, які придбав так: 2 дес. батьківського наділу, а останні 13 дес. землі придбав через "Крестьянский банк". Цю землю обробляв своїм сімейством, що складалось з жінки, двох синів і чотирьох дочок, невістки та трьох малих онуків. Після революції половину хазяйства віддав сину Івану. Після розподілу у мене залишилося 7 дес. землі (1 дес. відійшла у громадську толоку), коняка і корова. Після розподілу ми залишилися вдвох з старою і обробляли землю самі, а на жнива брав жінку для уборки хліба. Я і жінка маємо по 70 років і своїми силами убрати не міг.

З куркулями і попами зв'язку не мав, хіба що ходив до церкви. Нехліборобських заробітків не маю і не оподаткувався в експертному порядку. Виборчого права не позбавлявся. Щодо соцстану - вважаюся за середняка.

Перебуваючи в СОЗі, робив гарно, не звертаючи на свій старий вік, від других не відставав. Був бригадиром по оранці і маю багато трудоднів.

Прохаю розглянути цю справу і повернути мені право члена СОЗу¹¹.

16.ІІІ. 1931 р.

В. Григор

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 350, арк. 107. Оригінал. Рукопис.

¹¹ 16 березня 1931 р. майже аналогічну заяву до Укрколгоспцентру. подав син В. А. Григора Іван Васильович Григор, який крім тих же відомостей, що в листі батька, зазначав, зокрема, що поділивши батьківське господарство пополам, мав 7 дес. землі, коня і корову, а с/г реманент придбав у 1926/27 р. через Козельщинське с/г кредитне товариство "Господар" з виплатою у розстрочку на 3 роки. У СОЗі працював бригадиром, був членом сільради та земгромади. "Працюючи чесно на користь соціалістичного будівництва,- пише селянин,- вважаю за велику образу бути викинутим з СОЗу за таких неправдивих мотивів". Укрколгоспцентр доручив Бригадирівській райколгоспспілці перевірити ці заяви й 25 квітня 1931 р. голова РКС Юрченко, зокрема, відповів: "На Ваше відношення від 16.ІІІ.1931 р. № 1/845 та телеграму від 25.ІІІ.1931 р. повідомляється, що Григорів Івана та Василя виключено з колгоспу за постановою батрацько-бідняцької групи, зборів колгоспу та пленуму сільради, який мав до революції 15 дес. землі, визискувач (займався експлуатацією), активно допомагав монашеству, аби остався монастир в с. Козельщині. Перебуваючи в колгоспі, негарно поведився з батраками та бідняками. Отже, виходячи з цього, що Григор як чуждий елемент, який не повинен перебувати в колгоспі, РКС з ухвалою про виключення Григора з колгоспу погоджується. УКЦ чомусь піднімає такі великі турботи за такого, як Григор, навіть даючи телеграми про дачу відповідей, чи вірно такого виключено, коли ми одержали відношення, па яке без затримки відповідаємо, але райколгоспсогозу незрозуміло, чому Ваше таке турбування за заможного кулацького прихвостня, коли РКС звертається до Вас з більш важливими запитаннями. то Ви не відповідаєте. Приклад: 1. Про курортні місця; 2. Про висилку грошей для кадрів та РКС; 3. За вівці, які гинуть; 4. За свиноматки - і багацько других запитань, на які Ви не відповідаєте, не дивлячись на те, що вже декілька разів робилося запитання. Отже, поряд з цим прохаємо відповідати нам теж своєчасно, як і ми даємо Вам відповідь..." 5 травня 1931 р. до Укрколгоспцентру звернулася з листом дочка В. А. Григора Валентина Василівна Кушніренко, яка проживала в м. Харкові на вул. В. Гончарівській, 41. Вона з обуренням пише про несправедливість щодо батька і брата, виключених з колгоспу "Червоний степ", нагадує, що сім'я батька складалася з 11 чоловік, обробляла землю своїм трудом, а після розподілу з братом Іваном 70-річні батьки під час жнив брали на допомогу жінку. Кушніренко вважає виключення з колгоспу членів своєї родини фактом, "що межує із злочином тих осіб, що зловживають своїм станом". Із всіх матеріалів справи видно, що господарства сім'ї Григорів були середняцькі, однак їх розкуркулили, а майно розпродали.- Док. № 138.

№ 139
ПОВІДОМЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО ХІД СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ Й СТАВЛЕННЯ
ДО НЕЇ РІЗНИХ ВЕРСТВ СЕЛЯНСТВА

17 березня 1931 р.

Перебіг колективізації на 1 березня 1931 р.
(Інформаційне зведення № 50)

На 1 березня колективізовано по Україні 2 358 573 господарства, загальної кількості 4 864 650 бідняцько-середняцьких господарств, або 48,5 % проти 45,7 % на 25.ІІ, цебто за 8 днів кількість колективізованих господарств збільшилась на 134 272 господарства, або на 2,8 %. Аналізуючи дані про колгоспний рух за останні два місяці по декадах, треба зробити перший основний висновок: колгоспний рух на Україні зростає всезростаючими темпами. Перша і друга декади січня не дали зовсім зростання; третя декада січня дала зріст на 1,5 %, перша декада лютого - 2,7 %, друга декада лютого - 3,8 %, третя декада лютого - 2,8 % (декада неповна). Наростання темпів по окремих природно-економічних районах далеко не однакове - перед веде Степ, плентається в хвості Полісся. Це стверджується такою невеличкою табличкою:

Темпи зростання колективізованих господарств (%)

	2 декада січня	3 декада січня	1 декада лютого	2 декада лютого	3 декада лютого	Зріст за 5 декад
Степ	+0,5	+3,7	+3,5	+5,1	+2,6	+15,4
Лівобережжя	-2,2	+2,1	+2,6	+4,9	+2,9	+10,3
Правобережжя	+0,9	+0,6	+2,9	3,1	+3	+10,5
Полісся	+0,4	+1,3	+1,1	+1,3	+1,4	+5,5

Лютий 1931 р. дає найвищі темпи. Якісні показники колгоспного руху такі: щодо форм превалює артіль, питома вага якої з декади в декаду збільшується, і на 1.ІІІ. ц. р. артілі складають 80 % до загальної кількості колгоспів України. Росте також пересічний розмір кожного колгоспу, за рахунок подачі заяв до існуючих колгоспів та укрупнення дрібних. На 1.ІІІ пересічно на 1 колгосп припадає 77 господарств і 466 га орної землі.

Розподіл наслідків господарювання поміж колгоспниками ще на 1.ІІІ не закінчено і становить 86 % проти 84,6 на 20.ІІ, цебто збільшення тільки на 1,4 %.

У межах окремих природно-економічних районів, в темпах наростання колгоспного сектора по окремих адміністративних районах є ще більші розходження. У минулих зведеннях ми наводили числа за минулий час, тут наведено тільки дані за останню декаду лютого 1931 р.

Колективізація Степу

На 1 березня по Степу колективізовано 935 809 господарств з загальною кількістю 1 298 525 бідняцько-середняцьких господарств, або 72,1 %; орної землі колективізовано 8 456 400 га з загальної кількості 11 885 700 га, орної землі селянського користування, або 71,1%. На 1.ІІІ до тих районів, що майже закінчили в себе процес суцільної колективізації на 20.ІІ приєдналось ще кілька районів. Райони це такі: Березівський - 95,6 % колективізованих господарств, Люксембургський - 95,5%, Великотокмацький - 95%, Баштанський - 94,9%, Андрієвоіванівський - 94,7 %, Калініндорфський - 93,7 %, Хмелівський - 93 %, Риковський - 91,1 %, Роздільнянський - 90,7 %, Бериславський - 90 % колективізованих господарств.

До відсталих належать такі степові райони: Вільшанський - 24,7 % колективізованих господарств, Новоайдарський - 39,7 %, Лиманський - 40,2%, Голопристанський - 43,4%, Царичанський - 44%, Цюрупинський - 45,7 % колективізованих господарств.

Темп зростання колгоспного сектора по окремих районах Степу протягом третьої декади лютого неоднакові. Найбільше зростання дали такі райони: Баштанський - на 9,3 % (з 85,6 % до 94,9 %), Кривоозерський - на 6,6%, Високопільський - на 10,5% (з 75,7% до 86,2%), Старобільський - на 13,1 % (з 63,3% до 76,4%). Зовсім, або майже зовсім не зростає колгоспний сектор протягом декади по таких районах Степу: Устимівський, Анатолівський - +0,1%, Біляївський +0,3%, Покровський, Якимівський +0,3%, Магдалинівський 0,2%, Межівський +0,2 %, Кам'янський, Горлівський +0,2 %, Костянтинівський, Лисичанський, Краснолуцький.

Основна форма колгоспу в Степу є сільськогосподарська артіль, що видно з таких даних: загальної кількості 10 985 колгоспів в Степу на 20.I -артілі було 7473, або 68%, СОЗів 3188, або 29%, комун 324, або 3%. На перше березня артіль складають вже 76,1 % до загальної кількості колгоспів, а СОЗи 21 %.

Характерно відмітити, що поряд зростання за ці 4 декади загальної кількості колгоспів на 2971 одиницю, кількість СОЗів в абсолютних числах зменшилась; так, на 20.I СОЗів було 3181, а на 1.III.31 р. 2952: це значить, що зріст йде в основному тільки за рахунок артілей, а СОЗи поступово переходять до вищої форми колгоспу, до с/г артілі.

Зростає також і пересічний розмір кожного колгоспу. На 20.I. 1931 р. на 1 колгосп припадало пересічно 61 господарство і 560 га орної землі: на 1 березня пересічний розмір 1 колгоспу - 67 господарств і 606 га орної землі.

Поруч цих задовільних якісних показників треба зазначити, що Степ ще не впорався з розподілом наслідків господарювання по колгоспах. У той час, як перечень по Україні на 1.III.31 р. остаточний розподіл наслідків господарювання закінчено по 86 % колгоспів, у Степу цей відсоток становить тільки 82,9 %. Це є безперечно гальмом у темпах зростання колгоспного сектору.

Полісся

На Поліссі сколективізовано всього 118 426 господарств з загальної кількості 614 578 бідняцько-середняцьких господарств, або 19,3%, землі сколективізовано 506 900 га з загальної кількості 2 742 000 га, або 18,5 %. С/г. артіль на Поліссі складають 84 % до загальної кількості колгоспів. Пересічно на 1 колгосп припадає 48 господарств і 208 га орної землі.

Районів суцільної колективізації (понад 50 %) на Поліссі нема жодного. Найбільший відсоток колективізованих господарств дає Троянівський р-н - 36,7%, Баварський р-н - 34,5%, Радомисльський - 34,4 %. Не досягли ще й 10 %, або трохи більше за 10 % такі 3 райони: Коропський - 8,6 %, Корюківський - 8,6 % та Городнянський - 9,7 %. Майже на такому ж рівні Остерський р-н - 10,5 %, Кролевецький - 11 % та Козелецький - 11,8 %.

Приміська смуга

На 20.II було колективізовано 50,7 % до загальної кількості господарств приміської зони. На 1.III колективізовано 123 873 господарств, або 55 %, цебто зростання за 8 днів на 4,3 %. Це значне зростання, що перевищує загальноукраїнський темп зросту за декаду пояснюється

тим, що значна кількість міськрад і в третій декаді лютого не послабила тих високих темпів, яких трималась протягом всього лютого. Так, Маріупольська міська рада дала за декаду зріст на 11,9 % (з 75,5 % до 87,4%), Одеська міськрада на 10% (з 66% до 76%), Київська на 6,8 % (з 49,3 % до 56,1 %), Бердичівська на 9 % (з 41 % до 50 %).

З решти сілрада частина дала пересічне зростання, друга ж частина менша, майже зовсім не зростала. Так, Житомирська міськрада дала зріст на 0,5 %, Харківська за декаду не зростала зовсім (стабілізувалась на 26,7 %). Міськради, в яких відсоток колективізації становить менш як 50%, такі: Житомирська - 19,9%, Кременчуцька - 33,1 %, Сумська - 46,3 %, Харківська - 26,7 %.

Увага: Про стан колгоспного руху в прикордонних районах до цього додаємо. Довідку. Про нацрайони готується окреме зведення.

Організаційно-політичні питання колгоспного руху

Таких три основних питання треба відзначити, аналізуючи колгоспний рух протягом останнього часу, питання, що вимагають до себе найпильнішої уваги:

1. Бракує роботи серед бідноти, внаслідок чого по багатьох місцях бідняк плентається в хвості колективізації. Часті випадки, коли вступає до колгоспів переважно середняк, а бідняк перебуває під міцним куркульським впливом. Партійні і радянські організації мало дбають за те, щоб вирвати бідняка з під куркульського впливу. Організації КНС перед не ведуть. Це доводить в багатьох місцях до шкідливої розмички бідняка з середняком, що тільки ллє воду на куркульський млин. Утворюються виключно середняцькі замкнуті колгоспи, а де-не-де і замкнені бідняцькі колгоспи, це стверджується численним інформаційним матеріалом, що ми його протягом останньої декади одержали від райвиконкомів, уповноважених та студентських бригад. Студентська бригада з Рубежанського району пише: "До колгоспів йде в більшості середняк, бо бідняки знаходяться під більшим впливом куркуля, який надіває релігійну машкару та притягає на свій бік найбільш темну частину селян. На питання, чому не йдеш в колгосп, один бідняк відповідав: "А дома я роблю менше, коли ж у мене не вистачить хліба, влада повинна мені допомогти, бо я бідняк".

Такий і подібний куркульський вплив на бідноту спричиняється да того, що в колгоспи останнього часу йде переважно середняк, як більш вільний від куркульських впливів. Відносно роботи серед жінок справа стоїть ще гірше. Особливо серед неколгоспниць. Такі факти, як один одноосібник тяг свою дружину за волосся зі зборів колгоспу (на що звернули увагу навіть районні органи влади в той час, як сільрада про це не знала) говорять за те, що не лише з жінками, а й з чоловіками ніякої роботи не було.

Бригада з Гросулівського р-ну пише, що: "Велика тяга в колгосп є з боку середняцьких господарств, за ними йдуть і бідняки". Бригада з Кривоозерського р-ну сигналізує, що: "Деякі колгоспи складаються майже повнотою з середняків. Про це відомо всім організаціям, в тому числі РПК; всім відомо, що бідноту відносно слабо охоплено колгоспами. В той же час КНС зовсім не працює. РайКНС, як провідної організації, в районі нема. Батрацько-бідняцькі групи в більшості працюють слабо, а то й зовсім не організовані. Зараз РПК скерував увагу на це парторганізації, але темпи роботи всіх організацій волячі".

Такі ж факти, але з протилежними результатами спостережено і в Старосалтівському р-ні. Там заяви надходять здебільшого від середняцьких господарств, бідноту не досить оброблено. В той же час є колгоспи, що організуються виключно з бідноти, до яких майже зовсім не залучаються середняки.

Спостережено окремі факти, що бідняцька молодь, яка тільки виділилась від батьківського господарства, неохоче вступає до колгоспів. Бригада з Нововодолазького району пише: "Зараз поза колгоспом є бідняки, які вперто не хочуть подавати заяву до колгоспу і коли, в

нього спитаєш, чого ти не подаєш заяву в колгосп, то він говорить: "Дайте мені пожити в своїй хаті хоч ще один рік і попрацювати на своїй землі так, як я хочу". Це помічається за тими, хто недавно поотділялись от своїх батьків і побудували собі халупи".

2. Багато колгоспів ще й сьогодні не є зразками великого соціалістичного господарства; своєю роботою вони не тільки не приваблюють до себе позаколгоспників, а навпаки відштовхують їх від себе. Це дав досить гостру зброю куркулеві в його протиколгоспній роботі. Це найсерйозніша хиба, що негативно впливає на розвиток колгоспного руху. Частина колгоспів і досі замикається в свою шкарлупу. З численних фактів, що ми їх маємо, наведемо найбільш характерні. З Варвинського р-ну повідомляють, що "колгоспи, що є в районі, майже всі не впорались з своїми завданнями: пропали коноплі і інші техкультури, овес та інші хліба подекуди на полі, зараз молотять, зяблева оранка не проведена повністю. З організаційного боку справу не налагоджено як слід. Трудова дисципліна минулого року була надто низька. Розрахунки з колгоспниками подекуди і досі не закінчені. Під час розмов про колективізацію селянство найбільш посилається на приклад навколишніх колгоспів (які дійсно дали приклад, як не потрібно господарювати): "Ніхто не піде в колектив, тому що колективи загноїли хліб, коноплі, а ми так не хочемо". "Колгоспи знищили врожай, не виорали на зяб, а ми індивідуальним впорались зі всім, мабуть краще залишитися індивідуально". "Колгоспи ні собі, ні державі, а ми виконали все". Це ж саме спостерігаємо і в Бородянському р-ні. У с. Буздилівці колгоспний рух майже не поширюється, бо колгосп працює погано, через що нема стимулу для зростання. На зборах КНС, наймитства ставилось питання про колективізацію, але біднота на прикладі поганої роботи колгоспу не йде до колгоспу. У колгоспі безгосподарність, бракує дисципліни, ще не обмолочений хліб тощо. У Білопільському р-ні характерним у цьому відношенні є Друга Павлівська сільрада. Там колгосп робить замкнено, не популяризує наслідків господарювання.

3. Велике безладдя ще і на сьогодні з організаційним оформленням колгоспного руху. Заяви без будь-якої потреби маринують по кілька тижнів. На місцях нема статутів артільей. Є факти організації СОЗів за анульованим статутом 1929 р. З Горностаївського р-ну пишуть: "Сільрада і наші уповноважені дуже багацько розмовляють про суцільну колективізацію, а ще не стали організаторами колгоспу, ініціативних груп, вербувальників тощо. На виселку Софіївка, № 9 та 10 утворився СОЗ, який прийняв статут 1929 р. Райколгоспспілка не забезпечила периферію потрібною кількістю примірників статуту. Дуже повільно оформляється розмір заяв про вступ. В окремих колгоспах заяви маринуються по 10 днів без руху (Костянтинівна, Горностаївка), в Новій Благовіщенці та Петропавлівці просунення до РЗВ на реєстрацію статутів знов утворених колгоспів затримується до 8 днів. Райколгоспспілка точного обліку руху колективізації не має, й навіть не вжила заходів, аби показати своє обличчя, як організатора нової колгоспної хвилі. Старі СОЗи охоче йдуть на статут артілі, проте знов утворені колгоспи (наприклад Софіївський № 9 та 10) прийняли статут СОЗу, в той час організують своє господарство як артіль: "Подивимося, якщо з весняною сівбою впораємося, тоді перейдемо на артіль". Райкоопспілка взагалі по колективізації нічого не робить, мовляв, раз суцільна колективізація, то нам скоро прийдеться "вудочки змотувати". На ґрунті цього між райколгоспспілкою та райкоопспілкою мається недоговоренність по питаннях будівництва в колгоспах, ремонту с/г реманенту, очистці та протравці.

Форми куркульських протидій в справі колективізації

Досить докладно ми це питання висвітлили в минулому інформаційному зведенні (№ 45). Тут зазначимо тільки ті нові моменти, що виявились протягом цієї декади. Насамперед треба відзначити, що куркуль де-не-де змінив свою тактику від одвертої протиколгоспної агітації,

від намагання розвалити колгоспи з середини (про що ми писали в минулому зведенні), що йому за окремими, дуже рідкими випадками, не удавалось, куркуль переходить до нової тактики - агітація за утворення безстатутних виробничих груп (Великоянісольський р-н) та невеличких родинних колгоспів на 5-6 господарств (Варвинський р-н). В окремих місцях (Олександрійський р-н) ці намагання куркулів здійснюються і утворюються невеличкі колгоспи виключно за родинним принципом. Не припиняється і відвертий терор, надто оперування "червоним півнем" (Великоянісольський та інші райони). Зрештою треба відзначити, що агітація набуває все більших розмірів, причому все більшу активність виявляють релігійники, що пустили в ход всю свою релігійну зброю, фанатизм тощо.

У Краснолуцькому р-ні за основу протиколгоспного агітування стали релігійно-фанатичні казки. Ось що пишуть з цього району: "Появилось у письмовій формі так зване "золоте письмо", зміст якого звертається до селян з відозвою про те, що бог є і пошле тяжку кару для людності, але терпіть і чекайте страшного суду. В кінці сказано: "Прочитавши цього листа, перепиши його в 7 примірниках, роздай семи чоловікам, прочитай неписьменному". Походження цього листа трактують так - "його бачили 2 пастушки як воно спускалося з неба". Підкуркульник в білій одежі, начіплявші на себе хрестів, вночі ходив, лякав людей, особливо підлітків, агітував: "Одягайте хрести, скоро буде страшний суд". Дорослі селяни його впіймали і побили. Він був п'яний".

Під час бесіди з селянином на тему: "Чому ти й досі не в колгоспі?" Він відповідав: "Невідомо, що буде далі, мені казав у Луганську один чоловік, що скоро буде друга влада й вас будуть катувати, он в Китаї в одній із провінцій, де повсталі селяни, їх знищено щось з шістдесят тисяч".

Дуже поширені розмови про те, що політика партії на суцільну колективізацію є перекирчування заповітів Леніна: "Ленін говорив, що треба колективізувати поступово, а Сталін хоче за 1 рік"; "Хочуть суцільну колективізацію запровадити, це перекирчування заповітів Леніна"; "Радянська влада робить не так, як учив Ленін. Ленін стояв за вільний труд - хто хоче, те й робить без всякого примусу" і т. д. Не припиняється розповсюдження різних протирадянських віршів, причому використовуються при цьому колгоспні неполадки:

*"Доки мороз, доти й СОЗ,
Нема морозу, нема й СОЗу.
У СОЗі добре жить, Один робить, десять спить.
СОЗи, СОЗи, на вас треба
Довгі лози.
У СОЗі гарно жить Аж у животі тищить"* та ін.

Не припиняється і загальна протирадянська агітація.

Треба зазначити, що партійні і радянські організації спромоглись організувати ентузіазм трудящих мас села на відсіч куркулеві. Гасло суцільної колективізації і ліквідації глитає як класу входить в побут села. Ось характерний факт, який наводить в своєму листі уповноважений по Андрушівському р-ну: "У с. Павелки було проведено мітинг з музикою, присвячений суцільній колективізації. Коли по вулицях проходила демонстрація, куркульство кучею стояло і, опустивши голови, нічим себе не проявило. Після демонстрації на масових вечірках подавали заяви до колгоспу під оплески та музику. Стара жінка неколгоспниця крикнула до людей: "А ну, танцювати, чого стали? Якби по бідняку, то стінки б дрижали, а по куркулю нічого стояти. А ну, музика, по могилі куркуля, за суцільну колективізацію жарь!".

Характерний факт повідомляють також з Великоянісольського р-ну. У с. Костянтинополь куркулі підпалили ремонтну майстерню МТС, згоріло 4 трактори: "Коли горіла майстерня, збігалось все колгоспне селянство. Селяни колгоспники плакали, це говорить про гострий біль за державне майно. В повітрі розносилися тисячі проклять куркулям за вчинені збитки. В той час можна було виразно бачити, як близько до партії та радянської влади стоїть колгоспник-бідняк й середняк, маючи куркуля за непримиренного ворога".

Група інформації НКЗС (*Левін*)

17.ІІІ.31 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 142, арк. 81-86. Склограф. прим.

№ 140
РОЗ'ЯСНЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР СЕМЕНІВСЬКОМУ
РАЙВИКОНКОМУ НА КИЇВЩИНІ ПРО УТВОРЕННЯ ВИСЕЛКІВ
ДЛЯ ЗАПЛАНОВАНИХ ДО РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯН¹²

18 березня 1931 р.

До Семенівського РВК кол. Конотопської округи

Не підлягає оголошенню

На Ваш лист¹³ НКЗС пояснює, що міроприємство ліквідації куркульства як класу та утворення куркульських виселків стосується до районів суцільної колективізації, а для районів несуцільної колективізації стосується обмеження норми землекористування куркульського господарства з відводом землі на перспективних виселках з метою, що коли буде здійснена суцільна колективізація Вашого району, можна було переселити па виселки ці господарства.

Утворювати перспективні куркульські виселки розміром від 10 до 20 дворів на менш придатних та зручних для с/г використання земель, ізольованих від ринків збуту, великих річок, лісів, сел та залізниць, урахувавши перспективи майбутнього землевпорядження, що виселки не будуть перешкоджати інтересам землевпорядження МТС, радгоспів та колгоспів.

Нач. управління землевпорядження
Референт *Я. Шуліка*

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 543, арк. 147. Копія.

¹² Див. також док. № 112, 152.-Док. № 140.

¹³ 5 березня 1931 р. Семенівський райвиконком надіслав Наркомзему республіки листа такого змісту: "Райвиконком сповіщає, що сел з суцільною колективізацією до 20.XI.1930 р. по Семенівському р-ну не було, а тому й ділянок для виселки куркульських господарств не відводилось. До цього часу % колективізації по району досягає 18,7 % й падалі зріст колективізації продовжується, а тому райвиконком із тих земгромад, що в сучасний мент

колективізовані на 50 %, передбачає відводити виселки з куркульських господарств, не маючи наявності суцільної колективізації по району. Отже, про вищезазначене докладаємо й прохаємо дати по цьому питанню своє пояснення. Заст. голови РВКу Іванов. Секретар {підпис)". І запит райвиконкому, і відповідь Наркомзему свідчать, на жаль, про сумний факт - передбачуване проектування виселення селян за межі села, району, республіки, що готувалося загодя (див. наприклад, док. № 124).-Док. № 140.

№ 141
ЛИСТ НАРКОМОСВІТИ УСРР ПРО КАТАСТРОФІЧНИЙ
СТАН УСТАНОВ ОСВІТИ В 180 РАЙОНАХ УКРАЇНИ,
ЗНЯТИХ З ПРОДОВОЛЬЧОГО ПОСТАЧАННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

19 березня 1931 р.

Терміново

Наркомпостачання УСРР - Тут
Копія: ЦКК НК-РСІ - Тут

Директивами Наркомпостачання знято постачання хлібом учителів, дитячі інтернатні установи та припинено виділення продуктів для виготовлення безкоштовних гарячих сніданків для школярів - дітей наймитів, бідноти та низькооплачуємих робітників. З наведених співробітниками НКО довідок в апараті Наркомпостачання виявилось, що це стосується 180 районів, що не виконали планів хлібозаготовок. Цим районам заборонено з поточних хлібозаготовок постачати дитячі інтернатні установи, учителів і виділяти продукти для гарячих безкоштовних сніданків, з централізованого фонду для цих районів теж не виділено.

Це утворило катастрофічний стан з постачанням, особливо дитячих інтернатних установ, що не мають жодних запасів. Діти цих установ примушені тікати, чим збільшують безпритульність та трапляється низка інших небажаних випадків.

Отже НКО категорично вимагає дати чітку директиву про постачання дитячих інтернатних установ, учителів та вилучення продуктів для гарячих безкоштовних, сніданків за встановленими нормами¹⁴.

Заст. наркома освіти *Полоцький*

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 444, арк. 20. Відпуск.

¹⁴ Терміновим рішенням Наркомпостачу від 26.ІІІ.1931 р. було визначено позачергове постачання продуктами дитячих установ з централізованих фондів. На підставі цієї постанови Наркомос УСРР надіслав у квітні 1931 р. до всіх РВК, міськрад та дитбудинків розпорядження "Про постачання харчування дитбудинкам" з клопотанням про відповідні заходи місцевих органів. Справа з дитячим харчуванням дещо поліпшилась за рахунок деяких продовольчих ресурсів. У травні 1931 р. для 42 тис. дітей в інтернатних установах було відпущено 35 тис. кг м'яса, 5 тис. кг вершкового масла, понад 105 тис. шт. яєць, а також

для санітарно-гігієнічних потреб 10 тис. кг господарського мила. Звичайно, це були мізерні норми споживання, але щомісяця якась кількість продуктів надходила за спеціальною рознарядкою саме для дітей, в тому числі й сільських, де в інтернатах знаходилося понад 5 тис. хлопчиків й дівчаток (у містах - 36,8 тис).- Док. № 141.

№ 142
ТЕЛЕГРАМА КАМ'ЯНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ ДО НАРКОМОСУ УСРР
ПРО ВІДСУТНІСТЬ ПРОДОВОЛЬСТВА В ДИТЯЧІЙ КОЛОНІЇ

21 березня 1931 р.

[Из] Каменки Днепропетровской
Харьков, Наркомпрос

Детколлония 220 детей сняты [с] централизованного снабжения хлебом, децентрализованные - запрещено, местных ресурсов нет. Дети остаются совершенно без хлеба, просим немедленного разрешения вопроса снабжения детей хлебом.

Каменка Днепропетровской

Райисполком

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 444, арк. 21. Телеграфна стрічка.

№ 143
З ПОВІДОМЛЕННЯ ГРУПИ ІНФОРМАЦІЇ НАРКОМЗЕМСПРАВ УСРР
ПРО ПРИМУСОВУ КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ ТА ОПІР СЕЛЯН

23 березня 1931 р.

Перекручення директив партії

У минулих зведеннях про колективізацію ми докладно висвітили політичні і організаційні моменти, якими супроводжується зростання колгоспного сектора. Тут ми хочемо тільки сигналізувати про ті перекручення, що виявились протягом цієї декади.

1. Адміністрування, що раніше виявлялось по окремих місцях одиничними випадками, протягом цієї декади виявило тенденцію до поширення. Не вміючи, або не бажаючи працювати методами впертої більшовицької масової роботи, місцеві організації вдаються до примусу і цим дискредитують ідею колективізації.

Ось кілька характерних фактів. Уповноважений Селидівського р-ну пише: "На одну сотню Селидівського р-ну всі робітники безнадійно махали руками - там з колективізацією нічого не вийде, бо минулого року там були великі перегиби і її голими руками не візьмеш". А варто там було провести масово-політичну роботу і спромоглись би значних успіхів в колективізації цієї сотні. Є окремі випадки, що, мовляв, уже досить агітувати, треба натиснути адміністративно. Ці адміністративні ухильники мають місце і заступають справжню масову роботу.

У Конотопському р-ні по деяких селах (Соснівка, Салтикове, Великий Самбір) виявлено такі факти, як заборона організації нових колгоспів, винесення доган членам сільради, що не вступають до колгоспів тощо. Керівник Гаркушинецької сільради Миргородського р-ну відверто заявляє: "Не хоче йти в колгосп, треба податком примусити його піти".

2. Гонитва за кількістю доводить до утворення дрібнесеньких, маломісних, малостійких колгоспів. У Царичанському р-ні - "місцеві робітники дуже швидко оформляли ініціативні групи на колгоспи, внаслідок чого в районі утворено коло 20 карликових колгоспів по 15-20 господарств".

3. Надмірне адміністрування в середині колгоспу доводить до виходів з колгоспу. Про це пише т. Фордига з Близнюківського р-ну: "У СОЗі, тепер вже артіль, "Перемога" Софіївської сільради. Є 5 заяв про вихід, бо голова грубий. Є 35 усупільнених коней, які держать під замком, щоб ті, що хочуть виходити з артілі, не забрали вночі".

4. На ґрунті усупільнення насіння і фуражу новими колгоспниками є значні перегиби - з одною і тою ж міркою підходять до бідняка і до середняка. Про такий факт повідомляють з Селидівського р-ну: "В цілому по Селидівському р-ну, як і по всіх сільських радах, зокрема в новоутворених колгоспах, надзвичайно погана справа з фуражем. Свого часу справі фуражного фонду не було приділено належної уваги. Зараз же на цьому ґрунті трапляються перегиби, що затримують зріст колгоспів. Так, артіль "Жовтень" с. Селидівки не приймає до колгоспу поки не внесуть визначеної норми фуражного фонду. Зрозуміло, що відсутність фуражу здебільшого трапляється у бідноті. Більше того, артіль "За суцільну колективізацію" збирає фураж від їдока".

5. Є ще і тепер фіктивні вступи до колгоспів - голова двору вступає до колгоспу з частиною майна, а другу частину залишає жінці, мовляв "не хоче вона йти до колгоспу". Характерні спостереження у цій справі зроблено по селах Вінницької міськради. Там ці розділи прийняли масовий характер: так, па 20.ІІ - таких розділених господарств було 449, а на 1.ІІІ - 565, причому такі розділи спостережено в селах приміських і там, де з цим явищем не боролись.

6. Нарешті, треба відзначити відверто злочинні перекручення директив партії та уряду. У Вербівській сільраді Павлоградського р-ну: "Забрали все збіжжя у бідняка, але не було нікого в хаті, тільки діти, то вони почали ламати комору; на крик дітей прибігла мати, вони на жінці порвали одяг, а одну дитину викинули в сніг, щоб не кричала". Аспірант з Кривоозерського р-ну пише: "Цими днями в с. Плоске сталося ганебне перекручення лінії партії. У це село, що відстало у проведенні ряду політично-господарських кампаній, у порядку буксиру надіслали бригаду з с. Бакші. Займаючись роботою по хлібозаготівлі та фінансах, ця бригада біла верхівку, бідноту і колгоспників. Закликали в сільраду, ставили питання "дайош" і коли селянин говорив, що він не має чого дати, його били. На кутках села обирали дві хати. В одну хату закликали і вимагали виконати план, або взагалі здати хліб та гроші на позику. Коли селянин відповідав, що він не спроможний цього зробити, йому давали записку і надсилали до другої хати. Це було ознакою, що цього селянина треба бити і його в цій хаті били". Цей же товариш пише: "Взагалі треба сказати, що на селах є ряд перекручень. У с. Курячі Лози я застав, як доводили план заготівлі курей до колгоспників, є факти коли доводять до колгоспників тверді завдання, а після того викидають з колгоспу".

Куркульські протидії

З форм куркульських протидій наводимо тільки окремі факти: у Кадіївському р-ні у павших тварин виявлено в шлунках різні металеві речі (гвіздки, стружки, голки тощо).

У Городні Іваницького р-ну 4.ІІІ при проведенні куткових зборів, де обговорювалось питання про колективізацію, куркулі зав'язали двері хати і зробили кілька пострілів через вікно, якими забито одного селянина.

У с Тишках підкуркульники з СТВ навмисно зіпсували трієр, щоб зірвати зерноочистку.

Про куркульський вплив на сільради розповідає газета "Червона трибуна" Миргородського р-ну: на пленумі Ярмаківської сільради, де стояло питання про колективізацію, винесено таку постанову: "Вступ членів сільради до колгоспу не проводити, а піти кожному поступово, по охоті."

Група інформації оргсектора НКЗС (Левін)

23.ІІІ.31 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 962, арк. 14 зв.- 15 зв. Копія. Склограф. прим.

№ 144
ЛИСТ ЗАВДІУЮЧОГО СОФІЇВСЬКОЮ ДИТЯЧОЮ КОЛОНІЄЮ
НА ЗАПОРІЖЖІ ДО ВУКООПСІЛКИ ПРО ЗАГРОЗУ ГОЛОДУ
Й ХВОРОБ ВІД НЕСТАЧІ ПРОДОВОЛЬСТВА

28 березня 1931 р.

Дуже хутко

м. Харків, ВУКСу
Копія: Наркомосвіти

Софіївська дитколонія № 1 (був. Запорізької округи) на сьогоднішній день залишилась без будь-яких продуктів харчування [для] вихованців. Усі кооперативні організації був. Запорізької округи відмовляються постачати продуктами харчування та крамом, мотивуючи тим, що дитколонії зняті з планового постачання, а позапланових фондів немає, про що було доведено до відому усі вищестоящі організації, що діти колонії уже довгий час залишились без гарячої їжі (крім чаю та кофе), але на це не було звернуто ніякої уваги. Зараз маються випадки, що діти залишають колонію і ідуть по суміжних з колонією селах здобувати у селян для себе їжі, що гальмує в регулярному проведенні усякої виконавчої роботи та зриву загального обов'язкового навчання.

А тому Софіївська дитколонія № 1 прохає негайно задовольнити колонію продуктами харчування та крамом для пошивки білизни на 140 вихованців, бо несвоєчасне задоволення і неприйняття на це ніяких заходів, діти колонії залишаться зовсім голодні та роздіті, що може послужити різним захворюванням та ін.¹⁵

Зав. дитколонією № 1 [підпис]
Рахівник [підпис]

¹⁵ Продовольчою рознарядкою Наркомосу УСРР на червень 1931 р. Софіївській дитколонії на 290 вихованців виділялось 290 кг м'яса, 25 кг масла, 700 шт. яєць та на господарчі потреби 70 кг мила.- Док. № 144.

№ 145
ЗВЕДЕНІ ВІДОМОСТІ ІНФОРМГРУПИ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО КОЛГОСПНИЙ РУХ У НАЦІОНАЛЬНИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ

5 квітня 1931 р.

ВУЦВК, секретаріат президії

У поєднанні з завданням здійснення ленінської національної політики виключного політично-господарського значення набуває справа здійснення суцільної колективізації та ліквідації куркуля як класу в нацменівських районах. Отже, подаємо тут матеріал по цьому питанню. На жаль, ми не можемо висвітлити всі моменти цього питання, бо майже жодна з зацікавлених організацій окремо коло питань колгоспного руху в нацрайонах не опрацювала, соціально-економічних процесів, що там відбуваються, як слід не вивчала. От чому наш огляд буде в основному присвячено аналізу ЧИСЛОВИХ показників та до деякої міри аналізу соціальних процесів обсягом тих інформаційних матеріалів, що є в розпорядженні групи інформації оргсектора НКЗС. Об'єктом вивчення є всі 25 нацменівських районів (російських - 8, німецьких - 7, єврейських - 3, болгарських - 3, грецьких - 3 та польських - 1).

Перший висновок, що його треба зробити, аналізуючи числові показники колгоспного руху в нацрайонах це - рівень колективізації по нацрайонах більший за пересічно-українські показники. Так, коли на 20 березня 1931 р. по Україні колективізовано 54,7 % господарств та 58,79 % орної землі селянського користування, то по 25 національних районах України колективізовано на те ж число 58,8 % господарств та 68,3 % орної землі селянського користування.

Другий висновок - цілком протилежна картина з співвідношенням рівня колективізації у рамках окремих природно-економічних районів - рівень колективізації нацрайонів у межах окремих природно-економічних районів нижчий, ніж. пересічно українських природно-економічних районів. Це видно з отакої таблички:

Райони	Колективізовано господарств (%)		Колективізовано землі (%)	
	Всі райони	Національні райони	Всі райони	Національні райони
Степ	78,5	75,2	77,9	77,9
Лівобережжя	53,7	47,2	51,3	48,9
Полісся	23,1	19,4	21,6	19,4
Україна	54,7	58,8	58,8	68,3

Увага: Така, на перший погляд, невідповідність між пересічно-українськими і пересічно-районними показниками пояснюється неоднаковим співвідношенням районів по Україні і по нацрайонах. Так, питома вага Степу у всіх районах України 34,9 %, а по нацрайонах питома вага Степу 76% (19:25).

Третій висновок: якщо взяті ява останніх місяці, то побачимо, що темпи зростання колгоспного сектора в нацрайонах відстають від пересічно-українських темпів як в цілому по всіх районах, так і в межах окремих природно-економічних районів за винятком Лівобережжя. Це видно з такої таблички:

Райони	Зростання % колективних господарств з 30.I до 20.III		Зростання % колективізованої орної землі	
	по всіх районах	по національних районах	по всіх районах	по національних районах
Степ	17,6	14,8	16,3	12,3
Лівобережжя	19,3	20,3	15,2	18,2
Полісся	7,6	5,2	6,1	4,3
Україна	15,5	14,4	14,1	12,4

Майже таке ж співвідношення маємо і протягом останньої декади (другої декади березня): по Україні загальний відсоток колективізації зріс на 3,4 %, по національних районах - на 3,3 %.

Четвертий висновок - цілком нерівномірний рівень колективізації по окремих нацменшостях. Перед ведуть єврейські райони (86,5 % господарств), на останньому місці - польський - Мархлевський р-н (16,8%). Про рівень колективізації окремих нацменшостей розповідає така табличка:

(Станом на 20 березня 1931 р.)

Нацменшості	Кількість районів	Колективізовано господарств		Колективізовано землі	
		Абсолютно	в %	Абсолютно (тис. га)	в %
Польська	1	1462	16,8	5,2	16,2
Російська	8	40 254	49,4	262,6	55,8
Грецька	3	3814	70,5	88,3	66,7
Болгарська	3	11076	73,9	105,4	71,9
Німецька	7	23 240	77,0	281,1	81,1
Єврейська	3	6896	86,5	116,3	90,4
Разом:	25	91 742	58,8	858,9	68,3

Зрештою - *п'ятий висновок*, який треба зробити з аналізу числових показників, це відставання якісних показників колгоспного руху по нацменрайонах від пересічно-українських показників; питома вага артілі по нацрайонах менша від всіх колгоспів України,

пересічний склад нацменівського колгоспу менший від пересічного складу колгоспу цілої України. Так, по Україні питома вага артілі 83,2 %, а по нацрайонах - 77,1 %; на 1 колгосп припадає пересічно по Україні 83 господарства, а по нацрайонах тільки 58; землезабезпеченість на колгосп по нацрайонах значно вище, ніж у цілому по Україні, а саме: по нацрайонах 554 га на колгосп, або близько 10 га на одне колективізоване господарство, по Україні ж 492 га, або 6 га на одне колективізоване господарство.

Зі всього наведеного треба зробити такий загальний висновок. Розгортання колгоспного руху по нацменівських районах деякою мірою відстає від цілої України переважно щодо якісних показників і щодо темпів завершення суцільної колективізації. Проте, цього аж ніяк не можна віднести однаковою мірою до всіх нацменшостей; є такі нацменшості, а в їх межах окремі нацменівські райони, що високо тримають більшовицькі темпи і вже наближаються до закінчення суцільної колективізації. Це буде видно з аналізу колгоспного руху по окремих групах нацменшостей.

Єврейські р-ни. Як ми вгорі зазначали, єврейські райони ведуть перед серед інших нацменрайонів.

Це можна підтвердити такими даними: з загальної кількості 7970 господарств по трьох єврейських районах колективізовано 6896 господарств, або 86,5 %; несклективізованими залишилось 1074 господарств. З загальної кількості 128,600 га орної землі селянського користування сколективізовано 116 300 га, або 90,4 %. Відстають якісні показники, а саме: питома вага артілі - 78,4 %, пересічний склад одного колгоспу тільки 44 господарства і 742 га орної землі. Калініндорфський р-он уже майже закінчив суцільну колективізацію (94,7 % господарств до 97,4 % землі); наближається до закінчення Сталіндорфський р-н (86,7 % господарств і 90,1 % землі). У Новозлатопільському р-ні колективізовано господарств 80 % та землі 83,2%.

З окремих матеріалів, що є в нас про єврейські райони, треба відзначити такі моменти:

Новозлатопільський РВК констатує, що "затримка в зростанні колгоспного сектора виникла через невірну установку окремих колгоспів у справі прийому до колгоспів господарств, що не мають достатньої кількості працездатних, особливо по Ватандорфській, Межиреченській та Майндорфській сільрадах". Треба відзначити, що брак працездатних членів господарств по деяких селах, надто тих, що утворені з переселенців останніх 5-6 років, набуває загрозливого характеру. Пояснюється це тим (за даними, які ми не зуміли цілком перевірити), що від переселенської молоді (кустарів) є велике тяжіння до промисловості, і в багатьох випадках вони це здійснюють, залишаючи господарства без жодного працездатного. У всякому разі цей момент вимагає вивчення.

З окремих характерних моментів по єврейському Новозлатопільському району треба ще відзначити відсталість колективізації по тих українських селах, що входять до цього району. РВК у своїй інформації пише: "Необходимо отметить, что понижает процент коллективизации Святодуховский (украинский) сельсовет, где коллективизовано всего 20 % пахотной земли". Це, очевидно, пояснюється недостатньою увагою від РВК до цього села.

Форм куркульських протидій, відмінних від українських районів, не спостережено. Уповноважений з Сталіндорфського р-ну пише: "Як наслідок ворожої агітації є випадки відмовлення від землі, при вступі до колгоспу приховати посівматеріал та фураж. Був випадок, що під час хлібозаготівлі підстрелено одного уповноваженого".

Німецькі р-ни. Відсоток колективізованих господарств по німецьких районах становить на 20 березня 77,0 %, землі - 81,1 %. Рівень колективізації по окремих районах далеко неоднаковий. Так, на першому місці Люксембурзький р-н - 95,5 %, далі - Молочанський - 95 %, Високопільський - 92,1 %, Зельцьський - 90,7 %, Спартаківський - 86,7 %, К-Лібкнехтівський - 79,19 та на останньому місці Пулинський - 25,3 %. Якісні показники колгоспного руху такі: питома вага артілі 81,1 %, па один колгосп припадає 58 господарств та 707 га орної землі. По окремих районах маємо надзвичайно різкі відхилення. Так, питома вага артілі у Спартаківському р-ні тільки 18,2%, в Люксембурзькому - 98,2 %, а в Зельцьському - 100 %. Такі ж коливання і щодо пересічного складу колгоспу: у Карло-Лібкнехтівському р-ні на один колгосп припадає 40 господарств, а в тому ж Спартаківському р-ні - 222 господарства. Те ж саме і щодо землезабезпеченості на один колгосп. Найбільшу землезабезпеченість дає Зельцьський р-н - 1531 га на колгосп, найменшу Пулинський - 123 га.

Ці показники вимагають безперечного вивчення, бо такі, наприклад, відомості по Спартаківському р-ну як: 18,1 % с/г артілів, 222 господарств та 13 823 га на 1 колгосп говорять за перевагу ТСОЗу, за деяке захоплення "гігантоманією" тощо (на цілий район є тільки 2 артілі та 9 ТСОЗів - разом 11 колгоспів); на жаль, ми ці моменти не можемо розшифрувати за цілковитим браком матеріалів.

По німецьких районах подаємо тільки окремі відомості по Карло-Лібкнехтівському та Високопільському р-нах. З цих відомостей треба зробити той висновок, що в багатьох німецьких селах міцний куркульсько-попівський вплив, якому не завжди протиставляється більшовицька масова робота. Міцний вплив куркуля і по окремих існуючих колгоспах, куди він проліз. Про це досить красномовно говорить постановка президії Карло-Лібкнехтівського райвиконкому з 13.І. 1931 р.: "Заслушав інформацію т. Петрова о колхозах "Остгейм" и "Незаможник", принимая во внимание, что СОЗ "Остгейм" состоит в большинстве из кулацко-зажиточной части села, не выполняет установленные нормы, отказывается исключить кулаков-лишенцев и разобрал обобществленных лошадей; СОЗ "Незаможник" состоит только из 16 хозяйств, не выполнил план хлебазаготовок, а хлеб, который необходимо сдать по хлебазаготовке, сложенный в скирды силами индивидуальных хозяйств, гниет, полученные кредиты около 40 тыс. руб. использованы для своих личных нужд, лошади, купленные за кредиты, распределены для индивидуального пользования, а посему президиум считает необходимым СОЗ "Остгейм" Раштадского сельсовета и СОЗ "Незаможник" Шпейерского сельсовета ликвидировать".

Такий стан був 2 1/2 місяці тому, не набагато він покращав тепер. Дослідження в березні виявило ось що: "В колонії Ландау було намічено розкуркулити 3 господарства з кількості 553 дворів і виселити за межі України. Маєтковий стан до революції цих куркулів був такий: 1-й мав 100 дес. землі, паровий млин і десятки батраків, 2-й - 60 дес, обжигальні вапневі печі і 3-й мав хутір в 300 дес. До цього часу всі вони не були позбавлені права голосу і були членами колгоспів. Під час обговорення питання на загальних зборах колгоспів про розкуркулений й висилку цих господарств деякі колгоспи зовсім відмовились голосувати.

Під час колективізації по району були перекручування. Наприклад, кілька чоловік з активу заходили в хату до селянина з музикою і запитували: "Чи підеш у колектив?", і коли одержували негативну відповідь, то виводили з хати під звуки марша з погрозою виселити з хати.

У СОЗі "Нове життя" з 24 господарств було виявлено 3 куркуля. Під час обстеження я запитав у голови та членів правління, чи немає у них куркулів у колгоспі, то мені категорично заперечували: "Всі рівні і сільрада помилково називає наших членів кулаками". Коли ж запитав скільки кожен з цих "середняків" мав землі і батраків, то виявилося, що й

члени правління сини батьків, що мали 70-100 га і по 1-2 батраків (з доповіді інспектора НКЗС тов. Ільченка).

По Високопільському р-ну треба відмітити такі характеристичні моменти, що їх наводить РВК у своїх інформаційних матеріалах: а) вступ до колгоспів відбувається переваж по за рахунок середняків, які до останнього часу вагались: б) від окремих колгоспників і сільських робітників були заперечення сіяти кукурудзу, сою та клещевину, але після відповідної масової роботи плани приймали, а багато сільрад і колгоспів навіть висували зустрічні плани, в наслідок чого контрольні числа НКЗС перебільшено.

Між іншим, факти відмовлення від посіву кукурудзи спостережено і в Карло-Лібкнехтівському р-ні. Ось що пише з приводу цього бригада газети "За соцперебудову": "Артіль "Врожай" Карлсруєвської сільради площу під кукурудзою зменшила з 185 га до 150. Артіль "Червона зоря" тієї ж сільради з 135 га до 110. Артіль "Ільч" всупереч запланованим 227 га ухвалила засіяти тільки 125 га. Зразок "ударництва" на зменшення площі кукурудзи показала артіль "Ударник": її голова Тимченко запропонував зменшити контрольне завдання з кукурудзи на 56 % і артіль сумлінно з ним погодилася. Були б і зменшили, якби адміністрація МТС не спинила. Отак у кожному колгоспі ріжуть кукурудзу. А індивідуальникам ріже вже сама сільрада. Так, в Карлсрує з 1503 га кукурудзи індивідуальникам дали тільки 578 га, хоча село колективізовано щось на 60%".

Болгарські р-ни. Болгарські райони посідають третє місце щодо кількості колективізованих господарств, а саме 73,9 % та орної землі 71,9 %. Що ж до якісних показників, болгарські райони мало не на останньому місці. Так, з 202 колгоспів є тільки 116 с/г артілів, або 57,4 %. Пересічно на 1 колгосп припадає 52 господарства та 509 га орної землі. Значно впливає на зниження відсотку колективізації Вільшанський р-н, у якому на 20 березня рівень колективізації становить 44 %; по Благоївському р-ну - 82,2 % та по Коларівському - 79,1 %. Треба все ж відзначити, що Вільшанський р-н протягом двох останніх місяців спромігся досить значних успіхів, збільшивши рівень колективізації мало не втричі.

У чому причина такого відставання Вільшанського р-ну? Насамперед у тому, що бракувало більшовицької боротьби з правоопортуністичною практикою, бракувало чіткої масової роботи, бракувало показу колгоспівських досягнень, бракувало роботи з біднотою, не організовано колгоспні і бідняцько-середняцькі маси на боротьбу з куркулями, що в своїй протиколгоспній роботі використовують всі можливості (весілля та церковну службу перетворювали на суцільні контрреволюційні мітинги, підкуп бідняків шматком сала тощо). Варто було б у Вільшанському р-ні провести відповідну масову роботу (буксир Першомайських та північнокавказьких колгоспників, рішучий наступ на куркуля тощо), як колгоспний рух почав зростати більшовицькими темпами і, як запевняв аспірант тов. Козуб, до початку сіву район матиме щонайменше 60 % колективізованих господарств.

Грецькі р-ни. По грецьких районах колективізовано 70,5 % господарств та 66,7 % орної землі селянського користування. З 147 колгоспів є 114 артілів, або 77,5 %. Пересічно на 1 колгосп припадає 56 господарств та 562 га орної землі. Перед веде Мангуський р-н - 75,4 % господарств, Сартанський - 71,8 % та Великоянісольський - 68 %.

Щодо темпів розвитку колгоспного руху маємо обратне явище - вищі темпи дає останній район, а саме: за 5 декад Великоянісольський район дав зріст на 21,9 %, Мангуський - на 6,9 %, а Сартанський - на 6,6%.

Російські р-ни. Щодо кількості показників російські райони стоять на передостанньому місці, а саме: з загальної кількості 81 621 господарств по 8 російських районах

колективізовано 40 254, або 49,4%. У межах російської нацменшості маємо ті ж відхилення, що й по всіх районах України, а саме: перед ведуть стенові райони (Терпіннівський - 77%, Сорокинський - 75,6%, Верхньотеплівський-68,3%, Кам'янський на 10.ІІІ - 45,2 %); далі йде Лівобережжя (Олексіївський - 68,5 %, Чугуївський - 40 % та Великописарівський - 25,6 %). І на останньому місці Полісся (Путивльський - 18,6 %).

Переважна форма колгоспів у російських районах є с/г артіль, з 556 колгоспів - 452, або 81,3 % с/г артілей. Найбільший відсоток артілів дає Путивльський р-н - 96,8 %, найменший Чугуївський р-н - 59,7 %.

Як і по інших нацменівських районах, найбільші темпи виявили протягом цих 5 декад відсталі райони, а саме: Чугуївський р-н зріс більш як втричі (з 13,8 % на 30.1 до 46 % на 20.ІІІ), Кам'янський більш ніж вдвічі (з 21,2 % до 45,2 %) та Великописарівський (з 8 % до 25,6 %). Незадовільні темпи показав Путивльський район, що за 5 декад зріс тільки на 4,6 % (з 14 % до 18,6 %).

Як по грецьких, так і по російських районах ми позбавлені можливості дати докладніший аналіз, бо майже зовсім бракує потрібних інформаційних матеріалів.

Польський р-н. Зрештою про польський Мархлевський р-н, що відстає від всіх нацменівських районів. На 20 березня 1931 р. з загальної кількості 8817 бідняцько-середняцьких господарств колективізовано тільки 1462 господарства, або 16,8 %. Характерно те, що протягом цих 5 декад колгоспний сектор майже не зростав (зріс тільки на 240 господарств, або на 1,8 %).

У чому тут справа? Безперечно ті ж причини, які ми наводили і по Вільшанському р-ну, а саме: недостатня відсіч куркульській контрреволюційній роботі та брак більшовицької масової роботи. Ось що пише тов. Вишевський, що в лютому 1931 р. обслідував Мархлевський р-н:

"Постановление декабрьского пленума ЦК КП(б)У о коллективизации (кстати, напечатанное в местной газете с месячным опозданием) в широкие массы колхозников и бедняков-середняков индивидуальников не проникло. Несмотря на мои старания, мне не удалось выяснить, обсуждалось ли постановление ЦК о коллективизации хотя бы на одном общем или "кустовом" собрании коллективистов вместе с бедняками и середняками-индивидуальниками и каковы были результаты. Такое отношение к решению пленума ЦК о коллективизации тем более не понятно и не допустимо, если принять во внимание, что в общем в районе проведена и проводится довольно значительная массово-разъяснительная работа по вовлечению в коллективы бедняcko-середняцких индивидуальных хозяйств.

Недостаточно также применение методов индивидуальной проработки более отсталых индивидуальников бедняков, середняков и женщин в деле вовлечения их в коллективы. Чрезвычайно неудовлетворительна также работа по коллективизации и подготовке к весеннему севу по линии КНС, профорганизаций и кооперации. Беднота не мобилизована вокруг вопросов коллективизации и второй большевистской весны. Группы бедноты в коллективах фактически отсутствуют.

Сельсоветы - за исключением единичных (например, Новый Завод) работают слабо, не стали еще штабами соцпереустройства села и не сумели стать во главе колхозных и бедняcko-середняцких масс в деле борьбы за коллективизацию и своевременную и наилучшую подготовку к весеннему севу.

Сельсоветы, как правило, не только не стали во главе борьбы за новый прилив в коллективы, но и не сумели обеспечить производственно-технической подготовки к севу (своевременное доведение плана до двора, мобилизация семенных фондов, очистка семян, ремонт машин и т. п.). Характерный пример: в с. Дзикунка, где председателем сельсовета является член партии, сельсовет, зачитав призыв редакции "Серпа" включиться во Всеукраинский конкурс польских сельсоветов на лучшую подготовку ко второй большевистской весне, ограничился принятием объявления редакции "к сведению". В с. Олизарка на вопрос, почему сельсовет не проводит очистки семян, секретарь сельсовета говорит: "Очистку мы не проводим по двум причинам: а) мы очистили с полпуда и это зерно съели мыши, так что если мы сейчас очистим весь посевной материал, так до сева ничего не останется; б) наше село вообще бедное и чистить нечего".

Самым распространенным в данный момент методом кулацкой агитации является запугивание бедняков и середняков войной и террором Пилсудского: "Не идите в коллективы, а то придет Пилсудский и всех вас перевешает". В отдельных случаях, например, в с. Владній кулаки, подкулачники прямо заявляют: "Второго апреля придет Пилсудский и как следует задаст коллективистам".

Явно организованную контрреволюционную работу ведут по селам разные религиозные католические кружки (терцьяже, ружайцовые кулка и т. п.). Большим успехом пользуется здесь религиозная литература, в частности, так называемые пророчества Сибиллы. Книгу эту читают группами по 5 человек, а затем передают следующей группе. Коллективисты Дзнкунецкого коллектива рассказывали, что в результате этой работы вновь вступающие в коллективы бедняки и середняки просят разрешить не подавать им письменные заявления, так как по их словам в Сибилле черным по белому написано, что тот, кто подаст письменное заявление в коллектив, тот запродаст свою душу черту, и что через некоторое время всех коллективистов будут штамповать огненной печатью. В некоторых селах (например, в Вилках) значительную контрреволюционную работу против коллективизации развернула секта баптистов, влияние которых, по заявлению одного из делегатов на 4-м райсъезде Советов, все расширяется. Баптисты в своей агитационной работе, в более важных случаях перебрасывают своих "агитаторов" из одного села в другое.

В отношении коллективизации особенно отстали немецкие сельсоветы, где за отсутствием работников, владеющих немецким языком, массовая работа проводится весьма слабо. Главную массу поступающих в коллективы Мархлевского р-на составляют или батраки, или одиночки-бедняки, рвущие со своими семьями; сравнительно незначительный процент вступает в коллективы середняцких хозяйств; наблюдается стремление со стороны отдельных одиночек и бедняцко-середняцких хозяйств вступить не в коллектив своего села или ближайший коллектив, а в коллектив более мощный и авторитетный в районе".

Зрештою треба зазначити ще такі моменти організаційного порядку по всіх нацменівських районах: а) майже цілком бракує сільськогосподарської - організаційної і технічної - літератури мовами нацменшостей, зокрема до другої більшовицької весни; б) всі розпорядження, інструкції, положення про організацію праці, застосування відрядності тощо надсилаються до нацрайонів українською мовою, що позбавляє можливості використовувати їх, отже в найважливішій справі організації праці нацменівські колгоспи залишені самі на себе.

Змішані райони. Дати відомості про стан колгоспного руху серед нацменшостей змішаних районів майже нема змоги за браком матеріалів. Окремі відомості з районів промовляють за те, що на нацменівські сільради в українських районах майже жодної уваги не звертають і там колгоспний рух у незадовільному стані. З Луганського р-ну повідомляють, що:

"Найгірше справа стоїть з колективізацією в нацменівських сільрадах (польських), в яких колгоспи слабенькі та не мають потрібного зросту. В німецькій сільраді в колонії Бобрічч зовсім колгоспу немає. Тут селянство ставиться до колгоспу вороже, навіть члени сільради виступають проти колективізації. Пояснюється це тим, що в селі розвинуте сектанство, яке впливає на маси".

З Погребищенського р-ну пишуть, що "є 8 сільрад, які ще значно відстають по колективізації, це такі сільради: Ширмівка, Черемошне, Соснівка, Старостинці, Скибенці, Бурківці, Бур'янці, та Озерна. Причини відставання в цих селах можна вважати ось які: недосить в цих селах розвинуто роботу та слабкий актив на місцях. Недостатня робота серед нацменшостей поляків, яких є багато в таких селах - Ширмівка, Озерна, Бухни та Станілівка, які вагаються вступити в колгоспи, бо перебувають під впливом куркульської агітації.

Група інформації оргсектору НКЗС (Левін)

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6. спр. 660, арк. 111-120. Склограф. копія.

№ 146
ПОВІДОМЛЕННЯ ЧЕРВОНОЖОВТНЕВОЇ СІЛЬРАДИ
ВЕРХНЬОТЕПЛІВСЬКОМУ РАЙВИКОНКОМУ НА ЛУГАНЩИНІ
ПРО ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-МАЙНОВОГО СТАНУ
СЕЛЯНИНА С І. АФАНАСЬЄВА З С НИЖНЬОЇ БОГДАНІВНИ ЯК
КУРКУЛЬСЬКОГО

13 квітня 1931 р.

Верхньотеплівському РИКу

На Ваш запит от 12.IV. 1931 г. о предоставлении материалов на гр-на Афанасьева Сидора Ивановича Краснооктябрьский сельсовет при сем сообщает. До революции Афанасьев имел хозяйство зажиточное, занимался перекупкой скота, имел арендованной земли по 10-15 дес., сезонных работников 2-5 человек ежегодно. После революции хозяйство немного уменьшилось до 1926 г. В этом 1926 г. имел 4 шт. волов, 2 лошади, 2 коровы, 4 овцы, имел своей земли 16 дес, арендованной - 1в дес, платил с/х налога 91 руб. 68 коп.

В 1927 г. своей земли имел 16 дес, арендованной 10 дес., волов 2 пары, лошадей 1, коровы 2, овец 6 шт., с/х налога платил 51 руб. 60 коп. В 1928 г. имел своей земли 15 дес, арендованной 12 дес, волов 3 пары, лошадей 2, коровы 2, овец 7 шт., с/х налога платил 141 руб. 15 коп. с 17%-й надбавкой. В 1929 г. имел своей земли 10 дес, арендованной 8 дес, волов 2 пары, лошадей - 1, коров 2 шт., овец 5 шт., с/х налога платил 99 руб. 85 коп. с 15%-й надбавкой.

Сельхозинвентаря Афанасьев имел: 1 косилку, 1 сеялку, запашник, буккер, плуги и веялку. Всего было полностью. В 1929 г. был доведен план задания хлебозаготовки до двора, как зажиточному хозяйству, каковое он не выполнил полностью. В 1930 г. хозяйство его признано тоже как кулацко-зжиточное, и доведен план хлебозаготовки до хозяйства его в 120 пудов, каковой целиком отказался выполнить.

На основании постановлений общих собраний колхозов и единоличников, комиссии содействия по хлебозаготовке № 2 и постановлением протокола президиума сельсовета № 34

от 14 сентября 1930 г. - хозяйство продано, как злостно недающего хлебного излишка, [как] зажиточно-кулацкое хозяйство.

Также сам гр-н Афанасьев С. И. с 1926 г. по 1930 г. занимался перекупкой скота и сдавал деньги на проценты с целью наживы¹⁶.

Председатель сельсовета *Нечаев*
С подлинным верно [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 178, арк. 285. Засвідчена копія.

¹⁶ 29 квітня 1931 р. Верхньотеплівський райвиконком надіслав характеристику на С. Афанасьєва до ВУЦВК, рішення якого було таким: "Скаргу залишити без наслідків. 24.V.1931 р. Кошелев". Самої скарги селянина в справі немає. - Док. № 146.

№ 147
З ВІДОМОСТЕЙ ГРУПИ ІНФОРМАЦІЇ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО ПРИМУСОВИЙ ХІД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ
НАПЕРЕДОДНІ ВЕСНЯНОЇ ПОСІВКАМΠΑНІЇ

14 квітня 1931 р.

Під час найгарячіших робіт у готуванні до весни та посилення нового припливу до колгоспів по окремих, районах були випадки командування, незаконні вчинки, виявлення правого ухилу та лівацькі заскоки. Стверджуємо це таким найхарактернішим фактом. У Луганському р-ні виявлено цілу низку перекручень, які стали за основну хибу в підготовці до весни. Куркуль розгорнув шалену агітацію, що "хліба нема" і окремі комуністи не спромоглися дати відсіч куркулю, навіть підпали під вплив куркульської агітації. Так, Пожидаєв, заступник голови сільради, що з бригадою пішов па хутір Комісарівку, на зборах бідноти заявив: "Не може бути, щоб у бідняка не було зерна, треба його виявити і все".

Заярний - голова колгоспу, виключений з лав партії, це скористував і почав говорити колгоспникам: "Бачте, мене партія вичистила за те, що я захищав бідноту. Я тепер буду мовчати". Наслідки заяви Пожидаєва та Заярного сказалися швидко - другого дня чимала частина колгоспників не вийшла на чергування в артілі. Ось ще приклад правого ухилу на практиці: Інзін, член партії з 1920 р., пішов зі своєю бригадою по мобілізації посівзерна на хут. Федорівку (того ж району) і ось яку резолюцію прийняли загальні збори по його доповіді: "Інформацію Інзіна взяти до відому, зерно заготовляти шляхом виклику господарств, а якщо не заготовимо, то просити сільраду, щоб вона нам зерна дала". У с. Лукашівці Тростянецького р-ну голова колгоспу дуже недбайливо поставився до справи колективізації. Заяви про вступ до колгоспу, подані ще в лютому. до 11 березня не розглянуто.

Нам пише уповноважений з Шепетівського р-ну, що уповноважений Шепетівського РВК член партії, члени бригади партійці й комсомольці в с. Трауліні замість [того, щоб] сумлінно виконувати доручену їм справу, розгорнути масову політичну роботу, роботу навколо готування до сівби та колективізації - вдалися до троцькістських методів командування, примусу, нечуйності та ін., і завершили це все прямим карним злочином - побоями гр.

Ковальчука Г., який і зараз хворий із температурою 39,7°. Голова сільради своєчасно не реагував на незаконні вчинки з боку уповноваженого РВК та бригади, а навпаки, підпав під їх вплив, чим допомагав їм знушатися над селянством; член сільради бив на залізничному переїзді проїзжих селян, які не вступали до колгоспу.

Ось найхарактерніший факт правого опортунізму дає райколгоспспілка Ржищівського р-ну, яка ухвалила таку постанову: "З тим, аби не ламати полів як колгоспників, так і односібників завчасно забезпечити землевпорядження та опрацювати остаточне розміщення культур весняного посіву, щоб організувати працю в колгоспах утворенням бригад та розподілити колгоспників за бригадами. Припинити приймання до колгоспів з 15 березня до закінчення весняної сівби, крім випадків переходу цілого села на колгоспне господарювання - заяви про вступ до колгоспів приймати, але розгляд та прийом до колгоспів продовжувати лише після закінчення весняної сівби. У с Костянтинівці Краснокутського р-ну за розпорядженням голови сільради було заарештовано 8 громадян бідняків та середняків лише за те, що вони не хотіли вступати до колгоспу та не ходили па збори.

Куркульські протидії. Як видно з наведених нижче окремих фактів, куркуль, у зв'язку з наближенням релігійних свят, розповсюджує агітацію проти весняного сіву та колективізації, вербує маси, особливо жінок. Так в Охтирському р-ні розповсюджуються чутки, що "в Охтирці в монастирі з неба упали три бога і ніяка міліція їх не бере". Посилилися випадки мотивування не вступу до колгоспу тим, "що в колгоспах примушують працювати у свято тощо, і колгоспники підуть в ад після земного життя". В с. Ровеньках Ровеньківського р-ну піп виступає проти колгоспів. Він говорив: "Час настав, коли немилосердні антихристи хочуть обезкровити тружеників, підштовхують їх до пекла. Вас гонять до колгоспів для того, щоб лишились ви останнього, у нагороду за це диявол приготував уже пекло, живіть, як жили батькі ваші, і більше молитесь". Розкуркуленими куркулями і контрольниками в с. Українському Вовчанського р-ну 29.ІІІ ввечері було побито рами та вікна майже одночасно в 16 господарствах, побито вікна в 7 бідняцьких та 9 середняцьких господарствах колгоспників - активістів. Самий метод биття вікон та об'єкти нападу свідчить за те, що цей злочин було заздалегідь придумано. З'ясовано такі обставини цієї події: 2 особи одночасно бігли по обох сторонах вулиці та на вибір, а не підряд били вікна, раніш викликаючи до вікна хазяїна, та кажучи: "Це я", однак не називаючи себе. В Роменському р-ні куркулі використовують відсталу бідноту, розкладений актив, неявку на збори, частково в деяких селах п'янство та хуліганство. На Лубенщині в с. Іванівці в новозорганізованому колгоспі оборудували стайню і, коли вона була закінчена, - куркулі підожгли.

Група інформації оргсектора НКЗС

14.IV.31 р.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 12, спр. 142, арк. 11-13. Склограф. прим.

№ 148

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗВЕДЕННЯ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО РОБОТУ
БУКСИРНИХ БРИГАД ПО ЗАЛУЧЕННЮ СЕЛЯН ДО КОЛГОСПІВ**

16 квітня 1931 р.

За матеріалами буксирних бригад видно, що рівень колективізації по районах, що взяті па буксир, перебуває в такому стані:

1. Цюрупинський - 49,4 %
2. Вільшанський - 31,4%
3. Лиманський - 51,0 %
4. Любашівський - 59,5 %
5. Селидівський - 61,3 %
6. Біляївський -
7. Голопристанський - 48,5 %
8. Новоайдарський - 46,8 %
9. Царичанський - 45,3%
10. Липецький - 13,6 %
11. Липово-Долинський - 23,3 %
12. Нововодолазький - 22,3 %
13. Старосалтівський - 17,9 %
14. Чорнухінський - 21,5 %

Цей кволий зріст по районах, що взяті на буксир, пояснюється недостатньо розгорнутою масово-політичною роботою, мобілізацією бідняцько-середняцьких мас навколо організації припливу до колгоспів індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств.

Так само в деяких районах недостатньо було зосереджено уваги наймитсько-бідняцьких та середняцьких мас навколо боротьби з куркульською агітацією.

Методи та наслідки роботи букс[ирних] бригад

Бригада Луганського р-ну по приїзді до Новоайдара розбита була на 3 групи по 8 чоловік й надіслана в Новоайдар, де колективізація складає 14 %, Миколаївку 4,5 % та Смолянську сільраду, де колективний, сектор складає 4,5 %. Робота бригади побудована за принципом кутків.

Бригада Вінницького р-ну по приїзді до Крижополя розбилась на 12 груп кількістю 3-5 чоловік в кожній. В справі організації припливу до колгоспів бригада з початку проводила роботу виключно шляхом індивідуальної обробки осіб, що хитались. Якщо питання не ставилось про організацію на даній сотні свого колгоспу, то ставилось питання про вступ до старих колгоспів, а якщо було бажання утворити свій колгосп, то зараз же організували ініціативні групи і в міру того, як набиралось 8-12 господарств, збирали цю ініціативну групу й оформлювали колгосп. Оформлення цих колгоспів проходило на відкритих зборах всієї сотні й тут же на зборах подавали заяви про вступ нові господарства. Крім індивідуальної обробки практикувалось скликання зборів по десятках лише тоді, коли цей десяток повністю був обробаний. Зборів сотен бригада не практикувала, гадаючи, що ці збори не дадуть належних наслідків.

Буксирна бригада з Первомайщини у Вільшанському р-ні, розподілившись на бригади, які виїхали на села, вела роботу переважно індивідуальною обробкою, при чому наш уповноважений т. Салтовський зазначає, що практика показала, що на загальних зборах та засіданнях сільських організацій безпосередня вербовка, прийом заявок окремо, або списком про вступ до колгоспу майже нічого не давали, в той час як втягнення маси селян до колгоспів, так й утворення ініціативних груп і організація нових колгоспів, що зроблена за час буксирування, були здійснені методом групової та індивідуальної обробки селян і селянок по раніш накресленому списку.

Снігурівська буксирна бригада, що взяла на буксир Голопристанський р-н, організувавшись за ініціативою самих колгоспників притягла до участі в її роботі 93 колгоспника та 50 членів

сілради, причому усю роботу було зосереджено в трьох відсталих сілрадах. За 20 днів бригада провела 66 доповідей, бесід по питаннях весняної сівби, колективізації та організації праці.

Прибувши до Старосалтівського р-ну, буксирна бригада Лозівщини в кількості 25 чоловік, організувала широку районну нараду з приводу приїзду, де стояли питання весняної посівкампанії та колективізації. Обмінявшись досвідом, буксирна бригада виїхала на села. Крім буксирної бригади притягнуто до участі в роботі 411 чоловік. Крім цього працював районний актив в кількості 18 чоловік.

Наслідком притягнення до участі в роботі широких мас бідняцько-середняцького активу, свідчить, що по 14 буксирних бригадах налічувалось 384 надісланих товаришів та 1941 колгоспників, які притягались до роботи буксирних бригад. Маємо такі зрушення в колективізації, рахуючи час приїзду 10.IV та від'їзду 1.IV*.

кі райони послали бригади	Райони, взяті на буксир	% колективізації на 10.III	% колективізації на 20.III	% колективізації на 1.IV	організовано вербувальних комісій	утворені ініціативні груп
Хіміський	Цюрупинський	49,4	60,0	63,0	-	4
Іршотравневий	Вільшанський	31,4	44,0	55,0	-	-
Львівський	Лиманський	51,0	68,0	71,0	64	7
Відільнянський	Любашівський	59,0	67,5	82,0	-	-
Іштинський	Селидівський	51,3	66,7	69,5	-	-
Сєвський	Біляевський	73,5	74,2	75,0	-	-
Снігурівський	Голопристанський	48,6	56,3	63,4	-	-
Солонський	Новоайдарський	46,8	50,6	56,4	-	25
Хмельницький	Царичанський	45,3	46,2	-	-	-
Славчанський	Липецький	-	18,6	32,5	68	183
Славобогачанський	Липово-	23,3	29,7	46,0	-	-
Слобожанський	Долинський	22,3	30,7	40,0	-	-
Снігівський	Нововодолазький	17,9	19,9	46,0	50	9
Снітинський	Старосалтівський	21,5	33,9	55,1	50	19
	Чорнухінський					

По окремих сілрадах, де працювали буксирні бригади, зріст колективізації характеризується такими моментами. Внаслідок 20-денної роботи Снігурівської буксирної бригади в Голопристанському районі організовано 4 нових артілі, завербовано в старі колгоспи 550 господарств. Особливі наслідки дало "червоне сватівство": охоплено цим методом 714 індивідуальних господарств. З приїздом бригади у Нову Збур'івку, де колгоспний сектор складав 17,8 %, доведено [його] до 36,6 %, Чулаківці з 34 % доведено до 62 %, Малі Копані - 24 %, а доведено до 50 %. За час перебування бригади в районі процент колективізації з 41 виріс до 63,2%.

На 10 березня				На 25 березня			
господарств	%	землі	%	господарств	%	землі	%
3762	50	20019	49.8	4504	62.1	25716	62.9

Такий стан роботи - є наслідок робіт Кахівської буксирної бригади в Цюрупинському р-ні за час приїзду бригади та закінчення її роботи.

Коли подивимось до тих чотирьох сілрад, в яких працювали бригади, то по с Пролетарка, де працювала бригада з 9 чоловік, на 15.ІІ було колективізовано 34,3%, а на 25.ІІІ - 48,8%, по селу Копані з 54,6% на 15.ІІІ доведено на 25.ІІІ до 60 %. По с. Раденьськ** від 52,2 % на 25. ІІІ колективізовано 57,2 %, по с. Солонці з 17,4 % доведено до 17,7 %.

Причини малого здвигу в цих сілрадах, що завжди відставали в районі, бригада пояснює тим, що господарства цих сілрад займаються садово-городніми культурами. Крім цього, ці села розміщено на пісчаному ґрунті і господарство від господарства знаходяться на відстані *** від 1/2 до 2 км, землі також дуже розпорошені, що не дало можливості звести їх в один масив. Також треба відмітити, що розкуркулені господарства знаходяться в цих селах і ведуть агітацію проти колективізації, зокрема перетягуючи на свій бік частішу бідняцького населення. В цих селах крім підвищення % колективізації за рахунок вступу до старих колгоспів також організовано 4 ініціативні групи, з яких організовано 3 артіль та лишилась одна група, яку треба лише оформити.

Одна з груп Кривоозерської буксирної бригади, яка працювала в с. Кривому Андрієво-Іванівського р-ну за 4 дні роботи домоглась подачі 300 заяв та організовано 2 нових колгоспів.

В Липецькому р-ні процент колективізації господарств, який складав на 10.ІІІ 15,5 % на 25.ІІІ складав 28,3 %.

Бригада організувала 9 нових колгоспів та 6 ініціативних груп, зокрема виявила себе бригада в с Веселому, яка з 28 % довела до 90 % колективізацію, після чого цю бригаду було перекинуто в с. Короховичі, де % колективізації весь час стояв нерухомий. За 5 днів роботи бригади організовано 2 ініціативних групи. Ці наслідки бригада досягла тим, що вона організувала бригади по 5-6 чоловік на кожну сотню і по 1-му буксирнику прикріплено до неї. Ці бригади по сотнях навколо себе також організували актив. Таким чином, в роботу бригади втягувався весь актив села.

В Новоайдарському р-ні в с Миколаївка на протязі трьох днів організовано 5 ініціативних груп в складі 107 дворів. В Новоайдарі організовано колгосп з 17 дворів, та ініціативна група з чотирьох дворів.

У Нововодолазькому р-ні спостерігаємо незначне зрушення колективізації на термін на 12.ІІІ - 15.ІІІ. По с Просікшу подано 10 заяв та утворено одну ініціативну групу складом 15 господарств. По с. Новоселівці подано 20 заяв та утворено ініціативних груп з 20 господарств. В цілому по району з 10.ІІІ по 15.ІІІ вступило до колгоспів 233 господарства, що дає зріст за 5 днів 3,3 %, але [порівнюючи] колективізацію останньої п'ятиденки з темпами минулого треба вважати, що зрушення в цьому напрямку є. Такий кволий темп пояснюється тим, що Нововодолазький р-н економічно зв'язаний реалізацією селянської щоденної продукції з Харковом, і населення в основних сілрадах займається кустарним виробництвом, відхідництвом на заводи до Харкова, візництвом, що має й мало негативний вплив щодо вступу до колгоспу; і друге пояснюється тим, що куркульство впливає на деяку частину бідняцько-середняцьких мас, не зустрічаючи належної відсічі з боку сілрад та КНС.

В Крижопільському р-ні, зокрема в с. Жаберки за 7 днів організовано 4 колгоспи. Загальна ж кількість господарств виросла на 50 %. Крім цього буксирна бригада організувала вербовочну комісію при єврейському колгоспі "Нове життя", яка втягнула до цього колгоспу 14 єврейських родин.

В Чорнухинському р-ні колективізацію з 21 % на 10.ІІ.31 р. доведено до 60 % на 30.ІІІ. За час роботи бригадою утворено 45 нових колгоспів. Обліку ініціативних груп бригада не вела, тому, що такі існувала не більше тижня, перетворюючись в колгоспи.

Допомога в роботі буксирних бригад районових та сільських організацій

Як районіві, так і сільські організації в своїй більшості розгорнули щоденну роботу до прийому буксирних бригад, мобілізуючи пресу та колгоспників до участі в роботі бригад, проте в окремих районах спостерігаємо таке. Місцеві робітники Голопристанського р-ну, хоча в основній своїй масі допомогли роботі бригади, але поруч з тим у окремих робітників були думки, мовляй: "Приїхали нас учити, як працювати, ми самі знаємо, подавимося, що ви зробите", але парторганізації ці настрої ліквідували. Бригада в своїх висновках відмічає абсолютну відсутність участі в її роботі РКС.

Буксирна бригада району ім. Петровського що виїхала до Роменщини повідомляє, що 4 дні ходили, доки РКС визначив соло для їх роботи, також по району по організовано громадської думки навколо їх приїзду.

Деякі групи бригади Вовчанського р-ну, яку було надіслано у Липецький р-н, недостатньо зуміли організувати навколо себе актив села через відсутність настанов з боку РВК, сільрад про значення буксирних бригад, що призвело до того, що бригади виконували обов'язки сільвиконавців, ходячи по селу збирати невиконані зобов'язання, як хлібозаготівля, м'ясозаготівля, кошти і ін. Ці факти мали місце в двох сільрадах. Крім цього треба констатувати, що Вовчанський р-н не в достатній мірі перевірів склад буксирних бригад, наслідком чого виявлено п'янки з боку двох буксирників, яких знято з роботи по буксиру.

Треба також відмітити, що Кахівський райколгоспсоюз буксирну бригаду в Цюрупинський р-н вислав у різні терміни, а саме: 9.ІІІ, 10.ІІІ і 11.ІІІ, з різних пунктів, не провівши наради та не переглянувши склад бригад, хоча, як відмічає керівник, колгоспники були хороші робітники і випадків перекручень та ненормальностей не було.

Класова боротьба та куркульська агітація під час проведення роботи буксирних бригад

Буксирні бригади навколо своєї роботи здибали скажений опір куркульства, що деякою мірою затримував роботу в справі колективізації, так, наприклад, у Голопристанському р-ні по приїзді Снігурівської буксирної бригади куркульство розповсюджувало чутки, що ніби це приїхали не колгоспники, а це люди, що будуть насильно втягувати до колгоспів.

Вінницька буксирна бригада в своїй роботі по буксиру Крижопільщини виявила, що організації КНС в цьому районі, внаслідок повної бездіяльності їх, питаннями класової боротьби, як пише керівник бригади, не займаються. Це свідчить про те, що бригадам доводилось одержувати заяви від окремих бідняків, які кажуть, що вони готові вступити в колгосп, але вони бояться, щоб їх сусіди-куркулі не підпалили хата, або зовсім не вбили, особливо куркуль проводить свою агітацію серед жінок. Бували випадки, коли сьогодні, ніби договориються про те, що всією родиною подають завтра заяву до колгоспу, а на завтра вона вже слухати не хоче, оказується, що вночі куркулі обробляли тих, кого буксирна бригада обробляла вдень. Куркульство розповсюджувало чутки навколо буксирної бригади, ніби у центрі немає радянської влади і бригади приїхали дурити голову, мовляв все одно й тут скоро не буде радянської влади. На 11-й сотні під час зборів 3-х десятків¹⁷, коли бригада робила доповідь, куркулі погасили світло й хотіли почати бійку, але це було попереджено.

На 7-й сотні з ранку на квартиру бригадира пришила одна жінка й накинулася на нього з палицею, вдаривши його декілька раз. Це було тоді, коли він ще спав. Зробивши це, вона говорила: "Ідіть геть від нас! Ми не хочемо колективізації". Другого бригадира цієї ж сотні на зборах десятки взяли за груди, говорячи: "Залиши у нас роботу по колективізації". Внаслідок, коли бригада посилила свою роботу на цій сотні, добившись участі ще декількох чоловік, на цій сотні організовано артіль ім. Ворошилова з 20 господарств і жінка, яка була бригадира- буксирника, сама біднячка, плачучі розказувала, що вступом до колгоспу, вона збавила себе від куркульської агітації. Спостерігаються випадки, коли жінки виганяли своїх чоловіків за те, що вони вступили до колгоспів.

В час проведення роботи Пирятинською буксирною бригадою в Чорнухинському р-ні виявлено багато випадків класової боротьби. Так, наприклад, в с: Сухоносівці кулаки спювали бідноту, аби така виступала проти колективізації. На хут. Сухоносівської сільради куркуль, до того часу уповноважений сільради, вимагав у колгоспа під різними загрозами повернути деяке майно куркуля, що закупив колгосп. В тому ж селі в колгосп був прийнятий дяк, що на зборах виступав проти праці в дні релігійних свят. В с Ковалі в складі колгоспу також виявлено куркуля, який вигнав з двору колгоспників, коли вони хотіли в його сараї поставити коней. Він 4 роки є член сільради. В цьому ж колгоспі з вини підкуркульників загинуло 300 пуд. віки, коні стояли у воді і безгосподарно використовувалось сіно. В с. Суха Лохвиця голова сільради не дописав 70 речей куркульського майна, другий член сільради переховував у себе куркульське майно, тайно нищив коні та кустарно виробляв з них кожу, а м'ясом цих коней годував свиней. В с. Бубнах 25-тисячник, як повідомляє керівник бригади, розклався, підпав під вплив куркулів, заявляючи - "наші кулаки лойяльні". В с. Осняг у куркуля знайдено обріз з мисливської рушниці та бомба у позбавленого права голоса. В с. Ісківці колективізація не зростає, тому що місцевий актив під впливом куркулів виступає проти колективізації. Голова споживчого товариства сидів в БУПРІ за підробку документів і в колгосп не хоче йти. В с Скоробагатьки весь актив проти колективізації й коли приїхала буксирна бригада, то голова сільради на 2 дні виїхав з села, а актив сховався. Голова РКС прийшов у сільраду п'яний і заявив, що він про колективізацію не хоче балакати. В другому селі голова сільради на зборах заявив: "Я в колгосп не піду й вас не втягну". По деяких селах, як повідомляє керівник бригади, роз'їжджають євангелісти й агітують проти колективізації.

Роздільнянська буксирна бригада в своїй роботі по Любашівському р-ну зустріла такі випадки: сам куркуль не виступає, а через бідноту. Так, на загальних зборах одноосібників першої сотні с Гольмії біднячка Миколайчук Одарка виступила з промовою, що Радвлада "мучить народ, сидимо голі й босі, краще було за царя". Лише завдяки досвідченості уч[асника] бригади т. Луцької, її було розшифровано й не допущено до зриву зборів і загальмування колективізації цієї сотні. На другий день подано 32 заяви, та з понад 60 господарств утворено артіль ім. Паризької Комуни, що була розвалилася під час масового виходу з колгоспу у лютому 1931 р.

В населеному пункті Нова Олександріївка Гольмянської сільради, де було колективізовано 90 господарств, що свідчило за суцільну колективізацію району, на день приїзду бригади лишилося лише 45 господарств [у] колгоспі, з них 7 теж подали заяви про вихід. Група учасників бригади з трьох чоловік прибула туди 25.ІІІ, на зборах зразу почулася ворожа атмосфера. Дані були такі запитання: "Чи колективізація села Олександріївка вільна, чи колективізуватимуть нас під силою оружя". Куркульська робота лишила після себе твердо коріння, бригаді вдалось переконати залишитись в колгоспі 7 господарств, що подали заяви про вихід, і завербували ще до 15 господарств. Решта засипала зерно на насіння, по групах сплатили спецвнески до зернового товариства по 15 крб., покрила заборгованість зі словами "мучте нас, ріжете, бийте - ми до колгоспу не підемо".

Куркуль для своєї роботи використовував жінок при вербуванні нових членів, найчастіше доводилось зустрічати явище, що чоловік посилався на небажання жінки вступити до колгоспу. Майже всі жінки заявляли про свою непрацездатність, небажання віддати своїх дітей у ясла. Коли бригада розбирала їх, то [вони] прямо заявляли: "Побачимо, як буде добре, то восени ми вступимо". Або: "А я все одно в колгосп не піду - розведусь, повішусь, або заріжусь, а не піду, він як собі хоче", але масовий вступ сусідів груповодів впливав й на них. В третій сотні с. Гольми 11 чоловік-одноосібників уперто не бажали вступати. Майже Цілий день розмов з ними не давали бажаних наслідків, посылаючись одні на одного. Тоді виділено було груповода між ними й взято його способом індивідуальної обробки, за ним всі подали заяву про вступ. Найупертішим пунктом було с Сирове, де куркуль впливає через релігійний дурман, сектанство, фанатизм: Секта інокентіївців проводила свою роботу за директивою "як до вас більшовики говоритимуть про колективізацію, особливо - мовчіть, далі вийте й переходьте з вою на гавкання". Таких прикладів поведінки бригада зустріла багато, наприклад: гр. Гонсаря бригада перекопала подати заяву про вступ до колгоспу. Його дружина, довідавшись про це, під впливом сектантів вибіжала боса, розхристана, упала в грязюку, розкинувши руки, почала вити, потім гавкати хвилин 30, а ввечері побігла на загальні збори колгоспу ім. Котовського і одноосібників, де розглядалась заява Гонсаря й почала кричати: "Зараз же випишися мені з колгоспу, не хочу віддавати свою душу чортам". Її вивели, чоловік залишився в колгоспі і на другий день усуспільнив своє майно.

Історія про віддачу чортам своєї душі в Сирові виникла так - весною 1930 р. куркулі Чабан і Синицький агітували проти вступу до колгоспу. Підговорили бідняка Кедрова Миколу за мішок муки проробити для розвалу колгоспу у Сирові процедуру "забирання душі чортом". Одної ночі в селі Кодров [та інші], намазавшись під чортів, увірвались до хати біднячки сироти Параски Кодрової, що жила сама і вступила до колгоспу, й почали її душити. На цей час куркулі підтасували збори недалеко і коли Параска Кодрова з криком "душили чорти" вибіжала на вулицю, то попала на збори і фактично "довела" небезпеку вступу до колгоспу. З цієї 11-ї сотні негайно була поширена по всьому селу звістка, що хто запишеться до колгоспу, то запише свою душу в чортячу книгу. Колгоспи розпалися. ДПУ в свій час розкрило цю історію і учасники її засуджені - куркулі на 8 років, а Кодров на 3 роки.

Під час роботи бригади в Сирові Кодров повернувся з БУПРУ, негайно подав заяву про вступ до колгоспу і демонстративно був прийнятий під шумні репліки присутніх: "Приймаємо Кодрова, але без чортів".

Ці факти свідчать, що в районах відсутність росту пояснюється тим, що відповідні організації не розгорнули належної масової роботи навколо колективізації, не організували бідняцько-середняцькі маси для рішучого наступу на глітая.

Інформгрупа Укрколгоспцентру

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 6, спр. 660, арк. 47-51. Копія.

* Так у тексті документа.

** У тексті "Радтек".

*** У тексті "площі".

¹⁷ Йдеться про розподіл села на сектори, куди входило по десять дворів ("десятки").- Док. № 148.

№ 149
ЗАЯВА СЕЛЯН-ОДНООСІБНИКІВ С. НОВОАНДРІЇВКИ
ПАВЛІВСЬКОГО Р-НУ ДО ВУЦВКУ ПРО ЗВОЛІКАННЯ
З ВІДВЕДЕННЯМ ЗЕМЛІ ДЛЯ ВЕСНЯНОГО ЗАСІВУ

10 квітня 1931 р.

Український Центральний Виконавчий Комітет
С. Новоандреевки Павловського р-на
Крестьян, не вошедших в артель, [от] 80 дворов

Заявление

Ввиду того, что у нас в протяжении более одного месяца времени было 5 собраний об указании единоличникам для весеннего посева земли, уполномоченный зерновой кооперации Иван Дмитров Шулак и председатель указанного села Иван Иванович Чубовский не разрешают единолично производить единоличникам одиночно-весенний посев. Не разрешают, что задерживает своевременный посев, что может произойти большими убытками для государства и для крестьян, так как в прошлом годе задержали землю до мая месяца, где погиб крестьянский труд и государственная прибыль. В настоящем году наверно погибнут ранние и поздние культуры. Ввиду вышеуказанного, просим Комитет сделать Ваше распоряжение, чтобы таковых убытков не получалось, потому что уже 16 апреля, а севбу задерживают. Указанный комитет передает району, который держит недели три, так что сезон проходит. Из этого, видно, мясозаготовку район определил - [у] некоторых из двух едоков взяли целое животное, а из десяти - ничего, Комитет это [считает] правильным. За все вышесказанное простім дать ответ и бумажку возвратите на руки для дальнейшего доказательства по урожайности. Сего 1931 года, 16 апреля, а с землей дело не окончено.

В чем и подписываемся:

Горин Кирилл, Максим Ковалевский, Антон Трясуха¹⁸.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 145, арк. 177-178. Оригінал. Рукопис.

¹⁸ Під заявою п'ять підписів, двоє прізвищ нерозбірливі. У травні 1931 р. Павлівський РВК повідомив ВУЦВКу про повернення землі селянам.- Док. № 149.

№ 150
ЗВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО ХІД СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА 10 КВІТНЯ 1931 р.

25 квітня 1931 р.

На 10.IV.31 р. по Україні "сколективізовано 2 930 744 господарств, або 61 %, проти -58,4 % на 30.III.31 р. Землі 17 068 500 [га] або 64 % проти - 61,9%. За декаду вступило до колгоспів-114 945 бідняцько-середняцьких господарств.

У порівнянні з минулою декадою є зріст по господарствах на 2,6 %, по землі на 2,1 %. Кількість артільей збільшилось в абсолютних числах на 1108 одиниць, комун 4 одиниць. СОЗів зменшилося на 366 одиниць. Треба відзначити, що майже наполовину зменшилась подача заяв до колгоспів протії минулої декади. Так, за цю декаду подано заяв 69 359 проти 101 108 на 30.III.1931 р.

Степові райони. На 10.IV. по Степу сколективізовано 1 039 841 господарство або 82,6 проти 81,1 % на 30.III.31 р. Зріст на 4,5 % або в абсолютних числах на 13 100 бідняцько-середняцьких господарств та на 117 100 га орної землі, зріст на 1,0%. Кількість комун збільшилось па 3 одиниці, артільей збільшилось 240 одиниць, з них за рахунок зменшення кількості СОЗів на 27 одиниць.

Ведуть перед у здійсненні суцільної колективізації такі райони:

1. Риковський здійснив суцільну колективізацію на 100 %
2. Калініндорфський 97,8
3. Великотокмацький 96,0
4. Люксембурзький 96,0
5. Новопразький 96,0
6. Роздільнянський 95,8
7. Березівський 97,4
8. Андрієво-Іванівський 97,0
9. Слов'янський 96,0
10. Краматорський 95,6
11. Бериславський 95,6
12. Божедарівський 94,6
13. Якимівський 93,6
14. Новоукраїнський 93,3
15. Маріупільська м/р 94,0
16. Костянтинівський 94,0
17. Високопільський 92,5
18. Кахівський 90,3
19. Антоно-Кодинцевський 93,0
20. Зельцьський 92,0
21. Амвросіївський 95,0
22. Алчевський 91,9
23. Ровеньківський 91,3
24. Михайлівський 91,6
25. Зінов'євська м/р 91,0
26. Павлоградський 90,8
27. Анатолівський 90,6
28. Спартаківський 90,7
29. Лисичанський 92,1
30. Кадіївський 90,2
31. Снігурівський 90,3
32. Новомиколаївський 90,0

Лівобережжя. На Лівобережжі сколективізовано 643 978 бідняцько-середняцьких господарств, або 63,5 % проти 59,7 % на 30.ІІІ.31 р., зріст на 3,8 %, землі 3 156 100 [га], або 59,9 % проти 56,3 %. цебто зростання па 3,6 %. Причому кількість артiлей збільшилось на 440 одиниць, комун на 2 одиниці, кількість СОЗів зменшилась на 48 одиниць. Подано заяв за декаду 17 066 проти 30 242 за минулу декаду. Райони, що ведуть перед такі:

1. Лозівський 95,4
2. Барвенківський 90,5
3. Карлівський 89,2
4. Згурівський 85,4
5. Сумська м/р 83,5
6. Кобеляцький 85,4
7. Великобагачанський 35,2
8. Вовчанський 81,2
9. Пирятинський 89,7
10. Куп'янський 80,2

Відстають такі райони:

1. Великописарівський 36,2
2. Ленінський 37,2
3. Лубенський 43,6
4. Золочівський 44,1
5. Нововодолазький 44,5
6. Недригайлівський 45,0
7. Варвинський 45,8

Правобережжя. На Правобережжі сколективізовано 995 061 бідняцько-середняцьких господарств, або 55,1 % проти 52,7 % на 30.ІІІ.31 р.. 3 243 900 га землі, або 51,5 проти 49,3 %. Кількість артiлів збільшилась на 130 одиниць, СОЗів зменшилось на 38 одиниць. Подано заяв за декаду 29 625 господарств проти 43 341 на 30.ІІІ.31 р.

Перед ведуть такі райони:

1. Корсунський 90,7
2. Шполянський 88,0
3. ім. Петровського 87,5
4. Кам'янський 86,0
5. Златопільський 78,0
6. Оратівський 77,3

Відстають такі райони:

1. Чорнобильський 16,7
2. Солобківецький 22,0
3. Брусилівський 22,7
4. Крижопільський 22,8

Полісся. Колективізовано господарств 176 982 або 29,1 % проти 26,0 % на 30.ІІІ.31 р. Протягом цієї декади збільшилось артiлів на 218 одиниць, СОЗів зменшилось на 4 одиниці, подано заяв 8984 проти 7075 на 30.ІІІ.31 р.

Передові райони:

1. Буринський 51,1
2. Ічнянський 46,9
3. Баварський 43,1
4. Бориспільський 42,8
5. Коростенський 42,4
6. Троянівський 42,5

Райони, що відстають:

1. Городнянський 14,5
2. Ріпкинський 14,6
3. Козелецький 17,1
4. Городницький 17,2
5. Мархлевський 18,4
6. Менський 19,2

Окремі райони й місцеві керівні організації наближаючись до сівби послабили масову роботу серед бідняцько-середняцьких господарств по вербуванню їх до колгоспів.

*Богуславська та Терпівська сільради*¹⁹ останнім часом цілком припинили масову роботу серед одноосібників, і тепер в цих селах зросту колгоспів немає.

У Фастівському р-ні темпи колективізації набагато зменшились, по багатьох місцях послаблена увага до підготовки до весняної сівби, послаблена масова робота і не мобілізовано всього колгоспного активу на вербування до колгоспів. У сільському активі ще живуть настрої: "Треба почекати на уповноваженого, він приїде все зробить", а самі сплять.

У Коростенському р-ні є такі сільради, що на протязі двох місяців нічого не зробили в справі колективізації як-то: Кожухівська, Краснопільська, Мошлянська, Чигирівська та Вигівська. Ці сільради знаходяться в опортуністичному багні, покладались на самоплив і дали можливість розпорятись глитаєві, що відверто веде агітацію проти колективізації.

У Верхньодніпровському р-ні недостатня робота на місцях по зміцненню колгоспів, наймицько-бідняцькі групи в деяких, заново організованих колгоспах, ще не організовані, а організовані працюють кволо і не з'являються цементуючим ядром колгоспу, В Ніжинському р-ні останнім часом спостерігається ненормальне явище, те, що в окремих колгоспах зріст йде за рахунок одиночок, унаслідок чого колгоспи з'являються не життєздатними, а в деяких колгоспах зріст йде головним чином за рахунок службовців, що штучно збільшують % колективізації. Це сталося внаслідок повної бездіяльності місцевих керівних організацій в справі розгортання належної масової роботи навколо колективізації.

У Павлоградському р-ні в с. Хутірському № 2 сільрада та партосередок намагалися адміністративним впливом примусити одноосібників вступати до колгоспу. Голова сільради Гриценко в санкції секретаря партосередку т. Богданова оштрафував усіх одноосібників; що не виїхали на пробний виїзд разом з колгоспом.

Крім штрафів Гриценко загрожував кожному в одноосібників притягти до відповідальності. До Богуславської сільради, що весь час відставала в справі колективізації та хлібозаготівлі, для того, щоб підсилити роботу, було відряджено начальника райміліції, який замість, того, щоб дати рішучу відсіч всім, хто грубо порушує революційну законність, хто підмінює

методи масової роботи адмініструванням, сам став за організатора перекручень лінії партії, за організатора проведення трусів у колгоспників та бідняків одноосібників. У с Яблучному Охтирського р-ну під час проведення весняної кампанії та колективізації трапляються випадки перекручування класової лінії. Так, секретар комсомольського осередку залякував одноосібників тим, що доведе до двору, коли вони не вступлять до колективу. Останнім часом на пленумі сільради була винесена така постанова: "Всім членам сільради на протязі трьох днів вступити до колгоспу, а тих, що не вступлять, вважати за куркульських прихильників".

У *Вінницькому р-ні*, Стрижавці, куркулі розвісили листівки на дверях кооперативу, колгоспу, племгоспу друкованими літерами такого змісту: "Селяне, скоро буде війна, настане наша влада, вона нам усміхнеться. Хай живе вільна Україна". В с. Дубове куркулі проводять таку агітацію: "Коли політкерівники будуть в колгоспі, тоді й ми підемо". Бідняки, що підпали під вплив куркулів, говорять: "У нас в селі куркулів немає, ми всі рівні".

Голова КНС - підкуркульник не член колгоспу агітує проти колективізації. До правління артїлі с Нової Софіївки Дмитріївської сільради Богодухівського р-ну пролізли експертники. Голова артїлі й голова КНС замість того, щоб негайно очистити колгосп від куркулів, підтримують їх й навіть на квартирі у куркулів проводять закриті засідання. На зборах колгоспу, коли біднота почала суперечити проти того, що в правлінні експертники, голова артїлі й голова КНС почали кричати на бідняків: "Грош вам ціна в базарний день, ми вас будемо сіяти поки одсіємо", не дали утворити батрацько-бідняцької групи біднякам, що вступають до колгоспу, не дозволяють голосувати. "Вам треба проробити рік, тоді матимете право голосування" - заявляє голова колгоспу.

У *Овруцькому р-ні* в Будомебівській сільраді куркулі одверто агітують проти колективізації, умовляють бідноту та середняцтво: "Міцно держіться, не йдіть до колгоспу, війна буде, загинете". Ця куркульська агітація не зазнає належної відсічі, тому що сільрада по-опортуністичному розцінює це явище.

У *Коростенському р-ні* - глитаїня, що пролізла до Брадіївського колгоспу, тероризувала бідноту, з середини розвалювала колгосп, але ні партосередок, ні сільрада цього не помічали. Колгоспники "Червоного Жовтня" вичистили з своїх лав трьох глитаїв, а через декілька днів їх прийнято за ініціативою кандидата партії Нудельмана до національного єврейського колгоспу.

Наймисько-бідняцька група в колгоспі ім. Шевченка є, але ж роботи жодної вона не проводить, бо керівником цієї групи є колишній активний петлюровець, він же голова КНС. Ось чому біднота ніякої активності не проявляє щодо подальшого зростання колгоспу. В Бонжерівській сільраді за активною участю голови сільради до колгоспу "Здобутки Жовтня" чимало пролізло куркулів. І ось ця куркульська згряя разом з головою сільради (він же і голова колгоспу) верховоде в колгоспі, затискує бідноту, травить другий колгосп "Червоний промінь". Розпалює ворожнечу між колгоспниками, зриває всі заходи щодо здійснення завдань весняної сівби. У Андріїво-Іванівському р-ні в умовах закінченої суцільної колективізації куркульня міняє свої форми боротьби, останнім часом спостерігаються такі випадки куркульської роботи. Коли по колгоспах проводиться популяризація налагодження праці, зокрема норми виробітку, принцип здільщини - куркулі та підкуркульники заявляють: "От вам і панщина, от вам і суцільна колективізація", підіймають протест проти обрахування трудоднів, висовують принцип оплати для всіх однакову.

¹⁹ На Павлоградщині.- Док. № 150.

№ 151
ЛИСТ ВЕРХНЬОДНІПРОВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
ДО НАРКОМОСУ УСРР ПРО НАПВГОЛОДНЕ ІСНУВАННЯ ДІТЕЙ
ТА ТЯЖКИЙ МАТЕРІАЛЬНИЙ СТАН ДИТМІСТЕЧКА

27 квітня 1931 р.

До Народного комісаріату освіти УСРР
(інспектору інтернатних установ)

Неодноразові нагадування про жахливий стан дитячого містечка в галузі харчування, настирливі наші прохання про вжиття рішучих заходів до термінового поліпшення харчування дітей до цього часу помітних наслідків не дали і абсолютно нема ніяких перспектив в найближчий час остаточно розв'язати це питання на місці.

Всі директиви й розпорядження центральних установ спрямовані головним чином па забезпечення дитячого містечка із місцевих ресурсів, а в умовах Верхньодніпровської дійсності це значить і надалі залишати дітей голодними. Споживча кооперація намагається виконувати лише норми НКО, але ж при відсутності риби вона дає лише увесь час одну манну крупу (на день на 450 душ дітей. 11 кг 700 г) без м'яса, з занадто обмеженою кількістю маргарину, 400 гр. житнього хліба і безмежна кількість води - от що з'являється щоденним харчуванням 500 душ дітей дитячого містечка. Не дивно, що діти дошкільного будинку від житнього хліба і такого харчування починають хворіти на криваву бігунку.

Постанови РПК і РВКу про задоволення вимог дитмістечка споживчою системою не виконуються тому, що по лінії постачальних центральних органів надсилаються розпорядження, з яких одні нагадують про необхідність постачання харчопродуктами дитмістечка, а другі одночасно категорично під судову відповідальність забороняють витратити ці продукти на місці і РСС, і райторгсектор, не бажаючи бути під судом, продуктів не видають.

Райінспектура повідомляє НКО ще раз, що в такому стані тримати надалі 500 дітей абсолютно неможливо, це є злочин перед дітьми і такому халатно-преступному відношенню до дітей треба кінець-кінцем покласти край.

Райінспектура, яка, дякуючи такому жахливому стану дитмістечка, всю свою увагу віддає вишуканню харчів і із органа наросвіти перетворюється на орган постачання - сама не має абсолютно ніякої можливості і сил вести без кінця боротьбу за пуд картоплі, за літр молока, за пуд борошна та ін.

Ми звертаємось до НКО з проханням остаточно розв'язати проблему харчування вихованців дитмістечка і надіслати до райінспектури наросвіти авторитетні документи із центральних органів, які не будуть давати права на місці нікому тлумачити їх по-своєму, а які без всяких заперечень треба виконувати. Одночасно з цим необхідно вимагати взяття дитмістечка на

централізоване постачання і про кількість відпущеного з центру промкрану і харчпродуктів обов'язково повідомляти або РІНО, або дитмістечко і надсилати копії рахунків, щоб попередити непорозуміння з кооперацією, як це трапилося з останньою мануфактурою.

Минула зима яскраво виявила, що кооперація не справляється з постачанням паливом і щоб попередити замерзання дітей, як це було, РІНО прохає вжити заходів до замовлення вже зараз виключно для дитмістечка через центральні установи 10 вагонів вугілля "антрацит". Для своєчасного забезпечення 500 дітей взуттям та одягом потрібно зараз шкіри для чобіт і мануфактури для пальто, власні майстерні протягом літа зможуть приготувати все необхідне для дітей.

Одною з самих серйозних перешкод до налагодження нормального життя дитячого містечка це є бюджет. Верхньодніпровський район є дефіцитний, який на 50 % близько 800 тис. крб. одержує дотацію з центра, бюджет дитмістечка складає на 1931 р. 283 547 крб., дитмістечко лічиться на бюджеті посільцевої Ради, яка живе теж на дотації РВКу - близько 200 тис. крб. Таким чином, на утримання дитмістечка фактично дав центр, але ж не безпосередньо дитмістечку, а через РВК - посільцевій Раді, яка цю дотацію по частинах поділяє між всіма установами міста, через що дитмістечко одержує кожний раз мізерну частину, наприклад: протягом січень - березень місяців посільцева Рада лише на одне харчування дітей недодала 7 тис. крб., а по всім останнім статтям ще гірше і надалі посільцева Рада безумовно не зможе виконати свого бюджету по відношенню до дитмістечка.

Райінспектура просить піднести клопотання перед НКФ про взяття дитмістечка на держбюджет; в минулому дитмістечко було взято на окружному бюджеті і становище дитмістечка було цілком задовольняюче і зараз, коли дитмістечка буде взято на держбюджет, безумовно стан його негайно поліпшиться. Дитмістечко є установа не районного значення, а міжрайонованого, а тому може бути взято на держбюджет.

РайІНО чекає термінової відповіді²⁰.

РайІНО Дьомін

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 444, арк. 52-53. Оригінал.

²⁰ 13 травня 1931 р. інспектор інтернатних установ Наркомосвіти УСРР тов. Гольдберг повідомив Верхньодніпровський райвиконком, що дитмістечку надіслано продукти харчування за такою місячною нормою на одну дитину: крупи 800 гр., рибпродуктів - 500 гр., цукру - 400 гр., маргарину 700 гр., а також господарчого мила 400 гр. Крім того, раніше, на квітень. було надіслано на 600 дітей по 1 кг м'яса, по 2 яйця та по 200 гр. масла, мануфактуру і взуття, а розпорядженням Наркомату постачання УСРР з 26 березня 1931 р. дозволялися позачергові децентралізовані заготівлі продуктів місцевими органами. За рознарядкою Наркомосвіти УСРР на червень 1931 р. Верхньодніпровському дитмістечку виділялося для харчування 500 кг м'яса, 75 кг масла, 1500 шт. яєць та для господарчих потреб 120 кг мила.- Док. № 151.

МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ РОЗКУРКУЛЕНИХ СЕЛЯН ТА ВИСЕЛЕНЦІВ²¹

Квітень 1931 р.

*Перелік питань, що постають в практичній роботі
й вимагають врегулювання*

1. Чи треба наділяти землею членів сімейств тих куркульських господарств, що їх позбавлено було права на землекористування, вислано за межі України, землю передано колгоспам, а тепер з розпорядження влади повернено з заслання назад, й зокрема, чи треба наділяти їх озимими засівами?

Якщо члени висланих куркульських господарств повернулись назад у село і з розпорядження влади, то таким господарствам треба відводити землю, додержуючись директивного розпорядження НКЗС з ...* 1930 р. на [засів] за нормою, яка в залежності від якості ґрунту, віддалення ринків та економічних центрів забезпечувала б споживчі потреби сім'ї. Відповідно з цим надати права цим господарствам зібрати певну частину озимого засіву. Самовільно прибулим до сел членам куркульських господарств нічого не наділяється.

2. Як бути з тими розкуркуленими господарствами, що залишились на території сільрад та які. відмовлялись від користування наданою їм під час весняної с/г виробничої кампанії у віддалених урочищах по зменшеній нормі землею. Зокрема, як бути з озимими засівами цих господарств?

Треба ретельно перевірити, з яких причин ці господарства не засіяли відведеної їм землі й за тих випадків, коли відмовлення користуватися землею пояснюється цілковитою непридатністю для рільництва відведеної землі, це треба виправити до озимого засіву й відвести згідна з директивами НКЗС придатну для рільництва землю, а з існуючого посіву озимини цих господарств треба відвести для зняття врожаю площу, що забезпечувала б насіння для засіву озимини в цьому році та мінімальні споживчі потреби. Якщо куркульські господарства відмовились з інших причин користуватися з відведеної під час весняної засівкампанії землі, то за таких випадків цим господарствам і озимого засіву не надається.

3. Як бути з озимими засівами тих розкуркулених господарств, окремих членів яких вислано за межі України, але цим господарствам відведено на віддалених урочищах по зменшеній нормі землею й з неї вони користуються?

Таким господарствам треба надати право зібрати врожай озимини на площі, що забезпечувала б насіння для засіву озимини в цьому разі, та враховуючи урожай ярини, споживчі потреби сім'ї. Решта передається колгоспам.

4. Як бути з озимими засівами тих розкуркулених господарств, що їм відведено було зменшену норму землі, якої вони не використали та зовсім залишили село?

Таким господарствам нічого з озимого засіву не відводиться. Озимі засіви цілком передаються колгоспам.

5. Чи слід запроваджувати заходи по ліквідації куркульства як класу в районах суцільної колективізації, коли до цього часу цього не проведено?

Заходи по ліквідації куркульства як класу треба запроваджувати і тепер в районах суцільної колективізації.

6. Як бути при землевпорядженні з землекористуванням куркулів поза районами суцільної колективізації?

До проведення заходів по ліквідації куркульства як класу на базі суцільної колективізації ніяких відрізків припускати не треба.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр. 543, арк. 224-225. Копія.

* Частина тексту пошкоджена.

²¹ Див. також док. № 112, 140.- Док. 152.

№ 153
ПОВІДОМЛЕННЯ З МІСЦЬ ДО НАРКОМОСУ УСРР
ПРО НАПІВГОЛОДНЕ ІСНУВАННЯ ВЧИТЕЛЬСТВА

Квітень 1931 р.

Фастівський р-н. Харчових продуктів учителі та учні не одержують зовсім. По багатьох селах не видано навіть хліба за січень та лютий місяці (лист райкому від 13.IV.31 р.)

Затонський р-н. Секретар-організатор Зінківського колективу неодноразово звертався до голови правління кооперативу м. Зінькова т. Якуба, чому вчителів не постачають пі крамом, ні іншими продуктами, як хліб, тощо, в той час як продукти в кооперації є, й іншим службовцям їх відпускають. Голова т. Якуба відповів: "Радянська влада для вас продуктів не відпускає" (лист від 24.IV.31 р.)

Полонянський р-н. Учителство Полонщини хлібом не постачається протягом березня - квітня місяців (телеграма).

Новомиргородський р-н. Із 211 чоловік працюючих по Новомиргородському р-ну учителів, одержують хліб останнім часом лише 19 чоловік, переважно відповідальні робітники. Продуктів за січень місяць зовсім не одержали, видають лише олію. За березень місяць не видали навіть крупи. Учителі села не одержують хліба зовсім (лист від 24.IV. 31 р.).

Дзержинський р-н. У Дзержинському р-ні за останній квартал не поліпшилося постачання, а припинилось. Учителі крім цукру нічого не отримують. Учителі босі, не мають взуття. Деякі вже 4 місяці не виїжджають з села (Корвинівка), деякі по кілька днів не виходили на роботу (м. Романів, с. Чуднів, Гута та ін.). Особливо погане становище молодих учителів, що мобілізовані по лінії ЛКСМУ на педроботу. Райспоживспілка навіть балакати не хоче з представниками від спілки. Голова райспоживспілки тов. Альохін на прохання видати хліб відповів так: "Почекайте, я тут де з ким побалакаю і ви нічого не будете отримувати". Учителі м. Романова до цього часу платили приватникам по 45-50 коп. за фунт чорного хліба, а зараз шостий день не їдять хліба, оскільки приватники це продають. Учителі Миропільської ШКМ десятий день сидять без хліба, ми зверталися до РВК, райРСІ та інших установ, але ніяких наслідків нема (лист з 15.IV.31 р.).

Великоянісольський р-н. В Андріївській сільраді третій місяць вже не видають зовсім борошна і навіть не обіцяють видати. Спираючись на те, що нам, мовляв, не видають з млина

та немає наряду з бази на борошно для учителів. На наші щоденні запитання відповідають, що їм не видають спеціальних норм для вчителів із бази, а тому видавати не будемо. Правління кооперативу добре займається самопостачанням. Так, наприклад, були привезені темні сорочки й коли голова сількому запитав, чи можна видати вчителям, зав. лавкою відповів: "Це на яйця, а тому видати не можемо". А після члени правління і деякі службовці одержали за гроші. Таких прикладів можна навести багато, але про них ми написали в РСІ (лист від 11.IV.31 р.).

Чубарівський р-н. По багатьох сільрадах учителі не одержали борошна ще за січень місяць. Наприклад, Воскресенка, яка має 26 учителів, не одержували борошно протягом двох місяців (січень - лютий). На запитання бригади голова райспоживспілки т. Устименко каже: "Ми дали рознарядку, але борошно на місцях розбазарили". Не відстає від постачання продуктами і постачання крамом. Учителька Колесніченко з села Власенка пише: "Прохаю звільнити мене з роботи в школі, поки не настануть теплі дні, бо у мене немає взуття та одягу". Вчителька Крицька теж прохала звільнити її від усяких зборів (лист перевіркової бригади).

Андрушівський р-н. У зв'язку зі зняттям з централізованого постачання робітники зовсім залишилися без постачання продуктами та хлібом, не дивлячись на постанову, щоб до 10 числа біжучого місяця всі пайки були видані. Були випадки, що промкрам, як черевики та білизна продавали пайщикам, а учителям не продавали. Внаслідок чого частина вчительства, а особливо молодняк, залишається без хліба, без взуття (витяг з протоколу засідання РМК від 18.IV. 1931 р.).

Бершадський р-н. Недбайливе ставлення з боку райторгу та райспоживспілки щодо постачання вчителів: децентралізованого фонду для постачання вчителів це утворено. Починаючи з лютого місяця вчителі не одержують ні борошна, ні промкрану (лист від райкому [профспілки] робос с 27 квітня 1931 р.).

Оратівський р-н. Про забезпечення вчителів хлібом наш райвиконком абсолютно не дбає. Нас позбавили пайка хлібом буцімто за те, що Оратівський район не виконав плану хлібозаготівель. Ще з лютого місяця ми примушені купляти на ринкові по базарній ціні по 8-10 крб. за пуд (лист Балашівської семирічки з 25.IV.31 р.).

Буцький р-н. Учителі Молодецької ШКМ, де працює 16 учителів, перебувають у надзвичайно кепському стані. Постачання продуктами дуже погане, муки не видають протягом трьох місяців, мило видано останній раз у жовтні 1930 р., крупи теж один раз. Рибних продуктів зовсім не видано, промкраном учителі не постачаються (лист з 27.IV.31 р.).

Чорнухинський р-н. Продукти харчування видавалися несвоєчасно, а на сьогодні 22.IV.31 р. немає продуктів за березень і квітень. Без харчів робити важко, то таких трудно дістати в кредит, а утримання, як правило, не видається, а затримується. На 2.IV утримання не видано за березень. Всі постанови очевидно обходять районні верхівки: треба провести мобілізацію коштів на 100 %, тоді одержиш утримання (витяг з протоколу зборів профколектива).

Кобеляцький р-н. В с Біликах уже 2 місяці (березень - квітень) не видають борошна учителям. Прокурор на заяву про те, що не видають борошна, відповів глузуванням. Учителі сидять без їжі, а район не реагує (лист. 24.IV.31 р.).

Погребищенський р-н (с. Ширмівка). Частина нашого колективу працює тут по другому року. Ні запасів, ні господарства ніхто не має. У забезпеченні залежимо цілком від зарплатні й пайкового постачання. Муку за жовтень [1930 р.] видали вперше 17 грудня, за листопад - 7 лютого [1931 р.], за грудень - 5 квітня, за січень - лютий-12 квітня. Крім муки отримали двічі

круп і по одному куску мила за весь час. Від лютого місяця видача пайка зовсім припинена. Були випадки, коли вчителі мусили купувати на ярмарку яйця по 20 коп., продавати їх в кооперативі по 4 коп., щоб здобути права на кусок мила. Постачання одягом та взуттям гірш ніж раніш. Стало тут учительство в залежність від доброї прикажчикової ласки, бо раніш право вимагати своєї частки [було у] пайщика, а тепер правління жде від когось спеціальних фондів і не дає нічого (лист вчителів с. Ширмівки).

Драбівський, Яготинський, Золочівський р-ни. Були випадки, коли вчителі одержували пріле борошно, або з піском. На це складалось акта. Директиву про зняття вчителів з постачання в районі зрозуміли, як взагалі з постачанням: "Вас зняли, ось телеграма". "Беріть, де хочете" (Яготин, Драбове).

За останні 2-3 місяці більшість учителів борошна не одержують. Це поставило вчительство в надзвичайно погані умови. Є випадки, коли вчителі сидять по 2-3 дні без хліба та печеної картоплі, бо купити ні за що. З інших продуктів, крім цукру, майже нічого не одержують. Мило дають тільки на яєчка.

Є багато випадків брутального ставлення до учителів з боку робітників споживчої кооперації, нацьковування населення: "Все, що одержуємо, забирають учителі" (Золочів). Представник споживчої спілки відповідає: "Які ви обивателі, а ще і вчителі, що ви не знаєте, що у нас труднощі" (Яготин). "Учителі народ свідомий, хай перетерпить", - це на заяву про те, що вчителі не одержують 2 місяці борошна (Драбове). Учитель с Сотниківки Яготинського р-ну за 12-15 км прийшов у Яготин щоб закупити собі харчі. Його забрали в міліцію, де з ним поводитись грубо, безобразно, як зі спекулянтом, позабирали у нього все накуплене й вигнали. Промкрам теж одержують надто погано, в особому кварталі²² дали, за минулий²³ не видавали (лист інструктора ВУКу г. Федосової).

З виступів учасників наради при ВУКу С травня 1931 р. Тов. Золотухін (Снігурівський р-н). Харчових продуктів за квітень не видано за винятком райцентру, промкразу за квартал на селах майже не видано, а райцентр задоволено. Втекли 3 учителі, бо нічого не одержували. Про себе каже: "Жінка ходила, перепрошувала хліба купити. За гроші не продають, а по куску хліба давали. Один раз, даючи хліб жінці, селянка сказала: "Хай ваш чоловік ходить менше на куток та до хати-читальні".

Тов. Каменський (Царичанський р-н). Постачання в центрі р-ну добре, а в селах дуже кепське. По знайомству роздають з кооперації. Два місяці вже не видавали борошна. Учителі роздягнені й є босі.

Тов. Товстоніс (Канівський р-н). Постачання хлібом не було за лютий і березень місяць, промтоварів за I квартал 1931 р. не одержали. На учителів, які брали участь в хлібозаготівлі ходячи по селу, говорили селяни, що забирають для себе.

Тов. Колосенко (Криве Озеро). З січня місяця не видано борошна по кол. Савранському р-ну, що приєднався до Кривоозерського, по всіх селах.

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 424, арк. 18-21. Копія.

²² Мається на увазі жовтень - грудень 1930 р.- Док. 153.

²³ Йдеться про січень - березень 1931 р.- Док. № 153.

№ 154
З ЗВЕДЕНИХ ВІДОМОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРУПИ
НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ФАКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА ПРИМУСОВОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА МІСЦЯХ

Квітень 1931 р.

У Павлоградському р-ні в с Хутірському № 2 сільрада та партосередок намагалися адміністративним впливом примусити одноосібників вступати до колгоспу. Голова сільради Гриценко з санкції секретаря партосередку т. Богданова оштрафував усіх одноосібників, що не виїхали на пробний виїзд разом з колгоспом.

Крім штрафів Гриценко загрожував кожному з одноосібників притягти до відповідальності. До Богуславської сільради, що весь час відставала в справі колективізації та хлібозаготівлі, для того, щоб підсилити роботу було відряджено начальника райміліції, який замість того, що дати рішучу відсіч всім, хто грубо порушує революційну законність, хто підмінює методи масової роботи адмініструванням, сам став за організатора перекручень лінії партії, за організатора проведення трусів у колгоспників та бідняків-одноосібників.

У с. Яблучному Охтирського р-ну під час проведення весняної кампанії та колективізації трапляються випадки перекручування класової лінії. Так, секретар комсомольського осередку залякував одноосібників тим, що доведе до двору, коли вони не вступлять до колективу. Останнім часом на пленумі сільради була винесена така постанова: "Всім членам сільради на протязі трьох днів вступити до колгоспу, а тих, що не вступлять, вважати за куркульських прихильників".

... У Андрієво-Іванівському р-ні в умовах закінченої суцільної колективізації куркульня міняє свої форми боротьби, останнім часом спостерігаються такі випадки куркульської роботи. Коли по колгоспах проводиться популяризація налагодження праці, зокрема норм виробітку, принцип здільщини - куркулі та підкуркульники заявляють: "От вам і панщина, от вам і суцільна колективізація", підіймають протест проти обрахування трудоднів, висовують принцип оплати для всіх однакову.

Охтирський р-н. У цьому районі спробні виїзди в поле було проведено в с Ст. Рябине, де колективізовано 85 % господарств. Тут колгоспне селянство в день виїзду демонструвало свою повну готовність до сівби. Виїзд був політично підготовлений: урочистий мітинг на площі в присутності великої маси селянства, в тому числі одноосібників, рапорти артїлі, виступи одноосібників, плакати, гасла, прапори, оркестр; весь час почувалося велике піднесення. В зв'язку з виїздом [в поле] подано 12 заяв одноосібників до колгоспів.

У с. Костянтинівці Краснокутського р-ну за розпорядженням голови сільської ради Грушевського та заступника Кулачка було заарештовано 8 громадян бідняків та середняків. Не пред'явивши жодного обвинувачення, посадили їх в холодне приміщення, де просиділи 2 доби і лише після втручання ДПУ заарештовані селяни були звільнені. Комісія РПК та РКК РСІ встановила, що сільрада заарештувала селян лише тому, що вони не хотіли вступати до колгоспу та не ходили на збори.

Вінницька міськрада. На загальних зборах села Ксаверівка один підкуркульник заявив: "Чого держава спішить зі вступом до колгоспу, в колгоспі теж голі й босі".

Миколаївська міськрада. Під час звітно-перевиборчої кампанії колгоспів утворились вербувальні бригади та ініціативні групи, внаслідок чого є зрушення в зрості колективізації. До колгоспів переважно вступають середняки. Куркуль та ворожий елемент намагається через агітацію затримати вступ середняків до колгоспів. Так, у с. Водяне під час проведення сільсько-виробничої конференції член президії сільради (був раніше головою с/р) виступив проти колективізації середняцьких господарств: "Середнякові нема чого йти до колгоспу", - заявив він. Другий підкуркульник виступив за розвинення одноосібних господарств та піднесення їхнього добробуту.

... У *Петриківському р-ні* куркульня розводить таку агітацію: "Нема посівного матеріалу, все позабирали по хлібозаготівлях. Чого це так багато балакають про колективізацію. Всі знають, що таке колективізація, чоловік сам коли подумає, то й піде, а про це не треба говорити на кожних зборах. Як його йти в колгосп, коли в якомусь районі у колгоспівців весь хліб позабирали по хлібозаготівлі, а у наших якщо не забрали, то заберуть. У селі куркулів у нас нема. Годі кричати про куркулів, ми всі однакові, голі й босі".

У с. *Первомайському* цього ж району²⁴ ухвалили, що колгосп мають охороняти індивідуальники, й голова сільради на кожну ніч зняряжав чотирьох індивідуальників охороняти колгосп. Були навіть і такі випадки, що індивідуальникам забороняли ходити вулицею коло колгоспу. Коли один індивідуальник порушив цей "закон", його побили.

У с. *Якимівці Якимівського р-ну* куткові збори одноосібників виділили ініціативні групи, яким доручено вести переговори з одноосібниками про вступ до колгоспів. До цих ініціативних груп обрано тих одноосібників, що бажали вступити до колгоспів. Ці групи виділили трійки, які обходили всі хати з метою "сватівства", що полягало ось у чому: у кожній хаті в бесідах доводили переваги колективізації, і господар хати або відразу погоджувався, або казав: "Обміркую цю справу, добалакаюся з родиною". Через день - два члени артїлі вкупі, або поодиноці заходили до тих господарів, які ще не записалися й продовжували "сватання". Так робили доти, доки не "висватували", а як наслідок цього організовано 3 СОЗи.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 760, арк. 5, 6, 33, 37, 38, 44, 45. Склограф. прим.

²⁴ Великолепетиського.- Док. № 154.

№ 155
ПОВІДОМЛЕННЯ БРИГАДИРІВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
НА ХАРКІВЩИНІ НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ЗЕМЛЕВПОРЯДЖЕННЯ ЗАМОЖНИХ
ГОСПОДАРСТВ
У ХОДІ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

19 травня 1931 р.*

До управління землевпорядження

Згідно з Вашим розпорядженням від 31.ІІІ.1931 р. № 77/6 Бригадирівський райвиконком пояснює. Всього в районі куркульських господарств 435, з яких вислано за межі України 10 господарств та залишилося в районі 425 господарств. Зазначеним господарствам земля на

виселках не відводилась і всі вони проживають по селах. Невідведення землі на виселках пояснюється тим, що відсоток колективізації по району на 1.X.1930 р. сягав лише 13,6 % до землі.

На час до весняної с/г кампанії 1931 р. куркульським господарствам по зменшеній нормі (не більше 3 га на дворі)- відведена земля, що найдалше розташована і щонайгіршої якості, але яка до с/г використання придатна. Виділ землі зроблено частково групами, частково в розпорошеному виді.

Влітку 1931 р. буде проведено основне землевпорядження Бригадирівського району. На цей час Бригадирівщина повинна бути районом суцільної колективізації (на сьогодні маємо: колективізовано до землі 51,6 %). Отже під час цих робіт земля куркульським господарствам буде відведена на виселках, додержуючись при цьому розпоряджень НКЗС та вищих органів влади.

Голова РВК [Підпис]
Рай. землевпорядник [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 11, спр, 543, арк. 229. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання в Наркомземі.

№ 156
ЛИСТ ЗАВДУЮЧОГО КАМ'ЯНСЬКОЮ ДИТЯЧОЮ КОЛОНІЄЮ
НА ЗАПОРІЖЖІ ДО НАРКОМОСУ УСРР ПРО НЕДОЇДАННЯ Й ХВОРОБИ ДІТЕЙ

21 травня 1931 р.

Наркомосу, інспектору дитбудинків

16.IV.31 р. Вам було відправлено відношення о харчуванні, але наслідків до цього часу нема ніяких. Сповіщаємо Вам, що наша колонія крім 400 гр. хліба на дитину і 400 гр. сахару на місяць більше для харчів нічого не одержує. Декілька днів сидимо без варева, одержали сповіщення на 12 ц муки, а до цього часу наряду на муку нема. [Із] Криворіжжя, де багато безпритульних, хотіли нам направити 30 чоловік, та завдяки [поганому] харчуванню ми телеграфно відмовились. В Кам'янці мається пшоно, але воно відпускається в централізованому порядку, й без наряду для колонії не відпускають. Додаємо, що ми не одержуємо оселедців, м'яса, харчуємося пісною стравою та й тії в малій кількості. Як наслідок останнього маємо захворювання дітей цингою і іншими хворобами. Декілька місяців колонія без мила, під чого завелась в колонії повальна короста. А тому прохаємо дуже негайно вислати наряд на продукти й мило, й про наслідки негайно сповістити. Копію оригіналів нарядів, які надсилаються па нашу райспоживспілку, прохаємо надсилати на ймення дитколонії²⁵.

Завідуючий дитколонії
Бухгалтер

Кам'янка на Дніпрі.

²⁵ За рознарядкою матеріальної групи сектора планування Наркомосвіти УСРР на червень 1931 р. Кам'янська дитколонія для харчування 250 дітей одержала: м'яса 250 кг, масла 25 кг, яєць 650 шт., а також господарчого мила 60 кг. Всього по Україні на утримання 42 010 дітей, що перебували в інтернатних дитячих установах Наркомосвіти УСРР, на червень було виділено продовольство в кількості десятків тисяч кілограмів м'яса, масла, яєць, а також господарського мила. Крім того, дитячим будинкам (з контингентом вихованців до 100 чоловік) постачалося вершкове масло одразу ж і на липень.- Док. № 156.

№ 157
ПОВІДОМЛЕННЯ РОВЕНЕЦЬКОГО РВК ВУЦВКУ ПРО ПОВЕРНЕННЯ
ОДНООСІБНИКАМ КОНФІСКОВАНОЇ ЗЕМЛІ ТА МАЙНА

22 травня 1931 р.

До приймальної голови ВУЦВК, м. Харків

На Ваш № 12012 від 14.V.1931 р. Ровенецький РВК повідомляє, що справа відібрання землі та конфіскації майна від 73 осіб одноосібників по Нагольно-Тарасівській сільраді були вчасно прийняті заходи, цю справу перевірено і виявлено дійсно злісних зривщиків весняного сіву 11 господарств, у яких відібрано землю і конфісковано майно. У решти одноосібників, тобто [у] 62 господарствах залишено землю і їх майно.

Голова РВК *Гудков*
Секретар *Чернов*

ЦДАЖР України, ф. 1. оп. 7, спр. 145, арк. 106. Копія.

№ 158
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРАВЛІННЯ АРТІЛІ
ІМ. 238-го СТІЛЕЦЬКОГО ПОЛКУ В С. ЧЕРМАЛИК САРТАНСЬКОГО Р-НУ
НА МАРІУПОЛЬЩИНІ ПРО ДОПОМОГУ ГОЛОДУЮЧИМ КОЛГОСПНИКАМ

26 травня 1931 р.

Присутствовали: Ратушников Ф. Г., Сатир К. А., Хасхачих К., Сусла К. М.

Слушали: О продовольствии.

Постановили: Принимая во внимание, что на сегодня имеется большое количество голодающих членов артелей, поэтому правление постановило войти с ходатайством перед вышестоящими органами об отпуске продовольствия на 800 едоков, что составляет 85 % состава артели. Остальные члены имеют продовольствия на 3-4 дня. Ввиду отсутствия продовольствия имеется массовый уход членов из артели на поиски продовольствия, что грозит срыву всех работ в особенности полка*.

Пред. правления *Ратушников*
С подлинным верно: секретарь (*подпись*)
Верно: [*підпис*]

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 9, спр. 73. арк. 94. Копія з копії.

* Так у тексті, можливо, йдеться про участь представників полка у сільгоспроботах.

№ 159
ЛИСТ РОБІТНИКІВ ХЕРСОНСЬКОГО ЗАВОДУ СІЛЬГОСПМАШИНОБУДУВАННЯ
ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО ГОЛОДУВАННЯ

Дорогий наш Всеукраинский староста
Григорий Иванович.

Принимаем мы от тебя твое воззвание²⁶ к нам, рабочим г. Херсона завода имени твоего. Ты выслушал голову міської ради г. Херсона Синякова как работает наш завод и почему не выполняет задания и т. д. И выслушал других представителей. Но, просим, выслушай и нас. Тебе никто не сказал, в каких условиях живет рабочий Херсона завода им. Петровского.

1. Мы голодаем, находимся не па централизованном пайковом снабжении, рабкооп продуктами нас не снабжает, на частный рынок рабочему надо истратить 10 рублей в день, на харчи зарабатываем 5 руб. в день. Условия наши тяжелые, мы валимся с ног. для того чтобы выполнить задание правительства и партии. Но на нас никто не обращает внимания, только от нас требуют "дай и дай", но нам кроме черного куска хлеба пополам с мусором ничего нет, поэтому у нас опустились руки и повисли головы на плечах. Мы, рабочие Херсонщины, на своих плечах вынесли гражданскую войну, и даем машины, падая с ног, и создаем ударные бригады, а прочитайте вырезку из газеты, какой мы получаем паек и какая насмешка для нас. Просим, Григорий Иванович, зачислить нас на централизованный паек²⁷.

Рабочие завода [им.] Петровского

3.VII.31 г.
г. Херсон

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 145, арк. 160-161. Оригінал. Рукопис.

²⁶ Йдеться про відозву президії ВУЦВКу "До всіх робітників, техніків, інженерів та керівників Херсонського заводу сільгоспмашинобудування" від 19 червня 1931 р., підписану Г. І. Петровським і Н. Василенко, про відставання заводу від виконання завдань промфінплану. Про це на засіданні Президії ВУЦВК сказав у доповіді голова Херсонської міськради. Відозва закликала робітників до ударної праці, але не викликала натхнення у голодуючих.- Док. № 159.

²⁷ Введення карткової системи на продовольчі й непродовольчі товари, яка діяла аж до початку 1935-1936 рр., звичайно дещо полегшувало становище міського населення, зокрема

робітників, але напруження з продовольством, постійне недопостачання його та зниження норм споживання продуктів прирікали людей на напівголодне існування. У лютому 1931 р. Наркомпостач УСРР визначив три категорії населення, яке забезпечувалося продовольством. До 1-ї увійшли робітники Донбасу і Криворіжжя, інші індустріальні робітники та особи фізичної праці, які до них прирівнювались, а також ІТР, до 2-ї - службовці, утриманці робітників і службовців, студенти, пенсіонери, інваліди праці й війни, безробітні та ін., до 3-ї - діти до 14 років. Отже, частина населення знаходилася па централізованому постачанні. Всього на Україні за всіма списками на постачання затверджено було па III квартал 1931 р. 5010 тис. чоловік. Фактично ж потребу у нормованих продуктах мали 6578 тис. чоловік. План постачання на IV квартал 1931 р. охоплював 7327,9 тис., а особисто А. І. Мікояном було затверджено лише 5835.6 тис. чоловік. Таким чином, далеко не всі категорії, навіть робітники, забезпечувалися продуктами централізовано. Крім того, великі центри з населенням понад 100-200 тис. чоловік, а також новобудови прирівнювались за своїм значенням до найважливіших об'єктів і постачалися за особливим та спеціальним списками. Міське ж населення Херсона у 1931 р. становило лише 72,8 тис. чоловік, тому централізовано не постачалося і страждало від дорожнечі. Про це і написали Г. І. Петровському херсонські робітники (ЦДАЖР України, ф. 337, оп. 1, спр. 11559. арк. 1, 3, 10; Праця в УРСР: Стат. довідник.-К., 1937.-С. 6).-Док. № 159.

№ 160

**ЛИСТ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ВІД СЛУХАЧІВ
ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНОЇ АКАДЕМІЇ РСЧА Я. КОРКІНА
ТА О. ПАХОЛЕНКА ПРО НАСИЛЬНИЦЬКУ КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ
ТА РОЗКУРКУЛЕННЯ В НОВОПСКОВСЬКОМУ Р-НІ НА СТАРОБІЛЬЩИНІ**

7 липня 1931 р.

Председателю ЦИК УССР т. Петровскому
От слушателей Военно-Воздушной Академии,
г. Москва, Ленинградское шоссе, дом 26
Коркина Якова и Пахоленко Емельяна

Просим Вас разобрать следующие явления, граничащие с произволом, творимые местными работниками Новопсковского р-на. Старобельского округа, хут. Стативка и с. Лизивка.

I. Коллективизация. Коллективизировано до 85 %. Обеспеченность колхозов продуктами недостаточная. 10 % колхозников совершенно не имеют хлеба (Бедокуракино) вследствие плохого распределения. Кооперация совершенно недостаточно обеспечивает снабжение колхозов пром товарами. Очень большая нужда в обуви. В Стативко и Лизивко в колхозах совершенно не проводится подготовка к уборке урожая. Имеется ряд случаев насильного вовлечения в колхоз, в случае отказа идти в колхоз подводят под графу кулака и раскулачивают, отбирая все имущество и вывозят в "Ярки".

Существует убеждение, что вовлечь в колхоз можно только силой, например, на собрании хут. Стативка активом заявлено, чтобы оставшихся 15 человек середняков и бедняков вовлечь в колхоз, нужно 5 человек вывезти в "Ярки".

Искавление линии партии проводится сознательно верхушкой колхозов. Например, голова колхоза хут. Стативки Шандра Никанор Л. заявляет: "Нужны ли нам колхозы, на нас партия жмет и мы ждем".

Кроме этого, правление колхоза систематически пьянствует, что мы сами видели в дороге, и когда приехали в хутор и там часть оказалось пьяных колхозников. О пьянках правления нам

жаловались колхозницы-беднячки.

Пьянка, застрашивание, плохое воспитание и обеспечение колхозников является причиной нежелания оставшейся бедноты и середняков вступать в колхоз, вследствие чего они идут на поводу кулачества и отражают их настроения.

II. Раскулачивание. В ряде сел (хут. Стативка, с. Лизивка) имеются перегибы, раскулачили середняков и даже бедняков, например, нами по предложению зампред РИКа совместно с представителем от РИКа на заседании актива и группы бедноты хут. Стативки был пересмотрен список раскулаченных, где оказалось: раскулачен и вывезен в "Ярки" бедняк Пугач Артем Сергеевич, раскулачены 2 середняка - Пугач Сергей Кондр[атьевич] и Луковенко Василий Иванович. На данном заседании постановили восстановить в правах этих граждан и вернуть им имущество.

Такое же положение и по другим селениям, так как нам была масса жалоб со стороны середняков и бедняков. Например, в с. Лизивка отобрали имущество у семьи красноармейца Кобзаревой Ольги Романовны. РИК постановил вернуть, но сельрада этого не выполнила (заявление и переписка прилагается)²⁸. Распродано имущество у бедняка того же села Беденко Якова Изот[овича], который получал пенсию за сына красногвардейца. Такие случаи распродажи имущества носят массовый характер (заявления прилагаются).

Распродажу имущества производили за несвоевременный выход в июле на работу, например, у Кобзарь Куприяна, Кобзарь Захара, Лызенко Анастасии Игнатовны, Кобзарь Ольги Романовны. Оштрафована Кобзарева Евдокия Самуиловна за невыполнение посевкампании. Все перечисленные граждане из с. Лизивка.

Взимание штрафов и раскулачивание проходило самым диким образом. Штрафы брались без предупреждения, а сразу приходили забирали скот, имущество (например, у Пугача Сергея из Стативки и Лызенковой Анастасии из Лизивки).

Были случаи избиения, например, избита за 5 руб. гражданка с. Лизивки Шутенко Ганна В. и др.

У раскулаченных середняков и бедняков отбирали весь хлеб подчистую и даже одежду, сало и проч., а затем делили между собой (хут. Стативка). Штрафы взыскивались и в пользу отдельных работников, напр., пред. правления кооператива с. Лизивки пришел к оштрафованному гр-ну Лызенко Парфену и взял себе кабана.

III. "Ярки". Все раскулаченные вывезены в овраги, так называемые "Ярки". Люди находятся в совершенно безвыходном положении. Имущество, инвентарь с/х у них отобрали, земли не дано, живут в землянках с семьями. Существуют нищенством, разводят бродяжничество. На работу их не посылают. Для того, чтобы сходить в деревню, они должны получить пропуск у коменданта "Ярка". Мы считаем неиспользование этой силы преступлением, в то время, как у совхозов большая нужда в работ [никах], например, совхоз "Мирная долина", коммуна "Гигант", "Червоная руна", и другие для уборки урожая.

Такое положение долго продолжаться не может, так как люди, обреченные на голод, будут искать выхода в бандитизме и проч. Уже в настоящее время положение в деревне напряженное, например, в с. Белокуракино после 10-11 час. на улице патрулирует милиционер и проверяет проходящих. Отдельные случайные выстрелы ставят милицию в боевое положение (в том числе же Белокуракино).

Средняки и бедняки, находящиеся в деревне с распроданным имуществом и отобранными посевами (за заготовку, гужповинность, штрафники), также никуда не используются, землю обрабатывать им не дают, вынуждены бездельничать.

IV. Состав работников. Местные работники по своему политическому содержанию совершенно не соответствуют для выполнения возлагаемых задач партии и соввластью. Голова колхоза хут. Стативка Шандра Никанор - пьяница, пьянствует с раскулаченными, в пьянку втягивает актив. Есть заявы, что они пропивают имущество раскулаченных. Актив во

главе с Шандрой заявляют, что они вынуждены раскулачивать середняков и бедняков, так как от них требуют процент кулаков.

Голова сельрады с. Заводянка Бублик пьет с этой же компанией. На него тоже есть жалобы, что он взял из сундука у Луковенковой Олены 6 руб. 50 коп. (заявление прилагается). Эта компания заявляет "что хотим, то и делаем". И действительно, захотят кого-либо раскулачить, дают характеристику, а район утверждает. Секретарь сельрады с. Лизивка применяет рукоприкладство к посетителям.

Политическое воспитание среди этих сел не ведется. Кстати сказать, положение с работниками не лучше и в Сватовском совхозе, который в первую очередь поставил ворота со звездой, а поля с лучшими землями обработаны самым похабным образом, засорены, не полоты, подсолнух засеян точно лен, свекла и кукуруза заросли травой. Поле засеяно так, как не нужно, а рядом поля колхозов действительно могут быть примером.

Вывод: Вышеописанные факты носят не единичный характер, а массовый. Для ликвидации этих безобразий необходимо в район срочно выслать комиссию от партии и советских органов. Комиссии необходимо проверить не только отмеченный нами Новопсковский р-н, но и Сватовский, в частности, совхоз. Комиссии следует проверить актив, который в отдельных случаях спился и проводит кулацкую линию, а посему для выявления фактов шире привлекать группы бедноты²⁹.

Пахоленко, Коркин

7.VII.31 г.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп, 7, спр. 145, арк. 62-67. Оригінал. Рукопис.

²⁸ Тут і далі додатків у справі не виявлено.- Док. № 160.

²⁹ Лист тов. Я. Коркіна та О. Пахоленка приймальна голови ВУЦВКу терміново направила до Білокуракінського дільничного прокурора з дорученням уважно розслідувати справу і винних притягти до -карної відповідальності. Надаючи виключного значення перевірці фактів, секретаріат ВУЦВКу у супровідному листі, зокрема, зазначав: "Ця справа як надзвичайно характерна своїм викривленням на місці, має бути на доповіді у Г. І. Петровського".- Док. № 160.

№ 161
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ВУЦВК ГОРОДОЦЬКОМУ РВК
НА ПРОСКУРІВЩИНІ ПЕРЕВІРИТИ ЗАЯВИ СЕЛЯН
ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ І РЕКВІЗИЦІЮ МАЙНА

18 липня 1931 р.

До голови Городоцького РВК (Проскурівщина)

Приймальна голови ВУЦВК звертає Вашу увагу на те, що останній час багато селян вашого району подає скарги па місцеві органи влади на перекручення класової лінії під час проведення різних кампаній. За останній час прикладом може бути с. Олексинець-Пильний, відкілья 12 громадян звернулися з заявами на розкуркулення, відібрання майна та худоби,

доведення твердих завдань тощо. Цей факт говорить за те, що в цьому селі не все гаразд, а тому надсилаючи скарги приймальна голови ВУЦВК просить Вас звернути на це максимум уваги, уважно перевірити ці справи та про наслідки повідомити приймальню до 30.VII. 1931 р. для доповіді Г. І. Петровському.

ЦДАЖР України, ф. 1. оп. 7, спр. 145, арк. 140. Копія.

№ 162
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ВУЦВК РОМЕНСЬКОМУ ДІЛЬНИЧНОМУ
ПРОКУРОРУ НА ХАРКІВЩИНІ ПРО ПЕРЕВІРКУ ФАКТУ РОЗКУРКУЛЕННЯ
СЕЛЯНИНА Л. Ю. АЛЬБИТА
З С. РОГИНЕЦЬ ВЕЛИКОБУБНІВСЬКОГО Р-НУ

24 липня 1931 р.

До Роменського дільничного прокурора

Надсилаючи заяву гр. Альбита Л. Ю.³⁰ про неправильне розкуркулення, приймальна голови ВУЦВК просить всебічно перевірити моменти, зазначені в скарзі й при наявності опротестувати постанови сільради до РВКу. Про наслідки просимо повідомити приймальню до 5.VIII. 1931 р.³¹.

Додаток: заява.

Зав. приймальні голови ВУЦВК *Баранов*
Завканц *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 111, арк. 3. Відпуск.

³⁰ Заява в справі відсутня.- Док. № 162.

³¹ Роменський дільничний прокурор Долотов виконав розпорядження ВУЦВК і 29 жовтня 1931 р. відповів: "Цим Роменська прокуратура повідомляє, що по заяві гр. с. Рогинець Альбита Л. Ю. було проведено перевірку, якою з'ясовано, що Рогинською сільрадою за несплату гр. Альбитом спец. та тракторних внесків та позики "5 в 4 роки" описала й продала з господарства його майно. Такі дії сільради Роменська прокуратура вважав за незаконні і опротестувала їх перед президією Великобубнівського РВК для скасування. Такі незаконні дії голови Рогинської сільради вжито й до низки інших господарств, що несе характер системи, чому Роменською прокуратурою порушено проти нього кримінальне переслідування. Роменський прокурор Долотов". Проте пройшов майже рік, перш ніж питання було остаточно розв'язано. Очевидно, Великобубнівський райвиконком всіляко затягував виконання рішення Роменської прокуратури, тому що 15 жовтня 1932 р. приймальна ВУЦВК повідомила Роменському прокурору (з копією райвиконкому), що "зараз гр. Альбит знову звернувся до приймальної, зазначаючи, що майно йому до цього часу не повернуто, й крім того доведено тверде завдання. Звертаючи Вашу увагу на вищезазначене, просимо вжити негайних заходів щодо повернення гр. Альбиту майна, а також перевірити правильність доведення йому твердого завдання". Нарешті, 18 жовтня 1932 р. Великобубнівський РВК повідомив ВУЦВКу і Роменському прокурору про те, що "скарга

наслідків Альбита Л. Ю., що вступила до розгляду РВК від ВУЦВК у справі невірною доведення твердого завдання та повернення майна, райвиконкомом розглянута, і в силу його куркульського стану, як то: землі 11 га, круподерня, просорушка, пасіки 50 шт., вживав найману працю, майно його продане за несплату держподатків - в клопотанні його про повернення майна та зняття твердого завдання відмовлено (протокол райкомісії по розгляду селянських скарг ч. 15, № 3, від 14 вересня 1932 р.) (підпис). Секретарь. Приймальна ВУЦВК сприйняла це повідомлення "до відома".- Док. № 162.

№ 163
ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ ПРАВЛІННЯ АРТІЛІ
ІМ. 13-РІЧЧЯ ЖОВТНЯ НА ЛУГАНЩИНІ ПРО НЕСПРОМОЖНІСТЬ ВИКОНАТИ
ПЛАН ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

3 серпня 1931 р.

Були присутні: Захарченко І. Н., Лейбенко Х. І., Харченко І. С., голова КНС Пузько І. К., член міськради Лейбенко А. Д., голова депгрупи Захарченко Ю. Я., голова сільради Савенко, заступник Чехов, уповноважений міськради Пекін

Обговорювали: 1. Про хлібозаготівлю (Пекін).

Висловились:

Лейбенко Х. І. Ми повинні дати хліба по своїй силі, скільки зможемо.

Харченко І. С. Хлібозаготівлю треба виконувати, план треба прийняти, [але] якщо ми дамо, то самі будемо просити.

Захарченко І. Н. Моя думка - план 2350 пуд. не прийму, в "червону валку" дамо 40 пуд., всього хліба зберемо 1 тис. пуд., якого не стане колгоспникам на їжу. Якщо план прийняти, то його треба виконувати, план виконано тільки на 3 %.

Лейбенко А. Д. Хлібозаготівлю треба виконувати і в "червону валку" треба везти.

Постановили: План 2350 пуд. нереальний, який не приймаємо, 4.ІІІ. 1931 р. будемо везти хліб "червоною валкою".

Голова Захарченко
Члени правління (підписи)
Згідно: [підпис]

Держархів Луганської області, ф. Р-934, оп. 1, спр. 9, арк. 19. Засвідчена копія.

№ 164
ЛИСТ СЕЛЯН-ОДНООСІБНИКІВ С. ЖИВОТІВКА
НА УМАНЩИНІ ДО ВУЦВКУ ПРО НЕПОСИЛЬНЕ
ОПОДАТКУВАННЯ ТА ГОЛОДУВАННЯ СІМЕЙ

*5 серпня 1931 р.**

До Голови Всеукраїнського Центрального
Виконавчого Комітету

Від 63 одноосібних господарів
села Животівки Оратівського р-ну на Уманщині

Просимо Голову Всеукраїнського Комітету звернути увагу на наше прохання, аби нам було виділено під озимий посів землі кожному окремо, позаяк ми ще землі не маємо. Сільрада до цього ставиться зовсім недбайливо, а вже час наступає сівби. А вдруге - на нас покладено хлібозаготівлю 8 тис. пудів, які ми не зможемо виконати, позаяк у нас великий недорід. А втретє - велике обкладання позикою третього вирішального року в сумі 4 тис. 700 крб. та доводять до двору насильно.

Позаяк ми від позики не відмовляємося, беремо по силі можливості, та бойкотирують нас, неможливо змолоти ні одного пуда хліба, страдаємо голодом, варим і кушаєм зерном. Ще нам доводять до двору м'ясозаготівлю в березні місяці [19] 31 р. Ми не відмовляємося від радянських обов'язків. Просимо не відказати нашого прохання, аби було звернуто на нас увагу, позаяк оставшиися - більша частина бідняцько-середняцьких господарств.

Підпис громадян, котрі подають обіду [підпис]
Згідно [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 144, арк. 146. Засвідчена копія.

* Дата відправні листів з приймальної голови ВУЦВКу до Оратівського райвиконкому.

№ 165
ЗАЯВА СЕЛЯНИНА Т. М. ЖИВЖИРА ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО
ВІД ІМЕНІ 16 ОДНООСІБНИХ ГОСПОДАРСТВ С. БЕРЕСНЯГИ
КАНІВСЬКОГО Р-НУ ПРО НЕПОСИЛЬНІ ПОДАТКИ

19 серпня 1931 р.

Всеукраїнський центральний виконавчий комітет,
старості товаришу Петровському
Живжира Тимоша Митрофановича,
Канівського р-ну на Шевченківщині с. Бересняги

Заява

Я прохаю Исполнительный комитет, аби нашу скаргу розібрали, котрі ви уже їх розглядали як ми були у Вас щодо продналогових листів оце тих 16-ти [господарств]. І їх передано у район РВК голові Бровкові лічно, а він говорив, що "я розпоряжуся і передам їх інспектору, котрий розгляне ці листи і розпорядиться з вами". Але нічого не звільнили нікому в продналогові листи. Їх повернули й говорять - "а що, пособило, а що, Петровський поміг вам? Ото що написано - плати і заготівку хліба виконуй". І нахвалки твердоздатчикам, що "до фунта заберем", а які вони твердоздатчики - то він повний бідак. Це тільки сказати, що наділили землею, й це через те "твердий". Та іще до того дали землю неудобну на озимину перед посівом, і що там уродить - звісно. Назначають того, що й зовсім нема, не вродило, намолочено 91 пуд, а заготовки 100 пуд. Яка це заготовка, а він що не тяне і ще план до сівби 20 пуд., [то] де він візьме, і ще сміються "а що пособило, а що Петровський пособив? Давай,

бо все заберем, а вас у тюрму заберем за невиконання плану і за зрив заготовки". І кожен одноосібник ходить як солоний, не знає, що робить.

Ми всеодно одноосібні господарства 16 сімей, просим Исполнительний комітет, щоб ви звільнили продподатку частку. Я скажу сам за себе. Я торік платив 31 крб. продподатку, а тепер 166 крб. 78 коп., і так же само самооподаткування у сто процентів, і так же само одноразовий. Я ж його не виконаю ніколи, бо в мене нема нічого, крім коняки та поросяти, а 8 душ їдців. І заготовки хліба теж не виконаю. Ми вже у Вас були раз і Ви дещо знаєте. І ми просим Вас, щоб Ви звільнили частку продналога і заготовки хліба, ми всі лишки повинні здати державі, а собі залишити на харчі. А по-друге, ми сьогодні отримуємо план па сівбу озимини, а ми ще не знаємо де земля і не орали. А [з] таким строгим порядком - виконай засівкампанію - ми кажемо: "А де ж наша земля?". "Завтра вам покажуть стовпчик" - відповідає. Навоз вози, і ори, і сій, і молоти, і хліб вези на заготовочний пункт, хто знає що робити. Це все робить сільська влада. Так що я і скажу, що живеться людям погано. Не в своє время землю дають на посів, сьогодні сіють, а вони землю ділять. Як вона буде родити і человек виконувати завдання те, що на нього наложать?

Просим Всеукраїнський центральний комітет, аби Ви нам порадували, що далі робити і [як] жити одноосібникам³².

1931 р., серпня 19.

Підпис писателя *Тимоша Живжиря*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 144, арк. 6-7. Оригінал. Рукопис.

³² За дорученням приймальної толової ВУЦВК Канівський райвиконком розглянув скарги селян с. Бересняги, які подані були ще в липні 1931 р. Районна податкова комісія встановила, що господарства скаржників мали нехліборобські прибутки від продажу с/г продуктів на приватному ринку, за що були обкладені податком. Більшість селян недовиконала планів хлібо- та м'ясозаготівель, тому у зменшенні податків їм було відмовлено. 17 вересня 1931 р. ВУЦВК повідомив автору листа: "До гр-на Живжири Тимофія Митрофановича, с. Бересняги Канівського р-ну. Приймальна голова ВУЦВК повідомляє, що скаргу 16 громадян Вашого села на неправильне оподаткування їх перевірено, й погодившись з висновком районних організацій, її залишено без задоволення. Зам. приймальної голови ВУЦВК Баранов. Завканц. Мамліна". - Док. № 165.

№ 166
ЗАЯВА СЕЛЯН-ОДНООСІБНИКІВ С. ТАРАСІВКИ
НА УМАНЩИНІ ДО НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО ВИЛУЧЕННЯ ХЛІБА Й ЗАГРОЗУ ГОЛОДУ

20 серпня 1931 р.

До Комісаріату народних земельних справ України
граждан-одноосібників села Тарасовки
Звенигородського р-ну на Уманщині

Заява

Ми, одноосібники, маломіщні середняки лічимося, щиро прохаємо Наркомзем звернути особу увагу на наше нещасне положення, в якому цей час находимось. У нас знято хліб з копами, з клунів до снопа. Лишилися на проізвол судьби своїми сім'ями. Нас сільрада осудила своєю постановою на голодну смерть, якої постанови не буває нікому ніякому преступнику, а ми чесні хлібороби. Ми чесні трудовики-хлібороби щиро прохаємо Наркомзем дати відповідне розпорядження сільраді, даби повернула нам хліб на посів та харчування. Хліб у нас знятий за невиконання непосильного налогу, котрий указано у списку осіб, [у яких] знято хліб.

Прохачі: *П. Лазаренко*³³

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 144, арк. 221-222. Оригінал. Рукопис.

³³ До заяви додається список і власноручні підписи 13 селян. Ще одну заяву надіслали 20 серпня 1931 р. одноосібники с Тарасівни до Наркомзему УСРР, в якій прохають "виділити нам землю, позаяк у нас ні один одноосібник не знає, де його земля, а вже підходить час посіву озимого клину, а у нас примушують сіяти масивом, а люди не хочать. Потому прохаємо виділити нам землю на полоски". Заяву підписав 41 селянин. Зволікання або примусове відведення незручного для одноосібника посівного клину породжувало безліч скарг, призводило до недосіву земельних площ.- Док. № 166.

№ 167
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "КОЛЕКТИВНА НИВА"³⁴
ПРО ЗАГИБЕЛЬ ХЛІБА В КОЛГОСПІ С. ДЕМОВЩИНА
РЖИЩІВСЬКОГО Р-НУ НА КИЇВЩИНІ

30 серпня 1931 р.

Гноять хліб
(с. Демовщина)

В с. Демовщині на 28 серпня залишилось у полі 4500 кіп. Рада колгоспу своєчасно не заскиртувала їх і хліб частково через це загинув. Голова колгоспу Гвоздак значення скиртування недооцінює. Райколгоспспілка, придивись до управи нашого колгоспу і притягни кого слід до відповідальності³⁵.

Свій

Коллективна нива.- 1931,- 30 серп.

³⁴ Газета "Коллективна нива" - орган райпарткому, райвиконкому, райпрофради та райколгоспспілки Ржищівщини.- Док. № 167.

³⁵ Примірник газети з цією заміткою було надіслано до ВУЦВК, ЯКИЙ 7 вересня дав розпорядження Укрколгоспцентру розібратися у справі й покаративних у загибелі хліба. 17 жовтня 1931 р. Укрколгоспцентр повідомив ВУЦВКу: "Перевіркою справи, що в колгоспі с Демівщина па полі залишилося 4500 кіп хліба. Факт підтверджено, до усунення чого було вжито конкретних заходів, а саме: організовано буксирні бригади з передових найближчих колгоспів і хліб заскирдовано. Правління колгоспу розпущено і голову управи т. Табачного притягнуто до відповідальності, про що мається навіть відповідний впрок нарсуду - засуджено на 2 роки до БУПРу. Укрколгоспцентр [підпис]. Терсектор [підпис]".- Док. № 167.

№ 168

**ТЕЛЕГРАМА ГОЛОВИ БОРИСПЛЬСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
НА КИЇВЩИНІ ДО ВУЦВКУ ПРО РОЗПУСК ТА ЗАСУДЖЕННЯ
СКЛАДУ СТАРІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ ЗА НЕВИКОНАННЯ ПЛАНІВ
СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ТА ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

31 серпня 1931 р.

[Із] Борисполя. Харків, ВУЦВКу

За зрив хлібозаготівлі, весь час [по] мобілізації коштів, повну бездіяльність [по] колективізації, систематичне невиконання настановлень щодо налагодження та перебудови роботи тощо - ухвалено розпустити Старівську сільраду, президію віддано [до] суду. Прохання санкціонувати³⁶.

Голова РВК *Затула*

ЦДАЖР України, ф 1, оп. 7, спр. 58, арк. 17. Телеграф. стрічка.

³⁶ У відповіді оргвідділу ВУЦВК від 3 вересня 1931 р. зокрема зазначалося: "Постанова Ваша про розпуск Старинської сільради в зв'язку з відданням її складу до суду санкції секретаріату ВУЦВК не вимагає". Отже, доля сільрад та її працівників цілком залежала від рішень райвиконкомів, які часто не зважали на неспроможність сільрад викопувати плани.- Док. № 168.

№ 169

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМСПРАВ УСРР
ПРО ПОЧАТОК ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬНОЇ КАМПАНІЇ 1931 Р.**

*Не раніше серпня 1931 р.**

Передові колгоспи та радгоспи, передові райони, зваживши величезні завдання в справі жнив, молотьби та організації конвейерної системи здачі хліба державі, дійсно по-більшовицькому взялися до роботи, належно підготували маси, висунули . зустрічні плани, виставляючи вищі якісні показники, широко застосовуючи соцзмагання, ударництво, відрядність. І ми маємо десятки районів, сотні колгоспів, які з честю виконали взяті на себе зобов'язання.

Ось Лозівський р-н, що по-більшовицькому заходився коло жнив, молотби та хлібозаготівлі. 24 липня закінчив жнива на площі 45 тис. га за 7 робітних днів. Після цього ударними темпами розгорнув молотбу, щільно пов'язавши її з хлібозаготівлею, застосувавши майже по всіх колгоспах конвейерну систему здачі хліба державі безпосередньо з-під молотарок.

За таким прикладом організували свою роботу інші райони, а саме: Березівський, Барвенківський, Синельниківський, Сталіндорфський, Павлоградський, Нижньосірогозький, Михайлівський, Томаківський, Великовисківський, Великолепетихський, що жваво розгорнули молотбу, внаслідок чого до 27 липня з перебільшенням виконали свої липневі плани хлібозаготівель.

Чимало є сільрад, колгоспів, радгоспів, МТС, що показали в своїй роботі дійсні зразки більшовицьких темпів за боротьбу на фронті молотби та хлібозаготівель. За гарний приклад цієї роботи може стати артіль ім. Тараса Шевченка Синельниківського р-ну, яка, за планом, мала продати державі цього року 45 тис. пуд. хліба, але артіль ще 9 серпня вивезла і здала 48 тис. пуд. Під час збирання врожаю і обмолоту в артілі було широко розгорнено соціалістичне змагання й ударництво між бригадами й окремими колгоспниками, чітко запровадили відрядність, організували громадське харчування та дитячі ясла, що дало цілковиту змогу залучити до збирання й обмолоту 92 % всіх працездатних членів артілі. Колгоспники працюють самовіддано, подаючи справжні зразки трудового героїзму. Молотарки в артілі роблять протягом 23 год. на добу - це все дало змогу достроково виконати завдання з обмолоту та вивозу хліба державі безпосередньо з-під молотарок.

Багато колгоспів Першомайського р-ну показали зразки більшовицьких темпів у молотбі: одним з таких колгоспів є артіль "Пам'ять Леніна", яка на шостий день після початку жнив розгорнула молотбу. Молотба проходила безперебійно по 23 год. на добу. Коло кожної молотарки є своя закріплена бригада колгоспників. Колгоспники висунули зустрічні норми й на основі соціалістичного змагання ці зустрічні норми набагато перевиконувались. Ось приміром, норми, встановлені для молотарки 100 ц, а насправді намолочували 140 ц. Окремо в артілі організовано одну бригаду з ударників-колгоспників, що безперебійно, змагаючись між собою, відправляли хліб з-під молотарок до засипних пунктів.

Артіль "Іскра", Варварівської сільради Миколаївського р-ну, виконала 7 серпня річний план хлібозаготівель зі значним перебільшенням на 105,5 % - цього артіль домоглась внаслідок того, що вона щільно поєднала молотбу з хлібозаготівлею, запровадивши безперебійну конвейерну хлібоздачу державі.

Більшовицькими темпами проходить молотба соціалістичного врожаю в колгоспах ім. Сталіна та "Молодий більшовик" Миколаївської сільради Артемівського р-ну. Рада колгоспу, широко розгорнувши масово-політичну роботу серед колгоспників навколо молотби та хлібозаготівель, висунула зустрічний план молотби замість визначених 20 днів за 15 днів. Організувала одну бригаду, яка, змагаючись між собою за найкращу здачу хліба з-під молотарок, домоглась значних успіхів щодо вивозу хліба. Колгоспи мали завдання за липень місяць виконати план 556 ц, виконали 666 ц.

Колгосп ім. Шевченка добре усвідомив значення дострокового закінчення збирально-обмолотної кампанії. Ентузіазм, що його виявили колгоспники ще під час жнив, вони перенесли на молотбу, запровадивши безперебійну роботу молотарок протягом доби. За нормою молотарка повинна давати 120 ц хліба, але пересічно дає 135 ц. З обмолочених 1250 ц артіль здала державі 574 ц.

В Бердянській артїлі Красноградського району молотьба проходила по-ударному, працювали в дві зміни, колгоспники висували зустрічні плани: замість 25 днів 'зобов'язувались закінчити молотьбу за 15 днів. Колгоспники висунули зустрічний план на 2000 пуд. Щодня безпосередньо з-під молотарок вивозять 500 пуд. хліба державі. Крім цього ухвалили кожен п'ятиденну організувати червоні валки по 1000 пуд.

Але поруч цих передових районів, сільрад, колгоспів, радгоспів і МТС, що давали зразки більшовицьких темпів, ми маємо і такі райони, які ганебно відставали у виконанні цих важливих господарсько-політичних кампаній. Насамперед це сталося внаслідок того, що районні і місцеві керівні організації своєю бездіяльністю, опортуністичним ставленням не спромоглися своєчасно мобілізувати думку колгоспників навколо виконання завдань збирально-обмолоточної кампанії, зокрема, не приділили належної уваги справі організації конвейерної системи здачі хліба державі безпосередньо з-під молотарок. Бракувало масово-політичної роботи, зокрема, недостатньо були розгорнені соціалістичні форми праці (соцзмагання, ударництво, відрядність). Ось завдяки чому по багатьох районах, сільрадах, колгоспах не домоглися по-більшовицькому пов'язати молотьбу з хлібозаготівельною кампанією, а навпаки своєю бездіяльністю зривали найважливіші заходи партії та уряду щодо своєчасного здійснення завдань обмолотної і хлібозаготівельної кампанії. Ось найхарактерніші моменти з місць, що вдало стверджують такий стан на місцях.

В Зміївському р-ні зовсім незадовільні темпи молотьби, а такі темпи ставлять під загрозу зриву успішне закінчення всіх збиральних робіт та виконання плану хлібозаготівлі.

Окремі колгоспи відчували гостру потребу в молотарках, але завдяки неповоротливості райколгоспспілки бракувало уважного розподілу молотарок серед колгоспів, наслідком чого молотарки не використовувались з повнотою. Приміром, колгоспи ім. Шевченка та "Правди Зміївщини" мали по 3 молотарки, але використовували їх не більш як 8 год. на добу, тоді як в інших селах та колгоспах працювала обмежена кількість молотарок, що значно вплинуло на несвоєчасне закінчення молотьби. Також треба відзначити, що районні і місцеві керівні організації приділили зовсім недостатню увагу справі організації конвейерної системи здачі хліба державі, не потурбувалися за те, щоб організувати транспорт для цього та окремі колгоспівські бригади.

Кобеляцький р-н, впоравшись з жнивими, поспромігся переключитись на ходу на молотьбу та хлібозаготівлі. По окремих сільрадах, колгоспах молотарки використовувались злочинно - не більш 8-10 год. на добу. В той час куркулі повели шалену агітацію серед колгоспників, щоб затримати молотьбу та зірвати успішне виконання хлібозаготівельної кампанії.

Нічим іншим, як правоопортуністичною практикою сільрад та правлінь колгоспів можна пояснити те, що низка сільрад: Іванівка, Кобеляки, Комарівка, Красне тощо, що вже давно закінчили молотьбу, в той час зовсім не розпочинали виконувати план хлібозаготівель.

В артїлі "13-річчя" Косівської сільради Алчевського р-ну зривають успішне виконання завдань хлібозаготівель. Головна вина насамперед полягає в тому, що голова правління колгоспу відмовляється застосовувати безперервну роботу молотарок, мотивуючи тим, що не вистачає робітної сили. Тоді колгоспники вирішили самі організувати 2 бригади, застосували двохзмінну молотьбу, почали провадити її цілу добу. Замість того, щоб підхопити цей почин самих колгоспників, запровадити безперервний конвейер здачі хліба державі з-під молотарок, рада артїлі проявила байдужість, поклатася на самоплив, не вжила потрібних заходів, щоб негайно організувати відповідний транспорт та бригади для здачі хліба, наслідком цього змолочене зерно лежало по декілька доб на току. Наймицько-

бідняцька група в колгоспі теж ніяких заходів не вживала, щоб налагодити ударну молотьбу та успішно виконати хлібозаготівлі.

З обурливою безвідповідальністю поставились деякі сільради, колгоспи Бобровицького р-ну до справи молотьби та хлібозаготівлі. Незважаючи на те, що збиральна кампанія закінчилась, але місцеві керівні організації не вживали будь-яких заходів, щоб розгорнути молотьбу та хлібозаготівлі. В їхньому керівництві досить панувала правоопортуністична практика ("встигнемо, звеземо, обмолотимось"), а ось наслідки від такого керівництва: в Озерянському колгоспі "Українка" протягом десяти днів не скиртують, не розгортають молотьби та хлібозаготівлі; ще навіть не встигли відремонтувати молотарки та двигуни. Отже, в цій справі панує повна сплячка.

Оргсектор НКЗС

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 1657, арк. 48-51, Копія.

* Датується за змістом документа.

№ 170
ЛИСТ ДО Й. В. СТАЛІНА ВІД ХЛІБОРОБІВ ОДЕСЬКОГО
Р-НУ ПРО РУЙНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА,
ГОЛОДУВАННЯ Й СТРАХ ПЕРЕД РЕПРЕСІЯМИ³⁷

16 вересня 1931 р.

Уважаемый т. Сталин!

Мы знаем, что Вам очень трудно отвечать па всякие письма, какие Вам может быть сотнями приходится получать ежедневно, но все-таки мы надеемся, что Вы как во главе строительства социализма ответите хотя [бы] через газету нам на несколько вопросов.

1. Почему мы крестьяне-хлеборобы, работающие возле хлеба, видим, сколько мы собрали зерна пшеницы и всех культур, мы на сегодняшний день не имеем что кушать, не говоря уже о жирах? Нам в селе говорят, что этот хлеб, вернее сказать хлебный кризис потому, что весь хлеб идет в рабочие районы, но многие крестьяне, ушедшие в город, убедились, что и рабочие также голодают.

2. Почему мы сейчас не можем свободно высказываться на собраниях о всех недостатках и выбирать в свое правление для руководства нами лиц, какие по нашему усмотрению могли бы правильно руководить.

Т. Сталин, прошу ответить через печать "Правду" московского издания. Написали бы Вам свой адрес, но боюсь, потому что за правду судят, дают не меньше 5 лет допра, 5 лет высылки [в] дальние таборы и 5 лет поражения в правах³⁸. Мы знаем отлично, что Вы прочтете это письмо и Ваше мнение будет таково, что это пишут люди, какие недопонимают строительства социализма. Мы как раз очень хорошо понимаем все. Мы видим, что наше сельское хозяйство совершенно разоряется.

Пишите в ответ в московской "Правда" на № 555.

С тов. приветом бедняки-хлеборобы.

16 сентября 1931 р.
Одесский район

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 145, арк. 115-116. Оригінал. Рукопис.

³⁷ Лист переслано до ВУЦВКу із секретаріату Сталіна 12.X.1931 р.- Док. № 170.

³⁸ За невиконання планів хлібозаготівель 1931 р. до селян та місцевих кадрів вживали репресивні заходи: ліквідовували або зливали колгоспи, виключали з них господарства селян, розпускали або переобирали правління, а деяких голів артільей, сільських рад та уповноважених знімали з посад, засуджували до позбавлення волі, висилали до таборів. Люди страждали, багато з них були деморалізовані, розгублені, часто не розуміли "за що?", не відчували особистої провини за нездійснення дорученого. Якщо ж залишалося зерно в колгоспі на посівну, харчування людей, страхфонд, фураж, на трудовні, його керівнику навішували ярлик підкуркульника, саботажника, опортуніста, дезорганізатора, класово-ворожого елемента та ін. У 1931 р. у 137 районах (з 501) по 1256 колгоспах виключили 7689 господарств селян як "чужаків". За повідомленням інформаційного сектора ВУЦВК менш ніж за півроку 1931 р. було звільнено з посад 307 голів сільрад (2,8 % від їх загальної кількості) (ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 984, арк. 5; ф. 1, оп. 7, спр. 738, арк. 7).- Док. № 170.

№ 171
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БЮРО ЛУГАНСЬКОГО
МІСЬКОГО КОМІТЕТУ КП(б)У ПРО ВИНЕСЕННЯ СТЯГНЕННЯ ПРАЦІВНИКАМ
МАКАРІВ-ЯРІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ ЗА НАДЗВИЧАЙНІ ЗАХОДИ ПРИ
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ³⁹

27 вересня 1931 р.

Слухали: Про перекручення директив партії в Макарів-Ярівській сільраді (допов. тов. Ромейко).

Висловились: т. Главный, Просвірін, Новіков.

Ухвалили: Констатувати, що Макарів-Ярівською сільрадою припущено перекручування директив партії та уряду в галузі хлібозаготівель. яко полягав в тому, що сільрада довела плана до двору та продала господарство окремих господарств тоді, коли цього не слід було робити й навпаки більш міцнішим господарствам з великою площею засіву плана доведено не було. Крім того, сільрада всупереч директивам та постановам уряду й партії допустила опис майна контрактантів, яким плана до двора не доводилось.

За припущення перекручення директив партії та уряду, за недостатній розворот масово-політичної роботи та неуважне ставлення до хлібозаготівельної кампанії - уповноваженому МПК т. Міхееву оголосити догану й відкликати з хлібозаготівлі. Голову Макарів-Ярівської

сільради з роботи зняти, оголосивши йому сувору догану. Секретарю партосередку оголосити догану. Доручити фракції міськради переглянути список тих господарств, яким доведено плана до двору, повернувши майно тим із них, яким неправильно доведено плана.

Запропонувати сільрадам та бюро партосередку виявити міцні господарства, яким довести плана до двору та розвернути масово-політичну роботу серед бідняцько-середняцьких одноосібних господарств, домігшись рішучого перелому в хлібозаготівлі.

Запропонувати тов. Чернікову негайно виділити товариша для відрядження уповноваженого МПК і міськради в Макарів Яр. Фракції міськради написати листа всім головам сільрад відносно неприпущення перекручень.

Секретар МПК (*Просвірін*)
Згідно*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 145, арк. 32. Засвідчена копія.

* Підпис нерозбірливий. Протокол засвідчено печаткою Луганського окружного прокурора.

³⁹ До приймальні голови ЦВК СРСР М. І. Калініна надійшла скарга від 175 одноосібників сіл Макарів Яр та Новокиївка Луганського р-ну про непосильні плани хлібозаготівлі. Крім того, на особистому прийомі у М. І. Калініна побували уповноважені - селяни тов. Нетудихатов та Степаненко, які повідомили, що хліб відбирають примусово, залишаючи по 1,5 пуда на їдця в рік, в той час як посуха знищила засів від 25 до 85 %. Для перевірки фактів ЦВК СРСР надіслав скаргу селян безпосередньо Луганській прокуратурі з копією ВУЦВКу. Прокуратура, однак, дійшла висновку, що переобтяжливих завдань по хлібозаготівлі не було, скарга селян безпідставна і це ніщо інше, як "намагання увильнути від своїх обов'язків перед державою щодо здачі хліба по договору контрактації". В зв'язку з цим прокуратура настійно рекомендувала Луганській сільраді форсувати виконання плану хлібозаготівель по одноосібному сектору. Однак додаткова перевірка справи партійними та радянськими органами визнала справедливість скарги селян і конкретних винуватців було покарано.- Док. № 171.

№ 172
ЗВЕДЕННЯ ІНФОРМГРУПИ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ
ПРО ВИКЛЮЧЕННЯ ТА ВИХІД СЕЛЯН ІЗ КОЛГОСПВ

Не раніше 1 жовтня 1931 р.

1. СОЗ "Прапор комунізму" Долинського р-ну розпущено за невиконання плану хлібозаготівель та продаж борошна на приватному ринку ціною понад 32 крб. за пуд.
2. В нацменівському колгоспі ім. 7-го листопада було виявлено цілу низку непорозумінь, внаслідок чого колгоспники заявили, що вони, як тільки закінчать осінні роботи, роз'їжджаються через погані умови праці.

3. В колгоспі ім. Якіра (с. Біла Ямпільського р-ну) лежить 48 заяв про вихід. На правлінні колгоспу їх не розглядали і зовсім не цікавились виявити причини. Але, як виявлено нашим позаштатним інструктором т. Купровським, ці заяви подані з причин безгосподарності та систематичної п'янки з боку правління колгоспу так само.

4. В колгоспі "Радянське господарство" й тут лежить нерозглянутих 55 заяв через те, що в колгоспі, як повідомляє цей же позаштатний інструктор, було прийнято підкуркульників, які вели агітацію проти колективізації та знущались в колгоспі над бідняцькою масою й підмовлювали, щоб подавали заяви про вихід, й внаслідок вичистки 20 господарств з обоїх колгоспів, які вели розкладницьку роботу, обидва колгоспи було злито в один.

5. З комуни "Найми" Ічнянського р-ну, як зазначає комунар в своєму листі до Укрколгоспцентру, протягом 1931 р. вийшло 20 господарств, переважно батрацько-бідняцьких, внаслідок засилля куркульні та підкуркульників, які ведуть комуни до розпаду.

6. Позаштатний інструктор УКЦ Юрилько в своїй доповідній записці зазначає, що по Остерському р-ну є окремі виходи з колгоспів з боку тих бідняцько-середняцьких господарств, які нещодавно вступили й ще не втягнуті у виробничі процеси.

Агроном Солобківецького РКС повідомляє, що по району за останній місяць є 27 випадків виходу з колгоспів. Основною причиною [є] незадоволення тих, що мають мало трудоднів й мало одержали авансу.

Поруч з цим було з колгоспів виключено 8 куркульів, 13 службовців та 19 бідняцько-середняцьких господарств за невихід на роботу. В колгоспі "Червона нива" Шполянського р-ну виключено з колгоспу за байдуже ставлення 58 господарств. По Сквирському району вийшло з початку вересня 321 середняцьке господарство та виключено 46 господарств переважно за невихід на роботу, за нехотіння усупільнювати озимину та за підричну роботу. З артілі "Комунар" Сквирського р-ну виключено 22 господарства за невихід па роботу.

По Обухівському р-ну з початку вересня вийшло з колгоспів 48 чоловік, з них - 36 чоловік середняків під час усупільнення озимини [виключено] з 2-х колгоспів за розкладницьку роботу. З колгоспу "Червоний партизан" Київського р-ну виключено 3 чоловіки за зле ставлення до колгоспу. Так само виключено 3 чоловіки з колгоспу ім. Ворошилова за невихід на роботу. Крім цього є випадки виходу з колгоспів за небажання усупільнювати.

По колгоспах ім. Молотова, [ім] Шевченка, "Більшовицька перемога", "Червоний лан" за вересень місяць подано коло 200 заяв про вихід з колгоспів. Причини, як зазначає газета, це є в перекрученні колгоспного руху, недостатня відсіч куркулью, що проліз не тільки до колгоспу, а й ударників, керування. Зокрема характерно, що в артілі ім. Молотова колишній ударник Головченко подав заяву про вихід через те, що в нього 6 чоловік непрацевдатних, яким колгосп нічого не дав. В зазначених колгоспах панує поденщина, зрівнялівка. Бригади організовані за подвірним принципом. Приміром бездушної зрівнялівки може послужити такий факт. Колгоспник Мир Ф., відробивши 513 днів, одержав стільки, скільки Мир П., який відробив лише 49 днів. Колгоспник Дружина П. колгоспу "Червоний лан", відробивши 126 трудоднів, одержав авансу 23 кг, а Маковецький, який має 54 трудодня, одержав 61 кг. В артілі ім. Молотова та "Червоний партизан" усупільненими кіньми користуються лише їх колишні власники, а тим, у кого не було, не дають.

Інформгрупа УКП

Не раніше 20 жовтня 1931 р.*

I. Хлебозаготовительная кампания 1931 г., проходящая под лозунгом "Борьба за хлеб - борьба за социализм" имеет исключительное значение для пролетарского государства, которое под руководством Коммунистической партии завершает в третьем решающем году пятилетки постройку фундамента социалистической экономики. Хлебозаготовительная кампания, проходящая в условиях победного роста коллективизации и ускорения темпов технической реконструкции с/х, в этом году по сравнению с прошлым годом (1930) имеет значительно большее выполнение. Так, если на 20 октября 1930 г. колхозным сектором Украины было заготовлено сначала кампании 1 330 773 т., что составляло 57,2 % выполнения годового плана, то на 20 октября 1931 г. выполнение колхозного сектора плана хлебосдачи равно 3 340 330 т, что дает 68,7 % выполнения плана (прилож. таблица - темпы хлебозаготовок по Украине в 30-31 г.)**

Однако, темпы хлебозаготовок в 1931 г. безусловно нельзя считать удовлетворительными, при наличии такого выполнения по колхозному сектору годового плана (3 340 330 т) и по единоличному сектору 56,6 % или 1 077 624 т, а по всему селянскому сектору 65,3 % или 4 417 954 т выполнения годового плана. Причины невыполнения заключаются в том, что ряд партийных и советских организаций недооценивают на местах значения хлебозаготовок, в недостаточной массовой работе, что повлекло за собой ряд случаев распределения хлеба до полного выполнения плана хлебосдачи, факты утайки от учета и т. д. Также необходимо отметить случаи явно примиренческого отношения к борьбе с классовым врагом, пытающимся сорвать ход кампаний путем явных и тайных выступлений. Также слабо в ряде районов была организована сдача хлеба сразу же после молотбы и вообще на организацию молотбы было обращено в некоторых местах мало внимания.

Выполнение годового плана по экономическим районам Украины следующее: по Степи - 69,9 % или 2 004 285 т, по Правобережью - 60,4 % или 502 056 т, по Левобережью - 72,4 % или - 798 363 т, по Полесью - 55,9 % или 35 626 т. Из общего количества районов Украины (383 района) выполнили план хлебозаготовки на 20 октября до 40 % - 42 района, от 41 % до 60 % - 99 районов, от 61-85 % - 166 районов, от 86-99 % - 52 района, от 100 % и больше - 24 района.

II. Ход обмолота и скирдования по данным НКЗС Украины характеризуется следующими данными. Согласно первой сводки, имеющейся в НКЗС, от 27 июля 1931 г. по экономическим районам Украины молотба началась в последнюю декаду июля, причем ход скирдования и обмолота характеризуется следующими цифрами:

(тыс. га)

Экономические районы	Выполнение на 30.VII.31 г.		Выполнение 30.VIII.31 г.	
	скирдование	обмолот	скирдование	обмолот
Степь	325,2	968,8	1946,8	3513,2
Левобережье	162,8	187,7	2887,9	1928,5

Правобережье Полесье	257,0 112,3	248,5 38,9	2076,8 991,0	2022,8 410,9
Украина По материалам из районов:	877,3 236 районов	1872,6 269 районов	7602,5 335 районов	7875,4 324 района

Согласно сведениям НКЗС сводок от районов позже 30 августа не поступало, так как НКЗС считал в основном обмолот и скирдование законченными. В отношении сравнительных цифр по обмолоту и скирдованию за 1930 г., можно сказать, НКЗС их сегодня не имеет. Задержки в ходе обмолота, которые ставят под угрозу выполнение как молотбы в указанный срок, так же и выполнение хлебосдачи объясняются неповоротливостью районных организаций, а также райколхозсоюзов при распределении молотилок по колхозам, при организации конвейерной сдачи хлеба из-под молотилок государству, а также недостаточным вниманием организации транспортных бригад. Например: 1) в Змиевском районе колхозы им. Шевченко и "Правда Змиевщины" имели по 3 молотилки, причем каждую использовали всего по 8 час. в сутки, тогда как в других колхозах недостаток молотилок влиял в смысле несвоевременности окончания молотбы.

2. Кобеляцкий р-н на Полтавщине, управившись своевременно с уборкой, не переключился на молотбу и сдачу хлеба и, использовал молотилки по 8-10 час. в сутки (колхозы - села Красное, Комаровка и др.).

III. Однако с вопросами организации сдачи хлеба государству прямо из-под молотилок с вопросами организации транспортных бригад многие районы справились удовлетворительно. При наличии широко развернутой районными организациями массовой работы путем организации бригад, выделения ответственных членов колхозов за хлебосдачу, по ряду колхозов эта работа была досрочно выполнена. Так: 1. Артель им. Шевченко Синельниковского р-на, развернув еще во время уборки урожая соцсоревнование и ударничество между бригадами и колхозниками, широким применением сдельщины втянули в молотбу 92 70 всех трудоспособных членов колхоза. Молотилки работали 23 час. в сутки и дали возможность досрочно (9 августа) выполнить сдачу хлеба вместо 45 тыс. пудов - 48 тыс. пуд.; 2. Артель "Искра", Варваринского сельсовета, Николаевского р-на выполнила свой план досрочно (7 августа) на 105,5 % - это было результатом тесного объединения молотбы с немедленной сдачей хлеба по плану хлебазаготовки; 3. Многие колхозы Первомайского р-на овладели действительно большевистскими темпами в молотбе. Один из таких колхозов "Память Ленина" начал молотбу на шестой день уборки, используя молотилки по 23 часа в сутки и прикрепив к ним бригады, которые, развернув соцсоревнование, перевыполнили норму в 100 ц для молотилки, достигнув 140 ц. Ударные транспортные бригады отправляли хлеб на заготпункты, и артель досрочно выполнила план. Все же опыт лучших колхозов и районов не был подхвачен всеми районами. Наряду с образцовой постановкой дела сдачи хлеба из-под' молотилок были случаи, когда хлеб завозили не в заготпункты, а в амбары, где он задерживался, случаи безхозяйственной организации сдачи па пункты. Например: 1. На Бандышевском пункте Краматорского р-на задерживаются красные обозы с хлебом по 2 дня, а также нередкие случаи задержки мешкотары; 2. На пунктах Бриневского р-на подводы с хлебом задерживаются до четырех дней; 3. Были обнаружены случаи обвешивания (пункт Мировой Томаковского р-на) и задержки в расчетах за сданный хлеб (пункт Беляевский Томаковского р-на, а также на пунктах Волочанского р-на), 4. В артели им. Чубаря при молотбе не было организовано конвейерной сдачи хлеба, в амбарах имеется 2 тыс. пудов пшеницы, и в то же время процент выполнения хлебазаготовки дошел до 40 %. 5. За неумелое руководство сдачей колхозного хлеба Иванковский райколхозсоюз распустил правление Новосоколовского колхоза и председателя его привлек к судебной

ответственности, РКС вынес также выговора правлениям колхозов Новомакаличевского, Карпилевского и Ковалевского.

Учет поступающего от обмолота хлеба в колхозах заключается во взвешивании и записи в присутствии выделенных членов правления, ответственных за хлебосдачу, а также членов ревизионной комиссии. 1. Необходимо отметить, что в некоторых колхозах учет не налажен в достаточной мере, благодаря чему кулачье проводит вредительскую работу, как, например, - в колхозе "Прогресс", Куст-Кушовского сельсовета, Кобелякского р-на 2 кулака, пролезшие в правление и один - в кладовщики, утаили от учета около 10 тыс. пуд. зерна. Выездной сессией райсуда и местными районными организациями, при участии широких колхозных масс на общественном суде кулаков выгнали из колхоза, а суд приговорил их к лишению свободы от 1 года до 5 лет; 2. В Ореховском р-не, в артели "Червоний гай" (Преображенка) план хлебозаготовки не выполнен, благодаря тому, что члены правления не организовали правильного учета хлеба при его сдаче и распределяли его на чердаках у членов колхоза, кроме этого это распределение чисто кулацкое, так как хлеб роздан на едоков, в среднем по 16 пуд.; 3. Правление артели им. Фрунзе Строгановского сельсовета Карловского р-на отнеслось злостно-безхозяйственно к обмолоченному хлебу, несмотря на то, что пшеница была вогкая, ее ссыпали в один амбар и через это согрелось 4 тыс. пуд. пшеницы; 4. Кулацкая агентура, пролезшая в колхозы, Солонянского р-на (выявлена синельниковским буксиром) прятала колхозный хлеб, пускала пшеницу в полову, закапывала хлеб в ямы. В колхозах "Широкий яр" "Большевик", "Новий світ", "Дніпрельстан", "Советский", "Новое Поле" и др. спрятали десятки тысяч пудов хлеба, пшеницу на 30-40 % пускали в полову, благодаря тому, что организации не дали своевременно отпора кулакам и ихним агентам, Солонянский р-н на 1 сентября выполнил лишь 24 % годового плана (к моменту приезда синельниковского буксира).

IV. Предварительное распределение доходов по колхозам имеет наряду с достижениями в смысле выполнения директив, соответствующих организаций, а также УКЦ - ряд случаев, когда путем распределения по едокам, засыпкой фондов, выдаче без учета и в большом размере - колхозы нарушали выполнения в срок планов хлебозаготовок. Так, например, в Новоушицком р-не были злоупотребления в распределении авансов (артель "Пролетарка" и "Зоря Коммуны"), хлеб распределялся по едокам. Правления этих артелей отданы под суд, кроме того председатель правления одной из артелей Шведким взял 470 руб. аванса и 40 пуд. хлеба, члены правления Пасичник - 252 руб. и 32 пуда хлеба и Малюга - 327 руб., в то время, когда колхозники, проработавшие столько же трудодней получали от 40 до 60 руб. вместе деньгами и натурой; 2. В артели им. Ворошилова Тальновского р-на установлено недопустимое искривление принципа распределения доходов в колхозах. Так, член правления Слизкий получил 18 пудов хлеба на 2 едоков, 2-й член правления Ротай - 28 пуд. на 3 едоков. Председатель правления Щербаков получил 18 пуд. на 2 едоков, всего во время молотбы было роздано членам колхозов 897 пуд., которых до сих пор не разнесли на счета, причем особенно недопустимым является то, что распределение проводилось до окончания выполнения плана хлебозаготовок. Больше того, после распределения хлеба начались разговоры о нереальности плана и сам председатель колхоза на пленуме сельсовета заявил: "а что сделаю, если было такое постановление общего собрания колхоза о том, чтобы раздать хлеб"; 3. В артели им. Шевченко Рассыпаловского сельсовета Кобелякского р-на было проведено до выполнения плана хлебозаготовки распределение хлеба между членами колхоза, там роздано около 700 пуд., т. е. в три раза больше того, чем нужно было выдать, согласно постановления Укрколхозцентра про 15 % обеспечение от количества трудодней, выработанных колхозниками. Кроме этого в артели явно выражена кулацкая агитация в отношении выполнения планов хлебозаготовки, в отношении снабжения промтоварами и в полном разложении учета в колхозе (счетовод Санжаровец - кулак). Бедняцко-средняцкая группа не собиралась более трех месяцев. Дело передано в райРКИ и в редакцию местной

газеты; 4. В Великопетихском районе в артели "Надежда" находится руководитель секты баптистов, который ведет агитацию среди колхозников за распределение авансов по едокам. В артели "Хлебороб" этого же района председатель правления забронировал по 18 пудов пшеницы на едока, [а] правление Великопетихского райколхозсоюза постановило [председателя правления] артели "Хлебороб" снять с работы и артель "Надежду" за выступление против выполнения плана хлебосдачи распустить. Колхозы некоторых районов в своих письмах и личным приездом в УКЦ жалуются на нереальность плана хлебосдачи. Однако наряду с этим продолжают практиковаться утайка и кража хлеба, например: 1. В Криворожском р-не колхоз "Новая Жизнь" скрыл 598 пуд. хлеба, артель "Наука и труд" - 890 пуд. и артель "Зеленая дача" Александровского сельсовета скрыла 600 пуд. хлеба. 2. Артель "Путь к коммуне" Нехворощанского р-на оставляла с целью в соломе до 25 % зерна; 3. Утайка и кража хлеба имеют место в Устимовском и Стазищанском р-нах, где при выявлении виновных привлечено к судебной ответственности.

V. Работа МТС на сегодняшний день должна стать на путь организации соцсоревнования. МТС должны быть застрельщиками выполнения плана хлебосдачи (колхозы, обслуживаемые МТС, по сведениям на 20 октября выполнили годовой план хлебозаготовки на 73 %, в то время, как колхозы не обслуживаемые МТС выполнили на 20 октября - 65,1 %). В начале хлебозаготовительной кампании были случаи неправильной и несвоевременной учетности и расчетов за сданный хлеб, но на сегодняшний день после директив партии и правительства такие явления в основном изжиты. Ряд МТС проводят сейчас буксирование отсталых районов и колхозов (по сведениям Укртракторцентра около 20 буксиров).

VI. Массовая работа

В области массовой работы вокруг хлебозаготовок в настоящее время общественный буксир для отстающих районов и отдельных колхозов становится основным фактором работы. Работа буксирных бригад это есть борьба за хлеб, выявления утаек, краж, борьба с кулацкой агитацией, конкретное выявление спрятанного кулаками хлеба, организация транспортирования хлеба на заготпункты - в общем полная всесторонняя помощь отсталым колхозам и районам, не выполняющим по тем или иным обстоятельствам свой план хлебозаготовок. Передовые колхозы, закапчивающие и закончившие выполнение хлебозаготовок, широко отозвались на постановление ЦК КПБУ об организации общественного буксира над отстающими колхозами и районами. По сведениям, имеющимся в УКЦ от РКС на 20 октября 1931 г. по колхозам Украины (сведения от 158 районов) количество буксирных бригад внутри районов, организованных в помощь отстающим колхозам - 2075, а буксирных бригад, организованных в помощь единоличникам - 2569. Количество колхозов, выдвинувших встречные планы по хлебозаготовкам - 2543. Количество колхозов по этим же 158 районам, выполнившим свой годовой план хлебозаготовок - 784. Договоров на соцсоревнование выдвинуто 3179 (общее количество колхозов по этим районам - 13 352), что является на сегодняшний день все же в неудовлетворительном состоянии (23,8 % к общему числу колхозов). По этим районам выдвинуто 57 межрайонных договоров на соцсоревнование. По другим сведениям, (по 75 районам), количество транспортных бригад по вывозке хлеба равно 1907, количество районов, выделивших премиальные фонды для премирования лучших ударных в деле выполнения плана хлебозаготовок колхозов и колхозников 36. Особо нужно отметить участие женщин-колхозниц в хлебозаготовках. Количество женских ударных бригад - 107. Совершенно неудовлетворительно обстоит работа с участием в хлебозаготовках шефских организаций: по этим 75 районам всего лишь отмечено 18 случаев выезда шефских бригад в район. Необходимо отметить организацию красных обозов, как особо положительный момент в работе буксирных бригад. По указанным районам было организовано 459 красных обозов с количеством сданного хлеба 20 289 т. 1. Буксирная бригада женщин в Гадяцком р-

не проводит массовую работу среди колхозников и единоличников, последствием ее работы был организован красный обоз им. Дня коллективизации и урожая в 1000 пуд. хлеба га второй обоз в Розбышевском сельсовете в 2500 пуд.; 2. Бригады "Правда" и "Коммунист" развернули массовую работу между районным слетом колхозов, - последствием является сдача колхозниками хлеба сверхплана, например - колхозники Марьепольского сельсовета Новоукраинского р-на в один день сдали 1 тыс. пуд. хлеба; 3. Колхозники Кардовского р-на, отмечая День коллективизации и урожая вывезли красными обозами 13 октября 1700 ц хлеба и 15 октября - 5 тыс. пуд.; 4. На воззвание председателя ЦК КК и Наркома РКИ т. Затонского колхозы Михайловского сельсовета Селидовского р-на выдвинули встречные планы, из которых уже вывезено 645 ц.

VI***. Колхозники Семеновского сельсовета Бориспольского р-на организовали 6 ударных бригад и 8 октября 1931 г. организовали красный обоз им. 3-го пленума ЦК ЛКСМУ в 2500 пуд.

VII. Колхозы Лиманского р-на выполнили годовой план на 100,2 % и обязались помочь единоличному сектору с тем, чтобы план данный для района, выполнить не позже 15 октября.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 1657, арк. 23-31. Копія.

* Датується за змістом документа.

** Таблиця не додається.

*** В документі два VI розділи.

№ 174
З ВІДОМОСТЕЙ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО РОБОТУ
БУКСИРНИХ БРИГАД ПО ХЛІБЗАГОТІВЛІ ТА ПРО ОПІР СЕЛЯН

*Не раніше 23 жовтня 1931 р. **

Общественный буксир

Подхваченная районами и колхозами инициатива ЦО "Правды" по организации общественных буксирных бригад, помощь районам и отдельным колхозам принимает широкие размеры, о чем сообщают Центральные [и] местные газеты. Первым решающим сдвигом в организации общественных буксирных бригад были два первоначальных межрайонных слета: в Каховке и Тирасполе, с участием передовых колхозников и колхозниц тех колхозов, которые к тому времени выполнили свои годовые задания по хлебосдаче. На этих двух слетах было организовано 14 межрайонных буксирных бригад.

Сейчас проходит 5 межрайонных слетов из 9, 4 произойдут 27.X.⁴⁰ Эти слеты должны создать не менее 30 межрайонных буксирных бригад в помощь отстающим колхозам в хлебозаготовке. Подготовка к слетам отличалась большим участием колхозных масс в организации колхозных буксирных бригад, а также выполнением ко дню слета плана хлебозаготовки на 100 %.

Ряд работающих буксирных бригад, благодаря повседневной массовой работе, добивается выполнения планов хлебосдачи по отстающим колхозам, выясняет причины отставания, обнаруживает утайки хлеба и организовывает красные обозы для вывоза на приемочные пункты. При районных газетах организовываются штабы, которые руководят работой буксирных бригад. Приведем несколько примеров.

1. Буксирные бригады Синельниковского р-на, которые посланы на помощь Солонянскому, разбили правооппортунистические тенденции по нереальности плана. Впоследствии у них в работе Солонянский р-н на 20.X выполнил годовой план на 100,4 %. Кроме этого, буксирные бригады развернули массовую работу среди колхозников по выявлению кражи и утайки хлеба некоторыми отсталыми колхозниками и классово-чуждым элементом. Например, в артели "Красный незаможник" утаено 24 т хлеба.
2. Славянский р-н, взявший на буксир Попаснянский р-н, где буксирные бригады, развернув свою работу, выяснили, что основная причина невыполнения плана - это правооппортунистическое отношение со стороны отдельных руководителей колхозов к выполнению плана. Так, например, заместитель председателя Нежинского сельсовета т. Васильев, председатель колхоза "Красный гигант" т. Пискуленко, которые агитировали против выполнения плана хлебосдачи. По инициативе буксирной бригады эти лица исключены из рядов партии. Процент выполнения в районе повышается.
3. Киевский р-н организовал буксирную колонну в 300 человек на помощь Вишневному, Фастовскому, Володарскому, Таращанскому и Кагарлицкому р-нам.
4. По сведениям 184 р-нов, в которых имеется 10 750 колхозов, организовано 1492 буксирные бригады на помощь колхозам, отстающим в хлебосдаче, и на помощь единоличникам - 1420.
5. Там, где правильно организован буксир с активным участием колхозно-бедняцких масс, имеем положительные результаты выполнения политическо-хозяйственных кампаний, в отдельности по хлебозаготовкам. Например: а) в колхозах Новосельского сельсовета Доманевского р-на межколхозным буксиром проведена мобилизация мешко-тары и одновременно направил передовую часть колхозной массы на борьбу с кулацко-враждебным элементом, который старается помешать выполнению годового плана хлебосдачи; б) в с. Галки Сквирского р-на буксирной бригадой выявлено 1000 копен необмолоченного хлеба; в) буксирная бригада выявила в артели "Пролетарий" Долинского р-на то что правление колхоза составило неправильный баланс и утаило 1700 пуд. хлеба; г) в артели "1 августа" Знаменского р-на правление колхоза подпало под влияние кулацкой части села и категорически отказывалось от выполнения плана, мотивируя это тем, что в колхозе хлеба нет. Буксирная бригада выяснила, что в этой артели в полове оставлено до 50 % зерна. В этом же районе эта бригада выяснила, что в артели "Октябрь" колхозником Алимовым было украдено из-под молотилки 100 пуд. хлеба и колхозником Бугаевым 50 пуд., которые на всех собраниях кричали о нереальности плана; д) в Ивановском сельсовете Карловского р-на буксирная бригада выяснила, что член комиссии содействия хлебозаготовке с помощью своего сына украл из-под молотилки 114 пуд. хлеба; е) в Овручском р-не бригады нашли припрятанный хлеб у кулака Мартинюка. Когда бригада забирала хлеб, другой кулак набросился на бригаду с топором; ж) в Ахтырском р-не в Мартиновском сельсовете, где план по индивидуальному сектору выполнен на 50 %, буксирная бригада нашла за 4 дня работы свыше 700 пуд. хлеба, а также нашла у колхозников 70 пуд. кулацкого хлеба.

Междурайонный слет передовых колхозников в Артемовске вынес такое постановление: "Мы завоевали право требовать от отставших колхозов выполнения хозяйственно-

политических заданий. Мы дадим помощь отставшим, разобьем темные дела кулаков". Потом все делегаты объявили себя ударниками Октябрьского буксирного похода, взяв на себя полное выполнение плана хлебозаготовок и выехали бригадами в отсталые села.

В Мелитопольском р-не во время подготовки к межрайонному слету буксирная бригада выявила, что председатель артели "Заря свободы" (с. Нововасилевка) нарочно не записал в книгу 1000 пуд. хлеба. Далее буксирная бригада выявила, что в с. Степановке уполномоченный РПК и председатель сельсовета работали на кулаков - в селе план выполнен на 19 %. Буксир выяснил тоже партийца, который прямо отказался сдавать хлеб. В артели им. Буденного бригада обнаружила скрытые 10 тыс. пуд. экспортной пшеницы, зерно нарочно засыпано половой.

Синельниковский буксир в Солонянском районе обнаружил по ряду колхозов кулацкие "балансы". Например, найдено 300 ям с хлебом, далее выяснено, что по целому ряду колхозов под кулацким влиянием хлеб мешан с половой и припрятан под послед и суржик. Бригада обнаружила 50 секретных "зернохранилищ", куда припрятано больше 10 тыс. пуд. хлеба.

Буксирные бригады на сегодняшний день являются основным звеном массовой работы вокруг выполнения планов хлебозаготовок. Но в некоторых р-нах не подхвачен энтузиазм колхозников, которые приехали на помощь из других районов. Например, в Бахмачском р-не организация буксирных бригад проведена уже больше месяца, было организовано 31 междуколхозную бригаду, 150 буксирных бригад на помощь единоличникам, но из-за слабого руководства со стороны районных организаций эти бригады почти совсем не работали и большинство из них даже не приступало к работе. Район же этот отстает в выполнении плана хлебозаготовок, на 6 октября выполнено только 56 %.

Эти факты говорят за то, что райколхозсоюзы не сумели использовать опыта передовых колхозов на успешное выполнение планов хлебосдачи в отстающих колхозах⁴¹.

Классовая борьба

В настоящее время вокруг хлебозаготовительной кампании имеют место многочисленные случаи явной и скрытой ожесточенной классовой борьбы. Ликвидируемый как класс кулак старается всеми силами помешать выполнению хлебосдачи и другим кампаниям - повышению хозяйственной мощи коллективных хозяйств. По данным 24 районов было 74 случая поджогов, которые распределяются: по 6 районам было 11 случаев поджогов колхоза, по 7 районам было 35 случаев поджога хозяйств активистов колхозников, из которых только в Славутском районе сгорело 25 хозяйств. По трем районам было сожжено 14 клунь, причем только в одном Доманевском сгорело - 11. По 8 районам было 14 случаев поджога скирд.

По данным 23 районов было 28 случаев террористических актов со стороны кулачества на отдельных активистов и представителей власти, которые распределяются: по 12 районам было 15 случаев убийства активистов. По Бабанскому р-ну один случай ранения активистов. По 5 районам было 7 случаев выстрелов по активистам. По Хорольскому р-ну был случай ранения представителя РИК. По 4 районам было 4 случая избиения актива со стороны кулачества. По 2 районам было 3 случая избиения представителей РИК, всего по 47 районам было 109 случаев террора со стороны кулачества.

По данным 47 районов было 25 случаев краж хлеба. По 15 р-нам было 35 случаев краж, формы которых не выявлено. По 6 районам было 9 краж в форме оставления хлеба в соломе. По 9 районам было 9 случаев, когда зерно оставляли и смешивали с половой. В

Сахновщанском районе был случай утайки площади посева. По 8 районам было 10 случаев краж из-под молотилки. По 14 районам было 18 случаев незаприходования части обмолоченного хлеба. По двум районам было два случая, когда хлеб колхозов перепрятывался у кулака. По пяти районам было шесть случаев утайки хлеба - перепрятывания хлеба по отдельным колхозам.

Стремление кулака сорвать хлебозаготовительную кампанию проходит в скрытой форме, но борьба его направлена разными путями: 1. В с. Сергеевка Краматорского р-на на почве классовой мести кулаки сделали налет на трех активных членов колхоза, среди которых был член комиссии содействия хлебозаготовке тов. Хорошайло, но их попытка не удалась. Через некоторое время, когда товарищ возвратился домой, он был ранен через окно выстрелом. Подозрительные в этом задержаны. В ответ на кулацкий террор колхозники организовали красный обоз - 3 тыс. пуд.; 2. В с. Городище Ворошиловского р-на убит активист колхозник и подожжено хозяйство коммуны им. КИМа; 3. Правление артели "Труд селянина" Зеньковского р-на все время хныкает на нереальность плана. Когда же после проверки выяснилось, что план реальный, то правление под влиянием кулацкой агитации относится к его выполнению по-оппортунистически, с целью оттягивания молотбы колхозники молотят озимину цепами, в то время, когда есть свободные молотилки; 4. В Кириковском колхозе Лебединского р-на кулаки агитировали женщин-колхозниц, чтобы они задерживали подводы с хлебом; 5. В колхозах Доманевского р-на были случаи, что кулацкая часть колхозников проводила агитацию, что план хлебозаготовки нереальный. С этой агитацией была поведена решительная борьба и срывщиков хлебозаготовок исключили из колхоза; 6. В артели им. Ворошилова Глинянского сельсовета Новоукраинского р-на правление злостно игнорировало постановление Колхозцентра о распределении авансов. На 38 трудоспособных членов колхоза распределили 600 пуд. ржи, на корм птицы раздали по фунту ячменя на трудодень. Кулацких агентов осудили; 7. В с. Березовке Хорольского р-на кулаки тяжело ранили из обреза уполномоченного райисполкома; 8. В колхозах Жмеринского р-на выявлено три случая кражи хлеба, за что виновные подкулачники исключены из колхозов и привлечены к ответственности. В колхозе им. Петровского Златопольского р-на было найдено, что счетовод Доля ведет вредительскую работу среди колхозов и агитирует против сдачи хлебных излишков государству, что способствует массовым невыходам на работу членов колхоза. Правление Златопольского РКС постановило: "За отсутствие учета правление колхоза распустить, дело правления и счетовода передано следственным органам". В колхозе "1 Мая" Решетилковского р-на благодаря кулацкому влиянию колхозники запрещали выполнять план хлебозаготовки. В этом районе за упорное невыполнение плана сняты с работы правления по пяти колхозам; 9. Уполномоченный РПК в Наталовке Пирятинского р-на Цуккерман все время агитировал за нереальность плана, в то же время другой уполномоченный с представителем РИК нашли в поле рожь и пшеницу; 10. В артели "Червоний шлях" Новодмитровка Сахновщанского р-на зажиточный середняк работал возле молотилки машинистом и нарочно молотил во время большого ветра, вследствие чего молотилка сгорела, суд присудил его к 1,5 годам заключения; 11. В артели "8-е Марта" Богодуховского р-на, где председательствовал бывший полицейский, было разрешено развозить необобществленный озимый хлеб от молотилки по домам. Председателя колхоза благодаря [такой] работе артели отдали под суд.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 1657, арк. 34-40. Копія.

* Датується за змістом документа.

⁴⁰ Дев'ять міжрайонних зльотів колгоспів відбулися протягом 23-27 жовтня 1931 р. 23 жовтня проходили Харківський та Артемівський, 24 жовтня - Київський, Житомирський та Миколаївський, 27 жовтня - Одеський, Мелітопольський, Зінов'євський та Уманський міжрайонні колгоспні зльоти. В них брали участь 87 районів, з яких 2/3 відставали з виконанням плану хлібозаготівель і тільки третина районів вважалася передовими у хлібоздачі. Головна мета цих зльотів - це створення міжрайонних буксирних бригад по додатковому вилученню хліба у колгоспів та одноосібників. Про те, як вони діяли, свідчить публікований документ.- Док. № 174.

⁴¹ Протягом вересня - жовтня 1931 р. Укрколгоспцентр заохотив та покарав ряд районних колгоспспілок під час хлібозаготівель. Так, за успішне виконання плану хлібозаготівлі Синельниківська райколгоспспілка одержала преміальний фонд в сумі 5 тис. крб., 30 пуд. цвяхів та 3 вагони дошок, Хорольська - 2.5 тис. крб. та 30 пуд. цвяхів. За невиконання хлібозаготівель Каховська, Липецька та Кривоозерська райколгоспспілки були розпущені, а голова правління Лисянської райколгоспспілки (на Уманщині) Мищин був знятий з роботи й притягнутий до партійної відповідальності, всі ж члени цього правління одержали суворі догани з попередженням (ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 1657, арк. 43-44).-Док. № 174.

№ 175

ВІДОМОСТІ ІНФОРМГРУПИ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО ХІД РОЗПОДІЛУ НАСЛІДКІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОЛГОСПАХ УКРАЇНИ

24 жовтня 1931 р.

Багато колгоспів вже на сьогодні на сторінках своєї преси почали висвітлювати показники наслідків свого господарювання. Так, Лисянська РКС телеграфом повідомила, що внаслідок мобілізації колгоспного активу, кращих рахівників та інструкторсько-агрономічного персоналу по всіх 67 колгоспах району попередні підсумки наслідків господарювання на 20 жовтня закінчено.

Вже заявили свої наслідки господарювання окремі колгоспи Тальнівського р-ну. Приміром, у колгоспі "Лан" підраховано, що один трудовень колгоспника коштуватиме 1 крб. 14 коп. Артіль "Новий господар" вже на сторінках преси зазначає, що Коваленко Микита одерже 287 крб., Мільниченко Терешко - 296 крб. 25 коп. По окремих колгоспах Ровеньківського р-ну, приміром, колгосп ім. Леніна Д'яківської сільради, вартість трудовня колгоспника пересічно складає 70 коп.

Проте є ще колгоспи, які не почали підраховувати наслідку господарювання. У колгоспі "Овід" Павлівської сільради Ровеньківського р-ну навіть не підраховано, скільки кожний колгоспник виробив трудовнів. У колгоспі "Червоний трудівник" Тальнівського р-ну не підраховано прибутків, не складено орієнтовного плану їх розподілу. В колгоспі "Незаможник" Васильківського р-ну вже минуло більш як 2 місяці, як колгоспникам роздали трудові книжки, але нічого ще до них не вписали. Так само не знають своїх вироблених трудовнів колгоспники колгоспу "Перемога", "Ударник", "Прогрес" Фрунзівського р-ну.

Низка управ колгоспів ще і до цього часу не проробили серед колгоспників постанови Колгоспцентру та Наркомземсправ про розподіл наслідків господарювання. Приміром, колгосп ім. Шевченка Володарського р-ну, колгосп "Прогрес" та "Червоні стрічки" Миропільського р-ну, по колгоспах Кадницької, Леснівської та Зарябинської сільрад Богодухівського р-ну і, нарешті, колгосп "Червоний сіяч" Барського р-ну.

Низка колгоспів, не дивлячись на категоричну директиву проти виправлень в розподілі авансів, продовжують класово-ворожу "уравніловку", "їдоки", "двори" і ін. Приміром, "Сталіндорфор-Юнес", "Нове життя", ім. Тельмана та "Перемога" Сталіндорфського району, не дивлячись на категоричні директиви з боку РКС, далі по-старому розподіляють натуру прибутків на душу. Завідуючий господарством Майданборківського р-ну роздавав аванси ударникам і ледарям порівну. В колгоспі "Перемога" Царичанського р-ну розподілено по їдоках 40 ц пшениці та 40 ц жита. Колгосп ім. Шевченка цього ж району аванси роздав на господарство. Комуна Муратівської сільради Новоайдарського р-ну видала своїм членам авансу 352 пуда хліба, з яких 40 пуд. пшениці. Весь час комуна видавала хліб по потребі кожного незалежно від того, чи працював чи ні. По такому ж принципу було роздано 703 крб.

Видачу авансів по "їдокам" спостерігаємо по цілій низці колгоспів інших районів. Приміром, колгоспи "Шлях бідняка" та "Хлібороб" Великопетихського р-ну, колгосп ім. III Інтернаціоналу Городецького р-ну с Павленівці та колгосп "Нове життя" Барського р-ну. А колгосп "Червона зірка" цього ж району по душах розподілив немолочений хліб в снопах, [та] колгосп "Зелений гай" Очаківського району, де на їдця роздано по 19 пудів пшениці.

В деяких колгоспах управи зловживають видачею авансів у свою користь. Приміром, в артлі "Більшовик" Очаківського р-ну уже розподілено 1 тис. пуд. хліба, причому голова колгоспу взяв собі 100 пуд., завгосп - 70 пуд., рахівник - 60 пуд. В колгоспі "Незаможник" Тальнівського р-ну керівники колгоспу так само одержали аванси втричі більше, ніж рядові колгоспники, які мають більше трудоднів. Є випадки, коли управи колгоспів видають аванси тим, хто попросить. Приміром, в колгоспі Прицької сільради Ржищівського р-ну колгоспниці Малоока Марфа та Ольга хоч і працювали цілу зиму і літо, але їм нічого не дають, тоді як іншим колгоспникам, що відпрацювали менше, вже давно видали аванс.

Інформгрупа УКЦ

ЩДАЖР України, ф, 559, оп. 1, спр. 1025, арк. 321-322. Копія.

№ 176

ХАРАКТЕРИСТИКА НА СЕЛЯН ІЗ СЕЛ ЖОВТНЕВОГО І ЦЕБРИКІВСЬКОГО Р-НІВ НА ОДЕЩИНІ, СКЛАДЕНА ШЕМЕТІВСЬКОЮ СІЛЬРАДОЮ ПІСЛЯ ЇХ СКАРГ НА РОЗКУРКУЛЕННЯ

27 жовтня 1931 р.*

Характеристика

граждан Шеметовского сельсовета Цебриковского района,
подававшие жалобы в ВУЦИК

1. Басько Ефим - кулак, имеет задолженность по сельхозналогу 154 [руб.] 54 [коп.], по самообложению - 154-65, доводился твердый план хлебозаготовки, за невыполнение [которого] применен закон ВУЦИК. Проданы: 2 лошади и с/х инвентарь. Госстрах - 32 руб. 40 коп., землеустройство - 25 руб., по займу - 100 руб. От уплаты займа и тракторных акций отказался, а также от других задолженностей то же самое. Не сеял, хлебозаготовку не выполнил, от земли отказался, 1 га виноградника передан колхозу, по закону ВУЦИКа проданы 2 коровы. Занимается контрреволюционной агитацией, все время держал связь с попами, сын кандидата партии, которого он прогнал от себя.

2. Кривовид Игнат - кулак, в 1930 г. применен [к] нему закон ВУЦИК за невыполнение хлебозаготовки, с/х налог уплатил, от займа и уплаты тракторных акций отказался. [В] 1931 г. налог уплатил 10 руб. 35 коп., самообложение то же самое, займа 125 руб., госстраха 8 руб. 25 коп., за землеустройство 25 руб., причем от долгов Кривовид отказался и ничего не уплатил. В 1930 г. у него описано и продано за долги следующее имущество: дом под железом, пара лошадей, 1 корова и с/х инвентарь, причем хлеб был разбазарен, а часть его перепрятывалась. В настоящий момент от земли отказался и работает в г. Одессе. Другие административные меры к нему не применялись.

3. Штах Емельян Францевич - по соцположению заможный середняк, имея свою кузню, нанимал сезонных работников. В 1931 г. за отказ сеять во время весенней посевкампании [к] нему был применен закон Совнаркома. Проданы по закону Совнаркома: 2 лошади, 1 корова, 1 бык, кузнечный и с/х инвентарь, а также отобрана земля. В 1931 г. должен был платить с/х налог 41 руб. 75 коп., самообложение - 41 руб. 75 коп., госстрах - 13 руб. 51 коп., землеустройство - 7 руб., тракторные акции - 40 руб., займа - 60 руб. За неуплату вышеуказанных долгов у него было изъято: 2 пуда пшеницы, и 4 пуда картошки. Сам Штах Емельян уехал в Фрунзевский район в июле месяце, деньги, вырученные за картошку и пшеницу, в сумме 12 руб., погашены [в] задолженность по сельхозналогу.

4. Маслюченко Александр - по соцположению маломощный середняк. В 1931 г. сельхозналога платил 31 руб. 83 коп. и самообложения 80 %, госстраха - 25 руб. 47 коп., займа - 30 руб. На отказ от уплаты обязательных долгов у него описано и продано 8 шт. кур., деньги, вырученные от продажи, в сумме 12 руб., засчитано в сельхозналог. Хлебозаготовку не выполнил, сеять отказался. Сам Маслюченко является братом Кривовида Игната.

5. Ткаченко Павел - по соцположению кулак. В 1930 г. за невыполнение твердого задания по хлебозаготовке и мясозаготовке [к] нему был применен закон ВУЦВК. По закону ВУЦВК изъяты и проданы: дом, 2 лошади, 1 корова, 8 штук овец, 40 ульев пасеки, 0,5 га виноградника, 1 повозка и с/х имущество. Причем до продажи имущества им было разбазарено следующее: 2 лошади, 6 овец, 1 корова, 2 свиньи и 1 телка. Все время арендовал землю, два раза был оштрафован - в 1929 г. в 100 руб. и в 1930 г. - в 250 руб. за утайку аренды и объектов обложения. Весной этого года скрылся неизвестно куда.

6. Григоренко Иларион - по соцположению кулак. В 1931 г. за невыполнение хлебозаготовки [к] нему применен закон ВУЦИК. Продано: 2 лошади, 1 корова, дом под черепицей, 8 гусей, 5 штук курей. Кроме того, [в] 1930 г. за невыполнение хлебозаготовки был оштрафован в 300 руб., какие он заплатил. В настоящий момент на территории Шеметовского сельсовета Григоренко Иларион не проживает, скрылся неизвестно куда. От уплаты долгов за 1931 г. отказался.

7. Кривовид Петр - по соцположению середняк. Весной этого года за отказ сеять [к] нему был применен закон Совнаркома и забрана [в] погашение штрафа (таковой был наложен на него в сумме 100 руб.) пара лошадей. Кроме этого, он систематически занимался спекуляцией и тайным убоем скота. За 1931 г. должен платить с/х налога 28 руб. 35 коп., самообложения - 20 руб., госстраха - 20 руб., причем от уплаты долгов отказался. К нему никакие другие административные меры не применялись.

8. Ищенко Гавриил - по соцположению маломощный середняк, причем никакими налогами не облагался и никакие административные меры к нему не применялись.

9. Мотылюк Тарас - по соцположению кулак. В 1930 г. ему было доведено твердое задание по хлебозаготовке и за невыполнение твердого задания он был оштрафован в 400 руб. [В]

погашение штрафа у него было описано и продано следующее имущество: 2 лошади, 1 корова, 2 овцы, 5 шт. ульев и другое имущество. Кроме того, 1 корова, 3 овцы и 1 свинья им были разбазарены до изъятия имущества. В 1931 г. за неуплату налога в сумме 130 руб. и самообложения - 136 руб., госстраха - 28 руб. 84 коп., за неуплату вышеуказанных долгов у него были описаны и проданы 8 шт. гусей. Деньги погашены в счет с/х налога. Занимается систематически спекуляцией.

10. Чумаченко Матвей - по соцположению куркуль. В 1931 г. за невыполнение твердого задания был применен закон ВУЦИК. Проданы в погашение штрафа: дом, 2 лошади, 1 корова и другой мелкий инвентарь. В 1931 г. скрывал хлеб в сумме 300 пуд. пшеницы, спекулянт. За 1931 г. должен платить сельхозналога 76 руб., самообложения - 76 руб., госстраха - 39 руб. и др. Долги до настоящего времени не уплатил, систематически занимается спекуляцией, за что обложен нехлеборобским заработком в сумме 200 руб., занимается контрреволюционной агитацией. [В] 1931 г. отказался от уборки кукурузы и подсолнухов, от земли отказался, земля передана колхозу.

11. Люшненко Николай - по соцположению кулак. В 1930 г. за невыполнение хлебозаготовки применен закон ВУЦИК, забрано и продано следующее [имущество]: дом, пара лошадей, 2 коровы, 40 шт. ульев и др. Деньги за проданное имущество после выручки погашены в счет штрафа. [В] 1931 г. сельхозналоги не платил, сеять отказался, спекулянт.

12. Гороховецкий Тимофей - по соцположению середняк, административные меры к нему не применялись. Отказывается от уплаты налогов, за что был вызываем несколько раз в сельсовет, предлагали оплатить все виды долгов, имущества у него никакого не забрали. [В] 1931 г. сельхозналоги должен платить 98 руб., самообложение - то же, госстрах - 35 руб. и др. До настоящего времени ничего не уплатил.

13. Гороховецкий Сидор - по соцположению кулак-бандит. В 1930 г. за невыполнение хлебозаготовки к нему применен закон ВУЦИК. Забрано, описано и продано следующее имущество: дом, пара лошадей, 2 коровы, повозка и др. сельхозинвентарь. Деньги пошли в погашение штрафа. В 1931 г. налогами не облагался, все время скрывался. В настоящий момент задержан органами ГПУ за контрреволюционную деятельность, сидит в ДОПРе.

14. Чумаченко Архип Григорович - по соцположению кулак. В 1930 г. применен закон ВУЦИК за невыполнение твердого задания по хлебозаготовке и мясозаготовке. Описаны и проданы: 1 дом под железом, 2 лошади, 1 корова, 2 свиньи, 7 шт. поросят и др. сельхозинвентарь. В 1930 г. у него забраны способы производства, в 1931 г. у него ничего не брали.

15. Козюк Иван - по соцположению середняк, должен платить налогу 63 руб. 60 коп., самообложения - 50 руб. 80 коп., госстраха - 20 руб. 64 коп., от уплаты тракторных акций и займа отказался. По госстраху уплатил 15 руб., а от остальных налогов отказался. Весной 1931 г. [к] нему был применен закон Совнаркома и [он был] оштрафован в 100 руб. за необсеивание своих наделов, штраф в сумме 100 руб. уплачен. В мае этого года он с семьей выехал на работу на ст. Затишье, и настоящее время на территории Шеметовского [сельсовета] не проживает. Другие административные меры к нему не применялись.

16. Кривовид Игнат Никифорович - по соцположению середняк, своего хозяйства не имеет, а есть хозяйство его матери Кривовид Екатерины, середнячки, имеет задолженности по сельхозналогу 64 руб., самообложению - 51 руб. 20 коп., госстраху - 22 руб. 90 коп. Долговне уплачивает, во время мясозаготовки у нее была забрана 1 корова. От займа и уплаты

тракторных акций отказалась, контрактацию и хлебозаготовку не выполнила, административные меры не применялись.

17. Чумаченко Онуфрий Никитович - по соцположению середняк. Задолженность имеет следующую: по сельхозналогу - 41 руб. 45 коп., самообложению - 33 руб., госстраху - 9 руб. 12 коп. От уплаты долгов отказался, от займов [и] тракторных акций категорически отказался. В 1931 г. весной [к] нему был применен закон Совнаркома за отказсеять, оштрафован за это в 100 руб., что было изъято в бесспорном порядке. Хлебозаготовку не выполнил и не выполнял. Административные меры не применялись.

18. Литвинов Яков - по соцположению маломощный середняк. В 1931 г. должен был платить сельхозналога 32 руб. 71 коп., самообложения - 26 руб. 16 коп., госстраха - 30 руб. 36 коп., [от] уплаты займа и тракторных акций отказался. Кроме того, долгов не уплачивал занимался спекуляцией, один раз был задержан с курами, маслом и другими продуктами, что было забрано у него и деньги за продукты погашены в сельхозналог. Хлебозаготовку не выполнил, другие административные меры к нему не применялись.

19. Чумаченко Прокофий - по соцположению середняк. [В] 1930 г. к нему никакие административные меры не принимались. В 1931 г. долги следующие: сельналог 70 руб. 31 коп., самообложение - 56 руб. 80 коп., госстрах - 20 руб. 87 коп. За долги была описана и продана 1 корова, деньги погашены в счет налога. Другие административные меры к нему не применялись. Хлебозаготовку не выполнил, хлеб разбазарил, занимается систематической спекуляцией, лошадой продал на базаре, от уплаты долгов категорически отказался.

20. Люшня Федор - по соцположению мощный середняк, сын кулака, в 1930 г. жил вместе с отцом. В 1931 г. должен платить сельхозналог 113 руб. 19 коп., самообложение - 91 руб., госстрах - 34 руб., землеустройство - 6 руб. От уплаты займа и тракторных акций, а также обязательных долгов отказался, за что у него описана и продана 1 корова. Хлебозаготовку не выполнил, хлеб прятал в ямах, найдены 20 пуд. пшеницы, которая засыпана в посевматериал. Он, как сельуполномоченный, за невыполнение распоряжения сельсовета арестован на одни сутки.

21. Дудник Анна - по соцположению мощная середнячка. Муж ее за контрреволюционную агитацию сидит в ДОПРе, осужден на 5 с половиной лет и 5 лет высылки. Хлебозаготовку не выполняла, за что ей применен закон ВУЦИК. Описаны и проданы: 2 лошади, дом и др. сельхозинвентарь. Долгов никаких не уплатила, держит связь с мужем.

22. Хатинская Фекла - по соцположению середнячка. В 1930 г. га отказ сеять был применен закон Совнаркома, но до исполнения по произведен. За неуплату налогов были описаны и проданы кузнечный инструмент. Кроме того, было доведено твердое задание по мясозаготовке, была забрана и продана 1 корова. Долги имеет следующие: сельхозналог в 1931 - 132 руб., самообложение - 105 руб. 44 коп., госстрах - 28 руб., акции - 25 руб. От уплаты вышеуказанных долгов отказывается, систематически занимается спекуляцией. Деньги, вырученные за корову и др. имущество, погашены в счет долгов.

23. Гороховецкий Алексей Васильевич - по соцположению кулак. В 1930 г. был применен закон ВУЦИК за невыполнение планов хлебозаготовки и мясозаготовки, описаны и проданы: дом, 2 лошади, 1 корова, 1 теленок, 2 свиньи, плотничный инструмент и др. инвентарь. В 1931 г. долгов не имел. Сам Гороховецкий А. В. выехал из Шеметовского сельсовета весной этого года неизвестно куда.

24. Гороховецкий Иеремей Михайлович - по соцположению середняк. В 1930 г. от уплаты долгов отказался и долги с него изымались в административном порядке. Описывалось [имущество] и после того он только уплачивал долги, описанное возвращалось. В 1931 г. сельхозналог 41 руб. 75 коп., самообложение - 33 руб., госстрах - 21 руб. 80 коп. После того, как отказался от уплаты этих долгов, у него была описана и продана корова, деньгами погашена задолженность, хлебозаготовку не выполнил и посевкампанию то же самое⁴².

Председатель Шеметовского сельсовета *Кожухаренко*
Член президиума сельсовета (*подпись*)
Председатель артели "Ленінський заповіт" *Гроховецкий*
От райисполкома *Ходько*
От РПК *Щепинин*
Верно: [*подпись*]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 144, арк. 137-140. Засвідчена копія.

* Дата супровідного листа Цебриківського райвиконкому до ВУЦВКу з додатком характеристик на селян.

⁴² Бідняки та середняки сіл Григорівки, Мар'янівки (Жовтневий р-н) та Армашовки, Шатилівки, Валентинівни, Унтилівки (Цебриківський р-н) на Одещині телеграфію звернулися до ВУЦВКу зі скаргами на безпідставне розкуркулення, продаж майна, арешти та інші незаконні дії місцевих сільрад. Приймальна ВУЦВКу надіслала телеграми селян до Генерального прокурора республіки, та дала розпорядження Жовтневому і Цебриківському райвиконкомам з проханням розібратися. Виявилось, що індивідуальний сектор, до якого належали скаржники, не викопував річного плану м'ясо- та хлібозаготівель, відставав з осіннім засівом поля, не сплачував податків та боргів, не підписувався на позику та ін. Місцеві власті, розцінивши це як саботаж, зарахували їх до куркульсько-заможного елемента, застосували до них закони ВУЦВКу та Раднаркому УСРР, розпродали майно в рахунок покриття штрафів та боргів. Все це викликало обурення селян й численні телеграми до ВУЦВКу. Вражав те, що райвиконкоми, перевіряючи справу, не вважали свої дії незаконними. "Встановлено, що ніяких перекручувань класової лінії не було, про що свідчать характеристики про кожну, подавшу заяву, особу", - впевнено сповістив Цебриківський виконком. Публіковані ж характеристики якраз і свідчать про зворотне: звичайні собі селяни, господарювали на землі, що дала їм радянська влада, мали елементарні засоби виробництва, вирощували хліб. Примусовим методам не підкорялися, до колгоспу не поспішали. непосильні податки лише частково сплачували і т. д. Існуючі в той час урядові закони дозволяли місцевим керівникам підвести такі господарства під розкуркулення, що вони й робили, нерідко перевищуючи свої повноваження. Селяни ж вважали себе звичайними хліборобами, а не визискувачами, репресивні заходи сприймали як несправедливість, порідко кидали землю, подавалися до міста.- Док. № 176.

№ 177

**ЛИСТ УЧНІВ ПЕЧЕРСЬКОЇ ШКОЛИ БРАЦЛАВСЬКОГО Р-НУ
ДО ВУЦВКу ПРО ГОЛОДУВАННЯ**

1 листопада 1931 р.*

Дорогі наші проводирі!

Ми, учні Печерської школи Брацлавського р-ну просимо у Вас допомоги, бо ми пропадаємо з голоду. Нам треба вчитися, а ми з голоду не можемо по світі ходити. Індивідуальні⁴³ і колгоспники - всі пухнемо з голоду, бо працювати ми не можемо, а хліб дають тільки тим, хто має трудовні. Скоро наближаються Жовтневі свята, нам треба радіти, а у нас з голоду в очах пожовкло, в шлунку болить від того сміття, яке ми зараз їмо, бо у нас забрали не тільки хліб до зерна, а і картоплю, квасоллю і все що можна їсти. З картоплі роблять горілку, а ми їсти не маємо що. За одяг та взуття ми вже мовчимо, а просимо не губити нас голодом. Ми надіємося, що Радянська влада не дасть нам загинути і не буде нас годувати кулями замість хліба, як годували наших батьків царі. Ми віримо, що Радянська влада нам допоможе і спасе нас від голодної смерті. Просять учні *Мильгота, Сіроха, Москалюк, Баран, Магдич, Пилипенко, Антонішина, Вістяк та ін*⁴⁴.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 145, арк. 148, Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання листа в приймальні голово ВУЦВКу.

⁴³ Так іноді у просторіччі називали одноосібників.- Док. № 177.

⁴⁴ Із 10 підписів під листом двоє прізвищ нерозбірливі.- Док. № 177.

№ 178
З ЛИСТА ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ВІД ПРАВЛІННЯ
АРТІЛІ "НЕЗАМОЖНИК" С ТИШКІВКИ ГАЙСИНСЬКОГО Р-НУ
НА УМАНЩИНІ ПРО ТЯЖКИЙ СТАН АРТІЛІ ТА ГОЛОДУВАННЯ
КОЛГОСПНИКІВ

25 листопада 1931 р.

Заява

При цьому вищезначене правління просить з'ясувати справу колгоспного господарювання на 1932 рік. Тому, що у нас мається, тільки що [на] 25.XI.31 р., а для тяглової сили фуражу, зокрема зерна, немає ні одного кіло, а все ж таки мається 135 голів робочої худоби. Село, як Тишківка,- перше в Гайсинському р-ні суцільної колективізації. Коли візьмемо по посіву весняного посіву, колгосп нашого села зразковий, вся робота проходила здільно, що дало блискучі зразки та наслідки як посіву, так і уборки та будівництва 1931 р., а також виконання всіх зобов'язань перед радвладою та Компартією. План хлібозаготівлі, виконано на 26 вересня 1931 р. теж, по виконанню наш колгосп перший Гайсинського р-ну. І дальша картина нашого колгоспу: господарств об'єднує 196, причому в ньому їдоків 700 душ...⁴⁵

Ну і дайте висновок, що ж далі буде, коли в 1929 р., як було в нас 25 % колективізовано населення, то план хлібозаготівлі був наданий 4000 пуд., а в цьому році 95 %, то план

наданий 8077 пуд. Значить, як для суцільного колективізованого села, то план надано в 219 %. Із висновків цього, коли в нас був уповноважений з ВУК, який категорично заявив, що коли немає хліба, то ще треба забрати картоплю, коли мається 10 пуд. чи 5 пуд., то, не рахуючись зі складом його сім'ї, лишати не більше, як 2 пуда картоплі. Значить видно з цього, що це вже зовсім ідуть на село не службовці радвлдади, а це ті пси, яких наняв капітал, і сказав їм гавкати, тому що він заявив, що мужикові дай 5 пуд. картоплі і 5 пуд. хліба, то він обснується як павук і нікому нічого не скаже, а так - забери від нього все, то він мовчати не буде, а буде шукати виходу. Але ж нехай рада ВУКУ подумає, якого виходу буде шукати голодна людина, в той час як вона цілком 14 років за існування радвлдади корилася і з представникових слів видно, що до того докорилась, що повинна загинути від голодної смерті. То звичайно, що один вихід знайти такий: краще нехай той загине, хто примушує гинути з голоду працюючу людину. Візьмемо приклад з радянської преси, яка нам висвітлює життя в країнах капітала робітника. Але ж наша країна критикує капітал, а чомусь робить ще в декілька разів гірше, чим капітал, тому що знає надрукувати, що Англія, Франція та другі жмуть робітничий клас, а нащо ж тоді в нас до того вже здіваються над селянином, що описати вже не мається змоги. В сучасний мент в жодній країні немає гіршого життя робочій людині, як в країні Рад. Тому що в других країнах - то людина коли півголодна, то має в що вдягнутись та взутись, а в нашій країні навпаки - працював цілий рік в колгоспі, а восени хліба нема, а гроші, що заробив, то взяв позику, газету і пішов на кінопостановку, а то самообкладання, страховка. І от маєш, проробив рік, а розрахувався за 1 годину, і пішов без нічого додому. Нащо таке життя?

Прийде службовець і говорить, що всі труднощі переживем. Цілком зрозуміло, що труднощі то ми пережили б лише тоді, коли б ми їх спільно переживали. А коли їх переживає лише одне нещасне селянство нашої України, то воно оцих труднощів не переживе, тому що таких труднощів, нечуваних на земній кулі, людина пережити не може.

На сучасний мент селянину не потрібно нічого, ні тяжкої індустрії, ні машин, крім одного - хліба, більше нічого від селянина не почувеш. В той час як в, країнах капіталу пшеницю затоплюють в морі, тому що немає на неї збуту, то в країні Рад 1 пуд зерна на ринку 15 крб. і немає змоги, його дістати, та одна буханка хліба вагою 1,5 кг - 45 крб., де селянин, попрацювавши ціле літо тяжкої праці, здав державі свою продукцію по 90 коп. пуд жита та по 1 крб. 10 коп. 1 пул пшениці, а потім підійшла зима, поїхав у місто, зайшов у буфет ЦРК, а там пуд цього хліба, що він здав за 90 коп.- 45 крб. Значить, щоб обміняти, то треба селянинові везти з дому 50 пудів, а кооперації получитьи 1 пуд. Чому це так, це ж убивство, це казнь! Нещасного селянина скрізь палачі і вбивці п'ють послідню каплю крові селянської, а пишуть, що будують соціалізм. Це не будівництво, а убійство, з такою політикою соціалізму нам не збудувати.

*Правління**

25.XI.31 р.

Просимо персонального з'ясування по запитаннях

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 145. арк. 254-255. Оригінал. Рукопис.

* Засвідчено печаткою Тишківської сільськогосподарської артлі "Незаможник"

⁴⁵ Далі викладаються відомості про виконання обов'язкових і додаткових хлібопоставок, кількість зароблених трудовнів, зібраного зерна, залишеного посів матеріалу, розподіленого зерна по трудовнях колгоспників, на утримання худоби та ін. Зроблено також розрахунки про потреби колгоспу, тяжкі умови дальшого існування в разі їх незадоволення.- Док. № 178.

№ 179

**ЗВЕРНЕННЯ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО І. П. КОЛОТУШІ -
ГОЛОВИ АРТІЛІ "КОЛОС" НА ХЕРСОНЩИНІ ПРО СУЦІЛЬНИЙ
ВИВІЗ ЗЕРНА НА ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ Й ТЯЖКИЙ СТАН ГОСПОДАРСТВА АРТІЛІ**

29 листопада 1931 р.*

Председателю ВУЦИКА
Григорию Ивановичу Петровскому
От председателя с/х артели "Колос"
Высокопольского р-на .

Наша артель организована в 1929 р. преимущественно из бедняков-переселенцев Шостенского р-на. Из них большая часть красные партизаны и за бедняцкой группой имеются большие революционные заслуги из времен гражданской войны. После организации колхоза наш колхоз в районе считался как примерный и за хорошую работу в 1929 г. получил от райисполкома премию. А в 1930 г. от райпарткома - передвижное Красное Знамя, и от Зерноцентра барометр, сотенные весы и радиоустановку за перевыполнение плана хлебозаготовок на 250 %. Но в 1931 г. ситуация изменяется недородом озимины (вымочка и вымерзание). И когда мы получили план хлебозаготовки, то по продовольственным культурам план переобложен на 50 %. Например, урожайность озимой пшеницы, ржи и ярой пшеницы 6553 пуда, а план дан 9626 пуд. И таким образом план выполнен на 49 %. А фуражным [зерном] выполнен на 184 %. А общий план выполнен на 83 %.

До 16.X. этого года у нас был председателем артели старый партизан с 1920 г., какового по постановлению райПК осудили за халатное отношение к хлебозаготовке, дали 1,5 года заключения, а после' суда избрали новое правление, которое постигла участь заканчивать выполнение плана хлебозаготовки. Но вот, согласно постановлению РПК и РИКа, нам предложено вывезти весь посевной материал и все зерно, а вместо вывезенного посевматериала достать [новое] и если посевматериал не будет доставлен на место, то правление будет предано суду. Нами уже вывезены весь хлеб и посевматериал, а план не выполнен. И невинным пи в чем приходится садиться на скамью подсудимых через то, что нашим районом ошибочно был дан встречный план на 50 %. Например, у нас в колхозе имеется 64 лошади, 50 свиней, 200 колхозников. На колхозников осталось на 1,5 месяца кукурузы, а свиньи накануне гибели, потому что их нечем будет кормить за неимением концкормов.

И вот я как председатель убедительно прошу Вас разъяснить мне, что дальше делать, или [от] государства какая будет помощь, или же приходится распускать колхоз и всех колхозников направить в промышленность. Потому что иного выхода я уже не имею.

Объясните мне, или такова политика партии в смысле вывоза всего хлеба колхозами, или [это] искривление линии партии на местах. Колхозники вашего колхоза работали и работают не за страх, а за совесть. Уже на сегодняшний день говорят: "Если ты нас не обеспечишь

хлебом, мы вынуждены бросить колхоз и идти искать себе хлеба". И я еще Вас прошу как председателя ВУЦИКА, дайте мне совет, что мне делать⁴⁶.

Председатель артели "Колос" Колотуша Иван Панкратович Высокопольский р-н, п/о Кочубеевка, пос. Свободный, артель "Колос"

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 144, арк. 178-179. Оригінал. Рукопис.

* Дата пересилки листа з приймальні ВУЦВКу до Високопільського райвиконкому.

⁴⁶ У відповіді ВУЦВКу голова виконкому т. Шенмаєр спростовує листа І. П. Колотуші й виправдовує заходи районних організацій по вилученню хліба в план хлібозаготівлі. Під час обслідування артілі районною РСІ була виявлена деяка частина зерна (після обмолоту) в соломі та полові. Напівголодні колгоспники вимушені були вдаватися до хитрощів і у такий спосіб зберігати хоча б частину зерна для харчування, перевіювати зерно відмовлялись. Виконком визнав, що дійсно весь посівматеріал також був вивезений, але згодом відновлений (хоч і невідомо з яких ресурсів). Врешті-решт артіль у грудні 1931 р. виконала план хлібозаготівель на 86- 87 %, в тому числі за рахунок примусового повернення колгоспниками авансів зерна, що вони його одержали па трудовні. Правління артілі за невиконання завдання було віддано до суду - "по заслугах", як вказав голова райвиконкому.- Док. № 179.

№ 180
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРИЙМАЛЬНІ ВУЦВК НЕДРИГАЙЛІВСЬКОМУ
РАЙВИКОНКОМУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ. ПРО РОЗГЛЯД СКАРГИ
РОЗКУРКУЛЕНОЇ СЕЛЯНКИ З. С. ДЕМЧЕНКО

5 грудня 1931 р.

Недригайлівському РВКу

На особистий прийом тов. Петровського звернулась гр. Демченко З. С. зі скаргою на розкуркулення та виселення з хати. Надсилаючи зазначену заяву*, приймальна голови ВУЦВК за особистим розпорядженням тов. Петровського просить Вас перевірити скаргу та про наслідки повідомити для доповіді тов. Петровському не пізніше 17.XII. ц. р.⁴⁷

Додаток: 3 арк.

Завідатель приймальної голови ВУЦВК *Баранов*
Зав. канц. *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 111, арк. 20. Відпуск.

* В справі відсутня.

⁴⁷ Приймальна Г. І. Петровського неодноразово нагадувала керівникам райвиконкому про прискорення розгляду справи З. С. Демченко і нарешті 4 червня 1932 р. одержала від Недригайлівського РВК відповідь: "На Вашу вимогу вдруге повідомляємо, що після перевірки, що ми зробили в справі розкуркулюваний громадянки Демченкової З. С, виявлено, що зазначена громадянка заявляється дружиною кулака Демченка, що до революції мав 14 дес. землі та інші ознаки кулацького господарства, крім того, був офіцером в білій армії. Осінню 1931 р. навмисно ліквідував своє господарство (частково) і зник з села, не сплативши обов'язкових платежів, що з нього належали в сумі 711 крб., за які сільрада і продала його господарство. Щодо причини затримки надсилки Вам матеріалу в цій справі пояснюємо, що матеріал Вам був надісланий своєчасно від 28.1.1932 р. за № 01-28, 021. Голова РВК Довгополий. Секретар Тертичний". Приймальна ВУЦВК зафіксувала цю інформацію "до відома".- Док. № 180.

№ 181

ЗВЕДЕНІ ВІДОМОСТІ УПОВНОВАЖЕНОГО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПО ОДЕЩИНІ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ КОЛГОСПІВ ЗА ЗАНЕПАД ГОСПОДАРСТВ ТА МАСОВИЙ ВІДХІД КОЛГОСПНИКІВ

5 грудня 1931 р.

Зінов'євський р-н. Голів колгоспів, що опортуністично поставились до роботи по хлібозаготівлі, не мобілізували маси на боротьбу за хліб, знято з роботи, виключено з партії та притягнуто до відповідальності - 24 чоловік; голів колгоспів, що знято з роботи за приховування колгоспного хліба та притягнуто до відповідальності,- 13 чоловік з них 5 чл. ВКП(б); "25 000"⁴⁸, що знято з роботи під час хлібозаготівель, винесено парттягнення та перекинуто в інші колгоспи району - 7 чоловік (всі комуністи), голів колгоспів, що знято з роботи та притягнуто до відповідальності за порушення трудового принципу розподілу врожаю в колгоспах- 4 чоловіки (1 комуніст). Знято з [посад] голів, виключено з колгоспу як куркулів, що пролізли до колгоспу та зривали хлібозаготівлю - 2 чоловіка; голів колгоспів, що не справилися з роботою по хлібозаготівлі, небажання виконувати, дизертирство з колгоспу, виключено з партії - 3 чоловіка; голів колгоспів, що допустили безгосподарність, небажання підготуватись до хлібозаготівлі та провал збиральної кампанії, 4 чоловіка (2 комуністи); голів колгоспів за розбазарювання колгоспного хліба - приховували лишки минулих років - виключено з партії та притягнуто до відповідальності - 11 чоловік.

Разом 68 чоловік, з них 53 членів й кандидатів ВКП (б).

Голованівський р-н. Із 110 колгоспів, що є в районі на 25.X. 1931 р., головне - за неухажне ставлення до хлібозаготівель, оранку на зяб та копку буряків притягнуто до відповідальності 91 або 82,7 % всіх правлінь колгоспів, а саме: судилися - 3, передано до суду - 5, передано справи прокурору - 10, суворі догани з попередженням - 73.

Окремі колгоспи штрафують колгоспників за невихід на роботу в розмірі від 3 до 5 трудовнів (артілі ім. Шевченка, ім. Леніна).

Новомиргородський р-н. За два засідання правлінням РКС від 27.X. і 28.X. 1931 р. (мабуть одне засідання було 2 дні) винесено: 30 суворих доган правлінням колгоспів за мобілізацію

коштів, 5 передано до слідчого з притягненням до суду за копку цукрового буряку, 3 передано до слідчого з притягненням до суду за невиконання хлібозаготівлі, 2 догани [та] 3 попередження за невиконання хлібозаготівлі.

Разом 43 кари правлінням колгоспів, тоді як в р-ні всього 46 колгоспів.

Добровільні виходи з колгоспів

Добровільних виходів з колгоспів по матеріалах позаштатних інструкторів, нашого інструктора та завтерсектором - немає.

Новоархангельський р-н. Артіль ім. Леніна - з 700 чоловіків працездатних виїхало 300 чоловік, артіль ім. Сталіна - майже все працездатне населення чоловічої статі - виїхало.

Новомиргородський р-н. В комуні с. Новомиргорода з 140 працездатних залишилось 20 чоловіків.

Зінов'євський р-н. Артіль с. Олексіївки (47 господарств) виїхала цілком з правлінням (вночі), залишивши жінок і дітей. Артіль с. Першотравенки з переселенців з Київщини вимагає виїзду, але сільрада не пускає.

По Новоархангельському, Голованівському, Хмелівському, Новомиргородському, Кривоозерському р-нах (з інформації нашого інструктора т. Лагози) чимало колгоспників звертаються до сільради за довідками на виїзд до промисловості.

Виключення з колгоспів

Голованівський р-н. За жовтень місяць вичищено чимало ворожого елемента. Наприклад, на 1.Х. 1931 р. по господарствах район було колективізовано на 95 %, а на 20.Х. 1931 р. стало 91,6 %. На думку правління РКС, це набагато оздоровило і організаційно зміцнило колгоспи в районі.

5-й терсектор Ол. Доброскок

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 513, арк. 123-126. Оригінал. Рукопис.

⁴⁸ Йдеться про робітників 25-тисячників.- Док. № 181.

№ 182
ЗАЯВА СЕЛЯНКИ Г. Я. ЗІНЧЕНКО З С. МАЙДАНІВКИ БОРОДЯНСЬКОГО
Р-НУ ДО ВУЦВКУ ПРО НЕЗАКОННУ КОНФІСКАЦІЮ МАЙНА
ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

12 грудня 1931 р.

До Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету
від гр. с. Майданівки Бородянського р-ну на Київщині
Зінченко Ганни Яківни

Заява

1931 р. 5 грудня Майданівською сільрадою було забране майно, одяг разом із скринею у мене за неуплату державних боргів, як-то: с/г податок та самообложения. На другий день мною було заплачено всі державні борги, а одягу мені не повернули і не повертають, і невідомо де діли мій одяг.

Після чого я обжалилась до свого району, Бородянського РВК. Але моя жалоба була без наслідків. Виходить те, що я заплатила державні борги, а майно невідомо де діла сільрада. І я примушена писати заяву до вищого органу влади і прохаю Центральний виконавчий комітет розглянути мою заяву та через слідчі органи розслідувати цю справу, і винних притягнути до відповідальності.

Про наслідки моєї заяви повідомте⁴⁹.

Прохач *Зінченко*

12.XII.31 р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 136. Оригінал. Рукопис.

⁴⁹ За розпорядженням ВУЦВК і Бородянського райвиконкому Майданівська сільрада перевірила справу й 5 січня 1932 р. повідомила РВК, що гр. Зінченко Г. Я.: "Було доведено хлібозаготівлю по твердому завданню 85 пуд. і за невиконання було доведено штраф в сумі 700 крб., якого вона не сплатила. За несплату штрафу було описано майно та продано з прилюдних торгів для покриття штрафу. Гроші, які вона вносила під час опису майна, занесено па сплату її обов'язкових платежів - с/г податку, страхівки та самооподаткування, якого належало з неї 257 крб." ВУЦВК з такими висновками погодився.- Док. № 182.

№ 183

ЛИСТ КОЛГОСПНОГО АКТИВІСТА М. П. БІЛЕНЬКОГО З С. АНОПОЛЬ ТУЛЬЧИНЬСЬКОГО Р-НУ НА УМАНЩИНІ ПРО РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ ДО БІДНЯЦЬКО-СЕРЕДНЯЦЬКИХ ВЕРСТВ СЕЛА ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

25 грудня 1931 р.

До голови Всеукраїнського виконавчого Комітету
тов. Г. Петровському
Гр-на с. Анополя Тульчинського р-ну
Біленького Михайла Панфіловича

Заява

Я за соцпоходженням бідняк, в якого не малось землі зовсім до революції, а після мені наділено 2,88 дес. Членом колгоспу з 1928 р., на громадській роботі працюю з 1920 р. спочатку по організації КНС, а після по різних сільських організаціях. В 1922 р. був членом

отряда сільКНС по боротьбі з бандитизмом, з 1927 р. по 20.VIII. 1931 р. працював головою Анопольської сільради. Всі обов'язки, як по сільраді, так і громадських організаціях я виконував добросовісно в інтересах бідноти села та радянської влади і всі політично-господарські кампанії по селу щорічно виконувались вчасно й майже першими по району.

В біжучому році хлібозаготівельна кампанія пройшла незадовільно, виконання якої складає по селу 61 %, а по твердих завданнях лише 34 %. Кволе виконання хлібозаготівлі, а зокрема по твердим завданням пояснюється неправильним і нечітким керівництвом з боку Тульчинського РВК, а саме. З практики довгорічної роботи на селі я передбачав, що куркульська частина від хлібозаготівлі в цьому році особливо буде ставити опір, тому я вносив пропозиції, що при дорученні зараз же накладати арешт на хлібну доведеність для забезпечення виконання накладених на них завдань. РВК на це згоди не дав, а сказав, що до скінчення терміну хліба вилучати не можна, а крім цього не було договореності відносно проценту господарств, спочатку 6 %, а після 4 %, що примушувало доводити три рази тверді завдання, що послужило поводом для розбазарювання хліба доведенців. А крім цього в процесі самої роботи не було чіткого керівництва з боку РВК самим ходом виконання, тому що одержуючи п'ятиденні зводки було видно, що хід незадовільний, а особливо по твердих завданнях, але ж практичного і чіткого реагування не було.

Вищезазначене керівництво РВК довело до ганебного прориву по хлібозаготівлі не лише по с. Анополю, а по всьому Тульчинському РВК. Керівна верхівка РВК, шукаючи виходу з положення, а особливо захисту своїх власних службових інтересів, стали нажимати на хлібозаготівлю, проводячи масові подвірні труси хліба в бідняцько-середняцьких господарствах й забираючи в бідноти з 1 га землі по 10-20 фунт. збіжжя, бо більше не було. Такі дії були масові і не лише в умовах с. Анополя, а по всіх селах району. Така неправильна установка і керівництво з боку РВК та окремих уповноважених довели до того, що вся біднота села участі в хлібозаготівлі не приймала, чим порушено до неможливості політико-моральне становище бідноти та відбито любов бідноти до радвлади, та спрямування поглядів останньої проти радвлади та проводимих міроприємств. Чим визвано балачки серед бідноти, які кажуть - "добре казав куркуль, що почекай, тепер грабують мене, а потім будуть вас". Крім цього, у бідноти села склалась думка про те, що хоч виконаєш свої завдання, хоч ні, то все одно хліб заберуть. Що в дійсності і було на практиці, що в бідняцьких господарств застосовували безспірне стягнення і забирали останні 20-30 фунт. збіжжя або муки.

Вищеперелічені недоліки та натиск на бідноту замість куркуля зовсім відштовхнули бідноту від участі [в] роботі хлібозаготівлі, через бригади та натиск останньої не [на] куркуля, чим ще більше ускладнили виконання плану хлібозаготівель. З менту зауваження ЦК КП(б)У нашому району про млявість виконання плану хлібозаготівлі керівна верхівка нашого району, шукаючи виходу та прогаяння часу через сподіванку на самоплив, прийшла до того, що почались масові суди на керівників села, колгоспу, сільради, бідняками-контрактантами, в число яких притягнуто і мене як члена президії сільради разом зі всією президією Анопольської сільради, за що до закінчення слідства президію сільради було слідчим заарештовано і посаджено до БУПРу разом з карним елементом, який знущався як над активом села.

№ 183

**ЛИСТ КОЛГОСПНОГО АКТИВІСТА М. П. БІЛЕНЬКОГО
З С. АНОПОЛЬ ТУЛЬЧИНСЬКОГО Р-НУ НА УМАНЩИНІ ПРО РЕПРЕСИВНІ
ЗАХОДИ
ДО БІДНЯЦЬКО-СЕРЕДНЯЦЬКИХ ВЕРСТВ СЕЛА ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

25 грудня 1931 р.

До голови Всеукраїнського виконавчого Комітету
тов. Г. Петровському
Гр-на с. Анополя Тульчинського р-ну
Біленького Михайла Панфіловича

Заява

Я за соцпоходженням бідняк, в якого не малося землі зовсім до революції, а після мені наділено 2,88 дес. Членом колгоспу з 1928 р., на громадській роботі працюю з 1920 р. спочатку по організації КНС, а після по різних сільських організаціях. В 1922 р. був членом отряда сільКНС по боротьбі з бандитизмом, з 1927 р. по 20.VIII. 1931 р. працював головою Анопольської сільради. Всі обов'язки, як по сільраді, так і громадських організаціях я виконував добросовісно в інтересах бідноти села та радянської влади і всі політично-господарські кампанії по селу щорічно виконувались вчасно й майже першими по району.

В біжучому році хлібозаготівельна кампанія пройшла незадовільно, виконання якої складає по селу 61 %, а по твердих завданнях лише 34 %. Кволе виконання хлібозаготівлі, а зокрема по твердим завданням пояснюється неправильним і нечітким керівництвом з боку Тульчинського РВК, а саме. З практики довгорічної роботи на селі я передбачав, що куркульська частина від хлібозаготівлі в цьому році особливо буде ставити опір, тому я вносив пропозиції, що при дорученні зараз же накладати арешт на хлібну доведенність для забезпечення виконання накладених на них завдань. РВК на це згоди не дав, а сказав, що до скінчення терміну хліба вилучати не можна, а крім цього не було договореності відносно проценту господарств, спочатку 6 %, а після 4 %, що примушувало доводити три рази тверді завдання, що послужило поводом для розбазарювання хліба доведенців. А крім цього в процесі самої роботи не було чіткого керівництва з боку РВК самим ходом виконання, тому що одержуючи п'ятиденні зводки було видно, що хід незадовільний, а особливо по твердих завданнях, але ж практичного і чіткого реагування не було.

Вищезазначене керівництво РВК довело до ганебного прориву по хлібозаготівлі не лише по с. Анополю, а по всьому Тульчинському РВК. Керівна верхівка РВК, шукаючи виходу з положення, а особливо захисту своїх власних службових інтересів, стали нажимать на хлібозаготівлю, проводячи масові подворні труси хліба в бідняцько-середняцьких господарствах й забираючи в бідноти з 1 га землі по 10-20 фунт. збіжжя, бо більше не було. Такі дії були масові і не лише в умовах с. Анополя, а по всіх селах району. Така неправильна установка і керівництво з боку РВК та окремих уповноважених довели до того, що вся біднота села участі в хлібозаготівлі не приймала, чим порушено до неможливості політико-моральне становище бідноти та відбито любов бідноти до радвлади, та спрямування поглядів останньої проти радвлади та проводимих міроприємств. Чим визвано балачки серед бідноти, які кажуть - "добре казав куркуль, що почекай, тепер грабують мене, а потім будуть вас". Крім цього, у бідноти села склалась думка про те, що хоч виконаєш свої завдання, хоч ні, то все одно хліб заберуть. Що в дійсності і було на практиці, що в бідняцьких господарств застосовували безспірне стягнення і забирали останні 20-30 фунт. збіжжя або муки.

Вищеперелічені недоліки та натиск на бідноту замість куркуля зовсім відштовхнули бідноту від участі [в] роботі хлібозаготівлі, через бригади та натиск останньої не [на] куркуля, чим ще більше ускладнили виконання плану хлібозаготівель. З менту зауваження ЦК КП(б)У нашому району про млявість виконання плану хлібозаготівлі керівна верхівка нашого району, шукаючи виходу та прогання часу через сподіванку на самоплив, прийшла до того, що почались масові суди на керівників села, колгоспу, сільради, бідняками-контрактантами, в число яких притягнуто і мене як члена президії сільради разом зі всією президією Анопольської сільради, за що до закінчення слідства президію сільради було слідчим заарештовано і посаджено до БУПРу разом з карним елементом, який знущався як над активом села.

Останні хвилини мого перебування на волі я допомагаю ще партії та радвладі як бідняк - активіст села. Прошу звернути особливу увагу, що створене не більшовицьке явище, масове перекручення настановлень партії та радвледи з боку керівної верхівки Тульчинського р-ну привело до того, що хлібозаготівлю зовсім зірвано, ріст колективізації зовсім припинився, і ті досягнення колективізації та господарське зміцнення останніх, та загроза і перспектив на покращення та виправлення допущених грубих перекручень районного керівництва не видно і для установалення цих фактів та оздоровлення районного керівництва конче потрібно Ваше втручання.

Для допомоги у виявленні не більшовицького явища нашого району, яке набуло масового незадоволення бідноти та колгоспної маси, в разі потреби дати мені змогу підтвердити відповідними матеріалами та фактами живими.

Сучасну заяву пишу не тому, що я скривджений, а тому, що я як бідняк-колгоспник, працюючи з 1920 р. на користь радвледи та завоювань Жовтня, бачу масове незадоволення з боку бідняцько-батрацьких та колгоспних мас як опори радвледи на селі. Крім цього додаю, що я як бідняк-активіст з виборів 1929 р. по 1931 р. був членом президії Тульчинського РВК.

Про наслідки моєї заяви прошу повідомити мене по адресу: с. Анопіль Тульчинського р-ну⁵⁰.

Прохач Біленький М.

25.XII.31 р. с. Анопіль

ЦДАЖР України, ф. 1, оп, 8, спр. 117, арк. 429-431. Оригінал. Рукопис.

⁵⁰ Звинувачення людей в "опортуністичному ставленні до хлібозаготівлі" були розповсюдженим явищем, що супроводжувалося арештами, стягненнями, звільненнями з посад і т. д. Склад президії Анопольської сільради був розпущений й відданий до суду. 8 січня 1932 р. народний суд Тульчинського р-ну виніс вирок. Засуджувалися: 1. Біленький Михайло Панфілович, 32 років, не судимий, член колгоспу, член профспілки, голова Анопольської сільради до 20.VIII.31 р., член президії Тульчинського РВК - до примусової праці на 1 рік умовно з іспитовим терміном на 1,5 рока. Касаційний відділ Вінницького міжрайонного суду вирок скасував, справу закрити й М. П. Біленький залишився в складі президії сільради. 2. Трач Іван Прохорович. 30 років, не судимий, хлібороб, член колгоспу, до вступу в колгосп мав 5.5 га землі, їдців 4, працював заступником голови сільради, після зняття з посади М. П. Біленького - головою сільради - до примусової праці терміном на 1 рік. 3. Собко Андрій Нестерович, 20 років, по судимий, хлібороб, член колгоспу, парубок, член КП(б)У, працював вчителем - до позбавлення волі на 1,5 роки без поразки в правах. 4.

Ясенко Олена Іванівна, 36 років, по судима, службовка, член спілки, вдова, має на утриманні 2 їдців, член президії та секретар сільради - до примусової праці на 6 місяців умовно з іспитовим строком на 1 рік. Прокурор Тульчинської дільниці Бабенко 24 січня 1932 р. повідомив ВУЦВКу, що стан хлібозаготівлі по с. Анополю на 1 січня 1932 р. виконано: по колгоспному сектору на 81,6%, по індивідуальному - на 56,8%. по твердих завданнях - на 31,1%. а разом по селу - 62.4%. Проти нездатчиків хліба по с. Анополю було порушено 12 судових справ. Прокурор намагається спростувати заяву Біленького про масові обшуки - труси хліба у селян, але робить це суперечливо, зазначаючи, що "хоч і були припущені по деяких селах масові труси, але райпарткомом своєчасно на це було звернуто увагу та такий метод було райпарткомом засуджено і уповноважених райвиконкому сел, до це було припущено, відкликано з хлібозаготівлі та притягнуто до відповідальності". Як видно із офіційної відповіді про розслідування заяви Біленького, сільський активіст відтворив реальну картину подій, що відбувалися на селі під час хлібозаготівельних кампаній.- Док. № 183.

№ 184

**ЛИСТ МЕДПРАЦІВНИКА Т. НАБЕРЕЖНОЇ З М. ВОВЧАНСЬКА
ДО РЕДАКЦІЇ ВСЕСОЮЗНОЇ РАДІОГАЗЕТИ "ПРОЛЕТАРИЙ"
ПРО ГОЛОД ТА ХВОРОБИ СЕРЕД МІСЬКОГО ТА СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
ХАРКІВЩИНИ**

25 грудня 1931 р.*

В редакцию Московских радиогозет⁵¹

Приношу мою жалобу на то, что наш кооператив и наш горсовет не думают о нас: не платят жалование своевременно и не дают хлеба. Если в Ваших газетах хвалятся на то, что в Германии дети от голода падают в обморок, то же делается и у нас в провинции с детьми, с крестьянами из сел и с нашими санитарками горбольницы и поликлиники. Наши санитарки получают по 35 руб. в месяц, кооператив, отказывая нам в хлебе, отдает их этим в полную власть спекулянтов базара. Горсовет задерживал жалованье, обрекает их вообще на голод, болезни, преждевременную смерть. -Вследствие постоянного недоедания, малограмотные санитарки отказываются посещать ликбез. И требовать с них нельзя: они едва волочат ноги. Мне не дают лошади на села к крестьянам и в школы (профилактическая работа). С переводом нашей амбулатории в рабочую поликлинику я не вижу лично, как живут крестьяне, па из рассказов моих пациентов я знаю, что они тоже голодают массами, семьями, так как хлеб у них слишком выкачан. Они поддерживают свое печальное существование макухой, бураками и др. неудобоваримыми веществами. В этом году их спасенье от голода и связанных с ними болезней и истощений в бураках. И это объясняется не особенно удачной уборкой бураков.

Позаботьтесь, если можете, о том, чтобы у нас в городе был бы хоть один государственный хлебный магазин со своей пекарней, независимый от нашей кооперации, где трудящиеся всегда нашли бы себе хлеба. О том же следовало бы позаботиться также и для каждой деревни. Ведь заботится же государство о том, чтобы в каждой деревне не иссякала водка. Везде можно купить водки и нигде не достанешь хлеба! Замечательное социалистическое строительство.

В нашем кооперативе несомненно засели прочно злодеи, обслуживающие, главным образом, себя и своих знакомых. Как глубоко идет вредительство в нашем кооперативе можно судить

из следующего, о чем я узнала: зав. гордетдома подростков у нас в один из моих последних осмотров детей [говорит], что ему приходится воровать у Красной армии, для которой у них пекут хлеб, и что кооператив поддерживает и одобряет его воровство. Кстати несколько слов об этом детском городке. Это забытый детгородок пролетарских детей в пролетарском государстве. Врача у них нет давно, воды у них нет давно, они не умываются месяцами, ходят как трубочисты. Одежды, полотенца давным давно нет, большая часть их оборванные и синие от холода. Их городок около станции. Когда проходит мимо поезд, они бегут к нему, садятся при приближении его на рельсы, подкладывают разные предметы на рельсы, цепляются за поезд и катаются так, полувися в воздухе. Завгор сумеет Вам заговорить зубы. В этом городке на центральное отопление, как в других у нас, нет топлива. Устраивают печи для отопления нефтью в настоящее время. Печи для нефти, повидимому, распространяются у нас. Так начинают уничтожать драгоценнейшее вещество, источник минеральных жиров, топливо, самое дорогое из всех топлив.

Прошу выслать статью о физкультуре для стенгазеты⁵².

Волчанск, Харьковского округа.

Набережная

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 105-106. Копія.

* Дата відправки листа з Москви до приймальної голови ВУЦВКу.

⁵¹ Йдеться про Всесоюзну робітничу радіогазету "Пролетарий" (орган ВЦРПС) при Всесоюзному комітеті радіомовлення.- Док. № 184.

⁵² 15 січня 1932 р. листа було направлено до прокурора Вовчанської дільниці. 24 січня 1932 р. він сповістив приймальню ВУЦВКу, що вказані в заяві установи не вжили заходів до самозабезпечення харчуванням, паливом, білизною, що призвело до тяжкого стану з їх вини. За допомогою районних організацій негативні явища поступово ліквідували. Щодо вживання сурогату замість хліба, то, як визначив прокурор: "Треба зазначити, що це цілковита вигадка".- Док. № 184.

№ 185
СКАРГА СЕЛЯН З КОЛГОСПУ "ВІЛЬНИЙ ЖОВТЕНЬ"
С. ЕРДЕЛІВКИ НОВОАРХАНГЕЛЬСЬКОГО Р-НУ НА ОДЕЩИНІ
ДО ВУЦВКУ ПРО ОПУХАННЯ СЕЛЯН Й ЗАГРОЗУ ГОЛОДНОЇ СМЕРТІ

26 грудня 1931 р.*

Жалоба

Прохаємо Центральну Виконавчу Раду [і] ВКП(б) звернути увагу на нашу жалобу: умираючих з голоду целую деревню, котра звертається до Вас за допомогою. Проработавши все лето в колгоспі й отдавши все зерно до фунта по распоряженію райкома, котрий тепер не

вірить, що у нас почали пухнуть з голоду і їсти коней, котрі дохнуть без їжі, і ніхто не зверне уваги на нас, голова сільради послідні фунти забрав й годує своїх коней, щоб порівнятися своїм виїздом довоєнного часу бувшого пана Еклінгера, отакий наш голова Чежика, а коли приїде на збори, то інакше не назива як "гадами". Коли ми вислали всіх гадів, а тепер бачимо, що в нас родяться гади - члени нашої партії, на котрих держава опирається. Просимо ще раз перевірити нашу сільраду і виявити наших ворогів, які довели нас до голодної смерті, бо нас дуже покарано, що ми не можемо допитатись, бо зараз лякає голова сільради висилкою, голову колгоспу погнав в ДОПР, поставив партійного Колесніка, котрий сам утік не знаємо куди. То наше оце тільки змога, що таємно напишемо листа, бо явно скаржитись не можна⁵³.

Ф. Мукосій, П. Солопун, К. Солопун

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 86. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання скарги в приймальні голови ВУЦВКу.

⁵³ За дорученням ВУЦВКу скарга селян була перевірена. В січні 1932 р. комісія у складі члена президії Новоархангельського райвиконкому і голови райколгоспспілки Кириленка, представника Скалівсько-Хутірської сільради Горбаня, голови сільського КНС Бабенка побувала в селі, розмовляла з колгоспниками, в тому числі з окремими скаржниками, заходила до хат. Комісія дійшла досить суперечливого висновку, зазначивши, зокрема: "По перевірці ніякого голодування визнати не можна, жалоба написана класово-ворожими агентами... Разом а тим, виявлено окремі перекручення, коли бригада під керівництвом Камінського Михайла забирала у членів колгоспу по 20-30 фунтів зерна, що видано було колгоспом. Взято було у Мукосій Тетяни 30 фунтів проса, що залишено для дитини її сина, що виїхав на виробництво. Також встановлено, що деякі сім'ї вибувших на виробництво (як Тумановського), Солопун Калістрата та інші мають потребу в харчах". Нерідко, коли йшлося про голоднечу, представники місцевої влади намагалися приглушити її гостроту і водночас визнавали негативні явища, скрутне продовольче становище, а по суті - голод.- Док. № 185.

1932

№ 186

**ЛИСТ СЕЛЯН З АРТІЛЕЙ УДЯНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ
ЗОЛОЧІВСЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО
ПРО РЕКВІЗИЦЮ ХЛІБА Й ГОЛОДУВАННЯ СІМЕЙ**

2 січня 1932 р.

Дорогий наш вождь Григорий Иванович!

Просим тебя и умоляем как нашего защитника пролетариата и членов артели. Дорогой наш отец, мы обращаемся к Вам с просьбой, хотя [бы] Вы обратили на нас внимание, что с нами сделали партийцы с представителем района, это просто ужас. Неужели советская власть и партия издают такие законы, что последний пуд, даже 20 фунт, хлеба, что дало управление за трудодни, и тот отбирают. Что сделали над членами артели, над беднотой, оставили на произвол судьбы голодных женщин и детей, ломают двери, бьют сундуки, наставляют наганы и говорят: "Мы, партийцы, мы есть власть, хотим и постреляем как паразитов, мы вам покажем волю, а хлеб отдай, сам хоть сдыхай, хоть сегодня, хоть завтра, нам дела нет". Поэтому мы - бедняки, члены артели и решили послать письмо Вам, чтобы хотя бы Вы обратили внимание и спасли нас от такой муки и голода, в чем и подписываемся.

Золочевский район, артели "Красная звезда", "Красный пахарь", им. Ворошилова, им. М. Горького, "Шлях Ілліча".

Просим и ждем Вашей помощи. С тем досвидання¹.

2.І.1932 г.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 218-219. Оригінал. Рукопис.

№ 187

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРИЙМАЛЬНІ ВУЦВК
БЕРИСЛАВСЬКОМУ ПРОКУРОРУ ТА ВЕЛИКООЛЕКСАНДРІВСЬКОМУ
РАЙВИКОНКОМУ
НА ОДЕЩИНІ ПРО ПЕРЕВІРКУ СКАРГИ В. П. КОТА ЩОДО РОЗКУРКУЛЕННЯ
СІМ'Ї НА СЕЛІ**

5 січня 1932 р.

Терміново

До Бериславського прокурора
Копія: до Великоолександрівського РВК

На особистий прийом тов. Петровського звернувся гр-н Кот В. П., який зазначив, [що] він член артілі, завербований на Донбас. У 1928- 29-30 рр. податку не платив, родину, яку він залишив на селі, розкуркулили, позбавили виборчих прав та конфіскували майно. За

розпорядженням тов. Петровського приймально голови ВУЦВК, надсилаючи скаргу, просить Вас уважно її перевірити, врегулювавши справу на місці. Про наслідок вирішення справи та вжиті заходи просимо повідомити для доповіді Григорію Івановичу до 17 січня 1932 р.²

Зав. приймальні голови ВУЦВК *Баранов*
Зав. канц. *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 111, арк. 45. Відпуск.

№ 188

**ЛИСТ РОБІТНИКА-ВАНТАЖНИКА С. І. ТОРГАЛО ДО
Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО ГОЛОДУВАННЯ НА ОДЕЩИНІ**

10 січня 1932 р.

Голові Центрального виконавчого комітету України
Червоного партизана *Торгало С. І.*

Опис життя

1917, 18, 19 та 1920 роки для України були історичними роками, яких років різанини життя не зазнавали наші батьки, діди й прадіди. Що потрібно було для того, щоб взяти в руки робітничо-селянську владу над гнилим трухлявим ладом буржуазії? Для того необхідна була з боротьба і партизанські загони в тилу буржуазії. 1917, 18, 19 та 1920 роки нечуваний голод, холод і різні хвороби убивали партизанщину, але, не ДИВЛЯЧИСЬ ні на віщо, борючись за краще майбутнє, все було переборено, і влада робітників та селян опанувала над буржуазією.

Но таке опанування явилось і па голову тих, хто боровся, не щадив свого життя за сучасну владу. Находясь начеку за владу робітників і селян [у] 1930 та 1931 рр.. радвладною проведено в закон заклик про знищення "кулака, як класа" під безпосереднім активом бідняка і допомогою червоних партизан і виконано. Що приходитьсь одержати червоному партизану на сьогоднішній день за його послуги - тільки голод. Не буду далі проводити балаканину, але короткий зміст цьому і далі даю приклад.

1. Приймаючи участь у хлібозаготівлях, мобкоштах, розповсюдженні облігацій й т. п., й т. д. і нарешті лишитись змоги одержати насущого фунта хліба, довести своє молоде сімейство по декілька тижнів не їсти і не бачити хліба перед собою, бути голодним. До школи йде хліба просе, до дому прийде - хліба, куди не підеш за хлібом відповідь одержиш: "Хліба нема, план не виконаний, шукай собі". Таку відповідь за кордоном одержують робітники і селяни від буржуазії і фабрикантів. Але ж борючись за радвладу, борючись за хліб, за волю, борючись за виховання дітей в здоровілі дусі і здатними до життя - цього не видко. Діти голодні, хворіють, сам скалічений за радянську владу, [що] призведе до страти свого життя. Працюєш на добу 12-15 год. по відвантаженню зернозбіжжя "Автосоюзтранса" і теж голодний, жить неможливо. За кордопом буржуазна влада держе робітників та селян в голоді, а нам в нашій країні при радянській владі теж приходитьсь бути голодним і умирать з голоду. Л чому ж голод не всім і чому ми не всі рідні сини України, за що бились? За хліб, за волю. А що одержали? Голод і смерть. Всі піклування про хліб в райоіовій місцевій владі - "глас вопіющего".

Приходиться за допомогою звернутися до тебе. тов. Петровський. і прохати - дай хліба, не допусти загинути сім'ї червоного партизана і самому червоному партизану. Чекаю відповіді³.

Адреса: м. Бобринець того ж району, "Союзтранс", Торгалю С. І.

10.І. 1932 р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 353. Оригінал. Рукопис.

№ 189

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ УСТИМІВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ
АРТІЛІ "НЕЗАМОЖНИК" В С. УСТИМІВЦІ НА ОДЕЩИНІ**

12 січня 1932 р.

**"Про стан виконання хлібозаготівлі колгоспом "Незаможник"
Устимівської сільради, 5-ї сотні"**

Колгосп "Незаможник", що його неодноразово попереджувано" від РВК та райколгоспсоюзу про потребу негайно виконати план хлібозаготівель, до цього часу своїх зобов'язань перед державою не виконав, хоча всі терміни для цього давно минули, виконано лише 63 %. В цьому колгоспі панують явно куркульські, споживацькі настрої, показом чого є те, що тут ховали кукурудзу, заховували зерно в полові, розбазарювали хліб, обдурювали районні організації, дворушничали - на словах давали весь час всілякі обіцянки, на ділі злісно зривали виконання хлібоплану.

Виходячи з наведеного президія РВК ухвалює:

1. Колгосп "Незаможник", який засмічений куркульським елементом, злісно не виконує зобов'язань перед державою,- розпустити.
2. Пропонувати сільраді протягом доби нарахувати бувшим колгоспникам артїлі "Незаможник" с/г. податок, страховку, самообкладання як одноосібникам, підходячи до кожного за соцстаном, взявши прибуток кожного до вступу в колгосп.
3. Усуспілене майно та худобу, які припадають на неподільний капітал та інші фонди та відрахування (культфонд, допомоги, на усуспілене майно та ін. згідно з статутом) передати райколгоспсоюзу. Решту усуспіленого майна як артїлі, так і окремих членів описати за різні державні борги.
4. Посівфонд негайно вивезти в хлібозаготівлю.
5. Зобов'язати сільраду та колишніх колгоспників, а тепер одноосібників, протягом січня виконати план хлібозаготівлі, що припадав на колишній колгосп. Злісно невиконуючих хлібозаготівель притягати до судової відповідальності як контрактантів, що не виконують своїх зобов'язань перед державою.
6. Озимий посів зарахувати за борги. Сільраді пропонувати колишнім членам колгоспу "Незаможник" зробити земельні відводи та зобов'язати їх повнотою обсіяти такі.

ЦДАЖР України, ф. 559. оп. 1, спр. 2573, арк. 41 зв. Друк. прим. Газ. Ударник Устимівщини орган Устимівського РПК, РВК та райколгоспсоюзу.- 1932.- 14 січ.

№ 190
ПОВІДОМЛЕННЯ СІЛЬКОРА К. С. КОРЕНЕВОГО ВУЦВКу
ПРО СВАВІЛЛЯ МІСЦЕВИХ КЕРІВНИКІВ В ХУТ. ЛІДИНЕ НА ХАРКІВЩИНІ

14 січня 1932 р.

УССР, Харків, Центральний Исполнительный комитет

Голове нашего украинского народного хозяйства сообщаю следующее.

Гр-н Петровский Григорий Иванович! С покорнейшей нашей просьбой к Вам, как Вы наш народный хозяин и защитник нашего народного хозяйства от капиталистических врагов. Но здесь, наверное, враги внутри нашей Украины подрывают власть Советов, или это допущено правительством нашего Союза. Такое распоряжение у нас в хут. Лидино Ульяновского р-на Тучненской сельрады. Уполномоченный хут. Лидино Третьяков Емельян Григорьевич, наверное, разрешил комсомольской молодежи, чтобы она нам разбивала лицо. Одного вывели с собрания и бьют (12.І.1932 г.).

[Вот] события на общем собрании хут. Лидино [в] 6 часов вечера, когда было собрание по вопросу, о хлебо [заготовках] общества. Много присутствовало граждан на собрании, потом покончили некоторые вопросы, меня, Кореневого Кузьму С. вывели с собрания за руки комсомольцы и начали бить, разбили лицо и много раз били по спине. Я не знаю - почему? Я такой [же] гражданин как и все и имею право голоса. Второго гражданина тоже побили голову, лицо и разбили зубы. А это [еще]: гражданина стрели * на полпути от хутора Лидино до Тучненского сельсовета - 7 верст. А вот между хуторами в трех верстах, чтобы не слышно криков, там начали бить гр-на Крамара Гавриила Савича сего 12.І. 32 г., как побили первого в хуторе на собрании, а потом на выезде с хутора, и второго стрели в поле. Наподобие как бандиты нападают по шляхам, так и комсомольцы в поле.

Гр-н Петровский Г. И.! Прошу сообщить или дайте какое распоряжение, потому что когда начали комсомольцы бить Кореневого Кузьму Семеновича, то народ стал разбегаться с собрания, а молодые комсомольцы кричат: "Стой, а то будем стрелять". Но народ не закончил собрание и разбежался. Прошу покорнейше, дайте нам порядок нашему хут. Лидино Ульяновского р-на бывш. Сумского округа. А если у Вас есть такое распоряжение, чтобы нас били, то дайте ответ какой-либо, потому что у нас такой обычай - что только бьет людей местная власть. Сам голова хут. Лидино Третьяков Емельян Григорьевич несколько раз о бил конюха нашего. Он, как великий пьяница, зашел в конюшню и начал бить по голове Опанасенко Михаила Федоровича и разбил голову, Сапеге Илье Яковлевичу тоже разбил голову здорово. И вот такая у нас, наверное, мода или дано высшим властям. Такое дело дальше терпеть не намерены, пока от Вас не получим ответа. А до ответа Вашего будем молчать. Это чистая банда, это жить невозможно. Прошу скорейшие меры принять с нашей сельрадой хут. Лидино Тучиепской сельрады Ульяновского р-на (Белопольский р-н)⁵.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 184. Засвідчена копія.

* Зустріли.

№ 191
ДОПОВІДЬ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ НА РЕСПУБЛІКАНСЬКІЙ РАДІОНАРАДІ
ПРО ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ З УРОЖАЮ 1931 Р.

*17-18 січня 1932 р.**

Первая декада января, который ЦК КП(б)У объявил ударным по завершению хлебозаготовок дала по колхозному сектору Украины 89,9 % выполнения плана, причем хлебосдача в первую пятидневку равная 21 308 т, что дало 89 % выполнения плана, и во вторую пятидневку 46 400 т не могут считаться удовлетворительными ни в каком случае, так как окончание хлебосдачи в январе требует по колхозному сектору каждые 5 дней 97 199 т зерно-хлеба. Основная причина отставания в первую декаду января это недопустимое правооппортунистическое отношение со стороны ряда районов к постановлению ЦК партии, отсутствие полной мобилизации всех сил на завершение хлебосдачи. Так, например, в Сахновщанском р-не местные организации, спрятавшись за бумажными обещаниями и клятвами, на деле не дали большевистского отпора кулаку, который получил задание на 1 га 7 ц сдачи, фактически сдавал 4,4 ц, единоличник-контрактант должен был сдать с гектара 8 ц, сдавал 7,2, колхозы с гектара должны были сдать 5-6 ц фактически сдавали 5,2 ц (Кохановский сельсовет).

Местные организации, не развернув соответствующей работы во время обмолота, стали сейчас перед такими фактами, как, например, еще теперь можно из соломы коммуны им. 10-летия ЛКСМУ вымолотить до 20 % зерна. Руководство Сахновщанским районом оздоровлено, и хлебосдача, хотя и незначительно, но все же повысилась за вторую пятидневку (на 10 т по колхозам), что является совершенно неудовлетворительным по сравнению с заданием.

Аналогичное явление в Новоукраинском р-не, где руководство занималось разговорами о "нереальности" плана, игнорировало мобилизацию колхозного актива на борьбу с кулаком, что привело район к срыву хлебосдачи (на 10 января колхозы сдали 33 т). Соответствующие мероприятия по партийной линии должны обеспечить перелом в хлебосдаче этого района.

На сегодняшний день мы имеем также соответствующее постановление ЦК об оздоровлении руководства Зиновьевского и Новомосковского р-нов. В Кривоозерском р-не мы имеем выполнение по МТС только на 72 % Наибольший колхоз в районе ее деятельности разбазарил более 5 тыс. и хлеба, вследствие отсутствия учета обмолоченного хлеба ц распределения фуража па 10 дней вперед, благодаря чему у конюхов находили в последнее время большие излишки (утайку фуража). Все это результат оппортунистических вредительских разговоров руководства МТС о нереальности плана. Однако, наряду с отсутствием большевистского поворота в борьбе за хлеб, наряду с головоупяцтвом ряда, районных организаций, попавшихся на кулацкие удочки "нереальности" плана, наряду с

игнорированием широкой массовой работы колхозного актива, мы имеем районы, где действительно развернулась борьба за хлеб. Ряд районов рапортует об окончании годовых и встречных планов хлебосдачи. Харьковский, Новгород-Северский, Заславский и другие районы выполнили и перевыполнили свои задания. Ряд районов, раньше отстававших, после действительной проверки и перестройки всей работы сумели добиться значительного перелома, как, например: Староконстантиновский р-н, который сдал по колхозам на 10 января 311 т - имел все возможности до января целиком выполнить план хлебосдачи, однако, на 1 января имел по колхозам всего 86 % выполнения, благодаря разговорам о нереальности плана. Проверка и самопроверка колхозов дала для скатывавшегося на правооппортунистические рельсы руководства неожиданный результат - в четырех сельсоветах: Ореховском, Григорьевском, Пашковском и Великокерекишенском, - было установлено большое количество необмолоченного хлеба. В колхозе "Единение - сила" необмолочено 40 % урожая и в то же время роздано колхозникам по 23-25 ц хлеба на хозяйство. Хлеб, находящийся в амбарах, там был записан, как розданный. В артелях им. Войкова и им. Петровского роздано на едока по 7 ц. Еще в августе во многих колхозах здесь роздали по 25-30 ц на хозяйство. Проверка показала необходимость перестройки работы, руководство в этом районе смещено и сразу же район начал повышать темп хлебосдачи. Чубаровский район на сегодня рапортует о выполнении встречного январского плана. Бобринецкий, Дмитриевский, Нововасильевский, Зиновьевский, Нижнесерогозский и целый ряд других отстающих районов дали за последнюю пятидневку сдвиг в работе по выполнению хлебазаготовок.

Подчеркивая еще раз кулацко-потребительскую тенденцию в ряде колхозов и районов, выразившуюся в разговорах о нереальности планов хлебосдачи, необходимо отметить развернувшуюся работу по хлебу, в связи с объявлением Всеукраинского рейда завершения хлебосдачи - рейда рабочих и сельских корреспондентов и всей центральной районной и низовой колхозной прессы, с участием РКИ и РКС - работу, направленную к быстрейшему перелому темпов хлебосдачи, направленную на борьбу с вышеупомянутой кулацкой тенденцией и примиренческим отношением к ней. Каждый район, каждый колхоз имеет на сегодня бригады РКС, рабселькоров, местного колхозного актива, которые совместно с широкой колхозной общественностью проводят борьбу за хлеб.

В Геническом районе, в результате похода прессы за хлеб, на сегодня каждый колхоз организовал ежедневные хлебные буксирные газеты. Особо нужно отметить ход самопроверки урожая, обмолота и хлебосдачи, которую развернули РКС, согласно постановлений и разъяснений Укрколхозцентра, так, в Томашпольском р-не, в колхозе "Прогресс" Великорусавского сельсовета самопроверка обнаружила утайку 1600 ц хлеба, который сейчас сдан на пункт. Правление распущено и отдано под суд. Аналогичные случаи, по этому району имеем в колхозах "Красный Октябрь" и "Октябрь". В этих бригадах, организованных РКС, работали ревизионные комиссии колхозов с представителями РКП, РКС, а также колхозного актива. В результате самопроверки район приближается к выполнению плана.

По Копотопскому р-ну самопроверка дала возможность повысить хлебосдачу так, что на 5 января колхозы выполнили план на 105 %. Самопроверка по Меджибожскому р-ну выявила утайки площади в 100 га в колхозе с. Митковцы, а также кражи пшеницы возчиками хлеба. Виновные привлечены к судебной ответственности.

Самопроверка в Михайловском р-не выявила утайки зерна пшеницы по трем колхозам, проса по двум колхозам от 50 до 200 ц каждой культуры, за что райколхозсоюз снял с работы и отдал под суд председателей четырех колхозов.

В самопроверке по этому району принимали участие 227 колхозников в 24 бригадах. В отстающем Чудновском р-не самопроверка за 3 пятидневки дала прирост выполнения плана хлебосдачи с 71 % До 82, причем отдельные колхозы довели выполнение с 65 до 100 % (с. Великие Коровинцы и др.). В этом районе бригады провели перевешивание зерна в 47 колхозах, чем выявили значительные утайки от 20 до 100 ц на каждый колхоз, за что привлечено к судебной ответственности 6 кладовщиков и два председателя правления колхозов.

Рейд рабселькоров, идя по линии проверки и самопроверки дает также целый ряд аналогичных приведенным случаев.

Отсутствие массово-политической работы, примиренческое отношение к кулаку, самотек в хлебозаготовке, отсутствие правильной организации и хлебосдачи приводит к грубому нарушению директив партии и правительства, так в Федварском сельсовете Знаменского р-на, выполнившим на 5 января план хлебосдачи на 61 %, местным руководством было допущено голое администрирование и дискредитация власти. Член сельсовета Рябошапка проявлял экзекуторство, [по] ставивши середняка Никуленко, 70 лет, в снег на 6 часов, Рутковского - середняка, после избиения поставил раздетого на мороз, предлагая дать расписку - сдать до утра хлеб. Сельсовет разбил контрольную цифру, не учитывая социально-экономического подхода, и отдельные его члены, ставя к стенке селян, требовали в течение 12 час. сдать хлеб. Учет сданного хлеба проводился настолько небрежно, что сейчас па счете сельсовета лежит 3 тыс. руб. за сданный хлеб, и неизвестно кому персонально эти деньги нужно раздать. Этой левацкой деятельности, перекручиванию и дискредитации власти на селе способствовал уполномоченный РПК Крохмалев, который дал установку хлебозаготовительной бригаде брать хлеб с "шерстью". Суд выявил подмену массово-политической работы голым администрированием, которое граничило с бандитскими налетами, присудив Рябошапке 3,5 года лишения свободы и другим членам сельсовета от 2,5 до 3 лет. Широкие массы колхозников встретили решение пролетарского суда с большим удовлетворением и в ответ вредителям организовали красный обоз па 800 пуд. имени 3-й Всеукраинской и XVII Всесоюзной партконференций.

Классовый враг - кулак, еще и сегодня проводит открытое сопротивление выполнению плана хлебосдачи, так в колхозе им. Якира с. Кукловки Александровского р-на кулачье, стремясь сорвать общеколхозное собрание, подожгло сарай, где хранился сельскохозяйственный инвентарь колхозов, и обокрало погреб.

В Верхнеднепровском р-не кулачье хут. Диденкова и др. гноит хлеб в ямах, который находят сейчас буксирные бригады.

Говоря о выполнении плана хлебосдачи и проверке ее, необходимо еще отметить сдачу мирчука-гарнца. Ряд районов особенно отстал в сдаче мирчука, как, например, Верхнетепливский, Михайловский и Новотроицкий. Буксирные бригады выявили позорное отставание в сдаче мирчука, но районные организации еще не везде учли важность своевременной его сдачи и, надеясь на самотек, фактически ее срывают. Так, в Новотроицком р-не заврайснабом Назаренко дал распоряжение не вывозить мирчук, которого собралось 174 т и часть которого уже пропала, зараженная долгоносиками. Там же, [по] сведениям райснаба, артель "Буксир" вывезла в счет хлебосдачи мирчук. Нарсуд этого района способствует мероприятиям райснаба, так, он прекратил следствие о тех, кто разбазарил 117 ц мирчука в артели "Путь к социализму". Аналогичный случай имеем в Михайловском р-не, где нарсуд оправдал кулачье, орудовавшее на мельнице и разбазаривавшее мирчук.

Рейд рабселькоров особо тщательно проверяет МТС в деле выполнения ими договоров по хлебопечению. Сейчас, в связи с постановлением Укртракторцентра, одобренного ЦК партии, о передаче двух МТС из районов, особо отстающих по хлебопечению - Добровеличковского и Кривоозерского, рабселькоровские бригады приступили к особо тщательной проверке МТС.

Массовая работа кратко может быть охарактеризована следующими данными: социальное соревнование отдельных районов между собой развернулось во всю ширь сейчас, в месяц завершения хлебопечения. По сведениям из 172 районов, 70,9 % из них соревнуются. В этих районах 2599 буксирных бригад внутриколхозных и 5393 колхозных бригад среди единоличников, кроме 224 специальных женских бригад. По этим районам мобилизовано 4442 человека на хлебопечение. РКС этих районов заслушали 351 доклад колхозов о состоянии выполнения хлебопечения.

В работе райколхозсоюзов нужно отметить особое повышение классовой чуткости, в связи с выполнением отдельными колхозами планов хлебопечения. Так, в Зиновьевском р-не колхоз села Лозоватка "Красный прогресс", выполнивший план на 35,2 %, после тщательной проверки оказался засоренным в значительной степени кулацким элементом, который и явился основным виновником срыва хлебопечения. Из 118 хозяйств, объединенных в этом колхозе, 22 кулацкие и 20 относятся к зажиточной верхушке, несмотря на наименование середняков. Только 51 хозяйство оказалось бедняцким. РКС исключил колхоз "Красный прогресс" из своей системы и распустил его за невыполнение государственных обязательств плана хлебопечения. После обсуждения этого постановления на собраниях всех колхозов Лозоватского с/совета Президиум горсовета довел твердые задания по хлебу и экспортное обложение кулацких хозяйств, которые пролезли в этот колхоз.

Волчанский райисполком, констатируя прорыв в выполнении планов хлебопечения по СОЗам с. Волоховки "Звезда" и им. Молотова, где были допущены кражи, утайки и разбазаривание хлеба, распустил эти СОЗы, с доведением хлебо-планов к бывшим их членам как к индивидуальным хозяйствам.

Необходимо отметить, что стимулирование хлебопечения - снабжение промтоварами колхозов, еще не на должной высоте в ряде районов. В Первомайский р-н не завезли полагающегося количества мануфактуры и вместо нее направили негодный товар вроде лондонских шкафов и проч. Нововасильевский р-н получил всего 18 % причитающейся нормы. Ореховский - 61%. Промтовар, назначенный в Каменский р-н, попал в Никопольский р-н, а в Долинском р-не выпустили из виду сообщить периферии, что промтовары идут исключительно на стимулирование хлебопечения.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 1657, арк. 59-66. Копія.

* Дата радіонаради.

№ 192
АКТ ОБСТЕЖЕННЯ СТАНУ КОЛГОСПУ "ВІЛЬНИЙ ЖОВТЕНЬ"
ПО СКАРЗІ СЕЛЯН С. ЕРДЕЛІВКИ НА ОДЕЩИНІ ПРО ГОЛОДУВАННЯ⁶

19 січня 1932 р.

Акт

1932 року січня 19 дня я, член президії Новоархангельського РВК, голова райколгоспспілки т. Кириленко в присутності представника Скалівсько-Хуторської сільради т. Горбань та члена комісії сприяння РСІ колгоспу "Вільний Жовтень" т. Вабенко склав цього акта в слідуючому:

1. За дорученням президії РВК прибув до колгоспу "Вільний Жовтень" деревня Ерделівка Скалівсько-Хуторської сільради для обстеження стану колгоспу та перевірки фактів голодування членів колгоспу згідно з поданими жалобами до Центрального Виконавчого комітету гр. Бойченко Грицьком, Шостак Олександром, Солопун Прокопом, Солопун Калістратом, Мукосій Кирилом, Мукосій Василем та Мукосій Федонею, що пишуть в своїй жалобі, що члени колгоспу пухнуть з голоду. При президії до колгоспу зійшло чоловік 15 членів колгоспу жінок, які почали жалуватись, що нема хліба і указали, що маються пухлі од голоду, указали на сім'ю гр. Тумановського, котрий по вербівці зараз працює в Краматорському на виробництві, та на деяких інших членів колгоспу.

Перевіривши в присутності зазначених вище представників декілька хат і зокрема, зайшли до хати гр. Солопун Прокопа, що пише жалобу, застали його жінку і двоє дітей. В розговорах вона заявила, що ще пока їсти мають і, між іншим, на столі ворох пиріжків з сиром, на дворі більше десятка курей і власна корова, сам по соцстану Солопун середняк.

Перевірили квартиру Тумановського, що указали, що жінка його опухша, зовсім дома. її не застали і сім'я з 6 душ всі здорові. Правда, на запитання, чим вони питаються, дали відповідь, що лише буряком, але признаков голодування зовсім ніяких.

[2]. Коли викликав ще декого з підписавших жалобу, аби вони дійсно ствердили факти, що писано в акті та перевірити їх стан, то гр. Бойченко Гриць зовсім відмовився, що він ніякої жалоби не писан і під підпису відмовився, що то не його підпис. Шостак Петро зовсім неписьменний і також ніяких жалоб не писав, останні зовсім не з'явилися.

[3]. Разом з тим, виявлено окремі перекручений, коли бригада під керівництвом Камінського Михайла забирали у членів колгоспу по 20-30 фунт, зерна, що видано було колгоспом. Взято було у гр. Мукосій Тетяни 30 фунт, проса, що залишено для дитини її сина, що виїхав на виробництво. Також установлено, що деякі сім'ї вибувших на виробництво, як Тумановського, Солопун Калістрат та інші мають потребу в харчах.

Висновок: По перевірці ніякого голодування визнати не можна, то жалоба написана класово-ворожими агентами і підписи зроблені окремих бідняків, що зовсім не визнають своїх підписів. Разом з цим установлено окремі перекручення, та потреба в харчах двох - чотирьох сімей, виїхавших на виробництво. Зобов'язати сільраду за рахунок наявних у колгоспі зернових культур дати допомогу родинам, що виїхали організовано на виробництво, провести загальні збори колгоспу і з'ясувати справу боротьби за виконання планів хлібозаготівлі та виявити класововорожий елемент, та взяти повсякденне керівництво за роботою колгоспа "Вільний Жовтень".

Відносно кукурузи, що пишуть в жалобі, що забрала сільрада для коней, то голова колгоспу т. Зарва заявив, що 45 пуд. кукурузи 2-го сорту, що "Союзхліб" відмовився прийняти, повернуто сільраді, як фураж в рахунок заборгованості КВД минулого року. Про що й складено цього акта.

Член президії РВК *Кириленко*
Представник сільради *Горбань*
Голова сільКНС *Бабенко*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 82-83. Оригінал. Рукопис.

№ 193
ЛИСТ ДО Й. В. СТАЛІНА РОБІТНИКА К. А. БАРТКА
ПРО ДОДАТКОВИЙ ПЛАН ХЛБЗДАЧІ Й ПРИНИЖЕННЯ ГІДНОСТІ ЙОГО
БАТЬКА
З С МАЧУХИ НА ВІННИЧЧИНІ ПІД ЧАС ХЛБЗОАГОТІВЛІ

20 січня 1932 р.

Лично тов. Сталину
от рабочего гор. Одессы, ул. Торговая № 3, кв. 13
Бартка Корнея Архиповича

Жалоба

Прошу рассмотреть и принять во внимание. Мой отец живет в с. Мачухе Брацлавского р-на УССР. Бартко Архип Л. до революции был бедняк. В настоящее время колхозник и инвалид. Получил от колхоза врожаю всего 35 пуд. всех культур. Из них было отдано государству 22 пуда и на семена 9 пуд., из них осталось кушать 4 пуда. Семья из четырех человек - отец 60 лет, мать 58 лет, сестра 18 лет, брат 9 лет. Несмотря на это, местная власть вторично облагает отца 28 пуд., зная о том, что хлеба нет, и пришли последних 3 пуда зерна забрали. И осталось 20 фунт. гороха, хотели забрать, но отец не хотел дать, так они его назвали злейшим неплательщиком и арестовали, посадили на 4 дня и написали бумажку такую: "Я злісний контрактант Бартко Архип, сховав свій хліб в ямі і не хочу його здати раддержаві". При сем прилагаю эту записку⁷, которую писал представитель района т. Щафира. И много таких фактов делается. А посему прошу принять на это соответствующие меры⁸.

20.I. 31 р. Проситель *Бартко*

Эту бумажку прицепили до головы отца и водили по селу, грубо обращались и называли разными бранными словами.

В чем и подписуюсь *Бартко*

Мое социальное положение в настоящее время рабочий, бывший комсостав, демобилизован 1929 г.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 424. Оригінал. Рукопис.

№ 194
МАТЕРІАЛИ ГЛІСІНСЬКОГО ДІЛЬНИЧНОГО ПРОКУРОРА НАДІСЛАНІ ДО
ВУЦВКУ,

ПРО БЕЗЗАКОННЯ ПІД ЧАС ХЛІБОЗАГОТІВЛІ В С. БДЖІЛЬНОМУ ТЕПЛИЦЬКОГО Р-НУ НА ВІННИЧЧИНІ

22 січня 1932 р.

До Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету,
приймальна голови ВУЦВК

На Ваше відношення від 15 січня 1932 р. за № ПР про перевірку скарги гр. Литвинюка Т. С про перекручення директив уряду та партії в с. Бджільному Теплицького р-ну повідомляю, що по даній справі провадиться слідство з 15.І. 32 р., і вже допитана ціла низка осіб і поки що матеріали попереднього слідства свідчать, що в с. Бджільному Теплицького р-ну бригади по хлібозаготівлі під керівництвом уповноваженого РПК тов. Олексюка, він же голова райколгоспспілки, допустили цілу низку грубого ламання директив уряду і партії під час проведення цієї важливої політгосподарчої кампанії, які полягають в тому, що бригада складалась з майже 400 осіб, яку тов. Олексюк назвав "Загін - летюча ескадрилья". В селі було організовано кілька штабів, з них один головний штаб, начальником якого був Олексюк.

По показах секретаря партосередку Федоренка Юхима та голови сільради Судака Кіндрата село було переведено на військовий стан, члени бригади по 2 чоловіка були розташовані по селянах, які не виконали хлібозаготівлі. Їм покладено було на цих селян утримувати та кормити цих членів бригади до того часу, поки не виконають хлібозаготівлю. В селі проводилися поголовні обшуки у всіх без винятку колгоспників, бідняків та середняків. Для харчування бригади забирали у селян без всякого обліку вівці, кури, мед та інші продукти. По не досить повним даним бригадою забрано та зарізано 34 барана та 8 пудів меду, курей ловили у селян та забирали без всякого обліку, як це свідчить голова сільради тов. Судак. За невиконання того чи іншого розпорядження начальників штаба колгоспників штрафували на 50, а то і 100 % трудовнів. Селян, незалежно від їх соціального походження, викликали до штабів, з якими брутально поводитись, наносили різні образи та фізичні знущання.

Наприклад, гр. Красноперий Гилько 67 років, середняк, пояснює, що його викликали в штаб і коли він явився, над ним почали знущатися, дьоргали його за бороду, а потім сірниками підсмалювали йому бороду. Коло штабу було багато людей, а штаб був охороняємий виконавцями, які нікого не пускали в хату, а також з хати на двір. Гр. Губаль Олександра, біднячка, свідчить що дивлячись на те, що вона виконала все, що з неї належало по хлібозаготівлі, до неї з'явилася бригада, в особах Верхмилера і Ткачука Кирила й забрали в неї весь хліб. А коли вона стала домагатися, аби їй повернули, її почали ругати матом, угрожали розборкою хати, крім того, над нею знущались, піднімали на ній плаття при тут же сидівших її дітях. А одного разу визвали її в штаб і там погрожували облили керосином, запалити та вивезти за село. Крім того, що вона вагітна, її штовхали в груди.

Мається ще низка свідчень, що [були] подібні вчинки бригади на селі. Для більшої для Вас ясності справи прикладаю при цьому копії свідчень громадян, а саме: голови сільради Судака Кіндрата, секретаря осередку Федоренка Юхима, громадян Стойка Онуфрія, Івасенка Онисія, Судака Яківа, Мельника Юхима, Шкіндера Степана, Губаль Олександри та Білоконя Петра.

Разом з тим повідомляю, що по справі заарештовано 6 осіб, які творили безчинства. Дано пропозицію слідчим органам повністю закінчити слідство до 26 січня 1932 р., зокрема, дано розпорядження виявити всіх по соцстану потерпілих та виявити, скільки в дійсності було знищено бригадою в селі худоби, курей та ін. продуктів та майна. Після закінчення слідства копію винувального висновку слідства буде надіслано Вам.

Додаток: покази свідків по справі.

Дільничний прокурор *Горний*

[Додаток №1]

Протокол допроса свидетеля

1932 г. января месяца 19-го дня пом. уполномоченный 00 * райотдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля Федоренко, который дал о себе такие сведения:

Фамилия, имя, отчество - Федоренко Евфим Прохорович, возраст - 31, место рождения - с. Холодовка, социальное положение - бедняк, имущественное положение - член колхоза, гражданство - УССР, образование - низшее, национальность - украинец, семейное положение - женат, категория воинского учета - на учете, профессия - хлебопашец, место службы или должность, или род занятий - работаю секретарем партийной ячейки с. Пчельная, сведения о судимости и нахождения под следствием - нет, партийная принадлежность - член ВКП(б) с 1924 г., состоит ли в профсоюзе - член союза "Робос", точный адрес - с. Пчельная, социальное и политическое прошлое - **.

Будучи допрошенным по существу дела свидетель показал следующее:

"Ранее я работал уполномоченным райвыконкома по хлебозаготовке в с. Степановке, потом был переброшен в с. Пчельная. 9 октября в с. Пчельная приехал уполномоченный тов. Алексюк, который сразу же затребовал кроме бригад из жителей с. Пчельная еще из зоотехникума с. Комаровки, из местечка Теплика, а в село приехали к нам человек 50-60. Первое ого мероприятие было - это организация главного штаба, при котором был отряд человек из 50-60, которым и руководил сам Алексюк. Отряд этот он называл "моя летучая эскадрилья". Отряд этот всегда проходил по селу в строю под командой Алексюка с песней. Сам Алексюк ехал впереди отряда верхом на лошади. Предлагал мне несколько раз принять команду, т. е. быть командиром. Сразу же на пленуме сельсовета, а потом на парткомсомольской нараде Алексюк провел предложение, внесенное им же, обезличить кулака, т. е. по его соображениям 6 %. Возражений на его предложение не было никаких, предложение его было принято и проведено в жизнь.

Обезличка проходила следующим образом: у всех 6 % забирали весь хлеб, крупу, необмолоченные снопы, забирали также мясо, сало и шкуры. Эта обезличка продолжалась дней 5-6. Организацией главного штаба и руководством своим Алексюк добился того, что совершенно обезличил партийное, а также со стороны сельсовета всякое руководство.

Все организации - как партячейку, сельсовет, правление колхоза и комсомол - возглавлял сам главный штаб в лице его руководителя Алексюка. Все пленумы, собрания, и совещания всех этих организаций, открывал и проводил сам Алексюк, причем вносил исключительно только свои предложения, не давая никому их обсуждать, а также и вообще выступать.

Второе проведенное мероприятие Алексюка на партсовещании было - организация кутковых штабов и снятие бесспорное хлеба у 40 % контрактантов, не выполнивших хлебо [поставки]. Проводилось это следующим порядком: каждый штаб должен был забрать у 40 % селян, невзирая на его соцположение, весь имеющийся у него хлеб и крупу, причем оставляя ему от 2 до 5 пуд. на семью.

Что же касается главного штаба, то таковой еще существовал и при организации кутковых штабов, но через некоторое время Алексюк его распустил, по какой причине - я не знаю. После организации этих штабов возник вопрос, где кормить людей, работающих в этих штабах, считая и пчелянских (было человек 70-80). Тогда Алексюк поместил по 2 человека на квартиру исключительно к селянам [хут.] Червоной долины, которые не выполнили плана хлебозаготовки, на полное иждивение, преследуя этим следующую цель. Как пример привожу по этому вопросу его слова: "Дядьку надоест кормить и держать два человека, тогда он согласится лучше выполнить свой план и избавиться от едоков", что было и проделано. Селянину, к которому помещали едоков, объявляли, что он должен их держать на квартире и кормить до тех пор, пока он не вывезет свой хлеб, и только после этого помещенные к нему квартиранты будут от него сняты. Также Алексюк говорил, что штабы должны сами себе находить харчи, указывая как пример руководителя штаба 2-й сотни Верхмилера, [с] разрешения Алексюка забирал на харчи штаба овец, бычков, сало от тайного убоя. Фактически же дело вошло в систематический характер, бригады забирала, кроме вышеуказанного, еще курен, мед, крупу, капусту, огурцы и т. д.

По установке Алексюка, если не хватало у 6 % - забирать себе на харчи у середняка и бедняка, все утаивая от продналога. Я лично несколько раз задавал ему вопрос, какими средствами мы будем и когда рассчитываться. На это он мне отвечал: "Этот вопрос по сравнению с хлебозаготовкой ерунда, мы будем с ними рассчитываться после проведения кампании из средств, которые вносят за штраф, а в конце-концов я уплачу из своих средств", т. е. из средств колхозспилки - Алексюк по занимаемой должности председатель колхозспилки.

Предложение уплаты за счет штрафных сумм и послужило усилению наложения штрафов по селу. Не помню точно какого числа Алексюк собрал собрание колхоза "Новое життя", где вынес следующее решение: забрать под метелку весь хлеб у колхозников с необобщественной озимки, оштрафовав таковых незачетом всех выработанных ими в колхозе трудодней. Такое предложение было проведено им в жизнь, забрали хлеб, примерно, у 6 человек, причем исключили из колхоза, также оштрафовав их на 100 и 50 % трудодней. По остальным же колхозам забрали хлеб и исключили из колхоза без штрафа человек 30-35.

В декабре месяце (2-го или 3-го числа) Алексюк мне написал следующее распоряжение: "Договорившись с председателем сельсовета, а также с активом, необходимо сделать и я предлагаю - ввиду несдачи большого процента буряка по нашему селу, организовать весь актив села и человек 400-500 колхозников для охвата обыском всего села - под видом обыска буряка необходимо искать хлеб. Обыски проводить поголовно у всех, не исключая колхозников и бедняков". Но благодаря тому, что Алексюк выехал совершенно из нашего села, это мероприятие, т. е. обыски, мы уже проводили без него. Всего организовано для обысков было человек 200, обыскано было все село, хлеба забрали пудов 250. По этому вопросу я интересовался и задавал вопрос о правильности нашего действия в отношении обысков приехавшему на другой день председателю райисполкома тов. Белошапке, который мне ответил, что такой установки райисполком не давал. Я же, получив эту записку от Алексюка, думал, что поскольку он является членом райисполкома, а также кандидатом бюро райпарткома, то значит он получил такую установку, тем более, что он мне часто говорил, "чего ты волнуешься, я кандидат бюро райпарткома и не ты, а я буду отвечать". Кроме того, если я начинаю ему что-нибудь говорить, т. е. о какой-либо неправильности, он моментально обвинял меня в срыве хлебозаготовки и оппортунизме с моей стороны.

Массовой работы во время пребывания Алексюка в селе совершенно никакой не проводилось, и характерно то, что при массовых обысках, проводимых Алексюком, поступило меньше хлеба, чем при проводимой массовой работе после его отъезда из села.

Примером может послужить следующее: при массовых обысках с 10.XI. по 4.XII. 1931 г. поступило 200-210 ц хлеба, при массовой работе, которую начали с 7.XII., поступило [за] 7.XII.- 25-27.XII.- 800 ц.

Что же касается барахольства и забирая продукты у крестьян, то благодаря той зарядке, которую дал Алексюк, [это] продолжалось и после его отъезда, в особенности по 2-й и 3-й сотням. В отношении же тех издевательств, которые имели место, я слышал, но выявить не мог, и поэтому сам лично, слыша эти слухи, сообщал в район о том, что кулаки подняли голову и провоцируют бригады. Как-то раз во время разговора с ним я высказывал свои опасения в отношении его извращений.

Тогда он мне ответил: "Ерунда, бояться нечего, никаких волынок и восстаний быть не может, у нас на сегодняшний день 70 % колхозников.

Вот я был в с. Сокирянах, где проводил на поселке общее собрание, называл им, кто у них кулак и кто подкулачник, также заявил на собрании, что такой-то арестован, после чего взбунтовалось все собрание для того, чтобы не давать производить аресты. Когда мы шли с собрания в село, то за нами пошли и все присутствующие на собрании. Я им сказал - "чего вы идете за нами, я с вами завтра успею рассчитаться".

Они же подумали, что я их испугался и обманул, сказав, что рассчитаюсь завтра, а когда они уйдут - вернусь ночью и арестую того, [на] которого сказал. Вернулись все обратно и залегли сетью вокруг своего поселка для того, чтобы не пустить нас в поселок, причем залегли все с вилами".

Больше по делу показать не могу ничего. Записано с моих слов верно, мне прочитано, в чем и расписываюсь.

Федоренко"

Допросил Кручко

Згідно: корреспондент прокуратуры [підпис]***

[Додаток № 2]

Протокол допроса свидетеля

1932 г., января 20-го дня пом. уполномоченный 00 райотдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля гр-на Судака, который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя, отчество - Судак Кондрат Семенович, возраст - 28 лет, место рождения - с. Пчельная, социальное положение - бедняк, имущественное положение - одна хата, член колхоза, гражданство - УССР, образование - низшее, национальность - украинец, семейное положение - женат, профессия - хлебопашество, место службы и должность, или род занятий - работаю председателем сельсовета, сведения о судимости и нахождении под следствием - нет, партийная принадлежность - член ВКП(б) с 1930 г., состоит ли в профсоюзе - нет, точный адрес - с. Пчельная, социальное политическое прошлое - **.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89-й УК УССР по существу дела свидетель показал следующее:

"Председателем сельсовета я заступил работать 14 октября 1931 г. Уполномоченным райисполкома по хлебозаготовке в то время был Алексюк, который заставил меня принять на себя бригаду. Таким образом, я работал как старший бригадир на сотне, не имея совершенно никакого отношения к сельсовету. Когда же я сказал ему, что я как председатель сельсовета совершенно оторван и не знаю еще работы, а отвечать придется мне, Алексюк на это мне ответил - "ты можешь работать на сотне, а я как уполномоченный отвечаю за все проводимые кампании". Так я остался работать бригадиром и на дальше с той только разницей, что мне применили сотню, которая находилась ближе к сельсовету.

10 октября Алексюком был организован главный штаб на одной квартире, куда входили 45 человек, руководил этим штабом сам Алексюк. Штаб этот носил форму военного коммунизма, т. е. переходя от одной сотни на другую выстраивались и шли под командой Алексюка, который ехал впереди верхом на лошади. Позже Алексюк организовал штабы по сотням, но одновременно и еще существовал главный штаб. Благодаря тому, что был главный штаб, который взял на себя все руководство всеми работами и всей жизнью села, организации - партячейка, сельсовет, комсомольская и правление колхозов - совершенно были обезличены, а работали так, как скажет Алексюк. Все члены бригад питались исключительно теми продуктами, которые забирали у крестьян, а забирали овец, бычков, масло, яйца, мед и т. д. На овец и бычков у забираемого давали ему расписку, на остальные же продукты совершенно не давали ничего, а потому учесть у кого сколько было забрано совершенно не было никакой возможности.

Так же по указанию Алексюка к несдатчикам хлеба были поставлены на квартиру по 2 человека членов бригад, которые должны были там жить и там же кормиться, а также имели право забирать с квартиры хлеб. Крестьянину, к которому ставили па квартиру, объявляли, что он их должен держать у себя и кормить до того времени, пока не сдаст хлеб. По указанию Алексюка также забирали весь хлеб у членов колхоза, у которых еще не обобществлен озимый посев. За наказание в несдаче их штрафовали ликвидацией всех заработанных ими трудодней на 50 и 100 %. Также одновременно исключали из колхоза.

Перед самым отъездом Алексюка из села он мне написал распоряжение о том, чтобы организовать человек 400 колхозников, с которыми сделать повальный обыск по селу. Искать нужно было хлеб, но итти с обыском под видом буряка, что нами было и проделано. Всего организовано было человек 200, обыскано было все село, хлеба нашли всего пудов 100. Что же касается избиений, а также всевозможных издевательств, чинимых членами бригад, я о таковых совершенно ничего не слышал, тем более, что никто, ни один человек мне ни о чем не заявил. Всего забрано продуктов и учтенных, на которые даны расписки, 34 шт. овец, 7 пуд, меду, уплачено за 24 шт. овец и за 2 пуда меду, платилось из штрафных сумм. Больше по делу показать не могу ничего. Записано верно, мне прочитано, в чем и расписываюсь.

Судак"

Допросил *Кручко*
Верно: корреспондент прокуратуры [*підпис*]

[Додаток № 3]

Протокол допроса свидетеля

1932 г. января месяца 17-го дня помуполномоченный ОО рай(гор) отдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля Мельника, который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя, отчество - Мельник Ефрем Онисьевич, возраст - 41, место рождения - с. Пчельная, социальное положение - бедняк, имущественное положение - хата, 3 га земли, 1 лошадь, гражданство - УССР, образование - малограмотный, национальность - украинец, семейное положение - женат, категория воинского учета - снят, профессия - хлебопашец, место службы и должность или род занятий - работаю дома, сведения о судимости и нахождении под следствием - нет, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - член КНС с 1928 г., точный адрес - с. Пчельная, социальное и политическое прошлое - **.

Будучи допрошенным по существу дела, обвиняемый **** показал следующее: "В декабре месяце, не помню точно какого числа, меня вызывали в штаб 3-й сотни, откуда послали в штаб 2-й сотни, где меня начали ругать матом с требованием сказать, где я спрятал хлеб. Ругали меня Верхмилер и Ткачук Кирилл, 3-й член бригады - Слободяник, женщина, надевала мне на голову дырявый стул, требуя, чтобы я сказал, где запрятан хлеб. После этого заставили меня выйти во двор. Когда же я вышел, Верхмилер заставил выконавця сказать мне, чтобы я- пришел снова. Прийдя обратно в хату, Верхмилер сказал: "Кто тебя сюда звал, уходи отсюда", причем добавляя свои слова матом. Когда я выходил обратно на двор, меня звали снова, после чего повторялось то же [самое]. И так меня вызывали и выгоняли до тех пор, пока стоявшие на дворе люди не посоветовали мне больше не заходить. Перед этим, когда вас было в хате несколько человек, Верхмилер заставлял нас страшить друг друга следующими словами: "Почему ты не сдал хлеб, как тебе не стыдно". Также заставлял меня целоваться с Белоконом Петром.

Вскорости после этого меня вызвали снова в штаб 3-й сотни, где были следующие: Семенюк, Ткачук Андрей, Воевода Кирилл и Шеремета Семен. В это время возле хаты штаба собрались селяне сотни на собрание. Когда же я пошел в хату, Семенюк заставил выконавця Мельника Владимира и Гарбуза Хому отогнать людей дальше от окна, самим же стоять возле окон, после чего Семенюк притушил лампу, начал меня толкать в бока. Также толкали меня, кроме Семенюка, Ткачук и Воевода Кирилл. Помимо того, что меня толкали в бока с требованием указать, где я спрятал хлеб, Семенюк схватил меня за усы и начал тянуть, потом ударил меня в лицо, от чего у меня из носа пошла кровь, только после этого я начал кричать.

Они же, схватив меня, вытолкали во двор, ожидавшие собрания селяне слышали, что я закричал, и когда меня вытолкали, зажгли спичку, увидели у меня на носу кровь, начали кричать о том, что их вызвали не на собрание, а посмотреть, как бригада бьет людей. Как раз подошел в это время член сельсовета Паукчак Павел и составил акт па лиц, которые кричали, после чего все, на которых составили акт, пошли в сельсовет, где председатель сельсовета оштрафовал всех по 10 руб. Добавляю, что кроме избиения, меня также заставляли лезть под кровать. Больше показать не могу ничего. Записано с моих слов верно, мне прочитано, в чем и расписываюсь.

Мельник"

Допросил Кручко

[Додаток № 4]

Протокол допроса свидетеля

1932 г. января месяца 18-го дня помуполномоченный 00 райотдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля Шкиндера, который дал о себе такие сведения:

Фамилия, имя и отчество - Шкиндер Степан Филимонович, возраст - 39, место рождения - с. Пчельная, социальное положение - 6 %, имущественное положение - хата, клуня, 2 лошака, 3-е овец, 4,50 га земли, гражданство - УССР, образование - низшее, национальность - украинец, семейное положение - женат, категория воинского учета - на учете, профессия - хлебопашец, место службы и должность, или род занятий - работаю дома, сведения о судимости и нахождении под следствием - нет, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - нет, точный адрес - с. Пчельная социальное и политическое прошлое - *.

Будучи допрошенным по существу дела, свидетель показал следующее: "В декабре месяце меня вызвали в штаб 2-й сотни, где спросили у меня, выполнил ли я план хлебозаготовки. Я ответил, что выполнил и с тем они меня отпустили домой. Но вскоре после этого бригада 2-й сотни пришла ко мне домой и несмотря на то, что никакой [у] меня финансовой задолженности не было, забрали у меня 2 пуда сои и 2,5 пуда зерна. Вторично придя ко мне домой, у меня забрали примерно пудов 7 гречки и опять 1 пуд зерна. В общем эта бригада приходила ко мне 7 или 8 раз. Всего у меня забрали следующее: 2 пуда сои, 3,5 пуда зерна, т. е. семечек, 7 пуд гречки, 3 пуда 5 фунт, сеяной муки, 2 боченка (пуда по 3-6 каждому) соленой капусты, боченок соленых огурцов, фунтов 20 меду, 1 пуд пшена, 1,5 пуда ячменных круп, макотру сеяной муки фунтов на 20, две доски, 12 шт. кур. и 2 вычиненных овечих шкурки. Большею частью ко мне приходили Верхмилер и Ткачук Евтух. Несколько раз также приходил с ними и Ткачук Павел. Курей у меня они ловили по двору сами, причем гонялись за курьми с палками для того, чтобы скорее ее поймать, т. е. убить палкою. Больше по делу показать ничего не могу, записано с моих слов верно, мне прочитано, в чем в расписываюсь.

Шкиндер"

Допросил *Кручко*

Верно: корреспондент прокуратуры [подпись]

[Додаток №5]

Протокол допроса обвиняемого *****

1932 г. января месяца 17-го дня помуполномоченный 00 рай (гор) отдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля Красноперого, который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя и отчество - Красноперый Зинько Теслевич, возраст - 67, место рождения - с. Пчельная, социальное положение - середняк, имущественное положение - 5 га земли, 2 лошади, гражданство - УССР, образование - малограмотный, национальность - украинец, семейное положение - женат, категория воинского учета - не состою, профессия - хлебопашец, место службы и должность, или род занятий - работаю дома, сведения о судимости и нахождении под следствием - нет, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - нет, точный адрес - с. Пчельная, социальное положение и политическое прошлое - **.

Будучи допрошенным по существу, дела, обвиняемый показал следующее: "В начале января месяца меня вызвали в штаб, где были Семенюк, Мороз, Ткачук Андрей, Олейник, Хоменко и выконавец Шеремета Семен. Когда я явился, мне ничего не сказали, зачем меня позвали, также ничего и не спросили, но только заставили меня сесть на лавку, причем показали на самый край. Я догадался, что они хотят что-то со мной сделать, и потому сел очень легко. И в это же время стоявший по другую сторону лавки Стасюк дернул ее, чтобы я упал, но благодаря тому, что я легко сидел, не упал. После этого меня начали Ткачук и Стасюк

насиленно усаживать на лавку, стоявший за столом Семенюк все время прикручивал лампу и кричал: "Что вы долго с ним морочитесь, не можете его хорошо скрутить и усадить". Я же все время упирался и не хотел сесть. Вырвавшись, я сел на кровать, откуда они меня все же старались стащить. Все это время они меня ругали матом.

После этого усаживания Ткачук начал меня дергать за бороду со следующими словами: "Раньше у тебя была большая борода, лучше можно было ухватиться, теперь же подрезал и никак хорошо не возьмешь". После чего он вынул спички, стал зажигать, стараясь присмалить мне бороду. И только благодаря тому, что я все время не давался, он сжег 4 спички и успел присмалить только немного, после чего меня взяли за плечи и вывели на самый двор через другую хату для того, чтобы я не мог остановиться в другой хате и никому ничего не сказал бы, так как там стоял еще целый ряд лиц, ожидавших своей очереди зайти. За дверями же на дворе стоял выконавец Шеремета Семен, не пропускавший никого в хату, а также с хаты на двор.

Кроме всего этого, ко мне несколько раз приходили домой Семенюк, Стасюк, Мороз, Ткачук, Олейник и Габенко. И за все это время у меня выловили во дворе 6 шт. кур., [взяли] прядиво, сапоги, грабли бураковые и маленькое кувадло. Но по распоряжению уполномоченного райвиконкома Виваля и предрайвиконкома Белошапка мне вернули сразу назад прядиво. Что же касается остального, то за сапоги я ходил неделю, пока отдали, а больше не отдали ничего. Больше по делу показать не могу ничего. Записано с моих слов верно, что прочитано, в чем и расписываюсь.

Красноперый"

Допросил *Кручко*
Верно: корреспондент [підпис]

[Додаток № 6]

Протокол допроса свидетеля

1932 г. января 20-го дня помуполномоченного 00 райотдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля гр-на Стойко, который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя и отчество - Стойко Онуфрий Моисеевич, возраст - 57 лет, место рождения - село Пчельная, социальное положение - 6 %, имущественное положение - неимущий, гражданство - УССР, образование - малограмотный, национальность - украинец, семейное положение - женат, профессия - хлебопашец, место службы и должность, или род занятий - работаю дома, сведения о судимости и нахождении под следствием - нет, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - нет, точный адрес - село Пчельная, социальное и политическое, прошлое - **.

Будучи предупрежденной о содержании ст. 89-й УК УССР по существу дела, свидетель показал следующее: "Возложенный на меня план хлебозаготовки я выполнил полностью и с превышением и, несмотря на это, меня вызвали в штаб 4-й сотни. Поскольку я житель 4-й сотни, отсюда послали в штаб 3-й сотни, где были старший бригадир штаба Семенюк и Ткачук Федот. За хлеб у меня не спрашивали совершенно ничего, но предложили мне подписаться на 40 руб. позыки, от чего я не отказался, но сказал им, что денег у меня сейчас нет, а выплачу я тогда, когда получу деньги за сданный хлеб. Несмотря на то, что хлеб я сдал и от позыки не отказался, Семенюк взял меня за бороду и потянул ее, сказав: "Хорошая борода, нужно ее осмалить". После чего подошел ко мне Ткачук, который и толкнул меня

под бок. И заставили меня лезть под кровать со словами: "Лезь, собака, под кровать, куркульская твоя морда". Все это сопровождалось отчаяннейшей матерщиной. Под кровать я не полез, потому что там так было низко, что не пролез бы и ребенок. Домой приходили старший бригадир Далекий Мефодий и Хрущ Феофил. Забрали у меня следующее (прилагается список). Больше по делу показать не могу ничего. Записано верно, мне прочитано и в чем и расписываюсь.

Стойко"

Допросил *Кручко*

"Список забранных речей у Стойко:

1) часи-будильник; 2) шлеи портяні з посторонками; 3) дні цари нашилників ремінних з ціпками; 4) один ремінь з посторонками; 5) відро; 6) долото; 7) кружало толстой проволоки; 8) кадушки з пашнею; 9) 2 посуду з керосіном - стекляна і жестяна; 10) скатерка, 11) 1 ніж для колки свиней; 12) бабка для клепки кос; 13) 3 фури дров; 14) 2 фури сіна, 15) трое курей. Прохор І саков Воевода і Федот Іванович Ткачук".

Все вышеназванные вещи забраны у меня бригадирами Далеким Мефодием и Филатом Хрущом. Крім цього, все зерно, мука, пшено, крупа выкачаны до фунта. План виконаний з перевищенням, но зате я й діти голодають.

Стойко Онуфрій Мусіїв
Згідно: кореспондент [підпис]

[Додаток № 7]

Протокол допроса свидетеля

1932 года, января 20-го дня уполномоченный Тепликского райотдела Виноперсектора ГПУ допросил в качестве свидетеля гр-на с. Пчельн Тепликского р-на, который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя и отчество - Белоконь Петро Игнатъевич, возраст - 40 лет, место рождения - с. Пчельная Тепликского р-на, социальное положение - бедняк, имущественное положение - земли 3 дес, хата, клуна, сарай, 2 овцы, гражданство - УССР, образование - малограмотный, национальность - украинец, семейное положение - женат, 7 членов семьи, профессия - хлебопашество, место службы и должность, или род занятий - домашнее индивидуальное хозяйство, сведения о судимости и нахождении под следствием - под судом не был, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - не состоит, точный адрес - с. Пчельная Тепликского р-на, социальное и политическое прошлое - **.

Будучи предупрежденный о содержании ст. 89-й УК УССР по существу дела, свидетель показал следующее: "Не помню, какого числа было созвано общее собрание всего села как выполнивших, так и не выполнивших хлебозаготовку. Всех тех, которые выполнили свое задание, оставили в помещении, а всех тех, которые не выполнили, выгнали на двор на мороз, и после вызывали в штаб по одному человеку. Нас с гр-ном Юхремом ***** Мельником двоих зазвали в штаб, поставили нас рядом и заставили нас спрашивать один другого: "Ты выполнил хлебозаготовку или нет?", "А ты почему не выполнил?" Мы с Мельником Юхремом один на вопрос другого отвечали, почему мы не выполнили хлебозаготовку, а комиссия смеялась. После того, нас заставили сесть на стул, потом встать. Мы встаем,

отвечаем на вопрос бригадира Верхмилера, а тем временем принимают стулья, после чего говорят нам садиться, и так как стулья приняты, мы падаем на землю. Я таким образом упал два раза. Заставляли нас крутиться, чтобы на нас смотрела вся публика, что мы не выполнили хлебозаготовку.

После того, как меня освободили из помещения штаба, где надо мною устраивали насмешку, я вышел на двор, пошел домой и больше не являлся. Так же само как и меня, заставляли крутиться и Мельника Юхрема, дадут отдохнуть, а потом опять заставляли крутиться и падать. Все мною сказано и записано в протокол правильно, в чем и расписываюсь.

Петро Белоконь"

Допросил Дудко
Згідно: корреспондент [підпис]

[Додаток № 8]

Протокол допроса свидетеля

1932 года января 20-го дня помуполномоченного 00 райотдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля гр-на Губаль который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя, отчество - Губаль Александра Иосифовна, возраст - 40 лет, место рождения - с. Пчельная, социальное положение - бедняк, имущественное положение - одна хата, гражданство - УССР, образование - малограмотная, национальность - украинка, семейное положение - замужняя, профессия - домохозяйка, место службы и должность, или род занятий - муж работает возле скота в "Укрмясе", сведения о судимости и нахождении под следствием - нет, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - нет, точный адрес - с. Пчельная, социальное и политическое прошлое - **.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89-й УК УССР по существу дела, свидетель показал следующее: "Свой план хлебозаготовки я выполнила через колхоз и несмотря на то, что за мной не было никакой задолженности, во время моего отсутствия пришла бригада 2-й сотни Верхмилер, Ткачук Евтух и Ткачук Кирилл, которые и забрали весь имеющийся у меня дома хлеб, а также, 1,5 пуда семечек. На мой вопрос детям, где эта бригада, они мне ответили, что пошли к моему соседу Филиппу Корчаку, куда пошла и я для того, чтобы попросить у них вернуть мне часть забранного хлеба. Прийдя к Корчаку, я застала бригаду за ужином, которые мне сказали, чтобы я шла к уполномоченному в сельсовет. Я так и сделала, т. е. пошла в сельсовет, но уполномоченного там не застала.

На другой день вечером они снова пришли ко мне домой, Верхмилер стал возле сундука, Ткачук начал стучать кулаком по столу и ругать меня матом из-за того, что я сказала одной женщине о том, что бригада ужинает у Корчака. Ругал меня и говорил: "Зачем ты сказала, ты за эти слова пойдешь пастись на долину, а хату твою разберем.". Ткачук же Евтух сел возле меня и начал лезть обниматься. Тогда я пересела на другое место и сказала, что "если пришли что забирать, то берите, но не лезьте ко мне". Несмотря на это, он опять подошел ко мне и стал поднимать мне платье, здесь же в хате сидели мои дети, все это сопровождалось сильнейшей руганью.

Как-то после этого я случайно заметила, что Корчаку привез Ткачук Сергей несколько мешков хлеба. Ткачук Сергей считается кулаком, Корчаку доводится родственником. После этого Корчак вез спирт из завода, проезжая мимо дома, оттуда вышел его брат Куприян,

набрал спирта и принес домой. Я же через 3 дня была на собрании, где видела Верхмилера и при всех ему сказала о том, что Корчак перепрятывает кулацкий хлеб, а также краденный спирт. Но Верхмилер меня отогнал и сказал, что не имеет времени со мной разговаривать. Я, несмотря на это, пошла в сельсовет и заявила другим бригадирам Качуру и Хрущу Феофилу, которые, и пошли с обыском к Корчаку. Мои слова подтвердились тем, что у Корчака нашли 3,5 мешка хлеба и эфир, не знаю точно сколько. Спирта не нашли, но нашли пустую посуду из-под спирта. После того, как у Корчака забрали хлеб, он нажалился Верхмилеру, который ему сказал - "сегодня будут сборы, вы ее и возьмите в работу". Этим же вечером меня вызвали в штаб, где были Верхмилер, Ткачук Кирилл, Корчак Филипп и Сойко Явдоха, которая перепрятывала хлеб в кровати своего брата - 6 % и найденного по моему заявлению. Верхмилер сразу же начал стучать кулаком по столу и говорить, обращаясь к Корчаку и Сойко: "Почему вы до сих пор не убьете такую сволочь", сам же в это время страшно ругаясь. После этого Сойка начала меня ругать и толкать в грудь, не обращая внимания на то, что я беременна. Корчак же сказал: "Мы ее убивать не будем, а только обольем керосином, выведем за село и там подпалим - пусть сгорит".

За окнами стояли Гулько Соломин и Демянишин Андрей, которые до этого были в штабе и с моим появлением которых выгнали. Слыша все это, они побежали ко мне домой. Больше по делу показать не могу ничего. Записано с моих слов верно, мне прочитано, в чем и расписываюсь.

Губань"

Допросил *Кручко*
Згідно: корреспондент [*підпис*]

(Додаток № 9)

Протокол допроса свидетеля

1932 г., января 20-го дня помуполномоченный 00 райотдела Виноперсектора ГПУ Кручко допросил в качестве свидетеля гр-на Ивасенко, который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя и отчество - Ивасенко Онисий Васильевич, возраст - 40 лет, место рождения - с. Пчельная, социальное положение - маломощный середняк, имущественное положение - хата, клуня, двое лошадей, 1 корова, гражданство - УССР, образование - домашнее, национальность - украинец, семейное положение - женат, профессия - хлебопашец, место службы и должность, или род занятий - работаю дома, сведения о судимости и нахождения под следствием - был под судом в 1931 г. за невыполнение обязанностей, был оправдан, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - нет, точный адрес - с. Пчельная, социальное и политическое положение - **.

Будучи предупрежденный о содержании ст. 89-й УК УССР по существу дела, свидетель показал следующее: "При штабе 2-й сотни я находился на обязанностях десятихатника. Моя обязанность заключалась в том, что я должен был созвать тех людей, которые нужны были штабу, а также ходил с бригадой по моему десятку в том случае, если бригада шла туда с обыском. Я знаю, что практиковался следующий метод: ночью я сзывал для штаба людей, которые выполнили свой план по хлебозаготовке, людей этих помещали в хаты вместе с бригадой, потом вызывали несдатчиков, которые должны были ожидать, невзирая на мороз, на дворе, а по одному зазывались в хату, но что там с ними говорили или делали я не знаю, так как в хату я не заходил.

Не помню точно, кажется, 1 января Судак Яков хотел ехать на мельницу, так как ему дали справку на помол. Для этой цели он приготовил лошадь и сани, но не успел он выехать, как пришли Верхмилер и забрал у него лошадь с санями, а также и тот хлеб, который он на мельницу вез. Лошадь эту гоняли до часов 12 ночи вместе с Судаком Яковом. Часов в 10 вечера этого же дня Судак был, т. е. ожидал с лошадью возле штаба, куда вскорости вызвали и его, откуда он вышел с плачем. На мой вопрос, почему он плачет, он ответил, что его там в штабе били. Я лично видел, что у него действительно после его выхода из штаба была разбита и опухла губа.

Был я также свидетелем того, когда бригада ходила по хатам (брали также и меня) забирать продукты. Приходили к следующим лицам: б%-никам Шкиндеру Григорию, Шкиндеру Степану и Ставничему Трофиму, к бедняку Гарбузу Кондрату и к красному партизану, которого в то время не было дома, Дзюрбану Михаилу. Забирали соль, керосин, шкуры, мед, кур ловили сами по двору, квашеные яблоки, капусту, огурцы, и т. д. Больше по делу показать не могу ничего. Записано с моих слов верно, мне прочитано, в чем и расписываюсь.

Ивасенко"

Допросил *Кручко*
Згідно: корреспондент [підпис]

[Додаток № 10]

Протокол допроса свидетеля

1932 года, января 20-го дня м. Теплик. Инспектор Тепликской милиции Нарожный допросил в качестве свидетеля гр-на с. Пчельной Тепликского р-на, который дал о себе такие сведения.

Фамилия, имя и отчество - Судак Яків Михайлович, возраст - 14 років, место рождения - с. Пчельная Тепликского р-ну, социальное положение - селянин-бідняк, имущественное положение - землі 1,93 га, їдців 2 душі, податку 10 крб., 1 коняка, хата і хлів, гражданство - УСРР, образование - закінчив 4 громадї ***** сільської школи, национальность - українець, семейное положение - парубок, профессия - хлібороб, место службы и должность, или род занятий - працюю у себе дома у своєму господарстві, сведения о судимости и нахождения под следствием - не судимий, партийная принадлежность - б/п, состоит ли в профсоюзе - нет, точный адрес - с. Пчельная Тепликского р-на, социальное положение и политическое прошлое - **.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89-й УК УССР по сути дела, свидетель показал следующее: "Не пам'ятаю якого числа, но приблизительно 1 січня 1932 р. я позичив у сусіда воза, їхав додому, щоб взяти зерно та завезти до млина. Мене в той мент передибала комісія по хлібозаготівлі в особі голови комісії Верхмілера Івана та члена комісії с. Пчельная Ткачука Євтуха, Ткачука Павла та виконавця Дем'янишина Васюра, які скинули мене з воза і моєю підводою приїхали додому та забрали в мене дома 2 пуда зерна, 1 пуд гречки, 1 пуд проса та 1,5 пуда кукурудзи, цеї, що я наготовив до млина. Довідки на право помолу у мене не брали вищезазначені громадяни. Забрали у мене ще зазначене зерно і поїхали моїми кіньми, та їздили цілий день і привели мені коня вже вечером.

На другий день до мене додому прийшов десятихатник Джулинський Прохор і взяв у мене коня мого і повів у штаб, мене в той час не було вдома. Я потім пішов до штабу подивитись, куди комісія поїде. Прийшов в штаб, то вже кінь мій був запряжений та Верхмілер мені предложив, щоб я сів на підводі і їхав з ними, но я коней не поганяв, а поганяв Ткачук Павло,

а я лише так сидів. Ткачук Павло гнав коні, як хотів. Приїхавши на 3-тю сотню, Ткачук Павло загнав коні в сніг і коні стали. То вищеозначені громадяни почали бити коні, чим завгодно і коні порвали посторонки. Начальник штаба Верхмілер десь достав упряжі, завезли хліб в штаб, скинули і мені Верхмілер сказав: "Завези мене додому". То я завіз Верхмілера додому. Після того я знов приїхав до штабу по распорядженію Верхмілера. В штабі знову мені сказав Ткачук Павло та Ткачук Євтух, щоб я з ними їхав на річку, тобто до них додому. То я не міг відказати і поїхав до дому Ткачука Євтуха, який зайшов до дому і зараз же вийшов. І поїхали річкою до якогось громадянина, мені невідомого, але тоді був великий сніг, то вони до того громадянина не заїхали, бо не можна було.

Після того вернулись і приїхали в село до штабу, то вже було темно і сказали - "нехай коні постоять", то коні стояли біля штабу, а я увійшов у штаб. Ткачук Кирило тоді поїхав за Верхмілером, якого привіз до штабу, після чого Ткачук Кирило та Верхмілер сіли на мої коні і почали звозити тих селян, які повиконували хлібозаготівлю, до штабу, та зізвали тих селян, які не виконали хлібозаготівки. Після того зазвав мене в кухню Ткачук Кирило і почав тримати двері, а Верхмілер мене почав бити руками по голові та по морді, і били мене хвилин 15 та питали мене за якусь кражу. Після того вигнали мене надвір, а коні все время стояли голодні на дворі. Як Верхмілер мене бив, то я не кричав, бо Верхмілер мені погрожував та ругався до мене, щоб я не плакав. Як мене били в кухні, то вся комісія вищеупомянута була. Після того я вийшов у сніг і став плакати, де бачили громадяни Івасенко Онисько та др. громадяни, що я плакав та що в мене була розбита губа. І я пішов додому, а мені коня привели вночі приблизно о 12-й год. ночі. За що вони мене били, то я не знаю. Більш до протоколу додати не маю. Записано з моїх слів правдиво, в чому і розписуюсь.

Судак Яків"

Допитав інспектор міліції *Нарожний*
Згідно: кореспондент /підпис/

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 445-460, Засвідчена копія.

* Оперативний відділ.

** У тексті прочерк.

*** Тут і далі протоколи допитів свідків засвідчено печаткою Гайсинського дільничного прокурора, якому були підпорядковані також Дашівський, Теплицький та Ладнжинський р-ни.

**** Помилка у тексті, слід читати "свидетель".

***** Тут і далі йдеться про свідка.

***** Так у тексті, довільна вимова імені "Юхим".

***** Так у тексті.

№ 195

**ЗАЯВА СЕЛЯНИНА Г. С. ВЕРЕМІЯ З С. ЧЕРКАСЬКІ ТИШКИ ЛИПЕЦЬКОГО Р-НУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО ЗНЯТТЯ ДОДАТКОВОГО
ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬНОГО ПЛАНУ Й ПРИПИНЕННЯ ХЛІБОРОБСЬКОЇ ПРАЦІ**

23 січня 1932 р.*

Председателю Всеукраинского центрального
исполнительного комитета тов. *Петровскому Г. И.*

Гражданина с. Черкасских Тишков Липецкого р-на
Веремия Г. С.

Заявление

До сего года я все причитающиеся с меня налоги и сборы, а также хлебозаготовки я выполнял полностью и в срок, о чем у меня имеются все документы. В этом году я также уплатил с/х налог, самообложение и другие местные налоги и страховку, а также отвез на хлебозаготовку 60 пуд. зерна - все то, что я собрал в этом году. Больше дать я не мог, потому что у меня всего посева в этом году было 1,5 дес. и больше собрать я не мог. Правда, с разрешения местной власти я смолот для своей семьи пудов 10 и 5 пуд. оставил для посева ячменя. Вот весь полученный мною в этом году урожай. Да больше хлеба у меня не должно и быть, так как из всей находящейся у меня земли 3 дес. 1/4 часть была под паром. 10 пог[онных] сажень находится под двором, совершенно негодной к пользованию и с них я ничего не получил. Часть была занята сенокосом, которым я тоже покормил лошадей.

А вот с этих 1,5 дес. я снял около 75 пудов, из коих и отвез я на хлебозаготовку 60 пуд. Мне же прислали распоряжение о сдаче 200 пуд. зерна, которых я не смог бы уплатить даже тогда, когда бы вся числящаяся за мной земля была засеяна до ступня, т. к. урожай с десятины 50 пуд., в особенности при обработке одной лошадей. Все мое имущество состоит из одной хаты под соломой, двух сараев хворостяных под соломой, погреб и лошадь, больше у меня ничего не было. Но и это имущество я решил сдать местному колхозу им. Парижской коммуны, о чем подал я заявление в колхоз, чтобы приняли все это в свое полное распоряжение.

Сам же я бывший батрак, 10 лет с женой работал у помещика за дворового рабочего, а жена была прачкой. Земли до революции у меня был один надел 1,5 дес. и только с приходом советской власти я получил добавку. И вот теперь, решившись сдать свое майно, я хотел уйти в город и стать на работу рядом со своими детьми, которые работают здесь давно. Один - [бывший] красноармеец, работает кузнецом, ударник, другой - слесарем, тоже ударник.

А поэтому убедительно прошу Вашего распоряжения спясть неправильно наложенный на меня для сдачи по хлебозаготовке хлеб 200 пуд. и дать мне возможность спокойно уйти на фронт социалистического строительства рабочим⁹.

С просьбой *Веремий*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 58. Оригінал. Рукопис.

* Дата позначки на заяві: "Особистий прийом. 23.І.1932 р."

№ 196
ЗАЯВА СЕЛЯНИНА М. Ф. КАПУСТНИКА З С МАЛОЇ РОГОЗЯНКИ НА
ХАРКІВЩИНІ
ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРОТИ ВИКЛЮЧЕННЯ З КОЛГОСПУ ТА
КОНФІСКАЦІЮ МАЙНА

30 січня 1932 р.

Председателю ВУЦИК тов. *Г. И. Петровскому*
От селянина *Капустника Никиты Федоровича*
живущего: с. Малая Рогозянка Золочевского р-на

Заявление

13 января 1932 г. я подал на Ваше имя заявление, в котором я просил проверить действие сельрады по поводу моего исключения из членов артели "Нива" и о том, что хозяйство мое доведено по плану до двора, и о том, [что] имущество мое продано. Я просил о том, чтобы меня приняли обратно в артель. Означенное заявление послано для дачи пояснения в сельраду. Из имеющихся сведений мне известно, что сельрада явно ложно на меня клеветает, рисуя меня как кулака, имеющего запасы хлеба и громадный надел земли. Между тем, для прокормления семьи я до нового урожая занял в артели 2,5 пуда хлеба - такие у меня запасы. Вследствие этого отрыва я думаю, что ВУЦИК может мне отказать в моем ходатайстве.

А потому прошу, если действительно из сельрады поступали такие ложные сведения обо мне и моей жизни, то вторично направить переписку обо мне не [в] сельраду, а через органы милиции. И прошу лично меня допросить и окружающих селян, знающих о моей жизни, мое прошлое и о моем поведении в бытность мою в артели.

Прошу обратить особое внимание на это заявление, потому что из ответа сельрады решается моя судьба, и судьба моей больной жены и трех малолетних детей - 2, 4 и 7 лет. Кроме этого, оставшись несчастным, я могу остаться бездомным, бесприютным с семейством на улице¹⁰.

30.І. 1932 г.

Проситель *Капустник*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8. спр. 113, арк. 21. Оригінал. Рукопис.

№ 197
СКАРГА СЕЛЯНКИ М. А. ВИХТОВОЇ З С. СМІЛОГО НЕДРИГАЙЛІВСЬКОГО Р-
НУ
НА СУМЩИНІ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ Й ВИСЕЛЕННЯ
З ХАТИ ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

3 лютого 1932 р.

До голови Української Соціалістичної Республіки
товариша *Петровського*.

Щире прохання

На підставинах незаконних дій Смілянської сільради, яка приєднала наше господарство до твердого завдання, я примушена звернутися до Вас, як до рідного батька, вищого властителя нашої матері-України.

1. На те, що господарство не підлягало твердому завданню, свідчить [те], що до революції малось 7 га землі, і не малось в господарстві прибутків сторонніх галузів. 2. Після революції в мене залишилось 4 га, на цю землю лічилось 7 душ їдців. Користуючись цією землею, мали собі від неї життя, не маючи інших прибутків від других галузів і всі покладені податки та другі обов'язки радвлда виконуючи своєчасно.

Коли ж у 1931 р. сільрада приєднала господарство до твердого завдання і на ці 4 га землі нарахувала сільхозналогу 62 крб., ми його виконали і всі [інші], які були наложені, теж виконали. Як сочувствуючі до Радянської республіки, ми взяли на 120 крб. облігацій. Хліба сільрада на 4 га землі за винятком на 7 душ їдців нарахувала 241 пуд на наділеній землі за 8 верст, [яка] непригодна до врожайності, врожай получився кепський. Але ж ми не ставимось вороже до радвлда і вивезли, який був хліб-115 пуд., більше хліба для свого користування не залишилося. Картошки нараховано 120 пуд., із якої кількості вивезено половину, а більш нема і для свого користування.

За невиконання непосильно нарахованих на моє господарство податків Смілянська сільрада забрала у нас майно і чуть ні в одних рубашках вигнала із хати. Даже 80 років старика, нашого батька хворого, зтягли з печі й викинули на двір полуголого, больного, який через неділю вмер в чужій хаті, який був землекопом по чужих роботах, та муж мій до революції був батраком, і сільрада [про це] знає. Таке ставлення до громадян Української Радянської Соціалістичної Республіки я лічу невірним й незгідна [з цим].

А тому щиро зі сльозами на очах прохаю вас, батьку нашої України, захистити нас, нещастям і горем убитих, зняти наше господарство з твердого завдання і повернути нам хоч хату, щоб ми не спотикались по вулицях голодні і обездолені як діти, [так] і я. 4 душі дівчат та я, а мужчин тільки мій чоловік, котрий працює на строїтельстві, а я бідна з дітьми не маю де голови приклонити. Де останешся хоч погріться - і звідти бригада вигоняє на вулицю.

Прошу вас, не откажіть на моє щире до вас прохання, що я вас прошу дайте отвiт, щоб я нещасна заспокоїлась на моє до вас прохання¹¹.

3.ІІ. 1932 р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 62-63. Оригінал. Рукопис.

№ 198

**ЛИСТ ДО Й. В. СТАЛІНА КОМСОМОЛЬЦЯ ПАСТУШЕНКА З С. ПОЛОНИСТЕ
БАБАНСЬКОГО Р-НУ НА ВІННИЧЧИНІ ПРО ВИВІЗ ХЛІБА В ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ
Й ГОЛОДУВАННЯ КОЛГОСПНИКІВ**

*10 лютого 1932 р.**

Добрий день шановний секретар ВКП(б),
товариш Сталін!

До Вас пишу листа з України з глухого закутка села. Візьміть військову карту і знайдете село на річці Ятрань, зветься Полонисте на Уманщині Бабанського р-ну. Ось таке вислухайте, тов. Сталін! Село має 317 дворів, колективізоване на 100 %. А що, тут думаєте радянська влада? Ні, не радянська, а чисто буржуазний строй. Пригадайте панщину, 6 днів роби панам, а 7-й - неділя, в яку не можна робити, бо свято. Так і на селі, щодня роблять в артілі. Коло дому нічого, крім будівель, а ти податок із дому дай за те, що робили в колгоспі, самообкладання віддай, позику підписався в колгоспі на 40 крб.- віддай із дому. Третій рік в колгоспі усуспільнено все, та ще й хлібозаготівлю дай за ту землю, що здав у колгосп [за] 3 роки. Не йди до колгоспу за хлібом, бо ще й сам здай пудів 45 з 3 дес. поля, ну і пай у кооперації 28 крб., аванс і будівництво теж до 15 крб. здай з дому, а [за] продукти за три роки - копійки грошей, отаке життя.

Село виконало план на 65 %. Колгосп вивіз весь хліб до фунта всі культури. Зараз коням ні в зуб, лише пшенична січка і кроплять мелясом, вже загинуло 56 коней. На селі щоденно гине з голоду 3-4-6 коней, нема ні зернини. Свиной було розвели 500 штук, вже подошло з голоду 184 штуки, їдять жом за січку. Лише мається 60 корів, з яких в м'ясо йде 46 штук, а на все село лишається на 1932 р. 14 штук. Оце вам розплід скота, бо район буряково-скотарський і є передбачення, що протягом двох місяців погине вся худоба. І починають вмирати з голоду люди, пухнуть, діти кажуть "хліба, хліба". Не думайте, шановний керівник, що не робили люди (і вдарно), але [був] недорід, який до уваги ніхто не бере. Прошлий рік урожай був середній і то ледве прожило населення і план був 38 тис. пуд., а зараз 57 тис. пуд. Зараз буксир над буксиром, бригада 86 осіб ходить 3 місяці і нічого не зроблять, день у день ходять під кожну хату. Від початку кампанії уже перешпарили разів 60 кожну хату. Забрали до фунта всі городні [культури], в колгоспі, в колгоспників [залишили] на душу 2 пуда картоплі, а всю до фунта - в заготівлю. Ніякого передбачення на весняний посів, насіння ні фунта [немає], ніякої культури - ні картоплі, ні фасолі, ні віки, ні чечевиці, ні гороху, ні гречки, ні проса, ні ячменю, ні вівса, ні сої - все до фунта. І буряки, і капусту квашену забрали, і забирають курей. І здають селяни, бо нічим годувати, іде таємний забій кролів. Оце таке, товаришу Сталін.

Трудодень обійшовся 37 коп., [а] пара чобіт - 36 крб. пара черевиків - 26-22 крб., костюм - 80 крб., який був 25 [крб.] прошлий рік. Ви розумієте, що і пачка папірос 35 коп. розкурочних. Отак, тов. Сталін, сто день на одну пару чобіт, урівнялка, довели владу рад. Керують [не] робітники і селяни, [а] поміщики, та буржуї, тому що робітник не буде висисати останньої крові й серця, тому що він розуміє голод і холод. Фунта соломи не дають, в хатах холод, розкуркулюють бідняків, колгоспників викидають з колгоспу за те, що хліба не дають. Зажим - не дають селянинові балакати на зборах, садять в БУПР. [Кажуть], "ми тюрем не будемо, а руйнуємо", а в нашому районі уже 9 кулацьких хат повних. З будинка збудували нових, садять і судять нізащо. Що захотіли активісти, то й зроблять, а маса ні при чому. Сільраду вибрали, але й жодного члена вибраного, всі нові й нові чужі люди, не вибрані, і та ж кооперація, і все.

Маса населення підбурена проти радвлади, немає ніякої культроботи, одна хлібозаготівля й годі, сільбуд закритий, ніхто не йде, чекаючи з дня на день смерті. Робітникам, які працювали колись у колгоспі, а зараз пішли на промисловість, їх дітям і дружинам нема спокою. Пайок, який привозять, забирають голодні. Вечором не можна впити в село, б'ють каміннями, зкидають чоботи, в кого є, населення босе, голе, голодне, діти не відвідують школи, тоже босі, голі і голодні, [без] гарячих сніданків [не] один місяць і хліба, лише чай

без цукру. В селі ні гасу світить, ні мила, про жири, то й не згадуй, нема соняшника, ні фунта з 40 га не залишилось, все в заготівлі.

Отак-то, про те, що нема й не говори, бо стільки розікрали, не шукай ніде, щоб купити хліба, бо звать опортуністами. Отаке-то на селі, хоч суди і кажи, що опортуніст. Ні, я радянський, сам щодня по хліб хожу.

Комсомолец, секретар осередку, член бюро РКМ Пастушенко. Відповідь персонально на адресу: Бабанський р-он УСРР, Полонисте, секретар осередку ЛКСМ¹².

З оригіналом згідно

Голова Бабанської райКК-РСІ *Максименко***

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 473-474. Засвідчена копія.

* Дата пересилки листа Пастушонка з секретаріату Сталіна до ВУЦВК.

** Засвідчено печаткою Бабанської райКК.

№ 199

ЛИСТ ВИКЛАДАЧА. З КИЄВА І. В. ДОНЦЯ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО НЕПОСИЛЬНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЙОГО БАТЬКА-ОДНООСІБНИКА В. Т. ДОНЦЯ ТА ПРИМУСОВІ МЕТОДИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

10 лютого 1932 р.

Шановний Григорій Іванович!

Дуже прохаю пробачити мене, що я турбую Вас другий раз, я примушений це робити. Я, бувший батрак, червоний партизан, зараз я викладавець фізики у вузі. Ударник, маю ударну грамоту. Як трапилось, що з батрака став викладавець ВИШу? Це тяжкий, жахливий шлях боротьби батрака за освіту після закінчення горожанської* війни. Все це я пишу для того, щоб Ви, шановний Григорій Іванович, знали, що це пише не спекулянт, який стояв за прилавком і висмоктував копійки, а батрак, загартований в революційній боротьбі, якому треба вірити.

Так от, мій батько, теж бувший батрак, червоний партизан, боровся за землю в час горожанської війни, бо йому казали, що земля належить працюючим. Після розгрому контрреволюційних банд всяких мастей йому, моему батькові, дали землі кулацької, чи поміщицької. Я тепер запитую Вас, Григорій Іванович, нащо йому, бувшому батраку, дали землі? Чи для того, щоб він і його сім'я робили у себе і мали свій кусок хліба, для того, щоб вилізла сім'я батрака з віковичних злиднів, щоб цей батрак звільнився від пригноблення поміщика і, працюючи широко на своїй уже землі, давав і державі користь. Чи йому дали для того, щоб коли він вилізе із злиднів і матиме свій кусок хліба, то тоді і його розгромити, розгромити так, як його у свій час громили чорносотенці.

Як це не тяжко, але вийшло так. Він виліз із злиднів, ізгорбатів від роботи, згорбатіла моя мати, виснажилися мої сестри від щирої роботи, бо всі вони раділи і захоплювалися роботою, як чесні, трудящі селяни, радіючи, що працюють на "своїй" уже землі, а не на поміщицькій. Врешті виліз із злиднів. І власті його об'являють середняком, потім кулаком...**, а потім - наскок цілого десятка "ширих" революціонерів. Ламають клуню, грабують все у хаті, забирають картоплю, тягнуть з погребя уже кислу (з бочки) капусту, висипають з рукавців пшоно, забирають готові 3 пуда наколотих для палива дров. Розгромлюють хуже, аніж гетьманська банда у 1918 р. Гетьманська банда в мого батька забрала лише одну коняку та одіж за те, що я і батько були партизани. Щирі ж "революціонери" забрали все: корову, кобилу, 4 вулики, картоплю, як кажуть, усе "під мітлу".

І сім'ю примусили тікати до міста, бо почали арештовувати. Схопили 19-річну сестру і тримали 3 доби під арештом "заложником". Кошмар! Я вас, Григорій Іванович, питаю: що це? Бандитський наскок, погром бувших батраків? Чи кримінальний вчинок сільради і районної власті? Цё ж небувале перекручування лінії партії, це ж величезний політичний ляпсус. Як - громить батрака, який покалічив на роботі сім'ю, щоб мати свій хліб? А пропозиція який для такого погрому? Кажуть, боргів не виплатив. Яких боргів, я питаю? Батрак не виплатив боргів, то його пограбували, розгромили, примусили тікати з своєї горюваної хати.

Я поясню Вам, Григорій Іванович. У нашої влади на місцях ось який метод. Щоб почати громити, вони з метою наклали на батька податок в такому розмірі, щоб він не міг виконати. Але він виконав. Тоді вони знов наклали ще більший, якого вже, хоч би він продав і сім'ю виконати неможливо було. Після цього почався погром. Я знов же питаю: куди ж пішло нагробоване майно батрака? Кому на користь? Воно привласнене особами, а частка, без сумніву, пропита.

Але, щоб- підкріпити свої права на розгром, висунена була друга причина: батько не хоче колективізуватися! То я вітаю знову - це метод колективізації сільського господарства, чи це нечуване перекручування? Я з делікатності називаю "перекручування", бо в дійсності це явна контрреволюція, з якою я в інший би час поквитався. Але я звертаюся до Вас, Григорій Іванович, з щирим проханням врятувати бывшего батрака. Я прохаю Вас не передавати на розгляд РВК, а зробити йому категоричне розпорядження під відповідальність голови РВК повернути хоч частину пограбованого (хоч корову) і дати моєму старому батькові і матері дожити віку у своїй хаті, яку він з такою тяжкою працею здобув.

На мого першого листа до Вас батько одержав повідомлення, що ЦВК передав справу на район. Але район і по цей час нічого не зробив, і дозвольте запевнити Вас, шановний Григорій Іванович, що і ніколи не зробить. РВК і сільрада будуть, щоб виправдати свій вчинок, накліпувати на батька, що тільки зможуть. Вони йому підшиють і "куркульство", і "підкуркульство", і небажання йти до колективу і т. д.

Мій батько приїздив з скаргою до Вас, але не застав Вас у Харкові. Він витратився даремно і більше не має можливості приїхати, бо в нього хліба вже нема, нема чого їсти. Він голодує. А тому я знов пишу Вам, Григорій Іванович, і прохаю порятунку. Я вважаю, що коли мій батько з таким гірким минулим не буде врятований в радянській владі, то у мене буде, як у бывшего батрака, великий сумнів щодо справедливості. Цього я не хотів би, щоб хоч крихотка зародилася у мене сумніву.

Друге моє прохання. Моя сестра теж бувша батрачка, хоче вступити на садо-огородні курси у Ніжині, але її не приймуть тепер як дитину "куркуля" червоного, якого "ліквідували як клас". Я, як батрак і червоний партизан [був] з рушницею в руках під час горожанської війни, а тепер із зброєю науки виправдовував і виправдовую себе перед радянською владою

бездоганно. Ручусь і присягаюсь перед радвладою, що моя сестра, закінчивши ці короткотермінові курси, ще краще виправдає себе. Вона піде в школі не вчилась, як і я, але має нечувані здібності до науки. Вона самоучка, як і я. Вона ніколи не держалася за ручку дверей ніякої школи, але грамотна. Вона плаче, хоче вчитись. Раніше вона не могла думати про вчення, бо злидні були. А тепер її можуть не прийняти як "ворога".

Прохаю прислати на мою адресу дозвіл моїй сестрі на право вступу на вищеозначені курси, а взагалі на право вчитися. Ініціали моєї сестри: П. В. Донець. Моя адреса: Київ, Павловська вул. №3, кв. 6, І. В. Донець. Прохаю по цій же адресі повідомити мене про наслідки мого листа другого. Адреса району: Ічнянський район на Ніжинщині.

10.11.1932 р.

З щирим революційним привітанням
*І. Донець*¹³

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 110. арк. 30-32. Оригінал. Рукопис.

* Громадянської.

** Крапки в тексті.

№ 200
СКАРГА ТРАКТОРИСТА Й. О. САФРОНОВА З С. ГУДЕВИЧЕВОГО
РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО Р-НУ НА ОДЕЩИНІ ДО ВУЦВК ПРО ВИЛУЧЕННЯ
ЗАРОБЛЕНОГО ХЛІБА
И ГОЛОДУВАННЯ СІМ'Ї

13 лютого 1932 р.

Жалоба

Представителю* Центрального комітета УЦИК, тов. *Петровському*
Сафронов Йосиф Алексеевич

Я, как тракторист, заработал в качестве тракториста в Сербском агротехникуме по договору 60 пуд. хлеба за сезон. Но я из этих 60 пуд. оставил в хлебозаготовку 30 пуд., а только 30 пуд. получил для нужд своей семьи на пропитание. 24 января 1932 г. в нашем селе производился обыск - у кого имеются излишки хлеба. Также зашли и ко мне, увидели у меня 15 пуд. жита и записали их. На другой же день приехал партосередок¹⁴, чтобы забрать эти 15 пуд. жита. Я, конечно, возражал, чтобы не дать, так как я этот хлеб заработал и ничего больше не имею кроме этого хлеба.

Они мою жалобу не приняли и забрали меня в сельсовет. Голова сельсовета хотел забросить меня в подвал, пока я хлеб добровольно не сдам. В этот момент зашел секретарь партячейки и забрал меня же на мою квартиру. Совместно с партячейкой зашли в квартиру, секретарь партячейки дал такую команду: "Забрать без всяких". И забрали 15 пуд. нахалом, на харчи на мою семью оставили 1 пуд муки, а кроме 1 пуда .муки у меня ничего не было [из] харчевой

продукції. Тоді секретар партячейки увідає, що у мене нічого нема, то він обіщав мені за це жито дати [частину] із раскулаченої муки взаємні жита, я проти не вважав.

Зашел я раз в селсовет і требую муку, вони говорять, що "твій вiпрос ще не порішили". Зашел я 2-й і 3-й раз, секретар партячейки відповідає, що "обіщати можна багато, а у нас муки нет, живи, як знаєш". А у них було декілька пудів раскулаченої муки, а куди делась - неізносно. А сейчас сию без одного фунта муки, селсовет не дає, денег у мене нет, так что голодаю на полный ход. Так что я просил бы Вашего ходатайства о возвращении моего пайка, но прошу Центральный комитет ускорить мое дело. Если будете надсылать какую-нибудь бумагу, [то] шлите на мой адрес, чтобы не попало в ихние руки, [а] то дело заснет обратно.

Проситель *И. А. Сафронов*

13.II.32 г.

Надсилайте справку обратно¹⁵. Мой точный адрес: Одесского округа Раздельнянского р-на, почта ст. Яновка Волковского селсовета, дер. Гудевичево, получить Иосифу А. Сафронову¹⁶.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8. спр. 109, арк. 189-191. Оригінал. Рукопис.

* Так у тексті, мається на увазі "председателю".

№ 201
СКАРГА ОДНООСІБНИКІВ С. РОЖОК НА КИЇВЩИНІ ДО ВУЦВКУ
ПРО ВИЛУЧЕННЯ ХЛІБА, ЗЕМЛІ, МАЙНА
ТА СЕМИМІСЯЧНЕ ГОЛОДУВАННЯ

15 лютого 1932 р.

Харків, 1932 р. 15 лютого
До голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
Від громадян-одноосібників села Рожок Таращанського р-ну
Білоцерківського округу на Київщині

Скарга

Сердечно просимо голову Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету не прийміть в обіду, ми уже звертаємося з проханням в третій раз¹⁷, і ми щиро дякуємо, наші заяви прийшли у* сільраду. Но сільрада нікотрого пояснення не дає на Вашу резолюцію. Не розраховалася з кожним одноосібником. Був допит такий - по 20 чоловік в день виливають на розрахунки, но цього вони не зробили, а визвали тільки декого. А ще стали примінять більші міри. Іменно стали забирати кури, гуси, качки, овечки, одєжу у хатах. Коміни валять, жить не дають і хліба. на которому ми працювали ще в 1931 р., не дали й одного снопа. І не дають. Ми самі орали, і сіяли, і збирали, заплатили продналог, і самооблог, і страховку. Ми уже голодуємо 7 місяців і уже поїли усю картоплю. Крайне голодуємо. То ми сердечно просимо Голову Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету звернути увагу на наше прохання і дати особе розпорядження, щоб нам дала Ріжецька сільрада хліба на харчі крайне

голодаючим. А друге - ми щиро просимо Голову Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, щоб по Вашому розпорядженню повернула нам Ріжецька сільрада яровий посівматеріал різних культур й фураж для коней. Коні, вози, упряж і усей земельний реманент, і землю ту, котру нам наділила держава 1928 р. Но що кається нашого життя, [то] сільрада наложила на нас тверде завдання по 250 пуд. хліба і менше, котрого ми не маємо уже 7 місяців, хліба не дають. А по нашому проханню може ми фактично просимо, то назначте контрольну комісію, нехай сконтролізує наш маєтковий стан. За все вищенаписане ми щиро просимо Голову Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету - не відмовте нашому проханню, одноосібного сектора с. Рожок. Крім цього усього, то ще сільрада наложила одноразовий податок, т. е. 17 крб. з кожного господаря, но ми не маємо средства.

Крайне голодуючі, просимо не відмовити проханню нашому¹⁸.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 147, арк. 47-48. Оригінал. Рукопис.

№ 202

**ЗАЯВА ЧЛЕНІВ АРТІЛІ "ДРУЖНА ПРАЦЯ" НА ОДЕЩИНІ
ДО ВУЦВКУ ПРОТИ РОЗПУСКУ КОЛГОСПУ ШИМКІВСЬКОЮ СІЛЬРАДОЮ
Й ПЕРЕВЕДЕННЯ СЕЛЯН В ОДНООСІБНИКИ**

16 лютого 1932 р.

До голови ВУЦВКу *Григорія Івановича Петровського*
Від партизан та гром. дер. Шимкове тієї ж сільради,
Троїцького р-ну па Одещині

Заява

Ми, партизани - бідняки та середняки в кількості 25 осіб, у 1931 р. організували колгосп [по] ім. "Дружної праці" і протягом двох місяців було прийнято до нашого колгоспу ще 39 господарств. Під час нашого існування наш колгосп перший закінчив весняну с/г кампанію, де по закінченню цієї кампанії наш колгосп допомагав в роботі відсталим колгоспам в сівбі та інших роботах. А також наш колгосп своєчасно закінчив просапну, уборочну, молотильну та осінню посівкампанію. Врожаю колгосп мав від озимого клина в кількості 185 га озимої пшениці 1181 пуд та жита в кількості 37 га мав врожаю 361 пуд. [А] нам по плану, наданому сільрадою, необхідно було засіяти 193 га озимої пшениці та 43 га жита. Та нам не вистачило насіння озимої пшениці на 22 га, ми із кількості 193 га пшениці засіяли лише 171 га.

План хлібозаготівлі, наданий районом, виражається в такій кількості: озимої пшениці 398 ц, жита 14 ц та зернофуражу 622 ц, а разом - 1034 ц. Наш колгосп з такого врожаю не мав змоги виконати наданий план хлібозаготовки, особливо по м'яких культурах. Колгосп виконав план хлібозаготівлі по всіх культурах на 79 %, а окремо по м'яких культурах на 4 %, та по зернофуражних більш як па 100 %. Невиконання плану хлібозаготівлі по м'яких культурах пояснюється тим, що озимий посів в кількості озимої пшениці 185 га загинуло 172 га - на 80%, а решта 13 га загинуло на всі 100 %, де його було спасено кіньми*, тому що там не було майже нічого. Та жито в кількості 37 га загинуло на 75 %. При цьому прикладаємо акта обслідування¹⁹.

Колгосп мав нарахованого с/г податку в сумі 440 крб., держстраху - 880 крб., та інші борги, які сплатили на 100 %, а також самі колгоспники за неусуспільнене майно, здебільше: рогата худоба, у кого була, садиби, долинні угід'я та виноградники, позаяк таке майно ще не усуспільнювалось згідно статута уряду та партії²⁰. Сплатили одноосібний борг як с/г податок, держстрах та самообкладання на 100 % І, не дивлячись на те, що наш колгосп був перший в Шимківській сільраді по виконанню всіх робіт та завдань сільради, уряду та партії (КП(б)У), за невиконання плану хлібозаготівлі по м'яких культурах представники Троїцького РВК тов. Фрейден та Мохновецький, голова РКС тов. Миргородський та секретар партячейки тов. Коваленко наш колгосп розпустили²¹ та управу колгоспу віддали до суду.

А майно нашого колгоспу передано в другий колгосп - "10-річчя КНС", який теж не виконав плану хлібозаготівлі та весь час відставав в с/г кампаніях. Майно таке: вся усуспільнена земля 514 га, коней робочих - 73, молодняка - 25 шт., рогатої худоби молодняка - 7 шт., насінневий фонд та весь с/г реманент.

При розпуску нашого колгоспу нас всіх членів залічили одноосібниками, сільрада всім нам виписала оповістки на контракцію по 10- 15 ц озимої пшениці та 1-2 ц жита, [але] ми індивідуально землею не користувались. А також, не дивлячись на те, що ми с/г податок, держстрах та самообкладання сплатили - артіль та кожний окремо як раніш зазначено - то сільрада, чи то район вдруге поналожували с/г податок, держстрах та самообкладання як [на] одноосібників. Цього налогу ми ні в якому разі сплатити не маємо змоги, позаяк ми весь рік працювали в колгоспі, а грошей не одержували, а хоч і одержували деякі члени, то дуже малу кількість.

А по цьому прохаємо розглянути нашу заяву про встановлення нашого колгоспу на місце: зняти контракцію, фінансові податки та повернути все наше майно, позаяк ми бажаємо працювати в колгоспі, а не одноосібно. До цього додаємо довідки партизан та справки про соцстан, [які] сільрада відмовилась завірити, про що й складено акта, що до цього додається²².

Прохаємо: *Шиян О., Литвин Ів., Бойко Юхим, Самолевський Л., Шаповал В., Серета, Янішевський, Крутий Г., Кушнір М., Підручний Л., Серета В., Потапенко М., Литвин, Литвин М., Бойко В.*²³

16.ІІ.32 р.

ЦДАЖР України, ф, 1, оп. 8, спр. 109, арк. 227-228. Оригінал. Рукопис.

* Так у тексті, очевидно, йдеться про використання пошкодженого поля, як пасовиська для коней.

№ 203
ПОВІДОМЛЕННЯ ЧЛЕНА ВУЦВК О. Ф. ВЕЛЬМЕ ДО ВУЦВКУ
ПРО ПРИМУСОВУ ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ Й ЗНУЩАННЯ НАД КОЛГОСПНИКАМИ
В С. КАЛЧАНОВЦІ ЛЮКСЕМБУРЗЬКОГО Р-НУ НА ОДЕЩИНІ

18 лютого 1932 р.

Всеукраїнському Центральному Комітету От члена ВУЦИК товарища Вельме, с. Калчановка Люксембургського р-на 18 лютого 1932 г.

Сообщаю Вам о работе [по] хлебозаготовке в Новокрасновском сельсовете. План по сельсовету выполнен на 93,2 %. Все фонды, все продукты, все фуражные фонды, [все], что только называется зерном, под метелку вывезли, только одно - семена по пять пудов на га - оставили. Для лошадей мы имеем силос, но для людей, я не могу себе представить, где взять хлеба. Организовали кухню, организуем от членов все продукты, но хлеба нету и хлебозаготовку не выполнили. Поэтому я обращаюсь, к Вам, дать мне совет, что и как [делать] с этим положением, колхозники отказываются от работы, требуют хлеба, но у нас в данное время ни одного пуда муки нету, что тормозится работа в колхозе.

Несмотря на все [это], бригада вместе с хлебозаготовителями от колхозников середняков и бедняков требуют возврата хлеба, полученного на трудодни, вызывают их по два раза в день. Я считаю, что это неправильно поступают в нашем селе, так как у нас.

Коллективизация, а колхозник получал ежемесячно только то, что ему полагалось на свои трудодни. Примерно, мы имеем едоков 333, трудодней - 40 560. Распределили муку пшеничную 144,02 ц, фураж - 112, 56 [ц], вместе - 256,58 ц, что составляет 600 гр. на трудодень.

Но не обращая внимания на эти данные, буксирная бригада совместно с сельсоветом вызвала ночью середняков и бедняков, заставила председателя колхоза дать 10 подвод на дежурство, на которых они этих колхозников (которым обещали), вывезли по морозу на поле, раздели их голыми и оставили их в степи. А через [некоторое] время эти самые подводы привозили их обратно и мучили их вновь, душили их за горло, побили им морды, таскали женщин, посадили их раздетыми в холодное помещение. Такими методами они целую ночь мучили людей, так, что этой ночью четверо хозяев-середняков бросили все и удрали. Эта ночь похожа [на] время махновщины, об этой работе еще много можно написать примеров, которые по моему мнению, противозаконны.

Но когда я сказала, что эти методы неправильны, представители назвали меня "подкулачница" или "срывщик хлебозаготовки". Также весь актив, который все время работал активно с правлением колхоза, этих снимают с работы, исключают их из партии, в том числе и меня, потому что не согласилась вывезти последний хлеб. Об этом мы пожаловались в райколхозсоюз и в секцию РКИ, которые сейчас всю работу взяли на исследование. Но самые важные вопросы это насчет хлеба. 50 % колхозников живут на картофеле и макухе, но у некоторых бедняков и картофеля нету, так что работа в колхозе очень страдает. Если нам партия не поможет, тогда у нас может получиться срыв весенней посевной кампания. Главные руководители, которые по нашему сельсовету работали от имени райисполкома, были тов. Рунковский, председатель совета тов. Энглер и тов. Гарсон.

Этим я закончу и думаю, если Исполнительный комитет [что] считает неправильным, будет содействовать. Но когда я, может быть, политику неправильно понимаю, тогда я извиняюсь. Но я считаю, что это неправильно²⁴.

Бельме

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 371-372. Оригінал. Рукопис.

**ЙОГО ГОСПОДАРСТВА В С. КАШПЕРІВЦІ ТЕТІЇВСЬКОГО Р-НУ
НА КИЇВЩИНІ Й ГОЛОДУВАННЯ СІМ'І**

18 лютого 1932 р.

Голові ВУЦВК громадянину *Петровському* Гр. с. Кашперівки Тетіївського р-ну
Туза Гната Івановича

Скарга

Я Вам писав вже кільканадцять раз, остання скарга подана мною рекомендованим листом 10 січня ц. р. про те, що мене як робітника з 37-літнім стажем цукровиків незаконно розкуркулили і три роки систематически іздіваються надо мною. І це все особисті рахунки, і в моїй справі є придирка і Велике зловживання.

Но я гадаю, що мої скарги до Вас не доходять і Ви їх не читаєте, коли за весь час ні одної відповіді на мої скарги я від Вас не одержав, і по моїй справі нічого не зроблено. Тільки як в селі, так і в районі мої вороги щораз більше збиткуються наді мною та моєю сім'єю. Наприклад, забрали в мене, як я Вам вже писав, харчові продукти, та голодних і голих вигнали зимою з хати та вислали, на чуже село, кажуть "жалуйся на нас ще в Харків". Крім цього я завше працюю на цукроварнях на відповідальних посадах: по двору, прийомщиком буряків, палива та ін. То для того, щоб я не міг заробити для сім'ї на кусок хліба, в грудні 1930 р. мене позбавили права голосу за те, що ніби я був гетьманським урядником. Но коли я цю брехню оскаржив, то Кашперівський сільсуд хоч рік і крутив мою цією справою, но в грудні 1931 р. установив, що брехня. Копію цього суду я Вам послав зі скаргою 10 січня 1932 р.

Про те, щоб повернути мені право голосу, копію суда з заявою 5 січня цього 1932 р: я передав до Тетіївського райвиборчкому, де вказав, щоб негайно розглянули, позаяк мені потрібно документ. Но секретар та член президії РВК Коломієць мій страшений ворог, що крутить мою справою, не хоче нічого зробити, щоб я з сім'єю здох з голоду.

А по цьому щиро прошу о помилованії, змилуйтесь надо мною робітником цукроварні, зробіть Ваше милостиве розпорядження негайно розглянути мою справу та повернути мені право голосу. Крім цього, виконати постанову судових органів та районної і округової комісії від 8 липня 1930 р. повернути моїй сім'ї хату та ліквідоване майно, в чім і мене повідомити²⁵.

18 лютого 1932 р.

Щиро просить *Г. Туз*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 111, арк. 112-113. Оригінал. Рукопис.

№ 205

**З ЛИСТА ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ І. К. ЛАШКЕВИЧА -
ЖИТЕЛЯ С. МАЧУХИ ПОЛТАВСЬКОГО Р-НУ
З ДУМКОЮ ПРО ШТУЧНИЙ ГОЛОД**

23 лютого 1932 р.

Высокодостойнейший, высокочтимый, незабвенный, драгоценный,
начальник Украины, тов. Голова ВУЦИКа
Петровский Григорий Иванович!

Ах! Страшно, страшно на пытке умирать!!! Пытка - это есть страшный голод, сделанный искусственно отобранием хлеба и всех сортов овощей. Голод от природы вызывает сокрушение, скорбь в сердцах людей, ведет к милосердию, к добрым делам на пользу ближнего, чтобы угодить божеству. А голод искусственный вызывает в людях злобу, ненависть, жадность, недоверие, хитрость, обман и много другого дурного, и я не ошибусь, если скажу, что кто посоветовал голод сделать, тот не друг большевистской власти: евреи сделали голод в Египте и были мучимы. убиваемы и изгнаны. Боже, избави соввласть от подобных последствий!²⁶

До сих пор я один питался оставшимся мне житом, а теперь и жита нет, и питаюсь отрубями, картофелем, буряками, купленными на базаре: дома засеять не мог за неимением земли и сил, теперь же стали голодать все и на базар не выносят на продажу, а если кто и вынесет то хватают, берут с боем, а я не могу купить и голодаю. И кроме того все страшно дорого: хлебина фунта 4 стоит .15 руб., фунт отрубей - больше рубля, картофелина обходится в 5 коп. каждая средней величины. Ах, какая мука от голода! Ах, как страшно, страшно на пытке умирать!

Я уже писал Вам, умоляя дать мне хлеба, а здесь купить негде, артель не дает, посылает просить у державы, частные лица не продают, говоря, что сами голодаем, нет, а держава не завела складов для продажи. Об устройстве таких складов я заявлением просил товарища голову Совнаркома Чубаря еще осенью, но ответа не имею от него.

Вам пишу уже четвертое письмо о разных нуждах, истратил уже 1 р. 30 коп. на почтовый сбор, что для меня очень тяжело при неимении денег, кои при том ничтожны по курсу, рубль стоит менее 10 коп., о чем я уже писал Вам, прося поднять курс рубля, устроить лучше торговлю.

Просил я по совету Вашему в районе дать мне пенсию большую учительскую, но вот скоро будет 2 года, а район и не отвечает мне. Просил я страхкассу Полтавскую об этом же, и она сказала, что нельзя за неимением у меня стажа при советской службе, который должен быть в 10 лет. И я остаюсь яко наг, яко благ, яко нет ничего. Ах, как страшно, страшно на пытке умирать!

Дорогой, золотой, милый Григорий Иванович! Не допустите умереть мученически, поспешите, дайте хлеба и пр. Если нельзя казенного, дайте своего, дайте, где хотите возьмите, будьте милостивы, поспешите, пришлите, укажите и Вы будете награждены от бога и людей здоровьем, счастьем, славой и проч., а я вечно буду благодарить Вас и молиться за Вас. Многие лета соввласти и Вам, Григорий Иванович! Прошу, умоляю слезно дать скоро и милостиво уведомить.

Глубоко, искренно почитающий Вас и соввласть, бывший 35 лет учителем народа, внушителем им социализма, а был я в разных местах: Чутово, Черняковке, Иванчинцах, Мачухе, Тахтаулове, Байраке, Братешках, Полтаве, Чернигове, Меркуловичах, Годиловичах, был в народных школах и гимназиях.

Иван Казимирович Дашкевич
Мачехи, 1932 г. 10/23 февраля

№ 206

**ЛИСТ ЖИТЕЛЯ С. БЕРЕЗОВА ЛУКА ГАДЯЦЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ
Г. ШИЯНА ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО ВІДСУТНІСТЬ ХЛІБА
И ЗАГРОЗУ ГОЛОДУ**

25 лютого 1932 р.

Всеукраїнському старості тов. Петровському Г. І.

Заява

Шановний тов [аришу]. Я часто Вас вспоминаю, як Ви в 1919 р. в серпні місяці при відступленні від Денікіна на ст. Ромодан розказували червоноармійцям про значення радвлади і капіталу. Між нами були добровольці і мобілізовані, були і куркулі. Я буду довго пам'ятати Ваші слова. Ви стояли перед вагонами-ешелонами, що нас везли в Саратов, Ви дивились на поле й казали: "Ми б'ємося за розширення ланів для бідноти - це колектив". Я зрозумів, а Денікін - для буржуа, він віша робітників. Я і мої товариші залишили дома старих батьків, і матір, та малих братів і сестер, а дехто жінок і маленьких дітей, сіли в вагони і поїхали на Росію. Запам'ятав Ваші слова "за розширення ланів".

Воювали, багато загинуло, ми перемогли. Повернулись додому. Хазяйнували. Перебудова сільського господарства. Ми пішли в колгосп. Лі зараз що? Я не можу Вам, вірний захиснику трудящих, описати тих подій, що в нас в селі. Я лише прошу звернути увагу на наше село й допомогти, а чим допомогти - це "хлібом". Ми в колгоспі робили, з осені дали хліба, а зараз не дають. Порівняли всіх, хто має виріб і хто не має. Хліба нема в артілі. Люди в паніці розбігаються, хто куди. Що ми їмо? Їмо більшість картоплю, жолуді. Де в кого є хліб, але небагато, це у верхівки села. Не подумайте, що я ненавижу верхівку, а це дійсно так є. Я не можу, я не знаю, як Вас прохати, щоб забезпечили хлібом. Може Ви подумаете, що це пише куркуль? Ні, це пише бідняк-колгоспник. Якщо Ви не в змозі вислати з Харкова з ВУЦВКу чоловіка для обслідування, то це. буде помилка з Вашого боку, колгосп може потерпіти збитки, невихід на роботу під час весняної посівкампанії. Наш колгосп "Червоний партизан", с Березова Лука, Гадяцького р-ну.

Простіть тов. Петровський за безпокойствіє, але щиро прошу звернути увагу²⁷.

Прохач Г. Шиян

Адреса: ст. Венеславівка Гадяцького р-ну, с Березова Лука.
25.ІІ.1932 р.

З оригіналом згідно: діловод приймальні Голови ВУЦВКу (*підпис*)

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 151. Засвідчена копія.

№ 207

ЗАЯВА ОДНООСІБНИКА А. З. ЛИТВИНЕНКА З С. ЛОЗОВОЇ

**НА ХАРКІВЩИНІ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО ДОПОМОГУ ХЛІБОМ
ДЛЯ ГОЛОДУЮЧОЇ СІМ'Ї ВНАСЛІДОК РЕКВІЗИЦІ ВРОЖАЮ СІЛЬРАДОЮ**

29 лютого 1932 р.

До Всеукраїнського старости *Гр. Петровському*, город Харьков
От гражд. с. Лозовой Олексіївського р-на Харьковського округу²⁸
Литвиненко Андрея Зиновьевича.

Заявление

Прошу розібрати мою заяву в том, что я по стану бідняк, мав дореволюції землі 3 дес, усадьбу 0,40 сотих, 1 хату, 1 лошадь, а сім'ї 10 душ, із яких в Красной Армии служило 2 чоловіки. І от в 1932 р. мною було посіяно 4,40 га землі із якої пшениці 2 га, жита 2 га і 40 сотих, якого я не міг убрать як господар, мені сільрада заборонила. А убрала артіль нашої сільради. За мій посів видали мені на 6 душ 10 пуд. на цілий рік. Як вам видно, що я 10 пуд. прожити не можу, я зараз зі своєю сім'єю голодаю. Причому маю 65 років і маю дружину.

А по цьому прошу вашого розпорядження, щоб мені добавили хліба стільки, скільки можна по Вашому розпорядженню. Прошу, не одказати моїй прозбї.

29.ІІ.32 р.

К сему проситель *А. Литвиненко*

Держархів Харківської області, ф. Р-1475, оп. 2, спр. 117, арк. 60. Оригінал.

№ 208

**З ІНФОРМЗВЕДЕННЯ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО ПРИХОВУВАННЯ ВРОЖАЮ
ПІД ЧАС ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ПО КОЛГОСПНОМУ СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

*Не раніше 1 березня 1932 р.**

За пайку хліба до відповідальності

Самоперевірка по виконанню хлібозаготівель та точності обліку хліба, що проведена в другій декаді січня по колгоспах Томашпільського р-ну, виявила великі зловживання комірників та рахівників.

В русанівському колгоспі "Прогрес" не записано по книзі рахівника та комірника 1660 ц хліба. В Крижопільському колгоспі "Червоний жовтень" незаприбутковано хліба 166 ц. В Стінківському колгоспі "Жовтень" теж не заприбутковано 33 ц пшениці врожаю 1930 р. З цих "фондів" одержували "аванси" члени управи колгоспів, поверх тих авансів, що належали за розподілом наслідків господарювання, й поряд цього правлінці...** план хлібозаготівель не реальний.

Постановою Томашпільської РКС управи цих колгоспів розпущено, а справи за зловживання передано до суду, яких мають судити в показовому ладі.

Олишевський

Втаїли врожай з 100 га посіву

Ревізійна комісія виявила в Митківській артїлі Меджибізького р-ну обурливий випадок. Управа цієї артїлі втаїла від хлібозаготівлі й розподілу наслідків господарювання врожай з 100 га посіву. Голову артїлі притягнуто до судової відповідальності.

Другий випадок втайки хліба виявила ревізія в Голосківському колгоспі. Управа артїлі, щоб покрити своє зловживання, заявила на осередці, що "акти на обмолот пшениці загублені".

Поситчук

Негайно викривати та вдарити "по комірницьких страхових фондах"

Ревізійні комісії останнім часом виявляють в ряді колгоспів своєрідну "хлібозаготівельну політику" комірників. Є багато випадків, що комірники утворили "фонди", яких ніде не записано й про які не знають колгоспні маси.

В несватківській артїлі "Новий світ" Кам'янського р-ну таких "фондів" виявлено 75 ц жита та пшениці, що за них навіть не знала управа колгоспу.

Те ж саме виявлено незаприбуткованого хліба в артїлі "Червоний гай" Голопристанського р-ну 170 ц; в артїлі "Червоне село" Лозівського р-ну 40 ц та в артїлі ім. Леніна Орхівського р-ну виявлено незаприбуткованої 90 ц пшениці та 100 ц кукурудзи. Характерно, що в артїлі ім. Леніна управа не довиконала плана хлібозаготівель, посилаючись, що, мовляв, за обліком, крім посівних фондів є тільки 164 ц хліба тоді, як фактично 190 ц не було враховано.

У чотирьох колгоспах: ім. Петровського, Веселий Кут, ім. Сталіна та "Ударний" Михайлівського р-ну ревкомісіями в січні місяці виявлено 415 ц незаприбуткованого хліба різних культур.

В Чуднівському р-ні з обстежених ревкомісіями 47 колгоспів, утайку виявлено по 15 колгоспах від 20 до 100 ц хліба в кожному.

В Бабанському р-ні майже в кожному колгоспі перевіркою виявлено від 20 до 40 ц незаприбуткованого хліба. Комірники в частині колгоспів пояснюють, що це їх "страховий фонд" на випадок розтруски.

Тільки в одному Бригадирівському р-ні перевіркою по 27 колгоспах виявлено таких "фондів" 4354 ц - різниця між записами обмолоту та наявністю в колгоспах хліба.

Отже, не одну тисячу центнерів колгоспівського хліба втаєно комірниками від обліку. Зрозуміло, що цей хліб опинився би на приватному ринку.

Це вимагає розгорнення роботи ревізійних комісій для перевірки правильності запису хліба по книжкам.

Пост при УКЦ "За соцперебудову"

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 1657, арк. 8-11. Копія.

* Датується за змістом документа.

** Крапки в тексті.

№ 209

**ЗАЯВА СЕРЕДНЯКА А. М. СИНЯВСЬКОГО З С. МИШАРІВКИ НА ВІННИЧЧИНІ
ДО ВУЦВКУ ПРО РЕКВІЗИЦІЮ СІЛЬРАДОЮ ПРОДОВОЛЬСТВА,
МАЙНА ТА ЗАСУДЖЕННЯ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ**

2 березня 1932 р.

До Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету
Гр-на с. Мишарівки Теплицького р-ну
Синявського Андрія Максимовича

Заява

План по хлібозаготівлі мені було доведено цього року 22,57 ц і здано мною було на заготконтору "Союзхліба" ст. Кублич 25 ц. Але не дивлячись на це і на те, що я й досі рахуюсь середняк і моє господарство становило: землі польової та садибної 4,6 га, 7 їдців, хата, комора хлів, клуня, корова, лошак 2,5 років, 3 овець, віз, плуг і т. ін. Сільгосподатку платив 1929/30 р. 10,59 [крб.], в 1930/31 р.-11,25 і в 1931/32 р.- 28,35 лише завдяки тому, що до моїх об'єктів оподаткування ввели 105 крб. прибутку від продажу с/г продуктів на ринкові, яких я в дійсності не продавав та крім того перевиконав план хлібозаготівлі в 1930/31 р. Що й стало перекручування "обов'язкової" постанови Теплицького РВКу про с/г податок.

26 жовтня 1931 р. по заході сонця прийшов до мене голова сільради з членами артїлі "Перемога". Мене зачинили в сільраді, а самі, працюючи до 12-ї години, забрали решту продуктів та весь одяг і взуття. Все забрали до артїлі без ваги, без опису й без акта, а також без продажу. Повлазили в свитки та кожухи, тому що все забрано безпідставно, бо до того часу я виконав всі фінансові міроприємства. В довершення цього 4.ХІ. мене з 5 дітьми від 18 до 2 років викинули на вулицю та передали до суду, де на підставі сурогатних показів мене з межі дрібної сім'ї, старого 52-х років засуджено на 2 роки позбавлення волі. Сільрада на вимоги вищих всіх органів давала такі сурогати: що в мене був закопаний хліб, погноєно 25 пуд. муки, користування найманою працею коло січкарни (була ручна січкаря), та що був розкуркулений в 1927 р., в той час, як мені було додано нетрудової землі 0,6 га ще при 5 їдцях і ін. Ці наклепи сільрада говорить тому, що все це було зроблено на користь цих, що так балакають. Продавши будівлі, гроші вклали в Держбанк на рахунок сільради, бо заборгованості в мене немає ніякої. Копію забраного майна дали через два місяці після цього (1.І. 1932 р.) в якій зазначена лише частина знятого майна. Всі тоді забрані продукти - муку, дерть, крупу, пшоно, сім'я конопляне і інше артіль "Перемога", замінивши житом, здала на "Союзхліб" 6,61 ц й одержала гроші 61 крб. 37 коп. Після цього я купив на ринку 22 кг муки, 17 кг чечевиці й 4 кг круп, які в мене теж забрали, не давши квитанції навіть.. І я зараз не маю крихти хліба в хаті й залишений всіх можливостей до життя. Прошу ВУЦВК розглянути мою заяву, це все, що зі мною зробили, і чи дозволяє це законодавство Радянського Союзу, тому що експертники, що мають заборгованості по 1-2 тисячі сидять в своїх хатах спокійно. Шестивідсоткові, в яких дійсно знайдено закопаний хліб, сидять спокійно, гроші за цей хліб одержали, куркулі, що мали молотарки з двигунами, млини і інше, перебували до цього часу в колгоспі, а зараз теж живуть собі майже по-старому. А я, середняк, завдяки лише наклепам мушу даремно пропадати з своєю сім'єю. Прошу розслідувати цю справу в скорім часі, так як

про це каже законодавство УСРР, бо ще раз кажу, що все забрано даремно, безпідставно, і я навіть досі не знаю - за що? Бо й тоді не сказано, й зараз не кажуть і навіть позбавили права на володіння садибою, а тому прошу, що це все мені повернули, в крайнім разі хату. Прошу сповістити мене про висновки²⁹.

2.ІІІ.1932 р.

Адреса: п/ф Теплик, кол. Уманської округи, с. Мишарівка, Синявському Андрію М.
Прикладаю марку для відповіді.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 490-491. Оригінал. Рукопис.

№ 210
З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ
ПРО ХІД ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ В РЕСПУБЛІЦІ ЗА 1931 Р.

4 березня 1932 р.

По данным на 10 февраля 1932 г. годовой план колхозным сектором Украины выполнен на 94,3 %, в том числе колхозами, обслуживаемыми МТС, - на 97,3 % и колхозами, не обслуживаемыми МТС - на 91,5 %. Таким образом задолженность колхозного сектора Украины на 10 февраля 1932 г. выражается в количестве 291 796 т.

Выполнение январского плана колхозным сектором Украины характеризуется следующими показателями: план в количестве 583 194 т выполнен на 45,1 % или 262 940 т, причём колхозы МТС выполнили месячное задание 61,4 % и колхозы вне деятельности МТС на 36,7 %.

Невыполнение январского плана в количестве 320 956 т - фактический план на февраль. Его выполнение на 10 февраля 1932 г. равно 9,1 % по всему колхозному сектору, по колхозам МТС на 14,6 % и по колхозам вне МТС на 7,4 % против выполнения всем селянским сектором февральского задания на 5,3 %.

Февральская задолженность колхозного сектора Украины (291 796 т) падает в основном на ряд отстающих районов, имеющих наибольшие планы, сравнительно с другими районами. Так, по сведениям из 17 решающих районов (их всего 36) на 5 февраля 1932 г. общая задолженность их колхозного сектора в хлебосдаче равна 94 996 т или 73 всего недовыполнения годового плана всем колхозным сектором Украины, причём недовыполнение падает в основном на пшеницу. Эти 36 районов взяты под специальный надзор Укрколхозцентра и в них работает 22 человека непосредственно мобилизованных УКЦ. По сведениям из девяти районов, там работают 34 буксирные бригады из передовых районов.

Согласно постановлений Укрколхозцентра от 2 и 23 января и 2 февраля 1932 г., где были заслушаны доклады о состоянии хлебозаготовок в этих районах, по ряду их снято руководство, и правлением Укрколхозцентра возбуждено ходатайство перед ЦКК о привлечении председателей РКС к партийной ответственности (Сахновщанский, Нижнесирогозский, Гельмязовский, Зиновьевский, Трояновский, Новомиргородский, Добровеличковский, Плисковский р-ны), за полную бездеятельность и оппортунистическое отношение к выполнению хлебосдачи колхозами этих районов.

Главные причины отставания решающих районов Украины заключаются в недопустимом правооппортунистическом отношении к постановлениям ЦК КП(б)У - об организации массовой работы в ударные месяцы хлебозаготовок - январь и февраль, в отсутствии полной мобилизации колхозных масс на борьбу с кулаком и кулацко-потребительскими настроениями в колхозах, что выразилось в распределении хлеба до выполнения хлебозаготовок, в недостаточном внимании к выполнению колхозами и колхозниками самообязательств по сдаче излишков хлеба.

Невыполнение январского плана идёт за счёт отстающих районов, которые несвоевременно развернули работу в части использования активности колхозных и бедняцко-средняцких масс. Так, Троицкий райколхозсоюз даже не имел точного учёта выполнения плана хлебосдачи по своим колхозам. Аналогичное явление имеем по ряду других районов, где райколхозсоюзы занимались хлебосдачей чисто административным путём, фиксируя только поступление хлебопродукции (Божедаровский, Новопражский р-ны).

Бумажные обещания выполнить план без развертывания массовых работ, без решительного отпора кулачеству (Сахновщанский и Новоукраинский р-ны) дали в результате снижение хлебосдачи с кулацких хозяйств на 2,6 ц (Кохановский сельсовет Сахновщанского р-на) и невыполнение плана колхозами.

По тому же Сахновщанскому р-ну на самообязательства колхозников по сдаче ими излишков хлеба райколхозсоюз обратил очень мало внимания, в результате чего самообязательства не выполнялись. Также необходимо отметить работу местной МТС, которая в течение четырёх месяцев не командировала ни одного инструктора в колхозы по обследованию состояния хлебосдачи. Аналогичное явление имеем в Оратовском р-не, где РКС оперативно не руководит хлебосдачей в районе и не имеет точного учёта поступающего хлеба по колхозам.

В ряде районов местное руководство предприняло решительные меры к выполнению хлебосдачи. Ряд районов сумел использовать все формы активности бедняцко-средняцких масс на борьбу за хлеб против кулацко-потребительской практики и очищения колхозов от классово-чуждого элемента. Снятие от обслуживания МТС в ряде районов использовано как стимул к выполнению плана хлебосдачи. По сведениям от 113 МТС - 31 МТС расторгла 68 договоров с колхозами. Так, Терновская МТС расторгла договор с колхозами им. Кагановича и "13-летия Октября", причём в первом выполнении хлебосдачи с 64 % через 2 декады поднялось на 110 и во втором с 75 до 101 %. Чубаровская МТС, проверив состояние хлебосдачи, привлекла к суду 9 правлений колхозов, в результате чего планы по 9 колхозам выполнены.

Необходимо отметить халатность районных организаций, допущенную ими в ходе обмолота в колхозах. Так, сегодня по целому ряду сведений из районов повторный обмолот даёт в большинстве случаев положительные результаты. По колхозам Бердянского р-на, обслуживаемым МТС, немолочено 950 ц. В Жмеринском р-не, в Веселовском сельсовете в первый же день переобмолота соломы намолочено 90 пуд. зерна. По сведениям 37 МТС они дали при повторном обмолоте 6395 ц. Некоторые районы, хотя в целом выполнили планы хлебозаготовок, а в некоторых местах и перевыполнили их, однако не обеспечили на сегодняшний день выполнения плана всеми без исключения колхозами в районе, например, в Петровском р-не, выполнившем годовое задание на 112 %, насчитывается 12 колхозов, которые не достигли 100 % своего задания.

Рыпкинский р-н, выполнивший годовое задание на 105 %, насчитывает 4 колхоза, выполнивших задание только на 50 % и 3 колхоза до 70 %. Хмельницкий р-н выполнил

годовой план на 112 %. Также насчитывает у себя 2 колхоза, которые выполнили план всего до 48 %, 4 колхоза до 73 % и 9, выполнивших до 88,5 %.

В своих постановлениях, а также через мобилизованных товарищей Укрколхозцентр дал конкретные указания всем райколхозсоюзам организовать свою работу для выполнения планов хлебозаготовок в ударном месяце - феврале, добиться выполнения планов хлебосдачи всеми колхозами, особенно в передовых районах, отмечая отставание в выполнении планов по пшенице и обязывая все РКС обратить особое внимание на полное выполнение планов пшеницы на протяжении февраля, давая беспощадный отпор кулацкой агитации об оставлении пшеницы для собственных нужд и предупредив все РКС, что выполнение годового плана обязательно не только количественно, но и качественно.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 1657, арк. 6-7. Копія.

№211
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАВДІУЮЧОЇ ДИТБУДИНКОМ У М. ПИРЯТИНІ
П. С. ЧЕРНОВОЇ НАРКОМОСУ УСРР ПРО ВИСНАЖЕННЯ ДІТЕЙ ВІД
НЕДОЇДАННЯ,
ХОЛОДУ ТА ХВОРОБ

6 березня 1932 р.

Наркомосу УСРР
Зав. детдомом № 4 м. Пирятин
на Лубенщині *Черновой П. С.*

Докладная записка

Работаю зав. детдомом № 4 с 15 октября 1931 г., где имеется 72 детей, из них 17 детей школьного возраста и 55 дошкольного, начиная с 4 лет до 8. Положение детей в настоящее время очень плохое. Питаются дети плохо. Получают по 300 гр. житняка или ячменного хлеба, которого еле хватает на три раза в день, когда дети такого возраста должны получать пищу 4 раза, жиров дается местными снабжающими организациями без всякой и ниже всякой нормы. С жирами еще как-нибудь можно обойтись, но в отношении круп, кроме гороха, которым все время приходится кормить детей, больше ничего не дается, если по счастливой случайности удастся заву достать на 2-3 каши в месяц. В [рино] лежат наряды на продукты, показываются завам или выдаются на руки. Изо дня в день приходится обивать пороги местных организаций - райснаб, райспилка и гороно - ответ везде один: "у нас ничего нет, дать не можем, ждите, когда будет" и т. п.

А между тем, дети от плохого питания истощены донельзя, некоторые дошкольники лежат от слабости в постели. Врачи прописывают усиленное питание, тепло, воздух, и дали свое заключение, что нет ни одного нормального здорового ребенка. У всех без исключения острое малокровие, золотушное, гнойное воспаление ушей, [другие] болезни. Рыбьего жира, прописанного врачом, в Пирятине всю зиму совершенно нет. Вот вам пример. Один ребенок был слепой, отправили его в Прилуцкую детскую лечебницу, через месяц приехал здоровым, пробыл здесь 2 недели и снова старая история.

На воздух выводить детей нет возможности, есть кое-какие ботинки, но нет чулок и теплой одежды. В помещении такой холод, что малышата пообмораживали руки и ноги. Топить

нечем, кроме мокрого торфа и мокрых дров ничего не дается. Везде один ответ - "у нас нет, дать ничего не можем".

А между тем, дети пропадают от плохого питания и холода, и без теплой одежды. Предлагалось купить одежду из сельфонда, но по таким ценам, что нам бюджета хватит только на 1/3 детей. На придбання реманенту и одежды, постельной принадлежности дано на ребенка 60 руб. в год. В горно детское демисезонное пальто - 25 руб., ситцевое платье по харьковскому наряду ценится 1 руб. 50 коп., а с наценками Пиряти-на - 5 руб. 70 коп. Спрашивается, можно ли одеть детей на тот бюджет, что дается миськрадой? Никто этим вопросом не занимается ни миськрада, ни роно, а детей присылают, кому не лень - и миськрада, и рино, и милиция, а позаботиться некому. Руководства в работе никакого нет, работать приходится как умеешь. Обслуживание медпомощи то же самое. Дети больные валяются по несколько дней душ по 10 с высокой температурой. Водить в поликлинику далеко и нет возможности малышат, врача не допросишься, а если и дадут, то со скандалом. В течение двух месяцев, т. е. [с] 7 ноября совсем не было. На медикаменты тоже средств не дается, приходится тратить из хозрасходов. Зачастую подкидываются дети-грудники, приходится отправлять в Прилуки, миськрада тоже средств не дает, приходится отправлять за счет детдома. В течение двух месяцев отправлено 4 детей, потрачено 40 руб.

В помещении детдома можно только поместить 40-45 детей, а у нас 72. Теснота невозможная, постельной принадлежности не хватает, спят по двое на кровати. На занятиях за столом давят друг друга, что мешает нормальным занятиям. В группе дошколят вместо 15 детей по 26-29 детей. Выхователям такая перегрузка не дает возможности охватить как следует детей и сколько ни говорится об этом в рино - бесполезно. Из 72 детей 10 детей дефективных, которые мешают нормальным занятиям здоровых. Дефективные дети находятся вместе в одной спальне со здоровыми, почти все делают под себя и отравляют остальных здоровых, что делает положение детей невыносимым, [но] другого помещения нет. Были присланы анкеты дефективным детям, заполнили, послали в отдел [в] справах отсталых детей./ получили ответ, что если детям этим нет полных 8 лет, об изъятии из нашего дома вопрос отпадает. Спрашивается, а что же делать с ними дальше? Смотреть за ними, нет персонала, заняться с ними при таком количестве, нет возможности.

По моему мнению, среди нормальных здоровых детей держать [их] просто преступление. Нужно создать нормальные условия развиваться остальным, и может быть подлечить их, и что-либо из них выйдет, а детдом здоровых разгрузить и дать возможность нормально работать.

Исходя из вышеизложенного, прошу Наркомос дать свое распоряжение о нормальном плановом снабжении продуктами, одеждой, и также рыбьим жиром и медпомощью.

На сегодняшний день имеется несколько кил гороха и постного масла 3 кило. Нарядов на продукты полно, а продуктов нет. За январь месяц и февраль совершенно ничего не получили, питаем детей с рынка, даже молока дети не могут получить хотя [бы] в неделю раз по стакану. На базаре 3 руб. четверть, а получить больше нигде. Здесь в Пирятине предполагается открыть "Хаторг". Наряды на продукты на февраль и март месяц уже есть, а "Хаторг" только думают открывать. Обращаемся к представителю "Хаторга" - ответ таков: "Пока "Хаторга" нет". Есть пакунки на Пирятинский "Хаторг", отсылаем в Прилуки, а наши дети голодают.

А посему прошу ускорить снабжение детей продуктами. Потому что дальше такого положения быть не может. При сем прилагаю заключение врача о состоянии³⁰.

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 426, арк. 36-37. Копія.

№ 212
ВИРОК КИЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО СУДУ ПРО ЗАСУДЖЕННЯ
СИНА Й МАТЕРІ ОВЧАРІВ ЗА ПРОТЕСТ ПРОТИ РЕКВІЗИЦІЇ ОСОБИСТИХ
РЕЧЕЙ
В РАХУНОК НЕВИКОНАНОЇ ХЛІБОЗДАЧІ

6 березня 1932 р.

Вирок кримінальний

Іменем УСРР - 1932 року, березня 6-го дня. Виїздна сесія Київського обласного суду по кримінальному відділу в м. Городня в складі голови Курпаса, нарзасідателів Щербака та Булабко, при секретареві Олександрові, з участю представника прокуратури Маринчика та оборонця Запорожця, розглянувши на відкритому засіданні справу про обвинувачення Овчара Василя Никодимовича, 19 років, селянина, заможного, твердоздатчика, що мав хату, клуню, повітку, комору, землі 7,25 га, коней 3 шт., корів 1 шт., дрібної худоби 4 шт., податку платить 57 крб. 50 коп. (майно зараз продано за невиконання державних зобов'язань), малописьменного, судимого в 1928 р. за хуліганство та засудженого до трьох місяців примусової праці, перебував у банді Рябченка в 1931 р.

Овчар Ганну Федорівну, 63 років, селянку, матір першого звинуваченого, майно як і в першого обвинуваченого, неписьменну, несудиму, які звинувачуються в злочині, що його передбачає 54-9-й арт. КК.

Матеріалами попереднього слідства, а також судовим слідством встановлено:

Що 8 вересня 1931 р. Чех Павло, будучи членом Тупичівської сільради та бригадиром по виконанню різних політично-господарчих кампаній па селі, вилучив у заможньому господарстві Овчар Ганни та її сина Овчара Василя деякі речі та одяг із скрині за невиконання твердих завдань по хлібозаготівлі та інших обов'язкових платежів згідно з постановою президії сільради.

Під час вилучення майна Овчар Ганна ображала Чеха Павла та всю бригаду, називаючи грабіжниками та ін. ганебною лайкою, але бригада під керівництвом бригадира Чеха Павла все майно Овчарів вилучила.

Овчар Ганна спочатку з'явилась було до сільради з метою забрати вилучені в неї речі, але не добившись цього, вона вечером з'явилась на квартиру до Павла. Чеха, якого дома не застала, бо він був на праці в гуральні й тут же (почала в присутності його дружини Чех Насті наносити лайку та образи по адресу Чеха Павла, зазначаючи, що вона йому помститься за пограбовані в неї речі та одяг. Пробувши деякий час в помешканні Чеха Павла Овчарова пішла з подвір'я додому, де під час вечері почала розповідати, що в "пограбуванні" речей найбільшу участь приймав Чех Павло, якому вона так не простить, а помститься. Син її Овчар Василь заспокоював кажучи, що не треба плакати та турбуватися, все буде зроблено.

Того ж вечора Чех Хима, повернувшись з гуляння годин в 12 чи [о] 1-й, вийшла до криниці набрати води для хати і побачила, що Овчар Ганна прийшла до подвір'я Чеха Павла та направилась до будівлі невідомо з якої причини. Не знаючи, з якою метою Овчар Ганна ходить біля подвір'я Чеха Павла, Чех Хима, набравши з криниці води, пішла до хати та лягла спати, але не встигла ще заснути, як сполохнула пожежа клуні, якою пожежею й було знищено клуню та збіжжя, яке в неї знаходилося.

Овчар Василь, мав зв'язок з бандою Рябченка, а тому після ліквідації банди Чех Павло затримав його, коли піп повертався під банди, та доставив його відповідним органам влади, за що він мав на нього також злобу, а тому, змовившись із своєю матір'ю Овчар Ганною, послав останню розвідати, чи знаходиться дома Чех Павло, а після того й вчинили цього підпала.

Допитані в судовому засіданні обвинувачені за винних себе не визнали, але свідченням свідків та матеріалами справи встановлено, що обвинувачені па ґрунті класової боротьби, я помсти за активну участь Чеха Павла як члена сільради та активіста в боротьбі за здійснення заходів та міроприємств радвлди з метою тероризувати активність останнього та інших активістів села вчинили підпал клуні, належної Чеху Павлу, від чого останньому було нанесено збитку більш як на 1 тис. крб." що також стверджено свідками в судовому засіданні. А тому, оцінивши всі докази по справі, суд вважає, що пред'явлені обвинувачення за 54-9-м арт. КК з'являються цілком доведеними. Переходячи до питання про застосування до звинувачених мір соцзахисту суд, обміркувавши 42-44-й арт. КК, вважає, що обвинувачені уявляють собою занадто суспільну небезпеку, до яких належить застосувати позбавлення волі.

А тому, маючи на увазі зазначене та керуючись 49, 54-9-й арт. КК та 296-й арт. КПК обласний суд присудив:

Овчара Василя Никодимовича, 19 років, до міри соцзахисту за санкцією 54-2-му арт. КК позбавлення волі в поправно-трудовах таборах Союзу РСР терміном на вісім (8) років з обмеженням у правах за п. п. а, б, в, 29-го арт. КК на три роки.

Овчар Ганну Федоровну, 63 років, до позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення терміном на два (2) роки, маючи на увазі її похилий вік, зарахувавши їм попереднє ув'язнення з 10.IX.1931 р. А також конфіскувати частину майна їх двору на суму 500 крб. на прибуток держави.

В порядкуві 505-го арт. КК задовольнити цивільний позов Чеха Павла Павловича, присудити на його користь 1000 крб. збитку. Захід запобігання до набуття вироку законної сили залишити попередній - тримання під вартою. Судвитрати, які будуть по справі, покласти на засуджених. Вирок може бути оскаржений на Найвищого суду на протязі п'яти діб з моменту доручення засудженим копії цього вироку³¹.

Оригінал за належними підписами.
З оригіналом вірно: *секретар*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 8, спр. 3527, арк. 108-109. Засвідчена копія.

№ 213

**ЛИСТ СЕЛЯН В БЮРО СКАРГ НК РСІ ПРО ГОЛОДУВАННЯ
В СЕЛАХ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО Р-НУ НА КИЇВЩИНІ**

5 березня 1932 р.*

Чи законно це, що людей оставили без куска хліба, жодного хунта зерна, чи можна ж прохарчувати 5 місяців дітей однією картоплею, якої уже нема, день од дня голодних збільшується. Чи знає історія такий час, який зробила зараз радвлда.

В такі люті морози викидати голих і голодних, малих і великих, на мороз, з такого добровільного вступу в колгосп толку не буде, бо і члени колгоспу не одержують жодного хунта хліба з 1 листопада 1931 р., вивезено хліб до одного хунта в хлібозаготівлю. Робоча худоба кожен день пропадає, бо нема соломи, не то що овса або дерті. Більше всього ограблено села, такі як Лосятин, Саливонки, Гребінки, Храпачі та Скребиші Білоцерківського р-ну. Тисячі пудів забрано і снопами і зерном, але грошей людям не виплачено до сього часу, для цього потрібно приїхати з центру (Харкова) і зібрати загальні збори села і спитати людей, у кого що забрано і незаплачено, бо на район ми не вірим, багато забрано хліба, борошна, сала, м'яса і т. п., і забрано бригадами, а частково здано до колгоспів, де розбиралось по домах правліннями. За що мучать селян за що гине худоба? За останні три роки врожайність зменшилась із 100 % на 10 % і менше. Наприклад, жито дало з 1 га 4-5 ц, яра пшениця з 1 га 70 кг. Це в колгоспах, в одноосібних зменшилось менше, бо їх теж кожен рік наділяють землею. Чому в Москві пуд житнього борошна коштує 7 крб., а у нас 90 крб., певно вродило там краще?

В першу чергу потрібно опросити селян с. Лосятин, де голодовка³².

Степан Мартиненко, М. Хуторний, М. Шевченко
- чл. колгоспу

Дайте хліба! Дайте хліба! Дайте хліба!

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 10, спр. 1415, арк. 15. Оригінал. Рукопис.

* Дата реєстрації листа в бюро скарг НК РСІ.

№ 214

**ЗАЯВА СЕЛЯНИНА С. ОДРИНКИ НА ХАРКІВЩИНІ Л. В. ВЕТКИ
ПРО ЗАГРОЗУ ГОЛОДУ В ЗВ'ЯЗКУ З ВІДБРАННЯМ ХУДОБИ
ТА ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ**

8 березня 1932 р.

До Всеукраїнського Це[нтрального] виконавчого комітету
Громадянина с. Одринки *Леонтія В. Ветки*

Заявление

Обсеменівши в 1930/31 г. п'ять десятин, із коїх одна десятина вимерзла, на що має акт от агроуповноважених та членів сільради Одринської, я вивіз по контрактації 80 пуд. Крім того, з мене взято ударними бригадами 66 пуд. 20 фунт., на що мають квитанції. І останній раз було взято головою місцевої сільради 2 пуда 5 фунт. віки і 2 пуда 17 фунт. ржаної муки в посівний матеріал, чим мене заставили остатися совершенно без фунда пропитання. маю 7 членів сім'ї, [в] котрій я інвалід імперіалістичної війни 3-ї групи, мати 80 лет и 2 больних малолітніх дітей. В теченні 1931 г. мною по м'ясозаготовке здано 4 голови рогатого скота і на днях, 5 марта, тов. Куцем взята послідня корова, которая тов. Ордой по контрактації була оставлена, а головою вир[обниц]тва тов. Куцем була взята. Оставшись при полной голодовке, прошу вас возвратити мені послідню корову й несколько пудів муки для пропитання сім'ї³³.

К сему заявленію Л. В. Ветка

1932 р., марта 8-го дня.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 110, арк. 30. Оригінал. Рукопис.

№ 215

**ЛИСТ КОЛГОСПНИКІВ АРТІЛІ "БІЛЬШОВИК" РЕШЕТИЛІВСЬКОГО Р-НУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО ВІДСУТНІСТЬ ХЛІБА
ТА ПОСІВМАТЕРІАЛУ**

10 березня 1932 р.

До Голови ВУЦВК, тов. Г. І. Петровського

Ми, селяни с. Гольманівки Шамраївської сільради Решетилівського р-ну, члени артілі "Більшовик", хочемо з'ясувати своє положення, яке заставило оброщатися до вищого керівництва, а саме.

Проводячи в нашій колгоспі "Більшовик" хлібозаготовку, керівники району і сільради говорили колгоспникам, щоб вони свій хліб, який вони мають, здавали державі, оставляючи для свого існування не більше як на один місяць. Колгоспники повірили і здали свій хліб державі, який получили на трудодні. Крім того, хліб, який був в коморах артілі, вивезли весь, що посівматеріалу захватили, що тепер і насіння нехвата.

Тепер же прийшов той термін, що обіцяли колгоспникам давати, то правління артілі каже, що "в коморах артілі хліба нема і ми [в] цьому не винні". Коли навіть була постанова зборів артілі про допомогу червоному партизану Чопенку Павлу Г., через його непрацездатність задовольняти пайком як службовця, то тепер правління відмовило, каже "нема хліба".

Постійні робітники (конюхи, свинарі) кожен день загрожують бросанням роботи, позаяк, не івши - робити не можна.

Підготовка до посівкампанії іде мляво, настрої колгоспників дезорганізований, радвладі не довіряють, позаяк керівники артілі партійці все це знають, а хлопотать перед [владою], щоб повернули на харч частину хліба, не хотять.

Може т. Петровський подума, що в артілі які-небудь фонди остались, так фондів ніяких не осталося. Про майбутню посівкампанію не знаєм, як Ви т. Петровський думаєте, а все ж таки при таких стані наслідків хороших не ожидать.

На нашу думку, радянська влада і Комуністична партія тут не виновата, але керівники, які робили на наших участках, обдурювали с целью колгоспників, готуючи ґрунт для інтервентів. Як, наприклад, представник району, який робив у нас по хлібозаготівлі, тов. П. Василенко, у самого опісля знайшли захованого хліба в сундуках 25 пуд., одержуючи крім того пайок. Не будемо ми Вам писать, що вони всі такі, але факт той, що більшість колгоспників на сьогоднішній день сидить без хліба. Проте чи вони можуть робити на колгоспівській роботі, ми не будемо говорити, і чи при таких умовах пройде з успіхом весняна посівкампанія - і про це не скажеш. Але ж коли радвлада не вживе заходів до забезпечення колгоспників хлібом, то ясно, що наслідки роботи будуть негативні. Може ми на чому і помиляємось, але те, про що пишемо, є вірне і просимо цю справу розслідувать і стан колгоспників поліпшити, позаяк, працюючи в колгоспі, на таке явище дивитися осторонь не можна. Просимо дати нам відповідь³⁴.

Колгоспники: Лашко Микита О., Тернеєвський Семен Л., Лашко Юхим, Чопенко Йосип Гаврилович, Куліш Тимофій Ф., Лашко Сергій, Чопенко Іван³⁵.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108. арк. 11. Оригінал. Рукопис.

№ 216

ЗАЯВА СЕЛЯНИНА Я. І. ЄФРОСИНІНА З С. МОСКОВСЬКИЙ БОБРИК НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВК ПРО НЕСПРАВЕДЛИВЕ ВИКЛЮЧЕННЯ З КОЛГОСПУ Й РОЗКУРКУЛЕННЯ

10 березня 1932 р.

До голови Всеукраїнського Центрального
Виконавчого комітету тов. *Петровського Г. І.*
Від гром. с. Московського Бобріка
Лебединського р-ну Харківської обл. *Єфросиніна Якіма Івановича*

Заява

В листопаді 1931 р. мене виключили з колгоспу "За заповітами Леніна" через те, що буцім-то я належу до класово-ворожого куркульського елементу. В грудні в мене забрали хліб, що я одержав за роботу в колгоспі, а також забрали одержу і хатне майно: скриню, сорочки, рядна, подушки та інше. В березні місяці сільрада продала хату, сарай, саж та хлів і я залишився зовсім без притулку.

До революції в мене було всієї землі 7 десятин 38 соток. Ніяких промислових підприємств як-то: млини, олійниці тощо, в мене не було. Також не було ні сівалки, ні косарки, ні інших сільськогосподарських машин та реманенту. Була артільна 8-конна молотарка на 8 господарств, де 1/8 частина належала й мені.

Після землевпорядження 1927 р. мені на 8 душ нарізали 4 дес. пахоті та 0,5 дес. луків і залишилося 0,5 дес. садиби. Навесні 1929 р. в нашому селі організувалось з 22 чоловік товариство по спільній обробці землі, а з весни 1930 р. була організована артіль

сільськогосподарча "За заповітами Леніна", куди весь СОЗ влився з усім майном і речовинами. Перебуваючи і в СОЗі, і в артїлі, я сумлінно виконував свої обов'язки як член СОЗу та артїлі і, виконуючи обов'язки конюха більше року, я навіть одержав премію за гарний догляд за кінями. Також не дивлячись на мій вік, та вік моєї жінки (55 років), ми сім'єю із 5 душ виробили більше 700 трудоднів, хоч вповні працездатних тільки двоє (син та невістка), а дочка ще підліток і ходить до школи у п'яту групу. Найманою працею я майже не користувався, бо було тільки в сезонний час на буряках одна - дві дівчини, коли я з сім'єю не міг сам справитися з роботою по проривці та політню та ін.

Всі подані відомості можна ствердити документами, що в мене маються (окладні листи тощо). А тому прошу розглянути мою справу і зробити висновок, зробити свої зауваження в цьому питанні нашій місцевій владі - сільраді і райвиконкому³⁶.

10.ІІІ.1932 р.

Єфросинін.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 113, арк. 16. Оригінал. Рукопис.

№ 217
ПОВІДОМЛЕННЯ ХРИСТИНІВСЬКОЇ РАЙКОЛГОСПСПІЛКИ НА УМАНЩИНІ
ДО ВУЦВК ПРО ПЕРЕРАХУВАННЯ В ПЛАН ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ЧАСТИНИ
ЗАРОБЛЕНОГО
КОЛГОСПНИКАМИ ХЛІБА В КОЛГОСПІ "НЕЗАМОЖНИК"

13 березня 1932 р.

До приймальні голови ВУЦВК. На ПР від 20.ІІ.1932 р.

Розслідувавши справу забезпечення сім'ї тов. Замороки, члена Івангородського колгоспу "Незаможник", Христинівська райколгоспспілка повідомляє, що тов. Заморокою [в] минулому році до 1 вересня вироблено в колгоспі 357 трудоднів, па які видавався колгоспом хліб і тов. Замороці належало одержати 357 кг озимого хліба. Тов. Заморокою одержано всього лише 211 кг та його дружиною 16 кг., а разом 227 кг. Останні 130 кг залишилося в колгоспі та здано в рахунок плану хлібозаготівлі, поскільки план хлібозаготівлі по колгоспу "Незаможник" остаточно і до цього часу не виконаний і в колгоспі, крім насінневих фондів, нічого не мається.

Додаємо, що не один лише тов. Заморока недополучив належний йому на трудодні хліб, а більш як 30 членів колгоспу недополучили, що разом складав 73,17 ц та здано в рахунок плану хлібозаготівлі. Тов. Заморока до 8 листопада 1931 р. у колгоспі "Незаможник" займав посаду члена правління і 8 листопада з колгоспу виїхав, не повідомивши про це правління колгоспу.

Правління [підпис]
Секретар [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 113, арк. 123. Оригінал. Рукопис.

№ 218

**ЗАЯВА СЕЛЯНИНА О. А. МЕЛЬНИЧЕНКА З С. БІЛАШКИ ТАЛЬНІВСЬКОГО Р-НУ
НА КИЇВЩИНІ ДО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ПРО РЕКВІЗИЦІЮ МАЙНА,
ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ГОЛОДУВАННЯ СІМ'Ї**

15 березня 1932 р.

До Генерального прокурора України
До народного комісара РСІ УСРР тов. *Затонського*
До Тальнівського прокурора
До Білашської сільради на Уманщині
Гр-на с. Білашки, Тальнівського р-ну на Уманщині
Мельниченка Олекси Антоновича

Заява

Я, гр. с. Білашки проживаю в цьому селі зі своєю сім'єю, яка складається з мене 60 р., дружини 58 р., дочки 16 р., сина 12 р., дочки 8 р. і дочки 7 р. Майно у мене таке: хата, клуня і землянка. Є один лошак, півтора роки. Садибної землі маю 0,37 га та невдобної - 0,73 га. Під посівом було в 1931 р. 1,71 га. На вказаній садибі я мешкаю з 1930 р., а тому куркульського хазяйства я не мав і не маю.

Не дивлячись на моє сімейне та маєткове почти бідняцьке становище, при цьому порівнюючи кількість їдців з кількістю землі під зерновими культурами - мене обкладали великими податками.

Раніше, коли я мав корову для прокормлення непрацездатної сім'ї з 6 душ, то її 4 червня 1931 р. по розпорядженню сільради взяли у мене громадяни Поліщук Матвій, Стригун Олександр і Хоменко Макарій. Документа про це сільрада ні її представники (виконавці) мені на взяті корову не дали. За цю корову податок я платив раніш і коли її немає, то теж з мене сільрада його бере.

Я не можу собі весь час уявити, як це Білашська сільрада мене рахує? Чи куркулем, але вона дала мені документ як звичайному контрактанту, чи може середняком. Якщо середняком, то чому вона пристосовує репресії до мене як до куркуля? Так згадаю про те все, що крім різних державних грошових податків, у мене взято в різний термін за останній рік одежою та хлібом, а саме: 1 кожух, 1 свита, взято в грудні місяці 1931 р. гр. Стригуном Іваном і Мокровським Степаном. 13-го березня 1932 р. взято 1 кожуха, 1 свита Литвинюком Владимиром і Кугаєм Антипом та ін.

Також взято хлібом: зерном пшениці 303 кг, гречки 80 кг та жита 40 кг громадянами Литвинюком Владимиром, Колісником Грицем, Остранем Іваном і Макодзєбо Іваном.

Хліба в снопах взято: 5 кіп, вагою 683 кг. зерна громадянами Роженком Фадеем, Пащенком Іваном і Макодзєбою Іваном.

Крім цього взято також 7 мішків картоплі. До цього додаю, що я, як старик предільного віку і непрацездатний, а також дружина моя, як жінка хвора та стара, то ми в буряковому товаристві с. Білашки не состоїм, але воно теж обкладає мене податками та через сільраду смикають зі всіх боків.

На підставі вищезгаданого та маючихся у мене документів і росписок різних, прошу розібрати по справедливості радянських законоположень мою заяву, звернути важливу увагу на моє сімейне становище та непрацездатність всіх членів сім'ї, маєтковий стан та в останній час мою з сім'єю голодовку, за відсутністю жодного пуда хліба та дати сім'ї моїй порятунок, аби я і вони не загинули голодною смертю.

По маючимся у мене документам, та на мою думку, з мене в користь держави належало 560 кг хліба, а взято у мене 1210 кг, тобто на 650 кг більше. За корову та коня, яких у мене немає, податок сільрада бере, одержу теж забрали.

Ще раз дуже прошу розібратись з моєю заявою та по можливості повернути одержину та лишки взятого хліба у мене. Для з'ясування цієї справи до суду прошу призначити комісію з незацікавлених та непричастних до цього лиць, щоб вони зробили розслідування цієї справи на місці, перевірили моє становище та документи, маючіся у мене.

15.III.32 р.

с. Білашки
Просить гр-н *О. Мельниченко*

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 10, спр. 1357, арк. 18, Оригінал. Рукопис.

№ 219

З ПРОТОКОЛУ ЗЛАТОПЛЬСЬКОГО РАЙОННОГО ТОВАРИСТВА "ДРУЗИ ДІТЕЙ" НА КИЇВЩИНІ ПРО ЗАГРОЗУ ГОЛОДУ ШКОЛЯРАМ ЧЕРЕЗ ВІДСУТНІСТЬ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

15 березня 1932 р.

В засіданні брали участь: т. Беренштейн, т. Волк, т. Капцанов, т. Косой, т. Кіпа, завдітколонії, завдітсадком та представник від євсемирічки т. Лічковська, від робітників підприємств Копчинський, Пустільников та Беренштейн.

3. Слухали: Інформацію інспектора соцвиху т. Кіші М. Е. про стан харчування дітей в установах соцвиху. Інформуючий повідомляє, що зараз стан із харчуванням дітей в установах інтернатного типу загрозливий. Дитколонія одержує наряди, але по цих нарядах не одержує продуктів, або ж продукти по них використовуються для інших потреб, дитсадок, що має 82 дітей знаходиться на випадковому постачанні. Діти - учні шкіл, що мешкають в інтернаті, зняті з харчування при студентській (агрозоотехнікум) їдальні зовсім; видача гарячих сніданків по обох семирічках Златополя припинена. Умову на харчування коопхарчем розірвано³⁷. Внаслідок цього - відвідування школи дітьми бідноти, цілковите залишення школи, спізнювання, що приймають масовий характер. Успішність дітей знизилась і далі знижується. Єдиний засіб полагодити справу - це за всяку ціну налагодити харчування.

Запасів школи ніяких не мають, бо забезпечені були до 1.IX умовою з коопхарчем. Колгоспи зараз забезпечити не можуть і через те, що зараз всі зайвини мобілізуються до посівфонду і особливо через те, що обидві школи охоплюють лише 25 % дітей колгоспників. В поганому стані стоїть справа і по школах району, хоч там школи були забезпечені головним - хлібом,

проте зараз і цих запасів немає. Необхідно вжити найрішучіших заходів до ліквідації прориву в харчуванні, не спиняючись ні перед якими труднощами чи затратами.

Ухвалили: Констатувати наявність всіх перелічених у доповіді фактів, що поставили роботу дитячих установ у надзвичайно тяжкі умови, що ставлять зараз освітні установи перед загрозою низки проривів у роботі. Прийняти під увагу інформацію комісії, що ознайомлювалась на місці зі станом справи, що не тільки стверджує подані відомості, а подає факти ще в більшому розмірі особливо по євсемирічці. Правління вважав за необхідне негайно командувати секретаря правління т. Кіпу в Харків до Наркомосвіти та Центрального] п[равління] "ДД" з метою добитись налагодження постачання дитячих установ, що дало б можливість організувати харчування дітей бідноти, та ліквідувати часткові прориви, що загрожують виконанню директив уряду про загальне обов'язкове навчання.

Голова правління *Берештейн*
Секретар *Кіпа*
З оригіналом згідно: *Секретар**

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 1161, арк. 1. Засвідчена копія. Рукопис.

* Підпис нерозбірливий. Документ засвідчено печаткою Златопільського районного правління Всеукраїнського товариства "Друзі дітей".

№ 220

ВИРОК ОДЕСЬКОГО ОБЛАСНОГО СУДУ ПРО ЗАСУДЖЕННЯ В. С. САМОЙЛОВА ЗА СПРОБУ ПОМСТИ ЗА РОЗКУРКУЛЕННЯ

16 березня 1932 р.

Ім'ям УСРР, 1932 р. березня 16 дня, в с Великі Копані Цюрупинського р-ну. Виїзна сесія Одеського облсуду в складі голови - Гунченко, народних засідателів - Кортавцев, Самойлов, при секретареві Ріжко з участю прокурора державного обвинувачення Кубишкіна, гр. обвинуватця Масюченка та оборонця Кравченка, розглянувши на відкритому засіданні справу по обвинуваченню за арт. 54-8-м КК Самойлова Василя Семеновича, 24 роки, куркуль, розкуркулений в 1930 р., позбавлений виборчих прав за експлуатацію найманої праці, винним себе визнав лише в хуліганстві.

Даними попереднього та судового слідства встановлено слідує. У 1930 р. у с Великі Копані Цюрупинського р-ну був розкуркулений куркуль, експлуататор Самойлов Василь, який в даному разі є обвинуваченим. В будинок, цього куркуля правління артїлі ім. Петровського вселило члена артїлі бідняка, активного робітника на селі Коломійченка В.

В лютому місяці 1931 р. обвинувачений Самойлов Василь, будучи трохи напідпитку, перед вечором увірвався у колишню свою хату, в якій у той час знаходилась сестра Коломійченка Василя, почав лаятись брудною матерщинною лайкою та почав кричати: "Хто має право господарювати у моїй хаті"? Коломійченко Явдоха, що була у хаті, злякалась та почала тікати з хати на двір, зачинивши за собою двері, але обвинувачений Самойлов вибивши двері, почав гнатись за нею, але догнавши її. він почав з нею розмовляти, кажучи, що проти неї він

нічого не має, але брата її він все рівно заріже. Це саме він також казав, коли був у хаті. У цей час до обвинуваченого Самойлова підійшов селянин Старостюк, забрав Самойлова та повів до сусіда в хату.

Наслідком дій обвинуваченого Самойлова бідняк - колгоспник Коломійченко Василь, боючись помсти з боку куркуля, якому належав колись цей будинок, з будинку виселився, а будинок так і пустує, бо біднота боїться в нього вселятися. Так попереднім, як і судовим слідством остаточно не встановлено, що у звинуваченого Самойлова під час вчинку був у руках ніж. Всі свідки доводять, що ножа у нього не бачили, і лише свідок Самойлов Грицько показує, що він на віддалі бачив, що ніби-то у нього був ніж, але ця обставина більш нічим не ствердилась.

Але суд, аналізуючи матеріали справи, зупиняє свою увагу не на самому факті скоєного, а політичному змісті справи, та на ті підстави, на чим обвинувачений Самойлов базував свій терористичний акт. В діях обвинуваченого суд яскраво вбачає одну із форм класової боротьби куркуля з передовим колгоспним селянством села. Своїм вчинком обвинувачений показав, що куркуль на селі ще глибоко приховує думку помститися над біднотою, яка вщент розтрощила його.

Суд приходить до висновку, що обвинувачений Самойлов є людина соціально небезпечна, це стверджується ще фактом того, що під час розгляду справи до суду з'явилась колгоспна маса та учні шкіл з плакатами та вимогами пристосування до куркуля, що є на лаві підсудного, суворой міри соцзахисту. Маса обурена вчинком звинуваченого та вимагає для нього кари.

Свідки Самойлов Грицько, Буганов та Коломійченко Василь дали погану характеристику про звинуваченого та про його минуле. Суд, обмірковуючи питання про міру соцзахисту, рахує за необхідне пристосування до підсудного довготермінового ізолювання від суспільства та родини. Суд знаходить обвинувачення за цілком доведене.

А тому, керуючись 7, 43, 54-8-м артикулами КК, 296, 297, 302 ч. 3-ю КПК засудив Самойлова Василя Семеновича, 24 років, куркуля, до позбавлення волі у поправно-трудових таборах далеких місцевостей СРСР реченцем на 10 років. Після відбуття міри соцзахисту зіслати за межі України реченцем на 5 років, позбавивши в правах за арт. 29-м пп. а, б, в, КК реченцем на 5 років, без конфіскації майна за відсутністю такого. Міру запобігання до набуття вироку законної чинності залишити тримання під вартою. Стягнути на користь Цюрупінської юрконсультації 50 крб.

Вирок може бути оскаржений до Найвищого суду протягом п'яти днів³⁸. Зарахувати попереднє ув'язнення з 29.IV.1931 р.

Голова суду *Гунченко*
Нарзасідателі *Кортавцев, Самойлов*
З оригіналом певно: *Секретар*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 8, спр. 3527, арк. 153-154. Копія.

№ 221

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПОЗАШТАТНОГО ІНСПЕКТОРА ГЛУХІВСЬКОЇ райКК - РСІ

М. ДОРОШЕНКОВОЇ ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ І ВИКЛЮЧЕННЯ П. А. РОМАНЕНКА З КОЛГОСПУ "ПЕРЕМОГА" В С. ЯСТРУБЩИНИ НА КИЇВЩИНІ

19 березня 1932 р.

До Глухівської КК-РСІ

Доповідна записка

За дорученим матеріалом по Яструбщинській сільраді про гр. Романенка Петра Антоновича та його сина Павла Петровича, який писав заяву до Г. І. Петровського про його виключення з колгоспу "Перемога" як чуждого елемента, під час розслідування мені довелося підтвердити наступне:

Дід Романсика лав до революції 100 га землі, лісу до 10 га, луки 15 га, саду 1 га, садиби 5 га, коней 7-10, корів 5-7, свиней 10 і більше, вівців 20-30 молотарку, жатку, сівалку і інші с/г машини. Був млин, пасіка велика. Дом великий, клунь 3, сараї, амбар під залізом. Дід був сільським старостою, одноразово мав свій власний шинок. Сім'ї було у діда 5 чоловік. Весь час мав найману працю постійну, а також і сезонну, землю здавав іспольщикам.

Під час революції в цьому господарстві дещо забрано, а саме: землю, ліс та ін. Батько Петра Романенка мав все це вищеперелічене, ще ж к тому був в ченцях (монах), за що зараз позбавлений виборчих прав. Брат Романенка був в денікінських загонах, зараз на Соловках, який надіслав листа до сільради - "що вони живуть там і гострять ножі на керуючих бандитів села" (є копія листа в сільраді). Брата розкуркулено раніше, Романенко хоча й умовно, але всі господарські та політ кампанії виконував. Вступив до колгоспу в 1929 р., у колгоспі працював на посаді рахівника. Під час перебування його в колгоспі маса бідняцько-середняцька весь час хвилювалася, що такий куркуль заховався за колгоспом. Був випадок, коли Романенко овес видавав на трудодні, а собі з головою колгоспу взяв по 25 пуд.

Під час усуспільнення Романенко здав с/г реманент та інше: сарай - 35 крб., амбар - 70 крб., клуня - 35 крб., кінь - 35 крб., плуг дерев'яний - 3 крб., борона дерев'яна 1 крб. 50 коп., колеса (4 шт.) - 10 крб., хомутів два взових - 10 крб., сані - 15 крб., дуга стара - 2 крб. Разом - на 253 крб. Що ж до машин, то він пояснив, що то не його, а братове (ці відомості взяті з акта прийому від 13.VII.1930 р.).

Коли був в селі представник від ЦК КП(б)У тов. Цимбалов, то тільки тоді постало питання про його виключення з колгоспу по заявах членів колгоспу. Питання про його виключення обговорювалося на зборах бідноти, загальних зборах колгоспу та правлінні (додаю витяги з протоколів)³⁹. В 1932 р. після виключення сільрада довела до його господарства тверде завдання по хлібозаготівлі на 40 пуд. та на позику "3-й вирішальний" на 75 крб. Він не виконав цих завдань і відмовився від сплати. Тоді сільрада для покриття цієї заборгованості зробила продаж дечого з господарства. Хата ще й досі в його власності і не продана. Романенко зараз десь працює за бухгалтера (весь час був в Баничах, зараз невідомо де).

Що ж до заяви, то заяву цю писав учень, його син, який вчиться в Уланівській 7-річній школі. Немає ніяких сумнівів, що цю заяву писав хтось від його імені. Одержавши такі відомості, на мій погляд, колгосп зробив вірно, що його виключив з лав наших колгоспів, одне тільки кепсько, що дуже пізно, та сільрада несвоєчасно його полурозкуркулила.

Відомості я ці підтвердила у селян, які були присутні в сільраді, понад 15 чоловік, до того [ж] ті люди, які весь час були в наймах його діда та батька⁴⁰.

19.III.1932 р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 111, арк. 76-77. Оригінал. Рукопис.

№ 222

**ЛИСТ СЕЛЯНИНА П. І. ЧОРНОВАТОГО ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО
ПРО ГОЛОДУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ЗАГИБЕЛЬ ХУДОБИ ПО СЕЛАХ
ОРЕСТОПОЛЬСЬКОЇ СІЛЬРАДИ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ**

25 березня 1932 р.*

Город Харків, ЦИК, тов. *Петровському*
Від громадянина Орестопольської сільради
Покровського р-ну

Тов. Петровський!

Я хотів би Вас запитати, якщо можна Вас спросити, то будь ласка прийміть до уваги мою просьбу. От тут по цій сільраді, і ще єсть цілий ряд сільрад, де складається сильно плохе положеніє нащот харчів, а саме - по членах колгоспу. Коли взяти [у] відсотковому відношенні, то відсотків 50 не мають уже по місяцю хліба в хаті, а той більше, деякі коней дохлих їдять, собак та ін. То я хотів би узнати, якщо це такі труднощі, то це ми должні перенести. А може це недорозуміння, то будь ласка прийміть до уваги та застосуйте методи роботи, які б відповідали цьому назначенію. Підготовка до весняної 3-ї більшовицької сівби, можна сказати, що нікуди не годиться, коням контракційних** кормів немає, уже 3 місяці, свині дохнуть по 2-3-4-5 в день. Складається положення сильно плохе.

Мій адрес: Покровського р-на Орестопольської сільради, получить Пилипу Івановичу Чорноватому⁴¹.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 98. Оригінал. Рукопис.

* Дата позначки на листі в приймальні ВУЦВКу.

** Так у тексті, можливо, йдеться про концентровані корми.

№ 223

**ПРОТОКОЛ ПРЕЗИДІЇ БРАЦЛАВСЬКОЇ РАЙОННОЇ КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛ. ПРО ДОГАНУ УПОВНОВАЖЕНОМУ ЗУЄВУ ЗА
ЗЛОВЖИВАННЯ
ВЛАДОЮ ПІД ЧАС ХЛІБОЗАГОТІВЛІ В С. ОСТАПКІВЦЯХ**

28 березня 1932 р.

Присутні: члени президії райКК-РСІ Незнамов (голова райКК- РСІ), Марущак (зав. РБС, сектор РКК), Таберт (член президії РКК).

Головує тов. Незнамов, секретар тов. Марущак.

Слухали: 1. Про перекручення лінії партії в хлібозаготівлях уповноваженим РПК по с. Остапківцях тов. Зуєвим (доп. тов. Незнамов).

Ухвалили: 1. Констатувати, що тов. Зуєв, перебуваючи уповноваженим РПК в справі хлібозаготівлі по с. Остапківцях, допустив грубе перекручування лінії партії в хлібозаготівлі, зокрема:

а) оштрафування в адмінпорядку 25 господарств контрактантів, що не виконали своїх контрактаційних зобов'язань перед державою;

б) грубе, неетичне поводження з окремими контрактантами, що значно відбилось на політичному настрої колгоспних та бідняцько-середняцьких мас села;

в) що ці антипартійні дії використав куркуль та антирадянський елемент і скерував їх на зрив плану хлібозаготівлі, внаслідок чого останнього по с. Остапківцях виконано на 85 %.

Тому-то президія райКК-РСІ вважає за необхідне:

1. Члену КП(б)У тов. Зуєву за вищезазначені антипартійні вчинки оголосити сувору догану.

2. Запропонувати уповноваженому РПК в/ справі весняного сіву по с. Остапківцях виправити допущені Викривлення партлінії був. уповноваженим РПК т. Зуєвим та про наслідки доповісти президії райКК.

3. Поряд з цим поставити питання перед фракцією КП(б)У РВК про вжиття відповідних заходів до керівництва сільради⁴².

Голова райКК-РСІ *Незнамов*
Секретар райКК-РСІ *Марущак*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 534. Оригінал.

№ 224

**З ПРОТОКОЛУ БОРОДЯНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ПРО РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ ЩОДО РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯН**

28 березня 1932 р.

Слухали: Постанову Пленуму Дружнянської сільради від 24.ІІІ.32 р. про гр. Титенка Сака Нечипоровича, Титенка Тихона Мусійовича та Яценко Соломію Трохимівну, що порушили обов'язкову постанову РВК від 18.ІІ.31 р. "Про застосування найменших агрономічних заходів в сільському господарстві", не підготували с/г реманент, не перечистили посівматеріал, не приступили до вивозки гною та відмовились провести засів по доведеному їм плану засіву весною 1932 р., чим зривають проведення підготовчої роботи щодо весняного сіву.

Господарство Титенка Сака - заможньо-куркульське, має землі 7,89 га, платить с/г податку 130 крб. 65 коп., не виконав по твердому завданню хлібозаготівлю та картоплезаготівлю.

Господарство Титенка Тихона заможне, має землі 6,18 га, платить податку 46 крб. 50 коп.

Господарство Яценко Соломії заможне-куркульське, має землі 10,80 га, платить с/г податку 102 крб. 83 коп., не виконала хлібозаготівлі та картоплезаготівлі, що доведено по твердому завданню.

Ухвалили: Приймаючи на увагу, що гр. Титенко Сака, Яценко Соломії належать до кулацьких господарств, що злісно зламали обов'язкову постанову РВК "Про застосування найменших агрозаходів в сільському господарстві", не вивезли гною, не відремонтували с/г реманенту, не перечистили посівматеріалу та відмовились проводити весняну сівбу, весь час ведуть розкладницьку роботу й намагаються зірвати підготовку роботи до весняної сівби по с Дружня, а тому відібрати від зазначених громадян землю, конфіскувати тяглову силу, с/г реманент, посівматеріал та все майно, що належить їм та їх родинам, й передати до колгоспу.

Самих гр. Титенка Сака Нечипорова, Яценко Соломію Трохимівну з їх родиною вислати за межі села.

На Титенка Тихона Мусійовича накласти штраф в сумі 100 крб.

Голова засідання *Лівуш*
Секретар *Власенко*
Оригінал за належними підписами
З оригіналом згідно*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 333, арк. 50, Засвідчена копія.

* Підпис нерозбірливий.

№ 225
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДНАРКОМУ УСРР ПРО ЗАБОРОНУ
ЗАСЛОННИХ ЗАГОНІВ ПО ВІДБИРАННЮ ХЛІБА У КОЛГОСПНИКІВ Й
ЗВІЛЬНЕННЯ
УВ'ЯЗНЕНИХ ПО СПРАВАХ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

7 квітня 1932 р.

6. Вважаючи на відомості, що надійшли з місць про ведення низкою районів обмежень у перевозці невеликої кількості хліба-насіння, встановлення заслонних загонів та ін.- запропонувати облоргкомітетам негайно усунути це обмеження, безумовно знявши всілякі заслонні загони.

7. Прийняти до відома повідомлення прокуратури республіки, що нею 25.ІІ дано директиву своїм місцевим органам переглянути справи осіб, що перебувають у БУПРах, в зв'язку з хлібозаготівлями, з тим, щоб засуджених по маловажливих проступках звільнити для участі в засівкампанії.

Голова Ради народних комісарів *Сухомлин*
Заст. секретаря Ради народних комісарів *Сема*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 279, арк. 109. Ротатор. прим.

№ 226

**СКАРГА СЕЛЯНИНА С НИЖНЯ СИРОВАТКА НА ХАРКІВЩИНІ К. М. РИБАЛКИ
ДО ВУЦВКу ПРО ПРИМУСОВЕ ВІДБРАННЯ ХУДОБИ У БІДНЯКІВ ТА
СЕРЕДНЯКІВ**

1 квітня 1932 р.

До Голови ВУЦВКу
Нижня Сироватка Краснопільського р-ну,
Клим Мусійович Рибалка

Заява

Прохаю Вашого розпорядження розглянути мою заяву і поправити, порушення та перекручування партійної лінії, які у нас по Нижній Сироватці єсть на сьогоднішній день. 1. Щодо кожного бідняка Нижньосироватська сільрада забрала корови без усяких повідомлень. 2. Єслі той бідняк чи середняк з'являється за яким-либo советом, то прежде, чім пояснити толково, то стараються залякати і той же бідняк ходе із дверей в двері і ніде не находе бідняцьких та середняцьких прав. 3. Скрізь бідняки та середняки, яким не було доведено твердого завдання по м'ясозаготівлі, ходатайствують о повертанні їх коров, які були невірнo забрані. Ніде - ні сільрада, ні райвиконком не отвiчає на той стук. Наприклад, я гр. села Нижньої Сироватки Краснопільського р-ну Клим Мусійович Рибалка будучи одноосібник, родина моя складається із п'яти душ, а саме: мені 38 років, дружині 37 р., сину 11 р., отцу 70 р. і матері 68 років. Соціальний стан - бідняк. Майно моє таке: одна селянська хата, один хлів, худоби одна коняка, землі 2,50 га. Причому Нижньосироватська сільрада забрала у мене корову без всяких повідомлень, і заборгованості за мною немає, яким я считаю, що у мене узято корову невірнo. То прохаю голову Всеукраїнського центрального виконавчого комітету розглянути мою заяву і повернути корову⁴³.

До цього і підписуюсь *Рибалка*

Прохаю отвiт на руки.
1.IV.1932 р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 122. Оригінал. Рукопис.

№ 227

**З ПОВІДОМЛЕННЯ ДІЛЬНИЧНОГО ПРОКУРОРА ФАСТІВСЬКОГО Р-НУ
ВУЦВКу ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
КЕРІВНИКІВ
КОЛГОСПВ ЗА ВІДСУТНІСТЬ ХЛІБА ТА ПОСІВМАТЕРІАЛУ**

4 квітня 1932 р.

У відповідь на В/листа з 27 лютого з приводу заяви робітника Магнітогорського металургійного заводу про с. Фастівець, дільнична прокуратура повідомляє. В колгоспі с. Фастівець Фастівського р-ну з осені [1931 р.] була безгосподарність, розбазарювання хліба, зловживання, внаслідок чого зараз нема хліба для харчування та посівного матеріалу.

Притягнуто до кримінальної відповідальності Голову управи колгоспу с. Фастівець тов. Саф'янова (члена партії), але останній від суду сховався й справа за нього зупинена до розшуку.

Крім того, притягнуто до кримінальної відповідальності членів управи колгоспу хут. Вінницькі Стави, що входить до Фастівської сільради . за зловживання, розкрадання хліба та взагалі за недбайливий стан господарювання в колгоспі.

Засуджено 17 січня ц. р. за арт. 97 та 99-м КК членів управи колгоспу [тов.] Мандлолевського та Крижневського до позбавлення волі по 1,5 роки кожний.

Крім того, відповідними організаціями проведено чистку колгоспів с. Фастівець й з складу виключено куркульсько-ворожий елемент, що проводив розкладницьку там роботу.

Зараз вживаються заходи до налагодження роботи по с. Фастівець. до забезпечення посівматеріалом, до усунення злочинних явищ в роботі колгоспів.

За даними Райземвідділу Фастівського р-ну, с. Фастівець дано таку соціальну допомогу...⁴⁴.

Дільничний прокурор *Замков*
Секретар *Вітряк*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 147, арк. 19, Оригінал.

№ 228

ЛИСТ ДО М. І. КАЛІНІНА ВІД РОБІТНИКІВ СТ. ВАПНЯРКИ ПРО ГОЛОДУВАННЯ ІХ СІМЕЙ В СЕЛАХ

5 квітня 1932 р.*

Коллективное заявление ст. Вапнярка

Мы, члены союза железнодорожного транспорта, живущие на селе, вдобавок того члены колхоза, переживаем великую голодовку, потому что нашим семьям отказали от хлеба с 1 марта. Наши семьи пухнут от голода, потому что работали в колхозе, и в колхозе ничего не получили, и на транспорте отказали от пайка. Жалованье мы получаем 60 руб., а на базаре буханка хлеба 10 руб. Отказал нам хлеб руководящий орган на ст. Вапнярка, их мається 5 человек:

1) тов. Крыжановский, член партии; 2) тов. Белозер, член партии; 3) тов. Украинчук, член партии; 4) тов. Медынский, член партии и вдобавок того - председатель месткома; 5) товарищ заведующий кооперацией - тов. Рудый. Оце 5 человек делают подрыв работы па транспорте, искривляют линию партии. Председатель месткома тов. Медынский заявляет на общих зборах рабочим, что "если вы хотите хлеба, то можете увольняться, и можете там робиты, де дают хлеба". Мы, рабочие ст. Вапнярка, просим Вас, тов. Калинин, так як Вы есть

руководитель СССР, разъяснить нам, правильно это делают, что отказуют семью от пайка, или же неправильно. Просим расследовать нашу заявку и копию нашей заявки подайте в юридический отдел, чтобы юридический отдел пропустил в газету "Правду" на первой странице - правильно ли это делает наш руководящий орган на ст. Вапнярка.

Просим как можно срочно сообщить. Мы, рабочие ст. Вапнярка, ожидаем Вашего разъяснения до 15 апреля, а если не будет пропущено Ваше разъяснение и не дадут нам пайка на семью, то заявляем голодовку и бросаем работать. Не доверяете заявлению - просим выслать комиссию для расследования⁴⁶.

Расписуется один за всех П. Сосновский. Пускай комиссия выяснит, как над рабочим издеваются.

ЦДАЖР України, ф. І, оп. 8, спр. 108, арк. 105. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання листа в секретаріаті Голови ЦВК СРСР М. І. Калініна.

№ 229
СКАРГА КОЛГОСПНИКА П. Т. БАРИВША З АРТІЛІ ІМ. ЛЕНІНА
НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКу ПРО НЕЗАКОННЕ ВІДБРАННЯ ХЛІБА,
ЗАКУПЛЕНОГО ДЛЯ ГОЛОДУЮЧОЇ СІМ'І

12 квітня 1932 р.

Председателю ВУЦИКа тов. *Петровскому Григорию Ивановичу*

Жалоба

Я, крестьянин-бедняк, колхозник, член артели им. Ленина Алексеевского сельсовета Алексеевского р-на Харьковской области, Барыбин Павел Терентьевич, имею семьи 4 души, двое малолетних детей и брата 18 лет.

6 апреля 1932 г. я вместе с односельчанином, тоже бедняком, Вороновым Парфеном Васильевичем, у которого 4 души семьи, приехали на ст. Ржавая, в Марьевский сельсовет Обоянского р-на бывшей Курской губернии в с. Перестовая, которое лежит в 10 верстах от ст. Ржавой. Я с товарищем свою и женину одежду и платки променял на озимый хлеб - рожь и выменял 3 пуда зерна-жита, товарищ тоже наменял 3 пуда.

6 апреля, когда мы уже ехали обратно домой на Украину, у нас при посадке на ст. Ржавой в поезде этот хлеб отобрал инспектор 11-го участка Обоянского р-на Бондарев.

Как мы ни упрашивали у нас хлеб не отбирать, говорили ему, что мы не спекулянты, что хлеб везем для себя и своей голодной семьи, показывали ему и документы от колхоза 46, но инспектор этот никакого внимания на нас не обратил, и не только не отдал наш хлеб, но с силой, полезши в драку, вырвал его у нас, понес его на нанятую им подводку и отвез наш хлеб в Марьевский сельсовет. Сначала мы не знали, что нам делать. Отвезли последнюю одежду, поменяли на хлеб, семья дома сидит голодная, хлеб в нашей артели нам перестали давать еще с декабря месяца [19] 31 г., так как в нашей артели хлеба нет. Я и моя семья (3

трудоспособных) заработали 470 трудодней летом [19]31 г., но окончательного расчета от артели не получили и хлеба нам полностью не дали. И мы все время хлеб покупали на рынке, мы все уже попродавали и менять больше нечего. И я решил пойти с жалобой в партийную организацию. Тут же при ст. Ржавой обратился к товарищу секретарю партячейки, он мне написал бумажку⁴⁷, чтобы инспектор Бондарев отдал наш хлеб нам обратно. Но инспектор его нам не отдал и на бумажке написал "отказать"⁴⁸, а нам сказал "идите и на меня жалуйтесь".

Мы тогда решили пойти в райисполком Обоянского р-на, к председателю райисполкома с жалобой на его инспектора, но он на нас и на то, что мы от станции добрались к нему за 35 верст, и приехали из-за голодной нужды за 300 верст с Украины - не обратил никакого внимания и сказал, чтобы мы пошли в милицию. Тут же я пошел к начальнику милиции, это было 7 апреля, но и он нам ничем не помог и сказал, что это дело участкового инспектора Бондарева, идите и просите его, может быть он вам отдаст хлеб назад. Это он нас послал к тому, кто у нас забрал хлеб насильно.

Здесь мы видим, что обращались и к партийной ячейке, и к советской власти в лице председателя РИКа и начальника милиции, но результатов нам - беднякам, голодным колхозникам, они не дали и послали к тому, кто насильно отобрал у нас хлеб. Мы все же опять к нему, этому инспектору, пришли, но он только над нами посмеялся и сказал нам: "Хлеба вы не получите, идите и жалуйтесь на меня куда хотите и отвяжитесь от меня"⁴⁹.

8 апреля мы вернулись домой в свое село, но без хлеба. Семьи наши обозленные, голодные, ругают управителей, но мы решили написать жалобу Вам, высшей советской власти. Товарищ Петровский, мы знаем, что нет закона у советской власти, чтобы насильно отобрать хлеб, последний кусок хлеба у бедняка-колхозника и бросить его семью на голодную смерть. Товарищ Петровский, мы твердо верим, что вы этих чиновников заставите отдать назад наш хлеб. А если хлебом нельзя будет получить, тогда взыскать нашу стоимость с виновных и нам уплатить 147 руб. каждому, нам этот хлеб такую сумму стоит. И просим за своевластье, беззаконие и грубость к нам беднякам привлечь к уголовной ответственности инспектора Бондарева, так как только враги советской власти так знущаются над бедняками, членами КНС.

Посылаем Вам документы и просим написать результат нам по адресу: УССР, Харьковская обл., с. Алексеевская-Змиевская, артель им. Ленина, колхознику Барыбину Павлу Терентьевичу. Просим не отказать.

12.IV.32 г.

ЦДАЖР України, ф. 1, сп. 8, спр. 112, арк. 16-17. Оригінал. Рукопис.

№ 230

**ЛИСТ ДО ЦК ВКП(б) КОЛГОСПНИКА Ф. МУСІЄНКА З С. КУМАРІ
ЛЮБАШІВСЬКОГО Р-НУ НА ОДЕЩИНІ ПРО МАСОВЕ ЗУБОЖІННЯ
Й ГОЛОДУВАННЯ СЕЛЯН***

13 квітня 1932 р. **

Письмо колхозника

Центральному комитету Всесоюзной
Коммунистической партии большевиков

Товарищи! Наряду с ростом и развитием колхозного, движения есть целый ряд ненормальностей, которые возмущают самих колхозников и которые своими левооппортунистическими тенденциями противопоставляют колхозную массу против генеральной линии партии.

Товарищи! Я вам наведу целый ряд фактов, про которые вы можете убедиться через специальное расследование. Товарищи! Я вам поставлю целый ряд вопросов, на которые вы должны ответить через прессу.

1-й вопрос. Знает ли Центральный комитет ВКП(б) про допущение фактов издевательства над колхозниками и допустимы ли такие факты в стране советов, где власть надлежит рабочим и крестьянам, где процветает социалистическое строительство, где волей рабочего класса строится пятилетка в 4 года. Например, по УССР в Любашевском р-не Маловрадиевской сельрады хут. Андреевка колхозники съели дохлую кобылу, что к этому привели нищета и голод.

2-й вопрос. Знает ли ЦК ВКП(б), что в вышеуказанном районе колхозники среди лютой зимы шли на поле искать утеряный при сборке урожая качан кукурузы, дабы этим пропитаться хотя [бы] один день.

3. Знает ли ЦК ВКП(б), [что] колхозник возле колхозного скота работает на ста граммах гречного хлеба целый день.

4. Знает ли ЦК ВКП(б), что в ряде колхозов накануне посевной кампании был поставлен вопрос так, что семена в колхозе забрать, а о хлебе потом будем говорить.

5. Знает ли ЦК ВКП(б), что в ряде ссыпных пунктов хлеб сгнил несмотря на то, что в ряде коллективных хозяйств было забрано последний центнер семян. К чему это все ведет? Это ведет, во-первых, к нищете самих колхозников, во-вторых, к недовольствию к советской власти вообще и к коммунистической партии в особенности. Спрашивается, кто к этому ведет? К этому ведут отдельные коммунисты, которые недооценивают генеральной линии партии, которые своими левооппортунистическими тенденциями розшатывают генеральную линию партии, которые играют па руку классовому врагу, бо и классовый враг этим случаям рад, что колхозники пухнут с голода, бо и на самом деле посмотреть по Любашевскому р-ну средняя урожайность 20 ц з гектара, а колхозники сидят без хлеба и семян - кушают то, чего не было написано даже в истории⁵⁰.

Мой адрес: УССР, Любашевского р-на с. Кумарі

Мусиенко Федот

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 10, спр. 1444, арк. 57-59. Оригінал. Рукопис.

* У тексті листа виправлено українську транскрипцію.

** Дата пересилки листа з ЦК ВКП(б) до ЦК КП(б)У.

№ 231
ЗАЯВА ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ВІД СЕЛЯНИНА Д. І. БАБИРЯ
З ХУТ. ЛЕВЕНЦІВКИ НА ХАРКІВЩИНІ
ПРО ПОВЕРНЕННЯ НЕЗАКОННО ЗАБРАНОЇ КОРОВИ

*13 квітня 1932 р.**

Прохання до Петровського, міста Харкова

Від дійсного бідняка Бабиря Данила Ілліча прохання [до] тов. Петровського, аби на мене звернули увагу, позаяк я сам дійсний бідняк, а тому син мій служить в Красній Армії. З майна маю одну хату і коняку. Мав бика, якого здав в план м'ясозаготовки, якого вийшло 272 кіло. Це було 29 жовтня 1931 р. А тому іще мав корову одну, яку необхідно мені, позаяк ми вдвох з бабою старі, маємо по 65 років⁵¹. Син служить в Красній Армії у Середній Азії городі Самарканді, в отряді ДПУ 82-ї дивізії, отдальному кавалерійському дивізіоні.

Я думаю, що коли я розплатився з усіма державними боргами і здав бика в м'ясозаготівку⁵², то я маю право держати корову, но в мене корову забрали 5.ІІ.32 р., вважаю, що не по закону. Прийшли додому від сільради Площанської комсомольці. Нас не було дома, корова стояла в хаті, бо більше ніде ставляти, і хата була замкнута. Вони відірвали замок і корову забрали з хати. І тепер не наворачують, кажуть, що ми здамо в план м'ясозаготовки. Но я думаю, що радянська власть такого закону ще не видавала, щоб брали дві худоби в бідняки на один рік, а тому що ще й обоє старі, син служить, робити нікому. Так вони знарошне забрали, щоб нам нічого було їсти.

Прохання до товариша Петровського, аби дали розпорядження, щоб нам корову повернули назад, позаяк я всі борги державі виплатив і зобов'язуюсь і надалі бути чесним плательщиком і допомагати нашій державі і радянській власті. І тому, [що] сам старий, не можу к труду, також і дружина стара, а син в Красной Армії уже два роки служить. А тому прохаю Вашого розпорядження, щоб дали мені назад корову мою, бо я звертався в район, там не звертають уваги, посилають на сільраду, а сільрада не обрачає ніякого внимания, тільки стукають, що "не обридай" і виганяють з сільради. А тому прохання [до] т. Петровського не відмовити моїй прозьбі⁵³.

Прохач
За неграмотного [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 110, арк 20. Оригінал, Рукопис.

* Дата подання заяви під час особистого прийому у Г. І. Петровського.

№ 232
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРИЙМАЛЬНОЇ ГОЛОВИ ВУЦВКУ ЛОЗІВСЬКОМУ
РАЙВИКОНКОМУ
НА ХАРКІВЩИНІ ПРО ВЖИТТЯ ТЕРМІНОВИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ
СТАНОВИЩА ГОЛОДУЮЧИХ КОЛГОСПНИКІВ АРТІЛІ "ЧЕРВОНИЙ ЖОВТЕНЬ"

15 квітня 1932 р.

Терміново, таємно

До Лозівського РВКу на особистий прийом приймальні тов. Петровського звернувся уповноважений артіль "Червоний Жовтень", де зазначив: колгосп об'єднує 70 дворів, 260 їдоків, хліба хватило лише до 1 лютого 1932 р. Колгоспники вживають буряк, від чого хворіють. Було 4 випадки голодної смерті, а хворих зараз 50 чоловік. Колгоспники слабкі й не можуть працювати в полі. Також поганий стан з робочою худобою та посівматеріалом. Надсилаючи заяву⁵⁴, просимо Вас у терміновому порядку вжити всіх заходів до покращання умов колгоспу. Про наслідки просимо повідомити для доповіді тов. Петровському не пізніше 25.IV.32 р.⁵⁵

Додаток: заява.

Зав. приймальної голови ВУЦВК *Баранов*
Завканц. *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 31. Відпуск.

№ 233

**ЗАЯВА СЕЛЯНИНА М. НАЙДИ С. РОКИТНЕ-ДОНІВКИ ГРАДИЗЬКОГО Р-НУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВК ПРО РОЗГЛЯД СПРАВИ З РОЗКУРКУЛЕННЯМ
Й ВИКЛЮЧЕННЯМ З КОЛГОСПУ**

19 квітня 1932 р.

До голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого комітету
Гр-на Рокитне-Донівської сільради Градизького р-ну (був. Кременчуцького округу)

Заява

Відвідавши Вашу прийомну, де подав Вам справу про виключення мене із колгоспу та ліквідованого як куркуля, і подавши Вам усі документи і матеріали, що я був до революції й зараз. Вами ця справа опісля цього була направлена на Градизьку робітничо-селянську інспекцію ще 29.II. 1932 р. І все-таки про остаточне вирішення така мене ще не повідомила, отже прошу Вас нагадати цій організації, яка б розв'язала цю справу, бо це є РСІ нехотіння цього зробить⁵⁶.

19.IV. 1932 р.

Прохач *Найда*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 113, арк. 23. Оригінал, Рукопис.

№ 234

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ВУЦВКУ ПРОКУРАТУРИ Й РАЙВИКОНКОМУ

**ПРО ПРИПИНЕННЯ УТИСКУ ОДНООСІБНИКІВ У С. ТРИФОНІВЦІ
ВЕЛИКООЛЕКСАНДРІВСЬКОГО Р-НУ НА ОДЕЩИНІ⁵⁷**

19 квітня 1932 р.

Терміново

До Бериславського дільничного прокурора
Копія: Голові Великоолександрівського РВК

На особистий прийом до ВУЦВК звернувся уповноважений від 40 одноосібних господарств бідняків та середняків с. Трифонівки з такою скаргою. До 1931 р., виконуючи всі зобов'язання влади, вони працювали в своїх одноосібних господарствах. Починаючи з того часу, місцева влада за те, що вони залишилися поза колективом, всіляко їх переслідує. Не давали змоги збирати врожай з одноосібних господарств, відбирали коней та реманент. Артіль їхнього села⁵⁸ забрала у них хліб і досі не проводить розрахунку. Зараз їх залишили без землі, реманенту, тяглової сили, чим позбавили існування біля 40 сімейств. Їхні скарги на сільраду РВК залишав без наслідків, мотивуючи [тим], що вона поза колгоспом. Надсилаючи до Вас цю заяву, просимо терміново її перевірити і виправити ті помилки, яких припустилися місцеві органи влади, які зламали постанову уряду та партії щодо одноосібних господарств. Про вжиті заходи докладно сповістити для доповіді т. Петровському до 29-30.IV. 1932 р.⁵⁹

Додаток: заява.

Завідатель приймальної голови ВУЦВК *Баранов*
Завканц *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 307. Копія.

№ 235

**СКАРГА ГОЛОВІ ВУЦВКУ Г. І. ПЕТРОВСЬКОМУ ВІД СЕЛЯНИНА
Г. С. БАЗАЛЯ-САВЧЕНКА ПРО НЕЗАКОННУ РЕКВІЗИЦІЮ ХЛІБА, МАЙНА
ТА ГОЛОД У С. СВЕРДЛИКОВОМУ НА УМАНЩИНІ**

20 квітня 1932 р.

Председателю Всеукраинского Центрального
Исполнительного Комитета т. *Петровскому*
Гр. с. Свердликового Бабанского р-на Уманской округи
Гната Степановича Базалья

Жалоба

Год тому назад мене сельская комісія викинула з хати, забрала в мене моє хазяйство, заключавшееся з одної корови й лошади, якою я обробляв землю, а корова кормила мого сім'ю, три десятини і хата, і три душі сім'ї. Больше ніякого імушества, як движимого, так і недвижимого не мав, [ні] побочними заробтками, ні комерціями не займався, так як був бедного состоянія, до революції землі совершенно не мав, а в революцію наділила мене земельна громада землю (трьома десятинами) і я став строїти хату. Не успів построїти і

прожив з год, як мене по злобі самі ледачі люди, які привикли за революцію ограблять народ, якими грабежами не підняли государство, а розорили не только государство, но і весь народ - тепер вся земля стоїть необсяною, бо сільські власті хліб весь забрали до фунта і ми погібаєм з голоду, народ падає от голода як солома, лошади погибли. І коли лошади здохла, то за цею падаллю являється народ по 50 душ, і давить один одного, щоб захватить хоч кусочок дохлої лошади. А де ж верховная наша власть, що не змилується над нещасним народом й не дасть нам якого помилования. Нужно було б уже повернуть розграблені лошади і корови народу і не довести страну до погібелі, так наша сельская власть собирається ночью душ по 10, являється в дома і обдирала нас до голой рубашки й жаловаться нет куда. Я думаю, що верховная власть совершенно не знає, що творять сільські власті, і я далі уже не нахожу другого вихода й винужден утруджати и просить зашити і покровительства у вашей милості, так як погибаю от голода й холода, й скитаюсь попід тини із своєю сім'єю під одкритим небом.

А тому прошю Председателя Всеукраїнського Центрального Исполнительного Комітета тов. Петровського рассмотреть мою жалобу і по рассмотрены таковой сделать распоряжение допустить меня з сім'єю войти в мою собственную хату і разрешить обсеменить огород, щоб він не пустував, і повернути мені забраную у мене корову й лошади, які находятся в Свердловському колгоспі, і еслі окажется возможным вислать комісію із центра для осмотра, сколько погубло лошадей, скота, і сколько пустує необсяною землі, так як народ после ограблення не імеєт чем обсеменить, й тем на одной Уманщині тисячі мільонів погубнет капитала от необсеменения землі, [а] виновних привлечь к уголовной ответственности. О последующем прошу уведомить меня своєю резолюцією непосредственно через Торговицьке почтове отделение, так як всі скриваються от нас резолюції сільськими властями⁶⁰.

Просить Гнат Савченко

20.IV.32 р.

ЦДАЖР України, ф. 1. оп. 8, спр. 117, арк. 552-553. Оригінал. Рукопис.

№ 236

З ЗВІТУ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРО ПРИМУСОВІСТЬ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ КОЛГОСПІВ

Не раніше 20 квітня 1932 р.

Порушення добровільності та господарської доцільності в укрупненні колгоспів

Процес укрупнення дрібних колгоспів на Україні за рахунок їх злиття в основному є здоровий процес, але при умові, коли в цьому є добровільна згода всіх колгоспників, коли це укрупнення докладно пророблене та господарчо обгрунтоване. Проте в низці районів порушили принцип добровільності та ігнорували політично-масову та організаційну роботу серед колгоспників, не ураховуюча місцевих умов та господарської доцільності, припустили грубих перекручень директив партії і злиття колгоспів" здійснювалося адміністративним засобом. Куркулі використовувала подекуди такі факти укрупнення для зриву виконання хлібозаготівель колгоспами, зриву роботи колгоспів, заплутання справи з розрахунками з колгоспниками та для розбазарювання майна колгоспів. Так, наприклад, Городищенський р-

н, хворуючи на гігантоманію, злив по 10-15 колгоспів в один з кількістю господарств в ньому 2000- 2500.

В с. Ходорків Попільнянського р-ну злили дві артїлі - польську та єврейську - з українською комуною, внаслідок чого стався цілий ряд ненормальностей і євреї за винятком 4-5 родин залишили комуни. Артіль "Більшовик" Долинського р-ну почала перед злиттям внаслідок куркульської роботи продавати своє майно і припинила осінні роботи.

Розпуск колгоспів

Запроваджуючи розпуск колгоспів як крайню міру боротьби з засміченістю класово-ворожими елементами, куркулями і підкуркульниками, які злісно не виконували господарсько-політичних завдань, зокрема хлібозаготівель - ряд районних організацій припустили порушення директив партії, ставши на шлях голого адміністрування, причому не зберегли ядра колгоспів - середняків та бідняків, не організували належної масово-політичної роботи щодо роз'яснення оточуючим колгоспам причин розпуску колгоспів. Так, наприклад, виявивши факти крадіжки зерна в колгоспі ім. Шевченка, Новопраського р-ну, районні організації розпустили колгосп за це. Цей колгосп складається з 43 бідняцьких господарств, 62 середняцьких і 4 куркульських. Розпускали колгоспи по інших причинах. Так, наприклад, Літинська РКС мотивувала розпуск колгоспу ОЗЕТ таким міркуванням: "Цей колгосп крім того, що не виконав завдання по хлібозаготівлям, господарчо неспроможний в дальшому існувати. Бази для росту колгоспу немає. Весняну кампанію не проведуть і залишити його надалі недоцільно".

Адміністративне втручання і розпорядження майном та коштами колгоспників

Одною з проявів голого адміністрування над колгоспами - є списання сум з рахунків колгоспів без їх відому в рахунок згашення заборгованості, мобілізації коштів, тощо. Так, наприклад, Плисківська сільрада Лозівського р-ну довела до артїлі "Червоне поле" завдання по мобілізації коштів і домоглася його виконання, а райдержбанк своєю лінією самовільно списав з колгоспу ще раз цю суму. Таким чином, колгосп погасив одну суму двічі. Лозівська МТС в цьому ж колгоспі самовільно списала 276 крб. Артемівська філія Держбанку без згоди колгоспів списала з їх рахунків суми розподілу поміж колгоспами для кооперування родин червоноармійців, щоб цим згасити їх заборгованість по виробничих кредитах. Білозерська МТС Херсонського р-ну затримала суму в рахунок хлібозаготівель з колгоспів, які не були винні їй за роботу МТС. Таких фактів безліч по колгоспах України.

В той же час, не налагодивши чіткого оперативного керівництва від районних та сільських організацій, в багатьох випадках сільради проводили систему незаконного штрафування як окремих колгоспників, так і зокрема, колгоспників - всупереч статуту колгоспів та законам радвлادی. Так, наприклад, по двох районах АМСРР за відмовлення усупільнення худоби накладено штрафів по 40 трудовнів. По цих двох районах налічено 22 штрафи до 30-40 трудовнів. В Новоукраїнському р-ні правління артїлі "Біднота" накладло на своїх членів за 4 місяці штрафів на суму 955 крб. Це стягнення застосовано до 42 колгоспників. Штрафи накладали за різного роду проступки, за які, безперечно, не слід штрафувати. Так, наприклад, оштрафовано Сапур'я Миколу на 25 крб. за те, "що розорявся біля комори з продуктами".

Зразок механічного списування трудовнів з колгоспників подає Кам'янський р-н на Шевченківщині, в якому за директивою РКС, погодженою а районними організаціями у всіх колгоспах було проведено механічне списання трудовнів з колгоспників. Комісія, яка була

утворена по колгоспах, списала в цьому районі по 54 колгоспах з 71 в районі 543 тис. трудоднів, або 21 % До всіх вироблених трудоднів в цих колгоспах.

Примусове усупільнення худоби

Факти примусового усупільнення худоби мали місце у багатьох районах України. Так, наприклад, в Дубосарівському р-ні АМСРР в артiлі с. Нестерова у колгоспниці-старухи, ударниці, в порядку усупільнення забрали корову і здали на м'ясозаготівлю. В Кобеляцькому р-ні в артiлі ім. Комінтерну у колишнього червоноармійця-партизана забрали в порядку усупільнення корову та 5 шт. курей. В Новоархангельському р-ні усупільнення проводилося в порядку наказу. Голова РКС в погодженні з районними організаціями наказав колгоспам усупільнити 80 корів, а голова колгоспу виконав наказ з перебільшенням, усупільнивши 96 корів.

Постанова ЦК ВКП(б) від 26.III про примусове усупільнення худоби та постанова ЦК КП(б)У від 28.III дали значні наслідки в боротьбі з цими перекрученнями в колгоспному будівництві, з голим адмініструванням колгоспів та забезпечили значний здвиг в справі організаційно-господарського зміцнення колгоспів та розгортання самодіяльності та активності широких колгоспних мас.

Динаміка співвідношення організаційних форм колгоспів (%)

	1929	1930	1931	на 20.IV.32 р.
Комуни	3.9	3.1	2.6	3.1
Артiлі	24.5	71.1	91.6	94.8
СОЗи	71.6	25.8	6.2	2.1
Разом:	100	100	100*	100

Плинність В 1931 р. по комунах - 13,7 %

Плинність В 1931 р. по ТСОЗах - 12,2 %

Плинність В 1931 р. по артiлях - 3,1 %,

в 4-5 менше порівняно з плинністю інших форм колгоспів. Кількість колгоспів на Україні:

На I.VIII.31 -33 851

На 30.X.31 - 773

На 20.I.32 -30 611

На 20.IV.32 - 25 900,

тобто загальна кількість колгоспів за термін-серпень 1931 - січень 1932 р. зменшилась на 3,248 об'єднань. За термін з 20.I.32 р. по 20.IV.32 р.- кількість зменшилась на 4 800 одиниць...

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 984, арк. 5-7. Склограф. прим.

* Так у тексті, підсумок не збігається.

**ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПРО РІШЕННЯ СІЛЬРАД ПО СКАРГАХ
СЕЛЯН НА РЕКВІЗИЦІЇ ПІД ЧАС ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

21 квітня 1932 р.

Слухали: Висновки нарслідчого тов. Волошина по розслідуванні скарг громадян з Новоолександрівки Біловодського р-ну. Доповідач Волошин.

Ухвалили: 1. Постанову Новоолександрівської сільради про відбір майна за невиконання доведених планів м'ясозаготівлі громадян: Мироненковій, Негроровій, Ключкіній, Милостову Ф. П., Симоненковій Мотрі Андріївні, Кононову Петру - скасувати, запропонувавши сільраді протягом 24 год. повернути незаконно відібране майно.

2. За ухвалу незаконних постанов про доведення- зазначеним громадянам планів хлібозаготівель та м'ясозаготівель й незаконного нарахування одноразового збору - президії Новоолександрівської сільради оголосити сувору догану. Голову сільради тов. Богомаза з посади зняти як допустившого грубі перекручення директив райвиконкому.

3. Постанову сільради про відчуження майна в уплату за штраф, накладений за невиконання доведених до двору був куркульсько-заможним господарствам планів м'ясозаготівлі та хлібозаготівлі громадян Катіна К. П., Сіманенка Єгора, Кононова Арсентія, Сіманенка Олексія Єгоровича, Федоровської Лізавети, Горілого Тимохи Фроловича, Шувалова Івана Васильовича - затвердити⁶¹.

Певно: секретар Біловодського райвиконкому
[підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 603. Засвідчена копія.*

* Засвідчено печаткою Біловодського райвиконкому.

№ 238
ВІДПОВІДЬ НЕДРИГАЙЛІВСЬКОЇ райКК -РСІ НА ЗАПИТ ВУЦВКу
ПО СКАРЗІ СЕЛЯН НА ТЯЖКИЙ СТАН АРТІЛІ "ПЕРЕМОГА" ВІЛЬШАНСЬКОЇ
СІЛЬРАДИ

29 квітня 1932 р.

До ВУЦВКу, приймальня т. Петровського

На В/відношення від 23.III, яке помилково було заслано в Гадяцьку КК-РСІ і нами одержано лише 19.IV. ц. р. відносно стану Вільшанської артiлі "Перемога" повідомляємо, що стан цієї артiлі в нашому районі найгірший, артiль, виконуючи план хлібозаготівлі, зосталась без посівматеріалу. Пересічно на трудодень за весь 1931 р. колгоспники одержали 970 г хліба, вартість трудодня взагалі обійшлась в 35,2 коп. В складі колгоспу дійсно були антирадянські люди, які під час проведення політико-господарчих кампаній з колгоспу вичищені. Стан з тягловою силою був занадто кепський, значна кількість коней загинула (з жовтня 1931 р. по 20.IV [1932 р.] - 200 голів із маючихся в колгоспі 639 шт.). Ванні в недбайливому ставленні

до коней засуджені. Дійсно були факти в колгоспі крадіжки хліба під час уборочної кампанії - теж винні притягались до карної відповідальності. Зараз за допомогою об'єднань ця артіль забезпечена посівним матеріалом. Стан тягла покращав, артіль обслуговує МТС. Правління колгоспу переобране.

Голова РайКК-РСІ
Секретар

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 202. Оригінал. Рукопис.

№ 239

**ЗАЯВА СЕЛЯНИНА Т. І. СЕМЕНОВА З С. ЧЕРЕМУШНОЇ ВАЛКІВСЬКОГО Р-НУ
НА ХАРКІВЩИНІ ДО СІЛЬРАДИ ПРО ДОЗВІЛ ГОСПОДАРЮВАТИ
НА КОНФІСКОВАНІЙ ВЛАСНІЙ САДИБИ**

29 квітня 1932 р.

До Черемушанської сільради
Від громадянина с. Черемушна
ліквідованого *Семенова Т. І.*

Заява

Цим прохаю вашого розпорядження дозволити мені бути власником своєї усадьби і останньої засіяної землі в полі. Коли польової не можна, то прошу тільки одну усадьбу. І я буду на усадьбі жити і будувати на зиму собі землянку, так як мою хату і все майно ліквідували, все цілком. Прохаю сільраду не відмовити⁶².

29.4.1932 р.

Просить *Семенов*

Держархів Харківської області, ф. Р-154, оп. 1, спр. 16, арк. 128. Оригінал.

№ 240

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ТОВ. ПАТРУШЕВА⁶³ ДО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ
ПРО ФАКТИ СВАВІЛЛЯ Й САМОСУДУ НАД КОЛГОСПНИКАМИ У
ПАВЛОГРАДСЬКОМУ Р-НІ
НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ В УМОВАХ ГОЛОДУ**

4 травня 1932 р.

Председателю правления Укрколхозцентра
тов. *Мусульбасу*

*О расследовании случаев самосуда над колхозниками в Павлоградском районе,
допущенных отдельными сельскими и районными руководителями*

Случаи убийства и избиения колхозников представителями партийных и советских организаций, отмеченные в письме Винницкого⁶⁴, действительно имели место в Павлоградском р-не.

Как и на какой почве был убит колхозник Цирик? Колхозники артели им. Чубаря уже продолжительное время испытывают тяжелое продовольственное положение. На этой почве было несколько случаев хищения колхозных лошадей для убоя на пищу. В одной из таких краж был и заподозрен Цирик, так как у него нашли несколько конских шкур. Цирик вызывался для допроса в контору колхоза. Удалив всех колхозников из помещения, голова колхоза Денисенко в присутствии уполномоченного уголовного розыска Чухнивского, местного партийца Батурина начинает производить допрос. Допрос сопровождался избиением допрашиваемого. В избиении приняли участие Чухнивский и Батуринец. Ввиду пожилого возраста и слабого состояния здоровья Цирик не вынес побоев и под тяжелыми кулаками Батурина скончался. Далее следует неудачная попытка убийцами инсценировать самоубийство Цирика.

Кто же преступники? Все трое члены партии. Денисенко переброшен из другого села для укрепления колхоза, в течение последних двух месяцев систематически пьянствовал, в колхоз не заглядывал неделями, грубо, под пьяную руку, обращался с колхозниками. Батуринец - местный селянин, на селе стяжал славу хорошего "держиморды", колхозники заявляют, что он не одного человека уже искалечил в селе. По словам зам. головы колхоза, у Денисенко подобный метод воспитания колхозников практикуется не впервые. Среди колхозников упорно идут разговоры, что до убийства Цирика подобным же образом был избит колхозник Паршук Вакула. Вот короткая характеристика лиц, которым было доверено работать над организационно-хозяйственным укреплением колхоза. Следствие и суд по делу Цирика закончены обвиняемые засуждены от 3 лет до 3 лет 6 месяцев. Колхозная общественность села решением суда не удовлетворена.

Аналогичный случай произошел и в с. Булаховка, где был избит колхозник Жаворонко секретарем партячейки Диденко и уполномоченным РВК Оженко. Булаховка-село, имеющее революционные заслуги, объединено в одну артель "Червона долина". Колхозом в этом году был выполнен основной план хлебозаготовки и два встречных. Полностью мобилизованы посевные фонды и для распределения между членами на трудодни, еще имелся остаток натуральных фондов в размере 862 ц. С целью создания семенных фондов в районе РКС была дана директива колхозам, выдавшим по 1 кг на трудодень, прекратить дальнейшее распределение остатков натуральных фондов, а там, где было дано свыше 1 кг, предложено колхозникам вернуть обратно. В артели уже было выдано по 1 кг. Руководясь этой директивой, правление колхоза прекратило выдачу продуктов. Кроме того, РКС предложено было дать соседним колхозам соцдопомогу семенами 862 ц, и 100 ц (из имеющихся 125 ц) в фонд общественного питания. В дальнейшем 100 ц продовольственного фонда было отменено.

Требовалось развернуть массово-разъяснительную работу среди колхозников, добиться их решения дать соцдопомогу. Между тем, столь жизненный вопрос, как изъятие из колхоза 862 ц не только не обсуждался на общем собрании колхоза, но и даже на правлении с активом. Нет ничего удивительного, когда после такой подготовки приходящим за продуктами колхозникам было просто заявлено, что они ничего не получают. В первых числах апреля возникла большая волынка. Около конторы колхоза собралось до 600 человек возбужденных колхозников, преимущественно женщин. Требовали хлеба. Колхоз, между прочим, был сильно засорен кулацким элементом. Среди толпы, был и колхозник Жаворонко, который проявлял большую активность и даже угрожал секретарю партячейки. После того, как толпа разошлась, Жаворонко был вызван в помещение партячейки и ему секретарем ячейки

Диденко, уполномоченным РВК Оженко в присутствии инспектора раймилиции Мокиенко делается кулачное внушение. Следствие по этому делу закончено. В ближайшее время будет суд.

В с. Сергиевке председатель сельрады тоже побил колхозника. Производится расследование, на место выехали члены РКС и РВК.

К изложенному я считаю нужным добавить про тот произвол, который имеет место в районе в части исключения колхозников, и случаи прямого нарушения директив партии. Вот несколько характерных фактов:

1. В той же артели им. Чубаря 4-5 апреля исключается 7 бедняцких и середняцких хозяйств. Причиной исключения были следующие обстоятельства. В колхозе принудительно обобществлены коровы под угрозой у нежелающих сдать в мясозаготовку. После опубликования постановления ЦК ВКП(б) от 26.III⁶⁵ в окружающих селах были сильны настроения разобрать коров, а в некоторых селах их сами колхозники разобрали. 7 колхозниц пришли в контору просто узнать, будут ли им выданы принудительно обобществленные коровы. За это их арестовывают и направляют в сельсовет, там их освобождают. На этом популяризация решения ЦК не заканчивается. Все 7 хозяйств, членами которых состояли эти колхозницы, исключаются из колхоза.

Два середняцких хозяйства Федоренко Григория и Хацевского Григория, кроме того, в течение двух дней обкладываются как единоличники налогом, самообложением, единовременным сбором и продаются до основания. Между прочим, описи на имущество составляются под таким заголовком: "Опись имущества кулацкого хозяйства". Федоренко до вступления в колхоз имел 1 лошадь и 1 корову. В 1929 г. с/х податку платил 18 руб. 25 коп. Хацевский до вступления в колхоз в 1929 г. имел 1 лошадь и 3 овцы, налога платил 8 руб. 25 коп.

Исключение этих колхозников было известно члену правления РКС Демченко и уполномоченному РВК Копычеву, которые были в этом селе после исключения. Как будто бы от товарища требовалось принятие решительных мер о восстановлении. Демченко дает нечеткую директиву о восстановлении и уезжает. Копычев остается исправлять. Как происходит восстановление? От исключенных требуют вновь подачи заявления о приеме в колхоз. Трех из подавших заявление приняли, а четвертому Федоренко Григорию отказано в приеме за мотивами: "Не принимать в колхоз ввиду того, что вопрос не согласован с сельрадой в отношении уплаты разных долгов". Остальные еще не подали заявления, потому не восстановлены. Секретарь местной партиячейки об этом исключении узнает только от меня, а в то время как после исключения прошло около 25 дней. Этого руководителя партийной организации РКП 29 апреля снял с работы.

В этом же колхозе по настоянию уполномоченного РВК Копычев а две недели тому назад исключают Нейкаша Лариона (имеет, между прочим, самое большое количество трудодней в прошлом году по колхозу) за то, что у него нашли 28 фунт, пшеницы - арнаутки и 7 фунт, ячменя. Исключение мотивируется по протоколу батрацко-бедняцкой группы таким образом: "Исключить как вредителя, растратчика колхозного зерна, имеющего связь с воровскими шайками". Между прочим, пшеница-арнаутка не сеялась в селе уже несколько лет.

2. В артели "Червона долина" (с. Булаховка) исключают колхозницу Довгоненкову Наталку за то, что она оскорбила уполномоченного РВК.

3. В той же артели головою колхоза производились обыски у колхозников, заявлявших, что они голодают, с целью проверки, имеется ли у них продовольствие. Найденные продукты отбирались (его собственное заявление). Вполне согласен с тем, что была необходимость уличить во лжи, в дискредитировании колхоза. Но почему нужно было отбирать продукты? Этого он не мог объяснить.

По материалам РКС

4. В артели "Большевик" Водянской сельрады исключается батрак Ольховой Панко за требование выдать принудительно обобщественную корову. Сельсовет обкладывает разными податками на сумму 120 руб. Сумма эта Ольховым уплачена, но корову еще не выдали. РКС предложено его восстановить. Ольховой, не выдержав испытаний, сбежал на Донбасс. Ольховой налога в 1925 г. платил 5 руб. 13 коц., в 1927/28 г.- 88 коп., в последующие годы совершенно освобождался.

5. В артели "Оборона" Богуславской сельрады исключают как кулака маломощного середняка Иващенко Стефана. Активист, много работал по хлебозаготовкам. Исключается за критику неправильных действий сельских организаций.

6. Карабановская партячейка постановила произвести слияние артели с коммунной. В результате только одного решения, ибо за отменой оно в жизнь не проведено, в артели нещадно резался скот.

Подобные безобразия надо полагать можно встретить и в других колхозах. Все это можно объяснить только:

1. Широким развитием произвола в работе и обращении с колхозами и колхозниками, перерастающим в отдельных случаях в уголовный порядок дела. Безнаказанностью этого произвола и перекручивания (даже решение суда по убийству Цирика не дает почувствовать).

2. Партячейки района совершенно не перестроили своей работы в духе последних решений партии по колхозному строительству.

3. Посылкой в ряде случаев в качестве уполномоченных РВК и РПК непроверенных коммунистов (Оженко, Колычев) и мало пригодных работать на селе [таких], как инструктор райпарткома Шевченко, по требованию которого в сводку мобилизации семенных фондов сельсовета включаются "остзейки" и даже овсюг.

4. Отсутствием проверки работы ячеек и уполномоченных РПК со стороны РПК особенно в части организационно-хозяйственного укрепления колхозов.

5. Подменой массовой работы с колхозниками и голым администрированием, а в отдельных случаях терроризировании протестующих активных колхозников, середняков и бедняков, подводя их под марку кулаков.

6. Отсутствием глубокой проверки работы колхозов и всестороннего изучения их жизни со стороны райколхозсоюза.

Патрушев

№ 241
ПОСТАНОВА КАСАЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР
ПРО СКАСУВАННЯ ВИРОКУ ВЕРХНЕТЕПЛІВСЬКОГО НАРСУДУ Й ЗВІЛЬНЕННЯ
ВІД УВ'ЯЗНЕННЯ СЕЛЯН КУРИЛНИХ

5 травня 1933 р.

Ухвала

Іменем Української Соціалістичної Радянської республіки Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ у складі голови Усачова, членів тов. Стефановича, Тимощенка, розглянувши в порядку нагляду справу з вироком Верхнетеплівського нарсуду з 4.VI. 1931 р. про Куриліну Варвару, 55 років, заможну, засуджену за П ч. 58-го арт. КК до позбавлення волі на три роки, Куриліну Євдокію, 49 років, позбавлену волі на п'ять років, конфіскував у обох засуджених все майно; Куриліна Іллю, 80 років, позбавити волі на два роки за те, що відмовились засівати весною 1931 р. землю за планом, даним сільрадою, знайшов: незалежного від того, що майно дворів засуджених як "плановиків" продано за невиконання хлібозаготівельних планів, підстав для визнання трьох засуджених куркулями немає, а при відсутності доказів, що обвинувачені належали до куркульських елементів, справу належало розв'язати адміністративно, а не судово і позбавляти волі 80-річного старця всупереч неодноразовим вказівкам НКЮ та Найвищого суду. З матеріалів справи видно, що засуджені не виконували завдань завдяки відсутності працездатних членів родин, тому виводи про злонавмисне ухилення їх від виконання посівних завдань суперечать фактичним обставинам справи, а також не можна покладати на засуджених вини за відхід працездатних членів родини па роботу в промисловості та радгоспах, а ухвала суду про розшук відхідників та відклик їх є політичною помилкою.

Для вияснення . соціального обличчя засуджених справу належало б спрямувати на нове вирішення, але ж, зважаючи на те, що засуджені вже 13 місяців відбувають ув'язнення, направляти зараз справу на дослідження буде недоцільно.

А тому, керуючись 372-м арт. КПК [суд] ухвалив: вирок нарсуду скасувати, справу на підставі арт. 5-го КПК закрити, звільнити негайно всіх засуджених з ув'язнення. Звернути увагу нарсудді на політичні помилки, припущені по справі.

Усачов, Стефанович, Тимощенко

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 8, спр. 3527, арк. 58. Оригінал. Рукопис.

№ 242
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ОДЕСЬКОГО ОБЛОРГКОМІТЕТУ ВУЦВКу
ПРО НАСЛІДКИ ПЕРЕВІРКИ СПРАВИ ЩОДО РЕКВІЗИЦІЇ
МАЙНА У ОДНООСІБНИКІВ С. ТРИФОНІВКИ ВЕЛИКООЛЕКСАНДРІВСЬКОГО
Р-НУ⁶⁶

8 травня 1932 р.

Голові ВУЦВК *Г. І. Петровському*

На Вашу пропозицію розв'язати справу про 40 одноосібників в с. Трифонівці Великоолександрівського р-ну облоргкомітет негайно командировав інструктора, обслідуванням якого було виявлено таке.

В с. Трифонівці є один колгосп, який об'єднує 330 господарств, або 82 %. В 1931 р. поза колгоспом залишилось 63 господарства, яких мали на увазі залучити до колгоспу під час збирання врожаю та засіву озимого клину. Але правління колгоспу "Червоний хлібороб" припустило низку негативних вчинків, а саме:

за заявою самих одноосібників правління колгоспу забрало з поля вже скошений ними хліб на площі до 50 га. Хоча голова правління колгоспу з цим не згоджується і перечить проти показаної площі 50 га, проте самий факт в дійсності стверджується. Червоний тік утворено було наспіх, адміністративно, на який до половини одноосібників не бажало везти свій хліб, але їх примусили.

Зерном із змолоченого врожаю на червоному тоці розпоряджався цілком колгосп, який взяв на себе обов'язок виконання плану хлібозаготівлі по одноосібниках та засипку посівматеріалу на весну 1932 р. Проте, кепська організація змолоту врожаю, зберігання його призвели до того, що план хлібозаготівлі одноосібників був виконаний лише на 40 % (з 2541 ц планового завдання виконано 1.057 ц), а посівний фонд на весну не був зовсім утворений.

Під час засіву озимих в 1931 р. було відібрано у 11 одноосібників засоби виробництва за невиконання ними агромінімуму. В другий раз було відібрано засоби виробництва сільрадою по 20 господарствах за два місяці до весняної сівби - в лютому, коли сам колгосп не мав ще повнотою посівматеріалу. За часів осінньої та весняної засівкампаній відібрано у одноосібників с. Трифонівки 30 коней, а залишилось [у] колгоспі зараз лише 4 коня, бо останні 26 коней загинули. Після таких вчинків і ставлення сільради до одноосібників з числа 63 господарств пішло до колгоспу лише 19 господарств, або 31%, решта 28 пішли на виробництво, або 46 % та 16 господарств залишились одноосібниками. | Організаційно-господарське зміцнення колгоспу "Червоний хлібороб" не налагоджено. Колгосп винен окремим колгоспникам біля 9 тис. крб., а друга частина колгоспників винна колгоспу біля 8 тис. крб. Усуспільнення 120 корів проведено за 20 днів до оголошення постанови ЦК ВКП(б), без підготовчої до цього роботи, без ґрунтового пророблення цього питання серед колгоспників. Внаслідок цього, після оголошення Постанови ЦК, "усуспільнених" корів колгоспники розібрали. Корови відбиралися у колгоспників сільрадою за випадків невиконання контрактації молока. Наприклад, у Білоуса Микити відібрано корову за те, що він з 95 л законтрактованого молока здав 56 л.

Масово-роз'яснювальна робота серед одноосібників не проводилась, так само не проводилось загальних зборів. Для виправлення припущених хиб та викривлень сільради нами вжито таких заходів. Справу про неправильні вчинки сільради передано негайно до прокуратури. Райвиконкому запропоновано організувати засів ярих культур одноосібникам, що залишились на своїй землі; засобами виробництва колгоспу зібрати врожай озимих культур; озимий засів, який зробили одноосібники, залишити цілком за ними. Запропоновано РВК також провести масово-роз'яснювальну роботу по всіх селах, де в одноосібники.

Секретар обласного організаційного комітету
Мануйленко

№ 243
ПОСТАНОВА КАСАЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР
ПРО ПОМ'ЯКШЕННЯ ВИРОКУ СЕРЕДНЯКУ С А. ЛОБОДИ ЗА АГІТАЦІЮ
ПРОТИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ В С. ОСТРОЖАНИ ЖАШКІВСЬКОГО Р-НУ

11 травня 1932 р.

Ухвала

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки

Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ 11 травня 1932 р. у складі голови тов. Берновського, членів тов. Баранова, Зайчик та прокурора Розенберга, доповідач т. Баранов, розглянувши в порядку нагляду справу з вироком нарсуду Жашківського р-ну з 5.XII. 1931 р. про Лободу Севастьяна Андрійовича, 42 років, міцного середняка, не судимого, засудженого за арт. 67, ч. 1 КК до позбавлення волі в далеких таборах СРСР на 4 роки, з обмеженням в правах на 2 роки - за те, що Лобода восени 1931 р. проводив між селянами с. Острожани агітацію проти колективізації, хлібозаготівлі і інших політично-господарських кампаній, при чому говорив: "Не сьогодні, так завтра будуть вивішені чорні прапори на голодівлю, скоро настане такий час, коли не ви нас, а ми вас (на адресу представників влади) будемо мучити". Селянам говорив: "Не йдіть в колгоспи, там з голоду подохнете, робить будете всю жизнь на лодирів і дармоїдів",

виявив: 1. Нарсудом зламано арт. 351-й КПК тим, що призначено до засудженого міру соцзахисту, яка не відповідає соцнебезпеці його. Лобода, як то видно з матеріалів попереднього і судового слідства деякий час через свою недостатню свідомість був під впливом куркульні та проводив агітацію проти міроприємств радвлди на селі, хоч він за соцстаном і з'являється середняком, судиться вперше, тому соцнебезпека Лободи не вимагає ізоляції його від суспільства.

На підставі зазначеного Найвищий суд в порядку арт. 372-го КПК ухвалив: вирока нарсуду змінити. Вважати Лободу за засудженого до примпраці некваліфікованої на один рік з зарахуванням терміну відбутого в ув'язненні, з обмеженням в правах за визначенням нарсуду. З-під варти Лободу звільнити. Зауважити головуючому тов. Яковлеву на припущення з ламання арт. 351-го КПК.

Берновський, Баранов, Зайчик

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 8, спр. 3527, арн. 57. Оригінал. Рукопис.

№ 244
ЗАПИТ ЧЛЕНІВ КОЛГОСПУ "12-РІЧЧЯ ЖОВТНЯ" НА ХАРКІВЩИНІ
ДО ВУЦВК ПРО НЕПРАВОМІРНІСТЬ ПРИМУСОВОГО ВИКОРИСТАННЯ
ІХ ВЛАСНИХ КОРІВ ЯК ТЯГЛОВОЇ СИЛИ В КОЛГОСПІ

11 травня 1932 р.

До ВУЦВК

Запитання.

На Харківщині в Олексіївському районі є такі випадки. У Семеновському сільсоветі в артiлі "12-рiччя Жовтня" забирають примусово і грубо неусуспiльнених корiв членiв - колгоспiвцiв і корiв примусово запрягають у ярмо. Корови нiколи не запрягалися у ярмо, і корови тiльнi й дойнi, якi не можуть у ярмi працювати, то з ними поступають сурово. То ми прохаємо у Всеукраїнського Центрального комiтета, як це - єсть такi правила, чи немає таких правил ввиду того, щоб дойних і тiльнних коров запрягать у ярмо, коровi це незвичайно [бути] у ярмi. То прохаємо звернути увагу на наше прохання, роз'яснiть оцей вопрос - правильною є оця справа ілі неправильною. Прохаємо iще раз, дайте вiдповiдь на це запитання, це є постанова президiї сiльсовета. До запитання - члени колгоспу "12-рiччя Жовтня"⁶⁷.

11.V.1932 р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 167. Оригiнал. Рукопис.

№245

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ВУЦВКу ПРО НЕПРИПУСТИМІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПОСІВМАТЕРІАЛУ ДЛЯ ХАРЧУВАННЯ ГОЛОДУЮЧИХ КОЛГОСПНИКІВ Й НЕГАЙНУ ДОПОМОГУ ХЛІБОМ АРТІЛІ ІМ. ШЕВЧЕНКА НА ХАРКІВЩИНІ

13 травня 1932 р.

До Харківського Оргоблкомiтету
Копія: Новосанжарiвському РВКу

Гр. Штепа, голова Писарiвської с/г артiлі ім. Шевченка звернувся до ВУЦВКу допомогти одержати посiвматерiал для артiлі. З розмови з ним⁶⁸ виявилось: раннi культури артiль вже засіяла, посiвматерiалом пiзнiх культур вона також забезпечена, але їй бракує хлiба на харчування. Мiсцевi органи влади, аби скорiше одержати хлiб для артiлі, приховують дiйсний стан та потреби артiлі й видають довiдки, що артiль нотребує не хлiб на харчування, а посiвматерiал. На таке ставлення мiсцевих органiв влади треба негайно реагувати, налагодившiї постачання артiлі хлiбом в органiзованому порядку, чим припинити поїздки уповноважених колгоспiв до центру, що останнiй час набуває масового характеру. В даному разi треба також звернути увагу на заяву голови колгоспу, що вони голодують, було 15 випадкiв голодної смертi, що при молочної фермi є 77 корiв - дiйних 24, і вони абсолютно не користуються молоком (крiм годування телят), не дивлячись на такий економiчний стан артiлі. Просимо термiново врегулювати подiбнi справи на мiсцi, давши їм належних вказiвок. Про вжитi заходи сповiстити для доповiдi тов. Петровському протягом декади.

Зав. приймальної голови ВУЦВКу *Баранов*
Завканц. *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 16. Вiдпуск.

№ 246

ПОВІДОМЛЕННЯ ЛИСИЧАНСЬКОЇ РАЙКОЛГОСПСПІЛКИ ВУЦВКу ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ В АРТІЛІ "КООПЕРАТОР"

13 травня 1932 р.

До приймальної голови ВУЦВКу м. Харків

Додаючи до цього Вашого листа з додатком анонімного листа членів артіль "Кооператор" пояснюємо. Артіль "Кооператор" в минулому році розподіляла натуральну частину на вироблені колгоспниками трудовні, що складає в середньому на їдця 1,94 ц всіх зернових на рік, але є частина колгоспників, яка сумлінно працювала та заробила й одержала 2,5-3 ц на їдця. Є і така частина колгоспників, яка робила не так, як треба, а так, як йому бажалося, то й було нараховано і видано згідно з виробленими ними трудовнями; тобто є такі, що одержали 0,5-0,8 [ц] на їдця на рік. У колгоспі було утворено фонд допомоги багатородинним, за рахунок якого було [надано] допомогу сумлінно працюючим.

Крім того, у колгоспі "Кооператор" утворено фонд громадського харчування на час польових робіт, з якого фонду зараз видають всім працюючим колгоспникам печений хліб вкупі з вареною їжою, відповідно [до того], як він працює в сучасний мент. Отже і виходе, що та частина колгоспників, яка працювала в минулому році і зараз працює ретельно, то й забезпечена непогано, а та частина, яка в минулому році працювала погано, то й забезпечена мало. Особливо той, хто зараз має бажання зовсім не робити, тому зовсім тяжко. Слід додати, що хліб складається з' таких культур: ячмінь і кукурудза.

Голова РКС Чернишов
Згідно⁶⁹

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 126. Засвідчена копія.

№ 247
ПОСТАНОВА КАСАЦІЙНОЇ КОЛЕГИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР
ПРО СПРАВУ СЕЛЯНИНА Г. Д. ГУРОВА ІЗ ЗАТВЕРДЖЕННЯМ 5-РІЧНОГО
СТРОКУ
ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ І ВІДМІНОЮ ВИСІЛКИ У ТАБОРИ ЗА УТАЮВАННЯ
ХЛІБА

15 травня 1932 р.

Ухвала

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки

Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ 15 травня 1932 р. у складі голови Собчака, членів тт. Палкіна та Нагнія (доповідач Палкін) без участі сторін, розглянувши п порядку нагляду справу з вироком нарсуду Кадіївського району з 16 січня 1932 р. та з ухвалою Сталінського МРсуду⁷⁰ з 17 лютого 1932 р. про Гурова Герасима Давидовича, 62 років, куркуля, лав землі 200 дес. та аренди 500 дес. і торгівлю, засудженого за арт. 52-2 ч. і 170 п. "г" КК до позбавлення волі в поправно-трудовах таборах терміном на 5 років, з обмеженням прав на 3 роки, з конфіскацією всього майна, з заборороною проживати на Донбасі протягом 5 років за те, що сховав 70 пуд. зернохліба, не здав державі, з якої кількості згнило 20 пуд. та за те, що крав зброю з колгоспу, яку знайдено в його амбарі під підлогою, МРсуд вирока по суті залишив в силі, виявив, що недоцільно утримувати засудженого в далеких таборах за злочин, що він його вчинив, а тим більш, що засуджений стара людина (62 р.), через те, не треба і видаляти його з місця мешкання, а тому вирок в цій частині належить змінити. Керуючись арт. 372-м КПК, Найвищий суд ухвалив: вирок

нарсуду і ухвалу МРсуду змінити, вважати Гурова Г. за засудженого до позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення терміном, що призначив суд, без видалення. В решті вирок і ухвалу залишити в силі.

Ухвала остаточна.

Голова *Собчак*
Члени *Палкін, Нагній*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 8, спр. 3527, арк. 120. Оригінал. Рукопис.

№ 248
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДНАРКОМУ УСРР ПРО ФІНАНСОВУ
ТА ПРОДОВОЛЬЧУ ДОПОМОГУ КОЛГОСПАМ, ЩО ПОТЕРПІЛИ
ВІД НЕВРОЖАЮ 1931 Р.

21 травня 1932 р.

Слухали: 12. Про допомогу колгоспам окремих районів УСРР. Постановили: 12. Зважаючи на важкий стан окремих колгоспів, що стався внаслідок недороду минулого року:

1. Визнати за потрібне негайно виділити кредитову допомогу в розмірі 2 млн. крб. для колгоспів окремих районів УСРР, з поверненням цієї суми протягом 4-го кварталу.

4. Визнати за потрібне надати допомогу в першу чергу таким районам, що перебувають в найбільш тяжкому стані:

Во Вінницькій обл.- 8 районам (Бабанському, Уманському, Оратівському, Плисківському, Погребищенському, Монастирищенському, Христинівському, Немирівському).

(Ставищанському, Жашківському, Рокитнянському, Богуславському, Тальнівському, Володарському, Будь-кому, Лисянському, Петровському, Сквирському, Тетіївському, Шполянському, Звенигородському).

По Дніпропетровській обл.- 5 районам (Новопразькому, Долинському, Межівському, Лихівському, Старокаранському).

По Харківській обл.- 8 районам (Оболонському, Семенівському, Куп'янському, Золочівському, Липецькому, Миропільському, Чорнухінському, Старосалтівському).

По Одеській обл.- 5 районам (Зінов'євському, Добровеличківському, Знам'янському, Великовисківському, Новомиргородському).

По АМСРР - 5 районам.

Відпустити для організації громадського харчування колгоспників в районах і селах, що найбільш потребують допомоги: Харківській обл.- 250 т проса, Дніпропетровській - 200 т, Одеській - 150 т, АМСРР- 200 т. ⁷¹

Голова Ради Народних комісарів УСРР Чубар
Секретар Ради Народних комісарів УСРР Зорін

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 279, арк. 38-39. Ротатор, прим.*

* Засвідчено печаткою секретаріату Раднаркому УСРР.

№ 249
ПРОПОЗИЦІЯ ПРОКУРАТУРИ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ДІЛЬНИЦІ РАЙВИКОНКОМУ
ПРО СКАСУВАННЯ РІШЕНЬ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ СІЛЬРАДИ
ЩОДО П. І. ЛИСОГОРА, ВИКЛЮЧЕНОГО З КОЛГОСПУ ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

21 травня 1932 р.

До Президії Тростянецького РВК
Копія: До приймальні голови ВУЦВК, м. Харків

Пропозиція

При цьому дільнична прокуратура направляє все листування⁷² по скарзі Лисогора Петра про виключення з колгоспу та доведення до нього твердих завдань по хлібозаготівлі. Дільнична прокуратура, перевібивши матеріали, знаходить, що доведення до двору плану хлібозаготівлі є неправдиве та підлягає скасуванню за такими ознаками:

1. Протокол Тростянецької сільради та ради артiлі від 28.II.1932 р. № 64 - виключено з колгоспу Лисогора Петра, як куркуля, та пропоновано виключені господарства обкласти хлібозаготівлею.
2. В той же день 28.II.1932 р. Тростянецька сільська рада подає Лисогорові повідомлення, що йому треба здати 150 пуд. хліба озимих культур протягом 3 год.
3. 1.III.1932 р. сільрада повідомляє Лисогора Петра, що його оштрафовано в 10-кратному розмірі - в 1500 крб. і надано йому 7-добовий термін для виконання.

Зазначені дії сільради є перекрученням директив партії та уряду та підлягають негайному скасуванню, бо земля Лисогора усупільнена з 1929 р. і сам Лисогір не виходить з куркульського господарства, що вбачається з матеріалів, які маються при скарзі. Тому прокуратура вважає, що дії сільради неправдиві і підлягають скасуванню. Про наслідки розгляду прошу повідомити приймальні голови ВУЦВК та Тростянецькій, дільничній прокуратурі⁷³.

Дільничний прокурор *Бабенко*
Певно: секретар (*підпис*)

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 443. Засвідчена копія.

№ 250

**ВИСНОВОК СЛІДЧОГО КОРОСТИШІВСЬКОЇ ДІЛЬНИЧНОЇ ПРОКУРАТУРИ
ПРО РОЗСЛІДУВАННЯ СКАРГИ НА БЕЗГОСПОДАРНІСТЬ В КОЛГОСПІ
"НОВИЙ ШЛЯХ" Й СВАВІЛЛЯ КЕРІВНИКІВ У С. ГРУБСЬКОМУ НА КИЇВЩИНІ**

25 травня 1932 р.

1932 р. травня 25 дня я, наслідчий 23-ї дільничної прокуратури по Коростишівському р-ну Шабайко О. К., цього числа, розглянувши цей матеріал, знайшов:

було надіслано листування прокурором 23-ї дільниці за № 478 4/1-188.26 про незаконні дії місцевої влади та негосподарність в колгоспі. Проведеною з цього приводу перевіркою встановлено.

По Грубській сільраді доведено експерт до 13 господарств та тверде завдання по хлібозаготівлі до 12 господарств. При доведенні цього враховувалась міць господарства. При доведенні експерту та твердого завдання це питання обмірковувалось на засіданні сільради, пленумі та зборах. В цьому числі господарств червоноармійців нема. Зацікавленості з боку сільради щодо доведення експерту чи твердого завдання не виявлено.

На 1 січня 1932 р. по селу було худоби по обліку сільради 438 шт. по колгоспу, а також [в] індивідуальному секторі. Нараховано м'ясозаготівлі на 1932 р. 350 ц (або 342 шт.). Це питання обговорено на засіданнях президії та пленумі сільради. Розподіл по господарствах по м'ясозаготівлі робився на всі господарства, за винятком крайне бідняцьких. З матеріалів видно, що завдання по м'ясозаготівлі велике. Було два випадки, що забрано останню корову в двох громадян, в одного середняка 1-ї категорії Білоцького Олександра та в середняка 2-ї категорії Закусило Антона. Більше випадків не було. Забрання в них корів сільрада мотивує тим, що зазначені громадяни розбазарили іншу худобу, й крім цього не виконали завдання ще в 1930 р. Контрактації худоби не було проведено.

В правлінні колгоспу с. Грубського "Новий шлях" було 6 чоловік, з них 4 середняки, 2 бідняки. В колгоспі було допущено, завдяки недбайливому відношенню голови правління Семенко та завгоспа Сівецького, цілу низку ненормальностей та злочинів, на яких була заведена мною при перебуванні в с. Грубському кримінальна справа. В сучасний момент справа закінчена й двох членів правління колгоспу - голову та завгоспа - віддано до суду за 97,99 та 104-м. арт. КК. На сьогоднішній день по посівкампанії стан такий: по плану ярих культур потрібно було засіяти 145 га, засіяли 72,9 га.

Зазначений матеріал надіслати прокурору на розпорядження⁷⁴.

Народний слідчий Коростишівського району
Шабайко

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 240. Оригінал.

№ 251

**ЛИСТ СЕЛЯНИНА М. М. ТАВЛУЯ* З С. КРЕХАЇВ ОСТЕРСЬКОГО Р-НУ ДО Г. І.
ПЕТРОВСЬКОГО
ПРО СМЕРТНІСТЬ СЕЛЯН ВІД ГОЛОДУ ТА ТИФУ**

27 травня 1932 р.**

Голові ВЦК України Петровському

Повідомлення

Я хочу жити, по не можна, умираю з голоду. Як в нас у с. Крехаєві, так і по цілому району Остерському настояща голодовка. Пуд муки ржаної- 100 руб., пуд картошки - 20 руб., і то нігде не купиш. І много [таких] случаев: дядько купив пуд, дав 100 руб., а от його міліція отобрала, що много убивають себе і мруть з голоду. В Крихаєві одкрився тиф голодний й приїхала бригада з району врачей, закрили школу і ну ліквідувать тиф. Навезли з району продуктів, підкормили больных, і не стали умирать з голоду. В селі вмерли з голоду 3 душі здорових, много дітей і старих. Страшні бедствия по селу, а тут ще наводненіє, затопило 25 % засіву озимини і нужно сіять уже землю, но нікто не собирається сіять, бо нема чим. Є в Крехаєві 2 колгоспи: [ім.] Петровського - 55 хазяйств й "П'ятирічка" - 30 хазяйств. Сівби не починали, бо нікто не йде на роботу, як голодні, коні в селян дохнуть, нічим договувать, потому що сіно і продукти од селян отобрала і картошку всю погноїли, як в баржах на ріках Десні і Дніпру. Осінню 1931 года людей мучили, щоб звозили картошку на склади, а тепер мучать, щоб вивозили [цей] гній із складів. От в Острі па базарі громадний склад картошки на увесь базар завонявсь, що всі плачуть, як гине їх труд напрасно.

І нема кому па це обратить вніманіє, почему уже нехватає сил работать і смотреть на все, що і обращаюсь с покорнейшей просьбой к Вам Григорій Петрович***, обратить на це вніманіє і спасти од голодовки Остерський район.

Ми читаємо наших земляків письма із-за границі, котрі пишуть, що вони живуть і все в них дешево. І от хотіли удрать з Крехаєва Кот Дмитро і з Євминки один, котрих піймали і отправили на Соловки. Но в нас от я не рад житні, і зараз жінка противна, а діти страшні вороги, бо коли я сижу день не ївши і в'яжу сітку, а тільки покурю і зап'ю водою, а тут вештаються діти й плачуть, кажуть - пойди, де-небудь купиш хліба або картошки - і це все як ножом в сердце, нащо я вас на світ пустив, думаю, і становиться жалко. Одношу сітку на склад і іду до базару в Остер (20 км), купляю мішок картошки і тут міліція забрала. Отут до огню і підлито смоли, щоб було жарче. І тепер один в одного крадемо корови, кури, телята і все поріжемо і поїмо, а тоді разом здихать. Іначе житні нема, уже не собираємось на хазяйство і пахать землю. Бо роздали посівні картки, щоб осінню здали продуктів [таку] масу, якої в дядька не було. Як в його був скот - був гной, а зараз земля без гною ніякого урожаю в нас в Крехаєві на пісках не дає. І мало хто собирається пахать землю, бо все зерно отобрано і вивезено із села на станцію, а купить нема де, і вже нікому ніщо не нужно. А хто не взяв посівної картки, того судили до тюрми до 4 год, отака у нас свобода. І не знаю, чи це із центра постанова, щоб од селян отбирать все із продуктів до фунта, ілі на місці видумляють, що такий ужас.

Як в нашому селі, так і по району принуждають до колгоспу, но ідуть через силу і не послідня біднота, а лодирі і кого надо розкуркулювать. В колгоспах піде порядку іще не устроено, скот гине, коней і багато, но робить нема чим. Усюди і по радгоспах маса була картошки невиконаної, хліба не убрані, сіно загинуло в траві ілі в копицях, через те, що робочі не задовольняються продуктами й одягом, а тільки задовольняються гаметою і директивами, а ето ні к чему. Нужно задовольнять продуктами і мануфактурой, но не готовий одягом и не директивами, [а] подходом до житні. Например, у Крехаєві в колгоспі були директиви в [19]31 г. сіять отам ячмінь і гречку по 4 дес. Колгоспники увіряють, що там не буде нічого і надо сіять другі культури, но сказано- підчиняйся директиві. Посіяли і позбирали із 4 га гречки 33 пуда, а ячменю 40 пуд. із 4 га. Так і по колгоспах зараз - робить

роби, а [істи] ізвіні. І от робота стоїть, а колгоспники розбігаються, потому що зараз кормлять інструкціями та директивами. І вот я би і просив ВУЦИКа проїхати по селах і убедиться, що надо в колгоспах [такі] директиви, щоб робота йшла, як надо, а саме головне, - я прошу от всей душі пожаліть бідного мужика й спасти від голодної смерті, і тоді мужик любив би, свою страну, і не була би колгоспна робота каторгою. Ми основуємо плани збільшити засіви площі, но ето лишне, надо більше убрати и привести все в порядок, а то усюди урожаї не убираються, а гинуть через неосновательную плату на уборку, а все принудительно. А коли сплюю колодязь копати, то води не пий. Раньше у пана було більше землі, чім тепер у радгоспі, а все убиралось, бо він годував робочих і платив, а зараз все примусово і робота стоїть. Отут і надо робить, як требає жизнь, а то контрактуй землю і худобу, і роби, а сам сиди голодний і плати не спрашуй. І па сей год у пас весь скот не увеличується стадо, а унічтожається. У бідняка як дві корови - одну забрати, а у середняка забрали і послідню, зараз контрактуй і бідняк корову, а на базах скот дохне, а овечок і свиней уже нема ні в кого, бо нічим годувати. Свиням надо зерно і картошку, а її-нема, бо отбирають. І всяк жде гибелі, а не жизни - оце так у нас у Крехаєві і районі. А оцім надо комусь позаботиться, вивести народ од загибелі, бо коли чоловік голодний, він злий и если його робота не ціниться, він [її] бросає. Так і зараз - все принудительно роби, а плати не спрашуй і [істи] і ето на местах. Нема кому заглянуть із центра, а може так надо, не знаю, но я смотрю і віжу, кругом гибель, а не жизнь, коли земля родить, а урожай хтось должен забрати і звести на звалку, як картошку⁷⁵.

*Тавлуй Микита Максимович,
с. Крехаїв, Остерський р-н*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 41-44. Оригінал. Рукопис.

* Стилiстику та орфографію листа збережено.

** Дата пересилки листа з приймальної голови ВУЦВКу до Козелецького дільничного прокурора.

*** Так у тексті, слід читати "Іванович".

№ 252

**ПОВІДОМЛЕННЯ СПЕЦКОРА РАДІОМОВЛЕННЯ А. О. БОЖКА
ПРО ВІДСУТНІСТЬ ПОСІВМАТЕРІАЛУ ТА ГОЛОД В АРТІЛЯХ ЧЕРКАСЬКОЇ
СІЛЬРАДИ⁷⁶**

27 травня 1932 р.

В Черкаській сільраді посівкампанія в загрозовому стані. Озимий клин пропав площею 200 га, пересіяти нічим. З посівного фонду немає нічого, навіть кукурудзи та гороху. Колгоспники па роботу не виходять, послабли від голоду, а здорові роз'їхалися по хліб.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 7, спр. 147, арк. 17. Копія.

№ 253
ВІДПОВІДЬ НОВОГЕОРГІЇВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
ВУЦВКу
ПРО НАСЛІДКИ ПЕРЕВІРКИ СКАРГИ ЩОДО ГОЛОДУВАННЯ
КОЛГОСПНИКІВ АРТІЛІ "БІЛЬШОВИК"

28 травня 1932 р.

м. Харків. До Всеукраїнського Центрального Виконавчого комітету

На скаргу гр. Новогеоргіївської артїлі "Більшовик" тов. Мироненка В справі голодування, райвиконком повідомляє, що по одержанню від Вас згаданого листування⁷⁷, таке було передано до Новогеоргіївської райРСІ для негайної перевірки в справі голодування членів артїлі, де й було виявлено, що деякі члени артїлі дійсно знаходились в скрутному стані за одержанням малого їх заробітку, чому й виникло голодування членів артїлі, які одержували 300 гр. на себе та на утриманців по 100 гр. хліба.

На сучасний мент після перевірки артїлі "Більшовик" члени артїлі знаходяться в кращих умовах, ніж раніше.

Затримка у дачі Вам відповіді до 1 травня виникла з боку задержки перевірки та встановлення дійсних фактів.

Секретар райвиконкому *Скрипник*
Зав. техбюро РВК *Трефільєв*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 24. Оригінал.

№ 254
АКТ ОБСЛІДУВАННЯ СТАНУ ГОСПОДАРСТВА РОЗКУРКУЛЕНОГО СЕЛЯНИНА
Я. П. ЯРЕМЕНКА З С БІЛКИ ТРОСТЯНЕЦЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ

30 травня 1932 р.

Акт обслідування

30.V.1932 р. колишнього члена колгоспу, Яременка Якова Пилиповича, що його виключено з колгоспу як куркуля ще в 1930 р. (протоколи засідання правління від 3.I.1930 р. та загальних зборів 5.I. 1930 р.). Сам Яременко по соцстану куркуль, має такі ознаки: займався скупкою биків, після відкорму продавав на м'ясо та різав і продавав м'ясо, користувався вітряним млином. Майнове становище, як-то: з землезабезпеченості, з будівель та з забезпеченістю с/г реманентом, тяглової сили - був кріпкий, мав по двоє-троє робочих коней, по 2 корови та по парі волів. А в 1930 р. з кампаній хлібозаготівель 1929 р., не дивлячись на всі можливості, як твердоздатник не виконав плану, ще раз доказавши свою класову ворожість, випадково пролізши до колгоспу, назвою якого тільки бажав захистити свою економічну сторону, а не по дійсному працювати в соціалістичному господарстві.

Оскарження Яременка на невірність його виключення та про продаж майна як куркуля районів організації залишили без наслідків. Вся ця процедура була в 1930 р., майном та

засобами виробництва користується с/г артіль, як одержаним через сільраду. За гроші, що за його [одержала] артіль, згашено борги державі.

Про визначене повідомити прийомну ВУЦВК та самого Яременка з оповіщенням через сільраду під розписку⁷⁸.

Уповноважений *Довженко*
Згідно: [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 113, арк. 44. Засвідчена копія.

№ 255
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДНАРКОМУ УСРР
ПРО ПРОДОВОЛЬЧУ ДОПОМОГУ ГОЛОДУЮЧИМ

1 червня 1932 р.

Слухали: 11. Про надання допомоги районам, що перебувають у найбільш тяжкому стані.

Постановили: 1. На розвиток постанови Раднаркому УСРР з 21 травня ц. р. (прот. № 16/746, п. 12), відпустити призначені 100 тис. банок консервів областям для громадського харчування колгоспів у районах, що перебувають у найбільш тяжкому стані, за таким розподілом:

Дніпропетровській області - 11 400 банок консервів
Одеській області - 11400 банок консервів
Київській області - 29 400 банок консервів
Вінницькій області - 18 200 банок консервів
Харківській області - 18 200 банок консервів
АМСРР - 11400 банок консервів
Разом: 100 000 банок консервів

2. Відпустити для дитячого харчування в районах, що перебувають в найбільш тяжкому стані, крупи та кондвиробів за таким розподілом по областях:

	Крупи	Кондвироби
Дніпропетровській області	9.1	9.1
Одеській області	9.1	9.1
Київській області	11	11
Вінницькій області	7.5	7.5
Харківській області	7.5	7.5
АМСРР	6.8	6.8
Разом:	50 т	50 т

3. Зобов'язати Вукоопспілку та НКПостачання негайно відвантажити ти в адресу облоргкомітетів ці продукти за визначеним розподілом.

4. Дати директиву облоргкомітетам про те, що постанови РНК УСРР з 21.V. ц. р. в частині призначення 80 % всіх продуктів, що їх відпущено з центру для районів, зазначених у

спискові, не поширюється на продукти, призначені для дитячого харчування (оголошенню не підлягає).

Заст. Голови РНК УСРР *Сербиченко*
Секретар РНК УСРР *Зорін*
Згідно: (*підпис*)

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 279, арк. 13 зв. Засвідчена копія.

№ 256
ДОПИС СІЛЬКОРА П. О. КОСЕ ДО ВУЦВКУ
ПРО ПРИМУСОВЕ УСУСПІЛЬНЕННЯ ХУДОБИ В С. ЛАСПА ТА САМОЧИНСТВО
КЕРІВНИКІВ ЛАСПІНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ СТАРОКАРАНСЬКОГО Р-НУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛ.

1 червня 1932 р.

В приемную председателя СНК* УССР тов. *Петровского*

ЗАЯВЛЕНИЕ

Прошу Вашего серьезнейшего внимания на один из участков нашего района по поводу искривления политики партии и правительства в отношении принудительного обобществления крупного и мелкого скота и непринятия никаких мер в отношении реализации постановления ЦК о колхозной торговле и о разосланной радиограмме в отношении хлебозаготовки 1932 года и убое скота.

В нашей артели "Авангард" Ласпинского сельсовета Старокаранского района УССР, осенью прошлого 1931 г. принудительным образом обобществили мелкий рогатый скот и овцы. Принуждение это заключается в том, что постановлением общеартельного собрания, где присутствовало меньше половины членов, постановили обобществить весь мелкий рогатый скот, овец и свиней. На другой день, уже не спрашивая отдельных членов, ходили по дворам, открывали сами члены правления базы и сараи, и вопреки желаниям хозяев сгоняли весь скот в артельный двор.

После постановления ЦК о возврате принудительно обобществленного скота ни правление артели, ни сельсовет не говорили населению об этом постановлении. Наши крестьянки слышали, что в соседних селах возвращают коров и др. скот. Пошли правление артели просить вернуть скот. Тогда председельсчета тов. Ташьян поодиночке вызывал в свой кабинет собирающихся крестьянок и начал их обвинять, что они подрывают колхозную организацию и принуждал [к ответу], по чьей инициативе они собираются. И даже угрожал арестом и отправкой в районную милицию, что можно узнать у гражданки Хайтул Васиной Константиновны и других, которых она скажет.

Ввиду такого подхода к населению со стороны правления артели и сельсовета, у населения нет никакой возможности и желания в дальнейшем развивать свое и артельное хозяйство. Местными властями не принимаются никакие меры в отношении широкого распространения среди населения радиограммы в отношении снижения плана хлебозаготовок 1932 г. и в отношении свободной торговли колхозниками и единоличниками продуктами своего

хозяйства. Один крестьянин говорит: "В сельсовете получили какую-то бумажку за торговлю. Члены сельсовета шушукуются, но открыто не говорят".

Еще очень много преступлений, даже уголовного характера. Но эти преступления так умело обдeldывает председатель сельсовета тов. Ташьян, что, как говорится, простым глазом трудно обнаружить. Например, под его руководством ночью ломают амбары, где хранится посевматериал, а потом начинают обвинять людей, которые живут поблизости к этим амбарам. Член артели Мурза Афтоном Николаевич среди белого дня растаскивал для своих личных надобностей посевматериал, что заметил Шаповалов Митрофан, но говорить боится, чтобы не нажить себе врагов. Предсельсовета тов. Ташьян известен всему нашему селу своими поступками. Он обвинялся в краже муки из мельницы, он обвинялся в шайке за очень громкое дело по нашему району вместе [с] Дударевыми. Будучи председателем артели, он обвинялся в краже и распродаже подделанным путем на большую сумму колхозного хлеба еще в 1931 г. на рынке. И вообще тов. Ташьян никогда не работал, если проанализировать его образ жизни с 1920 г. По сие время он занимался кражей, грабежом и расточительством, а теперь сидит и ворочает сельсоветом. Никогда и ни за что, товарищи, мы не создадим социализм, если будут нашей сельской жизнью ворочать такие, как Ташьян.

Постановление ЦК от 26. III ЦК и СНК о хлебозаготовках и мясозаготовках не только не обсуждалось и не разъяснялось на собраниях, но даже не зачитывалось.

Селькор № 5
Коссе Павел Ефремович

Прошу напечатать в "Правде" или в "Известиях".

В этом отчасти виноват райком, так как Ташьян в настоящее время уже пролез в кандидаты партий⁷⁹.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 634-637, Оригінал, Рукопис.

* У тексті помилка, слід читати "ВУЦВК".

№ 257
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ГРАДИЗЬКОЇ райКК - РСІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
ПРО ВИРІШЕННЯ ДОЛІ РОЗКУРКУЛЕНОГО СЕЛЯНИНА І. Д. ЧЕРНИША

9 червня 1932 р.

Слухали: § 203. Листування Градизького РВК № 1/10 та приймальні ВУЦВК № ПР з 5.V. 1932 р. про перевірку матеріалів по скарзі гр. Черниша Івана Дем'яновича Рокитне-Донівської сільради про невірне виключення з колгоспу та доведення твердих завдань, як куркульсько-заможному господарству.

Ухвалили: § 203. З перевірених матеріалів по Рокитне-Донівській сільраді та особистим перебуванням голови райКК-РСІ в цій сільраді встановлено, що гр. Черниш Іван Дем'янович дійсно з'являється виходцем з куркульської сім'ї, яка мала до революції 15 дес. землі, пару коней, пару волів, 2 корови та декілька голів дрібної худоби, жатку, сівалку та інший с/г

реманент, використовувала найману працю. В 1921 -1922 рр. земля відчуждалась, наділялась бідності, яку він гнав з цієї землі люшнями і малися випадки побиття бідності. В час масової колективізації проліз до колгоспу з метою приховати своє минуле та запобігти розкуркуленню. Під час перебування членом правління колгоспу ставився вороже до виконання господарчо-політичних кампаній. За зрив виконання плану хлібозаготівель нарсудом було засуджено на рік примусової праці, але такий до суду втік, ховається і в селі не перебуває, засуджений позавічно. Райколгоспспілкою справа була перевірена заочно та винесено рішення про поновлення його в колгоспі, а тому постанову РКС в справі поновлення в колгоспі, як куркульського елемента - відмінити. Постанову сільради щодо виключення з колгоспу та доведення твердих завдань гр. Чернишу І. Д. лічити вірною, про що повідомити приймальню ВУЦВК та РВК. Оригінал за належними підписами.

Певно: секретар РСІ *Войтенко*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр, 113. арк. 42. Засвідчена копія.

№258

**ЛИСТ КОМСОМОЛЬЦЯ А. П. БУРДЮКА З С. ОСІЧ БАХМАЦЬКОГО Р-НУ
ДО НК РСІ ПРО МАСОВИЙ ГОЛОД НА КИЇВЩИНІ**

9 червня 1932 р.

В Центральний Комітет РСІ*
Від гр. с Осіч Бахмацького р-ну
Бурдюка Антона Петровича

Нагадування

Перш ніж повідомити про ту контрреволюційну дію, що я її висвітлю, я повідомляю ЦК РСІ, що я не проти радянської влади, а за. За утворення безкласового суспільства не тільки в СРСР, а по всій земній кулі. Початок. Я повідомляю ЦК РСІ про те, що в сучасний мент, як от по Бахмацькому та Коростенському р-нах ходять сотні голодних людей, а саме - жінок, дітей і чоловіків.

Питається, що це за люди? Я неодноразово перевіряв документи їх і виявив, що багато з них колгоспники в 1931 р., мають по 200 трудоднів, найбільшість їх з Київщини, як от Шевченківський район. З цього факт, що цей голод свідчиться тим, що і в колгоспах викачали хлібозаготівлю з перебільшеною реальністю, через те в цих районах в сучасний мент є дуже багато незасіяної землі, а також сотні людей розлізлися по районах з-за голоду. Ці людиносять сумнів на всю людність, вони розказують, як вони зиму харчувались половою - ніби не люди, а худоба. Це, товариші, неприпустиме явище. Я визнаю, що це не що інше, як робота контрреволюційної організації.

Я прохаю Центральний комітет Робселянської інспекції звернути на це велику увагу, подивитися, в якому становищі знаходиться Київщина, а також подивіться на той голодний люд, що сотнями лежить на станціях, а також як от на базарах - жінки з немовлятками, дітьми, плачуть, прохають милостині.

На цьому кінчаю. Прохаю звернути на це увагу і повідомити мене в найкоротший термін, які Ви вживаєте до цього заходи. На звороті мій адрес і коротка автобіографія. Кінець. Ще раз

прохаю, зверніть на це увагу, бо це справа важлива і за цю дійсність відповідаю. Я сам-комсомолец з 1930 р., маю 18 років, мешканець Осічи Бахмацького р-ну, освіти маю за семирічку. В сучасний мент перебуваю па комсомольських педкурсах в м. Конотопі, по соцстану - середняк зі своєю родиною. Кінець.

Педкурси по такому адресу: м. Конотоп. Педтехнікум. Комсомольські педкурси група "А", Бурдюку Антону Петровичу.

Мені важливо знати, чи одержали Ви від мене цього листа, по цьому повідоміть мене, що й свідчу 9.VI.32 р.⁸⁰

Бурдюк
Вірно: [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 539, оп. 10, спр. 1444, арк. 126, Копія.

* Так у тексті, йдеться про НК РСІ.

№ 259

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРИЙМАЛЬНОЇ ГОЛОВИ ВУЦВКУ ЧОРНУХИНСЬКОМУ
РАЙВИКОНКОМУ НА ХАРКІВЩИНІ ПРО ПЕРЕВІРКУ ЗАЯВИ ОДНООСІБНИКА
М. Т. ГАРКУШІ ПРО НЕЗАКОННУ РЕКВІЗИЦІЮ ЙОГО МАЙНА СІЛЬРАДОЮ**

16 червня 1932 р.

До Чорнухинського РВК

Громадянин Гаркуша Марко Трохимович, одноосібник, землі має 5 га, їдаків 8, син працює на ХТЗ, заніс голові ВУЦВКу тов. Петровському таку скаргу. Всі завдання та податки виконав повністю, а спочатку травня сільрада відібрала у нього, як у куркуля, все майно, хатні речі, печений хліб, навіть портрети з стіни, говорячи: "Хай тепер Гаркуша господарює, коли не хотів йти до колгоспу". Надсилаючи заяву, просимо негайно перевірити скаргу й коли ствердяться факти, виправити помилку, а винних притягти до відповідальності. Про наслідки повідомити до 28.VI.32 р.⁸¹

Додаток: заява⁸².

Зав. приймальні Голови ВУЦВКу *Баранов*
Завканц. *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 27. Відпуск.

№ 260

**ПОДАННЯ СЕЛЯНИНА С. О. ГОЛУБИЦЬКОГО З С. ПІДГОРОДНЬОГО
НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ ДО ОБЛАСНОГО ПРОКУРОРА ПРО ДОЗВІЛ**

**ПОВЕРНУТИСЯ
НА СВОЮ СПУСТОШЕНУ САДИБУ**

27 червня 1932 р.

Прокурору Днепропетровского областного суда
Селянина с. Подгороднего, 12-я сотня, той же сельрады
Днепропетровского р-на, *Голубицкого Семена Евсеевича*,
3-я сотня, Днепропетровского р-на

Просьба

Прокурор области! Простите мне селянину семейному, что я крайне опечаленный, позволил Вас беспокоить со своей просьбой.

В апреле месяце 1931 г. меня Подгороднянская сельрада совершенно разорила, т. е. поломала мою хату 28 апреля 1932 г., а меня со двора выбросила в 1931 г. 22 апреля.

Преступление мое было в том, что я не додал государству 15 пуд. жита, а всего с меня потребовали 60 пуд.- 45 им дал и 15 не додал, так как такового совершенно не было.

В настоящее время моя усадьба в размере полгектара совершенно пустая, заросшая бурьяном. На усадьбе имеется фруктовый вишневый сад до 150 деревьев, из которых масса поломанных. Сам я несчастный селянин, ютюсь на чужой квартире и работаю сторожем в Детальбуд на Амуре⁸³.

Желая вернуться на свое родное место, т. е. усадьбу, и выстроить какую-нибудь землянку, я семейный человек прошу Вас, областную прокуратуру, не отказать в моей просьбе.

Сегодня же выдают мне на руки подтверждение на имя Подгороднянской сельрады и допущении меня на мою усадьбу.

Ожидаю Вашу резолюцию на мою справедливую просьбу. Я не куркуль и не кулак, а честный труженик, хлебороб. Стал преступником перед государством из-за того, что не имел 15 пуд. жита.

Июня 27 дня 1932 г.

Проситель *Голубицкий*

Держархів Дніпропетровської області, ф. 416, оп. 1, спр. 113, арк. 203. Оригінал.

№ 261

**3 ПРОТОКОЛУ ОБ'ЄДНАНОГО ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ ВУЦВКУ Й РНК УСРР
ПРО РОБОТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРОКУРАТУРИ В ХОДІ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ***

28 червня 1932 р.

Обговорювали: 1. Про десятиріччя існування органів державної прокуратури (доп. нарком юстиції, Генеральний прокурор республіки т. Поляков).

Постановили: ...3. Деякі районні прокурори, послаблюючи свою непримиренність в боротьбі за суворе дотримання революційної законності, не завжди рішуче реагували на незаконні вчинки, не сигналізували центрові про факти перекручувань, не завжди забезпечували швидке і рішуче реагування на злочинні факти та явища, не завжди доводили реагування до кінця, наслідком чого в ряді сіл припущено факти доведення твердих завдань до окремих колгоспників та середняків-одноосібників, незаконні труси та арешти, конфіскацію та вилучення майна, а також порушення основних засад колгоспного будівництва.

В деяких районах органи юстиції, проводячи боротьбу з класово-ворожим опіром, іноді надто застосовували судові репресії до середняків, бідняків, колгоспників і випадкових правопорушників трудящих, які не виконували своїх зобов'язань перед державою і проти яких краще і доцільніше було б вжити інших заходів впливу. Цим самим органи юстиції потурали шкідливим тенденціям підмінювати елементи виховання і громадського впливу на репресію. Борючись за дотримання ревзаконності, органи юстиції не завжди виявляли ідейних натхненників і потуральників перекручування лінії партії та уряду.

...5. Президія ВУЦВК і РНК УСРР зобов'язують НКЮ та ГПР, облоргкомітети, РВК та міськради:

а) негайно перевірити, як це запропонував ЦВК СРСР, всі заяви про факти порушення революційної законності і винних урядових осіб притягти до права. Про виконання цього НКЮ доповісти РНК;

б) забезпечити щонайшвидше й рішуче реагування на кожну заяву, скаргу робітників, колгоспників, бідняків та середняків-одноосібників і трудящих загалом, на дописи робселькорів та матеріали преси про випадки ламання революційної законності, перекручування політики партії та уряду, нечуйне, бюрократичне ставлення до трудящих, віддаючи винних у цьому до суду.

Борючись проти фактів перекручування лінії партії, нехтування революційної законності, органи юстиції повинні якнайширше використати матеріали своєї роботи для аналізу виявлених хиб, для сигналізації про їх відповідним органам і для мобілізації навколо виправлення хиб уваги широких верств трудящих, зокрема, ширше висвітлювати характеристичні факти перекручувань та ламання ревзаконності і вжиті заходи в пресі.

...9. Підкреслюючи, що факти порушення засад колгоспного будівництва, адміністративного втручання в роботу колгоспів не тільки не сприяють організаційно-господарському зміцненню колгоспів, а навпаки - перешкоджають йому, Президія ВУЦВК і РНК УСРР зобов'язують НКЮ - ГПР, НК РСІ та місцеві їхні органи пильним наглядом забезпечити негайне усунення цих випадків.

Запропонувати облоргкомітетам домогтися налагодження здорових взаємин між колгоспами та місцевими органами влади, якісного поліпшення керівництва колгоспним будівництвом, допомогти колгоспам правильно організувати виробництво, не припускаючи адміністраторської опеки над управами колгоспів, порушення чинних директив центральних органів і статутів колгоспів.

Голова Всеукраїнського Центрального
Виконавчого Комітету *Г. Петровський*
Голова Ради Народних Комісарів⁸⁴
Секретар Всеукраїнського Центрального
виконавчого комітету *Ю. Войцехівський*

* Опущено текст про історію та значення органів прокуратури, а також місця суто юридичного характеру.

№ 262
ЗАЯВА РОБІТНИКА І. І. ЛИСИЦИНА ДО ВУЦВКУ ПРО СВАВІЛЛЯ
МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ЩОДО ЙОГО СІМ'Ї В С. ЯЩИКОВЕ ВОРОШИЛІВСЬКОГО Р-
НУ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛ.

*3 липня 1932 р.**

В Центральный Исполнительный комитет
От рабочего шахты № 9 "Парижской Коммуны"⁸⁵
Ворошиловского р-на, проживающего в деревне Ящиково
Ил. Ив. Лисицина

Заявление

Настоящим прошу разобрать мое заявление. Я, Лисицин, был в ЦИК лично 27 июня 1932 г. и подавал свое заявление. И мне ЦИК обещал передать мое дело на расследование, и по настоящее время ничего не слышно. Я приезжал вторично в ЦИК 12 июля 1932 г. и мне тоже обещали сделать следствие, но ничего не слышно. Я уже и письменно сообщал, но тоже ничего не слышно, как все равно в воду упало. А здесь наши товарищи на местах делают свой произвол и таких заявлений Вам представлено 15 заявлений обиженных и ни на одно ничего не слышно.

А наша власть на местах - сами виноваты, [а] меня с женой присудили. Это дело было в 1931 г. в октябре месяце, у нас в деревне Ящиково было объединение рогатого скота. Я, Лисицин, работаю на производстве с 1928 г. по настоящее время, с сельским хозяйством не связан, по социальному стану бедняк, участвовал в красных партизанах в 1919 г., на что я имею справки, был ранен, а к тому же инвалид, на что я имею документы. И вот мне было предложено привести свою корову, но я не повел. Меня председатель сельсовета вызывал несколько раз и угрожал мне, стуча об стол кулаком, чтобы я привел корову. Но я все-таки не повел, а быка им отвел. Меня снимали с работы, лишали пайка, чтобы я вел корову. И вот в 1932 г.⁸⁶ 22 декабря мне пришлось отдать им корову. Та я семейный, имею семейство 6 душ. Дети малые, самый старший 14 лет, а меня лишают пайка, и снимают с работы, в так насильно взяли у меня корову.

И вот в 1932 г. 22 марта по постановлению ЦИК о запрещении насильственного объединения скота⁸⁷, я, Лисицин, подал заявление в сельсовет, чтобы возвратили мне корову, т. к. у меня ее взяли насильно. Но сельсовет передал в колхоз голове колхоза, а голова не обратил никакого внимания, ответили мне одной насмешкой.

Я обращался в прокуратуру, где мне ничего не сказали. Тогда моя жена днем пошла и взяла свою корову, и в этот же день меня с семейством лишили пайка и не давали несколько дней, на что я имею справку из шахтного комитета. И мне в силу необходимости или умирать с

голоду или отдать им корову - пришлось отдать. Прошло опять несколько дней, все колхозники забрали своих коров, а мне не отдают. Тогда жена моя в мае месяце пошла и взяла спую корову второй раз, держали эту корову до 26 июня 1932 г. И вот 22 июня 1932 г. в 3 часа ночи пришли до меня в дом вооруженная милиция и понятые. Меня, Лисицина, не было дома, арестовали мою жену и начали ломать замок в сарае, где была корова, т. к. корова у нас запиралась всегда в сарае. Но замка им не удалось сломать, они сломали дверь, но там был перемет и они ничего не могли сделать. Тогда они взяли завалили сарай и вытащили лутки, забрали корову и перепугали детей. Я пришел домой и увидел такой погром, сейчас же поехал в Харьков в центр с жалобой. 27 июня я подал заявление, где мне сказали, что в трехдневный срок сделают следствие и до сих пор ничего не слышно.

И здесь не одного меня в этот день тиранили, а многих. Даже одну женщину в присутствии тов. следователя сам начальник милиции избил до синяков, около сельрады позволял стрелять с нагана, кричал "разойдись", так как на эту катастрофу насобиралось много людей. Вот как наши товарищи брали добровольных коров. Если это законно, то тогда я не знаю, тов. Петровский, в нашем сельсовете сидит волк в овечьей шкуре. Секретарь Косаченко - он был собственник, имел отрубной участок, был экспертно обложен, а в колхозе на молочной ферме мясник, торговец мясом, и они сейчас в партии и жмут бедноту. Они не придерживаются революционной законности, и после этого сделали свой суд и осудили меня и жену по 6 месяцев принудработы.

Прошу еще раз убедительно сделать следствие, это уже 4-е заявление и таковых мерзавцев, которые искривляют партийную линию, расправиться с ними по строгой революционной законности

К сему проситель *Ил. Лисицын*

Адрес: Ворошиловский р-н, Ящикровский сельсовет. Прошу убедительно⁸⁸.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 110, арк. 63-64. Оригінал. Рукопис.

* Дата пересилки однієї з заяв І. І. Лісиціна із приймальної ВУЦВКу до Ворошилівського райвиконкому.

№ 263
ЗАЯВА КОЛГОСПНИКА Д. І. ЛИСОВА З С. ГІРСІВКИ НОВОВАСИЛІВСЬКОГО Р-НУ
НА МЕЛІТОПОЛЬЩИНІ ДО ВУЦВКу ПРО ПОВЕРНЕННЯ МАЙНА ПІСЛЯ
ВИКЛЮЧЕННЯ
З КОЛГОСПУ ТА ГОЛОДУВАННЯ СІМ'Ї

*7 липня 1932 р.**

Харьковскому уполномоченному Центрального Исполнительного комитета

Заявление

От гр. с. Гирсовки Нововасильевского р-на Лисова Дмитрия Ильича.

Пробывши я 18 месяцев в колхозе, и 18 месяцев голодую, и голый и босый, и в конце-концов выбросили из колхоза, [так] как негодный я для них. Сдал я свое майно мертвое и живое: 1 пара лошадей, бричка, веялка новая, буккер новый, пололка, борона, 1 пара сбруи. И в настоящее время приходится помирать с голоду, а поэтому обращаюсь к уполномоченному ЦИК предложить нашему сельсовету с. Гирсовки возвратить наше майно и частицу посева для того, чтобы можно было в дальнейшем работать, кормить свое семейство и помогать государству, но не разорять, как в настоящее время у нас. Колхоз не поднимается, а падает, нет никакого порядка, только дело идет на убытки. Степь не засеяна, везде заросла травой и все голодные. На моем иждивении 6 едоков, социальный стан - бедняк, сын чабана. Имею сына в Красной Армии, доброволец, 1912 г. [рождения], находится [в] авиапарке [в] Запорожье.

Прошу мою просьбу удовлетворить, чтобы я видел новую жизнь и новый свет⁸⁹.

Проситель *Лисов Дмитрий Ильич*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 9, спр. 113, арк. 103. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання заяви у приймальні ВУЦВК.

№ 264
З ПРОТОКОЛУ ВИЇЗНОГО ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ ТОМАШПІЛЬСЬКОГО
РАЙВИКОНКОМУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛ. ПРО РОЗПУСК КОЛГОСПУ ІМ. 1-ї ПАРТКОНФЕРЕНЦІЇ
В С. ТОМАШПІЛЬ⁹⁰

8 липня 1932 р.

Голова Марчук. Члени президії: Грицюк, Олександров, Паламарчук. Член РВК - Трач. Представники установ: Жарий - пом. директора МТС. С. Гнатків: Заворотний (голова сільради), Кухар (голова колгоспу), Гринчук (голова виробничого товариства), Колеснік (голова споживчої кооперації). Представник облвиконкому - Себало. Селян 121 чоловік.

Обговорювали: про колгосп ім. 1-ї партконференції, с. Томашпілька.

Постановили: Президія РВК відзначає: незважаючи на цілу низку організаційних заходів, а також надану допомогу тяглом, харчами, колгосп дедалі розкладається, дійшов до того, що за останній час жоден колгоспник не виходить на роботу, ігноруючи надану допомогу. Це [є] наслідком того, що колгосп організований з примістечкового нестійкого елемента та засмічений спекулятивним елементом в минулому. Переважна частина колгоспників замість виходу на роботу займаються спекуляцією с/г продуктами.

Президія РВК визнає: надалі існування колгоспу [є] неможливим як куркульсько-розкладницького, тому колгосп цей розпустити.

Майно, посіви тощо передати колгоспу "Оборона" с. Томашпільки. Для розпуску колгоспу [ім.] 1-ї партконференції та передачі майна, посівів до колгоспу "Оборона" с. Томапшілки утворити комісію в складі: голова комісії від РКС тов. Іванов, члени комісії РКК-РСІ тов.

Грицюк і тов. Бачинський. Комісії взяти потрібних техробітників з установ району для негайного оформлення щодо розпуску й передачі всього майна, посівів до колгоспу "Оборона" с. Томапшліки. Протягом двох, днів оформити передачу відповідним актом та внести на обговорення наступного засідання президії РВК.

Оригінал за належними підписами
З оригіналом вірно [підпис].

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 113, арк. 134-135. Засвідчена копія. Рукопис.

№ 265
ВІДПОВІДЬ ЖАШКІВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ НА КИЇВЩИНІ ВУЦВКУ
ПРО ПРОДОВОЛЬЧУ ДОПОМОГУ ГОЛОДУЮЧИМ КОЛГОСПНИКАМ АРТІЛІ
"НОВЕ ЖИТТЯ"
Й СІМ'Ї П. СИДОРУКА ЗА ЙОГО ЛИСТОМ ІЗ США⁹¹

11 липня 1932 р.

Таємно
ДО ВУЦВКУ

На Ваш лист, надісланий нам з листуванням гр. с. Житники, Жашківського р-ну Сидорука Павла, перебуваючого зараз в Америці в м. Гамільтон, що звернувся до Вас з скаргою на неприпустимий стан колгоспу та голодування його родини, Жашківський РВК по суті цієї справи повідомляє слідує:

в березні місяці ц. р. у Житницькому колгоспі дійсно було виявлено хибний стан в керівництві та господарюванні. Правління колгоспу невмілим керуванням та господарюванням частково сприяло занепаду господарського стану колгоспу, загибелі кінського поголів'я та збільшило загальні труднощі в справі забезпечення харчами колгоспників та ін. Своєчасно РПК та РВК було вжито заходів до виправлення припущених правлінням колгоспу хиб і винуватців було з керівництва знято і передано до суду.

При наявності загальних труднощів у справі відсутності харчових ресурсів в нашому районі та в додаток припущених хиб в керівництві, були випадки масового голодування, в тому числі і голодування родини гр. Сидорука. Але лист сестри гр. Сидорука - Зінки Іванько - при перевірці містить в собі явно перебільшені факти, які в дійсності не мали такого жахливо-гострого характеру і писані були під диктовку ворожих колгоспному будівництву елементів, що стверджується прикладеного довідкою в копії Житницької сільради про соціальний стан Зінки Іванькової та її ролі в розвалі колективізації⁹².

В сучасний мент положення виправлено і гострі моменти минули як в справі загальних труднощів в господарчій стані колгоспів, так і зокрема в Житницькому колгоспі "Нове життя", наприклад, керівництво колгоспу поновлено новим працездатним складом, колгоспові зроблена допомога посівматеріалом та харчовими продуктами, а також проведено поновлення кінського поголів'я, що сприяло до зміцнення господарства, успішного проведення весінньої посівкампанії і своєчасного готування до збиральної кампанії.

Зокрема, враховуючи, що гр. Сидорук, бувший червоноармієць, учасник горожанської війни та зараз політробітник [в] капіталістичній країні, РВК видав дружині Сидорука одноразову

допомогу, окрім того зобов'язав сільраду та правління колгоспу провести з свого боку допомогу, як в сучасний мент, так і проводити таку і надалі, про що свідчить довідка в копії Житницької сільради⁹³.

Приложения: Дві довідки в копіях Житницької сільради.

Голова РВК Тімкін
Зав. спецчастиною Березовський

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 287. Оригінал.

№ 266
ЗАЯВА КОЛГОСПНИКІВ ЛІКВІДОВАНОЇ АРТІЛІ "НЕЗАМОЖНИК"
У С. УСТИМІВЦІ НА ОДЕЩИНІ ПРО ВТРАТУ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА ТА
ПРОДОВОЛЬСТВА⁹⁴

*11 липня 1932 р.**

До голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
Від громади с Устимівки цього ж району та сільради, участку 5-го

Заява

Ми, громада згаданого села, бувші колгоспники в кількості 146 господарств, з них бідняцьких господарств 80 %, останній відсоток - середняки та маломіщне середняцтво., В цих 146 господарств 767 душ. Всього 360 душ працездатних, та непрацездатних 407 душ. Всього землі в цій артілі 800 га. Організована ця артіль була в 1929 р., Проіснувала до 14.I.1932 р. Той час, який існувала артіль "Незаможник" завжди справлялась з усіма господарчо-політичними кампаніями. З кожним днем росла артіль, за цей короткий час зміцніла і укріпилася, маючи весь час успіхи більші, ніж інші артілі, яких є 8 в цьому селі. Артіль "Незаможник" мала багате господарство, як реманент, худобу і робочу, і продуктивну. Мала, таким чином, успіхи у всіх кампаніях. І ось під час хлібозаготівлі з урожаю 1931 р. недовиконала на 32 % по пшениці. За це недовиконання зазначену артіль ліквідували. Лишила місцева влада бувших колгоспників і продуктів харчування і знярядь виробництва і всякої без ісключення усупільненої худоби. З усупільненого господарства забрали усе в ці[й] арт[ілі]. Посів озимий розподілили між іншими колгоспами. Бувші колгоспники перенесли дуже багато труднощів. Ярі посіви на землі був. артілі сіяли останні колгоспи. На 1932-1933 рр. ці колгоспники бувші залишаються так само без знярядь виробництва та продуктів харчування, причім був. колгоспників не використовує зовсім на роботах за натуру місцева влада і, таким чином, був. колгоспники зовсім позбавлені продуктів харчування.

Місцева влада зовсім не звертає ніякої уваги на цих бувших колгоспників. Усякі прохання цих був. колгоспників місцева влада категорично відмовляє. І от був. колгоспники звертаються до голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету з проханням, щоб не лишили на дальше в такому стані людей і дали можливості господарювати. Особливо, щоб не лишили і на будучі года, 1932-1933 рр., продуктів харчування.

Для цього громада, був. колгоспники був. артілі "Незаможник" виділяє двох уповноважених:
1. Підкоша Лука Арт. (був. колгоспник цієї артілі). 2. Гужва Тиміш Євм. (був. колгоспник

цієї артілі), яким доручає словесно передати становище був. артілі, яке все далеко не зазначено в нашій заяві⁹⁵.

Підписи громади (був. колгоспників)⁹⁶.

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 2573, арк. 2. Оригінал. Рукопис.

* Дата пересилки листа селян з ВУЦВК до Укрколгоспцентру.

№ 267
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "РАДЯНСЬКЕ СЕЛО"
ПРО РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ ЩОДО СЕЛЯН ПІД ЧАС ХЛІБОЗАГОТІВЛІ
В С. КАПУСТЯНЕЦЬ НА ХАРКІВЩИНІ

12 липня 1932 р.

У квітні ц. р. до редакції звернувся гр. с. Капустянець, Липоводолинського р-ну Безкровний В. Ю. з таким листом: "Я походженням бідняк, дякуючи радянській владі зробився середняком. Мав 4,5 га землі, коня, корову та дрібний с/г реманент; податку платив у 1930-1931 рр. 26 крб. 95 коп. У 1931 р. голова сільради через особисті рахунки довів план хлібозаготівлі в 260 пуд. до двору і наказав виконати його за 1 добу. Це тоді, коли хліб у мене ще був немолочений. На другий день (бо я не міг нічого зробити за добу) забрали весь немолочений хліб і все майно, в тому числі й будівлі, "за невиконання плану".

Відтоді ж до редакції надійшло ще кілька заяв селян с. Капустянець про ламання революційної законності, перекручення лінії партії.

Розслідуванням Липоводолинської райКК встановлено правдивість цих заяв і винуватців перекручувань (4 чоловіки) виключено з партії, віддано до суду. Далі справа не пішла. Винуватців ще не судили, майно колгоспникам не повернуто. виправити перекручування - це не тільки покарати перекручувачів, це - поновити в правах колгоспників, повернути майно біднякам і середнякам.

Вимагаємо від прокуратури негайно закінчити слідство і всіх винних у перекручуванні судити показовим порядком у с. Капустянцях.

Радянське село.- 1932.- 12 лип.

№ 268
ЛИСТ ЧЛЕНІВ ОБ'ЄДНАНОГО КОЛГОСПУ С. АБРАМІВКИ
НЕХВОРОЩАНСЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ ДО ГАЗЕТИ "РАДЯНСЬКЕ
СЕЛО" ПРО НЕГАТИВНІ
НАСЛІДКИ КОМАНДНО-АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕТОДІВ КОЛГОСПНОГО
БУДІВНИЦТВА

*12 липня 1932 р.**

"Нехворощанські закрутки розвалили кращу артіль". "Колгоспники не почувають себе господарями артілі". Дуже влучно газета "Радянське село" вдарила по перекручуваннях статтею "Послідовно виправити перекручування лінії партії" (16 червня, № 889) та іншими статтями. У цій статті писалося, що в багатьох колгоспах не перевиховують колгоспників, а адмініструють над ними. Це саме є і у нас. Колгоспники не почувають себе господарями колгоспу. Що задумала сільрада та райколгоспспілка, те й роблять. Було у Абрамівській сільраді (Нехворощанського р-ну) 3 колгоспи. Райколгоспспілка надумала зміцнювати колгоспи, зливаючи їх. Із трьох зробили один⁹⁷. Що ж вийшло? Один колгосп був добрий, міцний, добре господарював, добре дбав за колгоспне добро, давав велику товарну продукцію, мав 380 маток на свинофермі, цілком виконав план хлібозаготівель, а тепер і його досягнення понівечив "єдиний на всю сільраду колгосп". Із 380 свиней лишилося тільки 70 штук, нелади в організації праці. Невеликі колгоспи бачили, що і де, як у них робилося, знали управи наперечот кожного колгоспника, як, де, і що пін робить, а тепер управа "великого" колгоспу відірвана від мас, невправка їй, активу не готує, колгоспників до керування не залучає. Колгоспники були проти об'єднання колгоспів. Керівники колгоспспілки та партосередку не послухали їх.

Чуємо, що роблять перекручення, а станеш проти цього виступати, тебе роблять ледве не ворогом колгоспу. Почали опускати руки й у найвідданіших справі активістів. Дійшло до того, що колгоспники колишньої артілі ім. 8 березня почали не виходити на роботу. Партосередок викинув з лав партії навіть батрачок⁹⁸ за те, що вони не приставали до перекручення, що вопи не хотіли командувати колгоспниками. Управа великого колгоспу нічого своєчасно не робить. Так було з посівом. Так не готуються і досі і до жнив.

І досі нічого не зроблено, щоб викупувати постанову ЦК⁹⁹ про те, щоб у кожного колгоспника була своя корова і дрібна худоба, щоб підвищити прибутки колгоспників. Всі роки були у нас дитясла, а тепер, як став великий колгосп і ясел не стало. Голова артілі каже, що постанову ЦК проти примусового усупільнення корів видано тільки на 2-3 місяці.

Частина активу, що добре знала село і колгоспників, роз'їхалася. Голову колгоспу нам призначили. Вже ж мабуть місяців 4 не було ніяких зборів.

Всі отакі порядки призвели наші колгоспи до великих втрат, можуть призвести до ще більших, якщо райпартком негайно не виправить припущених перегинів. Цього і досі не зроблено, незважаючи на цілу низку вказівок партії¹⁰⁰.

Виправивши перекручення, треба всю і увагу віддати жнивам. Хліб маємо зібрати до жодного колоска. Для цього треба негайно показати колгоспникам правдиву колгоспну стежку. Закликати до порядку тих, що розвалюють колгосп.

Члени колгоспу с. Абрамівка
Нехворощанського р-ну

Радянське село.- 1932.- 12 лип.

* Дата опублікування.

№ 269
ЗАЯВА КОЛГОСПНИКА І. П. ЯЧУШКИ З АРТІЛІ "НЕЗАМОЖНИК" У С.
УСТИМІВЦІ
НА ОДЕЩИНІ ПРОТИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА РОЗКУРКУЛЕННЯ ПІСЛЯ
РОЗФОРМУВАННЯ АРТІЛІ

17 липня 1932 р.

Я бувший член артілі "Незаможник" по соціальному стану бідняк. З майна мав до вступу в артіль всього лише одну коняку та корову й більше я нічого не мав ніколи. І по розформерований, т. е. після ліквідації нашої артілі. Мені й вообщє всім бувшим членам артілі було доведено до кожного двору контрактацію зерна в [певній] кількості. Мені було 20 ц зерно-хліба та 130 крб. грошей. І по отриманні контракт - книжок на руки та оповіщення про 130 крб. мене в той же мент визвали в канцелярію був. артілі й стали допрашувать, щоб я негайно вивіз 20 ц зерна, якого я не мав й 20 фунт., потому що моя земля була в артілі і я односіб [ник] -но посіву не мав. І я від цього вивозу хліба відмовився, а від грошового завдання не відмовлявся, якого частину виплатив. І мене зараз же арештували і направили в міліцію, де я був під вартою одні сутки, де я й в міліції погодився гроші, наложені на мене 130 крб., частково виплачувати, а від хліба відмовився, бо в мене не було. І мене з-під варти освободили. Прийшовши із-под варти додому, я вже не застав в домі й трыпки. Все майно, як хатнє, так і позахатнє - корову та інше - все було забрано. Скасували мене як клас.

Я зараз же заявив в міліцію, що платити вже не було боргів, тому що моє майно зліквідовано по дозволу сільради тов. Короля З. Так що, платити уже нічим. Через 2 дні сільвиконавець прийшов до моєї хати й заявив, що "ідем, забереш своє барахло", де я й забрав назад, а корову й частину харчпродуктів й понині не дали.

І на основанні цього прошу вашого распоряженія розібрати мою заяву в тім, що мене неправильно як бідняка ліквідували і не дали мені назад корову. Я вважаю, з свого боку, що це зовсім була контрреволюція й прошу повернути мені обратно корову.

Заявник *Ячушка*

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 2573, арк. 27-28. Оригінал. Рукопис.

№ 270
ПОВІДОМЛЕННЯ ЗМІЇВСЬКОГО ДІЛЬНИЧНОГО ПРОКУРОРА ХАРКІВСЬКОЇ
ОБЛ. ВУЦВКу
ПРО ЧАСТКОВЕ ПОВЕРНЕННЯ МАЙНА СЕЛЯНЦІ М. КРИВОЛАПОВІЙ З С.
МЕЛИХІВКА,
НЕЗАКОННО РЕКВІЗОВАНОГО СІЛЬРАДОЮ

20 липня 1932 р.

До завідуючого приймальні голови ВУЦВКу

На В/відношення від 20.VI. ц. р.

Зміївська дільнична прокуратура повідомляє, що скарга громадянки Криволапової Марії на невірні дії Мелихівської сільради перевірена, при чому встановлено, що вона по майновому

стану середнячка¹⁰¹ і її майно продано 28.IV.31 р. за несплату 25 крб. штрафу, накладеного за невиконання агромінімуму. Штраф було накладено невірно, через що постановою президії Мелихівської сільради від 27.VII.31 р. скаржниці майно було повернуто, але як виявилось при перевірці не повернуто одної телиці та деякі дрібні хатні речі. З приводу чого прокуратурою, а також Олексіївським райвиконкомом вжито заходів до негайного повернення всіх речей. Крім того, робітників сільради за грубе порушення ревзаконності в [19] 31 р. віддано до суду.

Примітка: відповідь на В/відношення затримана через те, що Зміївська дільнична прокуратура тільки організовується та через кепський зв'язок з Олексіївським районом.

Прокурор *Буховець*
Секретар *Світлична*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 73. Оригінал.

№ 271

**ЗАЯВА ГРМАДЯНИНА С. ТОМАШПІЛЬ НА ВІННИЧЧИНІ ДО ВУЦВКУ
З ПРОТЕСТОМ ПРОТИ РОЗПУСКУ КОЛГОСПУ
ІМ. 1-ї ПАРТКОНФЕРЕНЦІЇ¹⁰² ТА ПРО ГОЛОД У СЕЛІ**

23 липня 1932 р.*

До голови Всеукраїнського виконавчого комітету
тов. *Петровського*
Нижчепідписаних громадян с. Томашпільки
Томашпільського р-ну Вінницької обл.

*Заява*¹⁰³

В нашому селі Томашпільці в минулому 1931 р., у час уборочної кампанії було організовано с/г артіль "Перша партконференція", в якій сії всі нижчепідписані рахувалися членами. Організувавши цей колгосп, ми всіма силами турбувалися щоб: а) поставити такий на належну височінь; б) розвинути сільськогосподарську міць; в) поліпшити наші побутові умови; г) добитися найкращого стану в колективному господарстві; д) утворити високу продуктивність та товарність колективного господарства, бажаючи цим самим доказати індивідуальникам справжню й цілковиту перемогу над злиднями та над відсталістю одноосібного господарства. Але на превеликий жаль не так сталося, як гадалось, бо тенденція місцевої влади була така, щоби яким-небудь чином нашу с/г артіль злити з такою ж артіллю "Оборона", яку організовано раніше - один рік тому, оскільки там не було такої відповідної сили хліборобського призначення як у нас, а майже па 50 % службовців, не приймавших участі в роботі. І от на цьому ґрунті почалися такі нажимами та репресії з боку місцевої влади по різних вимогах, що в очах наших дало нам зрозуміти не на поліпшення у колективного господарства, а па погіршення, що нарешті довело до занепаду як такого, так і нас, бувших членів артілі до абсолютного голоду, а це сталося тому, що:

1) план хлібозаготівлі наданий в такій чрезмірній кількості, що не тільки не залишилося для існування нас з ріднею як робочої сили та загального харчування під час весняної посівкампанії, а навіть не хватало для повного виконання хлібозаготівельного плану;

2) ніякої продукції в час весняної роботи не було і ми всі, переживаючи голод, втратили силу працювати;

3) в час раннього засіву вівса сталася недостача такого, а постачання такого посівматеріалу було невчасне, що відбилось на господарстві, так як з приводу запізнення з таким залишилась площа землі зовсім незасіяною і нарешті заросла будяками;

4) не тільки не було належного корму для тяглової сили, а навіть і соломи, яку можна було б переробити на січку для годівлі. А це сталося тому, що по плану заготівля соломи по зрівнянню з тими колгоспами була накладена на наш колгосп чрезмірно (майже на 60 % більше), в той час, коли за відсутністю ситого корму потрібно було залишити в достатній мірі хоч би солому, але про це і знати не хотіли, що й доведено до пагубного стану тяглову силу. Бо за відсутністю корму не тільки голодали коні, а навіть загинуло до 40 коней, а з індивідуального сектору соломи зовсім нічого не брали;

5) на нас, бувших колгоспників, далеко більш налягали, чим на індивідуальний сектор, а саме: накладали чрезмірні податки, нав'язували примусово та чрезмірно позику, нажимали на нас, колгоспників, на трудгужу та по різних інших кампаніях. І в той час абсолютно залишили в стороні, як ні в чому не зобов'язаного, індивідуальний сектор, який тільки посміювався над нами, торжествуючи над нашими злиднями;

6) кепське ставлення з боку бувших представників РВК до колгоспників. Так, наприклад, одного разу на зібранні колгоспники-батраки поставили бувшому голові РВК Убейбатько питання про переживаєму нами голодовку. Таким дана відповідь така: "Жалко, що до цього часу не поздыхали".

7) багато було випадків, що зовсім безпідставно виключали таких членів, які цього не заслуговували, взагалі дивилися з якоюсь неповагою на членів колгоспу [ім.] 1-ої партконференції. А це виробила місцева сільська влада на чолі з головою сільради Марковським, членом Хомбровським та іншими такими керівниками. І хоча з боку правління і доводилося про такі явища до відома райколгоспспілки, але така абсолютно ніякої уваги не звертала.

Все це, що вищезазначено, та інші неприпустимі явища, які пригадати та описати детально зараз неможливо, внаслідок збудоражило всіх пас, членів колгоспу, і ми мимоволі примушені були дехто із нас розібрати часть усупільненого майна без жодного будь-якого впливу на нас з боку інших осіб, і, таким чином, с/г артіль [ім.] 1-ї партконференції розпалась і зараз не існує. Але за постановою президії РВК¹⁰⁴ без нашої на те згоди залишки господарства як інвентар так [і] земля з врожаєм з'єднано з колгоспом нашого ж села "Оборона", в чому мета, як нами вказано було на перших порах.

І, таким чином, на сьогоднішній час ми залишилися без жодних коштів існування та хліба, на який немало поклали свого труда, в голоді та в злиднях разом зі своєю родиною, а між тим плодами нашого труда зараз безпідставно зкористуються члени колгоспу "Оборона", яким передана земля з врожаєм. Приймаючи до уваги, що ліквідація бывшего нашого колгоспу підстав для позбавлення наших прав на хліб та для передачі такого до колгоспу "Оборона" зовсім не дає, що оскільки колгосп не має свого існування, а члени його, якими з'явилися ми, не увійшли і не бажаємо вступити в колгосп "Оборона", та що залишення нас бідняків, батраків, та середняків разом з ріднею без хліба, рівноважно тому, що підвергти на голодну смерть.

Ми з приводу зазначеного звертаємося до Вас, як старости України, просимо Вашого розпорядження про падання нам права на уборку озимого та ярого хліба, який посіяний нами, та на одержання нашого інвентаря та тої кількості землі, якою ми користувалися при індивідуальному секторові. Що ж до хлібозаготівлі, яка буде з нас належати державі, ми зобов'язуємося цілком виконати в першу чергу. На подачу цієї заяви уповноважуємо громадян с. Томашпільки Корольова Федора Васильовича та Гаврилюка Семена Григоровича.

Юрченко Микола, Боярський А., Довгань С., Слободянюк Яків, Бойко К., Сичук Іван, Кашук Микола, Палагнюк М., Чабанюк Яків, Вигодянська Ганна, Трибіда Степан, Довгань Петро, Щітницька Ф., Вигодянський І., Чабанюк Іван, Богачук В., Зозуля Ф., Шаварський І., Лавринюк Леон¹⁰⁵

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 113, ари. 138-139. Оригінал. Рукопис.

* Дата резолюції приймальні ВУЦВК про перевірку справи Томашпільським РВК.

№ 272

**ЗАЯВА М. М. ЯВДОЩЕНКА З С. ЧЕРЕМУШНОЇ НА ХАРКІВЩИНІ
ПРО ДОЗВІЛ ПРОЖИВАТИ СІМ'Ї У ПРОДАНІЙ СІЛЬРАДОЮ ВЛАСНІЙ ХАТІ**

27 липня 1932 р.

До Черемушанської сільради
від гр-на с. Черемушної
Явдощенко Марка Михайловича

Заява

Прошу сільраду повернути мені хату, мою усадьбу з постройками, так як моє майно продано за невиконання грошового налогу. Сам я роблю на проізводстві, а сім'я моя живе на квартирі, в бувшій моїй хаті ніхто не живе.

Прошу не оставить моєї просьби¹⁰⁶.

23.7.32 р.

Марк Явдощенко

Держархів Харківської області, ф. Р-154, оп. 1, спр. 16, арк. 123. Оригінал.

№ 273

**ЛИСТ ПРИЙМАЛЬНІ ГОЛОВИ ВУЦВК ХАРКІВСЬКОМУ ПРОКУРОРУ
З ПРИВОДУ СКАРГИ ОДНООСІБНИКА І. М. МЕЛЬНИКА НА РЕПРЕСИВНІ
ЗАХОДИ**

29 липня 1932 р.

Терміново, до Харківського облпрокурора

Одноосібник хутора Трусова, Валківського р-ну Мельник І. М. скаржитья ВУЦВКу на неправильне вилучення у нього в м'ясозаготівлю корову, не виплативши за неї гроші. 10 днів тому він забрав корову з артілі, де вона перебувала. За це його заарештовано, а дочку заперли в сарай. Григорій Іванович Петровський розпорядився детально розслідувати цю справу, винних в перекирчуванні постанов партії та уряду притягти до відповідальності, Мельника звільнити з-під арешту й повернути йому корову. 29.VII дано телеграфне розпорядження РВК - повернути корову, а Нововодолазькому прокурору - Мельника звільнити з-під арешту¹⁰⁷. Вжиті заходи та наслідки розслідування сповістити для доповіді Григорію Івановичу Петровському протягом декади¹⁰⁸.

Додаток: 1 арк.¹⁰⁹

Член ВУЦВКу, зав. приймальні голови ВУЦВКу *Варанов*
Завканц. *Мамліна*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 110, арк. 84. Відпуск.

№ 274

**ЗАЯВА КОЛГОСПНИКА Т. Ф. ПОЛОЗКА З АРТІЛІ "НЕЗАМОЖНИК"
С. УСТИМІВКИ НА ОДЕЩИНІ З ПРОТЕСТОМ ПРОТИ РОЗКУРКУЛЕННЯ
ПІСЛЯ ЛІКВІДАЦІЇ АРТІЛІ**

Липень 1932 р.

До уповноваженого Укрколгоспцентру
Гром. 5-ї сотні *Полозка Терешка Хв.*

Заява

Я був член артілі "Незаможник" 5-ї сотні і по соцстану бідняк, десятками років служив по наймах, так як зостався сиротою з 12 років від роду, й десять років я жив в чужій хаті, бо своєї не мав. Благодаря радянській владі я зміг купити хату. І по ліквідації нашої артілі мені довели контракцію 40 пуд. пшениці та грошей 120 крб., якого завдання (зерна) я виплатити не зміг, бо в мене не було індивідуального посіву, а гроші я заплатив 80 крб., недоплативши всього 40 крб. і зліквідували були моє майно як хатнє, так і корову, а продукти: сир, масло, муку - то получилась пирушка. Уповноважені населеного пункту як член сільради Т. Ткаченко, Щербак Е., Будяк Т. й вообщє вся та бригада, яка мене ліквідувала, то вони з моїх продуктів устроїли вареники та інші харчі. І до тих пір приготовляли цю справу у Лепішки Г., що аж сажка в димарі зайнялася, яку затушили і начали там пірувать по победє куркуля Полозка. Через кілька днів мені повернули хатні речі, а продукти зостались на победі. Й корови не повернули. І на основанні вишеіложеного прохаю розібрать мою заяву й повернути мені корову як коронному бідняку, а сир та масло, муку, то звісно не повернуть, бо поїли. Причом зазначаю, що я був все время без корови, а лише один рік, як я придбав собі корову, та й ту забрали останню.

Заявник *Полозок Т.*

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 2573, арк. 25-26. Оригінал. Рукопис.

№ 275

**ЗАЯВА ОДНООСІБНИКА Г. С. КОФАНА З С. УСТИМІВКИ НА ОДЕЩИНІ
ДО УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ ПРОТИ РОЗКУРКУЛЕННЯ**

Липень 1932 р.

Уповноваженому від Укрколгоспцентра
Гром. п'ятої сотні с. Устимівки
Кофана Гната Сидоровича

Заява

В 1931 р. у січні місяці мені підвела сільрада тверде завдання по хлібозаготівлі та фінансам. Хлібозаготівлю я виконав, а грошових в кількості 900 крб. я виконати не зміг, тому що в мене було лише 3 га посіву, 2 коней і одна корова. За невиконання грошей моє майно як хатне, так і надвірне - все продали й вигнали мене із хати. І я із свого боку вважаю, що доведено мені тверде завдання неправильно, а саме. До революційного часу я був совершенно бідняк, землі собственої в мене не було. Все время я був сторожем при був. старому сільському управлінні. Фізически я работать не могу, потому что в мене нема лівої руки. Я готовий каліка, робітників я ніколи не мав, бо сам був робітником. А мене в настоящий мент не розкуркулили, а розкалічили, зняли з мене й торбу. Причому мені крім каліцтва 75 років від роду. Старуха моя 25 років ногами ходить не може, страдає ревматизмом.

І на основанні вищеіложеного прохаю вашого розпорядження розібрать мою заяву й повернуть мені хотя хату та коняку й корову, бо я старий калека. Волочуся попід чужими дворами, [так] називаємий куркуль, який до революції мав 6 дес. землі, 2 коней і корову, а опісля революції землі мав 9 га та 3 коней, й 2 жонатих уже сини по 35 років. Оце таке було моє хазяйство, яке підійшло [під] експертне оподаткування.

Заявник *Кофан Гнат* неписьменний,
а за [нього] розписався *Я. Г. Кофан*

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 2573, арк. 36-37. Оригінал, Рукопис.

№ 276

**ДОВІДКА НАРКОМЗЕМУ УСРР ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІСЦЕВОЇ ПРЕСИ
ПРО ВТРАТИ ВРОЖАЮ Й НЕВИХІД КОЛГОСПНИКІВ НА ЖНИВА ПІД ЧАС
ГОЛОДУВАННЯ**

2 серпня 1932 р.

Про збирання врожаю

Насамперед, мусимо відзначити, що за етими матеріалами, що нами одержані безпосередньо від уповноважених НКЗС, та за матеріалами місцевої преси впродовж від 25-30.VII явно незадовільний етап по цілому ряду колгоспів зі справою боротьби з втратами, особливо ігноруються заходи щодо застосування зерновловлювачів, копнування та скирдування хліба.

Немало також в матеріалах відбивається яскравих фактів (нижче приводимо їх) недозволеного перекручення постанов партії та уряду в справі розподілу натуральних авансів. Як правило в цій справі відсутнє чітке керівництво, як з боку районних організацій, насамперед РЗВ, РКС, МТС, так і місцевих. Куркуль на цій ділянці докладає всіх зусиль і головним чином спрямовує свою ворожу роботу, щоб натуральні аванси розподіляти не за принципом трудоднів, а на "двори", на "їдців" тощо.

Не всюди приділено відповідної уваги справі організації праці під час збиральної, ось наслідок - маємо по окремих місцях, що бригади не організовано, конкретних виробничих завдань не доведено до бригад, необізнаність з нормами тощо. Все це надто впливає на успішні темпи збиральної.

Боротьба з втратами

Численні факти з місць уперто сигналізують про явно незадовільний стан у багатьох районах, сільрадах, МТС і колгоспах зі справою організації боротьби зі втратами. Основні хиби такі: а) по злочинному ігнорують справу використання зерновловлювачів; б) безгосподарне ставлення під час збирання врожаю, багато хліба вимолочується колесами с/г машин на зворотах; в) як правило, майже не приділено уваги справі збирання колосків; г) особливо занедбана ділянка роботи - це скирдування скошеного хліба, тощо. Отже, бездіяльність місцевих організацій, а подекуди і районних, вже дало свої негативні наслідки в справі значних втрат врожаю.

Ось, приміром, Мелітопільський р-н, який вже закінчує днями косовицю, але скирдування почали поодинокі колгоспи. Тут панують такі ворожі настрої серед окремих бригадирів та колгоспників, що мовляв "скирдувати - зайва річ". Про це доводить ряд фактів.

Колгоспи Ешенфельдської сільради косовицю закінчили 17 липня, але жодного га ще не заскирдували. Тут колгоспники і зокрема бригадири про скирдування такої думки: "Батьки наші не скирдували, то й ми не будемо скирдувати". В с. Вознесенці артіль "Победа" 23.VII закінчила косовицю, але скирдувати хліб не розпочинали. Бригадири до цього часу не знають, де саме треба класти скирти. У Кизіярівській артілі підстилку для вкачування току брали із скирти соломи з зерном, управа артілі про це злочинне ставлення знала, але жодних заходів не вжила. У Мордвинівці ряд бригад, що почали скиртувати, не обгрібає гарб (газета "Зоря" від 28.VI, Дніпропетровська обл., матеріал бригади "Радсела", "Зорі" та "Радстепу").

Якимівський р-н. Тут насамперед безвідповідально поставились до боротьби зі втратами. Так, в артілі "Еолорове" багато скошеного хліба розтрушується й топчеться, молотиться йогами складальниць. Копиці кладуть малі, в один бік колосками, як правило, поле після складання не згрібається. У колгоспі "12-річчя Жовтня" на одній із ділянок виявлено площу ячменю, де взято копиць 20 і зовсім не загребено. Незважаючи на те, що в районі косовицю закінчили, скиртування ще досі не почали (газета "Зоря" від 28.VII).

По Нововасилівському р-ну (Дніпропетровщина) досі заскиртовано лише 450 га. Скиртуванням ні районні, ні сільські організації не керують. Заскиртований хліб складено погано. Скирти не вивершувались.

Троїцький р-н (Одещина). Керівні організації дали настановну - скиртувати лише 20 %, а решту молотити за "конвейерною системою". На нараді секретарів партосередків завідувач РЗВ т. Решетняк дав таку схему збирання врожаю: розгорнути молотьбу, хлібозаготівлі, як буде час - взятися до скиртування. Скиртуванням в Троїцькому районі свідомо нехтують. На

29.VII скошено близько 20 тис. га, а заскиртовано Тільки 199 га, що з усього заскиртованого хліба 165 га припадає на саму Вінторівську сільраду.

В Новоукраїнському р-ні боротьба зі втратам під час збирання врожаю не організована. Чимало хліба залишається незібраним на полі. У колгоспі ім. Чубаря чотири дні зряду не згрібають колосків. У колгоспі "Гроза капіталу" Ровенської сільради підкуркульники навмисно залишають на полі снопи, а ввечері їх розкрадають. Хоч косовиця йде вже дев'ятого дня, але скиртування ще не почалося. У багатьох колгоспах ще панують "старі традиції" - молотити хліб конвейерним способом (бригада газети ("Комуніст" від 29.VII).

Оріхівський р-н (Дніпропетровщина) - плани боротьби з втратами опрацював формально, не мобілізовано колгоспні маси на їх проведення. В'язання хліба й скиртування проходить у колгоспах самопливом. Скошили по району 7001 га, заскиртували лише 222 га по п'яти сільрадах. По Копанівській сільраді колгоспи, скосивши понад 600 га, заскиртували нічого, так само не скиртують і по решті сільрад. Зав. РЗВ т. Луценко вважає, що скиртувати ще рано. Зерновловлювачі майже по всіх колгоспах не встановлені. РЗВ тільки 16.VII надіслав директиву про встановлення зерновловлювачів.

Бригади на полі під час косовиці залишають огріхи, які не вириваються, як правило, по колгоспах, їх здебільшого розкрадають. 6 випадки, коли вже змолочене зерно розбазарюється. Артіль "Степова Комуна" (Новоселівка) змолотила 500 пуд. пшениці, з якої голова колгоспу 50 пуд. здав державі, а решту 17.VII вночі вивіз бречками невідомо кому в Чубарівський р-н. В артілі ім. Затонського (Юр'ївка) намолочене жито залишилося без будь-якої охорони на току, а тому його розкрадали (матеріал виїзної бригади газет "Комуніст", "Зорі", "Радсела" від 24.VII).

Більшість районів Харківської обл. злочинно нехтують справу скиртування усього скошеного хліба.

Опішнянський р-н. Тут скиртувати хліб фактично ще не розпочали. На колгоспних лапах багато кіп, позаливаних останніми дощами. Ні колгоспники, ні навіть районні організації не звертають уваги на це.

Зanedбали скиртування і в Куп'янському р-ні. У Булацелівській артілі "Весела праця" навіть за планом не передбачили скиртування. Не почали ще скиртувати Богодарівський, Пільшанські, Кадничанські тощо колгоспи. Наслідком цього попсовано дощами вже чимало хліба (з газети "Харківський пролетар" від 29.VII).

У Великолепетиському р-ні косять перестиглий хліб, а в жодному колгоспі немає зерновловлювачів. Голова РКС (Куженський) вперто вважає, що від зерновловлювачів немає користі. Директор Лепетихської МТС (т. Дробіт) виправдується тим, що немає з чого робити зерновловлювачів. РЗВ не зважив на зерновловлювачів, як і взагалі не боровся і не бореться з втратами. Величезних втрат район зазнає і через те, що хліб не в'яжуть, а складають неохайно в копиці. Голова РКС заявив, що "у нас спокон віку не в'язали, то и тепер нам цієї справи не здійснити, хоч би ми й намагалися, то пас піхто не підтримує". Заскиртували тільки 3 % скошеного хліба.

Найгірше організована боротьба з втратами в Тростянецькому р-ні (Вінницька обл.). Приміром в артілі "Краще життя" покоси лежать на дорозі, їх псує худоба, вимолочують вози, що проїжджають по дорозі. Мало не по всіх колгоспах на нивах стирчать "чуби". Районні та місцеві організації не ведуть боротьби з цими неподобствами (Комуніст, 31.VII.32 р.).

В Орининському р-ні боротьби з втратами не організували. Озимина перестигає, осипається, в районі вже великі втрати збіжжя. Особливо багато хліба гине в одноосібному секторі, бо ніхто в районі не подбав про організацію допомоги одноосібникам, хоч їх в районі є 40 %.

По деяких колгоспах весь час вичікували, не поспішали з косовицею, аж доки хліб почав осипатися. Через таке злочинне відволікання в Бережанській артїлі ім. Леніна осипалося 40 га пшениці. У селах Чернокозицях, Веселець, Пукляках також осипалося багато хліба в одноосібних господарствах. Колгоспних мас не мобілізують (на боротьбу) з втратами. У бригадах не перевіряють і не контролюють якості косовиці, в'язання снопів і складання кіп. Зерновловлювачів до косарок не пристосовано. У районі ігнорують справу скиртування, ще жодного га не заскиртували. (Комуніст, 31.VII.32 р.).

Ні РКС, ні МТС, ні управи колгоспів Очаківського р-ну не борються проти втрат врожаю. В артїлях "Прогрес" та "Шлях до Комуни" чимало десятків га скошеного хліба лежить у валках, псується під дощами. В районі скиртувати ще не починали. Поки що заскиртували 11 га озимих культур. РЗВ виправдовується, що не вистачає робітньої сили па скиртування. Нині вистигли вже ярі культури, які треба косити.

У Великолепетиському р-ні питанню боротьби з втратами не приділено відповідної уваги, тут насамперед навіть в районному плані не розроблено будь-яких заходів щодо боротьби з втратами і, як наслідок, жоден колгосп у районі не в'язав снопів, скиртування зовсім теж планом не передбачено. Зерновловлювачі жодним колгоспом не застосовано, згрібання колосків не проводиться.

В колгоспі "Червона Україна" Очаківського р-ну не приділено уваги справі боротьби з втратами. Тут під час косовиці колеса тракторів багато обмолочують хліба. Навіть немає жодного валка хліба, щоб колеса трактора не переїхали. Підкуркульники з тракторної бригади заявляють: "Хай гине, все одно й це заберуть", а бригадир посилається на те, "що я, мовляв, зроблю, коли немає людей, щоб відкидати валки від трактора, в нас трактор і 3 косарки стоять тому, що немає людей". Це тоді, як 150 колгоспників ледарюють, нічого не роблять. Правління артїлі жодних заходів не вжило щодо боротьби з втратами. В районі жодного зерновловлювача не застосовувалося. Про скиртування хліба ніхто не дбає не тільки в колгоспах, але й районні організації, передусім РЗВ, РКС, МТС майже нічого в цій справі практично не зробили, навіть відсутній облік про скиртування хліба.

Жнива на Артемівщині в розпалі, але більшовицької боротьби в районі не організовано. Отже, маємо в колгоспах обурливі, злочинні факти великих втрат під час жнив. В колгоспі ім. Леніна Новоолександрівської сільради норми виробітку на жнивях виконують всього на 70-75 %, колосків не згрібають, під час косовиці коні топчуть хліб, він висипається. В колгоспі є випадки крадіжок снопів. Проте до всього цього управі колгоспу байдуже: "Що зробимо, те й буде". Те ж саме і в колгоспі ім. Будьонного, де хліб лежить у копах не заскиртований, дощі гноять його.

За 6 день косовиці по 25 сільрадах Бобринецького р-ну викошено 3847 га озимини. З цієї кількості радгоспи скошили лише 114 га, а колгоспи 3727 га та одноосібники 86 га. Надто відсталі Новоградівська сільрада, що має скошити 2367 га, а скошила лише 83 га, Васильківська з плану 1676 га зібрано лише 398 га. У Васильківській та Великогертопанівській сільрадах в неділю влаштували день відпочинку, хоч перестигле зерно вже почало осипатися. Про боротьбу з втратами врожаю на Бобринеччині не дбають. Бобринецька МТС виготувала кілька десятків зерновловлювачів, але вони їх не використовують. Вітезівська МТС навіть і не робила зерновловлювачів, обмежившись

директивою в цій справі колгоспам та навіть не перевірили, як цю директиву колгоспи виконали.

Окремі правління колгоспів до застосування зерновловів ставляться злочинно. Так, правління Сорочинської артїлі ім. Сталіна заявляє: "Ми ремонтуємо гарби, дуже зайняті й з зерновловлювачами панькатися не маємо часу". В Олександрівській артїлі "Гігант" колобоків не підгрібають, а в Бобринецькій артїлі "Комінтерн" бригадир Пащенко, щоб "піднести темпи" косовиці, підняв лобогрійки так, що вони зрізали лише колоски і в окремих місцях полеглий хліб зовсім залишився на полі - його ніхто не збирає.

Не організовано й охорону врожаю. Куркулі та їхні підлабузники розкрадають хліб. В радгоспі "Відродження" куркуль Рибка зі своєю родиною нарізали кілька лантухів колосків і навіть намагалися побити робітника радгоспу Гавруша, що охороняв врожай. Факти розкрадання колосків є і в артїлі "Нове життя" Володимирської сільради. В артїлі ім. Будьонного Буравецької сільради куркульня настільки обнагліла, що до хлібних кіп стала підїжджати возами й набирати, хто скільки хотів. Сільради ж не спромоглися організувати справжньої відсічі куркульській зграї. Матеріали про крадіжки хліба й досі не оформлені, злодіїв і досі не притягнуто до відповідальності.

II. Організація праці

Мусимо відзначити, що за тими матеріалами, що є в нашому розпорядженні, яскраво видно, що по цілому ряду колгоспів питанню організації праці не було приділено достатньої уваги, про це стверджують такі факти. Ось приміром у Літинському районі (Вінниця) на косовиці гостро дається взнаки розгардіяш в організації праці, знеосібка у догляді реманенту й тягла.

Зіньківський р-н (Харківщина) занедбав роботу в справі організації праці. Ось примір по Комишанській сільраді: в колгоспі "Іскра Леніна", де склад сталих бригад укомплектовано до збиральної кампанії, але є велика плінність, особливо серед в'язальниць. Виробничі завдання доведені, норми виробітку не виконують і тому багато скошеного хліба залишається не зв'язаним цілими добами ("Харківський пролетар" 30.VII).

Колгосп "С/г пролетар" Бригадирівського р-ну досить кволими темпами розгортає косовицю. Труддисципліна на найнижчому рівні. Жодної з встановлених норм виробітку в колгоспі не додержуються. Замість того, щоб жаткою викошувати щоденно 5 га, виконують 3,5-4 га. Із 211 працездатних колгоспників виходить па роботу тільки 150 чоловік. Із 3 бригад працює тільки 2, третя бригада ось уже кілька днів не виходить на роботу в поле.

По бригадах панує знеосібка, немає відповідальності за стан збирального реманенту, і як наслідок із трьох бригад працює тільки дві. Бригади не мають твердих завдань і тому багато колгоспників замість того, щоб робити з самого ранку, чекають поки спаде роса. ("Харківський пролетар" 30.VII).

Не організовано як слід й працю під час збирання врожаю по колгоспах Великолепетиського р-ну. Тут передусім жодна бригада не має своїх виробничих завдань, окремих ділянок за бригадами не закріплено. Приміром у колгоспі ім. Петровського з 7 бригад, що працювали під час весняної посів[ної] кампанії, на збиральну кампанію організували тільки 3, до жодної бригади не прикріпили певних виробничих завдань.

Члени правління колгоспу до бригад не прикріплені, замість цього гастролують по степу з бригади в бригаду слідом один за другим. Приміром у колгоспі ім. Петровського зав.

господарством приїхав однією конякою в бригаду № 3, в той час голова колгоспу, організатор праці, рільник тачанкою слідом за зав. господарством прибули до бригади № 3.

Особливо занедбана справа обліку праці: як правило в жодному колгоспі щоп'ятиденки до трудкнижок колгоспникам трудоднів не записують, а лише через місяці і то не в бригаді, а в конторі колгоспу. Здебільшого колгоспники виробничих норм не знають. Таким чином, ніхто не вимагає ні кількості, ні якості роботи, в цій справі панує зрівнялівка. Виробничі наради не працюють.

Бракує відповідно допомоги щодо обслуговування колгоспів і з боку Великопетиської МТС. Агрономи МТС обслуговують лише тракторні бригади. Характерно, що в артіль ім. Петровського дільничний агроном МТС опрацював план збиральної кампанії з розрахунку закінчити збирання врожаю протягом 8 днів, а в цьому колгоспі вже жнивуть 23 дні. Проте ніхто з МТС не цікавився такими неприпустимими темпами збиральної кампанії. (З інформліста уповноваженого НКЗС т. Сташкевича).

Не подбала за справжній організацію праці під час жнив і артіль ім. Сталіна Сталінського р-ну. За виробничим завданням повинні зібрати хліба на площі 1602 га. Проте погане готування до цієї важливої роботи дало негативні наслідки з перших днів жнив. 48 косарок за 6 днів скошили лише 731 га, жодна з бригад не виконувала норм виробітку. Жодна з бригад не знає, що робитимуть сьогодні і що робитимуть завтра. Чекають на організатора праці, щоб той загадав, коли кому й куди їхати і що робити. Обліку праці немає, в записах трудоднів на всіх роботах панує зрівнялівка.

Труддисципліна серед колгоспників надзвичайно низька, в поле виїжджають о 9-10 год. ранку, а повертаються о 6-7 год. вечора. Обідають 3-4 год., а тому жодна з п'яти бригад норм не виконує, треба косити 4 га, а косять 2-2,5 га.

План, складений на час збиральної, не конкретний, його не опрацьовували серед колгоспників, навіть не всі члени управи з ним ознайомлені.

До створення бригад підійшли формально. По бригадах колгоспна сила не розташована і тому, коли виїхали на поле, то виявилось - у бригадах зайва робоча сила, а на інших роботах - не вистачало.

По деяких колгоспах Ляхівецького р-ну справа з організацією праці перебуває в незадовільному стані, приміром, у Погорілецькому колгоспі збирання врожаю проводять за принципом: хто вийде в поле, той і працює. Тут панує знеосібка, зрівнялівка.

В артіль ім. Сталіна Луганського р-ну збирання врожаю проводиться злочинно. На жодній косарці не пристосовано зерновловлювачів. Скиртувати хліб досі не розпочинали. Керівники артіль поставилися до збереження хліба безгосподарно. Наказали годувати 300 шт. коней немолоченим ячменем та вівсом. За приблизним підрахунком, таким чином щонайменше 300 пуд. зерна щоденно губить колгосп від цієї безгосподарності.

III. Перекручення в справі видачі натуральних фондів

В Любашівському р-ні не довели до колгоспників постанови ЦК і РНК про збиральну кампанію, порушують принцип "хто краще й більше працює - той більше одержує". Замість цього в районі авансують натурою на їдців. Через це - невиходи на роботу. В артіль "Сакко і Ванцетті" голова Кривошей увесь намолочений хліб роздав на їдців, навіть на тих, що не

працюють. Тут невиходи на роботу становлять 50 %. У самій тільки Любашівці замість 700 чоловік на роботу виходить 200- 300 чоловік. У Великобоківських колгоспах машини завантажені на 60 % через великі невиходи на роботу. В артiлі "Більшовик" пiвдня стояли 9 жниварок, бо куркулі пiдбурювали колгоспників виходити з артiлі й забирати майно. Районний провiд не реагував проти зривницької куркульської роботи ("Комуніст" 30.VII - т. Орлiй).

У Монастирищенському р-ні (Вінницька обл.) по колгоспах запроваджують куркульську практику в розподілі авансів. В артiлі "Єдина сила" (голова Любарський), у Матвіївському колгоспі видали все намолочене збіжжя по 8 кілограм на їдця. В артiлі "Комунар" аванси видали незалежно від числа виробничих трудовднів, на кожне господарство всім однаково.

В Орининському р-ні припустилися куркульського впливу в справі розподілу натуральних авансів. У Ринінецькій артiлі "Жовтень" ледарі й ударники одержали однаково. Голова цієї артiлі Мак своїй родичці Мак Надії, яка має 22 трудовдні, видав 11 кг, а колгоспникові Баринському, який має 36 трудовднів, лише 8 кг. У Пуплянській артiлі "Нове життя" трудовднів досі не пiдрахували, а тому голова артiлі Жежура наказав видавати аванси на двір по 2-3 пуди ("Комуніст" 31.VII).

У колгоспах Летичівського і Меджибіжського р-нів аванси видають снопами на полі. В артiлі ім. Котовського Липовецького р-ну голова Дуброва та рiльник Лебедь першими почали брати снопи з поля, а змолотивши збіжжя, повезли продавати на базар. За їхнім прикладом колгоспники розібрали щось 40 % озимини. Такі випадки маємо і в Пiщанському р-ні.

Постанови ЦК і РНК СРСР про авансування не всюди зрозумілі навіть районні керівники. Приміром, голова Теплицького РВК і голова РКС надіслали до колгоспів директиву про порядок видачі авансів, де пропонують видавати колгоспникам 20 % фактично обмолоченого хліба.

Недозволених перекручень припустилися у Фрунзівському р-ні. Голова артiлі "Сiвач" від першого дня молотби видав на кожного їдця по 1 пуду пшениці. До колгоспу прийняли розкуркуленого, йому теж видали аванс на їдців - 5 пуд. пшениці та 5 пуд. жита. В артiлі ім. Сталіна голова Сергієнко чисто все змолочене збіжжя роздав по 5-6 пуд. на двір. Такий розподіл в цій артiлі практикують і тепер. Факти куркульської роботи коло авансування колгоспників натурою, розбазарювання хліба проходять поза увагою районних і місцевих організацій.

Не ліпший стан у видачі натуравансів і в Криворізькому р-ні. Тут передусім дирекція Широнівської МТС і голови управ багатьох колгоспів кожен по своєму тлумачать постанову ЦК і РНК СРСР про видавання авансів колгоспникам натурою.

Директор МТС додержується такої думки, що видавати аванси не слід, бо "це зiрве виконання плану хлібозаготівель". Голова РКС пiдтримує цю "настанову". Вказівок про видавання авансів натурою районні організації досі не дали. Це призвело до того, що в авансуванні хлібом панує цілковитий самоплив, по колгоспах видають аванси на двір і на їдців.

Через таку куркульську практику багато колгоспників не виходить на роботу. В Олександрівській артiлі "Жовтень" повинно працювати 10 косарок, але 5 з них стоять через невиходи на роботу. Користуючись з бездіяльності районних організацій, куркульня агітує: "Запасайтеся хлібом". Це гасло пiдхоплюють ледарі і спекулянти, розкрадаючи колгоспний хліб.

Не керує справою видачі натуравансів і Олександрівська МТС і тому маємо немало випадків, коли по колгоспах району діяльності МТС по злочинному перекручують постанови партії та уряду щодо авансування - тут замість 10-15 % видають у деяких колгоспах до 50 %.

В колгоспі "Червоний Чонгар" правління продало на приватний ринок 50 пуд. зерна.

У колгоспі "Країна Рад" Сватівського р-ну видають аванси не за трудовими, а "на двір". Цими днями видали кожному колгоспному двору по 4-8 пуд. хліба. Характерно, що цими днями до колгоспу прийнято куркулів Нікіщенка, Буйніна та Петрова, які теж одержали аванси та забезпечення хлібом нарівні з усіма колгоспниками. Така видача вже дала свої наслідки. Вихід на роботу зменшився. Темпи і якість роботи на збиранні надто незадовільні.

Оргсектор НКЗС

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 13, спр. 81, арк. 43-52. Засвідчення копія*.

* Підпис під документом нерозбірливий.

№ 277

**З ПОСТАНОВИ ЦВК І РНК СРСР ПРО ЗАСТОСУВАННЯ РОЗСТРІЛУ
ТА 10-РІЧНОГО УВ'ЯЗНЕННЯ ЗА РОЗКРАДАННЯ КОЛГОСПНОГО МАЙНА¹¹⁰**

7 серпня 1932 р.

*Об охране имущества государственных предприятий, колхозов и кооперации
и укреплении общественной (социалистической) собственности**

II.

1. Приравнять по своему значению имущество колхозов и кооперативов (урожай на полях, общественные запасы, скот, кооперативные склады и магазины и т. п.) к имуществу государственному и всемерно усилить охрану этого имущества от расхищения.
2. Применять в качестве судебной репрессии за хищение (воровство) колхозного и кооперативного имущества высшую меру социальной защиты - расстрел с конфискацией всего имущества и с заменой при смягчающих обстоятельствах лишением свободы на срок не ниже 10 лет с конфискацией всего имущества.
3. Не применять амнистии к преступникам, осужденным по делам о хищении колхозного и кооперативного имущества.

III.

1. Повести решительную борьбу с теми противообщественными кулацко-капиталистическими элементами, которые применяют насилие и угрозы или проповедуют применение насилия и угроз к колхозникам с целью заставить последних выйти из колхоза, с целью насильственного разрушения колхоза. Приравнять эти преступления к государственным преступлениям.

2. Применять в качестве меры судебной репрессии по делам об охране колхозов и колхозников от насилий и угроз со стороны кулацких и других противообщественных элементов лишение свободы от 5 до 10 лет с заключением в концентрационный лагерь.

3. Не применять амнистии к преступникам, осужденным по этим делам.

Коллективизация сельского хозяйства: Важнейшие постановления Коммунистической партии и Советского правительства, 1927-1935.- М., 1957.- С. 423-424.

* Опущено преамбулу та пункт 1-й про крадіжки на транспорті з ідентичним змістом.

№ 278

АКТ ОБСТЕЖЕННЯ МІСЦЕВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТОМАШПІЛЬСЬКОГО Р-НУ НА ВІННИЧЧИНІ ГОСПОДАРСТВ ЖИТЕЛІВ С. КИСЛИЦЬКОГО, ВИКЛЮЧЕНИХ З КОЛГОСПУ ПРОТИ ЇХ ВОЛІ

7 серпня 1932 р.

Акт обслідування

1932 р. серпня 7-го дня. Мною, інструктором Томашпільської РКС т. Совиком Харитоновим Ульяновим, у присутності голови колгоспу "10-річчя КІМу" с. Кислицького т. Балака Левонтія Йосиповича, голови сільради Павліша Василя та члена КП(б)У т. Сауляка Андрія Семеновича розслідувано справу про виключення з колгоспу 29 господарств, а саме:

1. Семчук Хтома Григорів. До вступу в колгосп мав польової землі 5,67 га, їдців 6. Виключено з колгоспу за невиконання плану хлібозаготівлі та знайдено закопаний хліб.
2. Вихованець Ананій Кирилів. До вступу в колгосп мав польової землі 4,48 га на 6 їдців, господарство рахувалось середняцьке. Виключено з колгоспу за невиконання хлібозаготівлі; злісно ухилявся від виконання, а мав змогу.
3. Бурдейкий Тодір Петрів. До вступу в колгосп господарство рахувалося середняцьким, польової землі [мав] 3,51 га на 4 їдці. Виключено з колгоспу за симуляцію; малося 3 душі працездатних і не хотіли працювати в колгоспі.
4. Повмга Григій Василів. До вступу в колгосп господарство рахувалося середняцьким, землі було 3,87 га, їдців 5, виключено з колгоспу за спекуляцію; мав лише за 1931 р. 3 трудовні, весь час займався спекуляцією (Одеса, Вапнярка).
5. Заворітний Сафрон Трифонів. До вступу в колгосп господарство рахувалося середняцьким, землі було 4,69 га, їдців 5. Виключено з колгоспу за злісне невиконання плану хлібозаготівлі та за невихід на роботу в колгосп, а також займався розкладницькою роботою.
6. Барабак Микита Самоїлів. До вступу в колгосп господарство рахувалося середняцьким, землі було 3,61 га, їдців 4. Виключене з колгоспу як засудженого та вислано за межі Лівобережної України за хуліганство. Виключено лише його самого, а сім'я рахується в колгоспі.

7. Вихованець Пилип Василів. До вступу в колгосп господарство рахувалось середняцьким, землі 3,89 га, їдців 1, виключено з колгоспу за крадіж воза колгоспівського, де він його продав і систематично займається крадіжкою. В сучасний момент він переховується в лісі, куди втік з-під варти міліції.
8. Калось Трохим Петрів. До вступу господарство рахувалось середняцьким, землі було 4,38 [га], їдців 5. Виключено з колгоспу за невиконання хлібозаготівлі; злісно ухилявся, а мав змогу виконати.
9. Давідчук Семен Миколаїв. До вступу в колгосп господарство рахувалось заможним (доведенець), землі було 4,01 га, їдців 4. Виключено з колгоспу за розкладницьку роботу серед колгоспників, подав заяву про вихід.
10. Вакула Левонтій Яковів. До вступу в колгосп господарство рахувалось середняцьким, землі було 4,31 га, їдців 6. Виключено з колгоспу за розкладницьку роботу, самовільно забрав свого коня з колгоспу, де справу скеровано в нарсуд.
11. Попудняк Григій Тимків. До вступу в колгосп господарство рахувалось середняцьке, польової [землі] 4,65 га на 4 їдців. Виключено з колгоспу за власним його бажанням згідно з його заявою.
12. Барабак Самоїл Артемів. До вступу в колгосп господарство рахувалось середняцьким, польової землі [мав] 3,07 га, їдців 4. Виключено з колгоспу за симуляцію, невихід па роботу, займався спекуляцією та крадіжкою.
13. Багрій Йосип, Калось Артем, Гресько Кузьма, Колос Клим, Чорний Олександр, Фертюк Тимко, Дубик Іван Петрів, Дубик Фтодот, Бак Яків, Загородний Гаврило, Повмга Семен - господарства до вступу в колгосп рахувались середняцькими. Данні господарства до колгоспу вступили під час осінньої посівкампанії 1931 р., яких польова площа в кількості 33 % до загальної усупільнена під час проведення осінньої сівби та здано ними посівматеріал. Навесні 1932 р. належну кількість посівматеріалу не внесено нічого, живого та мертвого реманенту не усупільнено, на роботу не ходили, за що й виключено.
14. Фертюк Марія Григорівна. До вступу в колгосп господарство рахувалось середняцьке. До роботи відносилась пасивно, подавши заяву про вибуття, що й задоволено прохання.
15. Кобзар Юмень*. До вступу в колгосп господарство рахувалось маломіцним середняцьким. Виключений з колгоспу за симуляції, невихід на роботу і невиконання плану хлібозаготівлі.
16. Спориш Трифон. До вступу в колгосп господарство рахувалось заможним (доведенець). Виключено з колгоспу за неусупільнення посівматеріалу та живого і мертвого реманенту.
17. Вакула Павло. До вступу в колгосп господарство рахувалось заможним (доведенець). Виключено з колгоспу за неусупільнення посівматеріалу, живого і мертвого реманенту.

Дані матеріали свідчать про виключення з колгоспу¹¹¹.

Інструктор РКС *Совик*
Правління колгоспу *Балака*
Голова сільради *Павліш*
Присутній *Сауляп*

* Так у тексті, очевидно, "Євмен".

№ 279
ЛИСТ КОЛГОСПНИКА¹¹² ПРО ЗАНЕПАД КОЛГОСПІВ Й ЗАГРОЗУ ГОЛОДНОЇ
СМЕРТІ
У СЕЛАХ ЛЕБЕДИНСЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ

5 серпня 1932 р.

Григорій Іванович!

Считаю своїм боргом повідомити Вас про життя села, життя колгоспів. Колгоспи в сучасний мент доживають останні дні, життям їхнім ніхто не цікавиться. Люди центра міркують, що село ще багате, колгоспи міцніють, але це не правда. Цього листа пише вірний син - колгоспник, агітатор і організатор перших днів 1929 р., котрий головує чесно уже від 1929 р. із Лебединщини. Пише цього листа Всеукраїнському старості, котрий боровся за покращення життя, за соціалізм, пише цього листа не одна особа, а декілька, та тільки не всі осмілюються написати правду, сказати, а собі журяться, що таке становище в колгоспах продовжуватися не може. Потрібні негайні заходи, откинути ту думку, що на селі все благополучно, немає голоду, не пухнуть люди.

Справа в тому, що в колгоспі люди працювати не бажають, люди, діти, старики голодні, худоба гине, люди стали злі. Радянську владу закликають, ніхто їй нічого не віре. Земля очутилась в бур'янах, цукровий буряк неполений. Хлібні аванси видають по 400 гр. на день - здебільшого фуражних культур, надії немає на додержання, тому що плани в цьому році дані більші, або менші дуже незначно, а врожай через загибель озимини далеко менший. Чи нормально, що плани більші, ніж валовий врожай?

Треба вивчити стан, Григорій Іванович! Інакше наша справа з колгоспами проіграна. Візьміть убедіться, проїдьте самі, або пошліть серйозну особу в такі села на Лебединщину й Ви повірите*, що пише не опортуніст, не куркуль, а вірний колгоспник, котрому не буде життя, коли колгоспи розпадуться. Ви вивчіть на Лебединщині такі села, як Бишкін, Михайлівна, Ворожба, Великий Вистороп, Межиріччя, Нижня Сироватка - тут життя вмирає на селі. Крім комуніста, а тепер і комуністи кажуть, що десь є шкідництво, Ви не знайдете людину, котра б підтримувала радвладу, всі закликають, люди готовляться до голодної смерті. У Великому Висторопі, у Ворожбі загроза з посівом озимини. Головам колгоспів далі працювати не можна.

Григорій Іванович, приїдьте на Лебединщину, скличте нараду, голів, вивчіть стан і Ви убедіться, що плани нереальні, що колгоспи розпадуться при такому стані, може Вас обманюють райони. Цього листа написано як вихід, щоб опісля не сказали, що Ви не знали та райони винуваті. Спасайте колгоспи, спасайте людей од голодної смерті, нам інакше позор перед міжнародним пролетаріатом. Не слухайте тих людей, що кажуть плани реальні, влійтесь в колгоспну масу району й Ви повірите, що ми пишемо правду¹¹³.

Думка активу, думка вірних синів, але прізвиська сказати не можемо, поки не приїдете, а то скажете "опортуніст".

8.VIII.1932 р.

З оригіналом згідно:
кореспондент приймальної Голови ВУЦВКу (*підпис*)

ЩДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 162. Засвідчена копія.

№ 280
ПОСТАНОВА НАРОДНОГО СЛІДЧОГО ПИРЯТИНСЬКОГО Р-НУ НА
ХАРКІВЩИНІ
ПРО ВІДДАННЯ ДО СУДУ КОЛГОСПНОГО АКТИВІСТА Г. Т. ПОЛОНСЬКОГО
ЗА ВБИВСТВО РОЗКУРКУЛЕНОГО СЕЛЯНИНА М. С. ХЛІПЕНКА

13 серпня 1932 р.

Постанова про віддання до суду

1932 року, серпня 13 дня, м. Пирятин. Народний слідчий Пирятинського р-ну розглянув дізнання про обвинувачення гр-на Полонського Грицька Трохимовича за 139-м арт. КК і взявши до уваги, що розслідування цієї справи проведено достатньо та виявлено: 14 липня 1932 р. вечером голова сільради с. Карпилівки Лимаренко, маючи відомості, що в село повертаються з вислання кулаки, запросив декількох активістів, а в тому числі і гр-на Полонського Грицька Трохимовича, що прибув в с. Карпилівку із м. Пирятин в особистих справах, і разом направились в село та зайшли в хату до кулака Хліпенка Михайла Степановича.

Голова сільради доручив Полонському, Слиньку і Савченку завести Хліпенка до сільради, маючи на увазі прийти згодом в сільраду і особисто виявити, яким чином Хліпенко попав у село.

Прямуючи в сільраду, Хліпенко мав намір зникнути від громадян, що провадили його до сільради. Але із них Полонський побіг за Хліпенком, а по дорозі вихопив з ліси дрючка і як нагнав Хліпенка, то вдарив його декілька раз по голові. Хліпенко від ударів упав і помер. З висновку лікаря видно, що [смерть] Хліпенка наступила від крововиливу [у] мозок.

Через те, і керуючись 213, 216-м арт. КПК, постановив: Полонського Грицька Трохимовича, 32 років, що походить із Карпилівки, за фахом пильщик, жонатий, член спілки РЗЛ, малограмотний, позапартійний, не судимий. - віддати до суду як винуваченого за 139-м арт. КК. Згідно з 26 і 28-м арт. КПК Полонський підлягає суду нарсуда Пирятинського - з участю сторін.

Нарслідчий Пирятинського р-ну *Мейер*

Виклику до суду підлягають: обвинувачений Полонський Грицько Трохимович, мешкає в с. Карпилівці Пирятинського р-ну. Свідки: Лимаренко Давид Іванович - мешкає в с. Карпилівці Пирятинського р-ну; Рак Микола Степанович - мешкає в с. Карпилівці Пирятинського р-ну; Савченко Іван Яковлевич - мешкає в с. Карпилівці Пирятинського р-ну; Слинько Іван

Іванович - мешкає в с. Карпилівці Пирятинського р-ну; Чумак Прокіп Іванович - мешкає в с. Карпилівці Пирятинського р-ну; Москаленко Ольга Дмитрівна - мешкає в с. Карпилівці Пирятинського р-ну¹¹⁴.

Нарслідчий Пирятинського р-ну *Мейер Певно*:
секретар *Ярова*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 176. Засвідчена копія.

№ 281
З ПРОТОКОЛІВ ЗАСІДАнь ПРАВЛІННЯ ТА ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ
ЧЛЕНІВ АРТІЛІ ІМ. ХТЗ ЧУГУЇВСЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ ПРО ПЕРЕГЛЯД
ПЛАНУ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ¹¹⁵

30 липня -16 серпня 1932 р.

Заседание правления
30 июля 1932 р.

Слушали: О прийнятті плану хлібозаготовки 2.521 ц по культурам.

Постановили: После выступления всех членов правления и актива, обсудив всесторонне преподнесенный план хлібозаготовки 2521 ц, правление считает хлібозаготовку вывозить, не приостанавливать, придерживаясь контрактационных договоров - 7з урожайности всего валового дохода по культурам. Одновременно поручить пред. правления тов. Голенищеву выяснить перед райкомиссией, ввиду неясности, из каких расчетов урожая был преподнесен план с превышением, что урожайность не может послужить примером выполнения, принимались ли во внимание акты о гибели посева и отчисления для свиноварной фермы.

Пред. правления *Голенищев*
Секретарь *Проскура*
Верно: секретарь *А. Проскура*

20.VIII.32 р.

Общее собрание артели
7 августа 1932 г.

Слушали: 1: О прийнятті плану хлібозаготовки 2521 ц по культурам.

Постановили: 1. После выступления целого ряда членов колхоза, обсудив всесторонне вопрос о прийнятті плану хлібозаготовки 2521 ц, было внесено предложение уполномоченного РИК тов. Горкаленко. 1[-е предложение] -план, предписанный РИК, принять полностью; 2-е предложение - сдать одну треть урожайности всего валового дохода, и 3-е предложение - [сдать] 1/4 часть урожайности всего валового дохода.

Голосование: за 1-е [предложение] - "за" - нет, "против" - 85 человек; за 2-е предложение "за" - 23, "против" - 19 человек; 3-е предложение - "за" - 68, "против" - 3 человека.

Считать по большинству голосов принятым 3-е предложение, т. е. сдать хлебозаготовке 1/4 урожайности всего валового сбора.

Председатель собрания *Петрищев*
Секретарь *Щавельников*

20.VIII.32 г.

Верно: секретарь *А. Проскура*

Заседание правления
16 августа 1932 г.

Ввиду настойчивых требований со стороны уполномоченных РПК о принятии и выполнении плана хлебозаготовки, правление артели [им.] ХТЗ считает необходимым командировать в ЦИК со всеми точными данными выделенного члена правления Ачкасова С. П. и просить ЦИК о пересмотре [плана], имеющейся гибели посевов согласно актов и отчисления для свиноводческой фермы¹¹⁶.

Пред. заседания *И. Голенищев*
Секретарь *А. Проскура*
Верно: секретарь *А. Проскура*

20.VIII.32 г.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 40-42. Засвідчена копія.

№ 282
ПОСТАНОВА НАРКОМІОСТУ УСРР ПРО ЗАБОРОНУ ПРОДАЖУ
КОЛГОСПНИКАМ
ЛИШКІВ ХЛІБА ДО ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

15 серпня 1932 р.

В окремих районах наявні випадки продавання ринкові хліба нового врожаю досить значними партіями. З цим треба боротися.

В боротьбі зі спекуляцією хлібом органи юстиції повинні додержуватися такої лінії:

1. За постановою РНК СРСР та ЦК ВКП(б) з 6 квітня 1932 р.¹¹⁷ колгоспи та колгоспники, виконавши свої завдання з хлібозаготівель та утворивши насінні фонди, мають право цілком вільно продавати на ринкові зайвини свого хліба після 15 січня 1933 р., себто після того, як плани хлібозаготівель буде виконано по цілому Союзу. Отже, продавати хліб на ринкові до 15 січня 1933 р. не можна. Жодних відступлень від цього припускати не можна. Продаж хліба на ринкові до встановлених від уряду реченців є на ділі потуранням куркулеві та спекулянтові та полегшує їм роботу щодо зриву виконання державних заготівель.

2. В першу чергу треба вдарити по куркулях та перекупниках-спекулянтах. Перекупників та спекулянтів, що скупають для перепродажу хліб на ринкові, чи спекулюють хлібом, повністю усувати через відповідні органи з ринку та притягати до кримінальної

відповідальності за арт. 129-м КК. Справи перекупників та спекулянтів розв'язувати найбільше за декаду та вживати до них тверду репресію.

3. Куркулів та заможників, що продають на ринкові хліб, треба притягати до кримінальної відповідальності за законом від 3 липня 1929 р.¹¹⁸, чи до кримінальної відповідальності куркулів за ч. 2-ю арт. 58-го КК, а заможників - за ч. 1-ю арт. 58-го КК. Треба, однак, стежити, щоб застосування закону від 3 липня 1929 р. до заможників не призводило до ліквідації господарств заможників. Якщо куркульсько-заможницькі господарства, виконавши поставлені їм тверді завдання, продають хліб на ринкові, то їх треба притягати до відповідальності за арт. 129-м КК.

4. Якщо одноосібник, не виконавши умов контрактації, продає хліб на ринкові, то це є одна з основних ознак злісного його ухилення виконати контрактацію. Не припускаючи масовості, не підмінюючи репресією масово-громадської роботи, треба таких одноосібників притягати до кримінальної відповідальності за арт. 119-м КК.

5. Якщо одноосібник - середняк чи бідняк, виконавши повністю контрактацію, продає до 15 січня 1933 р. хліб на ринкові, то до таких одноосібників треба в першу чергу і в основному застосовувати заходи масової роботи та громадського впливу, передаючи такі справи до сільських судів. Лише в окремих випадках, якщо одноосібник продає хліб систематично, більш-менш значними партіями, винних притягати до відповідальності за арт. 129-м КК.

НКЮ ще раз підкреслює, що методи громадського впливу до середняків і бідняків, що, виконавши контрактацію, продають до 15 січня 1933 р. хліб на ринкові, повинні бути основною формою боротьби.

6. Якщо управа колгоспу, не виконавши планів хлібозаготівель та не утворивши насінньових фондів, продає хліб на ринкові, то винних в цьому осіб, в першу чергу голів правлінь таких колгоспів та зав. господарствами, притягати до кримінальної відповідальності за арт. 97-м чи 98-м КК УСРР. Про такі факти треба обов'язково ставити питання перед Колгоспспілкою та на загальних зборах колгоспників, щоб залучити до цієї боротьби колгоспників.

7. Якщо управа колгоспу, виконавши плани хлібозаготівель та утворивши насінньові фонди, всупереч законів продає хліб на ринкові до 15 січня 1933 р., то про це треба ставити питання перед масою колгоспників даного колгоспу, о домагаючись громадського засудження таких фактів. В окремих випадках, найбільш характерних, якщо управа колгоспу продає хліб і після того, як це засуджено колгоспною масою, винних притягати до кримінальної відповідальності за арт. 129-м КК УСРР.

8. Треба найрішуче боротися з продажем краденого хліба, додержуючись директиви НКЮ з 13 серпня цього року про охорону громадської власності, а також продажем хліба перекупленого чи переданого куркулем. Треба звернути особливу увагу на боротьбу з організаторами та натхненниками такої спекуляції.

9. З продажем колгоспником на ринкові хліба до 15 січня 1933 р., одержаного в колгоспі, треба боротися заходами громадського впливу, передаючи такі справи до сільських судів, доводячи про такі факти до відому колгоспу, що його колгоспник продає хліб, та домагаючись громадського засудження такого колгоспника.

Якщо колгоспник продає хліб значними партіями, то треба ставити питання перед Колгоспспілкою про перевірку лінії даного колгоспу у виданні авансів (постанова РНК СРСР та ЦК ВКП(б) з 6 липня 1932 р.)¹¹⁹.

10. Органи юстиції повинні забезпечити, щоб про всі випадки продажу хліба одноосібниками було доведено до відома сільради.

11. Застосовуючи заходи судового впливу до членів управ колгоспів, середняків та бідняків, треба твердо пам'ятати, що лише правильне сполучення широкої агітаційно-масової роботи з репресивними заходами може дати потрібний ефект.

12. Боротьбу зі спекуляцією хлібом на ринкові треба проводити так, щоб в жодній мірі не перешкоджати розвиткові колгоспної торгівлі іншою с/г продукцією. Всілякими способами провадити боротьбу - такими методами дати рішучу відсіч. Зокрема, треба забезпечити, щоб репресію (арешт, конфіскація хліба) не здійснювали на ринкові. На базарах треба, в першу чергу, через фінінспектуру, встановлювати прізвище того, що продає хліб, та з якого він села і колгоспа.

13. Обласні прокуратури та суди повинні забезпечити максимальну активність в цій справі та повне додержання революційної законності.

Харків, 15 серпня 1932 р.

Заст. НКЮ та ГПР *А. Приходько*
Згідно: *Орловецька*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 13, спр. 81, арк. 18 зв - 19. Засвідчена копія. Склограф. прим.

№ 283

**СКАРГА СЕЛЯНИНА Д. Л. МАТВЕЄНКА З С. МАЛИНІВКИ НА ХАРКІВЩИНІ
ДО ВУЦВКУ ПРО РОЗПРОДАЖ ЙОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ**

19 серпня 1932 р.

[До] Всеукраїнського центрального [комітета], бюро жалоб,
от гр. *Матвеєнко Данила Антоновича*, с. Малиновки
Чугуєвського р-на Харківського округу

Жалоба

Прошу Всеукраїнское центральное бюро жалоб разобрать мою жалобу. Я, гр. Матвеєнко Данило Антонович, займався сільським господарством всю свою жизнь, и отец мой тоже самое занимався сільським господарством. Я, гр. Матвеєнко Д., начал вести свое хозяйство с 1920 г., где я вышел от отца и мне отец дал часть - хата, сарай, 1 лошадь с упряжью и корова, а у отца осталось хозяйство после выхода меня от отца [Б] 1920 г. - 1 пара быков, 1 лошадь, 2 коровы. А семья у отца была без меня 17 душ, т. е. отец, мать, 5 братьев, 2 сестры и два брата были женаты и у них было 8 душ малых детей.

Мое хозяйство, гр. Матвеєнко Д., возросло до 1928 г. - 2 коровы, 1 лошадь; постройки - хата, сарай, клуня. [В] 1930 г. я из своего хозяйства сдал одну корову по контрактаций и весной 1931 г. я вступил в СОЗ, где проработал весеннюю посевную кампанию, а после посевной весенней кампании я по заявлению своему вышел из СОЗа ввиду того, что моя семья заявила мне, что "мы работать в СОЗе не будем" и через то я вышел. По выходе из СОЗа мне сразу

дали твердые задания на мясозаготовку и ввели в списки 7 % хозяйства. И дождав урожаю 1931 г., мне дали задания твердые и на хлеб. Часть ярого клина посевной площади была у меня в СОЗе, а озимый посев находился под моим распоряжением, к я его убрал сам. По предъявлению мне задания на хлеб у меня 1931 г. 17 августа забрали увесь озимый и ярый хлеб необмолоченным до единого снопа в количестве 24 копны - жита 12 коп, ячменя 8 коп, овса 4 копны. А после конфискации моего хлеба хозяйство было продано за невыполнение хлебозаготовки, как-то: хата, сарай, клуня, лошадь с упряжью, инвентарь и все барахло в доме. Семья моя состоит из 7 едоков - я, гр. Матвеенко Д. Ант. 39 лет, жена моя 37 лет, дочка 17 лет, второй дочке 12, третьей дочке 8 лет, сыну 5 лет, второму сыну 1,5 года.

А потому прошу Всеукраинского Центрального [комитета] бюро жалоб разобрать мою жалобу о неправильной продаже моего хозяйства" и незаконно мне данные твердые задания, так как мое хозяйство не подлежало и экономической мощности в моем хозяйстве не имелось, никаких машин, торговлей тоже не занимался, земли собственной не имел и аренды не имел, и батраков тоже не имел. И прошу Вашего распоряжения восстановить мое хозяйство как оно было. Я, гр. Матвеенко, жалувався в сельсовет, и район, и прокуратуру районную¹²⁰, где [на] мою жалобу не дали никакого результата, а где последним райпрокуратура установила, что хозяйство мое было законно продано, но я читаю постановления Центрального исполнительного комитета, мое хозяйство неправильно было продано. Еще [в] 1932 г. 9 июля по постановлению президиума сельсовета было обратно дано твердое задание, как-то: мясозаготовки 3 ц, сена 5 ц, хлеба 3 ц, госзайма 200 руб. В моем хозяйстве не только мяса нету, нету ничего абсолютно за исключением посева жита 17 саж. погонных, всего урожаю не больше 5 или 6 ц.

Прошу Вашего распоряжения удовлетворить мою жалобу и в кратчайший срок дать мне ответ¹²¹.

19.VIII.32 г.

Матвеенко

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 94-96. Оригінал. Рукопис.

№ 284
ПРОТЕСТ ПРОКУРОРА АРТЕМІВСЬКОЇ ДІЛЬНИЦІ (ДОНБАС)
НА НЕЗАКОННІ ПОСТАНОВИ ПРО ПЕРЕСЕЛЕННЯ СЕЛЯН ЧЕРЕЗ
ОРГАНІЗАЦІЮ ВИСЕЛКІВ
ДЛЯ РОЗКУРКУЛЕНИХ

19 серпня 1932 р.

До Артемівської міськради
Артемівського прокурора *Тарабухіна*
В справі невірного переселення мешканців с. Кошманівки у с. Покровське

Протест

В порядку нагляду, в згоді з 161-м та 169-м арт. устава "Про судоустрій" УСРР.

15.VIII. 1932 р. загальними зборами членів артiлі "Артемівський пролетар" з участю представників від сiльради та РВК. було ухвалено про переселення громадян в кількості 40 осіб з с. Кошманівки до с. Покровського. Переселено було таких громадян: Бабенко Семен Іванович, Гончаров Терентій Адрієвич, Фоменко Іван Васильович, Фоменко Артем Яковлевич, Ковтун Павло Данилович, Фоменко Федір Яковлевич, Бурсова Марія Андріївна, Фоменко Федот Степанович, Носуля Олександр Степанович, Кононенко Іларивон Федорович, Кононенко Ганна Іванівна, Чернишов Пилип Іванович, Ковтун Степан Афанасєвич, Фоменко Данило Степанович і низку других.

Причиною до цього переселення з'явилося те, що згадані селяни, за думкою згаданих зборів та представників сiльради та РВК, себто в зв'язку з розкуркуленням на ґрунті суцільної колективізації, для утворення кантону в с. Кошманівці, куди виселили розкуркулених куркулів, а перелічених селян переселили в с. Покровське, себто заснувати в цій деревні кантон.

Покровська сiльрада на основі постанови зборів, не обміркувавши по суті [справу] через пленум або президіум сiльради, провела до виконання її, навіть не забезпечивши належним і рівноцінним житлом в с. Покровському цих громадян. Є випадки переселення в сараї, або в приміщення напівзруйновані, або скупчення по 2 родини в 1 хату.

Вбачаючи в цьому безправні дії Покровської сiльради, яка не мала ніяких підстав до переселення та в згоді з 161-м та 169-м арт. "Положення про судоустрій", вхожу з протестом до Артемівської міськради на відміну цієї постанови та розпоряджень Покровської сiльради.

Переселених громадян повернути на свої місця ранішого мешкання, себто в с. Кошманівку, або за їх згодою компенсувати за належну вартість їх залишене майно¹²².

Артемівський прокурор *Тарабукін*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, опр. 117, арк. 645. Засвідчена копія.

№ 285

ЗАЯВА ПРАВЛІННЯ АРТІЛІ ІМ. ХТЗ ЧУГУЇВСЬКОГО Р-НУ НА ХАРКІВЩИНІ ДО ВУЦВКУ ПРО НЕПОСИЛЬНИЙ ПЛАН ХЛІБОЗАГОТІВЛІ¹²³

20 серпня 1932 р.

Харьковский Центральный Исполнительный комитет
От правления сельхозартели им. ХТЗ
Каменно-Яругского сельсовета

Заявление

Прилагая при сем акты [о] гибели сева яровых, а также озимых культур урожая 1932 г.¹²⁴, правление артели просит ЦИК рассмотреть и вынести свое решение, ввиду того, что несмотря на неоднократное обращение в Чугуевский РИК о пересмотре преподнесенного плана хлебозаготовки, [он дан] артели в количестве 2521 ц всех культур. А артель имеет ориентировочный подсчет урожая 3236 ц. Исходя из планового учета потребностей колхоза, план, преподнесенный артели, является непосильным, урожайность не может служить примером выполнения вышеуказанного плана хлебозаготовки.

Приводим цифровые данные о состоянии колхоза при количестве 196 дворов. Имеется едоков 958 человек, скота обобщественного: лошадей 105 шт., рогатого - коров 5 шт., производителей-быков - 2 шт. (молодняка 25 шт.), овец - 85 шт., свиней - 51 шт. Потребность для колхоза: посевфонд на 1932 г. на площади 811 га - 857 ц, отчисления колхозникам от урожая 15 % - 439 ц, задолженность организациям по обязательствам - 143 ц, страхфонд - 19 ц, на содержание скота - 230 ц, для свиноводческой фермы - 309 ц.

Всего потребности, не считая общественного питания, детяслей и выдачи хлебопродуктов за второе полугодие по трудодням - 1997 ц.

А посему правление артели просит разобрать заявление, не отказать просьбы¹²⁵.

Пред. правления *Н. Голенцев*
Член правления *С. Ачкасов*

20.VIII.1932 г.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 35. Оригінал. Рукопис.

№ 286

**СКАРГА ПРАВЛІННЯ АРТІЛІ ІМ. ПЕТРОВСЬКОГО ФРУНЗІВСЬКОГО Р-НУ НА
ОДЕЩИНІ
ДО ВУЦВК ПРО НЕПОСИЛЬНИЙ ПЛАН ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

24 серпня 1932 р.

До Центрального виконавчого комітету, м. Харків

Жалоба

Фрунзівський райвиконком надав артілі план хлібоздачі, де зазначено 391 ц жита з 111 га, цебто по 3,7 ц. Причому ця цифра з гектара прийнята й обложена по всьому району й по всіх колгоспах, не враховуючи об'єктивні причини - стан господарства, ґрунт та ін. Між іншим наш посів жита на 50 % був пошкоджений градом в травні місяці й через що маємо далеко зменшений врожай і плану по житу виконати не можемо. А тому прикладаємо при цьому акт від 30.V¹²⁶ та просимо Центральний виконавчий комітет звернути увагу на наше прохання й зняти з артілі 50 % плану на жито. А по остальных культурах артіль зобов'язується-виконати план повністю.

Просимо повідомити артілі¹²⁷.

Правління [2 підписи]
Секретар [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 31. Оригінал. Рукопис.

№ 287

ПОВІДОМЛЕННЯ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ПРОКУРАТУРИ ВУЦВКу

**ПРО НАСЛІДКИ РОЗСЛІДУВАННЯ РОЗКУРКУЛЕНЬ В СУЦІЛЬНО
КОЛЕКТИВІЗОВАНОМУ
С. БІСІВОЧКИ ЛЯХІВЕЦЬКОГО Р-НУ**

26 серпня 1932 р.

До ВУЦВКу

Вінницька обласна прокуратура на Ваше відношення від 26.VII. 1932 р. про перекручування в Ляхівецькому районі місцевою владою політики радвлади, в неправильному продажу майна господарств, відібранні тяглової сили та реманенту - повідомляє, що для детальної перевірки та вивчення цієї справи облпрокуратурою до Ляхівецького р-ну с. Бісівочки був відряджений прокурор, який шляхом виклику до себе всіх господарів і, розмовляючи з кожним зокрема, а також з місцевою владою виявив наступне:

1. Що село Бісівочки Ляхівецького р-ну являється селом суцільної колективізації, де колективізовано із 170 господарств 90 %.
2. Що восени 1931 р. при землеустрої колгоспу була відрізана вся земля, куди відійшла й земля частково вже . підготовлена, виорана та вивезено гній - цих 11 бідняцько-середняцьких господарств, яким замість усуспільненої була виділена в іншому місці.
3. Що крім цього, з метою поставити правильно сівозміну у всьому селі з боку РВК було дано настановлення, щоб в селах суцільної колективізації засівали землю в одну межу, тобто колгоспників з одноосібниками, на що одноосібники не погодились. Їх було позбавлено права на землекористування, відібрана тяглова сила та реманент, який передано колгоспу, а також в усіх в м'ясозаготівлю були вилучені корови.
4. Що ж торкається розпродажу нерухомого майна, знущань та побоїв, то це не підтвердилось, оскільки всі будівлі та городи знаходяться в користуванні скаржників. І про те, що над ними хто знущався або бив, категорично відхиляють.
5. Що при хлібозаготовочній кампанії 1931 р. в одноосібному секторі вживались заходи безспірного стягнення зернохліба за невиконання договору контрактації, оскільки останній не виконувався, і хліб переховувався в різних місцях (у Франчука Семена було, при безспірному вилученні знайдено 70 пуд. зернохліба захованого). Поруч з цим встановлено зловживання та пияцтво з боку сільактиву, з якого 7 чоловік по осені були віддані до суду, які і засуджені до різних заходів соціоборони.
6. Щодо реагувань з боку районових організацій встановлено, що скаржники в квітні місяці 1932 р. скаржились про вищезазначене перекручування. На підставі цього райпрокуратурою було притягнуто до кримінальної відповідальності голову сільради с. Бісівочки гр-на Вдовича, на якого справа знаходиться в нарсуді.

На підставі вищезазначеного облпрокуратурою вжиті заходи щодо негайного повернення скаржникам землі, коней та реманенту, як невірно відібраних у бідняцько-середняцьких господарств, а також запропоновано вирішити останні питання.

Пом. вінницького облпрокурора [підпис]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 511. Оригінал.

№ 288
ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ З-ПІД ВАРТИ
СЕЛЯНИНА Г. Й. КАЛІНЧУКА, ЯК НЕСПРАВЕДЛИВО ЗАСУДЖЕНОГО

27 серпня 1932 р.

Ухвала

Української Соціалістичної Радянської Республіки

Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ серпня 27 дня 1932 р. у складі голови т. Берновського, членів т. Чишка та Зайчик. Доповідач т. Читко.

Розглянувши в порядку нагляду справу з вироком нарсуду 3-го поділу Криворізького р-ну 31 січня 1932 р. та з ухвалою Дніпропетровського облсуду 4 березня 1932 р. про Калінчука Грицька Йосиповича, 34 роки, куркуль, не судимий, засудженого за арт. 58-м ,ч. 2-га КК до позбавлення волі на 4 роки, з видаленням за межі України на 5 років, з обмеженням прав на 3 роки та конфіскацією майна на 300 крб. За те, що підсудному було доведено завдання для здачі державі 4 ц хліба, з яких він не здав нічого та крім того не сплатив податку 277 крб. 20 коп. Виявив, що з додаткових матеріалів, доданих до справи, видно, що засуджений Калінчук ніколи розкуркуленим не був, бо Калінчук і куркулем ніколи не був та перебував у колгоспі з 1930 р.

Таким чином, тверді завдання, які йому було доведено, з'являється невірним, бо власного посіву на 1931 р. Калінчук не мав, та крім того законної ухвали сільради про доведення плану не має. Перевіркою також встановлено, що відомості, які дані на Калінчука свідком Артемчуком, з'являються завсім невірними, при чому неправдивість їх останній визнав.

Тому, керуючись арт. 372-м КІШ, Найвищий суд ухвалив: вирок нарсуду та ухвалу облсуду по цій справі скасувати та справу стосовно арт. 302-го п. 1-й КПК переведенням закрити, звільнивши Калінчука Грицька Йосиповича негайно з під варті. Ухвала остаточна.

Голова *Берновський*
Члени *Чишко, Зайчик*

ЦДАРЖ України, ф. 24, оп. 8, спр. 3532, арк. 163. Оригінал.

№ 289
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БЮРО СКАРГ ЗІНОВ'ІВСЬКОЇ МІСЬКРАДИ
ПРО ПОНОВЛЕННЯ В ПРАВАХ І ПОВЕРНЕННЯ НЕЗАКОННО
КОНФІСКОВАНОГО МАЙНА
КОЛГОСПНИЦІ О. ЗБОРОВСЬКІЙ З С. ЛЕЛЕКІВКА

31 серпня 1932 р.

Розглядали: Постанову бюро скарг при міській КК - РСІ та матеріали Лелеківської сільради про відібрання майна у гр. Зборовської Оксани.

Постановили: Як видно з постанови бюро скарг, а також відношення Лелеківської сільради № 43¹²⁸ про те, що Зборовська не є куркульським елементом, згідно з довідкою правління колгоспу ім. Будьонного № 47 від 31.VIII про те, що Зборовська, будучи членом колгоспу, в 1931 р. власних засівів не мала, тому доведення плану хлібзаготівлі до двору в 1932 р. та оштрафування Зборовської в 5-кратному розмірі за невиконання доведеного плану визнати за незаконне, тому Зборовську в правах поновити, повернути їй майно, або вартість його.

Оригінал за належними підписами¹²⁹

З оригіналом згідно: зав. загальним відділом міськради
Заяц

Держархів Кіровоградської області, ф. 242, оп. 3, спр. 17, арк. 74. Засвідчена копія.

№ 290

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ РЕЙДОВОЇ БРИГАДИ ГАЗЕТ "РАДЯНСЬКА НИВА" ТА "РАДЯНСЬКЕ СЕЛО" ПРО БЮРОКРАТИЗМ ТА ТЯГАНИНУ ПРИ РОЗГЛЯДІ ЗАЯВ СЕЛЯН

Серпень 1932 р.

З інстанції в інстанцію

Білоцерківський райвиконком недозволено ставиться до розгляду скарг від колгоспників та одноосібних селян. Тяганина, бюрократизм з розглядом поданих заяв чимраз збільшується. А тепер РВК пішов ще далі, і вживає таку систему розгляду поданих скарг: усі скарги, що подаються на незаконні дії сільрад, РВК надсилає ...* до сільрад "для безпосереднього розрішення". Гіршого прояву бюрократизму і тяганини досить шукати. Нещодавно 283 скарги, що були надіслані до РВК, "спустили" в сільради з таким папірцем: "Дуже негайно. Персонально голові сільради. До РВК кожний день звертається велика кількість скаржників з незначними (?)** питаннями, які мусять розв'язуватися в сільраді. Такий наплив скаржників, по-перше, зовсім не дає змоги працювати (!) й займатися основною роботою, по-друге, знеосіблює (???) сільраду. РВК пояснює, що всі заяви мусять розв'язуватись в сільраді й після незадоволення в окремих випадках їх розглядатиме райвиконком... Голова РВК Семенюк".

Бачите, дешево й сердито! І з цим папірцем РВК надіслав до кожної сільради по кілька заяв. Серед цих заяв, спрямованих до сільрад, було 34 заяви, які надійшли від Київського облвиконкому та приймальної тов. Василенка для негайного розв'язання Білоцерківським райвиконкомом. Так само до сільрад були спрямовані скарги, які надійшли від ВУЦВК, а також приймальної тов. Петровського. Але райвиконкому розв'язання скарг трудящих "по-перше, не дає працювати", а по-друге, скажемо ми, що в Білоцерківському РВК сидять махрові бюрократи, що розводять тяганину. Голова райвиконкому Семенюк "відкриває" Америку - розв'язання скарг, поданих трудящими до РВК, "знеособлює сільради". В Білоцерківського РВК стільки "основної роботи", що скарги громадян Скорохода, Ткаченка, Фесенка тощо, пролежали в РВК по 2-3 місяці нерозглянутими. РВК вимагав від сільрад пояснень по скаргах. Не дочекавшись їх, він спрямовував заяви знову до сільрад. Скаржники по кілька разів відривались від роботи та звертались до РВК за наслідками, але через такий порядок не можуть дістати відповіді на свої скарги.

Часто-густо у РВК відвідувачів приймає діловод, який розв'язує скарги "блискавично". На скаргах про неправильні дії сільради він, діловод, пише резолюцію: "Сільраді - для розгляду на місці".

Бригади райКК - РСІ, що перевіряють роботу районних установ у виявленні бюрократизму та тяганини, досі не втрутились енергійно до перевірки роботи апарату РВК, і всі розгляди справ ідуть по старій колії. Білоцерківський дільничний прокурор тов. Рудакас неодноразово доповідав про ці неприпустимі вчинки РВК Київській облпрокуратурі, але наслідків немає ніяких. Облпрокуратура по-примиренському ставиться до проявів бюрократизму і тяганини в Білоцерківському РВК, не вживаючи самих рішучих заходів до носіїв цього бюрократизму, не випікаючи його вогнем революційної законності¹³⁰.

Бригада "Радянського села" та "Радянської ниви" *Карбівничий, Григорішин*

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 630, арк. 57-58. Копія.

* Тут і далі крапки у тексті.

** Так у тексті. Знаки запитання й оклику тут і далі вставлені кореспондентами газет.

№ 291
ПРОТЕСТ ПРОКУРАТУРИ ЧУГУЇВСЬКОЇ ДІЛЬНИЦІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
НА ПОСТАНОВУ ПЕЧЕНІЗЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ ПРО НЕЗАКОННЕ
РОЗКУРКУЛЕННЯ
63-РІЧНОЇ СЕЛЯНКИ М. А. КОВАЛЬКОВОЇ З С. ПЕЧЕНІГИ

4 вересня 1932 р.

В Харьковский облисполком
Через Харьковского облпрокурора
Прокурор Чугуевского участка

Протест
на постановление Печенежского райисполкома от 18.И. 1932 г.
о продаже имущества, принадлежащего гр. Ковальковой Марии Андреевне
за неуплату последней обязательных налоговых платежей

В декабре месяце 1931 г. гражданка села Печенеги Ковалькова Мария Андреевна, имеющая от роду 63 года, по соцположению середнячка, проживающая совместно со своей глухонемой сестрой Марфой, 50 лет, была обложена в индивидуальном порядке ЕСХН в сумме 123 руб. 71 коп. Соответственно этому в таком же размере самообложением и разовым сбором с начислением страховки в сумме 257 руб. 40 коп. За неуплату указанной суммы все имущество гр. Ковальковой М. А., как-то: хата с надворными постройками, предметы домашнего обихода и носильные вещи были изъяты и проданы (за исключением хаты) с публичных торгов. Корова передана в с/х артель, а хата оставлена за РИКом и передана в пользование других лиц. Продажа имущества, принадлежащего Ковальковой М. А., и действия сельсовета в целом были санкционированы Печенежским РИКом.

Обложение гр-ки Ковальковой М. А. в индивидуальном порядке ЕСХН и соответственно этому другими платежами, а также продажу имущества считаю неверным и подлежащим отмене, а проданное имущество, в частности хату, возвращению по следующим соображениям.

В основу обложения гр-ки Ковальковой М. А. в индивидуальном порядке взято якобы нетрудовой доход, определенный в сумме 1020 крб. от имеющегося в ее владении сада размером 2 га, коровы, молоко от которой реализовалось на частном рынке, сдачи в наем квартиры и перепродажи с/х продуктов.

При проверке этого обстоятельства установлено, что сад по своему размеру не 2 га, а около 1 га, при этом не промышленного значения, как заверил Печенежский сельсовет, а мало пригодный вообще для эксплуатации, вследствие чего колхоз им. Петровского отказался обобществить его еще в 1930 г. при вступлении Ковальковой М. А. в члены названного колхоза. Доходность от сдаваемой в наем квартиры, определенная самим же сельсоветом в 120 руб., не превышала суммы, могущей повлечь к индивидуальному обложению, и что продажа на частном рынке молока производилась исключительно от принадлежащей ей, Ковальковой М. А., коровы. Другие доходы, как-то: перепродажа с/х продуктов, не находят себе подтверждения и опровергаются допрошенными по данному делу лицами, хорошо знающими гр. Ковалькову М. А. и вполне заслуживающими доверия.

По своему социально-имущественному положению гр. Ковалькова М. А. является середнячкой, наемной силы в своем хозяйстве никогда не применяла, принадлежащий ей сад около 1 га обрабатывала своим личным трудом. В 1930 г. вступила членом с/х артели им. Петровского, откуда была исключена в декабре месяце 1931 г. как мало принимающая участие в работе. Между тем, общее собрание членов артели объяснило это нетрудоспособностью Ковальковой М. А., как имеющей свыше 60 лет, и высказалось за принятие ее обратно членом артели. Таким образом, решение Печенежского райисполкома, санкционирующее обложение хозяйства Ковальковой в индивидуальном порядке и продажу принадлежащего ей имущества, является незаконным и противоречит постановлению СНК УССР о порядке проведения на территории УССР единого сельхозналога в 1931 г. и обложении кулацких хозяйств в индивидуальном порядке, имеющих нетрудовые доходы, которых гр. Ковалькова М. А. фактически не имеет.

На основании изложенного прошу Харьковской облисполком решение Печенежского РИКа о продаже имущества гр. Ковальковой М. А. отменить, а проданное и изъятое имущество, в особенности хату, вернуть ее владельцу - Ковальковой М. А. ¹³¹

4.IX.1932 г.

Учпрокурор (Ростов)
г. Чугуев
Верно: секретарь [подпись]

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 58. Засвідчена копія.

№ 292

**ЗАЯВА ЛІКАРЯ В. Ф. БЕРЕЗОВА ДО ВУЦВК ПРО НЕЗАКОННУ РЕКВІЗИЦІЮ
ЙОГО МАЙНА В С. ЛУКИЩИНІ ГОЛОВАЦЬКОЮ СІЛЬРАДОЮ НА ХАРКІВЩИНІ
Й ТЯГАНИНУ З ВІДНОВЛЕННЯМ СПРАВЕДЛИВОСТІ**

5 вересня 1932 р.

Тов. председателю ВУЦИКа г. Харьков
Врача *Березова Василия Федоровича*,
жителя с. Лукищина Головачской сельрады Полтавского р-на

Заявление

В самое тяжелое время, когда решался вопрос быть или не быть совласти в течение 5 лет с 1917 по 1922 г. я был в рядах Красной Армии. Переносил всякие лишения и невзгоды (два тифа), был ранен. После демобилизации в 1923 г. приехал отдохнуть к себе домой в с. Лукищину Головачской сельрады. Здесь я жил еще за долгие часы до революции, построил усадьбу на свои трудовые деньги, заработанные небезопасным трудом (врачом на эпидемиях).

Так как здесь для меня работы не было (по моей специальности), то я приезжал сюда только летом, а на зиму уезжал. Здесь жили моя мать и отец, родственница Мария Алексеевна Машай, теперь старуха 60 лет, инвалид (с парализованными ногами), частью живущая на мое пособие, а частью зарабатывающая себе на пропитание швейной машиной. Отец и мать умерли.

Когда после войны в 1923 г. я проживал в с. Лукищине, селяне выбрали меня уполномоченным по разным своим делам (по устройству амбулатории, по градобитию, по ходатайствованию пред высшей властью насчет земли и т. д., удостоверения эти у меня имеются). Кроме того, я всегда оказывал населению бесплатную медпомощь, иногда в экстренных случаях давая даже необходимые медикаменты, так как аптека была далеко в Полтаве (верст 10).

Так как в Лукищине я не мог зарабатывать на прокормление своей семьи, состоящей из жены и двух малых детей, то я уехал сначала с Донбасс, взявши с собой только самые необходимые вещи, а все остальное - мебель, одежду, домашний инвентарь оставил в Лукищине и там же при вещах осталась моя родственница М. А. Машай.

И вот, в то время, когда я работал в Донбассе на ударном государственном предприятии Донбассводтрест, отдавая все свои силы на общее строительство сов. республики - в это время местная власть с. Лукищина под маркой раскуркуливания в полночь с 3 по 4 апреля с. г. явилась к моей родственнице Машай, перепугала старуху, отбила замки возле сундуков и забрала всю мебель, одежду, домашнюю утварь, буквально все, остались только голые стены. Медицинские и другие книги разорвали и превратили в кучу мусора. Это был полный кошмар! Машай отправили в Полтаву в ГПУ, где ее допросили и, не найдя никакой вины, тотчас -отпустили.

Хозяйство наше считалось бедняцким и было поэтому освобождено от налога. Головачская сельрада прекрасно знала, что я не куркуль, имея у себя отношение Полтавской міськради от 24.IV.1931 г. № 38, и поэтому поспешила, на другой день ликвидировать (распродать) мое имущество за медные гроши между своими соратниками. Таким образом, я остался гол как сокол, имея лишь только то, что была взято с собой.

Так как в Донбассе я был связан ответственной работой (зав. лабораторией), то мог выехать на место кошмарного происшествия только 15.ГУ. с. г. В ВУЦИКе тов. Баранов тотчас же дал строгое предписание полтавскому прокурору возвратити все незаконно взятое. 17.IV полтавский прокурор Герасимов отдал предписание Головачской сельрады возвратити все

как проданное, так и непроданное (проданному велась запись, кому и что продают). Так как сидеть в Лукишине я не мог, то 19.IV выехал на службу, а родственница Машай осталась в Лукишине. Однако по полученным сведениям ничего пока не возвращено. Я писал снова в ВУЦИК 1.VIII с. г., однако ответа никакого нет больше месяца. Таким образом, за свой ударный труд в Донбассе я лишился всего своего состояния.

Чем объяснить это кошмарное явление? Ненавистью селян, но ведь я никому не сделал никакого вреда, даже, наоборот, приносил пользу и притом совершенно бескорыстно, оказывая медпомощь и делая другие услуги тем, кто потом отблагодарил мне черной неблагодарностью. Это кошмарное явление можно объяснить только крайней некультурностью той кучки селян, у которых животная жажда поживиться за счет другого была так велика, что подавила все человеческие чувства. Такая кучка в Лукишине невелика.

Надеюсь, что соввласть, которой я служил добросовестно, не жалея жизни на военном фронте, и сейчас также на гражданском фронте поможет мне возратить или компенсировать то, что незаконно захвачено вследствие произвола местной власти¹³².

1932 г. 5 сентября

г. Красный Луч
Врач *В. БЕРЕЗОВ*

Адрес мой: г. Красный Луч Антрацитного района, Луначарская ул.
д. № 7, завлабораторией Донбассводстрой, врачу Василию Федоровичу Березову.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 9-10. Оригінал. Рукопис.

№ 293
ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ
КП(б)У
ТА КОЛЕГІЇ РСІ ПРО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПОРУШЕННЯ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ
ЗАКОННОСТІ
У СТАРОМИКІЛЬСЬКОМУ Р-НІ

9 вересня 1932 р.

Заслушав сообщение комиссии об итогах выезда в Староникольский р-н, Президиум ОблКК и Коллегии РКИ констатируют:

1. В Староникольском р-не массовая политико-воспитательная работа была подменена грубым администрированием. Имело место искривление линии партии, нарушение революционной законности, выразившееся в избиении колхозников (Пинчука, Надыкта), арест колхозницы-беднячки Жижомы (находилась под арестом 11 суток), издевательство при возврате коров (поломка замков, дверей), исключение из колхоза 118 хозяйств (Стародубовка), доведение твердых заданий беднякам и маломощным середнякам (Захарьев, Чердаклы). Означенные безобразия творили секретарь ячейки Савченко, председатель сельсовета Комарь, член КП(б)У Голубничий.

2. Отдельные руководители Староникольского р-на і Хасаржи - рай-прокурор, нарсудья Зозуля, председатель колхозсоюза Шепель при выезде на село в пьяном виде устроили

дебош, гонялись по селу за/колхозницами, открыли стрельбу из оружия, чем дискредитировали себя перед колхозной массой.

3. Критика, самокритика и внутрипартийная демократия находились в загоне. Редактор райгазеты Боярченко снят с работы за то, [что] не согласовывал с РПК материал, разоблачающий Стародубовские дела. Члены партии Надыкта и Коваленко исключены из рядов КП(б)У за критику председателя РайКК-РКИ о его неправильной работе.

4. Перевыборная кампания партячек не была использована РПК для мобилизации партийной массы на борьбу с болезненными явлениями в организации. Представитель РПК - зав. агитмасс т. Коган, производя перевыборы в с. Стародубовка, не вскрыла творимых в этом селе безобразий.

5. Имеющиеся искривления линии партии и отсутствие действительной большевистской борьбы за выполнение хозяйственно-политической кампании, привели к тому, что:

а) июльский план хлебозаготовок по району выполнен на 5 %, августовский на 8,4 %, годовой - на 2,4 %. Индивидуальные хозяйства план выполнили на 0,7 %, твердые задания кулацкими хозяйствами не выполнены и доведены с опозданием;

б) по совхозу проведена поздняя сеноуборка, повлекшая порчу до 30-40 % сена, затянута хлебоуборка из-за неиспользования всей тягловой силы, отсутствует борьба с потерями зерна (нет зерноуловителей и загребания колосьев), затянута скирдование, к силосованию на ряде ферм не приступлено, ямы не выкопаны, безобразно проведена случная кампания, в результате до 1000 голов скота заражено легенитом, что привело к малому проценту молокосдачи - 60-70 %. Учет продукции поставлен плохо, контроль рублем отсутствует;

в) район, имеющий большой переплет национальностей (греки, немцы, украинцы, русские), требовал большой работы по проведению национальной политики партии. Однако районное руководство совершенно недостаточно обращало на это внимания, не провело правильной расстановки национальных руководящих работников и их выдвижения. Вследствие этого в районе имеются факты национального антагонизма и проявления шовинизма, застрельщиками которого являются кулаки, пролезшие в руководство мясосовхоза.

6. Райпартком и РайКК-РКИ не реагировали по-большевистски на имеющиеся искривления, не мобилизовали партийную и колхозную массу на борьбу за выполнение заданий партии и правительства.

7. Пред [седатель] РайКК-РКИ Украинец допустил целый ряд политических искривлений. Дал неверное указание, которое повлекло к грубейшим искривлениям линии партии (избиение, взлом замков, дверей и т. д.). В с. Чердаклы предложил вывезти под хлебозаготовку посевматериал. Не реагировал на огульное исключение из колхоза ряда хозяйств, в том числе бедняков и членов КП(б)У, настоял на исключении из партии председателя сельсовета, выступившего против массового неправильного исключения из колхоза. Ряд заявлений и писем о безобразиях в районе оставлял без разбора.

Исходя из изложенного, президиум ОблКК и коллегия РКИ постановляют:

1. Согласиться с решением бюро РПК об исключении из партии за дебош, пьянство и дискредитацию - председателя колхозсоюза Шепеля, райпрокурора Хасаржи и о снятии с работы нарсудьи Зозули с вынесением ему выговора.

2. Председателя райисполкома Николаевского за срыв уборки [урожая] и хлебозаготовки, за отрыв от колхозных масс и как не сумевшего создать работоспособность аппарата - с работы снять, вынести строгий выговор.
3. За нескрытое перед парторганизацией во время перевыборов творимых безобразий в с. Стародубовке, за плохую постановку политико-воспитательной работы среди колхозной массы и национальностей - зав. агитмасс РПК тов. Коган с работы снять, вынести выговор. Отменить решение РПК о снятии с работы редактора газеты Боярченко, снятого за критику Стародубского дела.
5. Отменить решение партячейки об исключении из рядов КП(б) Украины тов. Надикты и Коваленко, которые критиковали политически неверные выступления председателя КК [тов.] Украинец, восстановить т. Надикту и Коваленко в рядах партии.
6. Вследствие того, что бывший предКК т. Украинец допустил ряд политических искривлений, не вел борьбу с безобразиями, творившимися в районе, организации, нереагирования на огульное исключение из колхоза ряда хозяйств, в том числе бедняков и членов КП(б)У, избиение, взлом замков, поступившие заявления и письма о безобразиях в районе оставлял без разбора, а посему поставить вопрос на очередном пленуме облКК о выводе его из состава облКК. Ввиду его работы в другой области, весь материал направить для разбора ЦКК КП(б)У.
7. Секретарю РПК за зажим критики (снятие с работы редактора Боярченко) и нереагирование на исключение из партии тов. Надикты и Коваленко, которые критиковали предКК,- вынести строгий выговор.
8. Просить обком о посылке в Старомикольск пред [седателя] райКК-РКИ.
9. Принять к сведению, что допускавшие нарушение революционной законности председатель сельсовета Комарь, секретарь ячейки Савченко и член КП(б)У Голубничий осуждены судом.
10. Предложить бюро Старомикольского РПК и президиуму РКК на основе данного решения извлечь политический урок, мобилизовать партийную и колхозную массу на борьбу за полное проведение хозяйственно-политических кампаний.
11. Отметить, что делегация Старомикольского района на 1-й Донецкой конференции¹³⁴ при выборе облКК не довела до сведения о ряде проступков бывшего председателя КК Украинца.

Верно: управделами облКК-РКИ
(А. Мазуров)

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2. спр. 630, арк. 14-16. Засвідчена копія.

№ 294
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ПРОКУРАТУРИ
ДО ВУЦВКу ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ СЕЛЯНОК ЗА СУТИЧКИ
ПІД ЧАС ХЛІБОЗАГОТІВЛІ В С. СТАРА ГУТА

10 вересня 1932 р.

По змісту скарги гр. с. Старої Гути Затонського р-ну Вінницької обл. Лохманюка Опанаса Тимофієвича про неправдивість вироку нарсуду та незаконні вчинки сільради, облпрокуратурою порядком догляду перевірено справу по звинуваченню дружини Лохманюка Опанаса, що вирок нарсуду відповідає обставинам справи та заподіяному злочину з боку дружини Лохманюка Опанаса, а не під впливом сільради, як зазначив в своїй скарзі Лохманюк Опанас і не по фальшивих доказах голови сільради та ін.

В минулому році гр. Лелюк Мотрі було доведено тверде завдання по хлібозаготівлі в кількості 87 пуд., остання 62 пуди виконала, а 25 пуд. відмовилась виконати. В сільраду поступили відомості, що Лелюк Мотря переховала своє збіжжя в своєї дочки Лохманюк Наталки, з якою мешкає в одному господарстві.

18 січня 1932 р. голова сільради з'явився в господарство Лохманюк Наталки з бригадою з метою перевірити, чи дійсно переховується в Лохманюк Наталки куркульський хліб її матері Лелюк Мотрі. Лохманюк Наталка стала чинить опір бригаді, не допускаючи проводити обшук, схвативши сокиру вдарила члена бригади сокирою, на якому розрубала плаща.

При проведенні обшуку в господарстві Лохмашок Наталки було виявлено 170 пуд. хліба її матері Лелюк Мотрі. Нарсудом Затонського району засуджено Лелюк Мотрю за невиконання плану хлібозаготівлі на 2,5 рока позбавлення волі, а Лохманюк Наталку за переховування куркульського збіжжя і опір представникам влади з нанесенням побоїв - на 2 роки позбавлення волі і по 100 крб. штрафу на кожну.

Про надужиття влади представника сільради, наведених в скарзі Лохманюка Опанаса, проведено розслідування і винних притягнуто до кримінальної відповідальності. Нарсудом Затонського р-ну 16 червня 1932 р. ця справа була розглянута і засуджено голову Старогутинської сільради Хормила Івана та бригадирів Кучера Михайла, Торчинського Володимира, Гулу Федора - до 7 місяців примусової праці кожного.

Вінницький обласний прокурор *Чернін*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 462. Оригінал.

№ 295

РОЗПОРЯДЖЕННЯ НАРКОМІОСТУ УСРР ПРО СОЦІАЛЬНО-КЛАСОВИЙ ПІДХІД ПРИ ВИНЕСЕННІ ВИРОКІВ ЗА ПОСТАНОВОЮ ВІД 7 СЕРПНЯ 1932 Р.134

14 вересня 1932 р.

Цілком таємно. Дуже терміново

До всіх облпрокурорів та голів облсудів
Прокурору та Головосуду АМСРР

Найвідповідальніше завдання, що покладено партією та урядом на органи юстиції в боротьбі з розкрадниками громадської власності, вимагає максимуму політичної чулості і чіткості, щоби забезпечити правильну політичну лінію прокуратури і суду в цих справах.

Закон 7 серпня треба застосувати обов'язково залежно від соціального стану звинуваченого, характеру заподіяної шкоди, політичного змісту справи, до ворогів народу. Механічне

застосування цього закону є неприпустимим і шкідливим. Попередні матеріали, що їх має НКЮ, свідчать про те, що на місці припущено низку серйозніших хиб, які в цілому загрожують зривом правильної судової політики.

Обласні прокурори і голови облсудів фактично не взяли на себе провід в цій найважливішій роботі і стали на шлях механічного підходу до застосування закону. Внаслідок цього є:

1. Масове заведення справ в нарсудах, а особливо в облсудах. Так:

- а) лише одних розстрілів по республіці вже винесено по 250 справах;
- б) київський облсуд, за його повідомленням, намітив протягом майбутніх двох-трьох декад розглянути у виїздесіях до 500 справ;
- в) кадіївський прокурор по одному району ще на 1.ІХ мав заведених справ на 138 осіб.

2. Таке масове заведення справ відбилось на правильному доборі об'єктів і в окремих випадках призвело до загублення перспективи, без увага до класового обличчя притягнених. Так:

а) з аналізу 120 розстрільних справ видно, що засуджено по них 20 бідняків і середняків. В певній кількості справ не точно визначений соцмаєтковий стан і є "перетворення" в окремих випадках маломіщного середняка в заможника, а цього останнього на куркуля. Цифра засуджених до розстрілу середняків дуже велика.

З боку облсудів і облпрокуратур спостерігається тенденція через застосування найвищої санкції закону "застрахувати" себе від відповідальності за можливі помилки в роботі. Ці тенденції надто шкідливі і з ними треба кінчати;

б) нарсуддя Печенізького р-ну Харківської обл. судив в декількох справах за розібрання колгоспного майна майже всіх бідняків. Як наслідок, абсолютно неефективні вироки (місяць примпраці) і завдання загального попередження цим не розв'язується; в) з притягнутих в Кадіївському р-ні до відповідальності 138 осіб лише 21 куркуль, а останні бідняки, середняки і батраки. Спостерігається неприпустиме ставлення до виявлення соц- і маєткового стану притягненого як в суді, так і в процесі слідства. Іноді це питання, що в останньому вирішує напрямок справи, не з'ясовано цілком, в інших випадках всі матеріали справи характеризують притягненого як середняка, а в вироді вказується, що він куркуль.

3. Захопившись кількісним заведенням справи і застосуванням найвищих санкцій закону, органи юстиції і зокрема прокуратури занедбали профілактичну роботу в галузі збереження громадського майна, непроінструкували групи сприяння в цій галузі, недостатньо популяризували свою боротьбу.

В прагненні до масового заведення справ облсуди (деякі) стали на надто необережний шлях і без додержання відповідних вимог закону самовільно і з політичного боку цілком неправильно падали окремим нарсуддям [право] чинити як членам облсуду і виносити в цих справах вироки про вищий захист соціальної оборони. Так, харківський облсуд, зневаживши вимоги КПК, своїм наказом провів, як члена облсуду - нарсуддю Миргородського р-ну тов. Бутко, і останній вже виніс декілька, вироків про розстріл.

4. Чимало справ було невірною передано у підсудність облсудів (незначні крадіжки).

5. Нарсуди не зважають на цілу низку моментів, що на них директива НКЮ спеціально звертала увагу, а саме: злочин вчинено вперше, без обтяжливих моментів, крадіжка має ясновизначений споживацький характер, вкрадено на незначну суму і застосовують вищу

санкцію закону, або застосовують закон за злочини, що мали місце до 7 серпня, цебто до його видання.

Так, наприклад:

- а) нарсуд Царекостянтинівського р-ну засудив заможника, хлопця 19 років, за крадіж 5 копиць до 10 років позбавлення волі в далеких місцевостях і поразки в правах на 5 років;
- б) нарсуд Лохвицького р-ну засудив колгоспницю 58 років за те, що в липні забрала коня з колгоспу, до 5 років позбавлення волі.

Виходячи з величезного політичного значення цієї роботи, НКЮ вимагає від місцевих органів рішуче перебудувати свою роботу, усунути хиби, про які сигналізується, і забезпечити повсякденне чітке керівництво цією роботою. Зокрема, НКЮ пропонує:

1. Обласним прокурорам і головам облсудів взяти на себе особистий догляд за роботою периферії в справах, зв'язаних з громадською власністю.
2. Телеграфно скликати кущові наради нарсудів і прокурорів на один день, на яких ознайомитись докладно з роботою місць, проробити знову питання відповідно до наших вказівок і застерегти від припущення хиб.
3. Дати категоричну директиву місцям про детальне з'ясування соціального і маєткового стану звинувачених в цих справах, обов'язкове ствердження соцстану точними безсумнівними документами і докладного висвітлення соц- і маєткового стану в вироках.
4. Запропонувати прокурорам звернути особливу увагу па обережний підхід до підбору об'єктів у цих справах, забезпечуючи ефективні вироки і не захоплюючись масовим заведенням справ.
5. Стверджуючи попередню директиву про додержання твердої лінії в цих справах і застосування максимуму санкції, НКЮ вимагає суворо диференційного підходу в залежності від соцстану, наслідків злочину та ін.
6. Розгорнути навколо питань збереження майна, його охорони, тощо широку профілактичну роботу, давши по колгоспах і підприємствах конкретні завдання групам сприяння.

Народний комісар юстиції та Генеральний прокурор республіки (*Поляков*)
Прокурор Найвсуду (*Ахматов*)
Тво зав. оргінстру (*Гарін*)
Згідно: *Орловецька*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 13, спр. 81, арк. 20-23. Засвідчена копія.

№ 296

**ЛИСТ Ю. Р. ШВЕЦЯ - ЧЛЕНА АРТІЛІ "ЗАПОВІТ ЛЕНІНА" НА ОДЕЩИНІ
ДО Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО ПРО НЕСПРАВЕДЛИВИЙ ХЛІБОПОДАТОК ДЛЯ АРТІЛІ
Й ГОЛОДУВАННЯ КОЛГОСПНИКІВ**

15 вересня 1932 р.*

Запитання

До голови Центрального Українського
Виконавчого Комітету т. *Петровського*
Від члена артілі "Заповіт Леніна",
с. Горожене Капітанського р-ну *Швеця Юрка Романовича*

Тов. Петровський!

Наша артіль в 1931 р. мала 2 400 га землі і вся була засіяна, но постільки у нас багато землі біля річки та непридатної, то район нашу артіль спрямував на спеціальне господарювання - городництво, скотарство та свинарство, і відрізав у нас землю, залишив нам 700 га пахоті, всі непридатні землі, пасовисько та городньої 282 га.

Артіль має 1052 їдця і ось у 1931 р. більшість членів артілі-бідняки голодували з грудня місяця. В цьому, 1932 р., артіль посіяла зернових культур 660 га, а останню травами, та городини 82 га, решта городньої землі залишилась [вільною] через відсутність посівматеріалу, картошки та інших, та за непроведення меліоративних робіт.

Коли РВК розподіляв план хлібозаготівлі, то на нашу артіль поклав виконання хлібозаготівлі 2400 пуд. хліба. Но, тов. Петровський, з великою натяжкою може стане викона[ння] доведеного плану, а на харчі зовсім нічого не залишається. До цього часу артіль видала лише по 240 г муки на 1 трудоодиноцю, та загальним харчуванням з'їв кіл по 35 кожний робочий. І січас поміж членами велике негодованіє на всі явища, які січас переживають наші члени. Дуже багато членів зараз живе на одному борщі дома, а в артілі рано і увечері дають галушки без хліба і через це саме багато перестали ходити на роботу та пішли по степу собирать колоски, тому що кожний січас голодний, коли це не повинно бути, тим паче літом при уборці хліба.

Так поясніть мені, будь ласка, чи Ви в повній згоді з робітниками нашого району залишать наше село, артіль голодними на весь рік, чи може в лавах керівництва влади позаписувались колишні поміщики, та мстять за свої економії? Чи може так і годиться при радвладі бути голодному, чи може державі потрібні в такій кількості хлібні ресурси для швидкого закінчення індустрії? Мені здається, що в радянських установах позалазили поміщики-економісти і цю штуку творять, бо хоч і потрібно закінчити індустрію, то все ж таки так голодувати непотрібно. Бо коли па зборах артілі та правлінні обговорювали плану хлібозаготівлі, і хто скаже, що план дуже великий, нічого не залишиться на харчі, то ваша сільська влада зараз страхає міліцією та ГПУ. І по правдивому плану не прийнятий через непосильність.

Я рискнув запитати у Вас, чи правдиво район довів плану і чи це повинно так і бути. Я думаю, що коли у нас основне господарство - городництво, скотарство та свинарство і лише 700 га пахоті, то район повинен звернути увагу та залишити в крайньому разі вкругову на 1 їдця по 30 фунт, зерна на кожний місяць, але на трудоодиноцю.

Так прошу Вас, тов. Петровський, дайте мені відповідь, чи правдиво район довів плану, чи ні, і чи повинні ми голодувати. Я маю 204 трудоодиноці по 1.VIII.32 р.

Сам я бідняк, член КНС, партизан, та був кандидатом КП(б)У, но виключений за те, що добивався цього, що у Вас запитую, та частково за своє грубіянство через велику неправдивість. Відповідь прохаю дати по пошті за мій рахунок¹³⁶.

Поштова адреса: поштове відділення Привільня Баштанського р-ну, с. Горожене.

Швець Ю. Р.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 109, арк. 220-222. Оригінал. Рукопис.

* Дата відправки листа з приймальні ВУЦВКу до Баштанського РВК.

№ 297
ЛИСТ ДИРЕКТОРА ШКОЛИ НА СТ. ГРЕЧАНИ (ПОБЛИЗУ ЖМЕРИНКИ)
ПРО ГОЛОДУВАННЯ ДІТЕЙ

21 вересня 1932 р.

На ст. Гречаны ЮЗЖД есть школа ФЗС, в которой 250 человек детей железнодорожников. Школа по сегодня не снабжается продуктами из ТПО, которое категорически отказалось за неимением фондов для нашей школы. Жмеринское рай. т.с.т. и Киевское дор. т.с.т. также отказались от снабжения школы продуктами [для] горячих завтраков. Условия, в которых приходится работать школе, очень тяжелые, потому что дети все съезжаются с линий рабочим поездом, который ходит каждый день и почти что всегда с опозданием на 1-2 часа, и детям приходится быть в школе без еды по 7-8 час, то очень отражается на здоровье детей, в результате чего прошлый учебный год почти что был сорван и сейчас новый учебный год начался и в течение 21-го дня занятий 15 человек перестали ходить в школу из-за завтраков, а также есть часть заболеваний детей от малокровия и упадка сил. Райпрофсоюз Жмеринки не обращает внимания, хотя несколько раз и напоминалось со стороны школы. Прошу содействовать что до организации в нашей школе горячих завтраков.

Зав. школой*

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 1161, арк. 56. Оригінал. Рукопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 298
ІНСТРУКЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ОДПУ СРСР ПРО МЕХАНІЗМ
ЗАСТОСУВАННЯ РЕПРЕСІЙ ЗА ПОСТАНОВОЮ ЦВК ТА РАДНАРКОМУ
СОЮЗУ РСР ВІД 7 СЕРПНЯ 1932 Р.

*22 вересня 1932 р.**

Секретно

Верхсуду СССР и Прокуратуре Верхсуда СССР, НКЮ Союзных и автономных республик, председателю Верхсуда и прокурору ЗСФСР, председателям краевых (областных) судов, краевым (областным) прокурорам, председателям линейных судов и транспортным прокурорам, районным прокурорам.

Председателю ГПУ Украины, полномочным представителям ОГПУ, ДТО ОГПУ, начальникам оперсекторов.

Инструкция

по применению постановления ЦИК и СНК СССР от 7.VIII.1932 г. по охране имущества государственных предприятий, колхозов и кооперации и укреплению общественной (социалистической) собственности

Раздел I

Преступления, подпадающие под действие закона от 7 августа

Закон от 7 августа надлежит применять при хищениях государственной и общественной собственности:

а) промышленной (хищения заводского и фабричного имущества); б) совхозной; в) государственных торговых организаций; г) колхозной; д) кооперативной; е) грузов на железнодорожном и водном транспорте и местном автотранспорте.

Раздел 2

Категории расхитителей и мера социальной защиты, которую необходимо к ним применять

1. По делам об организациях и группировках, организованно разрушающих государственную, общественную и кооперативную собственность путем поджогов, взрывов и массовой порчи имущества - применять высшую меру социальной защиты - расстрел, без послабления.

2. В отношении кулаков, бывших торговцев и иных социально чуждых элементов, работающих в государственных (промышленных и сельскохозяйственных - совхозы) предприятиях или учреждениях, а также должностных лиц государственных учреждений и предприятий, изобличенных в хищениях имущества или растратах крупных денежных сумм этих предприятий или учреждений, применять высшую меру наказания, при смягчающих вину обстоятельствах (в случае единичных и незначительных хищений) высшую меру наказания заменять 10-летним лишением свободы.

При хищениях, хотя и мелких, совершенных лицами указанных социальных категорий, но влекущих за собой расстройство или остановку работы предприятия (хищения частей агрегатов и машин, умышленное уничтожение или порча совхозного инвентаря и т. п.) - также применять высшую меру наказания.

3. В отношении кулаков, бывших торговцев и иных социально враждебных элементов, проникших в органы снабжения, торговли и кооперации, а также должностных лиц товаропроводящей сети, изобличенных в хищении товаров или продаже их на частный рынок и растратах крупных денежных средств - применять высшую меру наказания, и лишь при смягчающих вину обстоятельствах в случаях незначительных размеров хищений, высшую меру наказания заменять десятилетним лишением свободы.

Той же мере наказания подвергать и спекулянтов, хотя непосредственно в хищениях не участвующих, но спекулирующих товарами и продуктами, зная, что товары эти похищены из государственных учреждений и кооперации.

4. В отношении лиц, изблiчiнных в хищениях грузов на транспорте, применяется высшая мера наказания и лишь при смягчающих обстоятельствах (при единичных случаях хищений или хищениях незначительных размеров) может быть применено десятилетнее лишение свободы.

Если хищения на транспорте производятся при участии железнодорожных служащих и рабочих, то к ним должна применяться та же мера репрессии.

5. В отношении кулаков, как проникших в колхоз, так и находящихся вне колхоза, организующих или принимающих участие в хищениях колхозного имущества и хлеба, применяется высшая мера наказания без послабления.

6. В отношении трудящихся единоличников и колхозников, изблiчiнных в хищении колхозного имущества и хлеба, должно применяться десятилетнее лишение свободы.

При отягчающих вину обстоятельствах, а именно: систематических хищениях колхозного хлеба, свеклы и других сельскохозяйственных продуктов и скота, хищениях организованными группами, хищениях в крупных размерах, хищениях, сопровождающихся насильственными действиями, террористическими актами, поджогами и т. д. - и в отношении колхозников и трудящихся единоличников должна применяться высшая мера наказания.

7. В отношении председателей колхозов и членов правлений, участвующих в хищениях государственного и общественного имущества, необходимо применять высшую меру наказания и лишь при смягчающих вину обстоятельствах - десятилетнее лишение свободы.

Раздел 3

О порядке направления дел по хищениям

1. Рассматриваются ПП ОГПУ:

Дела о хищениях, сопровождающихся массовыми выступлениями, насильственными действиями, террористическими актами, поджогами и т. д., а также дела, по которым проходят организованные группировки с большим количеством арестованных.

2. Рассматриваются соответствующими судами:

Дела о хищениях на железнодорожном транспорте и все остальные дела, кроме перечисленных в п. 1 настоящего раздела.

Раздел 4

О специальном применении декрета ЦИК и СНК от 7 августа 1932 г.

1. Допустить применение меры репрессии по делам, подпадающим под действие закона от 7 августа, в отношении преступлений, совершенных до издания закона в случаях, когда преступления имеют общественно-политическое значение.

2. Изъять из подсудности сельских общественных и колхозных товарищеских судов дела о хищениях колхозного имущества.

В ведении сельских общественных и колхозных товарищеских судов оставить лишь дела о преступлениях против личной собственности колхозников и единоличников.

Раздел 5

О сроках ведения следствия по делам о хищениях

1. Судебно-следственные органы обязаны заканчивать дела и выносить по ним приговора не дольше, чем в пятнадцатидневный срок с момента раскрытия преступления и возникновения дела.
2. Как исключение, только в отношении дел, по которым проходит большое количество обвиняемых, срок ведения дела и вынесение приговора определяется не дольше, чем 30 дней.

Председатель Верховного Суда Союза ССР *А. Винокуров*
Прокурор Верховного Суда Союза ССР *П. Красиков*
Зам. председателя ОГПУ *И. Акулов*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 13, спр. 81, арк. 15-16. Друк. прим.

* Дата супровідного листа Наркомюсту УСРР до інструкції, розісланої на місця.

№ 299

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ОРГМАСОВОГО ВІДДІЛУ ДО ПРАВЛІННЯ
УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ
ПРО ПРИЧИНИ ВИХОДУ СЕЛЯН З КОЛГОСПІВ УКРАЇНИ**

22 вересня 1932 р.

Не підлягає оголошенню

До голови правління Укрколгоспцентру т. *Макеєнко*

Доповідна записка

Про виходи з колгоспів

За матеріалами Київської, Вінницької, Харківської та Молдавської облколгоспспілок (джерелом яких є відомості від РПК і РЗВ, інструкторські обстеження периферії, доповідні записки голів РКС, тощо) масовий характер виходів з колгоспів припадає на час весняної сівби та початок збиральної кампанії б. р. з наростанням в квітні, травні, червні, та з убуванням в липні і серпні. Розміри цих виходів характеризуються такими цифровими даними:

1. Київська обл. За зведенням 27 районів було подано заяв про ВИХОДИ з колгоспів 6874, в тому числі:

1. В Яготинському р-ні 500
2. В Кам'янському р-ні 360
3. В Васильківському р-ні 1186
4. В Ічнянському р-ні 500
5. В Дмитрівському р-ні 450

6. В Попільнянському р-ні 320
7. В Остерському р-ні 300
8. В Білоцерківському р-ні 870
9. В Новоградволинському р-ні 250
10. В Ржищівському р-ні 237
11. В Баришівському р-ні 200
12. В Носівському р-ні 200
13. В Сквирському р-ні 300
14. В Глухівському р-ні 371

2. Вінницька обл. Масовими виходами було охоплено 53 р-ни (74,6 %) і 270 колгоспів (7,0 %), в них заяв подано 10 300 (1,7 %), причому найбільша кількість заяв припадає на такі р-ни: Махнівський, Барський (422), Михалпільський, Брацлавський, Монастирищенський (558), Бершадський (1094), Хмільницький та Христинівський.

3. Харківська обл. За даними 21 р-ну було охоплено виходами 312 колгоспів, подано заяв - 9973. Найбільша кількість в них припадає на такі райони: Чорнухинський (2443), Лохвицький (1411), Хорольський (849), та Охтирський (722).

4. АМСРР. За період березень - червень з колгоспів вийшло 5629 господарств, або 7 %. Особливо великий вихід був у районах: Кодимському (12,6 %), Червоноокнянському (768 госп., або 11 %), Григоріопільському (12,3 %), Слободзейському (736 госп., або 6,6 %), Кам'янському (386 госп.). В решті районів, за винятком Балтського, в якому виходи були поодиноким явищем, кількість господарств, вибулих з колгоспів, складала 2-3 %.

Трудно на цифрах обрахувати, яка кількість подавших заяви зовсім відірвалася від колгоспів. За матеріалами Вінницької, Київської, Харківської та Молдавської облКС, чимала кількість господарств, подавши заяву, продовжують ходити на роботу в колгосп. Таким чином по цих чотирьох областях за далеко не повними даними було подано заяв про виходи з колгоспів від 32 976 господарств.

В більшості випадків подачу заяв і вихід колгоспів супроводили самочинний розбір робочої худоби та вимагання повернути усупільнені ними посіви, землю, с/г реманент, тощо. Так, наприклад, за даними 11 районів Харківської обл., з 107 колгоспів вибулими розібрано 2680 шт. коней, в тому числі по Чорнухинському р-ну 1390 шт., в колгоспі "Червоний степ" Васильківського р-ну Київської обл. під час сівби з 193 шт. коней, що їх мав колгосп, було розібрано тими, що вийшли, 130 шт., з яких 37 шт. вже продано.

100 господарств бувших колгоспників с Хороше Озеро Ніжинського р-ну Київської обл. подали на ім'я ВУЦВКу заяву про повернення їм майна. По АМСРР вибулі селяни землі не прохали, а взялися за обробіток своїх садків, виноградників та городів, які їм було раніш повернуто з колгоспів за постановою Молдавського уряду.

Соціальний склад тих, що подали заяви про вихід з колгоспів, надзвичайно різнобарвний, з різних прошарків села, з різним трудовим відношенням до колгоспного господарства. Серед них ми зустрічаємо і заможньо-куркульські господарства, і середняків, і бідняків, і ледарів, і симулянтів, і тих, що в минулому році добре боролися за колгоспне будівництво, були активістами, виробили багато трудовнів.

За даними восьми районів Харківської обл., серед подавших заяви про вихід з колгоспів: бідняків 1739, або 39,7 %, середняцьких господарств 1207, або 27,3 %, куркульсько-заможніх господарств 473, або 10,7 %. В Лохвицькому р-ні Харківської обл. ті, що подали заяви про

вихід, вступили в колгосп переважно в 1931 та 1932 р. з великим прошарком ледарів-спекулянтів. З 1411 поданих заяв бідняки складають 489, або 34,6 %, середняки 922, або 65,4 %.

По колгоспах Слободзейського р-ну з 736 поданих заяв, бідняки складають 309, по Червоноокнянському р-ну відповідно 768 і 306, по Кам'янському р-ну - 386 і 229 та 156 середняцьких господарства. В колгоспі "Червоний степ" Васильківського р-ну Київської обл., з поданих протягом травня - червня 241 заяв про вихід, 60 % середняків, і 40 % бідняків, з них вступили до колгоспу 1930 р.- 81, 1931 р.- 160 господарств.

Вінницька облКС так характеризує подавших заяви про вихід з колгоспів: "В переважній кількості подавші заяви - це недавно вступивші до колгоспу, які зовсім не мали, або мали незначну кількість трудоднів. Серед подаючих заяви про вихід, є такі, що уникаючи від хлібо-і м'ясозаготівель 1932 р. пішли до колгоспу, чим думали скритись від виконання с/г та політичних кампаній. Незначна кількість колгоспників-активістів і членів правління та бригадирів, які піддалися впливові куркуля та його прибічника і подали заяви про вихід, але більшість з них розібрали заяви назад.

З поданих (10 300) заяв про вихід, переважно маломіцні середняки (Немирів, Теплик, Міхалпіль), але є райони, в яких переважно подано заяви про вихід бідняками (Дунаївці, Теофіполь, Томашпіль)".

Мотиви подачі заяв про вихід з колгоспів надзвичайно різнохарактерні й великі числом. Але всі вони за причинами свого виникнення є наслідком:

1. Незадовільного оперативного керівництва, надання реальної організаційно-господарської допомоги й агровиробничого обслуговування колгоспів з боку районних і сільських організацій багатьох районів, й передусім, РЗВ, РКС і МТС.
2. їхнього незнання дійсного стану й умов виробництва в колгоспах, і з рук геть поганого планування господарсько-політичних міроприємств.
3. Підміни справжньої масово-політичної роботи, заходів щодо виховання колгоспного активу й спирання на нього в переведенні всіх господарсько-політичних завдань, реальних заходів щодо піднесення самостійності й трудового ентузіазму колгоспних мас, шляхом витримання колгоспної демократії й залучення до справ керування господарством всіх колгоспників - підміни всього цього на голе адміністрування, командування, придушення здорової критики й самокритики та знущання з колгоспів і колгоспників. Часта і безпідставна зміна органів керування, примусове усупільнення худоби, злиття, побої й арешти колгоспників тощо.
4. Невиконання останніх постанов партії та уряду про виправлення припущених в минулому році помилок і перекручень в колгоспному будівництві (хлібозаготівлі, усупільнення худоби, тощо) та вкрай слабкої популяризації їх серед широких мас колгоспників, й, особливо, в виробничих бригадах.
5. Нечуйного, формально-бюрократичного-ставлення до розгляду, просунення та своєчасного задоволення заяв й скарг колгоспників, що їх припустили, а подекуди ще й зараз припускають сільські, районні, і навіть обласні та центральні організації першого періоду масового виходу з колгоспів.

В результаті всього цього, велика кількість колгоспів опинилася перед фактами кричущої безгосподарності, запутанності в облікові, неправильної організації праці й споживацького авансування й розподілу наслідків господарювання, надзвичайно низької врожайності колгоспних ланів й величезних витрат та розкрадання зерна при збиранні, невиконання господарсько-політичних завдань перед пролетарською державою та скрутного харчового стану колгоспників.

Природна річ, що цим скористалися наші класові вороги - куркульство, попи, ксьондзи, равіни, колишні білогвардійці й петлюрівці, бродяги, монахи й колишні жандарми, тощо, які в колгоспі, як і поза його межами розвели страшенну агітацію проти колгоспного будівництва, проти лінії партії, і міроприємств радвледи на селі.

Невдоволена, найменш стійка частина колгоспників пішла на "удку" цієї агітації й, не розуміючи її класової суті, утворила масову подачу заяв про виходи з колгоспів. Що природа й коріння цих виходів саме така, це з усією силою очевидності підтверджується величезною кількістю фактів з місць. Наведемо самі характерні з них.

1. По Київській обл. В колгоспі "Серп і молот" Глухівського р-ну, органи керування себе дискредитували: пияцтво, великі розтрати, систематичне накладення на колгоспників беззаконних штрафів, адміністрування над колгоспом з боку МТС, в результаті - масовий вихід з колгоспу.

Подаючи заяву про вихід з колгоспу, активіст-середняк Потапенко, член Кадомиської артїлі Ржищівського р-ну, сказав: "Моє серце не терпить колгоспних бур'янів. У мене врожай буде в індивідуальному господарстві не 30 пуд., як це є в колгоспі, а 130 пуд."

По Ніжинському р-ну виходами з колгоспів було охоплено найбільш с Хороше Озеро. Причини виходу - невірне злиття колгоспів, погане керівництво в них, адміністрування, агітація б куркулів, що перед тим повернулися з Соловків.

В селах Митниця, Рославичі, Велика Бугаївка та ін. Васильківського р-ну масовий вихід із колгоспів викликано відсутністю правильної організації праці та обліком праці (незалежно від кількості й якості виробленої роботи писалося трудодні однаково, не видано членам трудкнижок, по 3-4 місяці не записувано колгоспникам їх виробітку). Характерно буде навести дані ще про один колгосп Васильківського р-ну - "Червоний степ". В ньому 650 дворів. Його злило. В зимовий час загинуло 400 шт. коней, на весну залишилось 195. Вартість трудодня 1931 р.- 23 к[оп.], хліба на трудодень видано по 1,5 кіло, але не всім, бо з цього числа 4000 пуд. було здано в хлібозаготівлі (в рахунок виконання контрактації за неуспільнену озимину колгоспників, що вступили до колгоспу 1931 р.). Розрахунків з колгоспниками не проведено. Внаслідок - 241 заява про вихід з колгоспу.

2. По Вінницькій обл. По цій області, як ніде, виявляється соціальне коріння виходів. Контрреволюційний елемент приклав всіх зусиль, щоб пошкодити колгоспам. Вся ця свора широко користалася "індивідуальною обробкою" колгоспників, агітуючи їх за вихід з колгоспів, пускаючи різні провокаційні чутки, пишучи їм заяви тощо. Наприклад в Копайгородському р-ні виявлено 3 попи, які агітували колгоспників за виходи з колгоспів та писали їм про це заяви. В Михалпільському р-ні ініціатором виходів з колгоспів в с. Королівці був зять дяка. В Ямпілі виявлено дві бродячих монашки, які займались тим же, що зять дяка.

Ініціаторами й активними помічниками виходів з колгоспів були: в Іллінецькому р-ні голова адвентистської секти, в Жмеринському й Шепетівському р-нах - євангелісти, в

Вороновицькому р-ні - завшколою, Уровський - колишній офіцер, в Солобківецькому р-ні - куркуль Маївський та ін.

По цих районах контрреволюційними силами широко розпускались чутки, що хто до 25 червня б. р. не подасть заяви про вихід, той останеться на 9 років в колгоспі, і що колгоспи перетворюються в радгоспи (Орининський р-н). "Земля знаходиться в воєнведі, а тому, хто не дасть заяву про вихід, залишиться як кріпак" (Антонінський р-н). "6 постанов партії розпустити колгоспи, так як вони себе не виправдали, й на Волині їх вже розпустили" (Проскурівський р-н). "Є постанова Англії й Франції розпустити в СРСР колгоспи" (Славутський р-н). "Є постанова ЦК партії й уряду, щоб повернути нам землю з посівом, але місцева влада від нас цю постанову скриває". "Сталін з Ворошиловим страшенно посварились, бо Ворошилов стоїть за селян". "Ворошилов убив Сталіна, але про це приховують". "Скрізь по всій Україні земля не посіяна, все стоїть не оброблене й скрізь виходять з колгоспів" та ін., та ін.

Мотиви виходу в більшості випадків аналогічні: "Прошу виключити мене з колгоспу, так як сім'я пухне з голоду, нема чого їсти". "Прошу виключити, бо я не бажаю бути в колгоспі - старий, непрацездатний, багатосімейний, незадоволений".

"Я вступив до колгоспу і думав, що краще буде жити як індивідуально, але на практиці убідився, що в колгоспі гірше".

"Прошу виключити, бо колгосп себе не виправдує, а індивідуальне господарство може краще господарювати".

"Прошу виключити, бо рядом зі мною індивідуальник живе набагато краще за мене".

Причому, в усіх (перевірених) заявах вимагається повернення посівів та землі, а також с/г реманенту та тяглової сили.

3. По Харківській обл. На хут. Мехедівка і Нове життя Яхнівської сільради Лохвицького р-ну куркулі пустили провокацію, що "організаційно-господарське зміцнення колгоспів - це коли хто вийде з колгоспів до жнив, то йому дадуть землю й повернуть все майно і він буде вільним козаком, а хто залишиться в колгоспах, той буде закабальон не менш як на 20 років".

Причини, що їх виставляли колгоспники в заявах про вихід з колгоспу, - недостача хліба на харчі, безгосподарність в колгоспі, зловживання, розтрати, невірний облік і запис трудоднів, неправильні розрахунки за 1931 р. тощо.

4. По АМСРР. Райони, в яких виходи набрали особливо великої масовості, характеризуються масовими перекручуваннями лінії партії в період минулих хлібозаготівель (Слободзейський, Красноокнянський, Григоріопільський і Тираспільський). В більшості випадків виходи мотивуються тим, що правління колгоспів своєчасно не провели розрахунків з членами за 1931 р., не давали авансів в 1932 р., відсутністю харчових фондів у колгоспах та в колгоспників, і частіша колгоспників писала, що вони не бачуть кращих перспектив при роботі в колгоспах. Як правило, з колгоспів економічно й організаційно здорових виходів не було.

Заходи до припинення виходів та їх результати

Треба прямо сказати, що в багатьох випадках колгоспи, сільські, районів і обласні організації "прогляділи" початок масових виходів з колгоспів, ними не цікавились, глибоко

цього питання не вивчали та не вжили проти них запобіжних організаційно-господарських заходів, не організували достатньої відсічі куркульсько-контрреволюційній агітації та [не] приділили потрібної уваги просуненню й розгляду на місцях заяв від колгоспників. Про це яскраво свідчать матеріали більшості областей, якими ми користуємось для цієї доповідної записки. Тому й результати від вжитих пізніше заходів щодо припинення виходів з колгоспів не скрізь задовільні. І навпаки, там де було негайне реагування на подані колгоспниками заяви про вихід, своєчасно розгорнуто справді масово-політичну й роз'ясовчу роботу та виправлено припущені в колгоспному будівництві помилки минулого року, там більшість колгоспників забрали свої заяви назад і повернулись на працю в колгоспи. Наш уповноважений по АМСРР т. Кривіч, працюючий в спеціальній комісії зам. наркома РСІ т. Тарана, констатує, що в більшості колгоспів, де мали місце виходи, заяви не розбирались 1-2 місяці. Точних відомостей про розмір та характер виходів районів та обласні організації АМСРР не мали, навіть в другій половині червня й лише напередодні обл. партконференції було проведено обстеження 2-х районів (Тираспільського та Слободзейського) по питанню виходу з колгоспів. Перевіркою виявлено, що масової роботи серед колгоспників в період виходів не було, а керування колгоспами з боку РКС можна визнати за цілком незадовільне і хоча масовий вихід з колгоспів нині припинився тому, що найменш стійкі елементи отсіялись весною, все ж помічається, що частина колгоспників на роботу в колгоспи зовсім не виходить. За відомостями районів та обласних організацій АМСРР та матеріалами обстеження 12 колгоспів на роботу виходять представники лише 70-80 % дворів. Після косовиці та молотьби більшість дворів посилають на роботу підлітків та молодь. На роботу ходять неохоче.

По Київській обл. В Білоцерківському р-ні було подано заяв про вихід від 870 господарств. Назад забрали заяви 450. З колгоспу "Боротьба" цього ж району вибуло 400 господарств з 600. Ті, що лишилися в колгоспі, виходять на роботу до 50 %, а ті, що вибули з колгоспу, пішли па сторонні заробітки. Частина з них придбали собі копії й займаються ізвозом. По Глухівському р-ну дійсного обліку про кількість виходів немає. За неповними даними, з колгоспів вибуло 371 господарство. Із цієї кількості жодне господарство назад заяв не забрало. По Яготинському р-ну з 500 вибувчих господарств, повернулося назад 290. По Ржищівському р-ну РКС справою вибуття з колгоспів не займалася. В результаті цього, більш як 50 % вибулих беруть участь на роботі в колгоспі, але заяв назад не забирають, мотивуючи тим, що "мовляв, побачимо, чим закінчиться господарський рік в колгоспах". Треба відмітити, що вибувши колгоспники забезпечують себе засобами виробництва та проводять засів озимини на городах тощо.

По Іваницькому, Ічнянському і Дмитрівському р-нах виходи почалися одноразово з самочинним розбором з колгоспів с/г реманенту, коней тощо. Робота РКС в цьому напрямку була цілком незадовільна. Зараз, правда, виходи в цих районах припинено й до 70 % колгоспників забрали свої заяви назад.

По Харківській обл. За відомостями облКС з 9973 поданих заяв про вихід з колгоспів забрало назад 2589 або 25 %. За даними 11 районів області, (107 колгоспів) з 2680 шт. розібраних коней повернуто в колгоспи 1440 шт. або 53,7 %. Причому коні повернуто більшістю бідняцькими господарствами, де проведено добре масову роботу. Внаслідок проведеної масової роботи з боку облКС, РКС та партійно-радянськими організаціями па місцях, та в зв'язку з видачею колгоспникам натуральних авансів подача заяв про вихід з колгоспів зараз майже припинилася. Загальна кількість заяв, що поступила до облКС,- 263. Розв'язано облКС на місці - 14, надіслано до РКС для розслідування - 245. З них розв'язано й одержано відповіді - 14, немає відповіді від РКС на 231 заяву. Причиною, чому від районів немає відповіді на заяви, [є] неухвалене ставлення до них з боку РКС та комісій при РВК. ОблКС по закріпленню колгоспів надіслала до районів 21 чоловіка своїх робітників.

№ 300

**ЛИСТ КОЛГОСПНИКА В. РОМАНЧУКА З КОЛГОСПУ "ПЕРШЕ ТРАВНЯ"
С. КРИНІВЦІ ЧУДНІВСЬКОГО Р-НУ НА ВІННИЧЧИНІ ПРО ТЯЖКИЙ СТАН
КОЛГОСПУ
ТА СЕЛЯН У ЗВ'ЯЗКУ З ВІДСУТНІСТЮ ХЛІБА ТА ПОСІВМАТЕРІАЛУ**

Вересень 1932 р.

Верхівка колгоспу розбазарила хліб і тепер немає зерна на посів в кількості 450 ц. Щодо розподілу натуральних прибутків, то й балачок нема, бо зерна не мається. Управа колгоспу мала видати 15 % фактичного обмолоту колгоспникам хлібного авансу, но притримали цих 15 %. Управа, винайшла новий метод розподілу - не по вироблених трудовнях, а так званих "штатних" (управа, техробітники, конюхи, сторожі), а решта можуть ждати на новий врожай. Які ж об'єктивні причини призвели до цього? А причин мається багато:

1. Колгосп не сам хазяїн, а їм командують. Посіяли там пшеницю, де вона не росте (на кремені), хоч колгоспники й заперечували. Наслідок урожаю - 1 ц з гектара.

2. Під час уборки не було контролю і розікрали (самі керівники).

По доказу самих колгоспників, що хліб незаконний (крадений гр. Камінського О. Г., Голованя І.) мається, сільрада посилала виконавців перевірити, і без трусів, поверхово у Камінського знайшли 5 ц хліба, в Голованя - 10 ц краденого хліба. Склали акт і кінець, а хліба не забрали.

3. Не [було] керівництва з боку партосередку, не було сталих бригад.

Одна сезонна бурякова бригада проробила майже все літо і 200 га цукро-буряка покрили бур'яни.

Тепер стоїть питання, чим обсіяти землю? Держава ж не дасть. Постановили, що кожний колгоспник повинен обсіяти свою землю (хоч він вже 4 роки в колгоспі). Потрібно, щоб вищестоящі організації звернули особливу увагу на наш колгосп, бо колгосп в загрозовому стані, колгоспники плачуть, що їх обдурили, зрікаються, що більше не робитимуть, а несвідоме селянство нарікає на владу.

Розтрошити куркульську зграю, що посіли керівні місця, забрати розкрадений хліб, зібрати посівматеріал. Дати хоч що-небудь на трудовий день хліба, оздоровити колгосп.

Чуднівський р-н, с. Кринівці, колгосп "Перше мая"
Романчук В.

№ 301
З ПРОТОКОЛІВ БОРОДЯНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛ.
ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ СЕЛЯН

Вересень 1932 р.

2 вересня 1932 р. Слухали: Скаргу гр. с. Нової Буди Пилипенка Митрофана Гордійовича про повернення йому майна, конфіскованого й переданного Новобуднянському колгоспу під час розкуркулення та виселення його як куркуля.

Ухвалили: Поскільки майно гр. Пилипенка передано колгоспу як. розкулаченого і сам Пилипенко в 1930 р. був висланий як куркуль за межі УСРР, в клопотанні відмовити.

20 вересня 1932 р. Слухали: Затвердження опису майна гр. с. Дружня Івахненка Якова Івановича, що його складено Дружнянською сільрадою за несплату штрафу, накладеного за невиконання твердого завдання по хлібозаготівлі.

Ухвалили: Ствердити, штраф і опис, що його склала Дружнянська сільрада на гр. Івахненка як на куркуля, що злісно ухиляється от виконання хлібозаготівлі та ствердити опис майна, що його зроблено сільрадою с. Дружня й доручили останній продати з прилюдних торгів.

Голова засідання *Броліш*
Секретар *Власенко*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 333, арк. 27, 35. Засвідчена копія.

№ 302
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "НАДДНІСТРЯНСЬКИЙ КОЛЕКТИВІСТ" 136
ПРО СВАВІЛЛЯ МІСЦЕВИХ КЕРІВНИКІВ ЩОДО СЕЛЯН С. РАТУШ
ЯМПІЛЬСЬКОГО Р-НУ НА ВІННИЧЧИНІ¹³⁷

3 жовтня 1932 р.

"Лівих" закрутників у сівбі за поневіряння
над селянством - до права

Цьогорічна осіння посівна кампанія по селах, колгоспах району проходить в напрямі здійснення рішень ІІІ Всеукраїнської партконференції - боротьба за високий врожай на соціалістичних ланах. Щоб найкраще практично реалізувати постанову конференції, потрібно вміло скерувати на це ініціативу самих колгоспників та бідняків і середняків, створити правильні взаємини колгоспів, колгоспників з одноосібниками - бідняками та середняками, які завтра можуть стати колгоспниками, пересвідчившись з переваги колгоспного господарювання над одноосібниками.

Чи скрізь зуміли виявити самоініціативу трудящих селян, виконуючи план осінньої посівної кампанії? Ні. За приклад може стати с Ратуш, де брутально порушено постанову ІІІ партконференції й ще більше того - припущено неприпустиме порушення революційної законності - глумлення й поневіряння над трудовим бідняцьким та середняцьким селянством за "ціною" посівної кампанії.

У Ратушанському колгоспі ще з весни лежить 77 заяв про вибуття з колгоспу і 27 господарств виключено з колгоспу. Цих 104 господарств озимі посіви не були усупільнені, на 77 заяв колгоспники чекають відповіді.

Настала осіння посівна, на площі землі громадян, що подали заяви про вибуття та виключення, щоб засіяти потрібно 263 ц посівматеріалу. До чого ж "додумалися" управа колгоспу, а за нею і ряд керівників району (уповноважені)? Щоб зібрати посівматеріал, управа колгоспу організує "бригаду" - голова, члени управи колгоспу - ця бригада запрягає пару коней у віз і їде попід хати збирати посівматеріал з тих колгоспників, що подали заяви про вибуття, і виключених з колгоспу.

"Бригада" в складі голови колгоспу Боднаря, членів правління Слободяна Павла, Мацарука та інших почала "мобілізувати" посівматеріал. Заходячи в двір, вони робили повальний обшук навіть і в шафах, скринях. Находячи зерно чи борошно забирали на "посів" до кілограма. Вони встигли забрати в 69 господарств, в 7 господарств забрали і клумки борошна, мовляв "сіяти вашу землю". Блоха Афія, яка ще зимою виключена з колгоспу, коли вона намагалася не дати насіння, її з дочкою Слободян та Мацарук ще надавали стусанів попід боки, а потім голова сільради за порушення "спокою" зачинив Блоху А. в коморі, а насіння 10 пуд. забрали.

Боднар Тарас - інвалід, темний на оба ока, батько командира Червоної Армії, виключений з колгоспу. "Бригада" самоправно повідчиняла двері і забрала 20 пуд. хліба на насіння. Коли Боднар намагався відібрати, Слободян його три рази кинув об землю.

Рузек Петро, який виключений ще зимою з колгоспу, з нього вимагали 11 пуд. насіння, а коли бригада прийшла, [то] забрала 30 пуд. Це "улюблений" метод бригади, збору посівматеріалу для колгоспу з людей, які нічого спільного з колгоспом не мають, і не мають нічого спільного з посівною в колгоспі.

Метода "сіятелів" - це грабування, биття і поневіряння трудящих бідняків і середняків, це викривлення революційної законності, голе "лівацьке" адміністрування, яке протиставить заходи партії та радянської влади й на користь ворогам народу колгоспного будівництва.

Грабіжники, порушники революційної законності Боднар, Слободян, Мацарук та інші мусять суворо відповісти перед пролетарським судом. Мусять відповісти і уповноважені РПК по Ратуші т. Василевський та кушовий тов. Пижов.

Наддністрянський колективіст.- 1932.- 3 жовт.

№ 303
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ БАРСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ПРО ПОВЕРНЕННЯ ХАТИ РОЗКУРКУЛЕНОМУ
СЕЛЯНИНУ Г. КРИВОРУЧКОВІ В С. СЛОБОДА МАТЕЙКІВСЬКА

6 жовтня 1932 р.

Обговорювали 12: Заяву гр. с. Слобода Матейківська Криворучки Григора про невірне виселення з хати (доп. Громов). Заява Криворучки та відношення приймальної голови облвиконкому ОРЗ від 1.Х. 1932 р.

Постановили 12: Виїздом члена президії РВК тов. Громова встановлено, що в господарстві Криворучки [в] 1930 р. було 5-16 дес, душ сім'ї 6 (двоє народилося в 1931 р.), 1 кінь, 1 корова, 4 вівці, 1 свиня, хата, клуня, 2 хліви та комора. Тверді завдання як зажиточному господарству по хлібу доведено ще в 1929 р. Про виконання їх та розмір відомостей в сільраді немає. В 1930 р. доведені тверді завдання по хлібу 115 пуд., виконано 117 пуд. 23 фунт. В цьому ж році доведено 75 пуд., поступлений ніде не зафіксовано. З протоколу засідань сільради видно, що такий за невиконання 27 пуд. хліба передався до суду. Суд не відбувся з приводу того, що від слідства скривався.

В 1930 р. його розкуркулено, землю від Криворучки відібрано, залишена споживацька норма 2 га, будинок передано до колгоспу, але ж такий залишився ним користуватися аж до 1931 р. В 1931 р. доведено тверді завдання з споживацької норми землі 3,52 ц, виконав - 2,43 ц. В частині грошової справи Криворучка розрахувався акуратно. По м'ясозаготівлі за 1931 р. [план] не виконав, було надано 15 пуд. твердих завдань (надані в січні місяці тверді завдання 36 пуд. потім, як видно, були зменшені).

За невиконання м'ясозаготівлі і хлібозаготівлі 1931 р. був оштрафований двома постановами сільради в 150 крб. та викинутий з хати, цебто переселений до іншого житлового приміщення, але ж через деякий час самочинно зайшов до своєї хати. В 1932 р. тверді завдання доведені 5,18 ц [з] посівної площі 1,22 га, [але] ні кілограма не виконав, чому сільрада вдруге викинула його з хати.

А тому президія ухвалює: дії сільради в справі доведення твердого завдання, як заможному громадянину, вірні. Приймаючи до уваги, що Криворучка в попередні роки виконав тверді завдання по хлібозаготівлі та по грошовій сплаті, вважати за можливе повернути йому хату, або ж компенсувати другим приміщенням після виконання хлібозаготівлі 1932 р.

Голова (підпис)

Секретар (підпис)

Певно: кореспондент (підпис)

Згідно: секретар Барської дільничної прокуратури Вічуч*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 438. Засвідчена копія з копії.

* Засвідчено при пересилці примірника протоколу РВК до приймальні ВУЦВК.

№ 304

ПОСТАНОВА БЮРО ЯМПІЛЬСЬКОГО РАЙКОМУ КП(б)У ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗА АДМІНІСТРУВАННЯ Й ПЕРЕГІНИ В С. РАТУШ ЯМПІЛЬСЬКОГО Р-НУ НА ВІННИЧЧИНІ¹³⁸

10 жовтня 1932 р.¹³⁹

Бюро РПК відмічає, що не дивлячись па неодноразові постанови ЦК, обкому, і рішення III Всеукраїнської партконференції та постанови РПК, що в боротьбі за високий врожай в час осінньої посівної кампанії через масово-політичну роботу мобілізувати колгоспні та одноосібні трудящі маси, їх ініціативу па успішне проведення осінньої сівби, на організаційно-господарське укріплення колгоспів - [констатує]:

всупереч цим чітким постановам та директивам партії ратушанські керівні організації в час осінньої сівби припустили ряд викривлень лінії партії та революційної законності, нехтуючи політмасову роботу, як спосіб мобілізації колгоспних та бідняцько-середняцьких одноосібних мас на посівну кампанію. В мобілізації насінньматеріалу застосовано примусове стягання, суцільні обшуки, забирання борошна для посівматеріалу, брутальне поводження з селянами, бійка та арешти їх. Це стягання проводилося з селян, які нічого спільного з колгоспом не мають, і з тими, що не розв'язано питання про перебування їх у колгоспі. Внаслідок такого "голого" адміністрування, "лівацького" закрутництва план посівної кампанії по с. Ратуш на I.X виконано на 37 %, по колгоспу - 38 % та інсектору - 29%.

Виправлення лінії партії, "лівацькі" закрути, адміністрування сталися через відсутність повсякденного живого керівництва від фракції РКС та дирекції Ямпільської МТС, відсутність масово-політичної роботи за організаційно-господарське зміцнення колгоспу через те, що з весни не розглянуті заяви про вибуття з колгоспу.

Бюро РПК ухвалює: за викривлення лінії партії, "лівацькі" закрути, адміністрування, запропонувати фракції РКС та заворгу РПК зняти з голови ратушанського колгоспу Боднара й підібрати кандидатуру на голову колгоспу. На уповноважених РПК по с. Ратуш т. Василевського та Боровського справу скерувати до райКК.

Доручити з райКК т. Ісайку та слідчому Танасевічу виїхати в Ратуш, розслідувати цю справу й винних притягнути до відповідальності.

Т. Лобачову, Другобіцькому та Трофімову негайно виїхати в Ратуш для виправлення припущених перекирочень й мобілізації колгоспників та бідняцько-середняцького селянства на успішне закінчення посівної кампанії.

Фракції РКС та дирекції Підлісівської МТС перевірити організаційно-господарський стан колгоспу та соціальний його склад, широко популяризувати рішення III Всеукраїнської партконференції серед колгоспників та одноосібників, звільнивши колгосп від соціально чужого, розкладницького елемента.

Вважати вжиті заходи від прокурора та редактора на місці про припинення сваволі в заходах збирання посівматеріалу - правильними¹⁴⁰.

Цю постанову оголосити в пресі.

Наддністрянський колективіст.- 1932.- 10 жовт.

№ 305
ЗВЕРНЕННЯ ПАРТКОЛЕГІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ
КП(б)У
ДО ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР У СПРАВІ В. І. НЕМЧЕНКА, ПОЗБАВЛЕНОГО ВОЛІ
ПІД ЧАС ХЛБЗАГОТІВЕЛЬНОЇ КАМПАНІЇ

13 жовтня 1932 р.

До Найвищого суду тов. Завицькому

ОблКК просить Вас прискорити розгляд справи був. члена партії тов. Немченко Віктора Івановича, якого засуджено Чугуївським нарсудом 28.III.1932 р. на 3 роки позбавлення волі за перекручування лінії партії та радвлади по хлібозаготівлі в Печенізькому р-ні. Тов. Немченко подав касацію на вирок нарсуда¹⁴¹.

Член партколегії *Юргенсон*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп, 8, спр. 3580, арк. 5. Оригінал.

№ 306
ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР ПРО ВІДМІНУ ВИРОКУ
ВІННИЦЬКОГО ОБЛСУДУ ЩОДО СЕЛЯНКИ П. А. ЯКИМЕНКО, ЯКА ВБИЛА
СИНА
ЗАРАДИ ВРЯТУВАННЯ СВОЇХ ІНШИХ ГОЛОДНИХ ДІТЕЙ

16 жовтня 1932 р.

УХВАЛА

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки
Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ
жовтня 16 дня 1932 р. у складі голови т. Собчака,
членів т. Тимощенко та Чишка, доповідач т. Тимощенко.

Розглянувши в порядку касаційного протесту справу з вирокком Вінницького облсуду з 25 липня 1932 р. та з ухвалою про Якименко Параску Андріївну, 40 років, селянку, середнячку, засуджену за арт. 138-м и "а" КК до позбавлення волі в далеких місцях ув'язнення на 8 років з обмеженням в правах на 3 роки. За те, що вона 8 корисливою метою зарізала свого трирічного сина Кузьму та м'ясо мініяла сусідам на крашанки, виявив, що засуджена Якименко Параска в процесі судового слідства заявила, що вона зарізала свого сина за порадою попа Заболотного, коли вона звернулася до нього за допомогою з приводу голодування дітей (він їй відповів: "заріж одного і корми останніх"). Маючи таку заяву, суду належало цю справу відкласти та скерувати її для дослідження. Оскільки ідеологом цього звірського вбивства з'являється піп Заболотний, то настільки основним звинуваченим повинен бути він, а не фізичний виконавець вбивства Якименко Параска. А тому Найвищий суд в порядку арт. 365-370, 346-го КПК істотних зламів закону не зауважено, а тому ухвалив:

Вирока скасувати та справу передати на новий розгляд зі стадії до-судового слідства. Ухвала остаточна.

Голова *Собчак*
Члени *Тимощенко, Чишко*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп, 8, спр. 3534, арк. 254. Оригінал.

№ 307
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДНАРКОМУ УСРР ПРО ЗНИЖЕНИЙ ПЛАН
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ПО УКРАЇНІ У РОЗМІРІ 282 МЛН ПУД.

1 листопада 1932 р.

5. СЛУХАЛИ: Перебіг хлібозаготівельної кампанії та встановлення остаточного зниженого плану хлібозаготівель (доп. Степанський¹⁴²).

5. УХВАЛИЛИ: Визнати перебіг хлібозаготівель за жовтень місяць виключно незадовільним: за 20 день жовтня виконано лише 22 % місячного плану; разом на 20 жовтня виконано лише 39 % річного плану хлібозаготівель¹⁴³. Вважати, що головною причиною такого зриву в майже цілковите припинення боротьби за хліб у переважній частині районів України та наявність демобілізаційних настроїв щодо хлібозаготівель в період засівної кампанії.

Такий стан говорить за те, що всупереч вимогам партії та уряду районні установи та організації не спромоглися пов'язати виконання хлібозаготівельного плану з завданням організаційно-господарського зміцнення колгоспів та радгоспів, без чого неможливо за сучасних умов проводити переможну більшовицьку боротьбу за хліб.

Вказати райвиконкомам та всім районним установам і організаціям, що здійснення покладених на них завдань в галузі хлібозаготівель стане можливим лише за тих умов, коли ними буде забезпечено негайну та цілковиту ліквідацію наявних демобілізаційних опортуністичних настроїв, коли вони не на словах, а на ділі зуміють розгорнути справжню більшовицьку боротьбу за хліб, коли в основу своєї роботи вони покладуть мобілізацію колгоспного активу й згуртують біля нього основну частину колгоспівської маси.

1. Встановити остаточний план хлібозаготівель по секторах, областях та культурах в розмірі 282 млн пуд., з них:

- а) по одноосібниках - 36,9 млн пуд.;
- б) по колгоспах - 224,1 млн пуд.;
- в) по радгоспах (умовно) 21,6 млн пуд.

Без мірчука й насінневої позики, розмір яких залишається попередній, а саме: по мірчуку 28,8 млн пуд. та по насінневій позиці 8,1 млн пуд.

Вказати облвиконкомам та РВК на те, що в цьому остаточному плані хлібозаготівель цілком випадає страховка й цим самим накладається на кожну область та район особлива відповідальність за цілковите й безперечне виконання хлібозаготівельного плану по кожному району, кожній МТС, колгоспу та радгоспу та по кожній сільраді щодо одноосібних господарств.

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 281, арк. 91. Ротатор. прим.

№ 308
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛПРОКУРАТУРИ ДО ВУЦВКУ
ПРО НАСЛІДКИ ПЕРЕВІРКИ КОЛЕКТИВНОЇ СКАРГИ ЖИТЕЛІВ С.
ГОРЧИЧНОГО
ДУНАЄВЕЦЬКОГО Р-НУ ЩОДО САМОУПРАВСТВА СІЛЬСЬКИХ ВЛАСТЕЙ

3 листопада 1932 р.

По колективній заяві гр-н с. Горчичного Дунаєвецького р-ну на безчинства та знущання представників місцевої влади, Вінницькою облпрокуратурою через свого представника виїздом на місце проведено по змісту заяви розслідування¹⁴⁴, яким встановлено, що сільрадою с. Горчичного в час проведення політкампаній на селі восени 1931 та весною 1932 р. було допущено грубе порушення директив партії та уряду при проведенні цих кампаній до колгоспників, бідняків та середняків-односібників. Доведення твердих завдань по хлібозаготівлі, м'ясозаготівлі бідняцько-середняцьким господарствам, масовий продаж і вилучення майна в цих господарствах за невиконання хлібозаготівлі та обов'язкових грошових сплат. Вилученому майну ніякого обліку не проводилось, майно це розбазарено сільрадою. За розглянутими заявами районою комісією по с. Горчичному належить повернути майно, невірною вилучене, на суму 6 тис. крб. В наявності нема ні майна, ні грошей, а також розбазарено сільрадою.

З боку голови сільради та голови колгоспу було грубе поводження а населенням, систематичні п'янки, зловживання. 4 серпня голова сільради Островецький, озброївшись мисливською рушницею, з торбою патронів та собакою ходив по селу, будучи в п'яному стані підіймав стрілянину вдень і вночі. Про всі ці злочинні дії з боку сільської влади населення скаржилось до районних організацій, але ж ніяких заходів не вживалось.

Комісія при РВК по розгляду скарг на неправдиве вилучення майна, виселення з хати та примусові усупільнення корів - утворена, а до розгляду поданих заяв приступила вперше лише 29.VII.32 р. Неуважливе ставлення до скарг населення з боку районних організацій як РВК, так КК-РСІ та несвоєчасне реагування на це викликало подачу колективної заяви до ВУЦВКу.

Облпрокуратурою запропоновано дільничному прокурору в терміновому порядку провести розслідування, винних притягнути до кримінальної відповідальності. Про наслідки розслідуємої справи Вас буде сповіщено додатково¹⁴⁵.

Вінницький обл. прокурор *Чернін*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 514. Оригінал.

№ 309

ОБІЖНИК НАРКОМІОСТУ УСРР ПІДЛЕГЛИМ УСТАНОВАМ НА МІСЦЯХ ПРО ПОСИЛЕННЯ РЕПРЕСІЙ ПРОТИ СЕЛЯН ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ В УМОВАХ ГОЛОДУ

9 листопада 1932 р.

Таємно

До всіх органів юстиції
"Про активізацію роботи органів юстиції в боротьбі за хліб"

Виконання планів хлібозаготівель в цілому і зокрема, в одноосібному секторі неприпустимо відстає. В ряді районів до злісних нездавців хліба вживається недостатню репресію, або її зовсім не вживається. Органи юстиції, розв'язавши низку хлібозаготівельних справ, все ж через те, що вони зосередили основну свою увагу на досягненнях кількосних

показників і в недостатній мірі приділили увагу якості роботи, не спромоглися досягнути помітного ефекту своєю роботою.

Констатується так само, що в низці районів припускається злочинне розтринькування, розкрадання та приховування колгоспного хліба за участю та під керівництвом управ колгоспів, що на ділі є куркульською агентурою. В ряді районів управи колгоспів виявляють гнилий лібералізм до переслідування фактів розкрадання й розтринькування колгоспного хліба, іноді навіть покривають таку бездіяльність судово-прокурорських органів у справі боротьби з розкрадуванням та розтринькуванням колгоспного хліба.

НКЮ звертає увагу органів юстиції, що до закінчення хлібозаготівель боротьба за хліб є основна робота органів юстиції. Недостатня активність робітників юстиції окремих районів в цій справі свідчить про недооцінку цієї важливої політичної справи, про нездібність робітників юстиції цих районів упоратися з покладеними на них політичними завданнями. Цьому треба покласти край.

НКЮ пропонує:

1. Прокурорам встановити спеціальний нагляд за роботою адмінорганів щодо вживання адмін. стягань (штрафів) до нездавців хліба. Треба забезпечити, щоб адмін. органи своєчасно вживали цих заходів, обирали належні об'єкти для такого реагування і ухвалені постанови дійсно реалізовували. Разом з цим прокуратура повинна доглядати, щоб адмін. органи не припускали перекручувань, застосовуючи адмін. заходи.

Зокрема, не припускати, щоб штрафи накладались адмін. порядком на бідняцькі господарства. Прокуратура повинна мати на увазі, що штрафи накладаються, виходячи з ринкової вартості незданого хліба.

2. Прокуратурі наглядати, щоб місцеві органи вживали законом встановлені заходи примусового стягання хліба з нездавців його. Обов'язково треба рішуче припиняти спроби місцевих заготівельних органів обмежити свою роботу по заготовках лише передаванням справ до судових органів.

На заготівельний апарат покладається обов'язок стягати хліб, що його повинні здати окремі здавці. Осіб із заготівельного апарату й з адміністративних органів, що припускають недбайливість у стяганні хліба, притягати до відповідальності та вживати до них суворіші заходи.

3. Прокуратурам встановити спеціальний нагляд за роботою органів розсліду, забезпечивши розслід хлібозаготівельних справ найбільш за 3 дні. За додержання цих реченців несуть відповідальність, крім слідчих, прокурори дільниць.

4. Судові органи повинні розв'язувати такі справи найбільш за 5 днів. Облсуди повинні негайно встановити спеціальний облік, як додержують нарсуди цих темпів. За найменшу тяганину в цих справах вживати репресивних заходів до винних осіб, не зупиняючись перед притягненням винних до кримінальної відповідальності. У всіх повідомленнях НКЮ про роботу органів юстиції в хлібозаготівельних справах обов'язково повідомляти конкретно про додержання встановлених темпів розсліду та розв'язання справ в суді.

5. Найширше практикувати систему організації судово-слідчих бригад для розсліду та розв'язання справ в селах, що відстають у виконанні планів хлібозаготівель.

6. Облсудам негайно організувати по 5-10 сесій нарсуда для розв'язання справ в районах, що надто відстають. Ці сесії є в розпорядженні облсуду і він їх використовує для підсилення роботи органів юстиції відсталих районів. Облсудам під особисту відповідальність голови облсуду негайно належно оформити обрання додаткових нарсудів для таких сесій. Додаткові кошти на утримання цих сесій мають відпустити облвиконкоми. Як додаткових нарсудів мобілізувати, погодивши з місцевими органами, колишніх робітників юстиції (постанова керівних органів).
7. Активізуючи боротьбу за хліб, підсиливши увагу одноосібному секторові, органи юстиції повинні притягати до кримінальної відповідальності злісних нездавців хліба, зокрема, одноосібників, а в першу чергу твердоздатчиків. Разом з цим органи юстиції обов'язково повинні забезпечити диференційований підхід до окремих соціальних груп.
8. Судові органи повинні вживати сувору та реальну репресію до тих, що злісно ухиляються виконувати зобов'язання з хліба, в першу чергу до твердоздатчиків. Вживання твердої репресії повинно йти поруч розгорнення широкої масової роботи та мобілізації громадськості навколо цих процесів для підсилення боротьби за хліб.
9. НКЮ категорично вимагає від органів юстиції вживати негайних та рішучих заходів боротьби з розтринькуванням, розкраданням та приховуванням хліба. Судові процеси в цих справах треба ставити з потрібною швидкістю та нещадно карати злочинний елемент з управ колгоспів, застосовуючи постанову ЦВК та РНК СРСР про охорону громадської власності¹⁴⁶ до тих, що розкрадають хліб. Розслід та розв'язання таких справ в суді найбільш за декаду. Органи юстиції повинні рішуче виживати гнилий лібералізм у підході до цих найнебезпечніших явищ як в себе, так і в місцевих органах. Прокуратурам організувати свій актив па розкривання фактів розтринькування та розкрадання хліба в колгоспах. Роботу треба поставити так, щоб жодний такий випадок не залишився без негайного та суворішого реагування.
10. Підкреслюючи, що органи юстиції можуть досягнути належного ефекту своєю роботою лише політизуючи, що досі саме цієї політизації роботи у достатній мірі не було, НКЮ пропонує хлібозаготівельні справи розв'язувати безпосередньо на селі, найширше притягати до розв'язання цих справ увагу колгоспників, середняків та бідняків, використовуючи розв'язання кожної окремої справи для мобілізації громадськості навколо боротьби за хліб. Погодившись з редакцією місцевої преси - найширше висвітлювати характерні хлібозаготівельні справи у пресі.
11. Активно борючись за повне виконання здавцями хліба їхніх зобов'язань, органи юстиції повинні пильно наглядати, щоб повністю додержували революційної законності при проведенні хлібозаготівель, даючи рішучу відсіч перекрутникам лінії партії та уряду.
12. Облсудам та облпрокуратурам забезпечити негайну реалізацію постанови ЦК КП(б)У з 6 листопада ц. р. про негайне звільнення від всіляких мобілізацій прокурорів, суддів та слідчих. Про кожний випадок нереалізації цієї постанови, або дальшої мобілізації, телеграфно повідомляти НКЮ.
13. Зазначаючи, що облсуди і прокуратури майже ігнорують вимоги НКЮ щодо надсилання статистичних відомостей про роботу органів юстиції в справі хлібозаготівель, НКЮ категорично вимагає надіслати потрібні відомості. Відповідальність за надсилання цих відомостей покладається на облпрокурорів та голів облсудів. До 20 листопада надіслати відомості про роботу за час до 5 листопада ц. р.

Харків, 9.XI.32 р.

Заст. наркому юстиції та ГПР (А. Приходько)
Тво зав. оргінстру НКЮ (А. Гарін)
певно:

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 13, спр. 81, арк. 31 зв - 33. Засвідчена копія*. Склограф, прим.

* Документ засвідчений печаткою Управління поправно-трудоустанов.

№ 310
ВИСНОВОК НАРСУДУ ЯМПІЛЬСЬКОГО Р-НУ ПРО ПОКАРАННЯ КЕРІВНИКІВ
ЗА НАСИЛЬНИЦЬКУ РЕКВІЗИЦІЮ ПОСІВНОГО МАТЕРІАЛУ
ТА МАЙНА У СЕЛЯН С. РАТУШ НА ВІННИЧЧИНІ¹⁴⁷

10 листопада 1932 р.

Винувальний висновок по справі № 39
про розвал ратушанського колгоспу "Колос"

Винувачені: 1. Кауль Антон Августович - службовець, арт. зв.- 97-й, 2-га ч. 98-го та 33-й КК; 2. Грабовський Лука Василів - селянин, бідняк, арт. зв. 97-го та 1-ша ч. 98-го КК; 3. Боднар Тодосій Євменієв - був. куркуль, арт. зв. 1-ша ч. 100-го та 2-га ч. 98-го і 164-го КК; 4. Безпалько Михайло Григорович - селянин, середняк, арт. зв. 1-ша ч. 100-го та 2-га ч. 98-го КК; 5. Рудий Григир Антонович - селянин, бідняк, арт. зв. 1-ша ч. 100-го та 2-га ч. 98-го КК; 6. Гуменний Федір Маркович - селянин, середняк, арт. зв. 1-ша ч. 100-го та 2-га ч. 98-го КК; 7. Мацарук Василь Іванович - селянин, середняк, арт. зв. 1-ша ч. 100-го та 2-га ч. 98-го КК.

3.X біжучого року в газеті "Наддністрянський колективіст" було вміщено нотатку про викривлення по с. Ратушу під час проведення осінньої сівби. З приводу цього було заведено слідсправу й проведеним по справі попереднім слідством виявлено, що значна частина членів ратушанського колгоспу "Колос" в 1931- 1932 рр. мала неуспільнений озимий посів. Урожаю цього посіву належало здати для засіву площі озимини на 1933 р. посівматеріал, але надходив він до комори колгоспу надто кволо. Колгоспом було утворено бригаду під керівництвом голови правління Боднаря й ця бригада почала вилучати посівматеріал у осіб, що його не здавали добровільно-примусовим порядком. Примусово вилучався цією бригадою посівматеріал не лише у колгоспників, а і у осіб, що з колгоспу вже були виключені раніше (і земля яких за статутом залишалася в колгоспі). Всього було вилучено таким порядком (примусово) посівматеріал з 34 осіб, серед них середняків 26 та бідняків 8. З цих 34 11, що вже виключені були з колгоспу. Якщо при: обшукові бригада не знаходила посівного матеріалу, то вона вилучала і борошно, навіть останні пуд-півтора. Всього вилучено було муку у 12 господарств.

Особи, в яких вилучалися посівний матеріал та борошно, вперто не видавали його та вчиняли опір, який супроводжувався "гвалтом" (з боку осіб, у яких вилучалося хліб) та брудною лайкою і побоями з боку представників бригади. Зокрема було побито гр. Пилявську, Блоху Афію, які чинили впертий опір бригаді. Гр. Боднаря Тараса (син якого

з'являється червоним командиром), темного на очі, члени бригади Мацарук та Слободян кілька разів штурляли так, що він падав на землю.

Після такої "мобілізації" посівного матеріалу в райустанови (прокуратуру, РСІ, РВК) стали з'являтися делегації зі скаргами на вчинки бригада. В село виїхав прокурор, і на місці дав розпорядження повернути посівматеріал особам, які були виключені з колгоспу, і у яких все ж таки його забрали. Це розпорядження було виконано, але через кілька днів після цього (за установкою голови РПС) знову та ж сама бригада забрала посівматеріал у тих, кому він був повернений.

Під час проведення слідства було виявлено, що ратушанський колгосп "Колос" стоїть напередодні повного розвалу. На 1.X до правління було подано 100 заяв про вихід з колгоспу, 80 з них лежали без руху не розглянутими понад три місяці. З подавших заяви зовсім на роботу не виходило 30 чоловік, 50 чоловік мало до 20 трудоднів за весь рік роботи в колгоспі. Завдяки цьому колгосп поніс надто великі збитки: пропало із-за необробітку 140 га сої, 80 га кукурудзи, 5 га цукрового буряка та ін. Навесні пало кільканадцять коней. В кролятнику загинуло 67 кролів (а всього їх є 134). На птахофермі пало 998 курчат з загальної кількості 1487. Під час же проведення осінньої сівби працювали в колгоспі лише окремі одиниці. Цукровий буряк зовсім не копався. Щодня простоювала більша половина коней, тому що колгоспники до них не виходили. Взагалі всі роботи в колгоспі майже припинилися.

При з'ясуванні дійсних причин такого стану колгоспу було виявлено, що коріння таких причин лежать ще в проведенні хлібозаготівельної кампанії 1931 р. Так, хлібозаготівельна кампанія 1931 р. проходила надто кволо. Для пожвавлення темпів, уповноважений РВК та РПК Кауль (постійне місце роботи якого було керуючий Ямпільською райфілією Заготзерно та в минулому помпрокурора) та голова сільради Грабовський стали на шлях викривлень - голого адміністрування. В кожній хаті села по 3-4 рази робилися обшуки. За наказом цих же осіб в селі робилися поголовні описи всього, в тому числі й хатнього майна нездатчиків, незалежно від їх соцстану. Навіть був такий випадок: член сільради Слободян Левонтій, описуючи контрактанта, не описав ложки і відра, й за це уповноважений Кауль сварив його. За наказом уповноваженого Кауля, голови сільради Грабовського та голови колгоспу Боднаря при описі майна контрактантів описуємим заявляли: "Що це ви такі злостні, і хлібозаготівлі не здаєте, і в колгосп не йдете. Якщо не підете в колгосп, то все майно ваше буде продано, а вас викинуть з хати на сніг". У виконання цих погроз у 12 контрактантів, що не подавали заяв про вступ до колгоспу, за невиконання хлібозаготівлі було вилучено майно. 7 з них виселено з хати. Серед описуємих були й бідняки.

Внаслідок такого адміністрування до колгоспу надійшло зимою 1931/1932 рр. коло ста заяв про вступ. Керівники села на чолі з уповноваженим вели послідовно лінію викривлення, і всіх осіб, що заяви подавали в колгосп, приймали незалежно від їх соцстану, виконання ними хлібозаготівлі, не дивлячись на те, що вступаючі до колгоспу не вносять ні фуражу, ні посівматеріалів, ні вступних внесків. Це призвело до того, що навесні вся земля (і та, що їх усуспільнили внов вступивші) засівалася лише тим посівматеріалом, що був приготовлений старими колгоспниками. Коні (в тому числі і усуспільнені новими колгоспниками) годувалися фуражем старих колгоспників. З фонду громадського харчування, створеного старими колгоспниками, харчувалися і нові колгоспники. І, крім того, що це підірвало господарську міць колгоспу (падій коней, кролів, курей за відсутністю кормів), ще й породило антагонізм між старими і новими колгоспниками.

Поруч з цими викривленнями уповноважений РВК Кауль, голова сільради Грабовський, голова правління колгоспу Боднар та члени правління колгоспу - Безпалько, Гуменний, Слободян, Олійник - чинили різні зловживання та систематично пиячили. Так, виявлено, що

у 21 селянина було забрано майно за несплату податків та невиконання хлібозаготівлі, але для реалізації в кооперативну крамницю було передано майно лише двох господарств і то не все, і заприбутковано по касі сільради лише гроші в сумі 424 крб., виручені кооперативом за це майно. Останнє ж було розібрано "активістами" села. Найкращі ж речі взагалі щезали невідомо куди. Виявлено, що Грабовський, бувший голова сільради, приїхав в Ратуш восени 1931 р. одною підводою, а навесні 1932 р. виїжджаючи з Ратуша, вивіз 5 підвід різного майна. Випадково виявлено (частково), що він привласнив кілька корит, кожух, софку, костюм шерстяний, кільканадцять пилок, діжку бринзи тощо. Боднар привласнив одягло, подушки, пилки тощо. Виявлено, що Кауль з Ратуша вночі привозив півмітка якогось одягу. Крім того, спекулюючи па хлібних труднощах в с Ратуші, Кауль примусив гр. Бурковську віддати йому кровать, за що дав їй 5 пуд. кукурудзи, з його слів "сухої, бо з мірчука". Крам, що прибував до колгоспу на стимулювання різних робіт, ніколи колгоспники не отримували, а цей крам розподілявся між членами правління. Навесні, в допомогу колгоспу для громадського харчування (бо колгоспники, що виходили на роботу, харчувалися лише галушками з сої), було надіслано кільканадцять пудів кукурудзи та неодноразово надходили оселедці. Але цю кукурудзу голова колгоспу Боднар розподіляв між членами правління, а на громадське харчування нічого з неї не попало. Оселедці ж в більшості поїли члени правління під час спільних п'янок.

Правління ратушанського колгоспу минулої весни вчинило розтрату мірчука в млині, а потім симулювало його пограбування. Після пограбування зав. млином Олійник та Боднар неодноразово продавали муку в м. Томашполі та в селі.

Весь склад правління (Боднар, Олійник, Слободян, Безпалько, Маца-рук, Рудий та Гуменний) вкупі з головою сільради Грабовським та уповноваженим РВК Каулем систематично пиячили, справами ж колгоспу ніхто не керував. Навіть уповноважений з Ямполья привозив в Ратуш бочонок вина. Голова правління Боднар в п'яному вигляді одного зимового вечора вкупі з Рудим, Олійником з'явився в хату до гр. Гуменної Юхими та намагався її згвалтувати. В п'яному ж вигляді Боднар та інші члени правління з'являлись на поле колгоспу, в канцелярію тощо. Уповноважений Кауль в п'яному вигляді часто мерзив селян брудною лайкою і одного разу, розсердившись на комсомольця Стояна, так сильно штурнув ним, що він упав на землю і сильно забився.

Послідовно ігноруючи шляхи масово-роз'яснюючої роботи, притримуючись системи залякування селян, з початку 1932 р. Грабовський та Боднар симулювали терористичний акт (самі вчинили постріл в приміщенні сільради, а заявили, що в них стріляли куркулі й указали на певну особу, яку, буцім, підозрювали у вчиненні замаху). Навколо цього піднесли в районі великий галас. По виявленню справжнього стану Боднара та Грабовського було віддано під суд за 90-м арт. КК та засуджено до позбавлення волі умовно.

Внаслідок наведених викривлень, зловживань та злочинної бездіяльності правління колгоспу, зокрема, суцільної п'янки їх під час самих гарячих польових робіт в колгоспі - останній майже розклався, прийшов до стану, що був вище описаний. Характерно, що всі заяви про виключення з колгоспу були подані колгоспниками, що вступили до колгоспу взимку 1931/32 рр.

Проведеним по справі слідством виявлено, що керівниками цих викривлень з'являлися особи, чужді політиці партії та взагалі радвлади. Так, голова колгоспу Боднар до [19]26 р. мав патент як співвласник олійні. Член правління Гуменний до революції був прапорщиком царської армії, а зараз "вичищений" з радапарату по 1-й категорії за систематичну п'янку та зв'язок з антирадянським елементом. Уповноважений РВК та РПК Кауль зараз виключений з

партії як чужий елемент, що скрив при вступі в партію свою участь и банді, та те, що був раніше торгівцем та секретарем церковної ради.

На підставі наведеного громадян:

1. Кауля Антона Августиновича, 34 років, уроженця Бесарабії, бувшого торгівця, який, будучи уповноваженим РВК та РПК по с Ратушу, зловживав своїм службовим станом з корисливою метою, перевищував свої службові повноваження, яке перевищення висловлювалося в образливій та болісній для потерпілих формі, недбайливо ставившегося до своїх обов'язків уповноваженого, які злочини передбачено арт. 97-м, ч. 2-га, 98-м та 99-м КК.
2. Грабовського Луку Васильовича, 25 років, селянина, бідняка, члена КП(б)У, раніше судимого за 90-м арт. КК й засудженого до позбавлення волі умовно, який, будучи головою Ратушанської сільради, зловживавшего з корисливою метою своїм службовим станом та перевищувавшего свої службові повноваження, що передбачено арт. 97-м та 1-ю ч. 98-го [арт.].
3. Боднара Тодосія Євменієвого, 23 років, бувшого куркуля, раніше судимого за 90-м арт. КК й засудженого до позбавлення волі умовно, який, будучи головою правління ратушанського колгоспу "Колос", зловживав своїм службовим станом, бездіяльничав, що призвело до повного розвалу колгоспу, та перевищував свої службові повноваження, яке перевищення висловлювалось в образливій та болісній для потерпілих формі, вчинившого замах на згвалтування, що передбачено 1-ю ч. арт: 100-го, 2-ю ч. 98-го та 16-164-го КК.
4. Рудого Григора Антоновича, 45 років, селянина-бідняка, який, будучи членом правління ратушанського колгоспу, бездіяльничав та систематично пиячив, що призвело колгосп до повного розвалу, та перевищував свої службові повноваження, яке перевищення висловлювалось в образливій та болісній для потерпілих формі, що передбачено 1-ю ч. арт. 100-го та 2-го ч. 98-го КК.
5. Безпалька Михайла Григоровича, 29 років, селянина-середняка, який, будучи членом правління ратушанського колгоспу, бездіяльничав, систематично пиячив, що призвело колгосп до повного розвалу, та будучи членом бригади по вилученню посівматеріалу, перевищував свої службові повноваження, яке перевищення висловлювалось в образливій та болісній для потерпілих формі, що передбачено 1-ю ч. арт. 100-го та 2-ю ч. 98-го КК.
6. Мацарука Василя Іванового, 27 років, селянина, середняка, який, будучи членом правління ратушанського колгоспу та один час (з травня по серпень) головою ратушанської сільради, бездіяльничав та систематично пиячив, що призвело колгосп до повного розвалу, та перевищував свої службові повноваження, яке перевищення висловлювалось в образливій та болісній для потерпілих формі, що передбачено 1-ю ч. арт. 100-го, та 2-ю ч. 98-го КК.
7. Гуменного Федора Марковича, 48 років, селянина, середняка, який, будучи членом правління ратушанського колгоспу, бездіяльничав та систематично пиячив, що призвело колгосп до повного розвалу, який злочин передбачено 1-ю ч. арт. 100-го КК.

Віддати під суд нарсуду Ямпільського р-ну, для чого справу виконання вимог 204-го арт. КПК скерувати прокурору Ямпільської дільниці¹⁴⁸.

м. Ямпіль-Подільський
10.XI. 1932 р.

Нарслідчий Ямпільського р-ну *Танасевич*

Звірка

1. Винувачені Слободян та Олійник від слідства ухилились й відносно них оголошено розшук.
2. Винувачені Боднар, Гуменний, Мацарук та Безпалько утримують ся під вартою. Перший з 5.Х, а останній - з 25.Х. 1932 р.
3. Річдоків по справі немає.

Нарслідчий *Танасевич*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 117, арк. 541-544. Засвідчена копія.

№ 311
ПОСТАНОВА І ІНСТРУКЦІЯ РАДНАРКОМУ УСРР ПРО ЗАСТОСУВАННЯ
РЕПРЕСІЙ
ДО ОДНООСІБНИКІВ ЗА НЕЗДАЧУ ХЛІБА ПІД ЧАС ГОЛОДНЕЧІ

11 листопада 1932 р.

Постанова Ради Народних Комісарів УСРР
"Про організацію хлібозаготівель в одноосібному секторі"

Рада Народних Комісарів УСРР ухвалює:

1. Затвердити нижченаведену інструкцію про організацію хлібозаготівель в одноосібному секторі.
2. Доручити районним виконавчим комітетам забезпечити негайне проведення в життя цієї інструкції, вживши заходів до широкого ознайомлення й правильного її роз'яснення.
3. Наркомюсту, на підставі цієї інструкції, протягом доби видати й надіслати своєю лінією на місця відповідні роз'яснення про порядок її затвердження¹⁴⁹.

11 листопада 1932 р.

Заст. Голови РНК УСРР *О. Сербиченко*
Т. в. о. керівничого справ РНК УСРР *А. Блеєр*

Оголошенню в пресі не підлягає

Інструкція
про організацію хлібозаготівель в одноосібному секторі.

Щоб забезпечити безумовне виконання плану хлібозаготівель в одноосібному секторі, сільрадам додержувати такий порядок:

1. Насамперед треба домогтися швидкого виконання плану всіма членами сільрад (одноосібниками) і членами комісій сприяння хлібозаготівлям і куткових комісій. Тих, що не виконують своїх зобов'язань, виключити зі складу сільради, з комісій сприяння, з членів управ сільрад тощо і застосовувати до них репресій, як до злісних нездавачів.

2. До одноосібників, які мають виконати даний їм план, але злісно ухиляються від виконання планів хлібоздавання та саботують хлібозаготівлі, треба негайно застосувати репресій, насамперед безспірне стягнення хліба, відповідно до договору контрактації з одночасним притягненням за потрібних випадків до судової відповідальності. (Арт. 5. Постанови ВУЦВК та РНК УСРР з 5 березня 1930 р. "Про порядок, як земельні громади мають укладати й виконувати договори про контрактацію с. г. продукції". Зб. Зак. УСРР, 1930 р. № 8, арт. 89).

3. До одноосібників, що злісно не виконують плану хлібозаготівель, та про яких сільраді відомо, що вони продавали хліб за спекулятивними цінами на ринку, - додатково до заходів безспірного стягнення застосовувати штраф розмірами риночної вартості незданого хліба (без звільнення від зобов'язання здати хліб). (Стосовно до постанови ВУЦВК та РНК УСРР з 3 липня 1929 р. "Про поширення прав місцевих рад щодо сприяння виконанню загальнодержавних завдань і планів". Зб. Зак., 1929 р., № 18, арт. 153).

Штрафи накладають та стягають за постановами сільради та уповноваженого РВК з наступним затвердженням від райвиконкому.

4. Щодо тих одноосібників, про яких доведено, що вони не тільки злісно ухиляються від виконання планів хлібозаготівель, але й проводять пряму підривну роботу проти хлібозаготівель, - припускати позбавлення їх земельних наділів, в тім числі й садибної землі, з виселенням цих господарств поза межі району, а найактивніших, що найбільше шкодять хлібозаготівлям - поза межі області. В цій справі сільрада ухвалює постанову, що набирає чинності після затвердження від райвиконкому, а в частині, що стосується виселення - після затвердження від обласних органів. (Стосовно до п. 6 постанови ВУЦВК та РНК УСРР з 15 березня 1930 р. "Про порядок, як земельні громади мають укладати й виконувати договори про контрактацію с. г. продукції". Зб. Зак. УСРР, 1930 р., № 8, арт. 89).

5. До господарств, що в них виявлено закопаний в ямах хліб, за навмисне псування хліба, що рівнозначно шкідництву, треба застосовувати суворі судові репресії. Найзлішніших слід виселювати поза межі району та області.

6. Органи суду та прокуратури повинні розглядати позачергово судові справи з хлібозаготівель і закінчувати судовий розгляд протягом 5-8 днів з моменту порушення справи у виїзних сесіях нарсудів на місці, безпосередньо в селі. Застосування судових репресій проводити диференційовано до окремих соціальних груп, застосовуючи особливо суворі заходи до злісних куркулів, спекулянтів-перекупників. Кожну судову справу слід ретельно перевіряти. Судовий розгляд справ і ухвали суду треба супроводжувати широким розгортанням масової роботи (повідомлення на загальних і куткових зборах, висвітлення в районній та стінній газетах та ін.) та мобілізацією громадськості навколо цих прикладів, щоб посилити хлібозаготівлі.

7. Всім одноосібним господарствам, що ухиляються від виконання плану хлібозаготівель, треба негайно припинити відпуск промтоварів аж до повного виконання ними хлібозаготівель. Списки таких одноосібників треба вивісити в крамницях сільСТ, держторговлі й громадських організаціях села. Треба додатково пояснити всім одноосібникам - якщо не буде забезпечено сумлінну та акуратну здачу хліба, всі товари буде

з цих сіл перекинено до тих сіл, де одноосібники і колгоспники сумлінно виконують свої зобов'язання щодо хлібозаготівель.

8. В районах, де контракція не проводили (райони технічних культур), і де плани хлібозаготівель прийнято порядком самозобов'язань, треба поруч широкої масової роботи застосовувати перелічені репресії такою ж мірою, як і до контрактантів. Самозобов'язання треба розглядати так само, як і зобов'язання з контракції.

9. Одночасно до одноосібних господарств, які ухиляються від своїх зобов'язань щодо здачі хліба, треба рішуче посилити роботу коло стягнення обов'язкових грошових платежів, як то сільгосподаток, держстрахування, самообкладання, платежі з с/г кредиту тощо, застосовуючи в потрібних випадках заходи безспірного стягнення.

10. Всі зазначені в цій інструкції заходи, запроваджувані зі всією твердістю до тих, що злісно ухиляються від здачі (продажу) хліба, і до тих, хто підриває хлібозаготівлі, не повинні проте аж ніяк набирати характеру масових огульних репресій, масових трусів та ін.

Ці заходи треба застосовувати диференційовано до кожного окремого одноосібного господарства після ретельної перевірки справжнього стану, враховуючи соціальне обличчя кожного, що його притягується до відповідальності, а також твердо переконавшись у тому, що притягнений має або мав змогу виконати наданий йому план хлібозаготівель. Всі ці заходи в кожному окремому випадку треба сполучати з широким розгортанням організаційно-масової роботи, мобілізуючи всі одноосібні господарства на якнайскоріше виконання плану хлібозаготівель, порівнюючи сумлінні господарства з господарствами такої ж спроможності - злісних нездавачів тощо.

До організаційно-масової роботи серед одноосібників треба залучити колгоспний актив і широкі маси колгоспників, особливо з тих колгоспів, що вже виконали, або закінчують виконання плану хлібозаготівель.

11. Щоб рішуче подолати опір куркульських господарств хлібозаготівлям, в усіх випадках невиконання ними твердого завдання хлібоздачі, треба негайно застосовувати найжорстокіші та найсуворіші з перелічених тут заходів, в тому числі продаж усього майна, арешт і виселення за межі області.

Т. в. о. керівничого справ Ради народних комісарів УСРР *А. Блеср*

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 13, спр. 81, арк 34. Друк. прим.

№ 312

З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ ШУЛЬГІНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ СТАРОБІЛЬСЬКОГО Р-НУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛ. ПРО РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ ЩОДО СЕЛЯН-ОДНООСІБНИКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

18 листопада 1932 р.

СЛУХАЛИ: 1. Про застосування адмінзаходів до громадян, що уперто не виконують контракційних умов по здачі "продажу" зернохліба державі (доп. тов. Пристінський).

УХВАЛИЛИ: Заслухавши інформацію тов. Пристінського про хід виконання хлібозаготівки по одноосібному сектору, президія відмічає, що темпи виконання плану хлібозаготівки зовсім не забезпечують повного виконання плану в установленій строк. Окремі контрактанти, як-то: член сільради Білаглевський Панас Іванович; Шевченко Петро Савич та Трощій Іван Романович, які мають повну змогу використати контрактаційні умови, злісно ухиляються від виконання планів хлібоздавання та саботують хлібозаготівлі.

1. Білашевського Панаса Івановича за саботаж хлібозаготівлі та нездачу державі зернохліба виключити зі складу членів сільради. Одночасно накладити штраф за розрахунком незданого ним жита в кількості 2 ц 60 пуд. по риночній ціні 300 крб. за центнер, а разом 780 крб.
2. Шевченко Петро Савич не здав 5 ц 45 кг жита, накладити штраф 1635 крб.
3. Трощій Іван Романович не здав 4 ц 17 [кг] жита, накладити штраф 1251 крб.

Ще гірше саботують заможні господарства, яким доведено тверде завдання, а вони і ще й досі не виконали, а саме: Григор'єва Векла, якій було дано тверде завдання в кількості 7 ц 50 [кг], а виконала лише 3 ц. Пізнік Христя - дано завдання 7 ц 25 [кг], не виконала нічого. Накласти адмінштраф на Григор'єву Веклу 1350 крб., [на] Пізнік Христю - 2175 крб., яким запропонувати протягом 24 год. сплатити штраф та виконати своє завдання. В разі невиконання відчудити все майно, позбавити права користування садибою й польовою землею й майно продати завтра. Контрактантам Білашевському П. І., Шевченку П. С., Трощій І. Р. востаннє пропонувати виконати контрактаційні зобов'язання, в разі невиконання після того, як затвердить цю постанову РВК, стягти штрафи. Прохати РВК затвердити цю постанову.

Голова *Пристінський*
Секретар *Костир*

Держархів Луганської області, ф. Р-1202, оп. 1, спр. 47, арк. 135-136. Оригінал. Рукопис.

№ 313
ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР
"ПРО ЗАХОДИ ДО ПОСИЛЕННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ"

20 листопада 1932 р.

Щоб безумовно виконати зменшений план хлібозаготівлі, зобов'язати облвиконкоми та райвиконкоми в своїй роботі керуватися такими настановами:

1. Цілковите виконання плану хлібозаготівель закінчити до 1 січня 1933 р. та утворення насіннєвих фондів - до 15 січня 1933 р.
2. Заборонити будь-яке витрачання всіх натуральних фондів, утворених в колгоспах, які незадовільно виконують плани хлібозаготівель.
3. Зобов'язати РВК негайно організувати найсуворішу перевірку наявних фондів у колгоспах, які незадовільно виконують хлібозаготівлі, фактичних розмірів цих фондів і місць зберігання, а також настановити у всіх колгоспах відповідальних осіб за належне зберігання цих фондів.

4. Надати РВК право перераховувати до фонду хлібозаготівель всі натуральні фонди, що утворені в колгоспах, які незадовільно виконують плани хлібозаготівель. Застосувати цей пункт в частині насінневих фондів дозволяється з попередньої санкції облвиконкому до кожного окремого колгоспу.
5. З оголошенням цієї постанови припинити видачу будь-яких натуральних авансів по всіх колгоспах, що незадовільно виконують плани хлібозаготівель.
6. Колгоспи, які незадовільно виконують плани хлібозаготівель та які видали натураванси хліба за трудовими, порядком громадського харчування, а також у формі всіляких "озадків", "послідів", "виходів" тощо понад встановлені норми (15 % від фактичного обмолоту), повинні негайно організувати повернення незаконно розданого хліба з тим, щоб спрямувати його на виконання плану хлібозаготівель. Зобов'язати облвиконкоми та райвиконкоми притягати голів управ таких колгоспів до суворої відповідальності за розтрату колгоспного хліба. Вилучення незаконно розданого та одержаного хліба треба в першу чергу провести у членів управ колгоспу, адміністративно-службового персоналу, рахівників, полеводів, комірників, тощо.
7. Зобов'язати РВК негайно організувати вилучення в окремих колгоспників та одноосібників хліба, розкраденого в колгоспах та радгоспах під час збирання, молотьби, перевозу хліба до комор, на зсиппункти тощо. Причому вилучати хліб треба в першу чергу у всіляких ледарів, рвачів, що не мають трудових, але мають запаси хліба. Здійснюючи ці заходи, РВК повинні опиратись на колгоспників-ударників та передовиків, що в усіх с/г кампаніях - на полі, в молотьбі та інших колгоспних роботах виявили себе, як борці за соціалістичну перебудову села та організаційно-господарське зміцнення колгоспів.
8. Притягати до суду на підставі постанови ЦВК та РНК СРСР з 7 серпня 1932 р. "Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації та про зміцнення громадської (соціалістичної) власності", як розкрадачів державного та громадського майна бухгалтерів, рахівників, комірників, завгоспів, вагарів, що затаюють хліб від обліку, складають брехливі облікові відомості, щоб полегшити розтринькування та крадіжки, щоб зірвати виконання плану хлібозаготівель та інші державні зобов'язання.
9. До колгоспів, що припустили розкрадання колгоспного хліба і злісно зривають план хлібозаготівель, застосувати натуральних штрафів порядком додаткового завдання з м'ясозаготівель розміром 15-місячної норми здавання даним колгоспом м'яса як усупільненої худоби, так і худоби колгоспників.
- Райвиконкоми застосовують цих штрафів з попереднього дозволу кожного окремого випадку облвиконкому. Розмір штрафів (в межах 15-місячної норми м'ясоздавання) і термін сплати цих штрафів РВК встановлює відповідно до господарського стану кожного окремого колгоспу. Накладання штрафів не звільняє колгосп від виконання повнотою встановленого плану хлібозаготівель.
- Дозволити РВК у випадках, коли колгоспи вживають справжніх заходів для забезпечення виконання плану хлібозаготівель на встановлені терміни, ці штрафи скасовувати. Скасовувати ці штрафи можна з попереднього дозволу облвиконкому.
10. РНК УСРР застерігає РВК, сільради та місцевих працівників при застосуванні цієї постанови, особливо в частині накладання натуральних штрафів та інших репресій, проти підмінювання масової роботи в боротьбі за хліб голим адмініструванням.

Застосування цих заходів треба щільно пов'язати з широким розгортанням масової політично-виховної роботи серед колгоспників і спрямувати на організаційно-господарське зміцнення колгоспів.

Завдання натуральних штрафів та інших репресивних заходів - є забезпечити виконання повнотою хлібозаготівельних планів.

Голова Ради народних комісарів УСРР *В. Чубар*
Керівничий справ Ради народних комісарів УСРР *В. Легкий*

Вісті ВУЦВК - 1932.- 21 листоп.

№ 314
ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР
"ПРО ОДНОРАЗОВИЙ ПОДАТОК НА ОДНООСІБНІ ГОСПОДАРСТВА"

21 листопада 1932 р.

Рада народних комісарів УСРР ухвалює:

1. Провести на території УСРР одноразовий податок на одноосібні селянські господарства відповідно до постанови ЦВК і РНК Союзу РСР¹⁵⁰.
2. Доручити РНК АМСРР та облвиконкомам особливу увагу звернути на виконання арт. 5-го і 6-го постанови ЦВК і РНК СРСР про підвищення податку аж до подвоєння одноосібним господарствам, що злісно не виконують державних заготівель та на звільнення від податку, повнотою і частково, тих господарств, що акуратно виконали зобов'язання щодо грошових платежів і планів державних заготівель.
3. Доручити РНК АМСРР та облвиконкомам:
 - а) протягом 2 днів встановити ставки податку для районів, виходячи з економічних особливостей та умов кожного району;
 - б) забезпечити закінчення нарахування податку та повідомлення платників не пізніше 5 грудня;
 - в) повнотою одержати податок до 31 грудня по всіх районах і встановити відповідні терміни сплати податку;
 - г) забезпечити постійний систематичний контроль за класовим веденням податку.

Харків. 21.XI.32 р.

Заст. голови Ради народних комісарів УСРР *О. Сербиченко*
Керівничий справ Ради народних комісарів УСРР *В. Легкий*

Вісті ВУЦВК.- 1932.- 22 листоп.

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ НАРКОМІОСТУ УСРР ПРОКУРОРАМ НА МІСЦЯХ
ПРО РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

25 листопада 1932 р.

Негайно

До всіх прокурорів
"Про заходи до посилення хлібозаготівель"

20 листопада ц. р. РНК УСРР ухвалила постанову "Про заходи до посилення хлібозаготівель" ("Вісті" від 21.XI)¹⁵¹. На розвиток й виконання цієї постанови НКЮ пояснює:

1. В питанні заборони витратити всі натуральні фонди в колгоспах, які незадовільно виконують плани хлібозаготівель, прокуратури повинні:

а) встановити нагляд за тим, щоб РВК негайно провели перевірку наявних фондів у цих колгоспах, щоб в цій роботі не було жодних затримок і основне, щоб перевірка була найсуворішою - в розумінні правильності відомостей про фактичні розміри цих фондів; б) виявляти випадки витрачання цих фондів, винних негайно притягати до кримінальної "відповідальності як за розтрата, як за розтринькування громадської власності; в) виявляючи випадки несвоєчасної або неправильної перевірки фондів у колгоспах, що незадовільно виконують хлібозаготівлі, винних теж притягати до кримінальної відповідальності.

2. В питанні повернення незаконно розданого хліба й вилучення у окремих колгоспників та одноосібників розкраденого хліба - пояснюється: а) в цій роботі треба обов'язково спиратися на кращих колгоспників-ударників, вживаючи всіх заходів до того, щоб без масових трусів й адміністрування на основі самоперевірки досягти ефекта як щодо кількості виявленого й поверненого хліба, так і у виявленні фактичних зривачів з керівництва колгоспами й ледарів та рвачів, що хоча не мають трудоднів, проте мають запаси хліба; б) треба найширше поставити й використати агентурні можливості з тим, щоб найбільше запобігти зайвих дій, які не дають жодних наслідків; в) в окремих випадках виявлення великої кількості хліба, злісного переховування його та ін., що свідчить про розтринькування чи покрадання цього хліба, треба, окрім вилучення хліба, порушувати кримінальні справи й притягати винних до найсуворішої відповідальності.

3. В ряді колгоспів та радгоспів бухгалтера, рахівники, завгоспи, вагарі, діючи заздалегідь накресленим шляхом, для утворення належного ґрунту для розтринькування та крадіжок хліба, затаюють його від повного обліку, складають брехливі зведення й відомості й цим зривають виконання плану хлібозаготівель.

У зв'язку з заходами до перевірки натуральних фондів, безумовно буде встановлено такі випадки. Прокуратури повинні вжити всіх заходів, щоб розкривати цей вид злочину й притягати винних до кримінальної відповідальності за законом з 7.VIII. 1932 р. за розтринькування та розкрадання громадської власності.

4. У питанні застосування натуральних штрафів і перерахування насінневих фондів до хлібозаготівель прокуратури повинні стежити, щоб ці штрафування не набули масового характеру й щоб в кожному окремому випадкові на це була відповідна санкція облвиконкому.

НКЮ знову підкреслює, що основною роботою органів юстиції в даний момент є боротьба за хліб, а тому органи юстиції, і зокрема прокуратури, зобов'язуються за всяку ціну: а) забезпечити найскоріше проходження цих справ (три дні); б) забезпечити найефективнішу репресію в цих справах з тим, щоб вона дійсно могла дати перелам і рішуче усунути всі елементи, що зривають виконання плану хлібозаготівель.

м. Харків

Заступник Наркомюстиції та Генерального прокурора республіки
А. Приходько

ЦДАЖР України, ф. 8, оп. 15, спр. 18665, арк. 1-2. Оригінал.

№ 316
З ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "ВІСТІ ВУЦВК"
ПРО КРИТИКУ КОМУНІСТІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

27 листопада 1932 р.

Листопад - вирішний місяць хлібозаготівель

Викрити, розтрити, вигнати геть з лав партії
підсобників класового ворога. Геть!

Колгоспи Снігурівського р-ну (Одеська обл.), що закінчили молотити, здебільше припинили продавати хліб державі. Голова артiлі "12-річчя Жовтня" член партії Яловенко заявив, що він зниження плану не потребує, бо однаково "хліба не здаватиме державі". У Карпівській сільраді комуністи з артiлі "Третій вирішальний" категорично відмовились виконувати план. В організаціях Снігурівського р-ну маємо таких комуністів, як Григорій Скок (бригадир), що служив у Григор'єва, його брат (член управи артiлі), що добровільно служив у Петлюри.

"Я краще кину партквитка, а хліба не возитиму" - заявляє комуніст Бабенко, голова артiлі "Хлібороб" (Солонянський р-н). Комуніст Віскорка одверто закликає не здавати хліба. Голова артiлі "Світле життя" Манько заборонив далі перемолочувати соломі, бо "все рівно примусять цей хліб відвантажувати на елеватор".

Вісті ВУЦВК.- 1932, 27 листоп.

№ 317
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БЕРДЯНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ ПРО ВИЛУЧЕННЯ В РАХУНОК ХЛІБОЗАГОТІВЛІ
РЕЗЕРВНИХ ХЛІБНИХ ФОНДІВ КОЛГОСПІВ

30 листопада 1932 р.

3. СЛУХАЛИ: Про стан хлібозаготівлі (доп. тов. Палій).

3. УХВАЛИЛИ: 1. По колгоспах, що не виконали плану хлібозаготівель та утворили різні фонди, як то конярські та ін. в кількості 1,135 ц повернути на хлібозаготівлю. Запропонувати всім сільрадам та уповноваженим по колгоспам виявлені фонди негайно здати в хлібозаготівлю за винятком посівного та вчительського. Зокрема доручити т. Астахову, Гриценкові подати протягом доби на розглядання питання про фонди для свинарських ферм, визначивши для них мінімальні потреби.

2. Виявлені аванси, видані понад 15 % по колгоспах [ім.] Будьонного, "Пролетар", "Більшовицька зірка" (Миколаївської сільради); "Червона зірка", "Комінтерн" (Єлисеївської сільради); [ім.] Франка (Ан дріївської сільради); "Хвиля революції" Успенівської сільради); [ім.] Будьонного (Лозанівської сільради) - негайно повернути в хлібозаготівлю.

Організацію повернення авансів, що їх видано понад 15 %, доручити головам сільрад та уповноваженим при колгоспах, повідомивши РВК прізвища винних у видачі.

3. Дотерміново стягнути фінансову заборгованість по колгоспах, що їх занесено на "чорну дошку":

а) протягом 5 діб стягнути" заборгованість на 100 % з таких колгоспів:

"Червоний стяг" Ногайської сільради - 430 крб.
"Комінтерн" Єлисеївської сільради - 2269 крб.
"7 років без Леніна" Єлисаветинської сільради - 542 крб.
"Червоне поле" Деревецької сільради - 1783 крб.
"Червоний колос" Борисівської сільради - 237 крб.
"Радстеп" Борисівської сільради - 1430 крб.
"Нове життя" -"-2735 крб.;

б) протягом 10 діб стягнути заборгованість на 50 % з таких колгоспів:

[ім.] Шевченка Новоолексіївської сільради - 2000 крб.
[ім.] Котовського Новоспасівської сільради - 8000 крб.
"Червоний борець" Старопетровської сільради - 3500 крб.
[ім.] Франка Андріївської сільради - 3800 крб.
Комуна [ім.] Ілліча Деревецької сільради - 20 000 крб.
"Широка долина" Деревецької сільради - 4000 крб.
"3-й рік п'ятирічки". Деревецької сільради - 8000 крб.

Оплату цієї заборгованості провести в першу чергу коштами біжучих рахунків та фінансових можливостей цих колгоспів, та в другу чергу шляхом примусового стягнення. Для проведення цієї роботи надіслати тов. Коваленка в колгоспи Деревецької сільради, тов. Горлова - в колгоспи Борисівської, Ногайської та Новоолексіївської сільрад та тов. Горного в решту колгоспів. Зазначеним товаришам при потребі продати майно для сплати боргів, справу з'ясувати...*

4. Зазнати за потрібне накласти натурштраф м'ясом в розмірі 25 % 15-місячного завдання¹⁵² на колгоспи, що їх занесено на "чорну дошку" та злісно не виконують хлібозаготівлі, розклавши це завдання на колгоспників цих колгоспів, а саме: артіль [ім.] Франка Андріївської сільради та артіль "7 років без Леніна" Єлисаветівської сільради. Термін стягнення штрафу визначити 10 діб, поставити це питання на ствердження перед облвиконкомом.

5. Визнати за необхідне провести перевірку та вилучення контрреволюційних елементів в колгоспах "Червоний Борець" Старопетрівської сільради, [ім.] Франка Андріївської сільради та "Радстеп" Борисівської сільради. Перевірку доручити провести тов. Шляніну - РСІ.

6. Шляніну та Берману переглянути характеристику на рахівників, які надані з місць. Райвиконкому замінити негідних, або неблагонадійних (за соцстаном) рахівників, в першу чергу тих, що за ними виявлено кримінальні злочини.

Доручити земвідділу, РК ЛКСМУ протягом декади укомплектувати та розпочати навчання на курсах рахівників в кількості 50 осіб, підбравши на них з міста й села не менш 80 % членів КСМ.

7. Вилучений крам на суму 25 000 крб. з сел та колгоспів, що занесені на "чорну дошку", перекинути в такі колгоспи і села: Софіївка - "Жовтень" та "Ново Живот" ¹⁵³; Успенівка - "Перемога" та "Хвиля революції"; Новоолексіївка- [ім.] Леніна; Андріївка - "Соцпрогрес" та "Червона гора", [ім] Шевченка, "Комінтерн", "Сигнал" та "13-річчя Жовтня"; Новоспасівка - "Ударник" та "Заповіт Ілліча"-для постачання колгоспам, які сумлінно виконують плани хлібозаготівель.

8. Відзначаючи недостатнє розгортання масової роботи щодо виявлення та повернення краденого хліба (повернуто від 130 господарств 11 ц), запропонувати сільрадам та уповноваженим по колгоспах, запобігаючи масових обшуків, широко розгорнути масову роботу, мобілізуючи колгоспний актив на боротьбу за повернення краденого хліба.

9. Відзначити, що колгоспи: "13-річчя Жовтня" Андріївської сільради, "Перемога" та "Хвиля революції" Успенівської сільради, "Незаможник" Борисівської сільради та "25-тисячник" Ногайської сільради порушили термін виконання планів хлібозаготівель. Попередити уповноважених цих колгоспів, що в разі невиконання планів хлібозаготівель до 1 грудня ц. р. до них буде вжито найрішучіших заходів впливу. Попередити всіх уповноважених колгоспів 3-ї групи та голів сільрад, що їх взято під безпосередній догляд обласних організацій, що коли протягом найближчого часу вони не вживуть найрішучіших заходів на виконання планів хлібозаготівель, до них буде вжито найрішучіших репресивних заходів.

10. Вважати матеріал, предоставлений по перевірці радгоспів, як недостатній. Доручити Шляніну організувати всебічну перевірку стану колгоспів в галузі виконання ними хлібозаготівель, притягнувши до цієї роботи місцеві організації й закінчити таку в декадний термін.

Голова РВКу *Палій*
Секретар *Мокитадт*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 309, арк. 87-88. Засвідчена копія.

* Частива тексту пошкоджена.

АДМІНІСТРУВАННЯ В УПРАВЛІННІ КОЛГОСПАМИ ТА ІХ ВНУТРІШНЬОМУ РОЗПОРЯДКУ

Листопад 1932 р.

Укрупнення колгоспів

Процес укрупнення дрібних колгоспів на Україні за рахунок їх злиття в основному здоровий і цілком виправдав себе, як один з важливіших кроків на шляхах організаційно-господарського зміцнення колгоспів та збільшення товаровості їх виробництва. Факти підтверджують, що за умов правильної організації укрупнення дрібних колгоспів, останні дійшли значних успіхів в організації свого господарства та виконанні зобов'язань перед державою.

Проте цілий ряд РКС та сільрад, порушивши ленінський принцип добровільності в колективізації та ігноруючи політично-масовою та організаційною роботою серед колгоспників й не враховуючи місцевих умов та характеру роботи, припустили грубих перекручень директив партії про колгоспне будівництво й здійснювали злиття колгоспів адміністративним способом.

Внаслідок такого лівацького заскоку укрупнення колгоспів в цих районах призвели до плутаниці у виконанні хлібозаготівлі колгоспами, зриву осіннього сіву та оранки на зяб, непорозумінь у видачі натуральної частини авансами, зведення двох-трьох сел в один колгосп-"гігант", що ускладнило й послабило оперативно-господарче керівництво з боку правління колгоспу, продажу колгоспами частини свого майна до злиття і ін. Так наприклад:

1. У Попільнянському р-ні [у] с. Ходорків злили 2 артіль - польську та єврейську з українською комунною. Злиття не було підготовлено, в результаті стався цілий ряд ненормальностей і євреї вийшли, за винятком 4-5 родин, залишили комуну.
2. Артіль "Більшовик" Долинського р-ну перед злиттям продала 2 своїх вітряки (млини) та деякий реманент й перед злиттям припинила осінні роботи.
3. РКС Володарського р-ну ухвалила злити єврейську артіль "Штерн" з українською "Комунар". Через відсутність роз'яснюючої та інтернаціонально-виховної роботи в колгоспників "Комунара" створилася думка, що, мовляв, єврейська людність не пристосована до сільського господарства й через це нас зливають.
4. Городищенський р-н, "хворюючи" на "гігантоманію" зливав по 10-15 колгоспів в один, з кількістю господарств в ньому 2000-2500. Внаслідок цього відсутнє керівництво бригадами та колгоспними масами з боку управи, розвинено командування, бюрократизм, страшенно занепала трудова дисципліна в колгоспі й на копку буряків виходить лише 35 % необхідної робочої сили.

Розпуск колгоспів

Запроваджуючи розпуск колгоспів як крайню міру боротьби з колгоспами, що дуже засмічені класоворожим елементом та злісно не виконують господарчо-політичних завдань, зокрема хлібозаготівлі, ряд районних організацій припустили в цьому порушення директив партії та адміністрування. РПК, РВК та РКС цих районів, борючись за виконання колгоспами своїх зобов'язань перед державою й не випробовавши всіх можливостей до цього (політично-масова робота, самоочищення колгоспів від куркулів, переобрання правління тощо), відразу

ставали на шлях ліквідації частини тих колгоспів, що слабо виконують державні зобов'язання. Який підход робився до ліквідації колгоспів, краще всього свідчать такі приклади адміністрування:

1. На зборах артiлі ім. Некрасова Вознесенського р-ну уповноважений ЦК і РНК заявив: "Якщо ви до 27.1.32 р. не виконаєте свого плану хлібозаготівель, то з вами ми поступим так, як і з артiлями "Піонер", "Нове життя", "Червоний Українець" (примітка: ці артiлі було розпущено). Перед вами й вашими дітьми стоїть велика економічна загроза.

Ви повинні це добре врахувати, бо ми не будемо уступати ні кроку. Через це попереджаємо все добре обміркувати, інакше залишитесь у розбитого корита і ви, і ваші діти" (З матер. ЦК КП(б)У).

2. В с. Волохівка Вовчанського р-ну за невиконання плану хлібозаготівлі було розпущено 2 СОЗи: один ім. Молотова з 31 господарства, в тому числі 26 середняцьких і 5 бідняцьких, і другий "Червона зірка" - 33 господарства, в тому числі 20 бідняцьких і 13 середняцьких. РПК пішов на розпуск прямо, сільрада ухвалила: запропонувати СОЗам виконати план хлібозаготівель, бо якщо вони до 10-го його не виконають, то 10 січня будуть розпущені. Термін, даний сільрадою, не був виконаний й через те, що 6-го числа постановою РПК і РВК обидва СОЗи були розпущені. Протягом господарчого року в цих двох колгоспах панувала безгосподарність, знеосібка, великі витрати під час збирання врожаю.

РКС і останні районіві організації недостатньо звертали уваги на виправлення цих недоліків, від яких в значній мірі залежить й виконання хлібозаготівель.

Виявивши факти крадіжки зерна в колгоспі ім. Шевченка Дубівської сільради, РКС Новопраського р-ну розпустила його за це. Цей колгосп складався з 43 бідняцьких господарств, 62 середняцьких і лише 4 куркульських. На момент ліквідації колгосп ім. Шевченка виконав план хлібоздавання на 81,7 %.

4. Літинська РКС подавала Укрколгоспцентру такі характерні мотиви ліквідації колгоспів з єврейської примістечкової бідноти: "Надсилаючи виписку постанови управи РКС про ліквідацію колгоспа "ТОЗЕТ" і Селищанського, додаємо, що зазначені колгоспи крім того, що не виконали завдань по хлібозаготівлі, такі колгоспи господарчо неспроможні і в дальнійшому існувати: бази для росту цих колгоспів зовсім немає, весняну посівкампанію не проведуть і безумовно залишати ці колгоспи надалі, щоб потім ставити питання про їх розпуск, недоцільно. З боку РКС вживались всі заходи для допомоги і підтримки цих колгоспів і немає від цього будь-яких наслідків.

Перспективи на ріст цих колгоспів зовсім немає, Літин - містечко, декласована єврейська біднота, частина її іде по кустарному виробництву, друга частина займається дрібною спекуляцією і теж буде втягнена в кустарні артiлі, а ті з колгоспників, що бажають працювати в сільському господарстві, перейдуть на загальних підставах у колгосп "Провідник".

Таке ж саме положення і з Селищанським колгоспом, с. Селище розташовано на окраїні м. Літина, більшість цих селян ремісники, інша частина займається тим, що ходять щоденно на базар в Літин; теж немає перспективи по росту, а бажаючих працювати у колгоспі переводимо у Хуторянський колгосп. Отже на підставі цього і винесено постанову управи РКС про розпуск цих колгоспів і просимо Вашого затвердження.

Списання коштів

колгопів	колгоспників	жінок	трудоднів	суму (крб.)	колгоспників	жінок		в газеті	з колгоспу	з роботи
5	55	13	20	1146	28	-	15	1	13	3

Штрафи та громадські стягнення вживались по 5 колгоспах з 19 колгоспів, обстежених УКЦ "як найкращі в районах".

1. Штрафи застосовувались в 2 рази більше, ніж громадські стягнення (55 проти 28).
2. Великий розмір штрафів: $1146 : 55 - 20,80$ крб. пересічно на одного колгоспника.
3. Великий % виключення - 46,4 % (з 28 колгоспників 13 виключено).

Списання трудоднів

Зразок механічного списання трудоднів у колгоспників, бувший Кам'янський р-н (на Шевченківщині). РКС дав директиву колгоспам:

- а) списати за погану якість роботи та невироблення норм, передбачених у нарядах;
- б) позбавити ледарів, рвачів і симулянтів, зовсім вилучивши їх з загальної кількості [колгоспників], що на них буде ділитися натурчастина;
- в) за неякісну роботу знімати 15-20 % та ін.

Комісії, які були утворені по колгоспах, таким чином списали (по 54 колгоспах з 71) 543 тис. трудоднів, або 21% до всіх нароблених трудоднів в цих колгоспах, що пересічно становить 10 тис. трудоднів на кожен колгосп.

По окремих колгоспах списано майже половину трудоднів:

Артіль "Нове життя" с. Борки, списано 23 690, залишено 29 000
 Артіль ім. Шевченка с. Верещаки, списано 21448, залишено 33 857
 Артіль "Червоний хлібороб" списано 23 025, залишено 33 494

І. Артіль "Боротьба" с. Баландине (об'єднує 377 господарств). Зовсім списані трудодні винищених з колгоспу 71 господарства, з них куркулів 15, а останні - за зрив трудової дисципліни.

Списували на "око", округляючи, щоб кінчалось на нуль, мовляв, краще рахівнику вираховувати, а саме:

	Було трудоднів	Списали	Залишилось
Лук'яненко Н.	577 65	277 65	300
Г.	235 69	35 69	200
Дехтяренко Ф.	139 90	39 90	100 та ін.
Позивайло Ф.			

П. Артіль "Червоний промінь" с. Красносілка (об'єднує 622 господарства). В цій артілі немає жодного господарства, щоб з нього не списали трудовнів. Комісія в складі 15 чоловік сиділа на цій роботі 12 днів. і комісії за це записано 170 трудовнів; загалом по колгоспу списано 34 920 трудовнів, а залишено 113 078.

Як загальне правило, знято всі трудовні за посів озимини минулого року. Таких трудовнів - 4389. Позбавили всіх трудовнів за обробіток усуспільненої озимини (незважаючи на її якість) - 3 007. Зняли всі трудовні (пропорційно з кожного за насаджений цього року садок) - 3000. Те ж за будівництво птахарні, свинарника, конюшні та цегельні - 10 000. Позбавили всіх трудовнів і списали тих, хто виключено з колгоспу (виключено 39 господарств, з них 15 за симуляцію), - 2354. Позбавили раніше вироблених трудовнів і списали всім відхідникам - 5160. За загальною формулюванням "симулянт", "ледар" списано - 5987. Зовсім скидали тим, що виробили менше 70 трудовнів. Списано тим же, що на буряках невчасно виконували доведену до кожного норму - 2023. Управлінському апарату скидали у % 10-25, але дехто наробив репету (бухгалтер, голова колгоспу) і залишилися трудовні без скидки.

Примусове усуспільнення худоби

Дніпропетровська обл. За постановою бідняцьких мас просто заганяли з череди худобу с. Межева.

Дубосарівський р-н (АМСРР), артіль с. Нестерова-Старуха. У колгоспниці-ударниці забрали корову, здали в м'ясозаготовну і не заплатили ні копійки.

Кобеляцький р-н (Харківська обл.), артіль ім. Комінтерна. У бувшого батрака, партизана, сім'я на пенсії, Шаповала П. забрали корову та 5 штук курей.

Новоархангельський р-н (Одеська обл.), с. Мартинівка. Голова райколгоспсоюзу наказав усуспільнити 80 корів, а голова колгоспу виконав наказ з перебільшенням, "усуспільнив" 96 корів, загнав череду з попасу в колгоспний хлів. Самодовільний голова цього колгоспу так рапортував голові РКС: "Ваше завдання усуспільнити корів виконано на 100 % за перебільшенням", підпис: БАБІЙЧЕНКО.

Можна б навести безліч прикладів примусового усуспільнення худоби, навіть птахів, але це призвело майже до масового розбору худоби. АМСРР - розібрано до 6000 шт. худоби, що становить 82 % всього усуспільненої худоби. Дніпропетровська обл.- по 20 районах розібрано 4841 голову.

Перевод колгоспів на радгоспи

Перевод колгоспів на радгоспи та їх ліквідація були поширені головним чином в Донбасі та частково по Київській області (в Київській міськраді) та Конотопському р-ні. По Донбасу перевод колгоспів на радгоспи характеризується наступними показниками.

Щоб ліквідувати таку кількість колгоспів, організації Кадіївського р-ну провели "роз'ясовчу кампанію про реорганізацію сільського господарства" спеціально виділеною групою робітників протягом двох тижнів. Ця робота супроводилась масовими постановами про ліквідацію колгоспів, перехід на виробництво, передачу земель та майна радгоспам. Земля ліквідованих колгоспів по Кадіївському р-ну перейшла в користування радгоспів, землевідвод провела землеустрійна партія НКЗС. Відвод земель проводився в натурі ("Свиноводу") ще й до ліквідації деяких колгоспів ("Червоний шлях").

Район	Ліквідо- вано колгоспів
Кадіївський	25
Краматорський	11
Костянтинівський	6
Лисичанський	5
Риківський	3
Ворошиловський	2
РАЗОМ:	52

Робоча сила ліквідованих колгоспів пішла на транспорт й виробництво: "Ударний", "Хвиля революції", члени колгоспів, території яких [передано] Укрмолокотресту, в більшості пішли на виробництво, а не передані в радгоспи. Колгоспники в радгоспи переходять неохотно. Колгоспи Борисівської сільради не дали ні одного робітника, колгоспи Петро-Голенищевки теж.

Маються тенденції робити в індивідуальному порядку на ізвозі: "Хороший заробіток з конякою і не від кого не залежить"; "скоріше нужно уходити на виробництво, поки не задержують".

4 листопада артіль "Наша дружба" Костянтинівського району обговорювала питання про ліквідацію і винесла таку постанову: "Заслухав доповідь т. Погрібного, загальні збори рахують, що завдяки відводу землі, яка належить артілі, остання повинна бути ліквідована по плану РВКа". Артіль "Наша дружба": "Настоящим райснаб предлагает Вам немедленно продать химзаводу всех оставшихся у вас лошадей, брычки и упряжь. Расчет через Константиновский Госбанк. Зав. райснабом Мирошниченко".

ЦДАЖР України, ф. 559, оп. 1, спр. 2572, арк. 16-21. Копія.

№ 319

ОКРЕМІ ВІДПОВІДІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ НА ЗАПИТИ ВУЦВКУ ПРО ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПО РІЗНИХ СКАРГАХ СЕЛЯН

Квітень-листопад 1932 р.

16 квітня 1932 р. Зінов'ївська міськрада: "До Приймальні ВУЦВКу, м. Харків. По надісланому Вами листуванню з заявою гр. Зайченка про залишення колгоспу без харчів та неправдиве розкуркулення повідомляється, що справу було перевірено й встановлено неправильне розкуркулення гр. Зайченка, якому майно повернуто, колгоспників харчовими продуктами по місцевих можливостях задоволено.

Зав. заг. відділом міськради *Заяць*.

29 травня 1932 р. Андрушівський райвиконком: "До приймальні Голови ВУЦВКу. На Ваше відношення від 17.IV. та 9.V. про колгосп "Новий шлях". Ознайомившись із змістом листа, знаючи положення означеного колгоспу, РВК сповіщає Вас, що в колгоспі дійсно стан коней був дуже кепський (недогляд коней, обезлічка, недостатня кормівля, перевантаження їх), відсутність громадського харчування дійсно була із-за недодачі натуральної частини хліба в рахунок трудоднів, неякісного обмолоту. З боку Колгоспспілки, РВК було це враховано,

колгоспу було дано допомогу фуражем для коней, прикріплено райветлікаря для лікування та догляду коней. В сучасний мент коні видужують, використовуються в роботі. Для громадського харчування дана допомога продовольчими культурами. Щодо дописувача - теж перевіряється й буде вжито можливих заходів.

Голова райвиконкому *Бендриков*
Секретар *Кириленко*".

15 вересня 1932 р.: "Пирятинський дільничний прокурор Харківської області Дьомін дав розпорядження Кізілівській сільраді¹⁵⁵. Пропоную опис і продаж майна Мокієнка, як незаконні, скасувати, тому що Мокієнка - середняк, а за несплату податків будівлі, сільськогосподарський реманент, і кінь, що зазначені в описі, продажу не підлягають (110-й арт. АК), оцінка майна зменшена і протизаконна, а тому все вилучене майно за 2 доби повернути власнику.

Пирятинський дільничний прокурор *Дьомін*".

13 жовтня 1932 р.: "До зав. приймальною Голови ВУЦВК. Зміївська дільнична прокуратура повідомляє, що скаргу червоного партизана Маркова А. О. перевірено, причому встановлено, що в січні місяці 1932 р. дійсно сільрадою було забрано 3 лантуха жита та 1 лантух кукурудзи в родини останнього, як за невиконання умов по контрактації, але цю обставину перевірити не можна, оскільки мати червоного партизана заявляє, що контрактаційної книжки не одержувала, а в сільраді документів, які б ствердили, що вона дійсно одержувала книжку, немає, але беручи до уваги, що мати червоного партизана живе сама, має 57 років, посіву мала всього 14 сажень, через що сільрада поступила невірною, з приводу чого прокуратурою запропоновано голові сільради забезпечити родину червоного партизана продовольством та оказати семенами допомогу, щоб вона мала змогу посіяти собі хліба.

Прокурор *Буховець*
Секретар *Світлична*".

9 листопада 1932 р.: "До Чорного Михайла Акимовича, с. Моначинівка. Копія: Центральній прийомній Голови ВУЦВКа - на № ПР. від 17.Х. Дільнична прокуратура Куп'янщини повідомляє, що скарга про невірне оподаткування після перевірки - помилка, сільрадою виправлена та з об'єктів оподаткування сільрада виключила.

Прокурор*
Секретар*"

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 108, арк. 54, 70; спр. 117, арк. 92, 97.

* Підписи нерозбірливі.

Вересень-листопад 1932 р.

2 вересня 1932 р. СЛУХАЛИ: Постанова Майданівської сільради про накладання штрафу на гр. с. Майданівки - контрактантів за невиконання хлібозаготівлі: Герика С. А.- 100 крб., Шаленка М. В.- 100 крб., Кравченка П. М.- 100 крб. Драпея О. Є.- 50 крб.

УХВАЛИЛИ: Постанову, як незаконну, скасувати та дати з цього приводу ще раз роз'яснення всім сільрадам.

20 вересня 1932 р. СЛУХАЛИ: Протест уч[асткового] прокурора на постанову президії РВК від 29.IV.31 р. про відібрання майна та виселення за межі села гр. с. Дружні Богдюка Наума.

УХВАЛИЛИ: Беручи до уваги, що господарство Богдюка Наума не є куркульське, а заможне, тому свою постанову від 29.IV.31 р. в частині відібрання майна, хати, та виселення за мела села гр. Богдюка Наума - скасувати, повернути гр. Богдюку хату та дозволити жити в с Дружні.

20 вересня 1932 р. СЛУХАЛИ: Постанова бюро скарг РСІ від 15. VIII. 32 р. про зняття твердого завдання по хлібозаготівлі та продажу майна за неоплату штрафу по хлібозаготівлі гр. с. Бабинець Дзюби Грицька Хомича.

УХВАЛИЛИ: Погодитись з постановою бюро скарг РСІ та повернути гр. Дзюбі його майно - будівлі, які ще не продані сільрадою.

28 вересня 1932 р. СЛУХАЛИ: Скарга гр. с. Голе Шаленка Івана Макаровича про повернення йому майна, що його продано за невиконання штрафу за нездання твердого завдання хлібозаготівлі (т. Власенко).

УХВАЛИЛИ: Беручи до уваги, що гр. Шаленко мав середняцьке господарство та що сам Шаленко - інвалід на 100 % й має сім'ю з 6 душ, з якої 5 непрацездатних, повернути гр. Шаленку хату, відмінивши в цій частині свою попередню постанову.

21 жовтня 1932 р. СЛУХАЛИ: Протест участкового прокурора на постанову Мироцької сільради від 20.VIII.31 р. у справі доведення твердого завдання хлібозаготівлі та продаж майна за несплату гр. с. Мироцького Самойленка Левка Івановича.

УХВАЛИЛИ: Беручи до уваги, що гр-н Самойленко має не куркульське, а заможнo-середняцьке господарство, син якого служив в терчастині Червоної Армії, постанову Мироцької сільради скасувати, повернути гр-ну Самойленку його майно - хату, будівлі і дозволити йому жити в його хаті.

3 листопада 1932 р. СЛУХАЛИ: Постанова бюро скарг РСІ від 4.X.32 р. про повернення майна гр. с Мигалки Бондаренку Юхиму, що його відібрано за неоплату штрафу, накладеного за невиконання хлібозаготівлі.

УХВАЛИЛИ: Зважаючи на те, що господарство Бондаренка є середняцьке й сільрада по відношенню до нього застосувала заходів як до куркульського господарства несправедливо, постанову Мигальської сільради, що її затверджено Президією РВК щодо продажу майна гр. Бондаревка - скасувати, повернути гр. Бондаренку його будівлі.

Голова РВК *Броліш*
Секретар *Власенко*

№ 321

**З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДНАРКОМУ УСРР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ
СКОРОЧЕННЯ ПОСТАЧАННЯ ХЛІБОМ НАСЕЛЕННЯ НА ГРУДЕНЬ 1932 р.**

1 грудня 1932 р.

Слухали 15: Про план хлібопостачання на грудень місяць ц. р.

Ухвалили 15: 1. Скоротити в грудні місяці витрачання пшениці та жита лінією централізованого постачання на 19 100 т (1165 000 пуд.) у спосіб; а) зменшення плану хлібопостачання міського й сільського населення за списками 2 і 3 - на 4300 т; б) зняти з постачання кустарів - 300 т; в) зменшення фонду громадського харчування на 15 % - 1300 т; г) зменшення фонду стимулювання сільськогосподарських заготівель - 700 т; д) зміни стандарту помолу пшениці в Донбасі зі встановленням па всіх млинах 85 % помолу - 500 т; е) зарахування до централізованого плану постачання 5 % відрахування від надходження мірчука з 10 % фонду, наданого в розпорядження обласних організацій - 2000 т; ж) застосування примітки ячменю та кукурудзи 13-15 % - 10 000 т. 2. Доручити НКпостачання негайно опрацювати заходи до цілковитого забезпечення реалізації цієї постанови (не оголошувати).

Заст. Голови Ради народних комісарів *О. Сербиченко*
Секретар Ради народних комісарів *А. Зорін*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 281, арк. 48. Ротатор прим.

№ 322

**ВИСНОВОК НАРКОМОСУ УСРР ЩОДО ПОШИРЕННЯ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ
ТА ЕПІДЕМІЙ НА УКРАЇНІ НА ГРУНТІ ГОЛОДУ**

1 грудня 1932 р.

Висновки Наркомосу по доповідній записці НКЗдоров'я
до Ради народних комісарів УСРР

Народний комісаріат освіти погоджується з доповідною запискою НКЗдоров'я з такими додатками та змінами.

Що безпритульність в певній мірі з'являється одним із епідеміологічних факторів, що сприяють виникненню епідемічних вибухів тифу, це так, але не можна це вважати за один із головних епідеміологічних факторів. Щодо дитячих інтернатних установ, то в них були випадки захворювання на тиф, але це вже сталося при наявності епідемії серед населення взагалі (у Верхньодніпровському, Дергачівському дитбудинках - сипний, черевний тиф).

Для реалізації постанови РНК від 21.ІІІ - при НКО організовано центральний штаб по ліквідації безпритульності, який складається з представників громадських, професійних, комсомольських організацій, представників від НКЗдоров'я, НКЗабез, НКПраці,

Укрколгоспцентру, міліції та стрілецької охорони на транспорті. Головою цього штабу - член колегії НКО т. Барун. Аналогічні штаби організовано при обл., міськ. та райвідділах наросвіти.

На місця надіслано директиву за підписом наркома освіти та Головоміліції про обов'язковий підбор безпритульних, а також подані конкретні інструктивні вказівки щодо боротьби з безпритульністю на місцях. Складено план вилучення переростків з дитбудинків на роботу, до ФЗУ тощо, але ВУКС не забезпечує їх одягом, взуттям та постільним приладдям, що в великій мірі гальмує роботу по підборі безпритульних з вулиць.

Як видно із інформацій на засіданні штабу, такі наркомати, як НКПраці, НКЗабез, Колгоспцентр та ВУКС майже нічого не зробили в справі боротьби з безпритульністю.

На 1.XII - стан боротьби з безпритульністю такий: підбрано безпритульних по Харківській області - 1696 чоловік, по Донецькій - 798, по Київській - 2860, по АМСРР - 980 чоловік. Разом - 6.334 чоловік. Вилучено переростків на роботу та в ФЗУ біля 3 тис. чоловік. В число 6334 входить і повторний підбір безпритульних, які тікали з дитустанов.

Заст. наркома освіти *Карпеко*
Керівник сектору соцвиху *Барун*

ЦДАЖР України, ф. 166, оп. 10, спр. 426, арк. 38. Засвідчена копія. Рукопис.

№ 323

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР І ЦК КП(б)У "ПРО ЗАНЕСЕННЯ НА "ЧОРНУ ДОШКУ" СІЛ, ЯКІ ЗЛІСНО САБОТУЮТЬ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ"

6 грудня 1932 р.

Зважаючи на особливо ганебний провал хлібозаготівель в окремих районах України, РНК і ЦК ставлять перед облвиконкомами і обкомами, райвиконкомами і райпарткомами завдання зламати саботаж хлібозаготівель, що його організували куркульські і контрреволюційні елементи, знищити опір частини сільських комуністів, які стали фактичними провідниками саботажу, і ліквідувати несумісну з званням члена партії пасивність і примиренство до саботажників, забезпечити швидке наростання темпів, повне і безумовне виконання плану хлібозаготівель.

РНК і ЦК ухвалюють:

за явний зрив плану хлібозаготівель і злісний саботаж, що його організували куркульські і контрреволюційні елементи, занести на "чорну дошку" такі села: с. Вербка Павлоградського р-ну Дніпропетровської обл.; с. Гаврилівка Межівського р-ну Дніпропетровської обл.; с. Лютенка Гадяцького р-ну Харківської обл.; с. Кам'яні Потоки Кременчуцького р-ну Харківської обл., с. Святотроїцьке Троїцького р-ну Одеської обл., с. Піски Баштаяського р-ну Одеської обл.

Щодо цих сіл вжити таких заходів:

1. негайно припинити довіз товарів, цілком припинити кооперативну і державну торгівлю на місці і вивезти з відповідних кооперативних і державних крамниць всі наявні товари.

2. Цілков заборонити колгоспну торгівлю як для колгоспників, так і одноосібників.
3. Припинити всіляке кредитування, провести дотермінове стягнення кредитів і інших фінансових зобов'язань.
4. Перевірити і очистити органами РСІ кооперативні і державні апарати від всіляких чужих і ворожих елементів.
5. Перевірити і очистити колгоспи цих сіл, вилучивши контрреволюційні елементи, організаторів зриву хлібозаготівель.

РНК і ЦК звертаються з закликом до всіх чесних, відданих радянській владі колгоспників і трудящих селян-одноосібників організувати всі свої сили для нещадної боротьби з куркулями і їхніми посібниками на подолання куркульського саботажу хлібозаготівель у своїх селах, за чесне, сумлінне виконання хлібозаготівельних зобов'язань перед радянською державою, за зміцнення колгоспів.

Голова Раднаркому УСРР *В. Чубар*
Секретар ЦК КП(б)У *С. Косіор*

6 грудня 1932 р.

Вісті ВУЦВК.- 1932.- 8 груд.

№ 324

**З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ СЕКРЕТАРІАТУ ВУЦВКУ
ПРО НЕЗАДОВІЛЬНИЙ СТАН ХЛІБОЗАГОТІВЛІ НА УКРАЇНІ З УРОЖАЮ 1932 Р.**

8 грудня 1932 р.

Обговорювали: 1. Про перебіг хлібозаготівель (доп. від Упов [новаженого] комітету заготівель РПО СРСР при Уряді УСРР тов. Огій).

ПОСТАНОВИЛИ: 1. Перебіг хлібозаготівель визнати за незадовільний. На 6 грудня по Україні виконано лише 65,3 % річного плану. Якщо па п'яту п'ятиденку листопада намічався перелом у бік збільшення темнів хлібозаготівель, то 6-та п'ятиденка листопада та перша грудня дали значне зниження. Особливо відстають Дніпропетровська, Одеська та Харківська області. Зовсім незадовільно виконув свої зобов'язання перед державою одноосібний сектор, який на 5.XII виконав лише 60 % плану.

Основною причиною млявого перебігу хлібозаготівель став той факт, що обласні, районні й сільські органи влади не мобілізували громадських організацій, не організували радянського суспільства й не забезпечили таким чином рішучого удару по саботуванню хлібозаготівель від куркулів та їхньої агентури - залишків петлюрівщини та махновщини...

Секретар Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету
Ю. Войцехівський

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 10, арк. 259-260. Оригінал.

№ 325
З ЛИСТА 65-РІЧНОГО ПЕНСІОНЕРА-ІНВАЛІДА І. М. ВОВЧЕНКА
ДО Й. В. СТАЛІНА ПРО ГОЛОДУВАННЯ

12 грудня 1932 р.

Дорогой всесвітний вождь тов. Сталин!

Я обращаюсь и к тебе также с просьбой, горе и мученье заставляют. Я самый несчастный в мире, больной лежу и пишу, нет сил. Подкрепи и ты меня, пришли вина и сала, поддержите, товарищи, мои силы. Пусть я не умираю в завоеванной стране от голода, смерти нет, а кушать хочется.

Вовченко

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 114, арк. 72 зв. Оригінал. Рукопис.

№ 326
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ВАЛКІВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
ПРО СУДОВУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СЛУЖБОВИХ ОСІБ ЗА ПРИВЛАСНЕННЯ
КОНФІСКОВАНОГО СЕЛЯНСЬКОГО МАЙНА

12 грудня 1932 р.

Особисто
До голови Черемушнрянської сільради
та уповноваженого райвиконкому
Копія: Нарслідчому

Райвиконкомом давалися всім сільрадам вказівки, що майно, яке продається за невиконанням державних зобов'язань, потрібно строго обліковувати, щоб не допустити його розкрадання, привласнення особами, які проводять торги, та іншими службовими особами.

Між тим є випадки купівлі майна, що продається, у господарств, що ухиляються від виконання державних зобов'язань, бригадами, що працюють по хлібозаготівлі, членами сільрад та іншими службовими особами (Валки, Коломак, Покровка) за повний безцінок, що не може розцінюватись інакше, як привласнення, розбазарювання державного майна, повинно каратись по всіх строгостях закона, як розкрадачів державної соціалістичної власності.

Тому райвиконком пропонує:

1. Завести точний облік описаного та продаваного майна в покриття державного зобов'язання, після опису на продаж майна повинні бути прикладені торгові листи.
2. Заборонити продаж якого б то не було описаного майна службовим особам, бригадам, членам сільрад та іншим службовим особам.

3. негайно виявити всі випадки привласнення, незаконної купівлі (за безцінок), розбазарювання майна службовими особами, бригадами тощо і справи передати до суду для притягнення винних осіб до судової відповідальності.

Голова райвику Струков
Секретар [підпис]

Держархів Харківської області, ф. Р-154, оп. 1, спр. 21, арк. 162. Оригінал.

№ 327
ПОСТАНОВА КАСАЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР
ПРО ВИПРАВДАННЯ ВЧИТЕЛЯ Л. П. ГОНЧАРЕНКА, ЗАСУДЖЕНОГО ЗА
ЗБЕРЕЖЕННЯ
ПОСІВНОГО ЗЕРНА ДЛЯ КОЛГОСПУ

13 грудня 1932 р.

Ухвала
Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки
Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ
грудня 13 дня 1932 р. у складі голови Завицького,
членів Усачова, Зайчик та прокурора Розенберга.

Доповідач Усачов без участі сторін.

Розглянувши в порядку нагляду справу з вироком нарсуду Великоолександрівського р-ну з 18 січня 1932 р. та ухвалою Одеського МРС з 10.ІІ.32 р. про гр. Гончаренко Анатолія Павловича, 19 років, службовець, вчитель, не судився. Засуджено за арт. 98-му КК до примусової праці за фахом па 1 рік без обмеження прав. За те, що засуджений опечатав комори колгоспівські, де був посівматеріал та заборонив голові сільради вивозити в хлібозаготівлю яру пшеницю на посів. Виявив, що в діях засудженого зовсім не вбачається складу кримінального злочину, передбаченого арт. 98-м КК до засудженого, а навпаки, Гончаренко, як член сільської РСІ правильно зробив, щоб не дати вивезти посівматеріал опечатав комори колгоспу, чим зберіг посівматеріал для колгоспу та викрив, голову с/р в неправильному адмініструванні, який намагався викопати план хлібозаготівлі вивозкою насінневого фонду колгоспу. На підставі наведеного не можна залишити в силі вирок нарсуду та ухвалу МРС. А тому, керуючись арт. 372-м КПК Найвищий суд ухвалив: вирок суду та ухвалу МРС в цій справі скасувати, а справу на підставі п. "Д" арт. 4-го КПК переведенням закрити. Ухвала остаточна.

Голова Г. Завицький
Члени: Усачов, Зайчик

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 8, спр. 3539, арк. 244. Оригінал.

№ 328
РОЗПОРЯДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ СІЛЬРАДАМ

**ПРО ПРИСКОРЕННЯ РЕПРЕСИВНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО СЕЛЯН
ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

14 грудня 1932 р.

Терміново

До всіх сільрад

Помічається, що головами сільрад несвоєчасно виконуються ухвали сільрад про репресивні заходи до злісних несплатників хліба, а саме:

1. Несвоєчасно надсилаються до РВКу матеріали на затвердження про штрафи, зокрема особливо затягується по адмінвиселенню (Коломак, Ков'яги, Баранове).
2. Несвоєчасно постанови про штрафи виконуються, чому майно, яке описано, розбазарюється, і самий цей захід не може дати того ефекту, який потрібний.

Тому райвиконком пропонує:

1. Постанови сільрад (президії, пленуму з потрібними довідками чи характеристиками) надсилати до РВКу не пізніше, чим через добу з часу її винесення.
2. Продаж майна за невнесення штрафів проводити зараз же на другий день після одержання затвердження РВК.
3. Продаж, як правило, в борг переводити не допускається.

Попереджується як голів, так і секретарів сільрад, що коли і надалі [ухвали] не будуть своєчасно надсилатися до РВКу, голови та секретарі сільрад будуть притягатися до відповідальності, бо це є приховування куркуля від ударів органів влади.

Оригінал підписали: голова РВКу *Струков*
секретар *Рябенко*

Держархів Харківської області, ф. Р-154, оп. 1, спр. 21, арк. 146. Відпуск.

№ 329
**З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКРАДИ ПРО РЕПРЕСИВНІ
МЕТОДИ**
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ В КОЛГОСПАХ АВГУСТИНІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ

16 грудня 1932 р.

§ 1. Слухали: Про стан хлібозаготівель та методи, що застосовуються до окремих колгоспників Августинівської сільради, в яких виявлено рокрадені хлібні або фуражні культури.

§ 1. Ухвалили:

1. Визнати за незадовільний стан хлібозаготівель по Августинівській сільраді - на 14 грудня план виконало лише на 75 %.

2. Констатувати, що в процесі застосування різних репресій припускаються заходи, що суттю й формою є типічними "лівацькими" перекрученнями.

Наприклад, у гр-на Третяка - в минулому бідняк, ударник, має понад 400 трудовнів, премійований за кращу роботу, харчові культури, що одержані на трудовні, добровільно здав у хлібозаготівлю в обмін на магар - було знайдено на горищі 2 ц посліду (зразки цього посліду знаходяться в міськраді). Бригада, що обшукувала, забрала цей послід і до того, в якості "репресії" забрала курей, а також наклала арест на всю городину, що заготовлена гр. Третяком на зиму з власного городу та за трудовні (картопля, капуста, огірки, баклажани, буряки тощо), відносно якої жодних сумнівів як у бригади, так і у сільради про те, що це не крадене - нема.

У гр-на Деркача, у якого було викрито 750 кг кукурудзи, проса разом з краденим хлібом, так [же] було забрано курей, городину, сир тощо.

Безпосередньо вияснюючи цю справу у сільуповноважених тов. Гладченко та Четверикова і заступника голови сільради, виявлено, що такі "вказівки" давав кущовий уповноважений тов. Рожко. Тов. Рожко від цього відмовляється, заявляючи, що це, очевидно, було зроблено, коли його не було в селі, а він особисто давав таку вказівку лише в одному випадкові.

3. Визнати такі методи роботи по хлібозаготівлях за зразок "лівацького" перекручення та застосування неприпустимих адміністративних методів замість проведення масово-організаційно-роз'яснювальної роботи, що наслідком своїм будь-якою мірою не сприяє хлібозаготівлям, а, навпаки, підриває довір'я до партії і влади в очах широких мас колгоспників.

4. Виходячи з наведеного, всі дії, що стосуються вилучення краденого майна, визнати за незаконні й скасувати.

Запропонувати голові сільради негайно повернути всі речі, незаконно забрані у окремих громадян.

Кущовому уповноваженому по Августинівській сільраді тов. Рожко оголосити сувору догану й з роботи уповноваженого зняти, сільським уповноваженим тов. Гладченку та Четверикову оголосити сувору догану, зобов'язавши їх дальшою роботою виправити припущені помилки, додержуючись всіх директив партії та уряду й, зокрема, МПК та міськради, що точно визначають методи роботи, об'єкти та характер впливу та мобілізацію колгоспних мас для виконання ними зобов'язань, а також заходи, що їх потрібно вживати до розкрадачів того чи іншого колгоспного майна, зокрема хліба.

5. Відділу заготівель з цього приводу скласти спеціального листа від міськради до всіх уповноважених міськради та голів сільрад, що попередив би можливість перекручення в інших місцях.

6. Голові Августинівської сільради оголосити догану: а) за недостатню боротьбу за виконання плану хлібозаготівель; б) за припущення на терені сільради подібного неподобства.

7. Зобов'язати сільраду, уповноважених по сільраді, правління артiлі рiшуче посилити роботу щодо виявлення i вилучення розкрадених хлiбних ресурсiв, мобiлізуючи для цього, насамперед, актив колгоспникiв.

8. Пояснити сiльрадам та уповноваженим, що примусове вилучення (конфiскацiя майна) може бути лише в окремих випадках за рiшенням суду, а у випадках, передбачених iнструкцiєю РПК про одноосiбникiв, застосовуються заходи, визначенi цiєю iнструкцiєю.

9. Члена сiльради Деркач Iвгу, у якiй виявлено крадений хлiб, виключити зi складу сiльради та притягти до судової вiдповiдальностi.

Доручити прокурору закiнчити слiдство протягом трьох днiв та провести судовий процес на мiсцi, в Августинiвцi.

10. Сiльраді перевірити роботу комісії сприяння хлiбозаготiвлi та окремих членiв сiльради пiд кутом зору боротьби iх за хлiб та рiшуче покласти край таким неподобствам, коли окреми члени сiльрад замість впертої боротьби за хлiб, боротьби проти куркульських махiнацiй, самi з'являються зривачами та розкрадачами хлiба.

Згiдно: стенограф-протоколист мiськради
(*Стiсон*)

Держархiв Запорiзької облaстi, ф. Р-722, оп. 1, спр. 92, арк. 135. Склограф, вiдбиток.

№ 330

**ПОВIДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "КОМУНIСТ" ПРО НАМАГАННЯ КОЛГОСПНИКIВ
ЗБЕРЕГТИ ЗЕРНО ДЛЯ ХАРЧУВАННЯ ПРИ ОБМОЛОТI УРОЖАЮ 1932 Р.**

18 грудня 1932 р.

У Криворiзькому районi сeлькори - учасники рейду перевiрки темпiв та якостi обмолоту й переобмолоту - виявили новий куркульський маневр. У комунi "Зоря соцiалiзму" Великотернiвської сiльради навмисне переобмолочують яшну солому, в якiй немає зерна! Тим часом у комунi є багато пшеничної соломи, в якiй щонайменше 10 % чистого зерна i цiєї соломи не переобмолочують. Крім цього, тут у зерно навмисне домишують землi, щоб приймальнi пункти вiдмовлялися приймати хлiб. В артiлi iм. Петровського Глiйвацької сiльради, перевiнюючи полову, знову залишають багато зерна.

Бригада учасникiв рейду:

Тихий, Одуд, Титар, Кузьмiн, Швелерiй, Тич, Бондар, Дубашко, Буйвол

Комунист.- 1932.- 18 груд.

№ 331

**З ПРОТОКОЛУ ЗАСIДАННЯ ПРЕЗИДIЇ ВУЦВКУ
ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ ЗВАННЯ ЧЛЕНIВ ВУЦВК - ГОЛIВ РАЙВИКОНКОМIВ
С. С. ХОРЕШКА ТА М. С. ПАЛАМАРЧУКА ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛIБОЗАГОТIВЕЛЬ¹⁵⁶**

20 грудня 1932 р.

Обговорювали: 10. Про позбавлення Хорешко С. звання члена ВУЦВК.

Постановили: 10. Беручи до уваги, що Хорешко С., колишній голова Балаклівського РВК і член ВУЦВК, замість бути справжнім організатором колгоспницьких та одноосібницьких мас селянства на боротьбу за хліб, підупав під вплив куркуля, йшов на куркульському поводиті, брав участь у складанні применшених куркульських хлібних балансів, зберігав за куркулями розпродані за судовим та адміністративним стягненням будинки, не тільки не боровся проти розбазарювання та розкрадання хліба й інших харчових продуктів та державного майна по колгоспах та радгоспах, а, навпаки, потурав цьому розкраданню та розбазарюванню, що призвело Балаклівський р-н до глибокого прориву у хлібозаготівлях;

Що в своїй роботі Хорешко допустився зв'язку із злочинним елементом, намагався замазати злочини різних осіб, причетних до розкрадання та розбазарювання державного й колгоспного майна, уперто клопочучи про звільнення їх та пом'якшення кари.

Що все це здискредитувало Хорешко С. С. як члена Уряду - Президія Всеукраїнського центрального виконавчого комітету ухвалює: позбавити Хорешко Семена Сергійовича звання члена ВУЦВК.

Цю постанову внести на затвердження V сесії ВУЦВК.

14. Про позбавлення Паламарчука М. звання члена ВУЦВК.

15. За те Паламарчук М. С., будши головою Оріхівського райвиконкому, зрадив інтереси соціалістичного будівництва, обдурював партію та пролетарську державу, став на прямий куркульський шлях, на шлях шкідництва, організованого розкладу колгоспів та саботування хлібозаготівель - позбавити його звання члена ВУЦВК. Цю постанову внести на затвердження V сесії ВУЦВК.

Голова Всеукраїнського центрального виконавчого комітету
Г. Петровський

Секретар Всеукраїнського центрального виконавчого комітету
Ю. Войцехівський

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 3, арк. 233-234. Оригінал.

№ 332

**ПЛАН ЗАХОДІВ ВАЛКІВСЬКОГО РАЙКОМУ КП(б)У ПРО ПРОВЕДЕННЯ
"ШТУРМОВОЇ ДЕКАДИ"
ДЛЯ ВИЛУЧЕННЯ ХЛІБА У ОДНООСІБНИКІВ В ПЛАН ХЛІБОЗАГОТІВЛІ**

Не пізніше 20 грудня 1932 р.

В зв'язку з тим, що залишилось 10 днів до строку, наданого партією й урядом до повного виконання плану хлібозаготівель, а також тому, що одноосібний сектор ганебно виконує план хлібозаготівлі й тягне в цілому весь район від остаточного вирішення хлібозаготівель (колгоспи виконали 80 % свого річного плану, а одноосібний сектор лише 27 %), бюро РКП

разом з обласною партійною комісією оголошують штурмовий декадник для повного вивершення хлібозаготівель Валківщиною.

Для найкращого проведення штурмового декадника необхідно:

1. Мобілізувати весь районний партійний та КСМ актив і кращих витриманих членів профспілок для безпосередньої допомоги сільорганізаціям у вивершенні плану хлібозаготівлі.
2. На чолі штурму в Селах на кутках повинні стати партійні організації разом з комсомолом та колгоспами (колгоспний актив).
3. До штурму втягти одноосібників - контрактантів, які повнотою виконали свої зобов'язання з хлібозаготівлі перед державою та тих, що наближається до повного виконання.
4. Перебудувати всю роботу всіх райорганізацій як партійних, КСМ, радянських, профспілкових та кооперативних на повне вивершення плану до 1 січня 1933 р., для чого кожній організації скласти конкретного робочого плану участі у декаднику.
5. 20 та 21. XII по всіх колгоспах району проводяться збори активу колгоспу разом з батрацько-бідняцькою групою, на яких пояснюється завдання штурму, постанови партії и уряду та хід виконання хлібозаготівель в районі, свого села (доповідачі - голови сільрад, секретарі парторганізацій та райактив).
6. Переглянути та цілком розпустити всі бригади та куткові комісії сприяння, які не виправдали себе на хлібозаготівлях.
7. Організувати нові бригади та комісії сприяння з колгоспного активу та контрактантів, що виконали свої обов'язки перед державою.

На чолі бригад поставити перевірених в роботі, дійсно стійких, класово витриманих комуністів і безпартійних, що знають куток.

Примітка 1. Бригади утворити на зборах колгоспного активу.

Примітка 2. Бригади утворюються з принципу, щоб не більше 50- 70 дворів приходилося на 1 бригаду по великих залюднених пунктах.

Примітка 3. Виділити бригади колгоспників, спеціально проінструктувати про методи роботи на кутку - уповноваженим РПК, секретарям п/о та головам сільрад. Виділені бригади цілком відповідають за виконання хлібозаготівель на своєму кутку.

8. Провести 21-22. XII куткові збори всіх одноосібників-контрактантів з колгоспним активом з питання ходу виконання хлібозаготівель на даному кутку і по всьому селу.

На цих зборах поставити диференційовано питання про тих контрактантів, що виконали свої завдання, про тих, що наближаються до виконання, та тих, які ухиляються від здачі контрактації. Добитися повної явки одноосібників на ці збори. Збори обслуговують голова сільради, секретар парторганізації та уповноважений РПК.

9. Сільпарторганізаціям та сільрадам добитись, як першочергового завдання, протягом 3 діб виконання контрактаційних зобов'язань з боку членів сільрад, сільвиконавців, правлінь земгромад, агроуповноважених та членів комісії сприяння.

10. Всі села району, за винятком нижчеперелічених сел, обслуговують одноосібний сектор колгоспами, що розташовані на терені свого села.

В села: Коломак, Високопілля, Сидоренкове, Олександрівну, Благодатне, Рідкодуб, Черемушну, Гонтів-Яр, Різуненкове, Шляхову, Костів надсилаються бригади за таким порядком:

Червоний Прапор надсилає у Високопілля 20 чоловік; Олексіївка в Високопілля - 20; Сніжків в Благодатне - 15; Сніжків в Олександрівну - 15; Очеретово в Сидоренкове - 20; Мінківка, Лани Жовтня в Рідкодуб - 10; Добропілля в Черемушну - 15; Огільці в Гонтів Яр - 20; Кисівка в Різуненкове - 15; Литвинівка в Шляхову - 20; Рубанівка в Костів - 10; Шелестове в Коломак - 20; В'язкове в Коломак - 10; Покровське в Коломак - 10; Новоіванівка (колгосп 1 завод) в Коломак - 20 чоловік.

На чолі бригад поставити відповідальних, витриманих, з організаційними здібностями осіб (членів президії сільради, голів або заступників колгоспу та ін). За якість підбраної бригади, зокрема бригадирів, за інструктаж бригади та за своєчасну явку бригади в визначені села відповідають уповноважені РПК та секретарі парторганізацій.

11. Бригади повинні прибути на місце 22.XII. Бригади командуються на термін 10 днів.

12. Для кожної бригади встановити щоденні завдання та оцінку роботи бригади й бригадирів проводити залежно від наслідків роботи.

Примітка: 1. До бригад не прикріплюють голів сільрад, секретарів п/о та уповноважених РПК, які повинні бути розкріплені для керівництва бригадами і весь час повинні перебувати па кутках. Контроль за роботою бригад здійснюється безпосередньо цією трійкою на кутку.

13. Роботу бригад організувати на засадах соцзмагання та ударництва. Вивіз хліба по одноосібному сектору в штурмову декаду повинен бути подвоєний проти встановлених щоденних завдань.

14. Вивозка хліба в цей декадник проводиться шляхом як організацією червоних хлібних валок, так і окремих вивозом одноосібниками.

На час 10-денного штурму втягти в роботу з виконання хлібозаготівель в одноосібному секторі всі культурні сили села (вчительство, школи, піонерорганізації, сельбуди), які щоденно повинні в себе обмірковувати наслідки роботи за день по кутках, забезпечивши щоденний вихід стінгазет, бюлетенів, висвітлюючи хід виконання хлібозаготівель, прізвища кращих контрактантів, що виконали всі завдання та тих, які злісно ухиляються від виконання контрактаційних зобов'язань.

Роботу проводити за планом РВНО.

15. Завести як систему на кожному кутку "червоні" і "чорні" дошки та при сільраді організувати "червону" і "чорну" дошки, для висвітлення роботи куткових бригад, комісії сприяння і інші форми (червоний і рогожаний прапор).

16. В школах, біля кооперації, на кутках вивісити списки тих, що виконали контрактацію та тих, які злісно ухиляються від виконання плану.

Зав. наросвіти т. Карамушці виробити та надіслати протягом 24 годин конкретний план участі культустанов у штурмовому декаднику та забезпечити керівництво і контроль за участю шкіл в штурмі (звести триденні звіти-інформації з боку зав. шкіл про їх участь у штурмі).

17. Редакції райгазети "Соц. штурм" забезпечити висвітлення досвіду ходу штурмового декадника. На час штурму організувати виїзну газету разом з виїзною редакцією "Турбіновелетень" в села, що відстають по одноосібному сектору й мають вирішальне значення.

18. Організувати щоденний радіобюлетень з подачею щоденних інформацій про виконання хлібозаготівель за минулий день в розрізі сільрад.

19. Скликати 21.ХІІ районний з'їзд сільсекцій РСІ, груп сприяння РСІ в колгоспах, редколегій стінгазет, сількорів та загонів "ЛК".

20. Скликати 24.ХІІ районний з'їзд ударників-колгоспників разом з контрактантами, що виконали своє зобов'язання.

21. Провести 22.ХІІ делегатський з'їзд разом з жінками-колгоспницями, де поставити питання про включення жінок в штурмову декаду.

28. Провести 23.ХІІ відчинені комсомольські збори разом з колгоспною молоддю.

Держархів Харківської області, ф. Р-154, оп. 1, спр. 21, арк. 161. Друкарський прим.

№ 333

**ТЕЛЕГРАМА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У ПРО ВИВІЗ
ПІД ПЛАН ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ВСІХ НАЯВНИХ І РЕЗЕРВНИХ ФОНДІВ ЗЕРНА**

23 грудня 1932 р.

Молния [из] Днепропетровска, Запорожья ГПК, РВК

Сообщается постановление бюро обкома 23 декабря: "Обязать секретарок РПК, председателей РИКов, председателей колхозов [в] пятидневный срок вывезти все наличные фонды (кроме семенных, вывоз которых разрешается постановлением обкома, облисполкома) [в] счет выполнения государственного плана хлебозаготовок по всем колхозам, не выполнившим план. [В] семидневный срок выявить все скрытые фонды [в] колхозах и вывезти [в] план хлебозаготовок. По истечении установленного семидневного срока [в] случаях обнаружения скрытых фондов привлечь председателей колхозов и всех лиц, виновных [в] укрытии [к] суровой судебной ответственности. Обязать председателей риков настоящее постановление вручить под расписку председателям колхозов [в] двадцать четыре часа".

*Строганов
Згідно:**

Держархів Запорізької області, ф. Р-722, оп. 1, спр. 106, арк. 214. Засвідчена копія.

* Засвідчено печаткою.

№ 334
ЛИСТ КОЛГОСПНИКА М. ДЯЧЕНКА З АРТІЛІ "ВІРНИЙ ШЛЯХ"
ЧУБАРІВСЬКОГО Р-НУ
НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО НАДПЛАНОВІ
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ЗА РАХУНОК ВИЛУЧЕННЯ ЗАРОБЛЕНОГО ХЛІБА НА
ТРУДОДНІ

*Не раніше 24 грудня 1932 р.**

Ми свій план виконали, а дали ще другий. Ще з початку 1932 р. я одержую газети, читаю всі постанови уряду і партії, але в нашому хуторі не так робиться, як пишуть. Наша артіль "Вірний шлях" Інженерної сільради, Чубарівського р-ну на Дніпропетровщині план хлібозаготівлі виконала, ще роздали на трудодні 15 % від обмолоту, а решту засипали в посівфонд. Газети писали, що кожний колгоспник повинен сам собі виконати план хлібозаготівлі, а [не] чекати, що хтось виконає, а в нас - навпаки. Наш річний план визначено в 5154 ц. Ми виконали цей план щодо всіх культур.

У районній газеті "Коллективні лапи" писали, що артіль "Вірний шлях" план хлібозаготівлі виконав на 100 %, але 24 грудня 1932 р. надійшов до нас другий план, за яким наша артіль повинна здати ЗЛО ц, тоді як у нас крім посівфонду нічого не лишилося, а трудоднів з 1 жовтня ще набігло 15 тис.¹⁵⁷, на які нічого не дали.

Чи вірно нам дали план? Скільки ще будуть надавати нам планів? Голова артілі нашої тов. Лисенко Іван Т. одержав цього плану, скликає правління і почали обмірковувати, яким шляхом його виконати. І в грішили зняти з трудодня по 500 г, хоч ми і одержали всього-навсього лише по 2 кіло на трудодень. А ранком другого дня почали забирати у колгоспників їхній зароблений хліб на трудодні, не зважаючи, чи в, нього сім'я червоноармійська, чи ні - все рівно.

От по поводу такої справи і хочу запитати редакцію, чи вірно це вони роблять, чи ні?
Прохаю редакцію, допоможіть нам у цій справі.

М. Дяченко

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 653, арк. 122. Ротапринт.

* Датується за змістом документа.

№335
ВИРОК ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО СУДУ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ
КЕРІВНИХ ПРАЦІВНИКІВ КОБЕЛЯЦЬКОГО Р-НУ НА ПОЛТАВЩИНІ
ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

23-25 грудня 1932 р.

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки
Харківський облсуд по кримінально-касаційному відділу
1932 рік грудня 23-25

м. Кобеляки

в складі голови т. Торяника, нарзасів т. Архімовича, Хівренка при, секретареві Т. Шаукстель за участю прокурора т. Брона та оборонців т. Немеханського, Полтавцева, Штенермана, розглянувши на відкритому засіданні справи по обвинуваченню Ляшенка Кирила Гавриловича, 1894 р. народження, робітник-гірник, бувший член КП(б)У з червня 1917 р., закінчив університет ім. тов. Артема, не судився, із селян с. Павлівки Онупріївського р-ну, червоний партизан;

Бема Федора Кіндратовича, 1895 р. народження, селянин с. Сватки Липово-Долинського р-ну, бувший член КП(б)У, закінчив сільську школу, не судився, червоний партизан;

Обидала Івана Омельковича, 1901 р. народження, селянин с. Мачухи Полтавського р-ну, освіта нижча, бувший член КП(б)У, не судився, червоний партизан, за арт. 54-м, п. 7-й КК;

Винокурова Йосипа Васильовича, 1901 р. народження, із селян с. Святого Донецької обл., бувший член КП(б)У, освіта нижча, засуджений Харківським облсудом 20-30 листопада 1932 р. за злочин, передбачений постановою ЦВК та РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. до позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення терміном на 10 років (десять років). Вирок оскаржений і не набув законної чинності. Червоний партизан;

Павлова Василя Гнатовича, 27 років, службовець, бувший член КП(б)У, не судився, освіта нижча, із м. Кобеляки Харківської обл.

Гарагуля Андрій Фадійович, 38 років, із селян с. Дідівці Прилуцького р-ну, освіта нижча, бувший член партії, не судився;

Лук'янова Сергія Васильовича, 41 рік, службовець із м. Дніпропетровська, освіта середня, бувший член КП(б)У, не судився, закінчив курси округових робітників, за арт. 100-м ч. 1-ша КК УСРР.

Попереднім та судовим слідством, зізнанням всіх підсудних та промовами сторін Харківський облсуд вважає доведеним:

Кобеляцький р-н Харківської обл. колективізований на 80 %. В минулому, 1931 р., виконав повністю план продажу державі хліба в кількості 15 тис. т. У 1932 р. весь час ганебно відставав и майже завжди посідав останнє місце по області у виконанні наданого хлібозаготівельного плану. Якщо в минулому році план був 15 тис. т, то план в 1932 р. надано менший на 38 % і остаточно встановлено по колгоспах 8 тис. т, по одноосібному сектору 1300 т, а разом 9300 т. Районовою експертною комісією врожайність определіно 7 ц з гектара, валовий збір 24 500 т і до здачі державі належало всього лише 2,6 ц з гектара.

На підставі зізнань підсудних й всіма матеріалами справи доведено, що Кобеляцький р-н мав цілком реальний план й всі умови для виконання такого повністю і в строк.

Судовим слідством встановлено, що не дивлячись на велике зменшення урядом хлібозаготівельного плану проти минулого року, його повній реальності, районове керівництво в особі секретаря райпарткому - члена президії райвиконкому ЛЯШЕНКА, голови райвиконкому БЕМА й директора МТС - члена президії райвиконкому і кандидата бюро райпарткому ОБИДАЛА з самого початку хлібозаготівлі стало на шлях саботажу. Ляшенко ще в серпні місяці при одержанні плану виступив із доведенням про нереальність такого.

Ляшенко, Бема, Обидало з самого початку хлібозаготівель не повели належної боротьби з втратами, розкраданням, не мобілізували маси на організаційно-господарче зміцнення колгоспів, ігнорували масову роботу, чим дали змогу класовому ворогу - куркулю розводити меншовицький настрій, в районі.

Замість боротьби за виконання плану повністю й в строк Ляшенко, виступаючи на різних районних нарадах, закликав "везти хліб", "-здавати хліб", а не мобілізував на виконання плану повністю та в строк, що було прийнято як директива секретаря райпарткому, члена президії райвиконкому не спішити з виконанням плану й тому в районі панував самоплив. У жовтні було здано лише 6 % місячного завдання, а в листопаді 11 %, а на 15.XI район виконав тільки 32,8 % річного плану, в тому числі по колгоспах 35,2 %, одноосібних- 17,8 % й твердих завданнях-14,3%.

При такому злочинному виконанні найважливішого завдання Ляшенко, Бема й Обидало в жовтні місяці становляться на впертий шлях зриву хлібозаготівель, [стають] на шлях контрреволюційного саботажу й ошукання обласних організацій. Ляшенко на зборах в партійних осередках й розмовах з робітниками сільрад, при скаргах останніх на труднощі й важкий план, давав поради писати в район й доводити нереальність плану, чим припинилась в жовтні задача хліба й місячний план, дякуючи цьому, виконано було лише на 6 %. В селі Марківці розпорядження дав висипати в комору приготовлений хліб для вивозу й займатися посівкампанією.

Директор МТС Обидало в той же час почав обробляти громадську думку про нереальність плану в МТС й 22 жовтня добився по своїй доповіді на бюро партосередку, членом бюро якого він являється, резолюцію про нереальність плану по колгоспах МТС.

Протягом жовтня Ляшенко, Бема, Обидало й Лебедеко (зав. районним земельним відділом РВК, притягнутий під час суду до кримінальної відповідальності й справа передана дільничному прокурору), протягом доби зібрали в районі відомості про так званий "фактичний обмолот". На підставі цих брехливих відомостей, явно для них заменшених проти дійсності, склали відверто куркульський баланс, із якого виходило, що в Кобеляцькому р-ні треба хліб ще завозити й з цим "балансом" Ляшенко й Обидало, перший як секретар райпарткому та член президії райвиконкому, а другий як директор МТС та член президії райвиконкому, поїхали в обласні організації доводити нереальність плану й клопотати [про] зменшення такого.

Підставою для цього явно куркульського балансу крім відомостей про "фактичний обмолот" була ще й доповідна записка директора МТС Обидала, яку він спеціально за директивою Ляшенка склав райпарткому, райвиконкому й РСІ.

Свідомий саботаж районного керівництва зверху спрямували на зрив хлібозаготівель, [він] демобілізував сільських робітників. Дії Ляшенко, Беми, Обидала приймалися як директива не виконувати план, уповноваженим РПК, РВК в селах не робили, з дозвілу Ляшенка сиділи в Кобеляках. А на селах в той час куркульством розкрадався колгоспний хліб, закопувався в

ями, яких зараз виявлено до 70 із хлібом, хліб розбазарювався, одержували велику кількість рвачі та ледарі й тим руйнувалось організаційно-господарче зміцнення колгоспів й порушувався добробут сумлінно працюючих колгоспників.

Одночасно з цим в районних організаціях розцвітало злочинне відношення до витрачання державних коштів й хліба. Райвиконкомом, на чолі якого був Бема, було визначено артіль "Червона Армія" Перегонівської сільради 48 606 крб. 99 коп. за нібито загинутий від граду хліб, видано 750 ц державного посівного матеріалу, артіль звільнена від виконання плану хлібозаготівель в той час, коли градом пошкоджено було незначну площу, артіль намолотила 1422 ц. й ще має немолочений хліб.

Райвиконком в особі голови Беми, членів президії Ляшенка, Гарагулі, членом президії РВК - зав. відділом постачання Павловим, директором МТС Обидалом та головою райколгоспспілки Винокуровим, саботуючи виконання плану хлібозаготівель розбазарювали хліб колгоспів, який повинен бути зданий державі, злочинно витрачали мірчук із державних та кооперативних лімітів на безпідставне постачання поверх нарядів районного центра та ін. Таким чином, у 1932 р., в тому числі із хліба повного врожаю, розбазарено 34 тис.

Голова раиспоживспілки Лук'янов, знаючи, що він не має права на одержання й витрачання колгоспного і державного хліба - мірчука, такий від вищезазначених осіб приймав, витрачав, чому з'явився співучасником злочинців.

Обласний суд на підставі даних судового слідства встановив, що ганебний провал у виконанні плану хлібозаготівель по Кобеляцькому р-ну під час керівництва Ляшенка, Бема, Обидала, є наслідок двурушництва з боку них й явного саботажу, потакання місцевим антирадянським рвацьким тенденціям, відсутності партійної та радянської демократії та зажиму критики і самокритики.

Всі підсудні в пред'явлених ним звинуваченнях винними себе повністю визнали.

На підставі вищезазначеного Харківський обласний суд визнає винними Ляшенка, Бема та Обидала в злочині, передбаченому арт. 54-м п 7-м КК УСРР. Винокурова, Павлова - за арт. 100-м ч. 1-ю КК УСРР, Гарагулю та Лук'янова - за арт. 98-м ч. 1-ю КК УСРР.

Приймаючи на увагу, що всі підсудні визнали себе винними, засудили свої злочини й що вони можуть бути виправдані, Харківський облсуд, керуючись арт. 297-м КК УСРР

приговорив:

Ляшенка Кирила Гавриловича на десять років (10 р.) позбавлення волі в поправно-трудових таборах у далеких місцевостях Союзу. Бема Федора Кіндратовича та Обидала Івана Омельковича на вісім років позбавлений волі в поправно-трудових таборах у далеких місцевостях Союзу кожного. Винокурова Йосипа Васильовича на шість років позбавлення волі в поправно-трудових таборах у далеких місцевостях СРСР. Лук'янова Сергія Васильовича на два роки позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення.

Відносно всіх засуджених не приміняти конфіскації майна й після відбуття призначеної їм міри соцзахисту вважати їх не позбавленими прав. Беручи на увагу визнання в злочині й засудження такого Лук'яновим й що він може бути виправлений, перебуваючи на волі, вирок відносно Лук'янова на підставі 48-го арт. КК вважати умовним з іспитовим терміном на п'ять років, заборонити Лук'янову на три роки займати відповідальні посади та працювати па кооперативній роботі.

Павлова Василя Гнатовича та Гарагулю Андрія Фадійовича на 5 років позбавлення волі в поправно-трудовах таборах у далеких місцевостях СРСР.

Захід запобігнення залишити Ляшенку, Обидалу, Винокурову, Павлову та Гарагулі, Бемі тримання під вартою, а Лук'янову змінити на підписку про невийзд із м. Кобеляк, звільнивши Лук'янова з-під варти.

Судові витрати віднести за рахунок держави.

Призначену міру соцзахисту Винокурову Йосипу Васильовичу вважати по совокупності з призначеним вироком облсуду від 29-30 листопада 1932 р.- десять років позбавлення волі в поправно-трудовах таборах у далеких Місцевостях СРСР.

Попереднє ув'язнення засудженим зарахувати із дня їх арешту.

Вирок може бути оскаржений до Найвищого суду УСРР протягом п'яти днів із дня доручення копії¹⁵⁸.

Оригінал за належними підписами.
Згідно: підпис¹⁵⁹

№ 336
ПОСТАНОВА КАСАЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР
ПРО ЗАЛИШЕННЯ В СИЛІ ВИРОКУ, ВИНЕСЕНОГО СЕЛЯНЦІ Н. М. КЛІМЕНКО:
10-РІЧНЕ УВ'ЯЗНЕННЯ ЗА МШОК КОЛОСКІВ

25 грудня 1932 р.

Ухвала

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки
Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ
грудня 25 дня 1932 р. у складі голови Берновського, членів Тимощенка та Волдинера,
доповідач - Тимощенко.

Розглянувши в порядку касаційному справу з вироком Дніпропетровського облсуду з 15 жовтня 1932 р. про Кліменко Настю Матвіївну, 55 років, селянку, міцну середнячку, засуджену за арт. 54-м, ч- 7-ю КК та за постановою ЦВК та РНК Союзу з 7. VIII. 1932 р. до позбавлення волі в далеких місцях ув'язнення на 10 років з конфіскацією майна, з обмеженням у правах на 5 років. За те, що вона займалася крадіжками з колгоспних ланів шляхом зрізання, колосків, де її було затримано на місці крадіжки з одним лантухом колосків. Покликання касатора па зламання арт. 351-го КПК уваги не заслуговує, тому що міра соцзахисту відповідає скоєному та соцнебезпеці засудженої. За розглядом справи в порядку арт. 346-го КПК зауважено, що суд застосував до засудженої арт. 54-й, п. 7-й КК зайве, а її слід вважати лише за постановою ЦВК та РНК Союзу [РСР] від 7. VIII.32 р. А тому, керуючись арт. 365-370-ми КПК ухвалив: касскаргу залишити без наслідків, а вирок - в силі.

Берновський, Тимощенко, Волдинер

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 8, спр. 3542, арк. 210. Оригінал.

№ 337
З ПРОТОКОЛУ БЕРДЯНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ ПРО РЕПРЕСИВНІ
ЗАХОДИ ЩОДО КОЛГОСПІВ, ЗАНЕСЕНИХ НА "ЧОРНУ ДОШКУ"

28 грудня 1932 р.

2. СЛУХАЛИ: Про вжиття заходів щодо колгоспів, які занесені на "чорну дошку" облвиконкомом (опитавши членів президії 25 грудня 1932 р.).

2. УХВАЛИЛИ: За продовження зловмисного невиконання державного плану хлібозаготівель, за організований куркульськими елементами саботаж до занесених облвиконкомом на "чорну дошку" колгоспів ім. Шевченка Новоолексіївської сільради, "Червоний стяг" Ногайської сільради - вжити такі заходи:

а) заборонити цілком будь-яку торгівлю цим колгоспам і колгоспникам;

б) протягом [часу] до 28.XII.32 р. стягти кредити та всі платежі (сільгосподаток, державну заборгованість, страхівку), грошову заборгованість по цих колгоспах розверстати по колгоспниках та стягнуті протягом до 28 грудня;

в) накладати натурштраф м'ясом в розмірі 15-місячного завдання з тим, щоб до 5 січня 1933 р. дотерміново стягнути з колгоспників цих колгоспів як план м'ясозаготівель, так і накладання натурштрафів;

г) негайно заборонити будь-який помол, як колгоспам, так і колгоспникам цих колгоспів;

д) 26 грудня надіслати в ці колгоспи спеціальні бригади під керівництвом тов. Коваленка та Віткіна, яких зобов'язати протягом [часу] до 5 січня 1933 р. вкупі з сільрадами та правління колгоспів цілком забезпечити виконання всіх цих міроприємств.

Цю постанову оголосити в пресі.

Голова РВКу *Палій*
Секретар *Мокитадт**

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 309, арк. 74. Засвідчена копія.

* Засвідчено печаткою райвиконкому.

№ 338
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БОРОДЯНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ КИЇВСЬКОЇ
ОБЛ.
ПРО ЗНЯТТЯ З ПОСАД ГОЛІВ СІЛЬРАД ЗА НЕВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ

29 грудня 1932 р.

727. СЛУХАЛИ: Про голову Пісківської сільради Величко (шляхом опиту 23 листопада 1932 р.).

727. ПОСТАНОВИЛИ: Голову Пісківської сільради Величко Кіндрата, що утаював хліб від держави, маючи 54 пуди хліба, приховав його під половою тощо, чим дискредитував себе як голову сільради перед населенням -- з голови Пісківської сільради зняти. Доручити уповноваженому РВК т. Бахмачу провести вибори голови Пісківської сільради. 731.

СЛУХАЛИ: Про голову Шибенської сільради Купченко.

731. ПОСТАНОВИЛИ: Голова Шибенської сільради Купченко Олександр, що не повів рішучого наступу на куркуля, навпаки, тісно пов'язався з класово чуждим елементом (прикрив свого тестя, який був висланий [у] 1930 р. як куркуль), не мобілізував громадську думку на виконання хлібозаготівлі, чим зірвав виконання хлібозаготівлі. Президія РВК ухвалює: з голови сільради зняти та справу передати слідчим органам для притягнення до відповідальності за зрив хлібозаготівельної кампанії по с. Шибеному¹⁶⁰.

Доручити уповноваженому РВК тов. Власову провести вибори голови сільради.

Оригінали за належними підписами
ТВО секретаря РВК *Осадчий*
За оригіналом: завканц. РВК *С. Дубнялов*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 8, спр. 333, арк. 8-9. Засвідчена копія.

№ 339
ПОВІДОМЛЕННЯ УКРКОЛГОСПЦЕНТРУ В ЦК КП(б)У ПРО МАСОВИЙ ВИХІД
СЕЛЯН
З КОЛГОСПІВ СКВИРСЬКОГО Р-НУ НА КИЇВЩИНІ У 1931-1932 РР.

Грудень 1932 р.

З метою з'ясування причин масового виходу з колгоспів в Сквирському р-ні, крім ознайомлення з загальним станом району, було безпосередньо обстежено 6 колгоспів.

Перш за все треба відзначити, що точної кількості заяв, що їх подано про вихід з колгоспів, па час обстеження районів організації не знали. З цього приводу будь-якої постанови РПК не виносилося і це питання бюро РПК не обговорювалося. Заходи вживалося по відношенню до окремих колгоспів лише від випадку до випадку і якої-небудь системи заходів не було організовано. Всього за відомостями РКС подано 2059 гаяв, але під час обстеження виявилось, що ця цифра зменшена, заяв було біля 2500.

Так, наприклад, в колгоспі "Друга п'ятирічка" за відомостями району було лише 90 заяв, а під час обстеження їх виявилось 150. По колгоспу "3-й вирішальний" за відомостями району було 59 заяв, а виявилось - 74.

Основними причинами виходу з колгоспів треба вважати такі:

1. Перекручування під час хлібозаготівель минулого року, заготівель адміністративним шляхом у колгоспників того хліба, що їм було видано на трудовні, в зв'язку з чим є певне недовір'я з боку колгоспників, за їх власною заявою, до того, що в цьому році хліб буде

виданий па трудовні і навіть в разі видачі не буде його відібрано знову. Коли це зв'язати з тим, що в низці колгоспників (колгосп ім. Ворошилова. "Незаможник" в с. Шамраєвка, колгосп "Революція" в с. Безпечному), незважаючи на повну можливість, натуральних авансів (відповідно до постанови ЦК та РНК) зовсім не видавалося поруч з тим, що одноосібні господарства в необмеженій кількості перемолочують уже зерно нового врожаю, зрозуміло, що настрої у колгоспників цим значно погіршуються.

2. Виправлення помилок, припущених під час хлібозаготівель минулого року (повернення майна неправильно проданого та ін.), проводиться без будь-якої роз'яснюючої роботи серед колгоспників. Повернення майна, яке в більшості було придбано під час продажу колгоспами, після відповідної постанови райРСІ проводиться адміністративним шляхом сільрадами, або забирається безпосередньо самим поновленим господарством, внаслідок чого і політично правильні, і потрібні дії (виправлення припущених помилок) перетворюються в адміністративний розбор майна.

Треба додати, що це супроводжується чутками, які розповсюджує куркуль та підкуркульник про нібито новий курс в політиці партії на одноосібника, в зв'язку з тим, що колгоспи ніби себе не виправдали. В колгоспі "3-ій вирішальний" навіть був такий випадок, коли ввечері б колгоспників забрали своїх коней з колгоспної стайні і ранком самі знову привели їх до колгоспної стайні. На запитання, чим це викликано (забирання і повернення коней) була одержана відповідь: "Казали люди, що лише до 20 липня можна забирати коней, хто не забере, то залишаться в колгоспі. Ми коней забрали, але коли побачили, що ніхто більш не бере, то вирішили - коли всі будуть забирати, тоді і ми заберемо".

3. Більшість заяв поступила протягом червня і липня місяця. Цілком природньо повстало питання, чому саме на цей час приходиться основна маса заяв. Поруч з тим, що саме на цей час приходиться виправлення помилок щодо неправильно проданих середняцьких господарств, це совпадає з підготовкою до жнив і з надією на одержання при виході певної частини посівів. Коли намагання окремих колгоспників індивідуально убирати колгоспні посіви було дано рішучу відсіч, більшість колгоспників, що до цього часу працювали після подачі заяв, стали працювати так само. Потерявши надію на одержання індивідуальних посівів, вони працюють, чекаючи реалізації постанови ЦК про видачу натурою на трудовні.

4. При аналізі з'ясовано, що більшість поданих заяв і перші щодо термінів подачі заяв це колгоспники, що мають або зовсім низьку кількість вироблених трудовнів за 1932 р., або зовсім трудовнів не мають (див. додаток)¹⁶¹. Вже за ними стали подавати колгоспники, що працювали під час весняних робіт в колгоспі, тобто виробили значну кількість трудовнів. При розмові з подавшими заяви про вихід з'ясовано, що причиною подачі заяв тими, хто мало працював в 1932 р., але мав значну кількість трудовнів в 1931 р., була відсутність надії на одержання будь-чого при розподілі наслідків господарювання в колгоспах, за умов розподілу на трудовні. Щодо тих колгоспників, що мають порівнюючи значну кількість трудовнів, то причинами подачі заяв про вихід з їх боку була надія на одержання індивідуальних засівів поруч з чутками про курс на одноосібне господарство і побоювання того, що оплата трудовнів буде надзвичайно низькою в зв'язку з масовою загибеллю буряку. Так, в колгоспі "Друга п'ятирічка" з 150 га буряку залишилось 29 га, в колгоспі "Революція" з 240 га буряку залишилось 27 га. та ін.

В цілому по району, за відомостями РКС, загинуло з 7806 га - 4247 га. або 54,4 %. Заяви колгоспників були такі: "Від зернових культур ми надіємося одержати лише хліб, від буряку - гроші. Оскільки буряк загинув, таким чином грошової оплати майже не буде, а хліб - хто його знає, чи одержимо".

5. Як одну з важливих причин збільшення кількості заяв про вихід треба відзначити адміністрування з боку правлінь колгоспів і відсутність будь-якої масової роботи по багатьох колгоспах як серед всієї маси колгоспників, так і зокрема серед подавших заяви про вихід. Наприклад, в колгоспі "Колос" Піщанської сільради з початку травня не було жодних загальних зборів.

Таким чином, основні кампанії цього року - засівна кампанія, обробіток буряку, підготовка до збиральної кампанії проходили без належного пояснення колгоспникам основних рішень партії і уряду, що їх було в цей час видано.

6. Разом з тим треба відзначити подачу заяв про вихід також з боку керівних кадрів колгоспів. Так, в Колгоспі "Друга п'ятирічка" Пустоварівської сільради заяви про вихід було подані зав. господарством колгоспу, бригадиром, табельником. Заяви колгоспникам про вихід писалися колишнім рахівником колгоспу, навіть і в канцелярії самого колгоспу. Треба відзначити, що і зав. господарством, і бригадир, і табельщик продовжують свою роботу на своїх попередніх посадах в цьому ж колгоспі.

Таким чином, навіть і керівний склад окремих колгоспів проявив нестійкість під час масової подачі заяв, а в деяких випадках навіть і організував подачу. Як одну з причин, що сприяла подачі заяв про вихід, треба відзначити також безгосподарність в низці колгоспів, зокрема масовий падіж коней і значну загибель буряку. Так, в колгоспі ім. Ворошилова за час зими з 200 коней залишилося лише 50. Приклади про загибель буряку приводилися вище.

7. Злиття колгоспів проводилась часто-густо без будь-яких економічних підстав, причому навіть і після злиття колишні колгоспи залишилися часто окремими одиницями, так званими філіями, навіть з окремими зав. господарствами, комірниками та ін.

Цікаво відзначити, що в колгоспі "3-й вирішальний" Пустоварівської сільради з 74 заяв, що їх подано в цьому колгоспі, лише 2 поступили з колишнього колгоспу "Червона зірка". Всі останні поступили від членів колишнього колгоспу ім. Петровського. На запитання голові колгоспу члену партії т. Гавві про причини цього, було одержано відповідь про те, що ця філія, колишнього колгоспу ім. Петровського знаходиться за 4 км, що він зараз ще багатьох з них не знає, хоча злиття проведено було приблизно в лютому - березні місяці, і що взагалі він не мав часу ще поговорити з тими, хто подав заяви. Треба відзначити, що центр колгоспу знаходиться в колишньому колгоспі "Червона зірка".

Наведені причини являються основними, що сприяли збільшенню кількості заяв про вихід із колгоспів. Коли все це зв'язати з відсутністю роботи серед подавших заяви колгоспників, з відсутністю будь-якої відповіді колгоспникам, що подали заяви, наприклад, в колгоспі "Революція" є заяви, в яких втретє просять вирішити питання про виключення їх з колгоспу. Це складає становище, коли колгоспник по суті не одержує ніякої відповіді на ті питання, які у нього повстають і іде за тією частиною, що майже не працювавши в цьому році в колгоспі, тим самим мало зацікавлена в дальшому перебуванні в колгоспі, оскільки не чекає одержати будь-чого з колгоспу цього року при розподілі виключно по трудових днях.

Випадкам розбору коней не було протиставлено відповідних заходів. Так, в колгоспі "Друга п'ятирічка" із 40 розібраних коней 17 повернуто, 18 продано колгоспникам, що їх розібрали, а 5 ще до цього часу не повернуто в колгосп. Все це складає настрої, коли подавши заяви чекають повернення їм майна, що його було в свій час усупільнено. А без роз'яснення, без відповідної масової роботи серед колгоспників, того, що майно буде повертатися лише по закінченню господарчого року, викликає подачу колективних заяв про вихід, якими намагаються розвалити колгосп і тим викликати розподіл поміж колгоспниками всього

майно. Такі випадки розбору всього майна були в селах Токарівка та Вільна Тарасівка. Правда, їх було заходами районowych організацій в значній мірі ліквідовано, і колгоспи було відновлено.

Треба знов підтвердити те, що було сказано раніш, що районів організації систематичної роботи з колгоспниками, подавши заяви і працюючими в колгоспах, не проводять. Поруч з цим не дається належної відсічі ледарям, що намагаються розбити колгоспи і при цьому одержати назад усупільнене майно. Коли це зв'язати з тим, що хлібозаготівлі по одноосібному сектору ще не були розпочаті, а натуральні аванси в низці колгоспів не видавалися, цим можна цілком пояснити ті масові заяви, що їх було подано про вихід з колгоспів по Сквирському р-ну.

* * *

Окремо вважаю за потрібне поставити перед ЦК такі питання, що виникли під час обстеження:

1. Під час збору насіння перед весняною засівною кампанією у багатьох колгоспників було одержано порядком взаємодопомоги ярове насіння, причому було видано розписки, або по деяких районах випущено облігації так званої насінневої позики, в яких зазначалося про обов'язкове повернення взятого насіння з першого обмолоту восени. Зараз же колгоспники звертаються з вимогою про повернення взятого насіння.

Зокрема, по колгоспу "Революція" с. Безпечна у колгоспників зібрано таким чином біля 300 пуд. В цілому по району за заявою секретаря РПК це складає 10-12 тис. пуд. або 1-1,5 % до районowego плану хлібозаготівель (800 тис. пуд.). Коли про повернення насіння, одержаного порядком взаємодопомоги колгоспом колгоспу, вже є відповідна директива ЦК, то про повернення насіння, взятого колгоспом у колгоспників, такої постанови немає. Це питання треба зараз вирішити, оскільки без відповідної постанови ЦК, РПК на повернення взятого у колгоспників позичково насіння не рішення.

2. Повернення майна, неправильно проданого, проводиться постановою РКК-РСІ, причому майно це в більшості випадків під час продажу куплено колгоспами. Під час повернення цього майна з колгоспу, упланих колгоспом коштів ніхто не повертає, оскільки вони в свій час були зараховані на прибуток сільського, районowego або республіканського бюджету. По окремих колгоспах вартість повернутого майна складає досить значну суму. Так, в колгоспі "Друга п'ятирічка" сума вартості повернутого майна складає коло 3 тис. крб. В цілому по Сквирському р-ну, хоч детальних розрахунків ніхто не робив, але за заявою голови РСІ та зав. орг. це складає біля 300 тис. крб., за заявою секретаря РПК - понад 200 тис. крб. Точної суми ніхто не знає. За заявою районowych організацій на їх звернення до облвиконкому про асигнування відповідних коштів на уплату колгоспам за майно, що повертається як неправильно продане, було одержано відповідь, що це повинно покриватися районowym бюджетом, але оскільки районний бюджет не зможе таких величезних сум виплатити, це питання залишається і зараз невирішеним.

Вважаючи за ненормальне становище, коли виправлення припущених помилок проводиться коштом колгоспів, вважаю, що з цього приводу повинно бути спеціальне рішення ЦК або РНК з тим, щоб було з'ясовано цю суму по всій Україні з відповідним вирішенням джерел, за рахунок яких повинно ці суми покривати.

Заст. голови правління Укрколгоспцентру *Підкаміньський*

№ 340

**ЛИСТ КОЛГОСПНИКА ПРО УСПІХИ ТА ЗАНЕПАД АРТІЛІ "ЧЕРВОНИЙ ОРАЧ"
НА ХАРКІВЩИНІ ВНАСЛІДОК ПОЗАПЛАНОВИХ ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

Грудень 1932 р.

Наша артіль "Червоний орach" зорганізувалась в 1919 р. Коли почали робити в артiлі, то селяни дивилися, що в колгоспі далеко краще жити, поступали й собі. В 1930 р. було дуже гарно. Хлібозаготівлю, яка була доведена до артiлі, викопали у два рази більше, а також дали і колгоспникам. Так що працювали дружно, було що їсти й робота гарно йшла. А дальше, коли в артiлі об'єднали 4 артiлі, тобто стало около 350 господарств (це в 1932 р.). Під весну артiль справилась гарно з весняною засівкампанією, уборкою, а також уборкою цукрового буряка. А саме головне те, [що] на артiль план хлібозаготівлі був 10 тис. пуд. артiль план хлібозаготівлі виконала повністю з перебільшенням. Через місяць у нас забрали весь посівний матеріал, забрали віку, ту, що залишили для харчування, весь фураж, а частину роздали віки на трудодні колгоспникам. І постановила сільрада відібрати, мовляв, це незаконно одержаний хліб. Хіба це не є перекручування постанов партії і уряду?

Забравши весь посівматеріал, перецищений, вже готовий до посіву, фураж, що був для підгодовування коней, а тепер говорять "шукайте на місцях посівматеріал, фураж і для свого харчування". Я думаю, коли артiль виконала свій план, то не повинні ніхто її займати, бо на це є постанови ЦК КП(б)У і інші. Так я думаю, що редакція зверне на це належну увагу і винних притягне до відповідальності.

Жорстока Павло Іванович
с. Пархомівка Краснокутського р-ну

ЦДАЖР України, ф. 338, оп. 2, спр. 653, арк. 121. Ротапринт.

№ 341

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА СІЛЬКОРА ДО ГАЗЕТИ "РАДЯНСЬКЕ СЕЛО"
ПРО ГОЛОДУВАННЯ Й РЕПРЕСІЇ ПРОТИ СЕЛЯН ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЛІ
В КОЛГОСПІ "СЕРП І МОЛОТ" НА ОДЕЩИНІ**

Грудень 1932 р.

Наш колгосп "Серп і молот" і сільрада Краснопільська - на "чорній дощці" за невиконання плану хлібозаготівель. Тут є буксирна бригада від РПК, але вона неправильно підходить до колгоспників і перекручує лінію партії. Керівництво Краснопілки допустило, що в колгоспі "Серп і молот" ледарі розікрали хліб, крали й одноосібники, а тепер не виконано плану хлібозаготівлі і кращі колгоспники вже по 3-4 місяці не бачили і не їли хліба й теж стали розкрадати хліб та жорнувати його на жорнах, щоб не бути без хліба. Через це багато колгоспників-ударників стають симулянтами, злодіями, бо іншого виходу їм не видно.

З того часу, як ми на "чорній дошці", буксирна бригада ходить по колгоспниках і шукає хліба. І як у кого знайде, то віддає до суду, як крадіїв. Оце нещодавно виїздна сесія Великописківського р-ну судила в нас чотирьох жінок, з них 3 - вдови, за соцстаном бідняки, у яких до вступу до колгоспу й тепер немає нічого, крім хати. Це старі жінки, забілі злиднями, жодна з них - ні Капіще Марія С., Капіще Параска, а також Ткаченко Тетяна і Пойда Вустя - не можуть ні розписатися, ні газети почитати, бо неписьменні і потрапили на лаву підсудних через свою несвідомість. У них знайдено декілька пудів хліба, де в кого вкрадений, а де в кого ні, але всіх суд позбавив волі на 4-5 років.

Я цим не хочу сказати, що вдови не крали, або що вони невинні, але так карати їх, як несвідомих людей, не можна, тому що неграмотна людина допустить чого вгодно. Коли взять Капіще Марію та Пойду і Капіще Параску, то вони такі забиті несвідомістю і злиднями, що їх куркуль підбурив і заставив їх красти і закопувати хліб.

Ще коли подивитися з другої сторони, то ні жодного куркуля не віддамо під суд, а лише бідняка. Куркуль, підкуркульник чинить різні злочинства в сільраді та колгоспі, і їх суд обходить, бо керівництво колгоспу та взагалі Краснопілки їх окриває. Ось куркуль, що був у колгоспі, Нещадін Грицько покрав у колгоспі хліб, і коли цей хліб знайшли, то він утік невідомо куди. Сільрада й колгосп про його мовчить, а бідняки паряться в ДОПРі. Через наших керівників вже по 3-4 місяці колгоспники не бачили хліба, бо їм байдуже. Хоч хто де й купить хліба, то змолоти не може, бо млини позакривані й сільрада не дає нікому довідок. А голодний колгоспник, щоб не робити голодному, чи купує, чи краде хліб і робить жорна. За це сільрада теж віддає до суду.

Тепер обговорити так: коли не дати колгоспникові їсти, то чи він довго буде чесним і добросовісно робити на користь колгоспу? Я думаю, що він так довго не робитиме. А ось у нас в колгоспі вже майже 1-2 роки нічого колгоспники не одержують, лише борг у колгоспника все збільшується. Через неправильний облік праці в нас у колгоспі ніхто не знає, хто скільки заробив, або скільки винен. У колгоспі неправильно рахують трудовні, через що більшість у колгоспі має борги.

Колгосп "Серп і молот" щороку і майже щодня занепадає і щодня має більші втрати. Ось 2 роки в цьому колгоспі будується хата біля колгоспної конюшні, на яку вкладено декілька тисяч трудовнів та декілька сот карбованців грошей, і до цього часу не вкрита і вже на дощах, під снігом валяється. Майно та різні прибутки цього колгоспу хто як хоче розтягає і управа за це не відповідає. Взяти за приклад завхоза Шевцова, він с/г реманенту не доглядає і вже в дворі колгоспу майже нічого нема, а сільрада його за безвідповідальне ставлення до майна колгоспу не притягає до відповідальності. А якби це завхоз [був] бідняк, то вже парився б у ДОПРі. Минулого року цей самий Шевцов допустив до того, що соломі, полові, розікрали одноосібники, і не було чим кормити коней і без кормів загинуло більш як 200 коней. Цього року теж хоче до цього допустити. Вже майже половину соломи розібрали колгоспники в'язками, а коні колгоспні через 2-3 місяці загинуть без кормів, як і минулого року.

Робота буксирної бригади по хлібозаготівлі незаконна. Ця бригада ходить попід хатами і бере, що в кого хоче, і де діває - невідомо. Є випадки, що забирають хліб, скільки є, а як не даєш з хати, то арештують і забирають все майно. Як не даєш, то ще й поб'ють, або не пускаєш до хати, то вони двері б'ють. Дехто й купив хліба, то бригада каже "вкрав з колгоспу", а то беруть з погрібів капусту, огірки і все. Все це робиться мабуть для того, щоб створити контрреволюцію.

Культурно-освітньої роботи немає. Майже 3-4 місяці, як пройшли загальні збори колгоспу, на яких були лише діти. Будинок колгоспника завалився, а в червоному куточку сидять

арештовані. Ось через відсутність масової роботи в нас теж розкрадають хліб і все. Через це я й сам голодний, пухну, бо декілька місяців не їв хліба, а роботи роблю. Тепер сиджу та думу думаю, що вже до 30-40 бідняків у ДОПРі і мені не минеться.

Сількор Іван¹⁶²

с. Краснопілка Великовиківського р-ну, Одещина.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 653, арк. 144-146. Оригінал.

№ 342

**ЛИСТ СЕЛЯНИНА І. КУЧМИ З АРТІЛІ "ЧЕРВОНИЙ ХЛІБОРОБ"¹⁶³
ПРО ГОЛОДУВАННЯ КОЛГОСПНИКІВ**

Грудень 1932 р.

Що нам робити далі? У нас в правлінні і в активі є частина заможньо-середняцького елемента, який при видачі на харчі продуктів собі брав по мішку пшона, а колгоспникам давав на трудовень. Деякі получали дуже мало, даже до 5 кг. Протягом уже 1,5 місяці як колгоспники голодують, не бачили в себе муки. Правління на це не обращав вніманія, гонять голодних на роботу.

Мало того, ще кажуть: "давайте з кожного двору послідні культури: як-то горох, квасолю, кукурудзу". Деякі колгоспники придбали по 5-10 кіл, то правління заможньо-середняцьке каже "давайте, а то підем заберем останне".

Ми тепер такі голодні, що вже частина не ходить на роботу, но нас гонять чуть не з-під палки, даже угрозами, що "ми тебе викинем з колгоспу". Діти колгоспників ходять побираються, а правління на це не обраща вніманія, ще й насміхається, каже "чого ж у мене [є], а в тебе нема". Коли б ще ми получили приблизно, а то ми, колгоспники, получили од 5 до 20 кг, а правління получило до 100 кг і хоче, щоб з ними рівнялися харчами. Нам підійшла повна голодовка. Як нам бути, бо ми видим перед собою гибель.

І. Кучма

Артіль "Червоний хлібороб"

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 653, арк. 136-137. Ротапінт.

¹ 10 січня 1932 р. приймальна ВУЦВКу переслала анонімного листа Золочівському райвиконкому для розслідування на місці. 16 лютого Удянська сільрада, на території якої знаходилися артіль, після перевірки фактів не визнала їх правдивими, посилаючись на те, що анонімно писали листа селяни, до яких був застосований закон ВУЦВК про розкуркулення, тобто невдоволені. Проте сільрада визнала, що план хлібозаготівлі не виконали як індивідуальний, так і колгоспний сектори, що означало примусове вилучення хліба, в тому числі й залишеного для харчування. Взимку 1932 р. багато селян вже голодувало, чого не хотіли визнавати місцеві власті й нерідко прикрашали дійсність. 28 лютого 1932 р.

Золочівський РВК надіслав всі матеріали перевірки ВУЦВКу, вважаючи справу закінченою - Док. № 186.

² Прокурор Бериславської дільниці Морозов 5 березня 1932 р. надіслав ВУЦВКу та прокурору УСРР таку відповідь: "Бериславська прокуратура повідомляє, що згідно з відношенням Великоолександрівського РВК, який, перевібивши справу розкуркулення та позбавлення виборчих прав Кота Василя, встановив: 1. Скаржник Кот. всупереч викладеному у скарзі та прикладеним документам, дійсно куркуль, експлуататор найманої праці як до, так і після революції. 2. Для роботи в Донбасі Кот пішов не як завербований член артілі, а за власним бажанням, бо раніш він вийшов з артілі, а потім пішов в Донбас. 3. Вступаючи в артіль, він розбазарив все своє майно на приватному ринкові й після розбазарення вступив в артіль. Експлуатування найманої праці навіть зараз стверджується батраками, які власно у нього служили за шматок хліба. Участковий прокурор Морозов. Зав. техбюро Чайченко". Ця інформація була прийнята ВУЦВКом "до відома".- Док. № 187.

³ За дорученням ВУЦВК Бобринецька райКК-РСІ у лютому 1932 р. перевірила справу й підтвердила правдивість листа, зазначивши, зокрема: "Коли б річ йшла про необхідність задовольнити потреби одного тов. Торгалю, то можна було б вишукати місцеві ресурси, але постачання у нас перебуває в такому стані, що партизани взагалі не постачаються, навчительство хоча і постачається, але не в повній нормі та нерегулярно, технікуми, окремі групи робочих та службовців зовсім не постачаються. Надсилаючи уповноважених по питанню постачання до центральних організацій, ми від останніх одержуємо таку саму відповідь, як зазначено в заяві тов. Торгалю: "Плану не виконано, говорити з вами не будемо". Передбачаючи дальші ускладнення з продовольством, райКК-РСІ просить. ВУЦВК допомогти з поліпшенням постачання продуктів для всього району, відзначивши й такий факт, як вплив з району спеціалістів, а через загрозу голоду "з інших місцевостей до нас не бажають їхати працювати".- Док. № 188.

⁴ Номер підготовлений спільно з виїздною бригадою газет "Социалистическое земледелие" і "Радянське село".- Док. № 189.

⁵ За завданням ВУЦВК Ульяновська районна контрольна комісія РСІ перевірила листа сількора й 26 квітня 1932 р. голова райКК-РСІ Бойко повідомив ВУЦВКу, що факти підтвердилися. Скривджені селяни скаржилися на Третякова до районної міліції, його вина була доведена, він одержав догану. Дізнання й слідство в цій справі показали, зі слів Третякова, що й селяни чинили йому опір, проте визнання перевищення влади й незаконних дій Третякова привели врешті-решт до передачі справи до суду.- Док. № 190.

⁶ Див. док. № 185.-Док. № 192.

⁷ В архівній справі дійсно є така записка з відповідним текстом. - Док. № 193.

⁸ На прохання ВУЦВКу Брацлавська райКК-РСІ 25.I.1932 р. розглянула на своєму засіданні питання "Про перекручування лінії партії та уряду в справі хлібозаготівлі з боку уповноваженого РВК по с Мачуха тов. Шафіра" й ухвалила:
"1. Констатувати, що тов. Шафір Н. М., член КП(б)У, працюючи уповноважений РВК у справі хлібозаготівлі в с Мачусі, замість організації масової роботи серед колгоспників, одноосібників проводив голе адміністрування, а саме: а) наклеювання папірців на контрактантів з написом "я злодій, украв у держави хліб"; б) загрожування Краєвській Фросині наганом, погрожуючи застрелити її в разі, коли вона не виконає завдання в хлібозаготівлі: в) примушування роздягатись. Всі ці факти викривлення лінії партії та уряду є антипартійні вчинки. які використовує глитай з тим, щоб зірвати план хлібозаготівлі.

Внаслідок цього по с. Мачусі виконано місячний план хлібозаготівлі лише на 16 %. Виходячи з вищезазначеного РКК ухвалює: Шафіра П. М. за перекручування лінії партії. замість організації колгоспних і одноосібних мас на виконання хлібозаготівель. за голе адміністрування з лав КП(б)У виключити. Запропонувати новому уповноваженому в с Мачухи тов. Дехтяру та всім уповноваженим провести масову роз'яснювальну роботу серед людності сіл району з тим, щоб, засудивши перекручування лінії партії та уряду, в найкоротший термін завершити плани хлібозаготівлі. Голова РКК Незнамов". Засуджуючи примусові методи вилучення хліба. Брацлавська. як і інші районні контрольні комісії, однак, не вдавалися до зясування причин нав'язування позапланових завдань селянам, які вони не в змозі були виконати через відсутність зерна.- Док. № 193.

⁹ За дорученням ВУЦВК та Линецького райвиконкому Черкасько-Тишківська сільська Рада перевірила справу й у квітні 1932 р. повідомила ВУЦВКу: "У відповідь [на] скаргу гр-на Веремія Григорія Семеновича, одержану нами 10.02.32 р. за № 201 через Линецький РВК. Черкасько-Тишківська сільрада повідомляє. Гр-ну Веремію Г. С. було доведено в 1931 р. тверде завдання по хлібозаготівлі, а також по весняній посівній кампанії 1931 р. Із зібраного врожаю він міг здати кількість нарахованого на нього хліба. До Жовтневої революції мав з батьком крепостну землю, сезонних робітників, молотарку, волів та інший реманент. У січні місяці 1932 р. бросив коня та хату, удрав у Харків з майном. Батько його також був розпроданий за хлібозаготівлю, майно, яке залишилося, рахується за сільрадою. По заяві гр-н с. Черкаських Тишків Веремій частину хліба попрятав в ямах, а частину вивіз у Харків. Заяву в колгосп подав, але тільки для того, щоб одержати довідку, що він колгоспник. Колгоспники на зборах [па] заяву Веремія, переслану по пошті, йому відмовили. Голова сільради Владиміров". З наведених документів видно, як рушилося селянське господарство кількох поколінь внаслідок розкуркулення та надмірних хлібозаготівель. Фактично члени землеробської родини подалися у місто й стали робітниками.- Док. № 195.

¹⁰ Після кількох звернень скаржника і нагадувань ВУЦВКу місцевим керівникам про прискорення розгляду справи Золочівський райвиконком 26 березня 1932 р. переслав ВУЦВКу висновок Малорогозянської сільради з цього питання, в якому зазначалося: "До Золочівського РВКу. Малорогозянська сільрада вдруге надсилає характеристику на гр. Капустника Микиту Федоровича, який був раніше контрольником від 1929 р. і по 1932 р. До революції його батько мав 15 дес. землі та орендував 25 дес, користувався найманою працею. Вигнаний з колгоспу Микита Федорович 1932 р. 8 січня за зловживання при колгоспі та скритіє хліба - пшениці 41 пуд. та вів розкладницьку роботу при колгоспі. Ці факти перевірені уповноваженим РВК та головою сільради. Голова сільради [ПДПИС]. Уповноважений РВК Колісник. 17 березня 1932 р." Отже, дореволюційний майновий стан заможного селянина-батька підбивався на подальшій долі селянина-сина. "Він жив вкупі з батьком",- так написав уповноважений РВК Колісник на заяві М. Капустника й цього було досить, щоб справу прийняли "до відома".- Док. № 196.

¹¹ 15 лютого 1932 р. приймальна Г. І. Петровського з позначкою "терміново" - переправила листа селянки на розгляд Недригайлівського райвиконкому з дорученням докладно перевірити соцстан господарства. Цим займалася Смілянська сільрада, яка зробила негативний висновок, визнала скаргу безпідставною й залишила її без змін. Зокрема, 2 березня 1932 р. голова сільради повідомив райвиконкому: "...Господарство Вихторової з'являється заможним, до революції мало 10 га землі і жила виключно з лихварства, здаючи гроші па проценти. В сучасний мент має землі 7 га. на якій кількості має бути урожаю 300-400 пуд., і накладений план хлібозаготівлі в кількості 240 пуд. вповні реальний. Маючи лихварські прибутки, такий план хлібозаготівлі не виконав, на підставі чого все майно конфісковано на поповнення штрафу за невиконання хлібозаготівлі. Чоловік скаржниці утік

з меж сільради як ворог радміроприємствам і в сучасний мент перебуває невідомо де. Як господарство куркульське, яке підлягає ліквідації, та за невиконання плану хлібозаготівлі таке дійсно ліквідовано, а тому ця скарга не підлягає ніякому задоволенню. Голова сільради (підпис)".

Ознайомившись зі всіма матеріалами по цій справі, ВУЦВК погодився з висновками сільради і райвиконкому, про що повідомив селянку.- Док. № 197.

¹² На терміновий запит ВУЦВКу голова Бабанської районної контрольної комісії Максименко 13 березня 1932 р. повідомив, що в с. Полонисте є три колгоспи: ім. Сталіна, ім. Яковлева, ім. Шевченка, де були випадки загибелі худоби. План хлібозаготівлі на 1.ІІІ.32 р. виконано по селу на 59,7 %, слабка трудова дисципліна й велика плинність кадрів серед тваринників. За невиконання хлібозаготівлі й "лівацькі закрути" голову сільради Шевчука було знято з посади, виключено з партії та віддано до суду. Голову райколгоспспілки Стеблянко знято з роботи, йому оголошено сувору догану. Правління всіх трьох колгоспів звинувачувалося в занепаді господарства, з колгоспів "вичищали куркульський елемент" як розкладницький, на думку контрольної комісії. Водночас повідомлялося, що в селі є крамниця з ще нереалізованим крамом. Щодо Пастушенка вказувалося, що це дійсно секретар комсомольського осередку, вчитель, але листа Сталіну не писав, отже, лист визнано анонімним.- Док. № 198.

¹³ Справа селянина В. Т. Донця тяглася давно. Ще 5 жовтня 1931 р. ВУЦВК надіслав його скаргу Ічнянському райвиконкому для перевірки й вжиття заходів, але відповіді скаржник не одержав. Вдруге надійшов до ВУЦВКу від його сина лист, що публікується. Приймальна Г. І. Петровського вдруге доручав райвиконкому вирішити справу і нарешті 7 березня 1932 р. Ічнянський РВК повідомив ВУЦВКу, що "в 1931 р. при перегляді оподаткувань с/г податком в лютому місяці Червоно-Колодязька сільрада і організації підняли клопотання аби гр-на Донця Василя Терентійовича оподаткувати в експертному порядку. 2.ІІІ.1931 р. райподаткомісія. розглянувши матеріали, затвердила експертне оподаткування господарства Донця. Підставою для оподаткування стало використання найманої праці. На цей час в господарстві були корова, коняка, хуторні будівлі, землі в отрубному володінні 8,44 дес, сім'ї 5 душ. Гр-н Донець підняв клопотання і експертне оподаткування було знято постановою РВК від 9.V.1931 р. При оподаткуванні експертним порядком Донцю дані тверді подвірні завдання виконання заготівель, в тому числі й м'ясозаготівлі. Корова, яка була в нього знята, теж здана в заготівлю, а за несвоєчасне виконання останній був оштрафований в 100 крб., і за неуплату штрафу було описано і продано майно, в тому числі і уль'ї бджіл. На 1931 р. Донець одноосібник-твердоздатчик, який злісно ухиляється від виконання покладених завдань, сплачує с/г податку 198 крб., враховуючи й прибутки від продажу с/г продуктів на приватному ринку.

РВК вважав, що: 1) господарство Донця оподатковано звичайним порядком вірно, оскарження його задоволенню не підлягають; 2) тверді завдання господарству дані вірно, виходячи з землезабезпеченості та міцності господарства - 8,44 дес. на 5 їдців; 3) згідно з повідомленням голови сільради останній червоним партизаном не з'являється. Голова РВК (підпис). Зав. фінвідділом (підпис)".

Така відповідь райвиконкому задовольнила ВУЦВК, про що свідчить напис працівника приймальні Г. І. Петровського: "Погодитись. 14 березня 1932 р. Лукаренко". Отже селянину нічого не повернули. Однак з цих листів видно, що автор мав рацію, адже експертний податок був знятий, зате доведено велике тверде завдання, яке одноосібник виконати не зміг, і звичайне селянське господарство було розпродане. Про самоуправство місцевих властей майже ніколи не повідомлялося, що не знайшло відбиття і у відповіді РВК.- Док. № 199.

¹⁴ Йдеться про секретаря партосередку.- Док. № 200.

¹⁵ Йдеться про додану до скарги довідку, видану 13 лютого 1932 р. Й. О. Сафронову Волківською сільрадою про те, що по соцстану він бідняк і виборчих прав не позбавлений.- Док. № 200.

¹⁶ Надії селянина не виправдалися й хліб йому не повернули. Роздільнянський райвиконком 20 березня 1932 р. повідомив ВУЦВКу про те, що "за даними Волківської сільради у гр-на Сафронова забрано хліб не його власний, а хліб прихований куркульський, в кількості 19 пуд. Голова РВК Огородий. Секретар Огренич".- Док. № 200.

¹⁷ Справа тяглася з жовтня 1931 р.- Док. № 201.

¹⁸ ВУЦВК переслав всі попередні листи селян Тарашанському райвиконкому й в кінці грудня 1931 р. одержав відповідь, в якій, зокрема, відзначалось, що "77 одноосібних господарств у весняну посівкампанію відмовилися сіяти ярий клин на визначеному їм масиві, й цей масив був засіяний колгоспом, для чого було мобілізовано весь наявний реманент, тяглову силу та посівматеріал в індивідуальних господарствах. Весь реманент та коні знаходяться в сучасний мент в колгоспі, тому що індивідуальні господарства відмовилися такі брати, коли їм колгосп повертав".

Вилучивши засоби виробництва і звинувативши селян у "відмові" їх одержання, РВК позбавив одноосібників урожаю ярих культур, тому що "посіву в індивідуальних господарствах не було". З озимого врожаю 1931 р. вони здавали хліб державі по контрактації, частині господарств було доведено "тверде завдання". За невиконання плану хлібозаготівлі зерно стягувалося "в безспірному" порядку та накладався штраф. Озимий клин, який належав індивідуальним господарствам, але був засіяний колгоспом, повертався їм на умовах сплати витрат посівзерна. Ярий клин одноосібникам було повернено.

В цьому та інших документах відбилися протиріччя та перегини щодо одноосібників, що призводили до поступового занепаду їхніх господарств. Невдоволені ходом вирішення своїх справ на місцях, селяни неодноразово зверталися до центральних органів влади за допомогою.- Док. № 201.

¹⁹ Акт складено 24 червня 1931 р. комісією у складі голови артїлі Л. Підручного, членів артїлі В. Бойка та М. Шияна, представника партосередку Б. Баранбоя та студентки-практикантки О. Даценко. Комісія засвідчила загибель озимини й жита відповідно на 80 % і 75 %, пояснюючи цей факт пізнім засівом. весняними заморозками та відсутністю дощів.- Док. № 202.

²⁰ Мається на увазі статут сільськогосподарської артїлі, затверджений директивними органами.- Док. № 202.

²¹ Колгосп був ліквідований 12 лютого 1932 р.- Док. № 202.

²² У доданому до заяви списку про соцстан членів колгоспу "Дружня праця" налічується 64 прізвища, але Шимківська сільрада не засвідчила його й О. Шиян, Л. Самолевський та Ф. Крутій зафіксували такі дії сільради спеціальним актом.- Док. № 202.

²³ Справа скінчилася тим, що колгосп не відновили. На терміновий запит ВУЦВК Троїцький райвиконком відповів 15 березня 1932 р. і так мотивував розпуск артїлі: "Колгосп "Дружня праця" вперто не виконував план хлібозаготівлі, виконавши останній лише на 78 %. Зокрема, по харчових культурах здано в хлібозаготівлю лише по 12 фунт. з га, в той час як сусідній колгосп - по 1,1 ц з га. Це спричинилось через те, що цей колгосп був засмічений ворожим елементом, а саме: 16 бідняків, 23 середняки, 3 куркулі, 6 синів куркулів та 4 твердоздавці по хлібозаготівлі минулого року. Крім цього встановлено, що правління цього колгоспу (яке

засуджено), а також і всі колгоспники займались розбазарюванням хліба, а саме: крадіжки хліба з-під молотарки та склепів, годівля коней хлібом, видача хліба розкуркуленим куркулям, злочинне ставлення до обмолоту, витрачання на споживання 500 пуд. пшениці, тоді як здано в хлібозаготівлю лише 30 пуд. Все це примусило райвиконком розпустити цей колгосп, а бідняцьким та середняцьким господарствам цього колгоспу надано право вступити у члени іншого колгоспу, до якого передано майно ліквідованого господарства і який розташовано в тому ж селі. Завдання по хлібозаготівлі доведено лише куркульсько-заможним господарствам ліквідованого колгоспу в кількості 13 господарств на неусуспільнені ними площі засіву. Голова райвиконкому Овчаренко. Секретар Тарасенко". У відповіді райвиконкому відбито типовий адміністративний тиск, суворі заходи того часу, що застосовувалися за невиконання планів хлібозаготівель. Особливо розповсюдженим було зарахування до "ворожого елемента" звичайних селян, які по змозі були викопати надмірні плани хлібоздачі. Як видно з наведених документів, райвиконком саме так і зробив, оголосивши засміченість "ворожим елементом" колгоспу, до бідняки та середняки склали більшість.- Док. № 202.

²⁴ Приймальна ВУЦВКа в березні 1932 р. надіслала листа на перевірку Старомикільському дільничному прокурору, а також Люксембурзькому райвиконкому, зазначивши водночас, що за відомостями, що надходять до ВУЦВК, в деяких селах району також допущено перекручення під час хлібозаготівель. Мабуть, були вже сигнали такого змісту, бо РВКу доручалося розібратися в усіх фактах перегинів й сповістити ВУЦВК про наслідки. Щодо листа О. Ф. Вельме, то Старомикільська дільнична прокуратура надіслала свій висновок до ВУЦВКу, на основі якого Г. І. Петровський дав розпорядження передати справу (на 22 аркушах) до Генеральної прокуратури, що і було зроблено 4 квітня 1932 р.- Док. № 203.

²⁵ 19 лютого 1932 р. приймальна ВУЦВК одержала від прокурора Тетіївської дільниці Літоша документи про результати перевірки інших скарг Г. Туза, які, очевидно, раніше надсилали йому приймальна. В документі прокурора зазначалося: "Тетіївська дільнична прокуратура повідомляє, що гром. с. Кашперівки Тетіївського р-ну Туза Гната Івановича в 1930 р. під час масового розкуркулення по селу було визнано за куркуля й господарство його було розкуркулено. Перевіряючи це питання, бувшим Білоцерківським ОВК визнано розкуркулення цього господарства за неправдиве й зроблено було розпорядження до Тетіївського РВК про повернення Тузу Гнату майна, яке забрано сільрадою під час розкуркулення помилково. Основна частина як рухомого, так і нерухомого майна була повернута, а незначна частина була використана, як то: будівельний матеріал та ін. Кашперівським колгоспом, й сільраді було запропоновано виплатити відповідні гроші за використання матеріалу в кінці операційного року.

Туз Гнат, користуючись тим, що окркомісією його було визнано за помилково розкуркуленого, почав засипати як радянські, так і адміністративні установи району й центру різними скаргами, які врешті-решт майже всі визнані за безпідставні. Бо не дивлячись на те, що Туз Гнат працював довгий час по найму при Кашперівській цукроварні вагарем, [він] мав міцне господарство у с. Кашперівці. В час перебування гетьмана на Україні перебував в його варті "ватажком", за що останнього позбавлено виборчих прав та виключено зі спілки цукровиків. За матеріалами, що мають в розпорядженні дільниці, вбачається, що Туз Гнат за біжучого часу проявляє соц. небезпеку, вороже ставлючись до біжучегосподарських політ кампаній, й за несплату держподатків господарство його частково продано. Не зауважуючи будь-яких порушень з боку місцевих органів влади, скарги Туза Гната визнані за безпідставні й залишені без наслідків, та разом з тим надсилається вся справа до НКЮ за вимогою останнього, про що доводиться до Вашого відома. Прокурор Тетіївської дільниці Літош. Секретар Руденко".

7 березня 1932 р. зав. приймальною ВУЦВК Баранов повідомив Г. І. Тузу, що, погодившись з

висновком Тетіївського дільничного прокурора, скаргу його залишено без наслідків.- Док. № 204.

²⁶ Далі в листі описується сімейний і майновий стан, сплата податків. За довідкою Полтавської міськради. І. К. Лашкевич мав 4.5 га землі та садок, які здавав в оренду, за що його обкладено сільськогосподарським податком - Док. № 205.

²⁷ До ВУЦВКу надходили заяви і від інших громадян с Березова Лука про надмірні хлібозаготівельні завдання, примусову здачу зверхпланового хліба, самоуправство заготівельників, зловживання органів влади та ін. Перевіривши справу, прокурор Гадянької дільниці Юрковецькнй повідомив ВУЦВКу у квітні 1932 р., що багато фактів підтвердилися й винні були покарані як судово, так й дисциплінарно.- Док. № 206.

²⁸ З 27 лютого 1932 р.-Харківська обл.-Док. № 207.

²⁹ Надіславши заяву А. М. Синявського до Гайсинського дільничного прокурора, приймальна ВУЦВКу 20 квітня 1932 р. одержала відповідь, в якій повідомляється, що господарство А. М. Синявського належить "до куркульсько-заможного, бо він обробляв 4,62 га землі, мав хату, 2 клуні, 2 шопи, сінники, січкарню, користувався найманою працею, як про це свідчить довідка сільради". За переховування "куркульського" майна та хліба нарсуд Теплицького району засудив Синявського на 2 роки позбавлення волі, штрафу 100 крб. та поразки в правах па 3 роки. На оскарження вироку ВІННИЦЬКИЙ міжрайонний суд 2 лютого 1932 р. залишив його в силі, після чого майно Синявського було продане. Однак факти брутального поведження і інших зловживань місцевого начальства під час проведення хлібозаготівель підтвердились й голова сільради т. Табанюк та голова колгоспу т. Майстренко Теплицьким нарсудом ще раніше були засуджені на 4 роки кожний.- Док. № 209.

³⁰ В справі відсутнє.- Док. № 211.

³¹ Касаційна скарга засуджених селян Овчар 7 квітня 1932 р. була підхилена прокурором Наркомюсту УСРР, вирок обласного суду затверджено, але замінено ст. 544-9-ту на ст. 75-1-шу КК, що фактично не змінило долі селян. Верховний суд УСРР, розглянувши касаційні заяви сім'ї Овчар, 21 травня 1932 р. вирішив: вирок щодо Овчар Ганни залишити в силі, а Овчар Василя звільнити від ув'язнення, скасувавши вирок облсуду. Іншими матеріалами, крім особистої заяви П. Чеха, факт участі Овчара В. у банді Рябченка не підтвердився,- Док. № 212.

³² На документі є позначки, з яких видно, що скаргу селян залишено без наслідків.-Док. № 213.

³³ Селянин Л. В. Ветка був на особистому прийомі у Г. І. Петровського і на його заяві голова ВУЦВК написав резолюцію: "Ввиду того, что у селянина взяты бык, корова и телица, и бык-теленоч, то последнюю корову брать нельзя. Эту корову возвратить. Петровский. 13.IV. 2,5 пуда муки, взятые головой сельрады, возвратить, прокурору все расследовать. Петровский".- Док. № 214.

³⁴ Приймальна голови ВУЦВКу 26 березня 1932 р. надіслала листа колгоспників на розгляд Решетилівського РВК і 20 травня одержала відповідь, в якій зокрема зазначається: "Артіль "Більшовик" забезпечена посівматеріалом на 93 %, на 19.V. ц. р. колгоспом засіяно 336 га до загального плану 492 га, цебто виконано посівкампанію на 68 %. Щодо забезпеченості колгоспників: постійні робітники та всі колгоспники, що працюють у колгоспі, харчуються зі спільної кухні, одержуючи харчі три рази на день, зокрема хліба одержує кожен колгоспник

по 200 гр. у день (печеного хліба), останні ж колгоспники, які не приймають участі в роботі колгоспу, харчів на дім не одержують за браком харчових продуктів у колгоспі. Спільним харчуванням колгосп матиме змогу забезпечити ще днів 10-12. далі спільне харчування буде припинено. Голова РВК Фебенко. Секретар Блохіна".
Відповідь райвиконкому підтверджує правдивість листа колгоспників, які опинилися па межі голоду.- Док. № 215.

³⁵ Всього 10 підписів, деякі прізвища нерозбірливі.- Док. № 215.

³⁶ Я. І. Єфросинін двічі звертався до ВУЦВКу зі своїми листами (перший - від 18 лютого 1932 р.), був на особистому прийомі у Г. І. Петровського. 14 квітня 1932 р. Лебединський райвиконком відповів ВУЦВКу: Розкуркулення скаржника Єфросиніна було проведено на таких підставах. Я. І. Єфросинін до революції мав в своєму користуванні в с. Малому Бобріку власної землі 8 га. крім того лісової та лукової 2 га і арендової церковної 8 га. а разом - 18 га. користувався постійно і сезонно найманою працею, мав 6-8 голів великої рогатої худоби, частину кінної молотарки. Ознаки куркульсько-заможного господарства скаржника є ще і через те, що в період 1914-1915 рр. мав змогу навчати своїх дітей у вищих навчальних закладах. Під час проведення землевпорядження по Малобобріцькій сільраді Єфросинін під впливом свого сина - агронома був організатором куркульсько-заможної верхівки проти проведення, землевпорядження, виступаючи активно на зборах села і проводячи з іншими куркулями оранку своєї землі в той час. коли було проведено землевпорядження, по ініціативі якого виникали судові процеси. Крім того, скаржник був проти виконання па селі різних кампаній. Ознаки куркульства скаржника підтверджуються ще и тим, що врешті син останнього та невістка в січні місяці ц. р. послали в районову газету "За колективізацію" об'яву в тім, що вони зрікаються свого батька Єфросиніна як куркуля. А тому розкуркулення останнього проведено було вірно. Голова РВК Гужвій. Секретар [підпис].
Такого роз'яснення було досить, щоб заможного селянина "ліквідувати як клас" й залишити його скаргу без наслідків, про що й свідчить резолюція на відповіді РВК працівника прийомної ВУЦВК: "Погодитись. 25.IV. Лукаренко".- Док. № 216.

³⁷ Одним із джерел допомоги голодуючим дітям були угоди між кооперативними організаціями та дитячими закладами про допомогу продовольством. Проте можливості "коопхарчів" швидко були вичерпані, вони відмовлялися від взятих зобов'язань через відсутність поставок з колгоспів. Умова, про яку йдеться в документі, була укладена 27 вересня 1931 р. між Златопільським коопхарчем і школами про забезпечення дітей продовольством. Але 15 березня 1932 р. коопхарч відмовився від угоди, сповістивши, що "надалі хлібом по 100 г на учня в день на гарячі сніданки постачати не можемо, завдяки тому, що весь хліб, закуплений райспоживспількою для громадського харчування, переданий по розпорядженню вищестоящих організацій в хлібозаготівлю, і в сучасний мент в розпорядженні товариства хлібних запасів для громадського харчування зовсім немає, а централізованого постачання товариство на харчування учнів не одержує, а тому пакт другий умови щодо постачання хлібом рахуємо недійсним".
До Наркомосу про допомогу звернулися також Златопільська селищна рада та райвиконком, підкресливши катастрофічний стан з продовольством для населення взагалі (300 г хліба на працюючого і нічого - на утриманців) й обмеженість джерел постачання продуктами шкіл. - Док. № 219.

³⁸ Касаційна колегія Верховного суду УСРР 16 травня 1932 р. ухвалила знизити строк покарання В. С. Самойлову до 4 років, з відбуванням його 8 загальних місцяч ув'язнення, без висилки. Обмежено в правах на 5 років. - Док. № 220.

³⁹ Їх тексти див. у примітці 40.- Док. 221.

⁴⁰ Справа з виключенням з колгоспу "Перемога" батька й сина Романенків тривала досить довго. На одну із їхніх заяв ВУЦВК 5 лютого 1932 р. повідомив, що після перевірки їх скаргу залишено без наслідків, на що Романенко-син написав такого листа до ВУЦВКу: "Тов. Петровский и все присутствующие при разборе моего заявления (жалобы) о выключении из колхоза и раскулачивании.

Ваш ответ я получил на руки 14.II.1932 г., за что благодарю. Вы оставили без удовлетворения мою просьбу. Нехай и так. Но такого я никогда не ожидал. Тяжелая жизнь, трудности, голод, блуканье среди чужих людей и непрерывная научная работа выкуют из меня великого борца. Я с просьбой пошел к Вам, людям, которые разбираются в теории человечества, просить помощи и получил ответ: "Иди геть". И через это боюсь, чтобы "стиль" моей письменницкой работы не пошатнулся. Прошу ответить мне на вопрос - куда мне деться? Итти работать на заводы, в шахты, в поле, или же покончить с жизнью. Больше беспокоить не буду.
Романенко Павел Петрович.

Присылайте ответ на адрес: Глуховский р-н, Яструбщинский сельсовет, пос. Веселый, Романенку Павлу Петровичу. 18.II.1932 г."

Приймальна ВУЦВК 10 березня 1932 р. надіслала цього листа до Глухівської районної контрольної комісії з розпорядженням ще раз ретельно розібратися у справі. Глухівська райКК-РСІ доручила це інспекторові М. Дорошенкової, доповідна записка якої тут публікується, і з висновками якої ВУЦВК погодився.

Наводимо тексти чотирьох копій протоколів, згадуваних М. Дорошенковою, як характерний приклад вирішення справи "знизу":

1. "Выписка из протокола № 27 заседания правления колхоза "Перемога" Яструбщинского сельсовета, состоявшегося 30 ноября 1931 г. Слушали: § 4. Об очищении колхозных рядов от чуждого элемента. Постановили: Исключить из коллектива тов. Романенко Петра Антоновича как кулака, имевшего до революции 100 дес. земли и случайно попавшего в колхоз. Копия верна. Счетовод Яценко".

2. "Выписка из протокола № 1 общего собрания членов батрацко-бедняцкой группы колхоза "Перемога" Яструбщинского сельсовета, состоявшегося 24 декабря 1931 г.

Слушали: § 3. Рассмотрение протокола заседания правления коллектива о чистке коллектива от чуждого элемента. Постановили: Рассмотреть подробное постановление правления коллектива "Перемога" об исключении чуждого элемента из коллектива, как то: 1. Романенко Петра Антоновича как кулака, имевшего до революции 100 дес. земли и пользовавшегося наемным трудом - исключить из колхоза. Копия верна. Секретарь Яценко".

3. "Выписка из протокола № 9 общего собрания членов коллектива "Перемога" Яструбщинского сельсовета. Присутствовало 142 человека. Состоявшегося 25 декабря 1931 г. Слушали: § 3. Утверждение протоколов заседания правления и бедняцко-батрацкой группы. Постановили: Заслухав протокол бедняцко-батрацкой группы об очистке колхозных рядов от чуждого элемента, общее собрание считает - исключить из колхоза тов. Романенко П. А., исключить как кулака, имевшего до революции 100 дес. земли. Копия верна. Счетовод Яценко".

4. "Выписка из протокола № 23 заседания президиума сельсовета с. Яструбщины Глуховского р-на, состоявшегося 7 января 1932 г. Слушали: О доведении твердого задания по хлебозаготовке хозяйствам, вычищенным из колгоспов. Постановили: Довести твердое задание по хлебозаготовке хозяйствам, вычищенным из колгоспов, следующим: Романенко Петру Антоновичу-40 пуд. Слушали: О доведении твердого задания по позыке "3-го вирішального року" хозяйствам, вычищенным из колгоспов. Постановили: Довести твердое задание по позыке "3-го вирішального" следующим хозяйствам, вычищенным из колгоспа: Романенко Петру Антоновичу - на 75 руб. Копия с подлинным верна. Секретарь [подпись]".
Обстеження майнового стану господарства, а також політичних настроїв членів родини проводилося за спеціальною програмою. Ось її зразок:

"Програма

1. Кількість чоловії; складає сім'я.

2. Майновий стан гр-на Романенка до революції 1917 р.:

- а) кількість землі польової, усадьбиної, луку, саду, лісу;
- б) кількість коней та продуктивної худоби (копі, лошата, телята, вівці, свині);
- в) с/г реманент та машини;
- г) підприємства: крупорушки, мельниця тощо;
- д) нерухоме майно: хата, сараї, клуні, амбари та ін.;
- е) допоміжні роботи на дому: кузні, столярня, слісарня, пасіки тощо;
- ж) робота членів родин на стороні: вчителі, токарі, малярі тощо. Вказати конкретно, хто з родини та який час;
- з) чи займався господарство до революції торгівлею (або після революції);
- і) хто з родини служив в поліції, жандармерії, в релігійних культах та ін.;
- к) чи була наємна сила в цьому господарстві.

3. Зазначити - під час переходу білобандитів, хто з родини був у білих або косвенно їм допомагав. Коли навпаки, то хто був в Червоній Армії або в партизанах.

4. Описати майновий стан свого господарства після революції, цілком додержуючись пакту другого.

5. Чи був хто з членів родини позбавлений права голосу, коли і за що.

6. Виконання господарством державних зобов'язань (хлібозаготівля, с/г податок, страхівка та ін.), починаючи з 1929 р.

7. Відношення до політично-господарчих кампаній. Коли доводились тверді завдання до цього господарства.

8. Час вступу до колгоспу.

9. Характеристика роботи в колгоспі родини цього господарства.

10. За що виключено з колгоспу.

11. Перевірити правильність твердого завдання та розкуркулення. Висновки конкретизувати фактами".

За такими, по суті, типовими схемами проводилися перевірка і розслідування скарг селян, про що свідчать відповіді офіційних установ та осіб, аналогічні поставленим питанням.- Док. № 221.

⁴¹ Приймальна Г. І. Петровського переслала листа П. І. Чорноватого на розгляд до Покровського райвиконкому, який 14 травня 1932 р. відповів ВУЦВКу: "У справі надісланого Вам листа гр. Чорноватим Орестопольської сільради, перевіривши на місці, Покровський РВК повідомляє. Колгосп Орестопольської сільради закінчив минулий господарчий рік з такими наслідками. Розподілив натуральну частину (зерно-хліб) серед колгоспників за трудовими -1330 ц, на кожен трудовий день припало по 1.67 кг. Колгосп має 1142 їдця. Коли взяти умовно розподіл на їдця, то в середньому припадає на їдця по 1,16 кг, або по 7 пуд. Напружений стан колгоспників у забезпеченні харчовими продуктами мається і в більшій мірі відноситься до тих колгоспників, які мало виробили трудових, а колгосп, не виконавши річний план хлібозаготівель, не має змоги забезпечувати з власних комор. Ганебний стан коней та загибель з'являється наслідком недостатньої кількості концентрованих кормів та плюс знеосібка в уході та догляді за ними. Зараз ці недоліки усунені, колгоспу в порядку соцдопомоги завезено 50 ц зернохліба. З весняною посівкампанією Орестопольський колгосп з 17 сільрад іде на шостому місці, виконавши з перебільшенням засів ранніх зернових та олійних культур і в порядку соцбуксиру допомагає другим колгоспам.

Випадків використання собак для споживання не встановлено. Голова Покровського РВК Жук. Секретар РВК Артёмов".- Док. № 222.

⁴² До ВУЦВКу звернулася група колгоспників с. Остапківці Брацлавського р-ну зі скаргою на правління колгоспу та уповноваженого РПК Зуєва, які під час хлібозаготівлі відбирали хліб, привласнювали майно та продовольство, брутально поповнялися з колгоспниками. 4

березня 1932 р. ВУЦВК доручив Брацлавській райКК-РСІ розібратися. 24 березня 1932 р. комісія в складі інспектора Брацлавської КК-РСІ Ткаченка, завідуючого агітмасовим відділом районної газети "Шлях Ілліча" Мілявського склали акт про наслідки перевірки скарги селян. Спростовуючи ряд фактів, комісія в той же час визнала: "В процесі хлібозаготівлі з боку уповноваженого РПК тов. Зуева були допущені такі помилки: а) грубе відношення з боку Зуева до гр. Павленка Прокопа, якого було прикликано до сільради. Тов. Зуев запропонував останньому сплатити одноразовий збір, но Павленко за відсутністю грошей, відмовився. Тоді Зуев останнього вивів з канцелярії сільради, внаслідок чого Павленко обурився і сказав, що "це тільки барбоси могли так робити, а не в Радянському Союзі", про що з боку Зуева порушена справа і зараз знаходиться в міліції. Свідчення ці взято з розпиту селян, що стверджують цей факт. Самого Павленка в сучасний мент в с. Остапківцях немає. Поряд з цим мались незаконні вчинки стягнення бригадою збіжжя у громадян, що виконали повністю свої зобов'язання, як то: у гр. Семененка С., який виконав свої завдання повністю, здав 12 пуд. зустрічного, після чого бригадою було стягнуто безспірно останніх 5 пуд. та у гр. Нагайчука В. 7 пуд., а також у інших громадян. На що тов. Зуев як уповноважений РПК своєчасно не реагував, внаслідок чого мали місце обурливості окремих селян. Висновок: вбачаючи, що тов. Зуев допустив невірне стягання збіжжя, як то зазначено в акті, а також грубе поводження, що мало місце, справу скерувати па розгляд президії райКК-РСІ та вжиття відповідних стягань. Комісія: Ткаченко, Мілявський". - Док. № 223.

⁴³ За дорученням приймальної ВУЦВКу скаргу перевіряли місцеві органи, які підтвердили, що було допущено незаконне масове вилучення худоби у бідноти та середняцтва. Протягом квітня-травня селянам, у тому числі і К. М. Рибалці, корови було повернуто. Зокрема, Краснопільська райКК-РСІ у відповіді від 15 травня 1932 р. визнала, що "по Нижньосироватській сільраді дійсно мало місце перекручування лінії партії, яке зв'язане з перекрученням в районі, за що керівна верхівка знята з роботи та притягнена до партійної та судової відповідальності, після чого вжито всіх заходів до виправлення зазначених перекручувань".

Цьому сприяла постанова ЦК ВКП(б) від 26 березня 1932 р. "Про примусове усупільнення худоби", яка забороняла відбирати у колгоспників корів, дрібну худобу та птицю.- Док. № 226.

⁴⁴ Далі в документі повідомляється, що Райземвідділ Фастівського р-ну надав допомогу колгоспам с. Фастівець - ім. Ворошилова, ім. 13-річчя Жовтня та хут. Вінницькі Стави - вівса, ячменю та гороху 399 ц, кукурудзи та малясу - 253 пуда.- Док. № 227.

⁴⁵ За розпорядженням ВУЦВКу справу було перевірено Томашпільським райвиконкомом та організаціями ст. Вапнярка. З'ясувалося, що норма видачі пайка була знижена для всіх робітників і службовців. Члени сімей робітників (утриманці), які проживали на селі і були зв'язані з сільським господарством як працездатні, були позбавлені хлібної пайки, але це не торкнулося робітників та їх утриманців, що жили в місті. Перебої в постачанні хлібом, зменшення поставок борошна проти запланованого, затримка видачі пайка та ін.- все це негативно підбивалося на матеріальному стані й настроях населення.- Док. № 228.

⁴⁶ У довідках, виданих правлінням артїлі та сільрадою в лютому та квітні 1932 р.. зазначається, то П. Т. Барибін по соцстану бідняк, працює в артїлі з дня її організації, не одержує хліба на себе і свою сім'ю із 5 ідців я 1 грудня 1931 р. - Док. № 229.

⁴⁷ Це записка до інспектора Бондарева від 6.IV.1932 р. про незаконність реквізиції у колгоспників з України хліба й те, що його треба повернути за нормою провозу - не більш як

2 пуди. "Треба повести жорстку боротьбу з місцевими спекулянтами, а тов. Воронову і Барибіну треба повернути",- зазначав секретар партсередку.- Док. № 229.

⁴⁸ Крім цього, в резолюції Бондарева є додаткове посилання на розпорядження Обоянського райвиконкому про здачу відібраних продуктів і хліба до робітничих їдалень.- Док. № 229.

⁴⁹ Замість хліба інспектор Бондарев видав колгоспникам довідки із зазначенням, що він відібраний у них "як у спекулянтів".- Док. № 229.

⁵⁰ За дорученням НК РСІ 29 липня 1932 р. інспектор райКК-РСІ Великоградіївського р-ну розслідував справу, особисто вислухав автора листа. Факти підтвердилися. Винуватці застосування надзвичайних заходів були покарані: голову Маловрадіївської сільради позбавлено волі на 3, а уповноваженого райпарткому - на 2 роки.- Док. № 230.

⁵¹ Тут автор заяви допустив певну недбалість: за іншими документами Д. І. Бабиру 70 років, а його дружині - 60.- Док. № 231.

⁵² Довідка уповноваженого на хут. Левенцівка від 21.III.1932 р. свідчить, що Д. І. Бабир виконав усі накладені на нього податки.- Док. № 231.

⁵³ На цій заяві Г. І. Петровський наклав резолюцію: "Корову повернути. Петровський. 13.IV.32 р." За повідомленням Решетилівського райвиконкому сільрада повернула корову Д. І. Бабиру в травні 1932 р.-Док. № 231.

⁵⁴ Заява у справі відсутня.- Док. № 232.

⁵⁵ У відповіді Лозівського райвиконкому від 20 травня 1932 р. про наслідки обстеження артілі "Червоний Жовтень" дещо спрощено й суперечливо змальовується її тяжкий стан, бо водночас виявилось, що в колгоспі "стан з харчами та фуражем напружений, але голодних смертей, як заявив уповноважений артілі, не було, також немає й масових захворювань. Райвиконком вживає заходів щодо допомоги харчами колгоспу". Райвиконком також повідомив, що посівним матеріалом артіль була забезпечена й закінчила весняний посів, повністю виконавши наданий їй план.-Док. № 232.

⁵⁶ Вперше М. Найда звернувся по допомогу на особистому прийомі у Г. І. Петровського у лютому 1932 р. Справа полягає в тому, що ще в листопаді 1931 р. за постановою загальних зборів його батька як куркуля було виключено з колгоспу, але його, Найду Миколу, в колгоспі залишили. Однак в січні 1932 р. президія Рокитне-Донівської сільради, не погодивши питання з загальними зборами, виключила М. Найду з членів колгоспу, довела до його двору тверде завдання, описала та продала все майно та виселила з хати. Те, що на засіданні президії сільради був присутній голова Градизької райКК-РСІ, надавало рішення вигляд справедливості й правильності. Проте М. Найда з цим не погодився і на прийомі у ВУЦВКу показав свої документи про службу в Червоній Армії, обрання на різні виборні посади, активну участь у громадських організаціях тощо. А головне - він доводив, що веде своє господарство окремо від батька ще з 1926 р. За розпорядженням ВУЦВК Градизька районна контрольна комісія розглянула питання (хоч і з тяганиною, про що свідчить повторна заява М. Найди).

На своєму засіданні 27 квітня 1932 р. вона вирішила: "Повідомити ВУЦВК, що тверді завдання господарству Найди Миколи Рокитне-Донівською сільрадою доведено вірно, оскільки проведеним обстеженням гр. Найда М. з'являється сином куркуля, який до революції мав власної землі 12 дес. та оренди 8 дес, багато худоби, міцний с/г реманент та визискував найману працю, господарство якого в сучасний мент ліквідовано за невиконання

твердих завдань. Скаргу лічити безпідставною. Секретар РСІ Войтенко". ВУЦВК, прийняв це повідомлення "до відома" й на цьому справа закінчилася.- Док. № 233.

⁵⁷ Див. док. № 242.- Док. № 234.

⁵⁸ Мала назву "Червоний хлібороб".- Док. № 234.

⁵⁹ Одночасно з цим розпорядженням за підписом Г. І. Петровського 19 квітня 1932 р. була відправлена така телеграма: "Одеса, голові організаційного обласного комітету Пахомову. Терміново розв'яжіть справу 40 одноосібників с. Трифонівка Великоолександрівського р-ну. Відібрано живий [і] мертвий реманент, посів матеріал. Наслідки телеграфуйте ВУЦВКу. Голова ВУЦВК Петровський". 20 квітня секретар Одеського облорганкомітету Мануйленко повідомив ВУЦВКу, що для врегулювання справи до с. Трифонівки виїхав відповідальний представник оргоблкомітету. А 25 квітня 1932 р. Г. І. Петровський одержав таку телеграму: "Харків, ВУЦВК, Петровському. [В] справі одноосібників Трифонівки Великоолександрівського р-ну низка фактів ствердилася. Одноосібників залишилось 16. Справу розв'язано. Одеський облорганкомітет Іляшенко". 29 квітня 1932 р. надіслав своє пояснення і Великоолександрівський райвиконком, в якому, зокрема, зазначалося: "При перевірці встановлено, що в жовтні місяці 1931 р. у с. Трифонівці було 64 одноосібних господарства. Цим господарствам було одведено землі по нормі згідно їх їдців. Під час осіннього сіву ці 64 господарства повинні були за планом сільради засіяти озимини 300 га, засіяли лише 166 га, останній клін в 134 га категорично відмовились засівати, який досієв колгосп, не получивши від цих одноосібних господарств ні жодного кілограма посівматеріалу. Крім цього плану ці господарства ще мали план до зяблевої оранці, від якого так само категорично відмовились. Таким чином, недосіяли свого плану в 134 га та не зробили жодного га зябі.

Після цього з боку сільради за постановою президії останньої було відібрано в частини господарств засоби виробництва, у господарств, що категорично відмовились від землі та не бажали викопувати агрозаходи в часті засіву своєї норми землі. Відібрано було 19 шт. коней, 4 буккери, 9 бричок. Цей реманент та худобу було передано в колгосп, який проводив засів тієї норми землі, що відмовились одноосібні господарства та робили зяб на землі, що повинні його зробити за планом ці ж таки господарства.

В лютому місяці 1932 р. за постановою президії сільради було вилучено з одноосібних господарств та передано колгоспу 11 коней з тих міркувань, що останні доводили коней до такого стану, коли копії приходили у абсолютну непридатність до роботи, та сприяли тому, щоб ці коні загинули, і одержати па них страхові відшкодження.

На 24 квітня 1932 р. у селі залишено всього 16 одноосібних господарств, останні вступили до колгоспу та пішли на виробництво. Із вилучених коней в кількості 30 шт. у одноосібних господарств та що вони передані до колгоспу, було 9 підростків (молодняк), останні були доведені до такого стану, що на сьогодні в колгоспі залишилось лише 4 шт., останні загинули через псування їх самими одноосібними господарствами, що ними самими визнано під час перевірки.

Озимих засівів у тих громадян, що залишились в с. Трифонівці й господарюють на сьогодні індивідуально, ніхто не відбирав, передані озимі засіви лише тих господарів, що пішли на підприємства та залишили озимину на проізвол. Уборку цих засівів буде робити колгосп. Що торкається тих, що є в селі, дано категорично розпорядження сільраді про те, щоб вжила всіх заходів про допомогу одноосібним господарствам в часті уборки озимини, та негайно розрахуватись за майно та тяглову силу, що вилучена й передана колгоспу.

В часті весняної засівкампанії 14 господарств, що залишились як одноосібні, категорично відмовились під землі, що їм надано до засіву весною, мотивуючи це тим, що "для мене вистачить й озимого посіву", який в гарному стані й якого припадає в середньому на господарство 5 га. Голова райвиконкому Моїсеєнко. Секретар РВК Бурбело". Пізніше, вже в

травні 1932 р., секретар Одеського облорганізаційного комітету Мануйленко надіслав Г. І. Петровському детальний виклад історії з одноосібниками с. Трифонівка (див. док. № 242).- Док. № 234.

⁶⁰ За дорученням ВУЦВКу Вінницька обласна прокуратура перевірила заяву Г. С. Базаля-Савченка й дійшла висновку, що вилучивши й продавши його будинок і майно сільрада порушила революційну законність, бо жодної заборгованості по обов'язкових платежах селянин не мав. Було вирішено все майно по вернути, а винних у незаконних ревізіях покарати. Секретар Бабанського РВК, який особисто санкціонував такі дії, одержав шість років позбавлення волі, а голова сільради с. Свердлівкове раптово помер.- Док. № 235.

⁶¹ У березні 1932 р. до ВУЦВКу звернувся лікар А. І. Негроров з скаргою на несправедливість місцевих керівників с. Новоолександрівки щодо його рідних, які проживали в цьому селі,- матері, сестри-вчительки М. А. Ключкової та брата П. А. Негророва. Незважаючи на те, що Негророви-Ключкіни ні господарства, ні худоби не мали, сільрада нарахувала їм 200 пуд. на м'ясозаготівлю, яку вони виконати не могли. Тоді сільрада наклала штраф і за його несплату ревізувала все хатнє майно, одяг, посуд, книжки та інші речі. ВУЦВК доручив Харківській обласній прокуратурі та Біловодському райвиконкому перевірити скаргу. 21 квітня 1932 р. райвиконком ухвалив рішення, що публікується, а 29 квітня сповістив ВУЦВКу, що майно Негроровим, Ключкіній та іншим громадянам повернуто, членам президії сільради оголошено суворо догану, а голову сільради Богомаза з посади знято.- Док. № 237.

⁶² На документі є така резолюція: "Заяві відмовити. Коваленко". - Док. № 239.

⁶³ Встановити посаду і місце роботи не вдалося, очевидно, працівник Укрколгоспцентру, за дорученням якого проводилося обстеження.- Док. № 240.

⁶⁴ Лист не знайдено.- Док. № 240.

⁶⁵ Мається на увазі постанова ЦК ВКП(б) від 26 березня 1932 р. "Про примусове усупільнення худоби", яка забороняла такі дії і сприяла придбанню худоби колгоспниками.- Док. № 240.

⁶⁶ Див. док. № 234.- Док. № 242.

⁶⁷ Ще у квітні 1932 р. два уповноважених від членів колгоспу "12-річчя Жовтня" Переверзев та Анатієв побували на особистому прийомі у ВУЦВК і розповіли таке. У лютому 1932 р. почали усупільнювати худобу з примусовим ухилом, погрозами і навіть рукоприкладством. Замість того, щоб роз'яснити людям значення такої акції для колгоспу, голова сільради Бондаренко стращав арештами, заявами про насильницькі дії на зразок: "Коли не усупільнять корів, то все рівно заберуть па м'ясозаготівлю" та ін. 21 квітня 1932 р. приймальня ВУЦВКу доручила Лозівському дільничному прокурору, Олексіївському райвиконкому та райпарткому розглянути такі факти й суворо покарати тих місцевих керівників, які порушували постанову ЦК ВКП(б) від 26 березня 1932 р. про неприпустимість примусового усупільнення худоби. Поки розбиралися з цього приводу, правління артільей пішло на повий незаконний крок: неусупільнену, тобто власну, худобу колгоспників почали використовувати (а то й відбирати) для проведення польових робіт, про що і йдеться у наведеному документі. 27 травня 1932 р. приймальня ВУЦВК доручила прокурору Лозівської дільниці негайно перевірити скаргу колгоспників й вжити заходів до виправлення перекручень, які викликали обурення людей. 11 червня дільничний прокурор Рогінець повідомив ВУЦВКу, що в Олексіївському р-ні це не поодинокий випадок, бо надходять такі заяви і від інших селян.

Створена районна парткомісія, перевіряючи скарги, встановила факт примусового відбирання власної худоби колгоспників для використання у сільгоспкампаніях артільей. Передали на розгляд парткомісії і заяву членів артілі "12-річчя Жовтня", але з загальної відповіді прокурора видно, що колгоспники написали правду.- Док. № 244.

⁶⁸ Голова артілі т. Штепа був на особистому прийомі у Г. І. Петровського і подав заяву такого змісту: "Наша артіль на сьогоднішній день має велику потребу у забезпеченні хлібом для харчів колгоспників. Для ясності маєткового стану колгоспу мають відповідні документи. Прохаю розглянути заяву в присутності мене. 10.V.1932 р. Прохач - голова артілі Штепа".

У бесіді з Г. І. Петровським визначилися й інші моменти життя колгоспу, що викладені у листі ВУЦВКу.- Док. № 245.

⁶⁹ Підпис нерозбірливий.- Док. № 246.

⁷⁰ Міжрайонний суд.- Док. № 247.

⁷¹ Крім того вирішено було відпустити постраждалим районам 20 вагонів дрібної риби (тюльки), 100 тис. коробок консервів, по 50 т кондитерських виробів та крупів. В ті райони, де не проводилась (або проводилась у невеликих обсягах) контракція соняшнику, окремо завозилося 2500 пуд. олії, 30 вагонів риби (в червні). В 15-20 районах організувалася децентралізована заготівля продуктів харчування з використанням товарних ресурсів для стимулювання закупок продовольства. Підвищувалася оплата на трудодень колгоспникам, які забезпечували весняну посівну кампанію. Збільшувалися фонди громадського харчування для колгоспників, які обробляли бурякові плантації, для чого відпускалося областям: Київській - 260 тис. пуд. хліба та 30 вагонів риби, Вінницькій - 240 тис. пуд. хліба та 30 вагонів риби, Харківській -100 тис. пуд. хліба та 15 вагонів риби. - Док. № 248.

⁷² Згадані документи в справі відсутні.- Док. № 249.

⁷³ Приймальна ВУЦВКу надіслала скаргу П. Лисогора дільничному прокурору на розгляд ще 15 березня 1932 р.- Док. № 249.

⁷⁴ Ще в лютому 1932 р. на ім'я Г. І. Петровського надійшла заява жителя с. Грубського Гарбуза Данила про загибель 20 га сіна та клеверу, відсутність фуражу, непридатність виснажених коней до роботи та інші факти безгосподарності в колгоспі "Новий шлях". Перевіркою займалися багато районних інстанцій: Черняхівський дільничний прокурор, Коростишівська райКК-РСІ, райвиконком та інші організації. Врешті-решт на основі зібраного матеріалу слідчий Коростишівської прокуратури зробив висновок, який публікується. Але заслуговує на увагу й повідомлення голови Коростишівського райвиконкому Коваленка, надіслане ВУЦВКу 19 травня 1932 р., в якому, зокрема, зазначалося про Д. Гарбуза, що "скаржник сам кулак, до революції використовував найману працю, мав землі 14 га, 1 вітряну двохповерхову мельницю, 2 пари коней, 4 корови, вороже ставиться до радвлади та політично-господарських кампаній. Крім того, сільрадою як кулаку було доведене тверде завдання. В 1930 р. як кулака було вислано з сім'єю на Соловки, а по старості був повернений, а сина залишено. Гарбуз мешкає в своєму селі, скарга його неправдива".

Необ'єктивність оцінки райвиконкому спростовується висновком слідчого Шабайка про достовірність фактів в листі селянина.- Док. № 250.

⁷⁵ У двох відповідях (від 9 червня та 21 липня 1932 р.) до ВУЦВКу дільничний прокурор Прибилов намагається дещо спростувати факти, викладені у листі селянина: "Голодовки як в

колгоспах, так і по селу немає, але ж недостаток в хлібі безумовно мається... Факт примусового втягнення до колгоспу не відповідає дійсності. Щодо хвороби тифом, то в Остерському р-ні було занотовано захворювання по 15 селах, в Крехаєві було 90 випадків, з них 4 вмерло". Прокурор визнав, що надходили усні заяви від селян про неправильне відібрання у них картоплі та хліба, але падіж худоби та псування овочів вважає незначними. Загалом прокурор Прибилов дійшов висновку, що "факти, зазначені в заяві, не відповідають дійсності". Заперечливі або прикрашені відповіді з місць, поряд з цілком правдивими, були характерними для того часу. Селянин М. М. Тавлуй невдовзі помер від голодного тифу.- Док. № 251.

⁷⁶ С. Черкаське на Донеччині.- Док. № 252.

⁷⁷ Листа гр. Мироненка не виявлено, а в супроводжувальному листі приймальної голови ВУЦВКу до Новогеоргіївського РВК від 19 квітня 1932 р. зокрема зазначалося, що в заяві гр. Мироненка йдеться про те, що "за відсутністю хліба селяни пухнуть з голоду, їдять соломку, полову, від чого хворіють на різні хвороби". Термін перевірки й відповіді приймальної ВУЦВКу визначила 1 травня 1932 р. - Док. № 253.

⁷⁸ Акт перевірки ВУЦВК одержав 1 червня 1932 р. і з його висновками погодився.- Док. № 251.

⁷⁹ За дописом сількора ВУЦВК 20.VII.1932 р. доручив Волноваському дільничному прокурору терміново розслідувати справу. 8 серпня 1932 р. дільничним прокурором Святець повідомив ВУЦВКу, що факти примусового усуспільнення худоби всупереч постанові уряду мали місце, колгоспникам корови повернуті, а усуспільнення молодняка, коней, іншої худоби проведено, як пише прокурор, "правильно і на добровільних началах". Але водночас прокурор відзначив й інші порушення, які допускалися сільрадою: колгоспникам - біднякам та середнякам - доводилися тверді завдання по хлібо- та м'ясозаготівлі, проводилося незаконне оподаткування й продаж майна та інші зловживання. По всіх випадках беззаконня проводилось слідство й винуватці притягалися до кримінальної відповідальності.- Док. № 256.

⁸⁰ За розпорядженням бюро скарг НК РСІ та Бахмацької районної контрольної комісії уповноважений райпарткому в с. Осіч Губенко протягом довгого часу розбирався з цією справою. Перевіряв обставини, збирав відомості, опитував колгоспників села. Врешті-решт він дійшов стандартного висновку про те, що навесні 1932 р. дійсно було багато "бродячого люду". На його думку, це були здебільшого члени сімей розкуркулених господарств та спекулянти. 16 вересня 1932 р. голова Бахмацької контрольної комісії Бутов та інспектор Левитський направили матеріали перевірки в бюро скарг НК РСІ. Про голодне поневіряння людей не вгадувалося жодним словом, хоча про це відомо було представникам місцевих органів. По суті, обстеження було безрезультатним, про що свідчить помітка бюро скарг на повідомленні бахмацьких керівників: "Дано пояснення. Справу вважати за вичерпану. 24.IX.32 р." - Док. № 258.

⁸¹ 12 липня 1932 р. Чорнухинський райвиконком повідомив ВУЦВКу, що факти перекручення, що зазначені в заяві М. Т. Гаркуші з с. Скоробагаток, підтвердилися. Голова сільради тов. Мизь, кандидат партії, виключений з її лав та відданий до суду.- Док. № 259.

⁸² Заява відсутня.- Док. № 259.

⁸³ Назва колишнього передмістя м. Дніпропетровська.- Док. № 260.

⁸⁴ Підпис В. Я. Чубаря відсутній.- Док. № 261.

⁸⁵ Назва рудоуправління.- Док. № 262.

⁸⁶ Описка автора, йдеться про 1931 р.- Док. № 262.

⁸⁷ У документі помилка, йдеться про постанову ЦК ВКП(б) від 26 березня 1932 р. "Про примусове усупільнення худоби".- Док. № 262.

⁸⁸ Крім Ворошилівського РВК приймальна ВУЦВКу звернулась також до міського прокурора з дорученням розслідувати справу, відновити справедливість, звернути увагу на ставлення міліції та представників влади до селян при відібранні худоби. 5 серпня 1932 р. міський прокурор м. Ворошилівська т. Олійник повідомив приймальню ВУЦВКу, що колгосп повернув корову І. І. Лісичину. - Док. № 262.

⁸⁹ Уповноважений райвиконкому та члени сільської КК-РСІ по заяві селянина зробили такий висновок: "Лисов исключен из колхоза в июне 1932 р. условно- за дезорганизацию колхоза. Лисов проводил агитацию, что все подохнем с голоду, что в Степановне уже колхозы разошлись и пр. Во время разбора заявления Лисов опять заявил, что через месяц все подохнем. Сейчас Лисов работает в колхозе, а. следовательно, и может быть принят в колхоз. Сын Лисова действительно доброволец, который потом порвал связь с отцом и, по заявлению самого Лисова, сын его осуждает действия отца. Уполномоченный РИКа [підпис]. Члены сельРКИ [2 підписи]. 17 липня 1932 р."

Виснажені тривалим голодуванням зими - весни 1932 р., не маючи запасів продовольства жителі цього села не виходили на роботу, розпродували або міняли речі на хліб та інші продукти, за що багато з них виключалися з колгоспу без повернення манна, або з незначною компенсацією. Всього з с. Гірсівки до ВУЦВКу поскаржилися 25 селян. 7 липня 1932 р. ВУЦВК доручив Нововасилівському РВК розібрати заяви селян, визначити мотиви їх виключення з артілі, відновити справедливість.

У відповідь на це президія Нововасилівського РВК на засіданні 4 серпня 1932 р. розглянула це питання й зафіксувала у своєму протоколі таке: "Висновки комісії, яка проводила розслідування та перевірку виключення з колгоспів, вважати вірними та висновки підтвердити виключенням з колгоспу в різні терміни як розкладницького та чуждого елемента. Запропонувати сільраді провести розрахунок за внесене ними майно через колгоспи після операційного року згідно з статутом с/г артілі. Скарги з висновками комісії та витягом з протоколу надіслати зав. приймальнею голови ВУЦВК. З оригіналом згідно. Секретар РВК Шатохін".

Одержавши ці матеріали, приймальна ВУЦВК вирішує: "Погодитись. 13.VIII.1932 р. Баранов". Отже, заяви жителів с. Гірсівки про виключення з колгоспу поза їх бажанням, залишилися без наслідків й фактично без повернення їм майна. Про це свідчать і висновки на кожній заяві членів комісії, яка терміново розглядала справи селян, до речі, лише один день, бо позначено їх одним числом - 17 липня 1932 р. З них, а також з публікованого тут листа колишнього колгоспника с. Гірсівки видно, що вони зазнали ще й морального приниження, бо всіх їх віднесли до категорії "розкладницько-чуждого" елемента. Всі заяви селян в архівній справі збереглися.- Док. № 263.

⁹⁰ Див. док. № 271.- Док. № 264.

⁹¹ У червні 1932 р. до ВУЦВКу звернувся з листом із Америки П. Сидорук про тяжкий стан артілі і його сім'ї. Жашківський райвиконком розібрався в ній справі за дорученням ВУЦВКу.- Док. № 265.

⁹² У довідці, зокрема, зазначається, що Іванько Зінаїда Олександрівна, середнячка, до вступу в колгосп мала 6,08 га землі, 1 коняку, 1 корову, хату, хлів, 4 чоловіка сім'ї. Агітувала проти колективізації. В 1930 р. під час масового виходу із колгоспів сама вийшла й підбурювала інших колгоспників до вибуття із колгоспу.- Док. № 265.

⁹³ Сільрада засвідчила, що Сидорук Ганна Омелянівна одержала з колгоспу "Нове життя" харчову допомогу зерновими та круп'яними культурами й буде таку вдержувати і надалі.- Док. № 265.

⁹⁴ Див. док. № 189. - Док. № 266.

⁹⁵ 11 липня 1932 р. ВУЦВК надіслав до Укрколгоспцентру заяву членів ліквідованої артіль "Незаможник" з розпорядженням розібратися у справі. Правління Укрколгоспцентру в кінці липня 1932 р., розглянувши заяву селян, визнало незаконною постанову Устимівського РВК від 12 січня 1932 р. про розпуск артіль "Незаможник". Внаслідок цього 167 господарств було позбавлено- всяких засобів виробництва й селяни опинилися в скрутному становищі. Укрколгоспцентр звернувся до Одеського облвиконкому та прокуратури а проханням притягти до судової відповідальності осіб, винних у незаконній ліквідації артіль, запропонувати райколгоспспільці організувати новий колгосп з бідняцько-середняцьких господарств колишньої артіль "Незаможник" з поверненням відібраного майна. У постанові також було відзначено недоліки і негативні явища в роботі інших колгоспів цього району.- Док. № 266.

⁹⁶ Під документом 70 підписів.- Док. № 266.

⁹⁷ Було об'єднано артіль "Червона нива", "Новий побут", "8 березня" в єдиний колгосп під назвою "8 березня". Економічно найсильнішою з них була артіль "Червона нива", яка мала 110 господарств з земельною площею 800 га, 80 голів тяглової худоби, свиноферму на 380 голів. Після злиття об'єднана артіль налічувала 228 господарств, 1482 га землі, 109 робочих коней. Частина свинопоголів'я загинула (53), продана колгоспникам (50) та за межі колгоспу (16), розкрадена (15), здана по контрактації (51) та ін. Після цього залишилося на свинофермі 68 голів. Через значну відстань між колишніми артілями почастішали невиходи колгоспників у поле, поступово погіршився загальний стан господарювання в об'єднаній артілі.- Док. № 268.

⁹⁸ Йдеться про колгоспницю Параску Кравцову, виключену з партії за те, що вона вигнала з свого двору комісію по хлібозаготівлі та відмовилася здавати хліб.-Док. № 268.

⁹⁹ Йдеться про постанову ЦК ВКП(б) від 26 березня 1932 р. "Про примусове усупільнення худоби", в якій пропонувалося припинити таку негативну практику й сприяти колгоспникам у придбанні худоби для власних потреб. Ця постанова була обговорена на розширеній нараді та по бригадах об'єднаного колгоспу. Частина худоби було придбано у членів артіль і замінено молодняком, частина колгоспників зажадала мати корів в особистому користуванні і їм худобу повернули.- Док. № 268.

¹⁰⁰ Від практики неправильного об'єднання колгоспів застерігала ІІІ конференція КП(б)У. Вона звернула увагу на такі негативні наслідки, як несталість господарств, заплутування господарських розрахунків тощо. "Злиття навіть кількох колгоспів порушує найістотніші інтереси сотень колгоспників, і тому злиття можна допускати тільки' як виняток і не інакше як за ухвалою самих колгоспників і при умові, що об'єднувані колгоспи є в однаковому господарському і фінансовому стані і що під час злиття один з колгоспів не опиниться в гіршому становищі. Треба також рішуче відмовитись від утворення колгоспів-велетнів", -

зазначалося в резолюції конференції // "Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК.- К., 1976.- Т. 1.- С. 746-747. - Док. № 268.

¹⁰¹ У розпорядженні ВУЦВКу про перевірку справи дружини червоноармійця М. Криволапової доручалося також встановити, якщо її чоловік за соцстаном "куркуль", то відкликати його з армії, а якщо середняк - негайно повернути все реквізоване майно. Вирішення справи на користь селянки свідчить про обгрунтованість її скарги, а розбазарювання конфіскованого майна було типовим явищем.- Док. № 270.

¹⁰² Див. док. № 264.- Док. № 271.

¹⁰³ Заява селян подана на особистому прийомі. Резолюція приймальної ВУЦВК: "Терміново. До РВК. Негайно вживіть всіх відповідних заходів в справі закріплення господарювання по артїлі ім. Першої партконференції. Наслідки по відомте до приймальної 23.VII.1932 р. Член ВУЦВК Лукаренко".- Док. № 271.

¹⁰⁴ Див. док. № 264.- Док. № 271.

¹⁰⁵ Під заявою підписалися понад 60 чоловік, більшість прізвищ нерозбірлива.- Док. № 271.

¹⁰⁶ У проханні М. М. Явдоценку було відмовлено.- Док. № 272.

¹⁰⁷ За повідомленням прокуратури Нововодолазької дільниці згідно з телеграмою приймальної ВУЦВКу І. М. Мельника з-під варті звільнено 30 липня 1932 р.- Док. № 273.

¹⁰⁸ Відповідь прокуратури Нововодолазької дільниці Харківській облпрокуратурі від 8 березня 1932 р. свідчить про врегулювання справи по скарзі І. М. Мельника і водночас виправдовує самоуправні заходи сільради. В листі зазначалося "Дільнична прокуратура повідомляє, що за розслідуванням скарги гр. Мельника Івана Мусійовича Мельниківської сільради виявлено, що гр. Мельник одноосібник, за соцстаном міцний середняк, якому в 1931 р. доводились тверді завдання. Корову взято згідно з ухвалою групи сприяння при сільраді від 21.II.31 р. По твердому завданню за корову пропонували гроші та частину облігацій, але ж останній відмовився, і гроші зараховані за обов'язкові платежі скаржника. Корова та артїллю виміняна в скотобазі і знаходиться там же. Але ж в липні місяці 1932 р. корову дочка скаржника самоправно з колгоспу при допомозі батька забрала. За ці дії Валківський нарад засудив Мельника до двох місяців при-м[усової] праці, а корова із'ята і повернута до артїлі. Арешту при із'ятті ніякого не було, а лише було так: коли дочка ця підняла галас для підбурювання сусідів, то її доглядали Лагута та голова сільради, завели в комору, де вона завжди спить і там же було її ліжко. Сільгосподатку цей двір сплачує в 1931 р. 73 крб. 10 коп. Дії сільради щодо самоуправного із'яття корови з колгоспу, вжиття заходів до скаржника вважаю за вірні. Прокурор Нововодолазької дільниці (підпис). Згідно: секретар (підпис)".- Док. № 273.

¹⁰⁹ Заява І. М. Мельника в справі відсутня.- Док. № 273.

¹¹⁰ У народі цю постанову називали "законом про п'ять колосків". - Док. № 277.

¹¹¹ Приводом для такої акції стала телеграма в Харків 12 липня 1932 р. від виключених колгоспників: "Вапнярка, Харків, ВУЦВК, Петровському. [За] ініціативою Кислицького колгоспу Томашпільщини нас, 15 господарів, [в] минулому [і] цьому роках виключено всупереч бажанню. Землю [з] посівами, реманент не повернуто, залишаємося [в] скрутному становищі. Просимо розпорядження повернути землю [з] посівами та реманент, оскільки

виключення не [з] нашої причини. Уповноважений Заворотний".

14 липня 1932 р. ВУЦВК дав розпорядження Томашпільському РВК розібратися в цій справі. Наприкінці липня жителі с. Томашпіль написали на ім'я Петровського велику заяву з детальним описом неполадків під час ліквідації колгоспу та передачі його майна до колгоспу "Оборона". Томашпільський райвиконком 15 серпня 1932 р. повідомив ВУЦВК, що колгосп був розпущений рішенням від 8 липня 1932 р. як "куркульсько-розкладницький" і тому господарство з посівами, живим і мертвим реманентом та людьми було передано колгоспу "Оборона" в тому ж селі, проти чого й протестували колгоспники. ВУЦВК погодився з цим рішенням.- Док. № 278.

¹¹² Без підпису.- Док. № 279.

¹¹³ З 1 січня по 25 серпня 1932 р. із Лебединського р-ну поступило 62 скарги па адресу ВУЦВКу, перевірка яких виявила кричущі факти необґрунтованого розкуркулення та виключення з колгоспу, відбирання худоби, розпродажу майна, доведення нереальних планів хлібозаготівлі. Все це породжувало постійну нестачу хліба й продовольства, прирікало людей па голодування.- Дон. № 279.

¹¹⁴ Слідство проведено за дорученням ВУЦВК від 31 липня 1932 р. Пирятинським прокурором на підставі одержаного в приймальні листа про вбивство М. С. Хліпенка головою сільради Лимаренком. У листі також вказувалося, що це не перший вчинок представників місцевої влади і такі випадки негативно впливають на людей, тероризують село. Пирятинський дільничний прокурор Дьомін 19 серпня 1932 р. повідомив ВУЦВКу про закінчення слідства у справі, до Лимаренко проходив як свідок.- Док. № 280.

¹¹⁵ 115. Див. док. № 285.- Док. № 281.

¹¹⁶ 20 серпня 1932 р. на особистому прийомі в приймальні ВУЦВКу представники артiлі подали заяву і одержали розпорядження для Чугуївського райвиконкому розібратися в справі, урахувати господарські можливості колгоспу в тому числі й загибель 355 га озимини та ярини. 26 серпня 1932 р. Чугуївський райвиконком відповів ВУЦВКу, що артiль одержала реальний план хлібозаготівлі, пошкодження посівів прийнято до уваги й по розрахунках виходить, що 2521 ц це цілком можливий для виконання план. Зокрема РВК наводив такі дані. "Озимой пшеницы взято 142 га, 14 га считается погибшей, проса исключено как погибшего 274 га, на свиноводческую ферму исключено при исчислении 66 га фуражных культур. Таким образом, план по культурам составил: ржи 168 га - 337 ц, пшеницы озимой 142 га -128 ц, ярой 64 га - 291, фуражных 178 га - 1317 ц, крупяных 115 га -448 ц. Всего -2521 ц". Проте райвиконком взяв за основу лише передбачену, а не реальну врожайність без урахування потреб колгоспу на посівфонд, оплату трудоднів, утримання худоби та ін., що становило 1997 ц й валишало колгосп фактично з мізерною кількістю хліба.- Док. № 281.

¹¹⁷ У документі помилка у даті. Йдеться про постанову РНК СРСР та ЦК ВКП(б) від 6 травня 1932 р. "Про план хлібозаготівель з урожаю 1932 р. та розгортання колгоспної торгівлі хлібом" (СЗ СССР.-1932.- № 31.- Ст. 190).

Державний план хлібозаготівель зменшувався в цілому по Союзу па 264 млн пуд., у тому числі по Україні: 356 млн. пуд. замість 434 млн. пуд. у 1931 р. Продавати лишки хліба дозволялося лише з 15 січня 1933 р. після виконання хлібозаготівельних планів та утворення насіннєвих фондів. Проте надалі навіть ще тричіскорочуваний план Україною був недовиконаний в умовах голоду і відсутності хліба.- Док. № 282.

¹¹⁸ Див. док. № 28.- Док. № 282.

¹¹⁹ Мається на увазі постанова РНК СРСР та ЦК ВКП(б) від 5 липня 1932 р. "Про збиральну кампанію 1932 р." (СЗ СРСР.-1932.-№ 52.-Ст. 312). Пропонувалося видавати колгоспникам зерновий аванс на трудові в рахунок натуроплати у ході збиральної кампанії розміром 10-15 % фактично обмолоченого хліба.

Остаточні розрахунки по всіх видах прибутків проводилися після виконання планів хлібозаготівель та утворення насінневих фондів. Однак органи юстиції заздалегідь розробили заходи проти продажу значної кількості хліба, підозрюючи правління колгоспів у видачі авансів колгоспникам понад встановлений розмір.- Док. № 282.

¹²⁰ Першу свою скаргу Д. А. Матвеєнко подав 4 липня 1932 р. на адресу Чугуївської дільничної прокуратури.- Док. № 283.

¹²¹ На запит ВУЦВКу Чугуївський дільничний прокурор тов. Ростов 29 серпня 1932 р. сповістив про наслідки розгляду справи селянина Матвеєнка - визнання його скарги необгрунтованою. У відповіді, зокрема, зазначалося: "Основанием к оставлению жалобы гр-на Матвеенко без удовлетворения послужили такие обстоятельства: Матвеенко Д. А. по своему социальному положению относился к группе зажиточных хозяйств, на основании чего Малиновским сельсоветом ему было доведено в 1931 г. твердое задание по хлебозаготовке, за невыполнение которого было применено постановление ВУЦВКа и СНК от 3 июля 1929 г. Исходя из мощности хозяйства гр-на Матвеенко Д. А. как до революции, так и в последнее время, и его отношению к возлагаемым на него обязательствам, действия сельсовета признаны правильными. Учпрокурор Ростов".- Док. № 283.

¹²² Уповноважені від групи бідняків Покровської сільради Риндівської громади, територіально підпорядкованих Артемівській міськраді, звернулися до ВУЦВКу 81 скаргою на свої поневіряння внаслідок виселення з рідних місць. Ще у 1931 р. місцева влада об'єднала розкуркулених селян у так званій кантон і для їх розміщення виселила з садиб 30 бідняцько-середняцьких господарств проти їх волі. Бідняків, які не згоджувалися на переселення, вивезли примусово на нове місце проживання до с. Покровського й прирікли на бідкування. В одній хаті розміщали по декілька сімей, багато людей мешкало в хлівах, сараях та мало пристосованих для житла помешканнях. На думку скаржників, вони опинилися в гірших умовах проживання, ніж навіть колишні "куркулі". За розпорядженням ВУЦВКу від 1.VIII. 1932 р. Артемівський прокурор Тарабукін з'ясував цю справу, опротестував незаконні постанови про переселення й про наслідки розслідування у жовтні 1932 р. повідомив ВУЦВКу. Справа закінчилася тим, що Артемівська міськрада прийняла протест прокурора и справедливість була відновлена. Всі виселені мешканці с. Кошманівки повернулися в рідне село й знову оселилися в своїх будинках.- Док. № 284.

¹²³ Див. док. № 281.-Док. № 285.

¹²⁴ Додані акти обслідування площі посівів від 15, 18 та 25 липня 1932 р. не публікуються.- Док. № 285.

¹²⁵ Ходоки до ВУЦВКу були направлені за рішенням правління артiлі від 16 серпня 1932 р. Проте похід виявився безрезультатним, бо Чугуївський РВК у відповіді ВУЦВКу від 26.VIII.32 р. залишив план хлібоздачі у 2521 ц незмінним.- Док. № 285.

¹²⁶ До скарги додано акт, складений 30 травня 1932 р. дільничним агрономом Затишанської МТС Дмитриком в присутності членів правління артiлі ім. Петровського та рільника Бабенка, про те, що 8 111 га засіву жита половина пошкоджена градом, про що повідомлено агента Держстраху.- Док. № 286.

¹²⁷ 1 вересня 1932 р. ВУЦВК надіслав скаргу селян Фрунзівському райвиконкому й 24 вересня одержав відповідь: "План по колгоспу ім. Петровського Савчинської сільради цілком реальний, зокрема по житю. План по житю колгоспу доведено в кількості 391 ц. Колгосп обмолотив жита станом па 20.IX 465 ц. Потрібно колгоспу засіяти всього 8 га жита. Крім того, як доказ безпідставної подачі колгоспом заяви про зменшення жита, це те, що станом [на] 24.IX колгосп перевиконав свій план по житю. Здав державі замість 391 ц - 418 ц. Голова РВК Талдикін. Зав. заготвідділу РВК Гріншнір. Цю відповідь було доведено довідома правління артїлі. Ставлячи перевиконання плану хлібозаготівлі в заслугу артїлі, голова райвиконкому не згадує про методи, за допомогою яких було вилучено майже весь урожай.- Док. № 286.

¹²⁸ У повідомленні Лелеківської сільради № 43 від 8 серпня 1932 р. до міськради відзначалося, що за невиконання плану хлібозаготівлі О. Зборовську було оштрафовано на 416 крб. 75 коп.- Док. № 289.

¹²⁹ Цей протокол президія міськради затвердила 5 вересня 1932 р. - Док. № 289.

¹³⁰ На документі є позначка: "Копію послано ЦКК-РСІ тов. Лозоверту". - Док. № 290.

¹³¹ Тяганина з справою М. А. Ковалькової почалася ще в січні 1932 р. Скаржниця, звернувшись з проханням па особистий прийом до Г. І. Петровського, зазначила, що в кінці жовтня 1931 р. міліція зробила в неї трус. Нічого не знайшовши, її заарештували й продержали під арештом 42 дні. За цей час її виключили з колгоспу, обклали податками, продали все майно й вигнали з хати її та сестру, про що докладно пише дільничний прокурор Ростов. Врешті-решт у вересні 1932 р. приймальна ВУЦВК повідомила М. А. Ковальковій, що за остаточним вирішенням справи їй слід звертатися до Харківського облвиконкому, а на копії документа прокурора позначила "до відома".- Док. № 291.

¹³² Лікар В. Ф. Березов неодноразово звертався по допомогу до ВУЦВКу, починаючи з квітня 1931 р., коли Головацька сільрада відібрала будівлі, майно та оподаткувала його господарство як куркульське, хоч воно й не було таким. Після втручання ВУЦВК за розпорядженням Полтавської міськради від 24 квітня 1931 р. сільрада мала повернути незаконно відібране, але не зробила цього й, навпаки, провела додаткову ревізію майна Березіна. Як видно з публікованого документа, тяганина була досить тривалою. Березін побував на особистому прийомі у Г. І. Петровського з листом, який публікується. У грудні 1932 р. приймальна Петровського повідомила заявнику, що за дорученням харківського облпрокурора Полтавська міська прокуратура запропонувала сільраді повернути вилучено майно, але по всіх непорозуміннях тепер треба безпосередньо звертатися до міськпрокуратури, якій доручено довести справу до кінця. Чим вона закінчилася - невідомо через відсутність відповідних документів, хоч неважко уявити, що при масових, ревізіціях рідко вдавалося повернути власне майно повністю.- Док. № 292.

¹³³ Можливо йдеться про вибори складу контрольних комісій.- Док. № 293.

¹³⁴ Див. док. № 277.- Док. № 295.

¹³⁵ 15 жовтня 1932 р. райвиконком повідомив ВУЦВКу, що після перевірки справи вважає скаргу Швеця безпідставною, тому що колгосп "Заповіт Леніна" "...повинен здати хліба не більше за інші колгоспи і знаходиться в кращому стані, ніж поруч існуючі колгоспи". Хлібозаготівельні плани були обов'язковими і будь-яке їхнє зменшення допускалося рідко.- Док. № 296.

¹³⁶ Орган Ямпільського райкому КП(б)У, райвиконкому та райпрофради.

¹³⁷ Див. док. № 304, 310.- Док. № 302.

¹³⁸ Див. док. № 302, 310.- Док. № 304

¹³⁹ Дата опублікування.- Док. № 304.

¹⁴⁰ Йдеться про повідомлення Ямпільського дільничного прокурора Другобіцького щодо замітки в газеті "Наддністрянський колективіст" від 3.Х.1932 р.: "Цього допису написано на другий день після мого першого виїзду в с. Ратуш' це все здобуто мною та редактором. Прокурор Другобіцький". Вперше дільничний прокурор разом з редактором районної газети побували в с Ратуш у травні 1932 р. и після перевірки та встановлення фактів масових трусів, незаконного вилучення у бідняцьких господарств посівматеріалу та продовольства, домоглися термінового повернення їм реквізованого майна. Повернувшись з села, повідомили про ці випадки райпартком, організували публікацію матеріалів в районній газеті "Наддністрянський колективіст" (3 і 10 жовтня 1932 р.), запропонували провести слідство з тим, щоб конкретних винуватців перекручень притягти до відповідальності. Вдруге дільничний прокурор Другобіцький за дорученням райкому партії виїхав в с Ратуш у жовтні 1932 р., й констатував, що правління колгоспу "Колос" переобране, господарство поступово відновлює свою діяльність, зокрема, своєчасно проведено посівну кампанію, викопаний на полі цукровий буряк, виконано річний план хлібозаготівлі. Колишнє правління артлі "Колос" за беззаконня щодо селян було заарештоване й віддане до суду.- Док. № 304.

¹⁴¹ 25 листопада 1932 р. секретаріат Верховного суду УСРР повідомив Харківську облКК про те, що касація В. І. Немченка була розглянута й 27 жовтня Верховний суд республіки вирішив 3-річний строк позбавлення волі замінити на півторарічний.- Док. № 305.

¹⁴² І. С. Степанський у цей час був уповноваженим Комітету заготівель Ради Праці і Оборони СРСР по Україні.- Док. № 307.

¹⁴³ На 6 жовтня 1932 р. Україною було виконано 35,3 % річного плану хлібозаготівель, найбільше відставали в цій кампанії Харківська, Донецька та Дніпропетровська області.- Док. № 307.

¹⁴⁴ 20 липня 1932 р. ВУЦВК доручив Вінницькій обласній прокуратурі перевірити скаргу 50 громадян с. Горчичного, які звернулися до ВУЦВКу за допомогою від свавілля та перекручень місцевої влади. - Док. № 308.

¹⁴⁵ 26 грудня 1932 р. заступник облпрокурора т. Садовський повідомив ВУЦВКу, що за зловживання голову сільради с. Горчичного т. Островецького засуджено на 6 місяців умовно (зважаючи на те, що він працював у цьому селі 2 місяці), знято з посади та виключено з лав КП(б)У. Одночасно знято з роботи з тих же причин голову колгоспу Гаврила Колесника.- Док. 308.

¹⁴⁶ Йдеться про постанову від 7 серпня 1932 р. (Див. док. № 277). - Док. № 309.

¹⁴⁷ Див. док. № 302, 304.- Док. № 310.

¹⁴⁸ Прокурор Ямпільської дільниці Другобіцький на основі матеріалів слідства порушив справу й постановою від 12 листопада 1932 р. направив її до суду. Слухання було призначено на 21 листопада безпосередньо на селі в присутності селян.

Вінницький обласний прокурор Чернін 27 листопада 1932 р. повідомив ВУЦВКу про закінчення розслідування цієї справи й на його повідомленні зав. приймальнею ВУЦВКу Баранов зробив так позначку: "Висвітлити в газеті "Вісті" про наслідки викриття зловживань".- Док. № 310.

¹⁴⁹ Це розпорядження Наркомюст УСРР виконав, розіславши 12 листопада 1932 р. всім органам юстиції на місцях текст інструкції РНК УСРР, пояснення до кожного пункту та порядок її застосування. Зміст роз'яснень Наркомюсту полягав у тому, щоб не тільки виконати настанови уряду щодо селян про "продаж усього майна, арешт і виселення за межі області", а і робити деякі доповнення та уточнення. Якщо в інструкції Раднаркому УСРР йдеться лише про "куркулів", то в обіжнику Наркомюста наголошується на тому, що "застосовувати пі заходя до середняків, а надто бідняків можна лише у виключних випадках після ґрунтовної перевірки обставин справи" (ЦДАЖР УРСР, ф. 24, оп. 13. спр. 81. арк. 35-36). Таке застереження аж ніяк не було випадковим, бо, по-перше, "куркулів" як таких не було, а кого визначали - за кілька років ліквідували "як класі", насамперед, заможні-середняцькі верстви села; по-друге, воно свідчить про те, що процес розкуркулення й репресій проти селян був тривалим - аж до завершення колективізації. З виданням цієї інструкції Наркомюст УСРР змінив § 1 своєї директиви про активізацію роботи органів юстиції в боротьбі за хліб від 9 листопада 1932 р. (див. док. № 309).-Док. № 311.

¹⁵⁰ Йдеться про постанову ЦВК та РНК СРСР від 19 листопада 1932 р. "Про одноразовий податок на одноосібні селянські господарства" (33 СРСР.-1932.- № 78- Ст. 476). Оподаткуванню підлягали одноосібники, що займалися сільським господарством у сільській місцевості, дачних та міських селищах і сплачували сільськогосподарський податок. Від одноразового податку звільнялися господарства робітників, службовців, колгоспників, військовослужбовців, інвалідів та інших категорій населення, пов'язаних з сільськогосподарським виробництвом. Розмір одноразового податку встановлювався залежно від сільськогосподарського податку. Щодо роз'яснення змісту 5-го та 6-го пунктів постанови, про які йдеться в документі, то райвиконкомам дозволялося повністю або частково звільняти від одноразового податку ті господарства, які виконали всі зобов'язання перед державою, і підвищувати (подвоювати) оподаткування для тих, хто їх не виконав. Уряд України доручив цю справу облвиконкомам, а не райвиконкомам, як це сказано в п. 5-му та 6-му пунктах урядової постанови СРСР.- Док. № 314.

¹⁵¹ Див. док. № 313.- Док. № 315.

¹⁵² З метою впорядкування справи по заготівлі м'яса та дальшого полегшення становища селян в справі виконання планів м'ясозаготівлі постановою РНК СРСР та ЦК ВКП(б) продовжено строк, встановлено з 1.X.1932 р. по 1.I.1934 р. 15-місячний план м'ясоздачі державі по встановлених цінах з усіх одноосібних господарств, колгоспних дворів та товарних скотарських ферм, який мав силу держподатку.- Док. № 317.

¹⁵³ Болгарський колгосп "Нове життя".-Док. № 317.

¹⁵⁴ Йдеться про постанову ЦК КП(б)У від 28 березня 1932 р. про наслідки роботи колгоспів у 1931 р. та завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів. Відзначалося, що не лише районні організації, МТС та держбанки самовільно розпоряджалися коштами колгоспів, а навіть правління колгоспів без постанов загальних зборів колгоспників витрачали кошти, що їх треба було розподіляти за трудовими, на нове будівництво та інші потреби без урахування господарських та фінансових можливостей колгоспу. Це призводило до того, що

прибутковість колгоспника на трудовень зменшувалася, підривався стимул до праці і загалом таке самоуправство викликало невдоволення селян.- Док. № 318.

[155](#) Копію надіслано гр. Мокієнку Овксентію Трохимовичу.- Док. № 319.

[156](#) Крім судових процесів над місцевими керівниками за невиконання хлібозаготівель, застосовувалися заходи морального приниження, необгрунтованих звинувачень у потуранні "злочинним елементам", обдурюванні і навіть у "зрадництві" радянської влади, про що так гучномовно йдеться у документі. Як проходив у ті часи несправедливий судовий процес над працівниками Оріхівського райвиконкому, у тому числі й М. С. Паламарчуком, розповів І. Науменко у публікації "Как судили райком. Еще одна страница трагических 30-х" // Неделя.- 1989.- №30. - Док. № 331.

[157](#) Йдеться про остаточний розрахунок а колгоспниками по трудовнях. - Док. № 334.

[158](#) У газеті "Комуніст" 29 грудня 1932 р. було опубліковано повідомлення про цей судовий процес з убивчою характеристикою покараних осіб, бо вони "зрадили партію й робітничий клас, злигалися з куркулем і зривали виконання хлібозаготівельного плану". Подібні несправедливі судилища відбувалися повсюдно в умовах хлібної кризи і лютого голоду. З листопада 1932 р. на Україні діяла надзвичайна комісія Молотова по викачці хліба й репресивні заходи щодо селян та місцевих керівників посилювались. Будь-які спроби утворити посівні, фуражні, продовольчі фонди розцінювались як саботаж, розкладництво і нещадно каралися. Саме така трагічна доля спіткала людей, про яких йдеться у наведеному документі. - Док. № 335.

[159](#) Цей документ упорядники одержали з сімейного архіву І. О. Обидала. - Док. № 335.

[160](#) Незадовго до цього рішення відзначалася сумлінна праця О. Кулченка. У жовтні 1932 р. Бородянський РВК виділив навіть голові сільради одноразову грошову допомогу й ухвалив з 1 жовтня 1932 р. давати щомісячну дотацію до зарплати -150 крб., оскільки, як сказано у постанові, "с. Шибене одне з найбільших сіл в районі та що голова сільради т. Купченко, одержуючи невелику платню, на неї не може прожити".- Док. № 338.

[161](#) Не публікується.-Док. № 339.

[162](#) Прізвище нерозбірливе.- Док. № 341.

[163](#) Встановити точне місцезнаходження колгоспу не вдалося. Під такою назвою існували артлі у Дніпропетровській, Київській, Вінницькій та Одеській областях.- Док. № 342.

1933

№ 343
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ "ВІСТІ ВУЦВК" ПРО ХІД ХЛІБОЗАГОТІВЛІ
НА УКРАЇНІ НА 1 СІЧНЯ 1933 Р.

4 січня 1933 р.

В % до річного плану

Область	Колгоспи	Тверді завдання	Разом по одноосібному сектору	Разом по селянському сектору	Радгоспи	Виконано річний план	Виконано місячний план
Вінницька	100	57,9	99,9	100,1	95,0	92,5	114,7
Київська	100	52,9	89,5	100,1	100,9	88,6	105,2
Чернігівська	91,9	37,0	67,7	78,4	95,8	71,3	62,0
Харківська	85,5	36,8	43,6	76,8	91,8	73,3	49,4
Дніпропетровська	70,2	23,2	54,4	69,5	82,4	68,7	34,8
Одеська	72,9	35,5	56,5	72,1	70,4	70,9	33,8
Донецька	75,8	48,1	84,5	76,3	77,1	73,2	42,5
АМСРР	88,6	62,3	108,4	92,6	40,5	89,1	75,9
По Україні	77,6	43,7	71,7	77,4	85,9	74,5	43,7

Вісті ВУЦВК.- 1933.- 4 січ.

№ 344
ЗАЯВА КОЛГОСПНИЦІ М. П. БИЧКО ДО ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ПРОКУРОРА
ПРО НЕВИДАЧУ ХЛІБА ЗА РОБОТУ В АРТІЛІ

6 січня 1933 р.

Бичко Мотря Петровна, 58 років
Товаришу прокурору

Заява

Прошу Вас розглянути мою заяву, що я робила в артілі і я мати красноармейца Бичко Мотря, по соціальному стану біднячка, проробила все літо. Нема мені ніякої допомоги, а робимо 3 душі, я роблю і двоє дівчат. Хліба нема й крихти в хаті, на роботу ходять без куска хліба, а сільрада дає 4 рублі. Тому не можу робити на ті гроші [в] теперішнє время, коли хлібина [коштує] 15 крб.

Держархів Дніпропетровської області, ф. 1370, оп. 1, спр. 99, арк. 5, Оригінал.

№ 345

**З ДОПОВІДІ Й. В. СТАЛІНА "ПІДСУМКИ ПЕРШОЇ П'ЯТИРІЧКИ"¹ НА
ОБ'ЄДНАНОМУ ПЛЕНУМІ ЦК І ЦКК ВКП(б)
"ПРО ПІДСУМКИ П'ЯТИРІЧКИ ЗА ЧОТИРИ РОКИ В ГАЛУЗІ БОРОТЬБИ З
РЕШТКАМИ ВОРОЖИХ КЛАСІВ"**

7 січня 1933 р.

Деякі товариші зрозуміли тезу про знищення класів, створення безкласового суспільства і відмирання держави, як виправдання лінощів і благодушності, виправдання контрреволюційної теорії згасання класової боротьби і ослаблення державної влади. Нічого й казати, що такі люди не можуть мати нічого спільного з нашою партією. Це - переродженці, або дворушники, яких треба гнати геть з партії. Знищення класів досягається не шляхом згасання класової боротьби, а шляхом її посилення. Відмирання держави прийде не через ослаблення державної влади, а через її максимальне посилення, необхідне для того, щоб добити рештки вмираючих класів і організувати оборону проти капіталістичного оточення, яке далеко ще не знищене і не скоро ще буде знищене.

В результаті здійснення п'ятирічки ми добилися того, що вибили до кінця останні рештки ворожих класів з їх виробничих позицій, розгромили куркульство і підготували ґрунт для його знищення. Такий є підсумок п'ятирічки в галузі боротьби з останніми загонами буржуазії. Але цього мало. Завдання полягає в тому, щоб викинути цих колишніх людей з наших же власних підприємств та установ і остаточно їх знешкодити.

Не можна сказати, щоб ці колишні люди могли що-небудь змінити своїми шкідницькими і злочинськими махінаціями в нинішньому становищі в СРСР. Вони надто слабкі і немічні для того, щоб протистояти заходам Радянської влади. Але якщо паші товариші не озброяться революційною пильністю і не виженуть з практики обивательски-благо-душне ставлення до фактів злочинства і розкрадання суспільної власності, то колишні люди можуть наробити немало пакостей.

Треба мати на увазі, що зростання могутності Радянської держави буде посилювати опір останніх решток умируючих класів. Саме тому, що вони вмирають і доживають останні дні, вони будуть переходити від одних форм наскоків до інших, різкіших форм наскоків, апелюючи до відсталих верств, населення і мобілізуючи їх проти Радянської влади. Немає такої пакості і наклепу, яких ці колишні люди не звели б па Радянську владу і навколо яких спробували б мобілізувати відсталі елементи. На цьому ґрунті можуть ожити і заворушитися розбиті групи старих контрреволюційних партій есерів, меншовиків, буржуазних націоналістів центра і країн можуть ожити і заворушитися уламки контрреволюційних елементів з троцькістів і правих ухильників. Це, звичайно, не страшно. Але все це треба мати на увазі, якщо ми хочемо покінчити з цими елементами швидко і без особливих жертв. Ось чому революційна пильність є тією самою якістю, яка особливо необхідна тепер більшовикам.

Сталін Й. Твори.-Т. 13.-С. 210-212.

№ 346

**З ПРОМОВИ Й. В. СТАЛІНА НА ОБ'ЄДНАНОМУ ПЛЕНУМІ ЦК І ЦКК ВКП(б)
"ПРО РОБОТУ НА СЕЛІ"**

11 січня 1933 р.

4. Четверта причина хиб нашої роботи на селі полягає в невмінні цілого ряду наших товаришів на місцях перестроїти фронт боротьби з куркульством, в нерозумінні того, що лице класового ворога змінилось останнім часом, змінилась тактика класового ворога на селі і що відповідно до цього треба змінити свою тактику, щоб добитися успіху. Ворог зрозумів нову обстановку, зрозумів силу і могутність нового ладу на селі, і, зрозумівши це, перестроївся, змінив свою тактику, - перейшов від прямої атаки проти колгоспів до роботи тихою сапою. А ми цього не зрозуміли, нової обстановки не розгляділи і продовжуємо шукати класового ворога там, де його немає вже, продовжуємо вести стару тактику спрощеної боротьби з куркульством, тоді як вона, ця сама тактика, давно вже застаріла.

Шукають класового ворога поза колгоспами, шукають його у вигляді людей із звірячою фізіономією, з величезними зубами, з товстою шиєю, з обрізом в руках. Шукають куркуля, яким ми його знаємо з плакатів. Але таких куркулів давно вже немає на поверхні. Нинішні куркулі і підкуркульники, нинішні антирадянські елементи на селі - здебільшого люди "тихі", "солоденькі", майже "святі". Їх не треба шукати далеко від колгоспу, вони сидять в самому колгоспі і займають там посади комірників, завгоспів, рахівників, секретарів і т. д. Вони ніколи не скажуть-"геть колгоспи". Вони "за" колгоспи. Але вони ведуть у колгоспах таку саботажницьку і шкідницьку роботу, що колгоспам від них не поздоровиться. Вони ніколи не скажуть- "геть хлібозаготівлі". Вони "за" хлібозаготівлі. Вони "тільки" пускаються в демагогію і вимагають, щоб колгосп утворив резерв для тваринництва, втриє більший розмірами, ніж це потрібно для справи, щоб колгосп утворив страховий фонд, втриє більший розмірами, ніж це потрібно для справи, щоб колгосп видавав на громадське харчування від 6 до 10 фунт, хліба в день па працівника і т. д. Зрозуміло, що після таких "фондів" і видач на громадське харчування, після такої шахрайської демагогії господарська міць колгоспу мусить бути підірвана, і для хлібозаготівель не лишається місця.

Щоб розгледіти такого спритного ворога і не піддатися демагогії, треба мати революційну пильність, треба мати здатність зірвати маску з ворога і показати колгоспникам його справжнє, контрреволюційне лице. Але чи багато є у нас на селі комуністів, які мають ці якості? Комуністи нерідко не тільки не викривають таких класових ворогів, а навпаки, самі піддаються їх шахрайській демагогії і плентаються за ними в хвості.

Не помічаючи класового ворога в його новій масці і не вмюючи викрити його шахрайські махінації, деякі наші товариші нерідко заспокоюють себе тим, що куркулів уже немає, нібито, на світі, що антирадянські елементи на селі вже знищені в результаті політики ліквідації куркульства як класу, і що можна помиритися через це з існуванням "нейтральних" колгоспів, які не є ні більшовицькими, ні антирадянськими, але які самі, так би мовити стихійним порядком, повинні будуть перейти на сторону Радянської влади. Але це помилка, товариші. Куркулі розбиті, але вони далеко не добиті. Більше того, - вони не скоро ще будуть добиті, якщо комуністи будуть ловити гав і благодушествовати, гадаючи, що куркулі самі зійдуть в могилу в порядку так би мовити стихійного свого розвитку. Щодо "нейтральних" колгоспів, то їх немає взагалі і не може бути в природі. "Нейтральні" колгоспи - це фантазія людей, яким дано очі для того, щоб нічого не бачити. При такій гострій класовій боротьбі, яка є у нас тепер в радянській країні, для "нейтральних" колгоспів не лишається місця, при такій обстановці колгоспи можуть бути або більшовицькими, або антирадянськими. І якщо ми не керуємо в тих чи інших колгоспах, то це значить, що ними керують антирадянські елементи. В цьому не може бути ніякого сумніву.

5. Нарешті, ще одна причина хиб нашої роботи на селі. Полягає вона, ця причина, в недооцінці ролі і відповідальності комуністів у справі колгоспного будівництва, в недооцінці

ролі і відповідальності комуністів у справі хлібозаготівель. Говорячи про труднощі хлібозаготівель, комуністи звичайно перекладають відповідальність на селян, твердячи, що в усьому винні селяни. Але це зовсім невірно і безумовно несправедливо. Селяни тут ні при чому. Якщо мова йде про відповідальність і винність, то відповідальність падає цілком на комуністів, а винні тут в усьому - тільки ми, комуністи.

В світі нема і не було такої могутньої і авторитетної влади, як наша, Радянська влада. В світі нема і не було такої могутньої авторитетної партії, як наша, комуністична партія. Ніхто не перешкоджає і не може перешкодити нам вести справу колгоспів так, як вимагають цього інтереси колгоспів, інтереси держави. І якщо нам не завжди вдається вести справу колгоспів так, як вимагає цього ленінізм, якщо ми допускаємо нерідко ряд грубих, непростимих помилок, скажемо, на лінії хлібозаготівель, то винні в цьому ми, і тільки ми.

Ми винні в тому, що не розгляділи негативних сторін колгоспної торгівлі хлібом і допустили ряд найгрубіших помилок.

Ми винні в тому, що цілий ряд наших партійних організацій відірвався від колгоспів, спочив на лаврах і віддався стихії самопливу.

Ми винні в тому, що цілий ряд наших товаришів все ще переоцінює колгоспи, як форму масової організації, не розуміючи, що справа не стільки в самій формі, скільки в тому, щоб самим взяти на себе керівництво колгоспами і викинути з керівництва колгоспами антирадянські елементи.

Ми винні в тому, що не розгляділи нової обстановки, і не усвідомили собі нову тактику класового ворога, який діє тихою сапою.

Постає питання, при чому тут селяни?

Я знаю цілі групи колгоспів, які розвиваються і процвітають, акуратно виконують завдання держави і міцніють в господарському відношенні день у день. З другого боку, я знаю і такі колгоспи, розташовані в сусідстві з попередніми колгоспами, які, незважаючи на однаковий з ними врожай і однакові з ними об'єктивні умови, чахнуть і розкладаються. В чому причина? Причина в тому, що першою групою колгоспів керують справжні комуністи, з другою групою керують "шляпи", правда, з партійним квитком у кишені, але все ж "шляпи".

Постає питання, при чому тут селяни?

Результатом недооцінки ролі і відповідальності комуністів є те, що нерідко причину хиб нашої роботи на селі шукають не там, де її треба шукати, і хиби лишаються через це неусуненими.

Не в селянах треба шукати причину утруднень у хлібозаготівлях, а в нас самих, в наших власних рядах. Бо ми стоїмо при владі, ми маємо в своєму розпорядженні засоби держави, ми покликані керувати колгоспами і ми повинні нести всю повноту відповідальності за роботу на селі.

Такі є головні причини, що визначили хиби нашої роботи на селі.

Можна подумати, що я змалював надто сумну картину, що у нас вся робота на селі складається з самих тільки хиб. Але це, звичайно, невірно. Насправді наша робота на селі має поряд з цими хибами цілий ряд найсерйозніших і вирішальних досягнень. Але я вже сказав

на початку своєї промови, що в мої завдання не входить характеристика ваших досягнень, що я взявся говорити тільки про хиби нашої роботи на селі.

Чи можна виправити ці хиби? Так, безумовно можна. Чи виправимо ми їх найближчим часом? Так, безумовно виправимо. В цьому не може бути ніякого сумніву.

Я думаю, що політвідділи МТС і радгоспів є одним з тих вирішальних засобів, з допомогою яких можна буде усунути ці хиби в найкоротший строк.

Сталін В. Твори.- Т. 13.- С 228-232.

№ 347

**ЛИСТ ЗАГОТІВЕЛЬНО-ПОСТАЧАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ПРО РОЗПОДІЛ РЕКВІЗОВАНОГО ХЛІБА В ХЛІБОЗАГОТІВЛЮ ТА НА
РОБІТНИЧЕ ПОСТАЧАННЯ**

13 січня 1933 р.*

Секретно

Всем горрайснабам
Зиновьевск

При сем препровождаем к неуклонному исполнению и руководству следующее письмо, утвержденное секретариатом обкома КП(б)У 13.І. с. г.
Нач. Моб. Обор. Упр. (Шлафер)
"О порядке использования хлеба, найденного в потайных хранилищах и изъятых раймилицией"

В целях установления четкого порядка в деле направления и использования хлеба, вскрываемого и отбираемого органами милиции, скрытого в ямах, потайных хранилищах, при обнаружении тайного помола у спекулянтов, перекупщиков и т. д. Вам надлежит руководствоваться:

1. Весь хлеб как в зерне, так и в размолотом виде, отобранный у тайных помольщиков, спекулянтов, перекупщиков, передавать в качестве поступления мерчука с зачетом в план выполнения мерчука и использованием его по фонду рабочего снабжения области.
2. Хлеб, вскрытый в ямах, тайных хранилищах и т. д., передавать на пункты "Заготзерно" с зачислением в план хлебозаготовок в установленном порядке, за исключением Одессы, Николаева и Херсона, где весь хлеб, отбираемый в черте этих городов, зачисляется в фонд рабочего снабжения этих городов по разнарядке облснаба.
3. Райзаготзерно совместно с райснабом обеспечивают соответствующую отчетность отдельно хлеба, зачисляемого по мерчуку для рабочего снабжения, с обязательным ежедневным телеграфным донесением облзаготзерну и облснабу на основе посылаемой по линии "Заготзерно" инструкции.

Использование всех ресурсов мерчука, являющегося неприкосновенным фондом рабочего снабжения области, без нарядов облснаба категорически воспрещается под страхом уголовной ответственности, невзирая на лица.

ОблгаготСТО (Сабин)

Облгаготзерно (Марайленич)

Облснаб (Портнов)

Верно: [підпис]

Держархів Кіровоградської області, ф. 242, оп. 1, спр. 1122, арк. 2. Засвідчена копія.

* Дата затвердження листа Одеським обкомом КП(б)У.

№ 348

**ЛИСТ ЛЕБЕДИНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
ДО ГОЛОВИ РЯБУШІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ І ГОЛОВИ КОЛГОСПУ "ПЕРЕМОГА"
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧИМ**

24 січня 1933 р.

В окремих колгоспах є окремі двори, що голодують, а Ви не вживаєте будь-яких заходів нібито це Вас не стосується. Колгоспи повинні негайно запобігти цих явищ і бути занадто чутливими особливо до бригадирів, колгоспників з великою кількістю трудоднів, родин червоноар-мійців як колгоспників, так і одноосібників, червоних партизан, до дітей, з кого б вони не були, за стан яких ви несете відповідальність. Ця допомога повинна бути організована через взаємодопомогу колгоспників. Зберіть гроші, купіть овочі, корову на м'ясо, хліба у колгоспників та видайте грошей і натурфонд з колгоспу (з листа Постишева).

Значна кількість хліба є закопана, захована в землю, розвиньте ініціативу його виявлення засобом натур [альної] .нагороди хлібом виявивших осіб і повернення частини хліба на цю допомогу.

Окремі, випадки голодухи повинні бути ліквідовані па місцях негайно, але є декілька колгоспів у районі, де потрібна загальна допомога, на яку потрібно мобілізувати значні кошти, а тому за ухвалою райтрійки Ви повинні виділити і переказати на рахунок райспоживспілки в Лебединській філії Держбанку 300 крб., списавши на витрати за рахунок адміністративно-управлінських витрат.

Не пізніше 20 лютого 1933 р. надішліть до РВК список всіх виявлених, що знаходяться в тяжкому продовольчому стані, з зазначенням складу сім'ї. Характеристики про кількість працездатних, кількість вироблених трудоднів й причини такого тяжкого стану, коли і яка надана Вами допомога.

Голова райтрійки - голова РВК *Гужвій*

Держархів Сумської області, ф. Р-2480, оп. 1, спр. 9, арк. 17. Оригінал.

№ 349

**ВІДПОВІДЬ ЛАТИНСЬКОЇ РАЙКК-РСІ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО"
ПО СКАРЗІ КОЛГОСПНИКА М. П. ЯРЕМЧУКА З с. НОВОСЕЛИЦІ-ЛІТИНСЬКОЇ
ПРО НАСИЛЬНИЦЬКУ РЕКВІЗИЦІЮ МАЙНА, ХУДОБИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА²**

24 січня 1933 р.

Цим Літинський РайКК-РСІ повідомляє, що факти перекручення політики партії на селі, що їх в дописі зазначено гр. Яремчук Матвієм, що мало місце в с. Новоселиці-Літинській нашого району, дійсно створені і по останнім, ще до надіслання від Вас, заявам, вжиті відповідні заходи, а саме: 1. Дійсно, під час проведення роботи по хлібозаготівлі в с. Новоселиці-Літинській, уповноважений РПК т. Гоголюк вкупі з сільським "активом" проводив та влаштував масові п'янки і в п'яному вигляді проводили арешти селян, обшуки та вилучення хліба в контрактантів і цілий ряд інших зловживань. 2. При встановленні всіх цих фактів па місці уповноваженого РПК Гоголюка було негайно знято з роботи в селі і справа передана судово-слідчим органам для негайного притягання винних до відповідальності, а саме - Гоголюка та інших "активістів", як секретаря сільради Панасенко заарештовано і постановою бюро РПК виключено з лав партії. 3. Разом з цим констатовано неправдивість виключення з колгоспу Яремчука Матвія та доведення йому твердого завдання, і зараз за розпорядженням РВК йому все майно, що було вилучено, повертається. 4. Справа перекручення на с. Новоселиці-Літинській судовим засіданням на місці буде розглядатись в показовому порядку. Про що і довожу до Вашого відому.

Голова Літинської РайКК-РСІ
Галко

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 3, спр. 402, арк. 32. Відпуск.

№ 350

**ЛИСТ КОЛГОСПНИКА АРТІЛІ "НОВЕ ЖИТТЯ" В с. СУЩАНИ КАГАРЛИЦЬКОГО
Р-НУ
ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО ГОЛОДУВАННЯ СЕЛЯН ТА
БЕЗГОСПОДАРНІСТЬ В КОЛГОСПІ**

Січень 1933 р.

Ось що я розкажу у відповідь на промову тов. Сталіна³. Уже другий рік, як тяжко голодає с. Сущани. Заражується од усякої нечистоти, що їдять і мруть [люди] як мухи восени. Ходять балачки, що радвла-да загнала в колгосп, щоб "експлуатувати" трудящу людність. Нема хліба, хоч цього 1932 р. жодного центнера хлібозаготівлі не було взято в державу. Копей, свиней теж раптом не стало, а причину не довелося довго шукати. Рада колгоспу "Нове життя" складається з тих паразитів, що тягнуть соки з трудящих колгоспників і руйнують колгоспне будівництво.

Весною 1932 р. від неухважного догляду за кінями вони видохли. Л частину рада колгоспу з конюхами, бо вони рідня, продавали і кожну ніч пиячили у Бови Корнія Сергійовича. А мала часть коней зосталася, то була нездатня до весняної сівби. Надійшли роботи в полі, колгоспівці були хлялі, та рада постановила накидати норми виробітку. Люди звісно не виробляли і робили по 4 дні на трудовень, тоді як на постійній роботі були рідня та свати ради колгоспу і виробляли по 1 трудовню за день. Колола рада потай від колгоспників кабанців і їла з постійниками. І в кінці року, коли розраховались, то виявилось, що постійники, конюхи, бригадири та інші получили хліба зовсім багато, а поденні робили і заробили по пуду менше. Поросята роздали постійникам теж, а останні покололи та поїли замість того, щоб оддати м'ясозаготівлі. Колгоспники поденні, що ходили на роботу, не мають ні хліба, ні поросят, а м'ясозаготівлю рада колгоспу розложила на них, щоб виповнювали. А на різдво вдобавку рада колгоспу потай змолотила 18 пуд. колгоспівського жита і розділила поміж собою. Маляс, який належав на трудовні, рада попродала і пропила. Склад ради - Бова Корній, Бова Гриша, Кравченко Хома, Литвин Влас, Глушко Михайло, Глушко Санько, Мишак Василь і голова Нужденко.

Просимо розслідувати*.

Кагарлик, с. Сушани, артіль "Нове життя".

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 653, арк. 109-110. Ротапринт.

* Підпису немає.

№ 351
З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО ВОРОЖЕ
СТАВЛЕННЯ СЕЛЯН
ДО КОЛГОСПНОГО МАЙНА ТА ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОМ ПОСІВНОЇ
КАМПАНІЇ 1933 р.

2 лютого 1933 р.

І. Класова боротьба навколо сівби

Куркульські та антирадянські елементи, які по багатьох місцях лізли до колгоспів, прикладають багато зусиль для зриву весняної сівби. Наводимо декілька прикладів тактики куркуля та його агентури.

1. Нищення та послаблення коня

Грушківський р-н. У колгоспі ім. Леніна куркулі отруїли 5 найкращих коней, нагодувавши їх кормом з "паризькою зеленню". Шкідники ще й досі не покарані. У колгоспі ім. Будьонного з вини конюха підкуркульника п'яниці Хамчака, кінь утопився в криниці.

Знам'янський р-н. В колгоспі "Комунар" за конюхів працюють куркулі. Куркулі [доглядали] коней, як хотіли. За перші місяці осені загинуло 92 коня з 195. Із тих 103 шт., що лишилися, більшість покалічені: з вибитими зубами, очима, з ранами на копитах. В районі такі непоодинокі. Слідчі органи не борються із шкідницьким нищенням коней.

Карлівський р-н. Артіль "Шлях бідняка" - куркулі працювали на стайні. Внаслідок їхньої "праці" загинуло 77 коней, а акти складено лише на 27. Загибель 50 шт. управа приховує.

Лебединський р-н. Коваленко візши горілку з Сум, проткнув коня ножом за те, що він не йшов під гору. В Кам'янському підкуркульник Бляненко пропив колгоспного коня і за це з нього управа вирахувала лише 40 крб. В Михайлівні куркулі підложили під солому, що була постелена коням, борону вверх зубками.

2. Розкрадання та хижацьке ставлення до колгоспного майна

Томашпільський р-н. В колгоспі ім. Сталіна куркулі, скориставшись з безгосподарного ставлення до реманенту, вкрали плуг та частини від культиватора.

Кобеляцький р-н. Колгоспник Троценко взяв артільного коня возити собі солому, коли кінь втомився і став відпочивати, він почав його бити залізним ціпком і перебив йому ногу.

Новосанжарський р-н. У більшості колгоспів району догляд за кінями явно незадовільний. В артіль "Червоне село" кінь загинув в очереті і про це ні управа, ні конюхи не знали. В арт. "Весела праця" через недбайливий догляд, кінь пробив живіт.

Краснокутський р-н. Арт. ім. Скрипника. Бандур взяв жеребну кобилу і поїхав шукати вкрадену корову. їздив цілий день, ввечері ця матка абортувала і лежить з пухлими ногами.

3. Розбор колгоспного майна і в першу чергу коней

Кобеляцький р-н. В арт. ім. Шевченка куркулі, скориставшись з відсутності масової роботи навколо постанови уряду про виділення їздових, організували виділення "дворових" і розібрали коней по дворах.

4. Розповсюдження провокаційних чуток та дезорганізація колгоспної маси

Тростянецький р-н. Куркульські елементи, опираючись на директиву про припинення видачі хліба на громадське харчування, сіють чулки про голод. В результаті цього на роботу виходило не більш як 10 % колгоспників. Продовжуючи свою роботу і далі, куркульські елементи створюють настрій, що в "колгоспі будемо голодувати, треба іти у промисловість". Внаслідок за грудень виїхало 600 чоловік і зовсім виїхало 10 господарств.

II. Боротьба за насіння

Характеристичною рисою по колгоспах, які вивершили план хлібозаготівель, є демобілізаційні настрої, щодо утворення насінних фондів. Чимало таких колгоспів залишилось без насіння, припустивши в минулому розкрадання та розбазарення хліба, не борються за скоріше утворення насінних фондів. Наводимо приклади:

1. Колгоспи, вивершивши хлібозаготівлі, демобілізувались

Березівський р-н. на початку січня закінчив план хлібозаготівель. Замість [того, щоб] негайно переключитися на мобілізацію посівфонду - майже повна демобілізація. Петрівський, Златоустівський, Буляїв-ський партосередки зовсім припинили переобмолот соломи та перевіювання полови, замість 66 молотарок працює 13-10 молотарок.

Березовський р-н. Для утворення посівного фонду, обікрали кожного колгоспника по 1 пуду зерна. У с. Вікторівці довели кожному колгоспникові тверде завдання у 6 пуд. на посівний фонд, а коли не принесуть, загрожують розкуркуленням. В Кудрявцівському колгоспі обікрали кожного колгоспника по 1 пуду зерна, а керівники вікторівських колгоспів довели кожному колгоспникові по 6 пуд твердого завдання зерна і запропонували в обов'язковому порядку принести до колгоспу, а коли не принесуть, то загрожують розкуркуленням.

Літинський р-н. Івчанський колгосп ще в грудні виконав план хлібозаготівель, але поклавшись на самоплив на 10 січня засипав лише 75,3 % потрібного насінного фонду.

Козятинський р-н. У Білопільському колгоспі по вистачає 59 ц насіння, але пі управа колгоспу, ні партосередок нічого не роблять, щоб мобілізувати посівматеріал серед колгоспників.

2. Розгортаючи збирання насінневих фондів йдуть лінією найменшого опору

Замість повернути розкрадене та неправильно роздане збіжжя, колгоспи стають на шлях "зрівняловки", встановлюючи "подушну" норму здачі насіння.

3. В окремих колгоспах насінні фонди охороняються безгосподарно

Ляховецький р-н. Колгосп "Ленінська кузня" злочинно ставиться до збереження посівматеріалу. Так, вика, яка була приготована для посіву, змокріла й погнила.

4. Не слідкують за утворенням насінних фонди відповідної якості по культурах

Корсунський р-н. До утворення посівфонду ставляться формально, не слідкують за якістю та культурами. Наприклад в артілі "П'ятирічка" ніхто не знає скільки і яких саме культур засипано до насінного фонду.

5. Одноосібники вступають до колгоспу без насіння

Орининський р-н. Новоприйняті одноосібники не усупільнюють посівматеріалу, а колгоспи не ведуть серед них пояснювальної роботи.

Томашпільський р-н. В колгоспі ім. Ворошилова одноосібники, що недавно вступили до колгоспу, мають усупільнити 15 ц насіння, а усупільнили лише 2 і роботи навколо цього ніякої не ведеться.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 14, спр. 73, арк. 19-21. Копія.

№ 352

З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ЗАЛИМАНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ БАЛАКЛІЙСЬКОГО Р- НУ НА ХАРКІВЩИНІ ПРО ОШТРАФУВАННЯ СЕЛЯНИНА Ю. Т. БЕРЕЖНОГО ЗА НЕДОВИКОНАННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

4 лютого 1933 р.

Голова *Гордієнко*
Секретар *Якименко*

Слухали: Гр-на Бережного Юхима Тимофійовича, контрактанта, впертого нездатчика хліба державі, розбазарив свій хліб невідомо куди, належало 9,35 ц, виконав лише 3.75 ц, недовиконав завдання перед державою 5.60 ц.

Ухвалили: За злісне нездавання хліба державі оштрафувати грішми з розрахунку по 25 крб. за пуд незданого хліба, 33 пуди на суму 825 крб. Прохати райвиконком ствердити цю постанову⁴.

Голова *Гордієнко*
Секретар *Якименко*

Держархів Харківської області, ф. Р-2762, оп. 1, спр. 422, арк. 14. Оригінал.

№ 353
З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО НЕЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ КОЛГОСПІВ ПОСІВНИМ ЗЕРНОМ В УМОВАХ
ГОЛОДУ 1933 Р.

Не раніше
*5 лютого 1933 р.**

Засипка посівфонду

В районах Дніпропетровської, Одеської, Харківської областей і особливо у тих, що виконали план хлібозаготівель, робота по утворенню посівного фонду проходить явно незадовільно. У багатьох колгоспах панують нав'язні куркульські сподіванки на допомогу від держави, є випадки розкрадання куркулями хліба та ін. Ці дії класово ворожих елементів не скрізь зустрічають належну відсіч.

Синельниківський р-н. За планом посівфонду треба утворити 27 550 ц, на 5 лютого засипано лише 2265, або 8 % до плану. Такий стан з засипкою насіння стався тому, що достатньої мобілізованості навколо цієї справи ще немає. Наприклад, в колгоспі "Червона гірка" насіння фонду немає за винятком 6,5 ц сої. Мобілізація насіння серед колгоспників не організована. Серед членів управи панують настрої, що у колгоспників нічого мобілізувати не можна. Член управи Кириленко каже: "Дбати про весну нічого, бо ми всі до весни подохнемо". "На молотьбу соломи ніхто не піде, бо два уже лежать пухлі, а скоро і всі попухнемо". Такій відвертій куркульській агітації не дається належної відсічі, а навпаки тут вважають, що випадків куркульсько-ворожих дій "не помічається". Колгосп "14-річчя Жовтня". Потрібно насіння 13 013 ц є 1553, або 1,2 %. Голова колгоспу та польовод сходяться на одній думці: "Дістати посівматеріал не можна, хіба може викриємо ворога та найдемо яму". Звичайно, що за таких настроїв у керівництві, колгосп насінням навряд чи забезпече, якщо вчасно не будуть вжиті заходи до ліквідації цих настроїв.

Криворізький р-н. В колгоспі "Нове життя" досі заготовлено 96 кг насіння. Успішній мобілізації заважає бездіяльність партосередку, який нічого не робить для того, щоб розбити серед колгоспників нав'язні куркулями настрої, що держава дасть насіння. Колгосп "Червоні події" нічого не робить для підсилення мобілізації насіння, як було тиждень тому зібраних 6

ц, так вони й залишилися. Переобмолоту соломи (підлягає - 115 га) не форсують. Колгосп "Соцперебудова" внаслідок широкого обговорення постанови уряду про новий** порядок здачі державі хліба⁵, [дав] певні наслідки у мобілізації насіння. На 4 лютого засипано 79 ц. Зараз широко розгорнулася здача хліба на насіння: колгоспник Загоновець - 3 пуди, Черноусенко - 3 пуди та ін.

Генічеський район. Артіль "Общий труд хлібороба", складаючи умову соцзмагання з артіллю "Червоний Чонгар", зобов'язалася до 10 лютого засипати насіння, але внаслідок проробки постанови про новий порядок здачі зерна державі посівний фонд на 5 лютого цілком утворено. Артіль ім. Буденного, розгортаючи соцзмагання між бригадами, за перший день (5 лютого) зібрала 40 ц насіння.

Хорлівський р-н. На 20 січня в районі засипано 47,9 % насіннєво го фонду і па цьому заспокоїлись - наступний п'ятиденок нічого не дав. У ряді колгоспів зовсім припинили переобмолот соломи. Припинено також вилучення розкраденого хліба. Приміром у колгоспі "Серп і молот" куркулі розікрали понад 700 пуд. хліба, але їх досі не покарано і розкраденого хліба не вилучено.

Везівський р-н. Район план хлібозаготівель закінчив, але на засипку відразу ж не переключилися і це призвело до того, що в районі засипано лише 13 % до плану. Не розгорнуто також й боротьби проти куркульської агітації, проти розкрадання посівфонду. Наприклад, в артілі "Малиновського" куркуль Бусар на зборах виступає з такими промовами: "Держава не допустить, щоб лани лишилися незасіяними. Насіння дадуть". Цей же Бусар вкрав у колгоспі 32 пуди пшениці.

Ізюмський р-н. В артілі "Заповіт Леніна" замість спочатку засипати посівний фонд, а потім розподіляти прибутки, зробили навпаки. На сьогодні тут не засипано жодного кілограма насіння. В артілі "Трудова сім'я" засипано лише 85 проти 155 потрібних. Успішне збирання насіння гальмує, з одного боку, те, що не робиться нічого для повернення розкраденого хліба, із другого - панування нав'язного куркулем настрою - о держава допоможе.

Зовсім інше в артілі "Шлях до соціалізму". Тут дотерміново виконали план хлібозаготівель з перебільшенням і повнотою засипали посівні і фуражні фонди.

Інструктор *Супруненко*

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 14, спр, 73, арк. 17-18. Оригінал.

* Датується за змістом документа.

** У тексті "повний".

№ 354
ВІДОМОСТІ МАКІЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ МІЛІЦІЇ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ЧЛЕНІВ
СІЛЬГОСПАРТІЛЕЙ
ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИННЕ СТАВЛЕННЯ ДО
КОНЕЙ

*Не раніше
5 лютого 1933 р.**

1. По ремонту тракторів і розбазарюванню посівного матеріалу справ не виникало.
2. За недбайливе ставлення до зберігання кінського поголів'я було заведено всього 69 справ, по ним притягалося до відповідальності по соцсектору: кулаків - 1, середняків одноосібників - 12, бідняків одноосібників - 3, колгоспників - 36, робітників - 18, службовців - 4. Разом - 74 чоловіки.

Крім того виникла одна справа по одноосібному сектору, по якій притягається до відповідальності один чоловік, по соцстану середняк-одноосібник.

Нижче цього подається коротка характеристика найбільш характерних справ цієї категорії:

1. На копальні Новобутовка конюх Кучугуров М. Р.- по соцстану куркуль, під час роботи дерев'яною цуркою збив коня, від чого такий загинув. Справа про звинувачення Кучугурова за арт. 75-м КК - 12 грудня 1932 р. спрямована по підсудності.
2. Гр. Ішишин М. Ф.- за соцстаном середняк-одноосібник, будучи груповодом в артілі "Крем-Грабарь", що працює на Трансбуді, недбайливо ставився до зберігання кінського складу, не дбав за придбання своєчасно фуражу, та недодав покладеної норми коням, внаслідок чого кіпський склад даної артілі був доведений до такого стану, що коні дохли, частину ж із них добивали за розпорядженням Ішишина. Матеріал спрямований по підсудності.
3. В сільськогосподарській артілі "Червоний колос" Троїцько-Хар-цизької сільради через недбайливе ставлення до кінського складу з боку правління даної артілі загинули в артілі 12 коней. Притягнуто до відповідальності правління артілі, в складі трьох чоловік: Недодай Є. А., Полянський Д. Л. та Гармаш Є. І., справа спрямована по підсудності.
- 4 У с/г артілі "Воля" через злочинно байдуже ставлення до кінського складу з боку правління даної артілі, безгосподарність та повну бездіяльність загинуло 28 коней та 10 лошаг (молодняк). Притягнуто до відповідальності голову артілі Панченка Івана Єгоровича та члена правління - Панченка Дмитра Павловича, справа про звинувачення їх за арт. 97-м КК, 27 грудня б. р. за № 55 спрямована по підсудності.
5. В артілі "10 років КП(б)У" через недостатній уход за кіньми, незабезпечення фуражом та одночасне розбазарювання такого головою правління даної артілі гр. Зуйко Василем та членом [артілі] Шевченко Василем, внаслідок чого загинуло 46 коней. Справа про звинувачення їх за арт. 97-м КК № 24-15 січня б. р.
6. Візники ЗРК "Будівельник" гр-ни Андашітов Захарій Іванович, по соцстану робітник і Водолазов Іван Олександрович, по соцстану бід-няк-одноосібник в час перевозки овочів з городів м. Керменчик, кепсько відносилися до кінського складу, несвоєчасно давали їм корм та [не] напували, внаслідок чого в дорозі здохло 2 коней. Справа про звинувачення їх спрямована по підсудності.

Начальник РС міліції м. Макіївки Богатинський

Начальник відділення А/Д та З/С Солошенко

* Датується за змістом документа.

№ 355
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР ПРО НЕСПРОМОЖНІСТЬ
КОЛГОСПІВ
КИЇВСЬКОЇ І ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ СТОРИТИ ПОСІВНИЙ ФОНД НА
ВЕСНУ 1933 р.

8 лютого 1933 р.

Київська обл. Київська область ще 15 січня повинна була закінчити засипку посівного фонду. Через те, що [значне] число районів відразу ж не переключилися на мобілізацію насінневого фонду, не скрізь ще, організовано справжню боротьбу за насіння, з розбазарюванням посівфонду, боротьбу з споживацькими тенденціями та куркульським саботажем. Київщина спромоглася засипати на 30 січня лише 78,9 % насіння проти потреби. Нижче наведені факти це цілком стверджують.

Новоградволинський р-н. Крива виконання плану замість підноситись - падає. На 25 січня було 88 %, а на 30 січня - 70 %. Зменшення процента пояснюється тим, що у колгоспах почали розбазарювати посівфонди. Наприклад, у колгоспі "Перемога" роздали уже утворений насінневий фонд.

Смілянський р-н. Фактично стану посівного фонду в районі не перевіряють, обмежуючись лише одержанням відомостей від колгоспів. За списком, що є у РЗВ, значиться, що у Великояблунівських, Хаувоських* та Білозерських колгоспах є достатня кількість насіння. Насправді це не так. Ці колгоспи подали невірні відомості, бо управи боялися повідомити про розбазарювання насіння. Розбазарювали насіння також рахівники-куркулі (Космачівський колгосп), що заплутують облік насіння. В одній книзі записано 931 ц насіння, у другій 925 ц. У цьому ж колгоспі комори з насінням не опечатано.

Тальнівський р-н. В колгоспі "Перемога" член управи колгоспу продав на базарі у м. Тальному ячмінь і сояшник з посівного фонду. Про це знають члени управи, але ніяких заходів до цього злочинця не вживають. В колгоспі с. Гончарихи, Катеринопіль, Вербовець, Шайлакове не зібрали ще жодного кілограма, але збору незаконно одержаного хліба ще не організували.

Білоцерківський р-н. Загальні збори Бакалівського колгоспу ухвалили до 1 лютого зібрати 139 ц насіння, але управа жодних заходів не вживає, щоб виконати цю ухвалу. Переобмолоту не розпочали - завгосп каже "неуправка з людьми". Перебраного хліба з ледарів стягувати не почали, а його перебрано чимало. Наприклад, Гапоненко перебрав - 1,8 ц, Савтуса - 1,8 ц, Ревченко - 1,26 ц та ін. Такий же стан і в Гли-бічнівському колгоспі, де теж не організовано переобмолоту соломи, повернення незаконно одержаного хліба не організовано, навіть розкрадачів - комірника колгоспу, що украв 215 кг насіння, не покарано.

Баварський р-н. У колгоспі ім. Леніна згноїли 15 ц насіння льону. Крім цього, вівса не вистачає на посів, а управа 5 ц віддала на годівлю коней. У колгоспі ім. Петровського нічого не робиться для утворення посівного фонду, а разом з чим є багато необмолоченого льону, який куркулі розкрадають.

Ружинський р-н. По району утворено лише 51 % насінневого фонду, а по одноосібному сектору засипано 11 ц проти потрібних 3097 ц. Причому у колгоспах з потрібних 1300 ц ярої пшениці не засипано і жодного центнера, а пізніх ярих засипано 275 %. П'ятигірський колгосп. Не вистачає 209 ц насіння і з них 150 ц ярих культур, але тут нічого не робиться для того, щоб повернути розбазарений хліб.

Баришівський р-н. Колгосп "Паризька Комуна" засипав повнотою 440 ц зерна, але цими днями управа без жодних підстав розподілила між колгоспниками 50 ц насіння. Управа Морозівського колгоспу так само почала розподіляти між колгоспниками насінний фонд.

Корсунський р-н. В колгоспі "Іскра" насіння засипали на горіщі стайні. Підкуркульники просвердлили стелю стайні і викрали 450 кг насіння. Колгоспники викрили злочинців, але управа не вживає ніяких заходів проти розкрадачів зерна.

Але поряд з цим є такі райони та колгоспи, в яких по справжньому організовано боротьбу за створення насінного фонду. Цілком закінчили засипку насінного фонду Кагарлицький, Димерський, Вищедубечнян-ський та район ім. Г. І. Петровського. У наслідок мобілізації колгоспників, район цілком утворив посівний та страховий фонд. За планом треба посівматеріалу 19 721 ц та страхового- 1694 ц, а зібрано - 224- 33 ц*. В основному план виконано і за культурами. Зібраний посівматеріал прочищено на 70%. І банківський р-н. Більшість колгоспів району "Нове життя", ім. Ворошилова, Обухівецький та інші внаслідок організації повернення незаконно одержаного хліба, переобмолотом сапами повністю утворили посівні фонди.

Тетіївський р-н. Колгоспи ім. Буденого, "Жовтень", ім. Держинського і інші уже цілком засипали насінні фонди.

Ярунський р-н. Пищівський колгосп, правильно організувавши роботу, досяг того, що цю площу засіву забезпечено насінневим матеріалом, який повністю перечищено. Закінчено також ремонт реманенту. Дуплинський та Жеребилівський колгосп також цілком засипали посівний та страховий фонди, закінчують ремонт реманенту. Зліквідували знеосібку у догляді за кіньми, забезпечили коней фуражем на весну, уже проведено 2 паради конюхів.

Вінницька обл. Вінницька область на 30 січня засипала 77,8 % потрібної кількості насіння. Причини, що призвели Вінницьку область до відставання ті, що й у Київській.

Тульчинський р-н. В Орлівському колгоспі ще не вистачає 500 ц насіння і не дивно, бо в цьому колгоспі засіла петлюрівсько-бандитська зграя, яка розкрадала колгоспний хліб, лише у одного з них знайдено 30 пуд. краденого колгоспного хліба. В колгоспі відповідальний член управи за створення насінного фонду запевняв, що "є насіння все готове", а перевірка показала, що насінням площу ярих не забезпечено.

Ружинський р-н. В Аклаїмгородецькому колгоспі створення засівного фонду стоїть під загрозою. Не вистачає 746 ц насіння. Не дивлячись на такий стан з посівним фондом, управа не вживає ніяких заходів, щоб повернути незаконно виданого 136 ц зерна, повернути розкрадені 250 ц хліба. Нічого також не робиться для мобілізації насіння серед 56 одноосібних господарств, які повинні усуспільнити 164 ц насіння, але далі усуспільнили 4 ц. Заруданецький колгосп не закінчив засипати насінневого фонду. Управа посилається на те, що нема відповідних можливостей, а ніяких заходів не вживає до повернення 23 ц зерна, що його було розбазарено з заваженого насіння. У колгоспі "Зоря комсомолу" теж повнотою незасипано посівного фонду, а з того насіння, що засипано (горох, овес) більшістю підгниле й зіпріле і до посіву непридатне.

Радомишльський р-н. Куркульські елементи, що затесалися у ряді Колгоспів на керівні посади, розкрадають та розбазарюють насіння. У колгоспі ім. Шевченка голова управи, не утворивши посівного фонду, розбазарив наявне зерно під виглядом "остаточного розподілу натуральної частини врожаю". Зерно видавали навіть і тим, хто в колгоспі і не працював. Крім того, голова з рахівником затаїли 17 ц проса і 15 ц жита. У колгоспі "Запоріжжя" голова колгоспу також відмовляється засипати посівфонд, а наявне зерно почав розбазарювати. Причому, він крім розбазарювання ще й провадить куркульську агітацію "план сівби нереальний".

Волочиський р-н. Закінчує засипку посівного фонду по колгоспному секторові, але поряд з колгоспами, що повнотою засипали посівфонд, перечистили та зберігають у відповідних приміщеннях, є ще цілий ряд колгоспів - Баглавський, Вочковецький, Слобідський, Холодецький, що й досі не утворили посівного фонду. Крім того, засипане насіння погано зберігається. Приміром у колгоспі "Клин Леніна" з вини правління загинуло 19 ц насіння кукурудзи.

Поряд з цими відсталими районами є передові, що у наслідок розгорнутої масово-політичної роботи, внаслідок непримиренної боротьби з куркулем та його агентом, закінчили повністю утворення посівного фонду. Це такі райони: Орининський, Солобківецький, Старокостянтинівський, Вінницький, Славутський.

Славутський р-н. У колгоспі с. Гути навколо утворення посівфонду працювали майже усі колгоспники, тому-то тут посівфонд повністю утворено. Не послаблюючи темпів колгосп мобілізував на перечищення насіння також усіх колгоспників. Закінчують також ремонтувати реманент і про коня тут дбають - знеосібку ліквідовано, за кіньми догляд. У Хлощівському колгоспі, закінчивши засипку посівфонду, зразу ж розпочали перечистку його.

Стара Ушиця. Колгоспник колгоспу "Пролетар" так відповів на закон про обов'язкову поставу зерна державі- маючи завдання засипати 875 ц насіння, уже засипали - 932 ц. Все насіння перечищено, цілком закінчено ремонт реманенту, утворили 6 виробничих бригад та обговорили виробничі плани у бригадах. Крім "Пролетаря" цілком засипали насіння та відремонтували с/г реманент колгоспи сіл Гораївки, Рогізного, Студенівки, Старої Ушиці та артіль "До кращого життя".

Орининський р-н. Розгорнувши масово-політичну роботу в колгоспних бригадах, організувавши повернення незаконно розданого колгоспникам хліба, проводячи непримиренну боротьбу з куркульськими елементами, колгоспники ще на 25 січня завдання з утворення насінних фондів виконали на 100 %.

Не послаблюючи темпів перечищають насіння, і уже перечищено 75 % засипаного посівного фонду.

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 14, спр. 73, арк. 9-12. Копія.

* Так у тексті.

№ 356
ЛИСТ КОЛГОСПНИКА І. Г. ОЛІЙНИКА
ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО НЕВИДАЧУ ХЛІБА НА ТРУДОДНІ

11 лютого 1933 р.

Запитання

Я, колгоспник Олійник Іван Григорович Рокитянської сільського подарської артїлі ім. ХТЗ Великобагачанського р-ну. Не получив авансу хлібом ні одного кілограма. Мені було нараховано у відомості так, як і кожному колгоспнику, но я не брав через те, що мені не зараховані всі трудовні. Подавав я заяву, щоб нарахували - нічого не чути. А питаю за хліб, то кажуть "чого ти не брав". Прохаю, дайте відповідь, чи зможу я тепер хліб одержати і куди добиватися, щоб получить. Прохаю дати відповідь доплатним письмом⁶.

11.ІІ.33 р.

Олійник Іван Гр.

Адрес: Великобагачанського р-ну Рокитянської сільради.
Олійник Іван Грицк.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 1, спр. 741, арк. 27. Оригінал. Рукопис.

№ 357
ЗАЯВА КОЛГОСПНИЦІ Г. І. ЛУЦЕНКОВОЇ З КОЛГОСПУ "ЧЕРВОНИЙ
ПАРТИЗАН" НА ХАРКІВЩИНІ
З СКАРГОЮ НА ВИКЛЮЧЕННЯ З КОЛГОСПУ І НЕВИДАЧУ ХЛІБНОГО АВАНСУ
НА ТРУДОДНІ

12 лютого 1933 р.

До секції РСІ
Від Луценкової Ганни Іванівни

Заява

Я, колгоспниця с Весела Липецького району колгоспу "Червоний партизан" (голова Самойленко), прохаю комісію розглянути мою заяву. Я працювала в колгоспі уже 3 роки і на сей рік мені хліба не дають, причина - не знаю яка. Я працювала все літо, заробила 80 трудовнів, а голова ісклучив, не дає аванс. Іще у мене 2 сина-підростки, які запрацювали 140 трудовнів, і теж голова ісклучив аванс, разом 220 трудовнів, які всі ісклучив. То я прохаю комісію звернути увагу на такий розпорядок. Літо проробила, а на зиму хоч умирай, таких законів у советской власті немає, а він що хоче, то й робить. "Ви мені нічого не зробите",- відмовляє людям.

Луценкова Ганна Іванівна⁷

Держархів Харківської області, ф. Р-529, оп. 1, спр. 1079, арк. 33. Оригінал. Рукопис.

№ 358

**ПОВТОРНИЙ ЛИСТ КОЛГОСПНИКА М. П. ЯРЕМЧУКА З С. НОВОСЕЛИЦЬ-ЛІТИНСЬКОЇ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛ.
ДО РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО ГОЛОДУВАННЯ СІМ'Ї
ВНАСЛІДОК СВАВІЛЛЯ МІСЦЕВИХ КЕРІВНИКІВ**

18 лютого 1933 р.

Повідомлення, яким Вас повідомляв КК-РСІ⁸, не цілком правильне. За розпорядженням РВК від 9 січня 1933 р. про повернення мені майна, худоби та хліба не цілком виконано сільрадою. Майно повернуто не все, бо [частину] пропили, хліба не повернуто нічого. Коли я звернувся знов до КК-РСІ, то мені заявили там, що "як нема, то де ми тобі візьмемо", і я зараз zostався без куска хліба та без бараболі, бо позабирали все, не дивлячись, що я член колгоспу, страждаю голодом та 4 душі, не дивлячись [на те], що хліб був зароблений в колгоспі. Прошу редакцію "Колгоспне село" аби дали мені пораду, де мені клопотати за хліб, оскільки голодаю із сім'єю. І що робити [із] злочинцями, що пропили частину майна, та з'їли 30 фунтів сала. Оскільки я член колгоспу, а тому прошу редакцію аби в найскоріший час дали пораду. Злочинців покарано неправильно, де Вам буде зазначено в другій бумажці, за що обвинялись та як покарані⁹.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 3, спр. 402, арк. 25. Оригінал. Рукопис*.

* Підпис відсутній.

№ 359

**З ПРОМОВИ И. В. СТАЛІНА НА ПЕРШОМУ З'ЇЗДІ КОЛГОСПНИКІВ-УДАРНИКІВ -
"НАШЕ НАЙБЛИЖЧЕ ЗАВДАННЯ - ЗРОБИТИ ВСІХ КОЛГОСПНИКІВ
ЗАМОЖНИМИ"**

19 лютого 1933 р.

Друге питання - чого ми добились на новому шляху, на нашому колгоспному шляху, і чого ми думаємо добитися в найближчі 2-3 роки?

Соціалізм - річ хороша. Щасливе соціалістичне життя - річ безперечно хороша. Але все це - справа майбутнього. Головне питання тепер не в тому, чого ми доб'ємося в майбутньому. Головне питання в тому, чого ми вже добились тепер. Селянство стало на колгоспний шлях. Це дуже добре. Але чого воно добилось на цьому шляху? Чого ми добились відчутно, йдучи по колгоспному шляху? Ми добились того, що допомогли мільйонним масам бідняків увійти в колгоспи. Ми добились того, що, увійшовши в колгоспи і користуючись там кращою землею і кращими знаряддями виробництва, мільйонні маси бідняків піднялись до рівня середняків. Ми добились того, що мільйонні маси бідняків, які жили раніше впроголодь, стали тепер у колгоспах середняками, стали людьми забезпеченими. Ми добились того, що підірвали розшарування селян на бідняків і куркулів, розбили куркулів і допомогли біднякам стати господарями своєї праці всередині колгоспів, стати середняками.

Як стояла справа до розгортання колгоспного будівництва, років 4 тому? Багатілі і йшли вгору куркулі. Убожіли і розорялись бідняки, попадаючи в кабалу до куркулів. Пнулися вгору до куркулів середняки і раз у раз зривалися вниз, поповнюючи ряди бідняків на потіху куркулів. Не важко догадатися, що від усієї цієї колотнечі вигравали тільки куркулі, та може дехто із заможних. На кожні 100 дворів на селі можна було налічити 4-5 куркульських дворів, 8 або 10 дворів заможних, дворів 45-50 середняцьких та дворів 35 бідняцьких. Отже, щонайменше - 35 % усіх селянських дворів становили бідняки, змушені нести ярмо куркульської кабали. Я вже не кажу про маломіцні верстви середняків, а це більше половини середняцького селянства, які мало чим відрізнялися щодо свого становища від бідняків і були в прямій залежності від куркулів.

Розгорнувши колгоспне будівництво, ми добились того, що знищили цю колотнечу і несправедливість, розбили куркульську кабалу, всю цю масу бідняків залучили до колгоспів, дали їм там забезпечене існування і підняли їх до рівня середняків, які можуть користуватися колгоспною землею, пільгами на користь колгоспів, тракторами, сільськогосподарськими машинами.

А що це значить? Це значить, що це не менше 20 мільйонів селянського населення, не менше 20 мільйонів бідняків - врятували від злиднів і розорення, врятували від куркульської кабали і перетворили завдяки колгоспам у забезпечених людей.

Це велике досягнення, товариші. Це таке досягнення, якого не знав ще світ і якого не досягала ще ні одна держава в світі. Ось вам прак-тичні, відчутні результати колгоспного будівництва, результати того, що селянство стало на шлях колгоспів.

Але це тільки перший наш крок, перше наше досягнення на шляху колгоспного будівництва.

Було б неправильно думати, що ми повинні спинитися на цьому першому кроці, на цьому першому досягненні. Ні, товариші, ми не можемо спинитися на цьому досягненні. Щоб рушити далі і остаточно зміцнити колгоспи, ми повинні зробити другий крок, ми повинні добитися нового досягнення. В чому полягає цей другий крок? Він полягає в тому, щоб підняти колгоспників, - і колишніх бідняків, і колишніх середняків, - ще вище. Він полягає в тому, щоб зробити всіх колгоспників заможними. Так, товариші, заможними.

Сталін Й. Твори.-Т. 13.-С. 244-247.

№ 360

ЛИСТ СЕЛЯНИНА Г. І. ПАНАСЮКА ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ ВИКЛЮЧЕННЯ З КОЛГОСПУ, РОЗКУРКУЛЕННЯ ТА ПРОДАЖ МАЙНА

19 лютого 1933 р.

Запитання

Я гр-н с. Березівки Панасюк Григор Іванович [в] дореволюційний період мав 2,50 га землі, одну половину хати і половину клуні. З худо-би та реманенту не було нічого. Я в той час не господарював, бо не було змоги, а весь час ходив по наймах аж до 1915 р., а з 1915 р. служив в армії до 1918 р., з якого я оженився і став господарювати. Но після революції мені наділено 5,61 га землі, мав 2 коней, 1 корову, 6 вуликів пасіки, швейну машину, 1 хату, 1 клуню, 1

хлів та 8 їдців, з яких 2 працездатних, а 6 непрацездатних. Весь час займався хліборобством, найманою працею не користувався ні одного разу.

З 1 жовтня 1930 р. я вступив в колгосп цього ж с Березівки, в який уступив двох коней та з буд[івель] 1 клуню, як цього вимагав закон. І сам працював аж до 1931 р. 15 жовтня, коли мене вилучили з колгоспу як кулака і майно моє розкулачено і зовсім викинено з хати і розібрано мою хату. І в сучасний мент нема змоги з непрацездатною сім'єю проживати.

При цьому прошу редакцію газети "Радянське село"* або розглянули моє запитання і дали на це належну відповідь, чи підлягало моє майно до розкулачення і чи мали право мене вилучити з колгоспу. І позбавили виборчих прав як кулака.

Надсилайте відповідь на таку адресу: с Березівка Любарського р-ну Вінницької обл. Панасюку Григору Івановичу.

19.ІІ.1933 р.

ЦДАЖР України, ср. 388, од. 3, спр. 403, арк. 25. Оригінал. Рукопис.

* Так у тексті, йдеться про "Колгоспне село".

№ 361
ЛИСТ КОЛГОСПНИКА П. Ф. ОВДІЄНКА З КОЛГОСПУ "ЧЕРВОНИЙ МАЯК"
БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО Р-НУ НА КИЇВЩИНІ
ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО ЗАТРИМКУ ВИДАЧІ ЗАРОБЛЕНОГО
ХЛІБА

20 лютого 1933 р.

Чи має право правління колгоспу, а також район задержати, не видавати хліба колгоспникам на трудодні від 1 жовтня [1932] р. по 1 січня 1933 р? Бо по 1 жовтня 1932 р. на трудодні хліб виданий, а ці 3 місяці не видало правління, кажучи: "Район не дозволяє, бо в інших колгоспах нема чим сіяти, а тому ми мусимо їм позичити". Від отаких слівець колгоспники, які працювали сумлінно, дуже обурені і кажуть: "Ті колгоспи свій хліб розбазарили і не хотіли працювати, щоб у них хліб був, а ми працювали, а тепер повинні голодні бути. І щоб оті симулянти, які не придбали нічого, а лише розбазарювали - сміялися з нас?".

На мою думку це невірно, бо ми не виконуємо постанов партії та уряду, а їх зриваємо. Колгоспники, які сумлінно працювали, перестають ходити на роботу. І колгоспи, які господарюють краще, від отаких розподілів будуть занепадати своїм господарством. А по цьому я Вас прошу, шаповішп товарише, аби Ви з'ясували письменно мені, чи я прав, чи правління, що так робе. Це так робиться в колгоспі "Червоний маяк" с. Лосятин¹⁰.

Овдієнко Панас Федорович.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 653, арк. 9В-97. Копія.

№ 362
З ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ ПРАЦІВНИКА ХАРКІВСЬКОГО
ОБЛЗЕМУПРАВЛІННЯ
ПРО ПРИМУСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ У СЕЛЯН ЗЕРНА ДЛЯ ПОСІВФОНДУ 1933 р.

Не раніше
*20 лютого 1933 р.**

1. Утворення насінних фондів

На 15 лютого 1933 р. по всіх 64 районах області зібрано насіння зернових культур 522 954 ц, що складає 35,6 % до наданого плану НКЗС, з нпх за культурами це визначається так: а) пшениця - 108 103 ц або 26,6%; б) ячмінь - 155 050 ц або 27,9%; в) овес - 4 637 ц або 24,4 %.

Повністю засипано насінних фондів лише по одному Лозівському р-ну, якпй засипав 26 225 ц, що складає 103,4 % до наданого плану, себто з перевищенням.

Наближається до повного вкпопашія плану Харківська міськрада, яка засипала 97,2 %. Ведуть перед у зборі пасіпня такі 12 районів: Яготинський - 77,0 %, Сумська міськрада - 63,9 %, Драбівський - 63,7%, Миргородський - 60,5%, Лебедішський - 60,0 %, Новогеоргіївський - 59,0 %, Семенівський - 58,4 %, Старосалтівський - 56,0 %, Зіньківський - 55,1 %, Миропільський - 54,7 %, Градизький - 54,4 %, Кременчуцький - 51,1%.

По 7 районах зібрано насіння від 40 до 50 %; по 5 районах 30- 40 %; по 16 районах 20-30 %; по 5 районах 15-20 %.

Решта районів найганебніше відстають, а саме: Чутівський - 16,9%; Великобурлуцький - 13,0 %; Близнюківський - 12,1; Петрівський - 11,2; Барвепківський-10,7; Краснокутський - 10,5; Сахнов-щанський - 9,3; Кобеляцький - 8,8; Глобинський - 7,3; Липецький - 6,0; Решетилівський - 6,9; Олексіївський - 6,5; Тростянецький - 5,6; Бригадирівський - 2,4 %.

За відсутність належної боротьби за збирання насіння постановою облпарткому та облвиконкому партії** та комсомольські організації цих районів занесено па чорну дошку.

Поруч цього на 15 лютого подали зменшені відомості проти попередніх даних такі 3 райони: Кишеньківський- 8,4%, проти 15,5%; Краснопільський - 8,6 проти 22,0; Двурічанський - 12,2 проти 16,5 %.

Створення насінних фондів зараз, крім раніш засипаних, іде переважно за рахунок перевіювання полови, переобмолоту соломи, повернення неправильно розданих авансів, повернення розкраденого хліба та позики.

В роботі по збиранню насіння ми зустрічаємось з шаленим опором класового ворога, який через своїх агентів, що засіли в управі колгоспів, а також підкуркульників і розкрадачів хліба, намагається всілякими засобами зірвати що найвідповідальнішу роботу. В одних випадках куркуль направляє колгоспників на те, що їсти нема чого, не тільки сіяти, наприклад, у с. Турівці Яготинського р-ну заступник голови колгоспу заявляє: "Де візьмемо того зерна, коли самі їмо макуху", або в артілі "Червоний сніп" Кобеляцького р-ну, де куркульський опір надзвичайно шалений, підкуркульник Гордійко Яків на зборах артілі голосив, що в нього

нема зерна не лише на посів, а й їсти, але, коли зайшли до нього в двір, то знайшли закопаного хліба в одній ямі 20 пуд., а в другій 8 ц.

В інших випадках намагаються спирати на те, що держава дасть. так члени правління й бригад колгоспу "Незаможник" Зінківсько-го р-ну заявляють: "Нащо нам збирати насіння серед колгоспників, держава допоможе", або в зазначеній вже вище артiлі "Червоний сніп" Кобеляцького району польовод заявляє, що йому не зрозуміло, чому держава не дасть насіння.

Там же, де управи колгоспів по-більшовицькому мобілізують колгоспників на боротьбу за 100 % засипку насінних фондів, колгоспники дійсно мобілізують насіння; так, колгоспники артiлі "Новий Рим" Лохвицького р-ну ухвалили, щоб кожне господарство засипало посівматеріалу не менше 32 кг.

При вступі нових членів до колгоспів, управи колгоспів не завжди вимагають здачу насіння, наприклад: артiль ім. Сталіна Лебединського р-ну засипала повністю насіння й за культурами, але 30 одноосібних господарств, що прийнято до членів артiлі, свою площу землі при ступі не забезпечили, внаслідок чого в артiлі 117 га усуспільненої землі не забезпечено насінням.

Схоронення насіння ще не скрізь добре забезпечено, так в артiлі ім. Шевченка Лебединського р-ну засівматеріал схоронюється в декількох місцях за півкілометра одне від одного, а частина в хаті, де навіть вікна не позабивані, а вартовий лише один. Після перевірки це явище усунено.

Є випадки й крадіжки насіння, так в таранущівській артiлі "Єднан-лія" вартовий підібрав ключі й вночі систематично крав зерно.

*Шшикин*¹¹

ЦДАЖР України, ф, 27, оп. 14, спр. 72, арк. 77-78. Оригінал.

* Датується за змістом документа.

** Так у тексті - мабуть "партійні".

№ 363
СКАРГА СЕЛЯНКИ Г. ДЕРЕВИНСЬКОЇ З с. КРАСНОПІЛЛЯ ДО
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ МІСЬКРАДИ
ПРО РЕКВІЗИЦІЮ ПРОДОВОЛЬСТВА В РАХУНОК ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

26 лютого 1933 р.

До горсовета Днепропетровской обл.
От гражданки с. Краснополя Деревинской Анны

Заявление

Прошу рассмотреть мое заявление па предмет самовольной работы бригады, выделенной сельрадой и представителя завода им. Петровского.

10 февраля бригада по хлебозаготовительной кампании явилась ко мне и попросила добровольно дать по возможности фасоли. Из остатков для пропитания семьи я отпустила три килограмма, но они забрали всю (40 кг).

23 февраля вторая бригада в таком же составе пришла и потребовала картофель, который я получила за работу на рабочих огородах, в выходные дни для семьи, которая работает на заводе им. Петровского в количестве четырех человек; полученный картофель из церабкоопа только для пропитания своей семьи. Несмотря на то, что картофель был отпущен самим государством и наравне с остальными рабочими, которые также работали на огородах, возможно, в том числе и представитель бригады завода им. Петровского, не учли, что это является подрывом на весеннюю посевкампанию рабочего огородничества. Самовольно открыли погреб, забрали 125 кг картофеля и 38 кг буряка. Весь хлебозаготовительный налог по огородничеству мною выполнен. Прошу вашего содействия в возврате отобранного продукта, выданного церабкоопом.

26.II.1933 г.

Просительница *Деревинская*

Держархів Дніпропетровської області, ф. 416, оп. 1, спр. 113, арк. 331. Оригінал.

№ 364

**ЗАЯВА КОЛГОСПНИКА К. А. СМІРНОГО ДО ШИРОЧАНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ НА
ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ
ПРО ДОПОМОГУ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧОЇ СІМ'Ї**

26 лютого 1933 р.

До голови Широчанської сільради
члена колгоспу Смирного Кирила Андрійовича

Заява

Прохаю Широчанську сільраду обратити серйозну увагу, що я сам заробив трудовнів за 1932 р.- 485 трудовнів і увесь час робив конюхом, а в сучасний момент я і моя сім'я голодає: дружина моя опухла, а також і діти, так що прохаю не відмовити, дати мені і моїм дітям. Прохання не відмовити.

26.II.33 р.

Прохач - за неграмотного про прозьбі розписався
Смирний К.

Держархів Дніпропетровської області, ф. 1370, оп. 1, спр. 90, арк. 27. Оригінал. Рукопис.

№ 365
**З ВІДОМОСТЕЙ ГАВРИШІВСЬКОЇ, СОСОНСЬКОЇ ТА ЯКУШИНЕЦЬКОЇ СІЛЬРАД
 ВІННИЦЬКОГО Р-НУ
 ПРО СМЕРТЬ Й ФАКТИ КАНІБАЛІЗМУ НА ГРУНТІ ГОЛОДУ¹²**

лютий-серпень 1933 р.

Запис акту про смерть¹³

Прізвище, ім'я, по-батькові	Помер (ла)	Вік	Де жив постійно	Ремесло ¹⁴	Де працював	Де вмер	Причина смерті
Сташко Василь Дмитрович	28.II.1933 р.	5 років	с. Сосонка	хлібороб	в себе	-	від голоду
Копитко Мартоха Андріївна	21.III.1933 р.	48 років	с. Сосонка	хлібороб	в себе	-	від голоду
Кухар Іван Никифорович	28.III.1933 р.	5 років	с. Хмільова ¹⁵	хлібороб	член колгоспу "Ленінський заповіт"	вдома	від наглої смерті
Пасека Порфирій Тимкович	5.IV.1933 р.	50 років	с. Якушинець	хлібороб	член колгоспу "13-річчя Жовтня"	вдома	від наглої смерті
Сташко Данило Мартинович	9.V.1933 р.	42 роки	с. Сосонка	хлібороб	член артiлі	вдома	від голоду
Романенко Іван Семенович	23.V.1933 р.	48 років	с. Сосонка	хлібороб	одноосібник	на дорозі	від голоду
Пукас Марко Захарович	26.V.1933 р.	44 роки	Гавришівська с/р	хлібороб	член колгоспу	вдома	від опуху
Р. Тодоска	11.VI.1933 р.	6 років	с. Сосонка	хлібороб	одноосібник	-	встановлено сільрадою та міліцією, що батько зарівав і з'їв
Р. Ганна	12.VI.1933 р.	3 роки	с. Сосонка	хлібороб	одноосібник	-	зарівав батько для їжі
Захаревич Григорій	12.VI.1933 р.	7 років	с. Сосонка	хлібороб	одноосібник	-	зарівано людоїдом

Тимкович							
Кравець Петро Васильович	6.VIII.1933 р.	10 років	с. Лисогора ¹⁷	хлібороб	одноосібник	вдома	від голоду

Державний архів Вінницької області, ф. Р-927, оп. 1, спр. 181. арк. 5,9; спр. 182, арк. 4,6; спр. 185, арк. 4, 9; ф. Р-2061, оп. 1, спр. 292, арк. 13; сир. 294, арк. 2; спр. 415, арк. 16; ф.Р-2067, оп. 1, спр. 93, арк. 8. Оригінали.

№ 366

**ПОВІДОМЛЕННЯ З КОЛГОСПУ Ш. КОЦЮБИНСЬКОГО ТАВРІЙСЬКОГО Р-НУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛ.
ПРО ВИЛУЧЕННЯ ЗЕРНОВИХ РЕСУРСІВ З УРОЖАЮ 1932 Р. ПІСЛЯ ВИКОНАННЯ
ПЛАНУ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ**

*2 березня 1933 р.**

Лопатинецький колгосп ім. Коцюбинського план хлібозаготівлі за 1932 р. виконав на 103 %. Насіннєвий фонд на 1933 р. утворив на 100%, остача хліба ще залишилась - озимої, ярої для роздачі членам колгоспу на трудодні, бо ж вони працювали увесь рік, але зараз хліба ніякого не дають на вироблені трудодні. Крім того, що одержали члени колгоспу 15 % від обмолоту 1932 р. Хліб, що ще належить членам колгоспу, який мається [в] гамазеї колгоспу, Тиврівськнй РВК роздавати заборонив, тому що нововступивші члени колгоспу, які вступили в члени 1933 р., не мають насіння на свою площу і цим хлібом [треба] їм засіяти їхню площу.

На мою думку, це невірно, що Тиврівськнй РВК забороняє роздавати членам колгоспу хліб на трудодні, а залишає на насіння для но-вовступпвпгах членів колгоспу. Це є нагрузкою, бо згідно з постановою РНК і ЦК ВКП(б) СРСР про хлібозаготівлю з урожаю 1932 р.¹⁸ там сказано, що коли колгосп виконав план хлібозаготівлі і утворив насінний фонд, то лишками має право сам розпорядитися куди хотіти¹⁹.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп, 2, спр. 653. орк. 62. Копія.

№ 367

**ЗАЯВА КОЛГОСПНИКА В. Х. ФИСУНА З АРТІЛІ ІМ. ЧЕРВОНОГО КОЗАЦТВА
ДО НОВОГУПОЛІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ НА ЗАПОРІЖЖІ ПРО ГОЛОДУВАННЯ**

5 березня 1933 р.

До Новогуполівської сільради
від члена артілі філії "Червоного козачества"
Фисуна Валерія Х.

Цим заявляю, що в мене нема чого їсти, а тому я не можу ходити на роботу. Заява подана мною до правління артілі, аби мені дали хліба, [але] не обращають ніякого вніманія. Заодно с

цим прохаю сільраду надіслати до мене комісію, аби вона розглянула моє становище і зробила належні ВИСНОВКИ, в чім і розписуюсь²⁰.

В. Фисун

Держархів Запорізької області, ф. Р-722, оп. 2, спр. 21, арк. 46. Оригінал.

* Дата публікації в інформаційному бюлетені редакції "Колгоспне село".

№ 368

**ЗАЯВА СЕЛЯНИНА В. Г. СЕНЬКА с. ОЗАДІВКИ ЯНУШПІЛЬСЬКОГО Р-НУ НА
ВІННИЧЧИНІ ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО"
ПРО САМОЧИННІ ДІЇ СІЛЬРАДИ ЩОДО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ВИКЛЮЧЕННЯ З
КОЛГОСПУ**

*15 березня 1933 р.**

До редакції "Радянське село"
Від гр. с Озадівки *Сенька Василя Гнатовича*

Заява

Я громадянин Сенько Василь Г. Прошу редакцію аби розглянули мою заяву і дали пояснення про таку справу, позаяк мене Озадівська сільрада обідила, довела контрольне завдання. Но я гадаю, що мені до мого господарства контролю нема до чого довести, позаяк я зостався без батька із 12 років, мав землі 3 дес., хату, клуню, хлів. Во время революції КЕПІ наділили ще 1 дес. 50 сотих і разом я мав 4 га 50 соток та садиби 0,10 сотих. Та коли у нас організувався колгосп, то я сознательно подав наяву до колгоспу і мене прийняли. У 1930 р. майно, яке у мене малося - движимо й недвижимо - я його совместно усупільнив, лише пользувався хатою та садибою 0,10 соток і все время працював на будівництві у колгоспі.

І з 1932 р. во время уборки сіна уся бригада плотняків пішли на уборку сіна, бо в нас косили за п'яту копицю і я косив 12 день, а потім сказав бригадир, що можна піти у ліс косити для себе. Я ще з двома товаришами пішов і покосив ще 1 день, і коли воно висохло, то ми його забрали. А полевод не знав, що нам бригадир дозволив і заявив голові колгоспу, що ми без дозволу косили, бо полевод мав лічні щота зі мною і він ще член сільради. І мене вилучили із колгоспу 27 серпня [1932 р.]. І я подав знов заяву, так не прийняли, і тоді я пішов на будівництво у лесничество і там був 3 місяці. І во время цієї роботи я подавав заяву, щоб прийняли, так голова сказав моїй дружині, щоб я покинув там робити, так тоді приймемо. І коли я кончив роботу, прийшов додому і хотів ще привезти дров, бо я там заробив, так члени сільради сказали на засіданні, що я вже хазяюю і довели контрольне завдання таке, що ,я з цих 0,10 сотих садиби за 10 год цього не зберу, бо я до цього часу налогу платив прошлий год 2 руб., а цей год 5 руб. і всі платежі, які були, виплатив. А зараз наклали такий платіж: 269 [крб.] грошей, кар-о топлі 7 ц, буряку - 3 ц., капусти - 1ц, прядива - 1ц, сіна - 10 ц. м'яса - 5 ц. І вперед прийшли ліквідували, а потім довели контроль і зараз вигнали з хати на сніг. І прошу редакцію дати пояснення, чи це законно зроблено, бо в нас члени сільради мають по 7 га та 8 га. Прошу дати пояснення, чи це може бути законним, та ще довели штрафу за те, що не виконую,- 500 руб. І прошу - чим скоріше²¹.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 3, спр. 431, арк. 4, Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання заяви в редакції.

№ 369
ДОПИС СІЛЬКОРА І. М. ЗНАЄМСЬКОГО ДО РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ
СЕЛО"
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПОКАРАННЯ КОЛГОСПНИКІВ С. ЯБЛУНІВКА
ЛЮБАРСЬКОГО Р-НУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛ.
ЗА ПРИВЛАСНЕННЯ КОЛГОСПНОГО ЗЕРНА ДЛЯ ХАРЧУВАННЯ

17 березня 1933 р.

Управа Яблунівського колгоспу вручила ключі від комори Нестерукові Дем'янові, який вже три роки пасе морду колгоспним хлібом і салом, і розтринькує колгоспне насіння та добро. Цей Нестерук Дем'ян взяв комору для перечистки насіння на трієрі свого брата Нестерука Панаса і своїх родичів: Маркова Гилька і Хілобокого Кузьму, Калени-кового. Але він їх брав не для того, щоб вони чистили насіння, а для того, щоб вони крали колгоспне насіння. Ці робітники, коли мають іти із комори додому, то насипає кожний собі за пазуху, в штани, в халяви, в чоботи і в кишені. Кожного дня вони втрюх забирали не менше 25 кіл насіння. І цим вони спричиняють до нестачі насіння. Управі колгоспу потрібно в найкоротший термін вигнати комірника, і покарати його з його родичами, які крали насіння²².

17.ІІІ. 1933 р.

Знаємський Іван Матвійович (Іван)

ЦДАЖР України, ф. 388, оп.3, спр. 403, арк. 20. Копія.

№ 370
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БАБАНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ НА КИЇВЦІНІ
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ МЕДИЧНОГО ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВИСНАЖЕНИХ ВІД
ГОЛОДУ

19 березня 1933 р.

4. СЛУХАЛИ: Про організацію медичного харчування по окремих селах Бабанського р-ну (тов. Мамченко).

Висловились: Пінчук, Гехман, Кантаністий.

4. УХВАЛИЛИ: Зважаючи на те, що по окремих селах Бабанського р-ну спостерігаються хворі на брезки* і виснаження, які потребують раціональної годівлі та медичної допомоги, президія РВК постановляє:

1. Мобілізувати увесь медперсонал району вкупі з присланою бригадою лікарів від облздраввідділу на організацію медичної допомоги вищезгаданим хворим, в першу чергу, для обслуговування охопити села: 1) Кам'яне, послати туди бригаду лікарів тов. Кривуця та Лобко; 2) Підвисоке - Кантаністого та Склярова; 3) Тальянки - Легедзине: Гехмана та Сінькевича; 4) Вишнопіль - Монастирського; 5) Доброво-ди-Мамченка, Шапака. Посилаємим товаришам вкупі з головами сільради та головами колгоспів:

1) організувати харчування під наглядом лікаря із продуктів, які надсилаються облвиконкомом, та зобов'язати сільради провести мобілізацію кормів із місцевих ресурсів як капуста, буряк та ін.;

2) харчування хворих проводиться в окремих приміщеннях дорослих, а також і дітей;

3) для цього потрібно виділити стаціонари із бувших куркульських хат, які відповідали б санітарним вимогам для дорослих окремо та для дітей окремо.

Поробивши поли, пари, хоча примітивного порядку, покласти відповідальність на голів сільрад за устаткування та мобілізацію ряден на матраси;

4) зобов'язати бригади через кожних 2 дні інформувати здравін-спектора та голову РВК про стан харчування;

5) райздравінспектору слідкувати за своєчасним одержанням актів та продуктів харчування, відпущених облвиконкомом, та розподіляти поміж селами, по мірі потреби погоджувати з головою РВК;

6) наряду з цим зобов'язати всі сільради негайно забрати занаря-джені їм продукти, котрі ще не забрано, та використовувати їх за попередньою директивою та інструкцією²³.

Голова РВК *Пінчук*

Секретар РВК *Лелека*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 9, спр. 150, арк. 114-115. Засвідчена копія.

* Брезклість, брезклий - набрякший, опухший.

№ 371

**ПОВІДОМЛЕННЯ СІЛЬКОРА Б. ЯЙЧУКА ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО"
ПРО БЮРОКРАТИЧНУ ТЯГАНИНУ З РОЗГЛЯДОМ СКАРГИ СЕЛЯНИНА Ф.
БЕРКАЛА**

З С. КРАСНОГОРІВКИ НА ХАРКІВЩИНІ

27 березня 1933 р.*

До редакції газети "Колгоспне село"

Шановні товариші, нижче поданого дописа прошу помістити у вашій газеті "Колгоспне село". Чужих чобіт не жалко.

Подав Федір Беркало Красногорівської сільради [Велико] багачанського р-ну заяву до сільради про скидку м'яса. Завмерла заява. Пішов він за 18 км в район, подав другу [заяву]. Жде та й жде - не чути. Пішов ще в район, кажуть, в сільраду послали для пояснення. Прийшов в сільраду - кажуть пішла в район. Іде він в район - кажуть нема з сільради. І так і марширує дядько з району в сільраду цілими тижнями. А сільрада м'ясо стягає. Чи не пора звернути увагу і на дядьківські чоботи, бо це товар дефіцитний²⁴.

Яйчук Борис (псевдонім "Око")

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 741, арк. 30. Оригінал. Рукопис.

* Дата одержання листа в редакції.

№ 372
ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ВІД ГРУПИ КОЛГОСПНИКІВ С.
ВЕЛИКІ ГОЛЯКИ
ПОПІЛЬНЯНСЬКОГО Р-НУ ПРО НЕСПРАВЕДЛИВЕ ОБКЛАДАННЯ
МОЛОКОПОДАТКОМ

*13 квітня 1933 р. **

До редакції "Колгоспне село"
від групи колгоспників Попільнянського р-ну,
с. Великих Голяків, колгоспу ім. Ілліча

Запитання

Наш колгосп організований в 1924 р. з 18 господарств з напрямком усупільнення корів. Маючи по одній корові при вступі в колгосп, їх усупільнили і до 1929 р. наш колгосп зріс до 47 господарств. Напрямок був один щодо усупільнення корів, но коли почалася масова колективізація, тут уже справа закульгала. Чимала частина колгоспників стала вперто проти усупільнення корів.

Всі намагання правління, щоб все-таки корови усупільнили, були даремні. У 1930 р. весною почалася масова роздача рогатої худоби колгоспникам і ферма набагато поменшала. Тепер наш колгосп має 322 господарства і 38 корів усупільнених, з них 33 корови колгоспу. З них 34 шт. молодняка від 1 року до 2, телят до 1 року - 39 шт. та виробників 5. Тепер при нашому колгоспі вважається товарова ферма з вирощуванням молодняка. Але за постановою уряду та партії про обов'язкове здавання молока державі, районом нам надіслано директиву в тім, що з кожної дійної корови ми повинні здавати 460 л на рік молока. І тепер в нашому колгоспі сталося таке: ті колгоспники, що мають корови дома, дають по 100 л на рік молока, ми ж - з своїх 38 шт. усупільнених - повинні здавати по 64 л, а з 38 штук [не] повинні здавати по 460 л.

Ми ж, колгоспники, вважаємо, що це невірно, тому що нам із усупільненої корови [потрібно] давати по 64 л, [а] не по 460. Інакше, згідно в постановою, просимо повернути нам корови, то як з цим бути - не знаємо. Дайте відповідь і пояснення на таку адресу: ст. Попільня, пошта Коржі, Великі Голяки, колгосп ім. Ілліча.

Підписи: 13 підписів

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 653, арк. 54-55. Копія.

* Дата опублікування в інформаційному бюлетені редакції газети.

№ 373
ЗАПИТ КОЛГОСПНИКА О. С. ТУРЧЕНКА З С. ВОЙНІВКИ ЧУТІВСЬКОГО Р-НУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО НЕПРАВОМІРНІСТЬ ШТРАФУВАННЯ ПО
МОЛОКОЗДАЧІ ВІД НЕТІЛЬНОЇ ХУДОБИ

*13 квітня 1933 р. **

Запитання

Я колгоспник. Дякуючи постанові РНК і ЦК ВКП(б) про те, що кожен колгоспник має право розводити й тримати в своєму господарстві рогату худобу, я тримаю в себе корову. За цю корову я повинен носити до сепаратпункту молоко. Але в мене корова ще не отелилась і зараз не доїться. Сільрада вимагає з мене, щоб я носив молоко. Звичайно, що молока не маю і тому не ношу. За це сільрада оштрафувала мене в 100 крб. А коли я не заплачу штрафу, бо нема за що вторгувати, то сільрада продає моє майно. Колгосп теж не продає молока, щоб я міг купити та носити на молокозаготівлю.

Прохаю редакцію газети "Колгоспне село" дати в найближчому номері своєї газети пояснення, чи вірно робить сільрада, чи можна робити так, щоб молоко, яке на мене наложено в цім кварталі, я міг здати тоді, коли отелиється корова, бо від молокозаготівлі я не відмовляюсь і по отеленні корови виконаю належний план.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 653, арк. 52. Копія.

* Дата опублікування запиту в інформаційному бюлетені редакції газети.

№ 374
З ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ ЦКК - НК РСІ ДО РАДНАРКОМУ СРСР "ПРО СТАН
КОЛГОСПНОЇ ТОРГІВЛІ"
ТА ВИПАДКИ СПОЖИВАННЯ ГОЛОДУЮЧИМ НАСЕЛЕННЯМ СТРАВ З
ДОХЛЯТИНИ

17 квітня 1933 р.

За далеко неповними даними колгоспами, колгоспниками та трудящими одноосібниками за 1932 р. реалізовано лишків своєї продукції по Україні на 100 млн крб. в основному молочних виробів, овочів, м'яса. Пересічно на Україні брало участь в колгоспній торгівлі лише 32 % всіх колгоспів, в тому числі по Харківській обл.- 19 %, по Вінницькій - 33 %, по Дніпропетровській - 44 %, по Київській - 27 %. Так, наприклад, з 3 колгоспів с. Межиріч Павлоградського р-ну колгоспники двох колгоспів стали на шлях явної спекуляції, не тільки перекупали лишки продуктів у своїх сусідів, а навіть зайнялися мішочництвом, поїздками за продуктами до Москви, Північного Кавказу і т. д.

Інші колгоспи не тільки не виконали державних зобов'язань (план хлібоздачі виконано на 65-70 %), а й самі лишилися без харчів. На базарах спостерігаються зараз випадки торгівлі, спекулянтами гарячими стравами з дохлої конятини та собачого м'яса (Рокитнянський та Павлоградський р-ни). 17.III. ц. р. на базарі в Рокітному, наприклад, продавали холодець з м'яса котів та котлети з собачого м'яса, як це встановлено експертизою. На базарі в с. Вінцентівка (Рокитнянського р-ну) спекулянткою продавались пиріжки з сурогатами муки з приміссю бур'яну, стручків та горошку і всі, хто купував ці пиріжки - отруїлися (30 чоловік).

17.IV.33 р.

Заст. наркома РСІ Кузьменко

Керівник групи заготівель постачання та торгівлі Годзієвський

ЦДАЖР України, ф, 539, оп. 11, спр. 694, арк. 3-5. Копія.*

№ 375

**З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРАВЛІННЯ КОЛГОСПУ ІМ. БАЛИЦЬКОГО НА
ЛУГАНЩИНІ
ПРО ВІДСУТНІСТЬ ХЛІБА ТА ФІНАНСІВ ДЛЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ КОЛГОСПНИКІВ**

20 квітня 1933 р.

Присутні: Удовенко, Гордієнко, Санченко. Голова сільради Корольов, секретар п/о Пушин.

Повістка денна:

1. Про видачу хліба колгоспникам (Гордієнко).

Слухали: 1. Про видачу хліба колгоспникам (Гордієнко).

Ухвалили: Видачу хліба в печеному виді прекратить, на квітень місяць на 10 днів видати мукою кращим колгоспникам, заборонивши видачу симулянтам та нововступившим членам в колгосп. Видати муку з такого розрахунку: па робітника рільника 400 г муки на день, робітнику господарчих робіт 300 г. Старим та хворим 250 г, школьникам 300 г. Дітям для ясель проводити випечку хліба, установивши норму 200 г на день. Трактористам видавати хлібом по 800 г.

Слухали [2]. Про виплату заробітку колгоспникам за 1932 рік.

Ухвалили [2]. В зв'язку [з] відсутністю грошей для сплати колгоспникам, продати із молочно-товарної ферми дві непридатних для розвитку корови та із свино-товарної ферми три кабанці, яких продати на колгоспному базарі.

Правління

Держархів Луганської області, ф. Р-259, оп. 1, спр. 162, арк. 79-81. Оригінал. Рукопис.

№ 376
З ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮЛЕТЕНЯ РАТАУ
ПРО ПОСИЛЕННЯ СПЕКУЛЯЦІЇ СІЛЬГОСППРОДУКТАМИ В УМОВАХ ГОЛОДУ

30 квітня 1933 р.

Приезды мешочников и спекулянтов на периферию продолжались. Были приезжие, главным образом, из крупных городов УССР - Харькова, Киева, Одессы, Днепропетровска. Они закупали, главным образом, жиры, яйца, птицу, а в отдельных случаях картофель, хлебные продукты. Хлеб стал весьма заметным объектом спекуляции. Особенно развилась спекуляция хлебом в Киеве. В город крестьяне прибывают за хлебом пешком, верхом, на подводах, по железной дороге, лодками и пароходами. Как характерный прием, отмечена перевозка залупленного хлеба в гробах на подводах. Многие из селян закупают печеный хлеб с условием доставки его ночью к лодке и платят за центнер ржавого хлеба до 900 руб. Хлеб, закупленный в городе по коммерческой цене 2 руб. 50 коп за кило, продается в селах по 10-11 руб. 25 коп. за кило. Многие из перекупщиков обменивают печенный хлеб на молочные продукты по эквиваленту: 1 кг. хлеба за 2-3 бутылки молока и т. д.

ЦДАЖР України, ф. 337, оп. 1, спр. 12061, арк. 75-76. Ротапринт. прим.

№ 377
ПОВІДОМЛЕННЯ НАЧАЛЬНИКА МІЛІЦІЇ БАЛАКЛІЙСЬКОГО Р-НУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
ПРО ЗБІЛЬШЕННЯ ДИТЯЧОЇ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ В УМОВАХ МАСОВОГО
ГОЛОДУ

11 травня 1933 р.

Секретарю Балаклеевского РПК
Председателю Балаклеевского РИКа
Начальнику райотдела ГПУ

Сводка

Сообщаю, что за период кампании по ликвидации, беспризорности детей по райцентру и военной зоне органами милиции подобрано детей в количестве 300 человек.

Беспризорность [детей] относится за счет сел: Яковенкове - 60 человек, Борщівка - 50, Бригадировка - 50, Гусаров-ка - 40 человек.

Остальное количество детей относится за счет остальных сел районов. Одновременно имеется приплыв детей за счет Петровского района по сельсоветам: Протопоповка, Волвенково, Глазуновка, Асеевка.

11.V.1933

Начальник РК милиции Балаклеевского р-на
Соловьев

Держархів Харківської області, ф. Р-2762, оп. 1, спр. 421, арк. 195. Оригінал.

№ 378
З ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ ХАРКІВСЬКОГО МІСЬКОГО ВІДДІЛУ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я
ПРО СТАНОВИЩЕ ХВОРИХ ТА ВИСНАЖЕНИХ ВІД ГОЛОДУ ДІТЕЙ

14 травня 1933 р.

Сеть детских домов в г. Харькове, утвержденная по местному бюджету, состояла из трех домов на 540 детей. В апреле 1933 г. были развернуты дополнительно два детских дома (по Тарасовской ул. 6. в Сер-дюковском пер., 5) на 160 детей. Волна подкидывания заставила Харьковский здравотдел, начиная с апреля месяца, организовать ряд детских домов еще дополнительно на 555 коек. Кроме того, в Цитовских бараках²⁵ было развернуто 500 коек для детей до 4 лет, поступающих с вокзалов и доставляемых милицией. В Салтовских бараках - 450 коек... За время с 28 апреля по 10 мая эвакуировано в детдома области - 1205 детей... 20 мая всего должно быть эвакуировано 1455 детей. В детдомах г. Харькова остаются дети до одного года и старше года больные, истощенные, ослабленные...

Дети, находящиеся в детдомах и бараках, находятся в состоянии крайнего истощения, большинство из них болеет желудочно-кишечными заболеваниями на почве ослабленного питания, много случаев заболевания корью. Если к этому прибавить, что значительная часть детей поступает в возрасте до 1 месяца, становится понятным та высокая детская смертность (до 30 %), каковую наблюдаем в мае месяце...

Зав. здравотделом *Воробьевски*

Инспектор охматдета *Р. Ходовой*

Держархів Харківської області, ф. Р-1962, оп. 1, спр. 973, арк. 9. Відпуск.

№ 379
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ ШУЛЬГІНСЬКОЇ СІЛЬРАДИ
СТАРОБІЛЬСЬКОГО Р-НУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛ.
ПРО РОЗКУРКУЛЕННЯ Й ВИСІЛКУ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ СЕРЕДНЯКА Ф. М.
ВОЛОШИНА

17 травня 1933 р.

Слухали: Про хід весняного сіву по одноосібному сектору.

Ухвалили: Волошин Федір Миколайович по соцстану - середняк, від польової землі відмовився восени 1932 р., посіву жита не має, неодноразово підвергався репресіям за невиконання хлібозаготівлі, лічиться заборгованості штрафу 1300 крб. Мав коня вартістю до 4000 крб., перед сівбою навмисно продав, був відданий до суду за антирадянську агітацію проти хлібозаготівлі, від суду удрав. Помічений в крадіжках, мав замах сокирою на заступника голови сільради т. Болоховця та. на участкового інспектора міліції тов. Стрельцова при відчуженні 70 пуд. схованої накраденої в колгоспі кукурудзи. В сучасний час скривається в селі. Виходячи з цього, сільрада вважає Волошина як соціально небезпечного. Прохати президію РВК вислати його за межі України з конфіскацією всього майна і присадибної землі.

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно: *секретар сільради*

Держархів Луганської області, ф. Р.-1202, оп. 1, спр. 109, арк. 17. Засвідчена копія.

№ 380

**ЗАЯВА ПРАВЛІННЯ АРТІЛІ "ЗАПОВІТ ЛЕНІНА" ДО БАЛАКЛІЙСЬКОГО
РАЙВИКОНКОМУ НА ХАРКІВЩИНІ
ПРО ВІДПУСК ПРОСЯНОГО ЛУШПИННЯ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ КОЛГОСПНИКІВ**

24 травня 1933 р.

До Балаклійського РВКу
Від правління артілі "Заповіт Леніна" Залиманської сільради

Заява

Цим прохаємо Вас відпустити просяної шелухи для харчування колгоспникам в час прополочної кампанії центнерів 20, так як ми маємо велику нужду в харчуванні. Прохаємо не відмовити.

Правління

Держархів Харківської області, ф. Р.-2762, оп. 1, спр. 421, арк. 60. Оригінал.

№ 381

**ЗВЕРНЕННЯ МІСЦЕВИХ ПРАЦІВНИКІВ С. ОЛЕКСАНДРІВКА ПЕРША
ДО БАЛАКЛІЙСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ НА ХАРКІВЩИНІ ПРО
ПРОДОВОЛЬЧУ ДОПОМОГУ
В ЗВ'ЯЗКУ З ОПУХАННЯМ ВІД ГОЛОДУ ЛЮДЕЙ В КОЛГОСПІ "СОЦІАЛІСТИЧНІ
ЛАНИ"**

травень 1933 р.

Секретно
1-ша Александровна
Лично председателю [Балаклеяского] РИКа т. Урусову

Вследствие острой нужды в продуктах питания, отсутствие которых сильно отражается на нашем колхозе (выходит из строя каждый день 8-10 колхозников, в числе которых есть и хорошие колхозники). Поэтому убедительно просим вас, не найдете ли вы возможности оказать нам какую-нибудь помощь в продуктах, а то мы можем оказаться в большом прорыве в прополочной кампании, а нам нужно полоть 500 га ярого и озимого посева кроме буряков.

У нас сейчас лежит 20 семейств пухлых. Просим ответить на наше письмо как можно быстрее и сообщить нам, можно ли надеяться еще на какую-нибудь помощь со стороны района.

Поганое состояние с детяслями, бросают детей.

Председатель 1-го Александровского сельсовета
Довбий

Председатель колхоза "Соц. лани"
Литвинов

Уполномоченный РВК *Малахов*

Держархів Харківської області, ф. Р.-2762, оп. 1, спр. 42І, арк. 78. Оригінал.

№ 382
ЛИСТ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ КОМІСІЇ ПО БОРОТБІ З БЕЗПРИТУЛЬНІСТЮ
УСТАНОВАМ ХАРКОВА І ОБЛАСТІ
ПРО АСИГНУВАННЯ ДОДАТКОВИХ КОШТІВ ДЛЯ ГОСПІТАЛІЗАЦІЇ ХВОРИХ І
ВИСНАЖЕНИХ ВІД ГОЛОДУ ДІТЕЙ

1 червня 1933 р.

Харьковскому облисполкому
Зам. начальника харьковского облГПУ -
председателю облкомиссии по борьбе с беспризорностью т. Броневою
Зав. харьковским облздравотделом т. Кирову

Копия: зам. харьковским горздравотделом т. Воробьевскому

По постановлению СНК УССР специально на нужды госпитализации истощенных по Харьковской области ассигновано на май, июнь и июль месяцы 300 тыс. руб. и предложено Харьковскому облисполкому дополнительно отпустить для той же цели 150 тыс. руб. по городу Харькову. В настоящее время в одних только Салтовских бараках имеется около 900' больных и большое количество их размещено, кроме того, в клубе им. Антропова, здании 22-й школы и физиотерапевтическом институте. На нужды госпитализации по сообщению зав. горздравотделом было отпущено всего 50 тыс. руб. Эти деньги уже израсходованы

полностью, и горздравотдел не имеет возможности выполнить решение о дополнительном развертывании 500 новых коек.

Учитывая большое скопление больных в г. Харькове и необходимость их дальнейшего обслуживания, я прошу облисполком и областную комиссию по борьбе с беспризорностью отпустить из указанных выше средств необходимые дополнительные ассигнования в распоряжение харьковгорздрави.

Зам. председателя Всеукраинской комиссии
по борьбе с беспризорностью
[підпис]

Наркомздрав *Канторович*

Державний архів Харківської області, ф. Р-1962, оп. 1, спр. 073. арк. 18. Оригінал.

№ 383
З ПРОТОКОЛУ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛ.
ПРО ПРОДОВОЛЬЧУ ДОПОМОГУ ГОЛОДУЮЧИМ СЕЛЯНАМ

3-4 червня 1933 р.

Проведено шляхом опиту членів президії РВК з 12.IV.33 р.

Обговорювали: Розподіл продфонду допомоги трудящим одноосібним бідняцько-середняцьким господарствам.

Постановили: Поданий тов. Коноховичем проект розподілу продфонду трудящим одноосібним бідняцько-середняцьким господарствам по селах району ствердити. Зобов'язати голів сільрад негайно весь продфонд розподілити серед нуждаючих зазначених господарств. Норми видачі встановити дві: найбільш нуждаючимся на 50 % більше середньої, що припадає при розподілі на одне господарство (приклад, коли на господарство, поділивши, припадає в середньому один пуд, то найбільш нуждаючимся потрібно видати 1,5 пуда).

Розподіл провести за списками, відібравши зобов'язання про повернення даної продпозики після збору урожаю 1933 р. При розподілі необхідно також урахувати потребу харчування членів сім'ї отримуючих допомогу господарств, що зараз перебувають на стаціонарному лікуванні як дорослих, так і дітей. Списки розподілу надсилати до РВК не пізніше як 22.IV.33 р.

Голова райвиконкому
Секретар *Бодак*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 9, спр. 150, арк. 160. Засвідчена копія.

№ 384
ІЗ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВЕДЕННЯ НАРКОМЗЕМУ УСРР

ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ КОЛГОСПНИКІВ

14 червня 1933 р.

За відомостями областей (в тому числі по Харківській лише 30 районів та Дніпропетровській - 13), польових пунктів громадського харчування організовано в колгоспах 21 195 та стаціонарних 3735 - 53,9 % плану.

В справі громадського харчування облЗУ та облтрактори не забезпечили потрібного керівництва та обліку, поклались па самоплив, що призвело до помилок та перекручувань в ряді районів.

В низці колгоспів Вінницької та Чернігівської областей організували централізовані (стаціонарні) їдальні, замість польових пунктів, полегшуючи тим самим ледарям та симулянтам харчування, не виходячи на польові роботи. По Чернігівській обл. організовано 1415 таких стаціонарів й лише 819 польових пунктів. По Вінницькій обл. організовано 1700 та 1514 польових пунктів. В Звенигородському р-ні в ряді колгоспів, через підміну польових пунктів стаціонарними, бригади примушені робити на сніданок та обід великі перерви. В Гайсинському р-ні в колгоспі ім. Сталіна харчували в колгоспній їдальні всіх, хто працював на різних господарських роботах близько до їдальні, а колгоспникам, що працювали на полі, їжі не вистачало. В Проскурівському р-ні в колгоспі "Буденного" харчі вивозять на поле. По дорозі їжа псується, покривається пилюкою, кінським волоссям тощо (з газет).

З боку РЗВ та МТС не забезпечено мобілізацію колгоспами внутрішніх ресурсів продуктів харчування та централізованих заготівель, через те низка колгоспів харчами не забезпечена. Деякі райони понадіялися на те, що "держава дала на посів, дасть й на харчі".

В Чернігівській обл. 11 районів забезпечені продуктами на 50- 100 %, 11 районів на 30-50 %, 9 районів менше 30 %, а 5 - незабезпечені зовсім. В Лубенському р-ні в колгоспі ім. Молотова формально організовано 6 пунктів громадського харчування на 1132 особи. Пункти забезпечені лише котлами. Продуктів же вистачає лише на 3 дні, ніякої роботи по мобілізації продуктів не проводиться. В Карлівському р-ні колгосп "Зірка" організував 8 пунктів громадського харчування, забезпечивши їх устаткуванням наполовину та продуктами на 2-3 дні (з газет). У Волочиському р-ні колгосп "Оборона" дає приклад розбазарювання фондів громадського харчування. Зараз, під час прополки громхарчування немає за відсутністю продуктів, а в час сівби харчувалось по 200 чоловік, в той час, як на роботу виходило лише 80. В Снов-ськему р-ні в жодному колгоспі громадське харчування не організовано.

3. Підбору кадрів для обслуговування громадського харчування також не приділено достатньої уваги, а з боку окремих колгоспів припущена класова короткозорість, коли на курси куховарів надсилались неперевірені люди., Вже зараз виявляється, що по деяких колгоспах куховарами працюють куркулі, які зривають громадське харчування, наприклад, в Проскурівському р-ні колгосп "Керівник" організував при колгоспі громадське харчування, їжу вивозять на поле, підкуркульник Плашинський Федір, розпустив чутку, що "в борщі плавають черві", 'намагаючись цим зірвати роботу.

В Христинівському р-ні в колгоспі ім. Сталіна куркуль Морганік проліз до колгоспної їдальні, де розкрадав хліб, не додаючи по 200 г трактористам (з газет). В Чутівському р-ні в колгоспі "Праця селянина" громадське харчування довірили Гордієнко Парасці, яка минулого року мала 16 трудовнів, агітувала за невихід на роботу, крапа хліб й жила коштом

тих, хто працювали. Цього року Гордієнко продовжує свої шкідницькі дії, розкрадаючи продукти, призначені для громадського харчування.

Балта (АМСРР). В колгоспі ім. Шевченко куховар Болейко - жінка плановика, систематично розкрадає крупу та борошно.

В Роменському районі в колгоспі "Трудова пива" куховар видав харчі в першу чергу ледарям: Горбатову, що систематично робить прогули, Бурку - шкідникові коней. Вони ж одержали на трудодень більше борошна, ніж інші колгоспники.

4. Але є чимало показових колгоспів, де громадське харчування організовано гарно, наприклад:

В Градизькому р-ні в колгоспі "Труженик" організовано три пункти громадського харчування по бригадах, на полі. Пункти повністю забезпечені устаткуванням та продуктами, як то: картоплею, буряками, іншою городиною. Організація громадського харчування гарно впливає на виходи на роботу. В Краснопільському р-ні в колгоспі "П'ятирічка" організовано 5 пунктів громадського харчування, повністю забезпечені устаткуванням. Продукти видаються за нормою, харчуються виключно ті, що працюють на полі. Куховарки підготовлені. В Маріупольському р-ні в арт. "Червоний партизан" харчі одержують три рази на день на полі. Хліб видається диференційовано: сівальщикам 800 г, решті по 600 г на вироблені трудодні. В Сватівському р-ні організовано 42 польових пункта громадського харчування, якими охоплено 4120 чоловік. Пункти посудом забезпечені, але продуктами не повністю. В Слов'янському р-ні в колгоспі "Пролетарська нива" харчування організовано на полі. Продукти зібрані повністю.

5. Громадське харчування значною мірою залежить від забезпеченості необхідним устаткуванням, але справа з обладнанням пунктів та їдалень поставлена незадовільно. Цього року укопхарчом завезено до колгоспів 5 тис. котлів - вдвічі більше минулого року, але потребу покрито далеко недостатньо. Що ж до мисок та ложок, то цих відомостей взагалі бракує як у областях, так і районах [про їх наявність].

Мобілізацію внутрішніх ресурсів устаткування проведено недостатньо. РЗВ обмежувалися лише подачею заявок на устаткування. Відсутність достатньої кількості устаткування по колгоспах призводило до того, що наприклад: в Чернігівському р-ні в колгоспі "Широкий степ" замість потрібних 150 ложок було лише 17, дякуючи чому створилися черги й обід затягувався на 2-3 години. Більшість колгоспів Харківської області забезпечені устаткуванням на 40-50%. Чернігівська - пересічно на 40 % (відомості 18 районів). Велика потреба в термосах та казанах розміром від 5-15 відер. Чернігівська облспоживспілка замовила та розподіляла реманент для промхарчування без заявок з місць. Колгоспи Чернігівського р-ну одержують лише ложки, а другі райони - лише миски.

Наведене свідчить про те, що організації громадського харчування не було приділено уваги з боку облЗУ, облтракторів та низки районів, зокрема РЗВ та МТС. Останні взагалі цією справою зовсім не займалися.

Інформгрупа Наугард

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 14, спр. 75, арк. 123-125. Оригінал.

**ЗВЕДЕНІ ВІДОМОСТІ ПРО ЗАЯВИ ПРАВЛІНЬ АРТІЛЕЙ, СІЛЬРАД, КОМУН ДО
БАЛАКЛІЙСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ. ПРО НАДАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ДОПОМОГИ
ГОЛОДУЮЧИМ²⁶**

8 травня - 17 червня 1933 р.

8 травня. Від артiлі "Нове село" Чепільської сільради. Прохаємо допомогу дитяслам. Дітей маємо 120 душ при дитяслах. Хоч муки, скільки можна, і сахару. Правління артiлі [Арк. 224].

24 травня. Голові РВКу тов. Урусову. Бригадирівська сільрада прохає відпустити проддопомоги для дитячих ясел при колгоспах, тому що зараз стан загрозливий по колгоспах та дитячих яслах. Харчування зовсім не мається і коли не одержимо проддопомоги, ми примушені будемо дитясла розпустити. Самий загрозливий стан в артiлі ім. Ворошилова та дітей безпризорних і одноосібних. Голова сільради [підпис]. Секретар Кучеренко. [Арк. 64].

26 травня. Від комуни "Червоний Дінець" Байрачанської сільради. Правління та члени вищезазначеної комуни звертаються з проханням відпустити харчування яких-небудь культур для повного закінчення по-сівкамнанії, позаяк на сьогодні нема ніяких продуктів для харчування. Голова правління Скирта. [Арк. 63].

26 травня. До секретаря Балаклійського РВК Мирошниченка. Цим Вов-чєярська сільрада доводить до відому, що стаціонари пухлих по нашій сільраді назавтра розпускаються - 180 душ, в виду того, що немає харчування, а тому Вовчєярська сільрада прохає харчування представити. Мруть по 12 душ у день. Голова сільради. [Арк. 65]. 26 травня. Від Борщівської сільради. Прохаємо видати продсуди для дитячих ясел, позаяк мається шестеро ясел, в них одноосібних одні, дітей в кількості 240 душ. К сему [підпис]. [Арк. 61]. 28 травня. Від артiлі "Шлях до нового життя" П Андріївської сільради. Цим правління артiлі "Шлях до нового життя" прохає президію РВК дати нашій артiлі допомогу в громадському харчуванні в виду того, що у нас мається 117 чоловік трудоспособних і плюс к тому 16-літніх підрост-ків 17 чоловік - виходить 134 чоловік і дитясла 53 чоловіки, а харчування нема змоги прохарчувати як до 15 червня 1933 року. Після чого приходиться оставляти роботу нероблену і дитясла закривати. А тому прохаю дати нам допомогу, щоб не допустити зриву. Голова правління. [Арк. 55].

31 травня. [Від] правління комуни "Жовтень". Звертаючись до Вас з заявою, прохаємо дати дозвіл на одержання харчової допомоги комуні. Запас харчів закінчився, ні на один день не залишилося, а такий стан може вплинути на послаблення роботи комуни, яка весь час з напруженням, щиро боролась за виконання завдань. От що примушує нас звертатись до Вас за допомогою та за вказівкою, як вийти з такого стану. Голова комуни Касьяненко. [Арк. 68].

6 червня. Від артiлі "Хвиля пролетарів" Кисілівської сільради. Надсилаючи при цьому [заяву], артiль просить РВК виділити допомогу в харчових продуктах відносно хліба, поскільки настає прополочна кампанія та ремонт машин. В нашій артiлі немає чого їсти робочим людям. І ще раз нагадуємо звернути увагу па нашу артiль, постільки прополочна кампанія стоїть під загрозою зриву, а також і сінокос предстоїть, а харчових продуктів немає нічого. Голова правління Моспан. Рахівник Го-роб. [Арк. 48].

6 червня. Секретно. До Балаклійського РВКу тов. Урусову. Копія: РПК. Бригадирівська сільрада сповіщає, що стан з харчуванням в колгоспах під загрозою, особливо в комуні "Червоний фронтвик". На 5 червня захворіло від недоїдання до 40 душ та слабих до 100

душ, які не можуть працювати. Маються випадки смертей ударників, кращих комунарів. Прохаємо терміново дати допомогу в харчуванні, тому що вся робота в комуні припинилася як прополочна, сівба, і таке інше. Зверніть увагу. Голова сільради Воропай. Секретар Кучеренко. [Арк. 84]. 10 червня. До Балаклійського РВКу. Правління артіль "Червона хвиля" Щурівської сільради просить дати допомогу в харчових продуктах, позаяк у нас наступає прополочна кампанія в кількості 150 га, а продукту, немає пі одного кілограма. І без продукту виконати план прополочної кампанії неможливо, а цьому прохаємо дати допомогу. Голова правління. [Арк. 46].

11 червня. До Балаклійського РЗВ. Прохає правління комуна ім. Шевченка Червоноярської сільради дати допомогу в громадському харчуванні, позаяк у комуні не мається ніяких ресурсів і робота прополочної відстає. Прохання не відмовити. Правління. [Арк. 70].

16 червня. Од артіль "Червоний степ". Ввіду того, що заходить ударна робота - як прополочна кампанія, а у нас продуктового матеріалу немає, а потому загрожує зрив у роботі, то артіль просить РВК відпустити нам продуктів 5 ц яких би то не було культур. Просимо не відмовити нашого прохання, аби вийти з ганебного становища. Що свідчить артіль "Червоний степ". Голова артіль Момон. Члени правління. [Арк. 30].

17 червня. Голові райвику. Балаклія. Управа комуни "Вільне життя" Довгалівської сільради прохає дати допомогу в продуктах, скільки можливо, на прополочну кампанію та уборку сіна, бо на цей період по комуні не мається ніякого продукту споживання. Прохаємо не відмовити. К цьому правління. [Арк. 29].

Держархів Харківської області, ф. Р.-2762, оп. 1, спр. 421, арк. 29, 30, 46, 48, 55, 61, 63-65, 68, 70, 84, 224. Оригінал.

№ 386

**ЛИСТ КОЛГОСПНИКА П. Ф. ДРОЗДА З ЧЕРНІГІВЩИНИ ДО ГАЗЕТИ
"КОЛГОСПНЕ СЕЛО"
ПРО НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПРИСКОРЕНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ПРИ СТВОРЕННІ
КОЛГОСПВ-ГІГАНТІВ²⁷**

25 червня 1933 р.

Городнянського р-ну Чернігівської обл.
колгоспник *Дрозд Прокіп Федорович*

Запитую й прошу дати відповідь на таке запитання. Наш колгосп організований в 1931 р. 1931 та 1932 рр. наші колгоспники жили добре. Колгосп наш складався у 1931 р. з 25 господарств, а у 1932 р. уже наш колгосп виріс до 82 господарств. Весною 1933 р. до нас прибуло індивідуальних господарств 100 % проти минулого 1932 р.- 160 господарств. До колгоспу цю весну поступали без семян, без фуражу, та деякі колгоспники прийшли у колгосп з батьками. Дуже серйозне становище переніс наш колгосп, поки впоралися ми з посівом ранніх, бо. не доставало [ні] семян, ні фуражу, а картоплю з нововступивших колгоспників дали лише 5 % проти того, що було потрібно на їх площу засіяти згідно з їх планом. Але колгосп з горем, та з сівбою впорався. Після сівби до нас знову почали поступати індивідуальні господарства та почали приносити свої плани на хлібоздачу, а ні жоден, ні одного га не засіяв яровою, даже й під гречку перший раз не зорано. Я рахую, що в подальшому становище нашого колхоза дуже опасне, коли наш колгосп виконає своє

завдання по хлібозаготівлі та повинен виконати з своєї засіяної площі і за тих, що зараз вступають із незасіяною землею. Прошу Вашої поради об'яснити, як бути з цією справою, та який виход з цього становища.

Дрозд

ЦДАЖР Україна, ф. 388, оп. 2, спр. 654, арк. 22. Копія.

№ 387
ПОСТАНОВА КАСАЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР
ПРО ЗАМІНУ ВИРОКУ СЕЛЯНИНУ А. І. БЛАЖКУ

1 липня 1933 р.

Ухвала

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки

Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ 1 липня 1933 р. у складі голови т. Собчака, членів Рекіної, Палкіна, розглянувши в порядку касаційному справу з вироком виїзної сесії Дніпропетровського облсуду з 28.III. 1933 р., за яким Блажка Антона Івановича, 25 років, за соцстаном куркуль, засуджено за союзним законом від 7.VIII. 1932 р. та арт. 171-м ч. 3-тю КК до найвищої міри соцзахисту- розстрілу з конфіскацією належного особисто майна. Решту засуджених в кількості трьох осіб засуджено за арт. 171-м ч. 3-тю КК па різні терміни позбавлення волі за те, що вони систематично проводили крадіжку великої і малої худоби та харчових продуктів з колгоспів та окремих громадян.

Виявив, що покликання касатора Блажка Антона на суворість визначеної міри соцзахисту уваги варте, тому що з колгоспу ним було викрадено лише 3 пуди подсолнухів, а худобу крав разом з іншими засудженими в окремих осіб²⁸, що обставинами справи не вимагається застосування до нього виключної міри соцзахисту.

А тому, керуючись 343-354-м арт. КПК, Найвищий суд ухвалив: вирок облсуду по цій справі щодо Блажка Антона змінити та вважати його засудженого до позбавлення волі в поправно-трудових таборах на 10 років з обмеженням прав за п. а, б, в, арт. 29-го КК на п'ять років. Решту вирока залишити в силі.

Ухвала остаточна.

Собчак, Рекіна, Палкін.

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 10, спр. 10, арк. 2. Оригінал. Рукопис.

№ 388
ПОСТАНОВА КАСАЦІЙНОЇ КОЛЕГИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УСРР ПРО ЗАМІНУ
ВИРОКУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ОБЛСУДУ ЩОДО РОЗСТРІЛУ І СТРОКІВ УВ'ЯЗНЕННЯ

**СЕЛЯН
ЗА ПОСТАНОВОЮ ВІД 7 СЕРПНЯ 1932 Р.**

4 липня 1933 р.

Ухвала

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки

Найвищий суд в касаційній колегії кримінальних справ 4 липня 1933 р. у складі голови т. Озола, членів тт. Баранова, Тимощенко (доповідач т. Баранов) без участі сторін, розглянувши в порядку касаційного справу з вироком Дніпропетровського облсуду з 10 лютого 1933 р., яким засуджено за постановою ЦБК і РНК СРСР з 7.VIII. 1932 р. Апалькіна Івана Петровича, 45 років, середняка, несудимого - до розстрілу, а Проскурню Афанасія Васильовича, 33 роки, бідняка, перебував у Червоній Армії з 1918 р. по 1920 р., несудимого, та Писанець Олександра Семеновича, 18 років, середняка, несудимого - до позбавлення волі в поправно-трудовах таборах далеких місцевостей СРСР я конфіскацією їх майна, з обмеженням в правах за п. а, б, в, арт. 29-го КК на 5 років з висилкою за межі УСРР на 5 років.

Ноздрачова Григорія за недоведеністю злочину виправдано.

Засуджені подали касскаргу, в якій покликаються на надмірну суворість вироку.

Розглянувши касскаргу і справу в порядку арт. 345-го КПК - виявив: облсудом невірно кваліфіковано злочини засуджених за постановою ЦБК і РНК СРСР з 7.VIII. 1932 р. Злочин засуджених полягає в тому, що Проскурня, як голова колгоспу, Апалькін - член правління і комірник, Писанець - рахівник, недбайливо ставились до виконання службових обов'язків щодо вжиття заходів по охороні врожаю колгоспу, зловживали службовим станом, припустивши продаж 10 пуд. пшениці на приватному ринкові, не вели належного обліку прибутків колгоспу, внаслідок чого колгосп мав збитків на 4526 крб. та на 2.XII. 1932 р. хлібозаготівлю виконав лише на 35 %. Ці злочинні дії засуджених слід було кваліфікувати за арт. 97-м і 99-м КК та відповідно з санкцією цих артикулів обирати засудженим міру соцзахисту. Невірна кваліфікація злочину вплинула на обрання до засуджених заходу соцоборони.

На підставі зазначеного Найвищий суд в порядку арт. 343-го- 354-го КПК УХВАЛИВ: вирока облсуду від 10 лютого 1933 р. змінити. Вважати за засуджених за арт. 97-м і 99-м КК до позбавлення волі в поправно-трудовах таборах - Апалькіна Івана Петровича па 5 років, Проскурню Афанасія Васильовича та Писанця Олександра Семеновича на 4 роки кожного, з обмеженням в правах Апалькіна Івана за п. а, б, в, арт. 29-го КК на 5 років, а Проскурню і Писанця без обмеження в правах. Конфіскацію майна дотично всіх засуджених скасувати.

Ухвала остаточна.

Озол, Баранов, Тимощенко

ЦДАЖР України, ф. 24, оп. 10, спр. 6, арк. 2-3. Оригінал. Рукопис.

№ 389

ДОПИС СІЛЬКОРА²⁹ ДО ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ СЕЛО" ПРО ЗНИЖЕННЯ

**ВРОЖАЙНОСТІ
Й ОПЛАТИ ТРУДОДНІВ КОЛГОСПНИКІВ ПРАВЛІННЯМ АРТІЛІ "МАЯК
СОЦІАЛІЗМУ" ПАВЛІВСЬКОГО Р-НУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛ.**

*15 липня 1933 р.**

Щоб легше було розкратити колгоспний хліб та щоб як можна менше сплатити МТС натуроплати за роботу її машинами, які до речі не тільки орали, а й сіяли, коситимуть і молотитимуть, правління на чолі з Бреусом подало до МТС зводку, в якій визначило свій врожай так: озима пшениця замість запланованих 9 ц - 6,17, яра замість 7 ц - 6,58 ц; жито замість 6 - 3,52 ц, ячмінь замість 8,5 ц - 6 ц. Майже всі основні культури зменшили на 50-75 %. Колгоспникам же сказали, що на трудовень припадатиме тільки 690 г.

Обурені колгоспники особливо з рільничих бригад - Шахов, Агеєв, Терехов - намагалися довести, що це брехня, що артіль матиме не тільки запланований врожай, але ще й більше від запланованого, а значить зможе значно збільшити і видачу колгоспникам на трудовні, якщо колгоспники і далі під час збирання будуть з такою ж впертістю боротись за високий врожай і зберуть та змолотять хліб без втрат та вчасно.

Але Бреус своїм авторитетом збив ударників Шахова, Агеєва та Терехова, доводячи, що вони знають: "Ми підрахували все точно і більше як по 690 г на трудовень і не надійтеся мати".

Але ударники па цьому не зупинились. Вони оскаржили відомості, які подало правління. Виїхала спеціальна комісія з МТС на лани артілі "Маяк соціалізму" і встановила, що врожай в артілі значно кращий і більший, ніж його планували колгоспники весною. Посів густий, дружній, колос великий, зерно крупне. Комісія встановила, що артіль матиме замість за зводкою, що її дав зам. голови Бреус 6,17 ц з га озимої пшениці- 11 ц, жита замість 3,52 ц - 9-10 ц, ярої пшениці замість 6,58 ц - 9 ц, ячміння замість 6 ц - 10 ц, вівса замість 6 - 10 ц. А це значить, що й на трудовень припаде значно більше, ніж 5 кіло на трудовень. Обурені колгоспники вимагають від МТС, щоб справу цю було негайно передано до прокурора, який би виявив, хто ховається за спиною куркульського налигача Бреуса.

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 2, спр. 654, арк. 5-6. Копія.

* Дата передруку листа в бюлетені редакції газети "Колгоспне село".

**№ 390
ПОСТАНОВА КОЗЕЛЬЩИНСЬКОЇ РАЙОННОЇ МІЛІЦІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ. ПРО
ВИЛУЧЕННЯ 100 г. ЗЕРНА
ІЗ ТРУДОДНІВ КОЛГОСПНИЦІ М. ЛОБАСЬ ЗА ЗРІЗАНІ КОЛОСКИ**

3 вересня 1933 р.

1933 р. серпня 3-го дня я, інспектор міліції Козельщинського р-ну Сергета розглянув матеріал перевірки про зрізування колосків хліба із 23 кіп та кражу зерна гром. Лобась Марією в колгоспі "Жовтень" Гонт-нянської сільради - постановив: що в матеріалі перевірки, тобто в вирізці газети "Колгоспне село" пишеться, що в артілі "Жовтень" по зрізуванню колосків із 23 кіп, а голова цього колгоспу Костиренко подупав, цьому розкраданню потурав

та в вирізці газети "Розгорнутого фронту" написано, що в цім же колгоспі колгоспниця Лобась Марія накрала багато зерно-хліба. Перевірівши це, встановив, що в серпні місяці біжучо-го року голова колгоспу Костиренко по заяві полевода Шолудька Василя з останнім поїхав на поле, де обнаружено, що невідомо ким було обрізано з кожного одного снопа 23-х полукіпків частково незначну кількість колосків. Після цього в мент молотьби та віяння хліба на току колгоспу гр. Лобась Марією украдено було жита собі в кармані грам [від] 100 до 500. В цей мент [його] в неї обнаружив полевод Шолудько Василь, привів до голови колгоспу, і Костиренко одібрав це жито. Маючи це на увазі, що як видно із проведених допитів, що зрізання колосків на ниві колгоспу "Жовтень" злочинців не встановлено, хто це творив, а також относительно украденого жита Лобась Марією 100 г, то це кража незначна і крайне маловажна. Исходя із вищенаведеного, враховувала і те, що Лобась виробила в колгоспі 50 трудоднів, а тому постановив матеріал перевірки приєднати до наряду.

Інспектор міліції *Сергета*

Затверджую - нач. робітничо-селянської міліції *Ілюхін*

З оригіналом згідно:
діловод міліції *Гнойовий*

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 4, спр. 492, арк. 62. Засвідчена копія.

№ 391

**ПОСТАНОВА БЮРО ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
"ПРО НЕДОЛІКИ У ВІДВАНТАЖЕННІ І ПЕРЕВОЗЦІ ХЛІБА"**

7 вересня 1933 р.

Большое скопление хлебных грузов на станции и пристани Днепропетровск (пристань 2900 т, станция - 3700 т) создали угрозу нормальной приемке ежедневно прибывающих хлебогрузов по водному и железнодорожному транспорту. Учитывая такое положение совершенно нетерпимым, обком и облисполком постановляют:

1. Обязать контору "Союзмука" (тов. Маслобоев) обеспечить ежедневную выгрузку с ж.-д. станции на элеватор 134 вагона, из пристани - 20 вагонов.
2. Немедленно переключить на трехсменную работу все машины, имеющиеся в распоряжении "Союзмуки". Предложить "Союзтранс" выделить потребное количество квалифицированных шоферов. Учитывая хорошую упитанность лошадей "Союзмуки", установить, что гужтранс-порт на вывозке хлеба работает не меньше 12 час.
3. Предложить дирекции Екатерининской ж. д. (тов. Тюринков) немедленно выделить 5 вагонов местного сообщения для подвозки хлеба с пристани к элеватору. Конторе "Союзмука" использовать для этой цели имеющийся мотовоз.
4. Отмечая острый недостаток в брезентах, признать совершенно недопустимым, что на некоторых пристанских амбарах крыши покрыты вполне годными брезентами (Войсковое, Звонецкое, Свистуново, Андреевна, Волошское, Васильевна). Предложить "Заготзерно" (тов. Алмазов) немедленно использовать брезенты по прямому назначению, а крыши амбаров покрыть толем, камышом или матом с обязательной навалкой землей.

5. В связи с тем, что баржи часто простаивают из-за несвоевременной погрузки имеющегося на пристанях зерна, предложить "Заготзерно" (тов. Алмазов) немедленно принять меры к тому, чтобы задержки в погрузках были ликвидированы.

6. Обязать "Заготзерно" (тов. Алмазов) немедленно отменить свое распоряжение о неподаче мешкотары для перевозки хлеба пароходами.

7. Обязать Днепроторг в двухдневный срок организовать на пристани лоток с продажей предметов первой необходимости и коммерческого хлеба специально для рабочих погрузочно-разгрузочных работ.

8. Выделить 2 ответственных областных работников для помощи транспортным и заготовительным организациям по своевременной разгрузке станции и пристани Днепропетровск.

Обком КП(б)У Хатаевич.

Держархів Дніпропетровської області, ф. 416, оп. 1, спр. 143, арк. 83. Копія.

№ 392

**ЛИСТ ВЧИТЕЛЯ БЕССАРАБОВА ДО РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ "ВІСТІ"
ПРО ГОЛОДУВАННЯ І ТЯЖКИЙ МАТЕРІАЛЬНИЙ СТАН ВЧИТЕЛЬСТВА НА
ОДЕЩИНІ**

15 вересня 1933 р.

Як постачаються вчителі

В цьому році по всій Україні гарний врожай. Перед початком уборки врожаю, вся думка вчительства скерована була на те, що в цьому наступному учбовому році вчительство краще буде постачатись продуктами першої необхідності.

Про централізоване постачання вчительства писалося в газетах, якого вчительство чекало. Але, а-л-е, що ж воно оце жалюгідне центр-мучительство вчителям дало? Замість минулої голодухи і отікання від голоду наприкінці року, - в цьому році голод у весь розмах розпочався з початку учбового року. Так як же не голодати, як видали централізоване за серпень по 30 кг борошна на працюючого та 15 кг на утриманців. Борошно "кращої якості", неможливо розібрати, чи то житнє, чи то суржикове, чи то з половиною - і більше не заїкайся. А для того, щоб одержати, треба зтоптати пару взуття, доки дадуть з колгоспу підводу, а другу пару зтопчеш в районі, доки відшукаєш це борошно. Тепер 1 1 вересня, а вчителі їдять ще серпневий пайок.

Олія, різні жири, городина, крупа, цукор - це зайва річ, це спо-живательський настрій. Освітлення - це зовсім не потрібно вчителю, а опалення - кожен вчитель може принести собі з гарману кілометра за 2-3.

Говорити й жалітися про це нікому, крім ворожнечі нічого не доб'єшся.

Прохання до редакції "Вісті" допомогти в налагодженні вчительського постачання на Одещині у Гросулівському р-ні.

ЦДАЖР України, ф. 166. оп. 11, спр. 69, арк. 18. Оригінал.

№ 393

**З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БОРОДЯНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ НА КИЇВЩИНІ
ПРО ІНДИВІДУАЛЬНЕ ОПОДАТКУВАННЯ СЕЛЯН ЗА СПЕКУЛЯЦІЮ**

17 вересня 1933 р.

Слухали: 7. Про оподаткування чотирьох куркульських господарств с. Мигалки в індивідуальному порядку.

Ухвалили: 7. Затвердити оподаткування в індивідуальному порядку таких куркульських господарств на с Мигалках:

- а) Герасименко Давид Олександрович, який займається скупкою та перепродажем м'яса, від чого має нетрудові прибутки 900 крб.
- б) Герасименко Микола Кондратович, який систематично займається скупкою та перепродажем хліба, від чого має нетрудових прибутків 600 крб.
- в) Герасименко Савка Павлович, який систематично займається скупкою та перепродажем м'яса, від чого мав прибутку 500 крб.
- г) Семененко Лістрат Грицькович, який систематично займається скупкою та перепродажем хліба, від чого мав прибутку 500 крб.

Запропонувати голові Мігальської сільради негайно провести опис майна в указаних гр-н в забезпечення покриття нарахованих податків.

Слухали: 8. Про оподаткування в індивідуальному порядку куркульського господарства с. Загалець - Кликуна Федоса Мусійовича, виключеного з колгоспу 28.VII.

Ухвалили: 8. Затвердити оподаткування в індивідуальному порядку Кликуна Федоса Мусійовича, який систематично займався скупкою та перепродажем хліба та масла, від чого мав нетрудових прибутків 900 крб. Запропонувати голові Загалецької сільради негайно провести опис майна двору Кликуна Федоса в забезпечення покриття нарахованих податків.

Приймаючи до уваги заяви деяких сільрад (Озера) про затягнення справ по оподаткуванню куркульських господарств райфінвідділом, запропонувати т. Шатрову справи оподаткування куркульських господарств проводити на протязі 2-3 днів, крім того негайно перевірити стягнення податків з куркульських господарств. Запропонувати сільраді справи куркульських господарств оформляти технічно і подавати зі всіма потрібними матеріалами.

Голова РВК *Броліш*

Секретар *Ситник*

ЦДАЖР України, ф. I, оп. 9, спр. 150, арк. 244. Засвідчена копія.

№ 394

**ВІДПОВІДЬ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ РАЙКК-РСІ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ "КОЛГОСПНЕ
СЕЛО"**

**З ВИПРАВДАННЯМ НЕЗАКОННИХ ДІЙ СІЛЬРАДИ ЩОДО М. М. ВАСИЛЕНКОВОЇ
З С. БОРОМЛІ НА ХАРКІВЩИНІ**

18 вересня 1933 р.

До редакції "Колгоспне село"

На Ваше запитання про незаконне вилучення корови у громадянки с. Боромлі Василенкової Мотрі Михайлівни райбюро скарг Тростянецької КК - РСІ повідомляє, що перевіркою факту нештатним інспектором райКК - РСІ та Боромлянською секцією РСІ виявлено, що до громадянки Василенкової М. М. м'ясоподаток було доведено згідно з законом. Повідомлення вручено своєчасно, але не дивлячись на це, громадянка Василенкова план м'ясоподатку не виконувала в строк, через що сільрадою був наданий штраф і за невиконання штрафу сільрадою було вилучено в неї корову.

Зав. бюро скарг при Тростянецькій райКК-РСІ
Євтушенко

ЦДАЖР України, ф, 388, оп, 4, спр, 492, арк. 54. Відпуск.

№ 395

**З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ НАНАЙСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ НА КИЇВЩИНІ
ПРО ПОСИЛЕННЯ ПОКАРАННЯ ОДНООСІБНИКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗАГОТІВЕЛЬ**

19 вересня 1933 р.

Слухали: Обговорення постанови президії Бабанської сільради від 16.IX.33 р. про оштрафування одноосібних господарств за невиконання ними завдань по хлібоздачі, а саме: гр-на Сновида К. за нездачу 52 кг - в 2-кратнім розмірі ринкової вартості в сумі 190 крб.; Сновида А. за нездачу 119 кг - в 2-кратнім розмірі 450 крб.; Мовчан М. за нездачу 99 кг - в 2-кратнім розмірі в сумі 360 крб.; Чернієнко М. (твердозда-вєць) за нездачу 212 кг - в 2-кратнім розмірі в сумі 700 крб. (внесено уповкомзаг РНК).

Ухвалили: Постанову президії Бабанської сільради про оштрафування одноосібних господарств за ухилення від виконання завдань по хлібоздачі 2-кратнім розмірі - відмінити, оштрафувати такі в 5-кратнім розмірі, а саме: 1. Сновиду К. за нездачу ним встановленого урядом терміну оштрафувати в 5-кратнім розмірі в сумі 625 крб.; 2) Сновида А.- в сумі 1050 крб.; 3) Мовчана М.- в сумі 900 крб.; 4) на гр-на Чернієнка справу вилучить і запропонувати сільраді негайно дати повну характеристику його господарства як до, так і після революції,- по якій була б можливість судити, чи правдиво сільрада довела тверде завдання як кулацькому господарству. Протокол і довідку - характеристику доставити до РВК не пізніше 22.IX.33 р. на затвердження.

Голова РВК *Пінчук*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 9, спр. 150, арк. 50-51. Засвідчена копія.

№ 396
З ПОВІДОМЛЕННЯ СІЛЬКОРА М. Є. НАУМОВА ДО РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ
"КОЛГОСПНЕ СЕЛО"
ПРО ПРИМУСОВЕ ВІДБРАННЯ КОРІВ НА М'ЯСОЗАГОТІВЛЮ У
КОЛГОСПНИКІВ
С. ІСКІВЦІ ЛУБЕНСЬКОГО Р-НУ

21 вересня 1933 р.

В першій половині вересня голова сільради Лисенко, його замісник Антоненко та секретар партосередку Сапа, без попереджень й при відсутності поквартальних завдань по м'ясостворенню забрали дійних корів у багатьох колгоспників. За 1 день виконання плану було доведено майже до 100 % річного. Прохання колгоспників виконати останню частину зобов'язання птицею або молодняком [замість] вилучення дійних корів не приставили. Бугай, що поставляв за дійних корів голова колгоспу "Жовтневий", - і той не був прийнятий. Лисенко каже: "Бугая мені не потрібно, потрібні корови". Увечері біля сільради зігнали корів, а вночі їх хазяї погнали на Лубни. Майже 20 колгоспників позбавилися корів. Корів брали на дворах, ловили на вигоні...*

Що ж, район нажав, а сільрада виконала. На жалоби колгоспників Лисенко гордо заявляє: "Мені лиш би по сільраді було добре, а ви хоч повиздыхайте..."³⁰ Пояснювальної роботи не проводилося, ніякої й зараз не проводиться. Сільські керівники роблять виключно адміністративно...

21.IX.33 р.

М. Є. Наумов³¹

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 4, спр. 492, арк. 86. Копія.

* Крапки у тексті.

№ 397
СТАТИСТИЧНІ ВІДОМОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБЛІКУ ТА ЕКОНОМІКИ
НАРКОМЗЕМУ УСРР
ПРО ПІДСУМКИ ТА НАСЛІДКИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ЗА П'ЯТИРІЧКУ

*Не раніше
1 жовтня 1933 р.*

Динаміка колективізації за 1928, 1932 і 1933 рр.

Показники	Роки		
	1928	1932	1933 (1.Х.)
Кількість колгоспів	9533	23270	24191
% колективізації по господарствах	3,3	69,1	74,4
% колективізації орної землі	4,1	77,6	86,9
Посівна площа (тис. га)	380,5	17798,0	18922,0
% колективізації посів на площі	1,3	78,2	80,3
% колективізації коней	0,5	65,1	72,7
% колективізації великої рогатої худоби	0,2	51,4	55,1

Динаміка статутних форм колективних господарств за 1928, 1932 і 1933 рр.

Статутні форми	Роки		
	1928	1932	1933 (1.Х.)
Комуни (кількість)	255	772	725
%	2,7	3,3	3,0
Артілі (кількість)	2271	22339	23459
%	23,8	96,0	96,9
ТСОЗи (кількість)	7007	189	7
%	73,5	0,7	0,1
Всього:	9533	23 270	24191
%	100,0	100,0	100,0

Питома вага секторів у валовому зборі зернових культур

Сектори	Роки		
	1928	1932	1933
Радгоспи	3,3	10,8	11,3
Колгоспи	1,2	72,2	76,7
Соцсектор	4,5	83,0	88,0
Одноосібники	95,5	17,0	12,0
Разом:	100,0	100,0	100,0

Групування колгоспників по кількості вироблених трудоднів
(за даними вибіркового обстеження 177 колгоспів)

Кількість трудоднів	Роки		
	1933	1932	1931
Без трудоднів	3,9	8,4	5,8
До 50 трудоднів	21,7	29,1	23,8
51-100 трудоднів	26,5	21,5	24,4
101-150 трудоднів	20,3	14,4	17,8

151-250 трудоднів	18,3	14,3	13,3
251-350 трудоднів	7,3	7,4	9,9
351- і більше	2,0*	4,9*	4,9
	100,0	100,0	100,0

* Примітка, зменшення % в останній групі (350) пояснюється тим, що ми нулями роками до цієї групи належало багато адм. персоналу, а в 1933 р. порядок нарахування їм трудоднів змінено в напрямку зменшення (Прим. док.).

Насіннева, харчова та фуражна допомога колгоспам від ЦК ВКП(б) та союзного уряду

	1932 р.	1933 р.
Всього насінневого фонду (в тис. ц)	6814,4	7458,8
З того числа одержано допомоги	1327,5	3387,7
% допомоги до всього фонду	19,5	45,4
Одержано харчової та фуражної допомоги	1965,5	1966,6
Одержано разом допомоги	1327,5	5354,3

Групування колгоспів за розміром оплати трудоднів натурою
(за 3 роки)

Роки	Всі колгоспи в тому числі в %									
	кількість колгоспів	до 1 кг	1,1-2 кг	2,1-3 кг	3,1-4 кг	4,1-5 кг	5,1-7 кг	7,1-9 кг	9,1-11 кг	11,1 і більше
1933	198	0,5	8,6	13,1	22,2	28,9	12,1	7,6	4,5	2,5
1932	198	24,7	44,4	19,3	77,6	2,5	1,5	-	-	-
1931	198	18,7	47,9	25,2	10,2	2,5	-	-	0,5	-

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 14, спр. 631, арк. 11, 30, 32, 35-37. Копія.

№ 398

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ СЕКРЕТАРІАТУ ВУЦВКу ЛУБЕНЬСЬКОМУ РАЙВИКОНКОМУ
ПРО ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ЩОДО НЕПРИПУСТИМОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПРИ
ПРОВЕДЕННІ М'ЯСОЗАГОТІВЕЛЬ
В с. ІСКІВЦІ**

5 жовтня 1933 р.

Негайно хуткою поштою

Голові Лубенського РВК
Копію: Генеральному прокурору УСРР тов. *Михайлику*
Копію: Редакції газети "Колгоспне село"

Редакція газети "Колгоспне село" дістала допису³² про те, що [в] с. Ісківці Вашого р-ну голова сільради Лисенко, його замісник Антоненко та секретар партосередку Сапа в брутальний спосіб вилучили в багатьох колгоспників дійних корів для здачі їх у рахунок м'ясоподатку. Цей вчинок явно не має нічого спільного з радметодами м'ясозаготівель.

Суттю своєю він спрямований на дискредитацію заходів партії та уряду до розвитку тваринництва, зокрема останньої постанови РНК СРСР та ЦК ВКП(б)³³ про допомогу безкорівним колгоспникам придбати корови. В дописі також говориться про те, що керівництво с. Ісківці в своїй роботі застосовує виключно адміністративні методи і ніякої масової роботи не проводить.

Голова сільради брутально поводить з громадянами, навіть побив батька червоноармійця, заступник голови сільради й секретар партосередку пиячать, припускають зловживання, завідувач поштової філії - петлюрівець, голова колгоспу тов. Шевченко - колишній царський чиновник, сидів у БУПІРІ, в колгоспі квітне безгосподарність.

Секретаріат ВУЦВК пропонує Вам негайно перевірити всі викладені в дописі факти, рішуче виправити припущені перекручування й притягти винних до відповідальності, вживши водночас заходів до оздоровлення керівництва с. Ісківці.

Про наслідки сповістіть секретаріат ВУЦВКу не пізніше 15 жовтня³⁴.

Заст. секретаря Всеукраїнського Центрального
виконавчого комітету *К. Горлинський*

Завідувач секретаріату Президії ВУЦВК *Кавицький*

Згідно.³⁵

Додаток: допис на 3 арк.³⁶

ЦДАЖР України, ф. 388, оп. 4, спр. 492, арк. 85. Засвідчена копія.

№ 399
З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ БАБАНСЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛ.
З РОЗГЛЯДОМ РІШЕНЬ СІЛЬРАД ПРО ПОКАРАННЯ СЕЛЯН ЗА НЕВИКОНАННЯ
ХЛІБОЗДАЧІ

28 листопада 1933 р.

Слухали: протокол № 29 засідання президії Свинарської сільради від 15.XI.33 р. про оштрафування гр-н-одноосібників с. Свинарки за нездачу натуральних зобов'язань державі.

Ухвалили: 1. Гр-н Заброднюк Тимко Василів середняк-одноосібник, якому доведено кон'юнктурний податок, який злісно ухилився від виконання хлібоздачі державі 2 ц 13 кг, якого оштрафовано по риночній вартості на суму 259 крб.

2. Гр-н Юрченко Іван Д., який не виконав хлібоздачі 21 кг, оштрафувати на 24 крб.

3. Святецький Тихін, середняк, виключений з колгоспу за нездачу хлібоздачі 31 кг, якого оштрафовано в 36 крб.

4. Юрченко Філімон, кулацьке господарство якого оштрафувати в трьохкратному розмірі за невиконання м'ясоздачі в кількості 11 кг в сумі 250 крб.

Постанову президії сільради в накладенні штрафів затвердити й предложити сільраді негайно стягнути.

Слухали: 1. Витяг з протоколу № 27 Свердликівської сільради від 21.X.33 р. про накладення штрафу на Савченко Оксани Гнатової, по соцстану середняка, яка злісно ухилилась виконати хлібоздачі в кількості 1,57 кг, яку оштрафувати в 100 крб.- по відношенні якої постанову затвердити й предложити сільраді негайно стягнути штраф.

2. Про накладання штрафу вищезначеною постановою на гр-ку Поліщук Тетяну Левкову та Антонєць Левко Кузьмового, Бобко Трохима Гаврилового - штраф скасувати.

3. За невиконання хлібоздачі гр-ном Дзигаренко Тимохою, Банду-рівською Зіною, Дзелінським Ониськом про відання останніх до суду - запропонувати сільраді справу про них спрямувати до суду.

Голова РВК *Пінчук*

Секретар *Лелека*

ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 9, опр. 150, арк. 14. Засвідчена копія.

№ 400

**З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ЗІНОВ'ЄВСЬКОЇ МІСЬКРАДИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛ. З
СХВАЛЕННЯМ РІШЕННЯ
КЛИНЦІВСЬКОЇ СІЛЬРАДИ ПРО ВИСЕЛЕННЯ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ
МАЛОМІЩНОГО СЕРЕДНЯКА Є. Л. СІГОВА**

15 грудня 1933 р.

Слухали: Про затвердження постанов сільрад з приводу оштрафування одноосібних господарств, які злісно не виконують контрактаційних зобов'язань та самозобов'язань по хлібозаготівлі.

Ухвалили: Просити облвиконком про затвердження постанови Клинцівської сільради від 15.XII.33 року про виселення за межі України та конфіскацію майна нижчеперелічених індивідуальних господарств, які злісно не виконували плана хлібозаготівель та підбурювали інші господарства до невиконання різних політичних кампаній: Сігова Єгора Ларіоновича -

по соцстану маломіцний середняк, у 1931 р. пристосовано до нього безпосереднє стягнення. Контрактаційних зобов'язань не виконує (мав здати 7,76 ц, а здав 1,50)³⁷.

Оригінал підписали:

Голова міськради (*Стрижак*)

Секретар (*Кішко*)

З оригіналом згідно:
зав. загальним відділом *Заяць*

Держархів Кіровоградської обл., ф. 242, оп. 3, спр. 3, спр. 27, арк. 50. Засвідчена копія.

№ 401
ПОСТАНОВА НАРКОМЗЕМСПРАВ УСРР ПРО СВАВІЛЛЯ МІСЦЕВИХ
КЕРІВНИКІВ
ПРИ РОЗПОДІЛІ НАСЛІДКІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОЛГОСПАХ
ІЧНЯНСЬКОГО Р-НУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛ.

23 грудня 1933 р.

Бригадою, яка проводила обстеження і перевірку розподілу наслідків господарювання встановлено:

по колгоспу "Переможець"

а) при розподілі наслідків господарювання за 1933 р. правління колгоспу замість того, щоб розподілити прибутки па всі вироблені трудодні колгоспникам, механічно знизило на 30 % всі трудодні, що вироблені в колгоспі;

б) крім зниження на 30 % вироблених трудоднів по колгоспу всім колгоспникам, правління колгоспу ще додатково провело знижку трудоднів окремим колгоспникам від 40 до 80 %, а 60 господарствам зовсім безпідставно списало трудодні;

в) в число осіб, що до них було запроваджено знижки, увійшли "як ледарі" ударники, що їх було премійовано за кращу роботу, та родини червоноармійців, які сумлінно працювали в колгоспі;

по колгоспу ім. Шевченка

а) правління колгоспу при розподілі наслідків господарювання у 1933 р. знизило одноразово в 209 господарствах (в колгоспі всього 379 господарств) - 10 292 трудодні. Зниження трудоднів в колгоспах проводилося правліннями колгоспів без участі колгоспних мас, причому зниження проводилося незалежно від тієї кількості трудоднів, які списувалися з колгоспників протягом року як штрафи. Про всі ці перекручення і неподобства, що йдуть на руку класово-ворожим елементам було відомо РЗВ и МТС, які не вжили своєчасно відповідних заходів до виправлення порушень директив партії та уряду про розподіл наслідків господарювання в колгоспах і не керували цією роботою.

Наркомземсправ ухвалює:

1. Скасувати постанови правлінь колгоспів "Переможець" і ім. Шевченка про безпідставне зниження трудоднів колгоспникам в кінці року при розподілі наслідків господарювання, як такі, що йдуть всупереч директивам партії й уряду.

2. Чернігівському облЗУ до 27 грудня на місці з'ясувати винних у перекрученнях, зокрема притягнути до відповідальності завідувача Ічнянського РЗВ, директора МТС та голів правлінь колгоспів "Переможець" і ім. Шевченка.

Чернігівському облЗУ дати вказівки всім районам області, щоб у дальшому не припускати механічного зниження кількості трудоднів в кінці року.

3. Ічнянському РЗВ і МТС негайно, не пізніше 28 грудня ц. р. провести роз'яснюючу роботу в колгоспах "Переможець" і ім. Шевченка та організувати правильний розподіл прибутків відповідно до рішень партії та уряду.

Крім того, організувати перевірку розподілу наслідків господарювання по всіх колгоспах району, рішуче усунувши всілякі перекручення і неподобства в цій справі.

4. Чернігівському облЗУ до 5 січня 1934 р. доповісти про наслідки виконання цієї постанови.

Згідно:

Заст. наркомземсправ УСРР *Пахомов*

ЦДАЖР України, ф. 27, оп. 14, спр. 197, арк. 16-17. Засвідчена копія*. Склограф. прим.

№ 402

**ЗАЯВА КОЛГОСПНИКІВ С. КЛОЧКІВКА НАРОДИЦЬКОГО Р-НУ НА КИЇВЩИНІ
ПРО ПРОДОВОЛЬЧУ ДОПОМОГУ**

25 грудня 1933 р.

До Народицького РЗВ, копія - Київському ОблЗУ

Від Клочківського колгоспу та колгоспників
"Червоний партизан" Народицького р-ну

Заява

Працюючи сумлінно в колективному господарстві цілий рік 1933-й й на кінець, підраховуючи всі прибутки біжучого року, виявилось слідує, що в зв'язку з великими дощовими зливами та недородом наших ланів, картопля загинула на 75 %, з площі 21 га накопано 467 ц. Круп'яні - як гречка, просо та льон загинули майже зовсім, жито потратило свого врожаю на 25 %. Одноразово виконавши державні зобов'язання хлібоподатку, засіявши озимий клін 1933 р. на 123 % доведеного плану, також відрахували всі насінневі, страхові та фуражні фонди під весну 1934 р. Додаємо, що сінофураж зовсім загинув, внаслідок чого до розподілу наслідків господарювання припадає до 2 кг на один трудодень. Приклад: сім'я колгоспника - Гришков А. К. з 9 їдцями, з них працездатних 5 чоловік, які працювали без

прогулів цілий рік, які самі кращі робочі люди в колгоспі, виробили 474 трудодні, що і належить всього одержати хліба до 9 ц, враховуючи всі відходи зерна та якісне зерно.

Картоплі жодного кілограма не припадає до розподілу на трудодні, внаслідок чого всі колгоспники залишаються майже голодними. Всі колгоспники звертаються з проханням розглянути нашу заяву та повернути нашу хлібоздачу в кількості 211 ц та відстрочити натурпозики з урожаю 1934 р. в зв'язку з великими дощовими зливами та недородом. Прохаємо не відхилити нашу заяву та про наслідки цього повідомити нас³⁸.

Колгоспники колгоспу "Червоний партизан" Народичанщини.

Підписали колгоспники *Солодчук, Кравчук*³⁹

Увага: розробивши підсумки листопадового пленуму ЦК КП(б)У та виконуючи гасло вождя тов. Сталіна зробити колгоспи заможними, колгоспників заможними, всі колгоспники зобов'язуються надалі додержуватись всіх агромінімумів, стараючись боротись за високу врожайність наших ланів (з постанови загальних зборів колгоспників). Колгоспники.

Держархів Київської області. ф. Р-354, оп. 1, спр. 924, арк. 6-7. Оригінал. Рукопис.

* Документ засвідчений печаткою Наркомзему УСРР.

№ 403
ПОВІДОМЛЕННЯ ВСЕСОЮЗНОГО ПЕРЕСЕЛЕНСЬКОГО КОМІТЕТУ ПРИ
РАДНАРКОМІ СРСР⁴⁰
ПРО ПЕРЕСЕЛЕННЯ НА УКРАЇНУ КОЛГОСПНИКІВ З ІНШИХ ТЕРИТОРІЙ
КРАЇНИ

29 грудня 1933 р.

Срочно. Секретно
Нач. ГУЛАГ ОГПУ тов. Берману

ВПК при СНК СССР при сем препровождает оперсводку № 38 о переселении на Украину по состоянию на 28 декабря с. г. Одновременно ВПК при СНК СССР сообщает, что преподанный план переселения выполнен на 104,76 % *. Всего переселено 21 856 колхозных хозяйств, 117 149 человек, 14 879 лошади, 21898 коров и 38 705 голов разного скота (в число последних входят телки, свиньи и овцы). Приложение по тексту.

Зам. председателя ВПК при СНК СССР *Рудь*

[Приложение] *Секретно*

Сводная ведомость
об отправлении эшелонов с переселенцами на Украину
по состоянию на 28 декабря 1933 г.

Область отправления	Область прибытия	Количество					% выполнения плана
		хозяйств	лошадей	коров	разного скота	эшелонов	
Горьковская	Одесская	2120	1348	2062	2050	35	106
Ивановская	Донецкая	3527	1619	3498	1980	44	104
БССР	Одесская	4630	3864	5295	10924	61	103
ЦЧО	Харьковская	4800	2329	3472	5644	80	106,6
Западная ⁴¹	Днепропетровская	6679	5719	7571	18097	109	102,7

1. На 28 декабря 1933 г. отправлено 329 эшелонов, 21 856 хозяйств, 117 149 членов семьи, 14 879 лошадей, 21898 коров и 38 705 голов разного скота⁴².

2. План перевозок колхозников на Украину окончен и выполнен на 104,7 %.

Зам. председателя ВПК при СНК СССР
Рудь

ЦДАНГ СРСР, ф. 5675, оп. 1, спр. 33, арк. 56. Оригінал.

* Так у документі. Тут і далі обчислення показує 104,076 %.

¹ Відбувся 7-12 січня 1933 р.- Док. № 345.

² У грудні 1932 р. колгоспник М. П. Яремчук звернувся до газети "Радянське село" (з січня 1933 р.- "Колгоспне село") із скаргою на протизаконні дії районного уповноваженого по хлібозаготівлі Гоголюка, внаслідок чого селянина виключили а колгоспу, забрали хліб, корову, теля, свиню, картоплю, скриню, 2 кожуха та інше майно. На запит редакції Літинська районна контрольна комісія протягом січня 1933 р. двічі відповідала газеті та скаржнику про те, що "факти ствердилася, винуватців притягнуто до відповідальності й Вам за розпорядженням райвиконкому майно повернено". Як це виконувалося з тяганиною й несумлінно видно з листа М. П. Яремчука, що публікується далі (Док. № 358) - Док. № 349.

³ Йдеться про доповідь Й. Сталіна на січневому (1933 р.) об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б) "Підсумки першої п'ятирічки", в якій, зокрема, зазначалося, що "матеріальне становище робітників і селян поліпшується у нас рік у рік. В цьому можуть сумніватися хіба тільки закляті вороги радянської влади" (Сталін Й. Твори.- Т. 13.- С. 200). І це стверджувалося у той час, коли вже з 1929 р. існувала карткова система у містах та лютував голод на селі Колгоспник з артілі "Нове життя" мав всі підстави написати Сталіну, що вже "другий рік, як тяжко голодує с. Суццани..." - Док. № 350.

⁴ Як свідчать документи, що вбереглися в архівній справі, Ю. Т. Бережний, мабуть, не сплатив штрафу, бо згодом його майно було описане і продане, що за практикою тих років свідчило саме про такий хід подій. Яким же "багатством" володів селянин? Сума від продажу його господарства становила лише 411 крб. 50 коп., тобто не покривала і половини накладеного штрафу.

Наводимо цей документ повністю. "Опис майна гр-на Бережного Юхима Тимофійовича за невиконання хлібоздачі. Хата 1 - 100 крб., сарай 1 - 20 крб., клуня 1 - 15 крб., коні 2 - 200 крб., бричка 1 - 50 крб., плуг 1 - 10 крб., плашки 1 - 7 крб., стіл 1 - 1 крб., кровать 1 - 1 крб. 50 коп., шафа 1 - 1 крб. 50 коп., диван 1 - 1 крб., діжки 2 - 3 крб., жлукто-вилки 1 - 1 крб. 50 коп. Разом - 411 крб. 50 коп. Майно прийняв під охорону гр. Бережний, присутні - Процюк, Данюк" (Держархів Харківської області, ф. Р-2762, оп. 1, спр. 422, арк. 17. Оригінал).-Док. № 352.

⁵ Йдеться про постанову Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) від 19 січня 1933 р. "Про обов'язкову поставку зерна державі колгоспами та одноосібними господарствами". Ліквідовувалася договірна (контрактаційна) система заготівель, встановлювалися тверді зобов'язання, що мали силу податку. Селяни мали здавати зерно першого обмолоту 8а державними цінами протягом липня - грудня 1933 р. Визначалася погектарна норма хлібоздачі. Торгівля хлібом допускалася після виконання хлібозаготівель і утворення насінневих фондів. Отже, селянин, знав, що після виконання точно визначеного хлібоподатку, він міг розпоряджатися частиною врожаю на свій розсуд. Однак в додаток цієї постанови була видана ще одна - від 20 червня 1933 р. "Про обов'язкову поставку зерна Державі колгоспами, одноосібними господарствами з урожаю 1933 р. на основі закону від 19 січня 1933 р." В ній обмежувався термін хлібоздачі до липня - вересня 1933 р., припинялася колгоспна та індивідуально-селянська торгівля хлібом (зокрема, на Україні з 1 липня 1933 р.), водночас категорично заборонялося приймати або нав'язувати будь-які "зустрічні" плани по зернопоставках та ін. (Коллективизация сельского хозяйства: Важнейшие постановления Коммунистической партии и Советского правительства, 1927-1935.- С. 441-445, 462-463). Таким чином, заміна розверстки податком стимулювала зацікавленість селян у результатах своєї праці, незважаючи на різні "підзаконні" акти, які додавалися до головних. "Зустрічні" ж плани надовго закріпилися у практиці господарювання, хоч і були заборонені.- Док. № 353.

⁶ Лист колгоспника редакція газети 14 лютого 1933 р. надіслала до Велико-багачанської РКК для перевірки справи й вжиття заходів, про що повідомила заявнику.- Док. № 356.

⁷ На заяві Г. І. Луценкової є резолюція з таким поясненням: "Виключена за те, що вона відпросилась поїхати в Харків на 3 дні, а пробула там 2 неділі, за що виключили її з колгоспу і не дають авансу".- Док. № 357.

⁸ Див. док. № 349.- Док. № 358.

⁹ У лютому 1933 р. народний суд Літинського р-ну засудив уповноваженого Гоголюка та секретаря сільради Панасенка до 3 років позбавлення волі без поразки в правах. М. П. Яремчук був відновлений у колгоспі.- Док. № 358.

¹⁰ Як і запит І. Г. Олійника (док. № 356), цей лист колгоспника є типовим для того часу, коли в умовах хлібозаготівельного дефіциту затримували розрахунки на трудодні. Якщо нагадати про діяльність на Україні надзвичайної комісії Молотова по хлібозаготівлі з листопада 1932 р., то саме на цей час припадає невидача хліба селянам, про що йдеться в листах. Крім того, принцип зрівнялівки надовго закріпився в практиці колгоспного господарювання. За рахунок більш міцних господарств витягувалися слабкіші, що позначалося загалом на розподілі прибутків, породжувало відчуття соціальної незахищеності. Не одержуючи заробленого хліба, колгоспники шукали інших засобів до існування, в тому числі і недозволених - із колгоспних комор, як це сталося з селянами с. Яблунівки на Вінниччині (док. № 369).-Док. № 361.

- ¹¹ Очоловав сектор оргпраці Харківського облземуправління.- Док. № 362.
- ¹² Складені авторами вибірково на основі статистичних карток; опущено незаповнені та другорядні рубрики, назви деяких в них подано скорочено. Записи у наведених пунктах відтворено повністю.- Док. № 365.
- ¹³ Назва картки.- Док. № 365.
- ¹⁴ Тут і далі у відомостях про дітей йдеться про заняття батьків.- Док. № 365.
- ¹⁵ Якушинецької сільради.- Док. № 365.
- ¹⁶ Прізвище не вказано з етичних міркувань.- Док. № 365.
- ¹⁷ Якушинецької сільради.- Док. № 365.
- ¹⁸ Йдеться про постанову РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 19 січня 1933 р. "Про обов'язкову поставку зерна державі колгоспами та одноосібними господарствами" (див. прим. 5 за 1933 р.). Після виконання зобов'язань по зерноздачі та створенню посівфонду, дозволялася торгівля хлібом. Але на практиці ця постанова нерідко порушувалася адміністративним втручанням, як видно з цього та інших документів.- Док. № 366.
- ¹⁹ Лист без підпису.- Док. № 366.
- ²⁰ Судячи з резолюції на заяві - "Правлінню артїлі" - сільрада не допомогла колгоспнику й повернула заяву знову на розгляд тих, хто не звернув уваги на бідування селянина.- Док. № 367.
- ²¹ 25 березня 1933 р. редакція газети відправила заяву селянина В. Г. Сенька на розгляд Янушпільської районної контрольної комісії. Судячи з того, що редакція двічі нагадувала (у червні 1933 р. та в січні 1934 р.), контрольна комісія з відповіддю "забарилася".- Док. № 368.
- ²² Редакція газети "Колгоспне село" надіслала цього допису до Любарської райКК-РСІ на розгляд. Перевіркою встановлено, що факти підтвердилися й колгоспники були покарані: Дем'яна Нестерука засуджено на 6 років в'язниці та висилки на 3 роки, Панас Нестерук, Гилько Марков та Кузьма Хілобокий сільським судом оштрафовані.- Док. № 369.
- ²³ Нерідко така допомога була вже запізнілою й не завжди рятувала людей від голодної смерті. У таких випадках здебільшого знаходили винуватця - "стрілочника" и карали його. Зокрема, у червні 1933 р. був знятий з посади голова сільради Пташник з с. Тальянки, згадуваного у документі. Бабанський райвиконком так вирішив його долю: "За байдуже ставлення, небажання та ігнорування організувати допомогу опухлим та виснаженим, небажання госпіта-лізувати хворих, маючи па це всі можливості, на почві чога сталися смертні випадки - голову сільради с. Тальянок тов. Пташинка з робота зняти, справу передати слідчим органам для притягнення до судової відповідальності. Головою сільради с Тальянок рекомендувати тов. Літвіненка. Голова РВК Пінчук. Секретар Лелека" (ЦДАЖР України, ф. 1, оп. 9, сир. 150, арк. 86). Водночас публікований документ засвідчує і той факт, що у зв'язку з відсутністю продуктів харчування для підтримки знесилених від голоду людей, збирали такі "місцеві ресурси", як капуста та буряки.- Док. № 370.
- ²⁴ 5 квітня 1933 р. редакція газети переслала дописа сількора до голови сільради с. Красногорівки Великобагачанського р-ну з одночасним нагадуванням про необхідність

вирішення клопотання Ф. Беркала щодо зниження норми поставок м'яса. Проте розгляд заяв селян часто-густо в'язнув, особливо в низових лапках управління, у багатоденних зволіканнях, не дивлячись на то, що у травні 1932 р. секретаріат ВУЦВК дав розпорядження "Про забезпечення належного розгляду скарг колгоспників", а у серпні 1932 р. ЦКК-НК РСІ вимагав найкоротшого терміну вирішення справ та притягнення осіб за тяганину до відповідальності з публікацією їх прізвищ у пресі.- Док. № 371.

²⁵ Очевидно, йдеться про помешкання дослідної установи під назвою "ЦИТ - Центральний інститут труда", що знаходився у Харкові.- Док. № 378.

²⁶ Складено упорядниками за: Держархів Харківської області, ф. Р-2762, оп. 1, спр. 421. У квадратних дужках вказано аркуш. Всі документи - оригінали.- Док. № 385.

²⁷ Назву колгоспу встановити не вдалося.- Док. № 386.

²⁸ Як зазначається у висновку прокурора від 26 червня 1933 р., уточнено факт, що А. Блажко брав худобу в одноосібників.- Док. № 387.

²⁹ Без підпису.- Док. № 389.

³⁰ Далі викладаються особисті думки щодо поведінки окремих односельчан та керівників села.- Док. № 396.

³¹ Див. док. 398.- Док. № 396.

³² Йдеться про повідомлення сількора М. Є. Наумова про примусові методи проведення м'ясозаготівлі (див. док. № 396).-Док. № 398.

³³ Мається на увазі постанова РНК СРСР та ЦК ВКП(б) від 14 серпня 1933 р. "Про допомогу безкорівним колгоспникам у придбанні корів". З цією метою уряд виділив кредит у 35 млн крб. для покриття 50 % вартості худоби за рахунок держави з розстрочкою виплати до одного року. По Союзу мало бути закуплено 1 млн корів (телиць), у тому числі на Україні - 275 тис. голів (33 СРСР.- 1933.- № 52.-Ст. 303).-Док. № 398.

³⁴ У відповіді Лубенського райвиконкому ВУЦВКу від 16 жовтня 1933 р. зазначається, що встановлено факти брутального поводження голови Ісківської сільради Лисенка й райміліції дано розпорядження провести слідство.- Док. № 398.

³⁵ Підпис нерозбірливий.- Док. № 398.

³⁶ Публікується у витягу (див. док. № 396).- Док. № 398.

³⁷ Аналогічною постановою від 19 грудня 1933 р. Президія Зінов'євської міськради ухвалила виселити за межі УСРР і конфіскувати майно середняка-одноосібника Олексія Гнатовича Вермізова (Калинівська сільрада), який здав у хлібозаготівлю 1,4 ц замість планових 17,4 ц хліба.- Док. № 400.

³⁸ Вдруге з подібною заявою голова колгоспу звернувся до Народицького РВК, Київського облЗУ та ВУЦВКу у лютому 1934 р. 2 березня 1934 р. група збуту Київського облЗУ (тов. Шур) повідомила Клочківському колгоспу "Червоний партизан" с. Клочківка Народицького р-ну, що "постановами обласних директивних органів від 25 січня та 23 лютого 1934 р. для Вашого району в розпорядження Народицького РВК виділено 260 т продовольства і

допомоги для розподілу серед колгоспників, що опинилися в скрутному продовольчому стані. Отже, для одержання харчової допомоги Вам потрібно звернутися до РВК Вашого району, який на підставі вищезгаданих постанов повинен виділити у Ваше розпорядження певну кількість харчової допомоги. В разі відсутності такої РВК повинен з свого боку підняти клопотання до області. Група збуту облЗУ - Шур".- Док. №402.

³⁹ Всього 12 підписів, більшість яких нерозбірлива.- Док. № 402.

⁴⁰ Всесоюзний переселенський комітет при Раднаркомі СРСР утворено 15 серпня 1933 р. (33 СРСР.-1933.- № 53.-Ст. 306). На нього покладалася організація переселення сільських жителів з метою освоєння малозалюднених місцевостей, визначення районів виїзду та заселення, відведення переселенцям землі для організації колгоспів, МТС та ін. На Україну ще у вересні 1932 р. переселилося 15 тис. чоловік із Середньої Азії, які розмістилися на території Скадовського, Голопристанського, Каховського та Хорлівського р-нів Одеської обл. Відбувалося переміщення людей і в межах України. Зокрема, у грудні 1933 р. на нове місце проживання із області в область переїхало 16 тис. господарств колгоспників: у Дніпропетровську обл.- 6 тис. (з Чернігівської 4 тис. та з Київської - 2 тис), в Одеську - 5 тис. (з Київської 2 тис. та з Вінницької 3 тис), з Чернігівської у Донецьку - 3 тис, з Київської у Харківську обл.- 2 тис. господарств. Як видно з документа, за короткий час існування переселенського комітету на Україну відправили понад 117 тис. переселенців.- Док. № 403.

⁴¹ Західна область РСФРР.- Док. № 403.

⁴² У цих даних є деякі розбіжності з таблицею.- Док. № 403.